

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Rahvusliku käsitöö osakond

Pärandtehnoloogia magistriõppe õppekava

Marja-Leena Jaanus

KÄSITÖÖKEELE KORRASTAMINE JA ARENDAMINE
KÄSITÖÖTEADUSE TERMINITE KOMISJONI TÖÖ NÄIDETE VARAL

Magistritöö

Juhendajad: Ave Matsin, MA

Helen Plado, PhD

Viljandi 2019

SISUKORD

EESSÕNA	5
SISSEJUHATUS	7
Varasemad uurimused	9
1. KÄSITÖÖKEEL OSKUSKEELENA	12
1.1. Terminoloogiateooriad	12
1.1.1. Klassikaline terminoloogiateooria	13
1.1.2. Uuemad terminoloogiateooriad	13
1.1.3. Objekt, mõiste ja termin	14
1.2. Käsitöökeele oskussõnavara piiritlemine	15
1.2.1. Oskuskeel või üldkeel?	15
1.2.2. Meie termin või nende termin?	16
1.3. Käsitöökeele kasutaja	18
2. KÄSITÖÖKEEL TEADUSKEELENA	19
2.1. Teooria ja termin	19
2.2 Käsitöökeele põhimõisted	20
2.2.1. <i>käsitöö</i>	21
2.2.2. <i>käsitöötehnika; tehnoloogia ja tehnika</i>	22
2.3. Käsitööteaduse üldterminid	22
2.3.1. Käsitööteaduse kui multidistsiplinaarse teaduse terminid	23
2.3.2 Käsitöö üldterminid	24
2.4. Käsitööteaduse valdkonnad	24
2.4.1 Käsitööteaduse uurimissuunad	25

2.4.2. Käsitööharud, valdkonnad ja -alad	25
3. TEATMETEEOSED, SÕNARAAMATUD JA MITMEKEELNE OSKUSSUHTLUS	27
3.1. Käsitöökeelt sisaldavad teatmeteosed ja sõnastikud	27
3.1.1 Käsitöökeelt sisaldavad teatmeteosed	27
3.1.2. Mitmekeelsed sõnastikud ja oskussõnastikud	28
3.2. Mitmekeelne oskussuhtlus.....	30
3.2.1. Teiskeelne teooria, teised terminid.....	30
3.2.2. Teiskeelne oskussuhtlus, muu keel.....	31
4. TERMINITÖÖ METOODIKA	33
4.1. Terminikaart	34
4.1.1. Terminikaardi pealkiri	34
4.1.2. Terminikaardi infoväljad	35
4.2. Terminikomisjon ja terminibaas	37
4.2.1. Käsitööteaduse terminite komisjon	37
4.2.2. Käsitööteaduse terminite komisjoni otsuste avalikustamine	38
5. TERMINITÖÖS ESILEKERKIVAIK PROBLEEME	40
5.1. Käsitöökeel ja ajastu.....	40
5.1.1 Rahvarõivaste uurijad	41
5.1.2 <i>meeskäsitöö ja naiskäsitöö</i>	42
5.2. Definitsioon ja selgitus	42
5.3. Eri kategooriate mõisted ja liigitunnus.....	43
5.4. Millist sõna valida terminiks?	43
5.4.1 Tegusõna või nimisõna?	43
5.4.2 Kuidas seda eesti keeles nimetada?	44
KOKKUVÕTE	45
KASUTATUD LÜHENDID	48
Sõnastike lühendid.....	48

Muud lühendid ja märgendid.....	48
KASUTATUD ALLIKAD	49
Intervjuud	49
Käsikirjad, õppematerjalid.....	49
Kirjandus	50
Sõnastikud, leksikonid, andmebaasid.....	51
SUMMARY	53
LISA 1. Terminikaartide alfabeetiline sisujuht	57
LISA 2. Käsitöökeele üldterminite terminikaardid	66
LISA 3. Tekstiilikäsitöö terminikaardid: silmuskudumine	131
LISA 4. Tekstiilikäsitöö terminikaardid: niplamine.....	204
LISA 5. Tekstiilikäsitöö terminikaardid: võrkpõime	245
LISA 6. Metallikäsitöö terminikaardid.....	271
LISA 7. Puidukäsitöö terminikaardid: puidukäsitöö ja palkehitus.....	327

EESSÕNA

Rahvusliku tekstiili esimese aasta üliõpilasena olin täiesti veendunud, et nii seminaritöö kui ka lõputöö kirjutan vanematest vanimate tekstiilitehnikate kohta ja teen praktiliseks tööks mõne rekonstruktsiooni eriti vanu tööriistu ja -võtteid kasutades. Õppisin aasnõeluma ja kõladega kuduma, uurisin nende tehnikate ajalugu ja asusin mõttes juba seminaritöö peatükke kirjutama...

Eriliselt paeluv paistis mulle Balti tehnikas kõlapaela kudumise võimalusterikkus. Toona, 2012. aasta sügisel, nimetati mainitud tehnikat (nagu ka selles tehnikas tehtud kõlapaela) *arhailiseks kõlaks*. Ja just sellist keelendit tarvitades ma selle plaanitava seminaritöö pealkirja sättisingi. Aga siis ütles J. Ratas, tark ja osav kõlakuduja: „Ära nii küll seda nimeta! Mis arhailine see keskaegne kõla[rael] ikka on!“

Eks ma siis küsisingi rahvusliku käsitöö osakonna õppejõududelt, milliseid kõlatamise termineid kasutada. Küsisin ka Eesti tuntumate kõlakudujate käest, kuidas nemad sellest tehnikast ja muust kõlatamisest räägivad – ja oligi märkamatuks seitsme intervjuud ning seejärel seminaritöö pealkirjaga „Kõlatehnika sõnavara tänapäeva eesti keeles“ valmis.

Ent küsimus, kuidas *arhailist kõla* nii nimetada, et termin tehnikale häbi ei teeks ja kõlakudujad üksmeelselt rahule jääks, oli endiselt vastuseta. 29.04.2016 loodi kultuuriakadeemia rahvusliku käsitöö osakonna juurde käsitööteaduse terminite komisjon, mis 13.05.16 koosolekul võttis vastu 55 kõlatehnika terminit, nende hulgas *Balti* ehk *Siksali moodi tehnika*. Seks ajaks oli juba hilja Balti kõlapaelast lõputööd kirjutada. Nõnda kaitsesin samal aastal lõputöö pealkirjaga „Kõlatehnika oskussõnavara korrastamine ja arendamine“.

Küsimusi tuli aga aina juurde. Mis on tegusõna nõeltehnika tegemise kohta? Kui unustatud tehnika saab taasluua, kas oskussõnadega saab sama teha? Milline teooria ühendab käsitöö eri valdkondi? Kuidas see kajastub oskussõnavaras? Mis on ühist tikkijal ja palkehitajal?

Nõeltehnika tegemist nimetatakse nüüd *aasnõelumiseks* (teigusõnaks *aasnõeluma*, lühidalt kontekstisünonüümina *nõeluma*) – rahvaluuleallikad, ajaloolised üldkeelesõnad ja

teiskeelsed terminid pakkusid variante, millest pärandtehnoloogia magistrandid hääletuse tulemusel vormilt ja sisult sobivaima välja valisid. Minu vaatenurk käsitöökeelele avarus, vastamata küsimuste fookus laienes. Millised on need terminid, mida kasutatakse kõikides käsitöövaldkondades? Kas käsitööteaduse teoreetilised eristustasandid kattuvad eri valdkondades? Mis on palkehitud teoreetilises süsteemis sellel tasandil, kus tikkijal ristpiste? Vahest kalasabanurk? Kas need tasandid mõjutavad üldterminite kujunemist?

Alustasin magistritööd kavandades üldterminite tuvastamisega, eeldades, et neid saab uurida samu meetodeid rakendades, mis sobisid kõlatamise (kui ühe tekstiilikäsitöö valdkonna) oskussõnavara uurimiseks. Mõistsin peagi, et selleks, et midagi omavahel võrdlema asuda, on vaja tunda võrreldavaid osapooli. Üldterminite ja nende käsitöövaldkonnaliste oskussõnavaraliste seoste uurimiseks on vaja tunda eri valdkondade oskussõnavara.

Nõnda luhtus mu plaan kirjutada magistritöö käsitööteaduse üldterminitest. See-eest andis käsitööteaduse terminite komisjoni töös osalemine eri käsitöövaldkondade oskussõnavara menetlemisel, terminiettepanekute vormistamine ning töö terminibaasiga piisavalt materjali käesolevaks magistritööks, mis neidsamu andmeid ja kogemusi analüüsib.

Ah-jaa. Mis on ühist tikkijal ja palkehitud? Nad mõlemad, nagu teistegi käsitöövaldkondade esindajad, on „keelekandjad“ – käsitöökeele kandjad. Nende erialane keelekasutus näitab, kui tõhus on olnud käsitööteaduse terminite komisjoni, sealhulgas nende endi töö käsitöökeele arendamisel ja korrastamisel.

Suur tänu kõigile, kes osalesid käsitöökeele korrastamisel ja arendamisel! Sügav kummardus juhendajaile. Tänan terminikoosolekuil osalejaid: Tiina Leemets, Helen Plado, Ave Matsin, Kristi Jõeste, Kadri Tüür, Eva Velsker, Priit-Kalev Parts, Indrek Ikkonen, Kristiina Nemirovitš-Dantšenko, Anu Pink, Margit Keeman, Marit Külv, Madis Rennu, Merike Saaremets, Riina Tomberg, Jaana Ratas, Astri Kaljus, Mart Reino, Tõnis Luik, Maret Lehis, Kadi Pajupuu, Angelika Nöps, Sigre Andreson, Piia Rand, Eilve Manglus, Maria Poll, Margus Kangur.

SISSEJUHATUS

Erialane oskuskeel on vajalik erialaseks suhtluseks nii kõnes kui ka kirjas. Käsitöökeel on vajalik teadustöö tegemiseks, akadeemiliseks kirjutamiseks, õppimiseks, õpetamiseks ning käsitöötehnoloogia jm erialaste teadmiste edasiandmiseks. Käsitöökeele kui oskuskeele korrastamine ja arendamine toetab eelkõige käsitööteaduse, kuid ka teiste käsitöövaldkondade arengut ja vastupidi. Arenev käsitöövaldkond rikastab käsitöökeelt ja selle sõnavara.

Magistritöö jätkab sama uurimissunda, mis lõputöö „Kõlatehnika oskussõnavara korrastamine ja arendamine“ (2016) ja seminaritöö „Kõlatehnika sõnavara tänapäeva eesti keeles“ (2015), lähenedes käsitöökeele korrastamisele ja arendamisele ning oskussõnavara kinnitamisele terminoloogikomisjonis ja avalikustamisele (nt avalikus terminibaasis) laiemalt. Magistritöö puudutab selliste käsitöövaldkondade oskussõnavara, nagu metallikäsitöö, puidukäsitööst peamiselt palkehitus ja tekstiilikäsitööst silmuskudumine, niplamine, võrkpõime. Valdkondliku oskussõnavara korrastamine ja arendamine toetab terminitööd käsitöökeele üldterminitega. Magistritöös vaadeldakse terminitööd käsitööteaduse terminite komisjoni (asutatud 29.04.16) töö näidetele tuginedes.

Nii magistritöö kui ka selle lisadeks oleva terminikaartidest sõnastikulaadse kogumiku sihtrühmaks on eelkõige käsitöötudengid, õppejõud ja käsitööteadlased. Terminikomisjonis arutlusele tuleva sõnavara valikul ja terminikaartide koostamisel lähtusin sellest, milliseid oskussõnu on vaja TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia rahvusliku käsitöö osakonna üliõpilastööde kirjutamiseks ja osakonnas pakutavate erialaainete õpetamiseks.

Kuigi põhitähelepanu all on käsitöökeele oskussõnavara kui käsitöökeele üks osa, arutletakse terminikoosolekuil ka muude käsitöökeelt laiemalt puudutavate küsimuste üle, seepärast magistritöö pealkirigi laiema määratlusega.

Algne **uurimissund** oli võetud käsitööteaduse üldterminitele. Üldterminite jaoks terminikaarte koostades ja terminikoosolekuil ettepanekute arutamisel selgus, et üldise teooria tuvastamiseks ja

mõistmiseks on vaja tunda valdkondlikke teooriamudeleid – ja vastupidi: käsitöövaldkondade ja -alade struktuur mõjutab oluliselt käsitöö üldist struktuuri ja käsitööteaduse teooriaid. Seetõttu muutsin uurimissuuna keset, koondades põhitähelepanu käsitööteaduse terminite komisjoni töö kogemustele.

Siinkohal on oluline märkida, et ühegi käsitöövaldkonna oskussõnavara ei ole nii põhjalikult läbi töötatud nagu kõlatehnika oskussõnavara, millest kirjutasin lõputöö (2016). Magistritöös keskendun peamiselt rahvusliku käsitöö osakonnaga seotud uuematele oskussõnavara allikatele. Neile lisaks kasutatud allikad on kas erialaspetsialistide soovitatud või juhuvalim. Terminikaartide koostamisel kasutatud allikate loetelu on eraldi iga lisa lõpus. Terminitöö jätkub kõigis magistritöös vaadeldavates käsitöövaldkondades, samuti laieneb terminoloogiakomisjoni töö teistesse rahvusliku käsitöö osakonna õppekavu puudutavatesse käsitöövaldkondadesse. Jätkub ka käsitöökeele oskussõnavara koondamine avalikku terminibaasi „Käsitööteaduse oskussõnad“

Magistritöö koosneb viiest peatükist ja seitsmest lisast. Esimene peatükk käsitleb käsitöökeelt kui oskuskeelt ja selle kasutajat, vaadates oskuskeele ja üldkeele piirialale ning käsitöökeele kokkupuudet teiste teadusharude ja tegevusaladega. Teine peatükk vaatleb käsitöökeelt teaduskeelena, teooria ja termini suhet, käsitööteaduse põhimõisteid, selle interdistsiplinaarset olemust ja sisemist struktuuri. Kolmas peatükk on mitmekeelsest oskussuhtlusest. Neljas peatükk on pühendatud metoodikale, mida kasutatakse oskussõnavara menetlemiseks selle korrastamisel ja arendamisel ja viies analüüsib käsitöökeele terminitöö probleeme. Lisad 2–7 sisaldavad praktilise tööna valminud terminikaarte ja lisa 1 nende alfabeetilist registrit. Töö lõpus on märgendite ja lühendite loetelu, neid on kasutatud nii magistritöö põhiosas kui ka lisades. Kirjanduse jm allikate loetelu on põhitööl ja lisadel eraldi, v.a sõnastike loend, mis on vaid põhiosa lõpus, kuid kehtib ka lisadele.

Töö eesmärk on pakkuda koostatud terminikaartide ja käsitööteaduse terminite komisjoni töö näidete varal ühte võimalikku oskuskeeleõpetusele toetuvat mudelit käsitöökeele, peamiselt oskussõnavara korrastamiseks ja arendamiseks.

Uurimistöö praktiliseks eesmärgiks on koostada terminikaardid (lisad nr 2–7): dokumentatsioon, kuhu on kantud töös olevad terminiettepanekud, vastuvõetud ja tagasilükatud terminid, nende definitsioon, selgitus, sünonüümid, teiskeelsed vasted, näitelaused jm asjakohane. Terminikaardi p 10 (märkused, kommentaarid) sisaldab muuhulgas ka väljakirjutusi terminikomisjoni koosolekute helisalvestustest, kus vastavat terminiettepanekut arutati. Igal

oskussõnal on oma kaart, kaardid on lisades valdkonniti ja valdkonnasiseselt temaatiliselt grupeeritud. Koostasid 74 üldterminite kaarti, 121 silmuskudumise kaarti, 78 niplamise kaarti, 28 võrkpõime kaarti, 96 metallikäsitöö kaarti ja 290 palkehituse ja puidukäsitöö kaarti. Lisa 1 on terminikaartide alfabeetiline loend.

Magistritöö kirjutamise perioodil (2016 sügisest 2019 kevadeni) toimus 13 terminikomisjoni koosolekut (üldse on toimunud kokku 15 koosolekut), millest on 47 tundi ja 38 minutit helisalvestusi. Käsitööteaduse valdkondadest menetleti koosolekuil üldtermineid, tekstiilikäsitööst silmuskudumise, niplamise ja võrkpõime termineid, metallikäsitöötermineid ning puidukäsitöö ja palkehituse termineid.

Praktilise töö osaks on ka Termeki terminibaasisüsteemis olev avalik terminibaas „**Käsitööteaduse oskussõnad**“ (2111 terminiga), mis on jagatud teemadeks vastavalt käsitöö valdkondadele. Terminibaasi on kantud nii terminikomisjonis juba vastuvõetud termineid kui ka alles töös olevaid terminiettepanekuid ja nende kõigi teiskeelseid vasteid jm paralleelvariante. Terminibaasi keeled on: eesti (et), inglise (en), saksa (de), taani (da), soome (fi) ja vene (ru) keel. Definitsioonid ja selgitused on eesti keeles (v.a mõni üksik erand).

Uurimisküsimused on kõik seotud käsitöökeele ja selle sõnavara korrastamise ja arendamisega: Mis ja milline on käsitöökeele oskussõna? Millisest sõnast (keelendist) saab termin? Millised probleemid kerkivad esile käsitöökeele terminiettepanekute ettevalmistamisel ja nende menetlemisel käsitööteaduse terminite komisjonis? Mis on termini (teiskeelsed) vasted, kust neid leida? Kuidas on käsitööteooria ja käsitöökeel omavahel seotud? Kuidas käsitöökeelt (nt uuenenud oskussõnavara) publitseerida? Nendele küsimustele vastamise protsess ja nende küsimustega tegelemine ongi üldistatult väljendades käsitöökeele korrastamine ja arendamine.

Varasemad uurimused

Otseselt eesti käsitöökeelt kui oskuskeelt ei ole senini uuritud. Varasemad uurimused puudutavad vaid mõnda käsitöövaldkonda, nt kõlatehnikat (Jaanus 2016) ja silmuskudumist (Karro 2005; Tiislär 2010), paikkondlikku pärandkultuuri (Könninge 2015) või rahvarõivastega seonduvat (Randmaa 2010; Könninge 2015). Enamik käsitöö oskussõnavara, mida uuritud on, võib leida teatmeteostest, (oskus)sõnastike ja leksikoni tüüpi väljaannetest ning käsikirjadest.

Käsitööõnnavara puudutavad **üliõpilastööd** keskenduvad eri valdkondadele. Nende eesmärgiks on nt murdekeele uurimine (Könninge 2015) või mitmekeelsete (oskus)sõnastike koostamine

(Karro 2005; Tiislär 2010; Randmaa 2010), kuid mitte käsitöö oskussõnavara arendamine ega korrastamine.

Kaire Karro magistripjektina valminud saksa-eesti silmuskudumise sõnastiku eestikeelse käsitööõsõnavara allikaiks on käsitööajakirjad (Karro, lk 3), mille oskuskeele kasutusele ei pruugita pöörata väga suurt tähelepanu. Nt *kirjakord*, *mustrikord*, *paneel* (Karro 2005, lk 35) on erialaspetsialistide otsuse kohaselt (KTK¹ 18.01.18) eelisterminina *kirjakord*, mille sünonüümiks võib kasutada terminit *mustrikord*, kuid *paneel* on mittesoovitav terminivariant (vt lisa 3, nr 10). Samas ühtib autori oskussõnavalik EKSSi („Eesti keele seletav sõnaraamat“) pakutavaga terminite *parempidisilmus*, *parempidikude* (Karro 2005, lk 49) osas, mis aga lahkeb erialaspetsialistide omast, kes kinnitavad, et neid keelendit erialaselt ei kasutata² ja terminid on *parempidine silmus*, *parempidine kude*. (vt lisa 3 nr 16 ja 77). Kai Tiisläri pakutud eestikeelne terminivariant *kirjakord* (2010, lk 48) kattub nii sõnakujult kui ka seletuselt erialaspetsialistide omaga (vt lisa 3, nr 10), tema sõnavaraallikaiks on käsiraamatud, ajakirjad, sõnastikud jm (Tiislär 2010, lk 4).

Mõlemad autorid mainivad silmuskudumise ajaloos tekstiilikäsitöö tehnikat, mis tehnoloogiliselt ei ole silmuskudumine. Tiislär nimetab tehnikat *nõelumisetechnikaks* (2010, lk 12), mis ei ole päris vale, kuna *nõeltehnikat* hakkasid pärandtehnoloogid ja käsitööeadlased nimetama *aasnõelumiseks* (kontekstisünonüümiga *nõelumine*) alles 2016, kuid ingliskeelne vaste *single needle knitting* (*ibid.*) põhjustas erialaspetsialistide rahvusvahelise vaidluse silmuskudumise sümpoosionil 2018. aasta suvel Viljandis (intervjuu L. Korolkovaga 28.06.18). Terminoloogilisele erimeelsusele vaatamata on eri rahvusest spetsialistid ühel nõul, et *aasnõelumine* (*nalbinding*) ei ole tehnikalt *silmuskudumine* ning tulemuseks ei ole *kudum* (vrd Tiislär 2010, lk 12). K. Karro ei nimeta tehnikat, kuid aasnõelutud sukki ja kindaid tähistab keelendiga *silmkoeese*³ (Karro 2005, lk 6; vt ka lisa 3, nr 7 *kudum*).

Retti Könninge kirjutab Kihnu käsitööst ja rõivastest (2015), pakkudes murdesõnavara. Liisa Randmaa magistripjekt „Eesti-inglise seletav rahvarõivasõnastik“ (2010) sisaldab üle-eestilist murdekeelt ja ajaloolist rõivasõnavara, millele on leitud ingliskeelsed vasted. Käsitöökeele korrastamise seisukohast oleks vaja murdekeelseile ka eestikeelsed vasted leida. Teiskeelsete vastete leidmisel aga pakub töö väärtuslikku teavet ning kirjeldab sarnaseid (tõlkimis)probleeme,

¹ KTK – käsitööeaduse terminite komisjon; kuupäev sulgudes on otsuse vastuvõtmise kuupäev, koosoleku toimumise aeg.

² KTK koosoleku helisalvestus 05.12.17 ja 18.01.18. Pikemat arutlust *parempidi-* ja *pahempidisilmuse* või *parempidise* ja *pahempidise silmuse* eelistamise üle ei ole vastavatele terminikaartidele p 10 kantud.

³ käsitöökeeles *nõelsukk*, *nõelkinnas*

millega isegi kokku puutusin. Liisa Randmaa käsitöökeele allikaiks on rahvakultuurialastest leksikonidest ja tekstidest (2010, lk 3). Lembi Oja magistripjekt (2005) käsitleb käsitöökeele esemelist külge, pakkudes valiku inglise- ja soomekeelseid vasteid.

Käsitöökeele oskussõnu, nende seletusi ja teiskeelseid vasteid pakuvad **sõnastikulaadsed allikad** (nt sõnastikud, leksikonid, teatmikud). Ükski neist pole otseselt käsitöökeelele orienteerunud, kuid nii mõnigi (nt Helamaa 2004; Parts 2008; Pink, Lubja 2014) hõlmab kindlat käsitöövaldkonda (nt palkehitis, silmuskudumine) või osa käsitöökeelest (nt esemelist oskussõnavara). Esemeeuuriate teatmeteosed (nt Manninen 1925 [1993], Ränk 1995, Viires 2007) sisaldavad rikkalikku sõnavara, kuid sõnaseletused ja terminite definitsioonid on kirjutatud välise vaatleja, mitte valmistaja vaatenurgast, seega mõnikord käsitöötehnoloogiliselt ebatäpsed. Marje Peedissoni käsitöö ja kokanduse kolmkeelne (eesti-vene-inglise) sõnastik (2009) on mõeldud nooremale kasutajale, 7.–9. klassi õpilastele.

On ka elektroonilisi oskussõnastikke, nt terminibaasisüsteemides (nagu Termeki, Multiterm), kust võib leida lähedaste alade terminibaasidest käsitöögi termineid, nt „Arheoloogia terminibaasist“ (ATB) teemade *ehited* või *tekstiil ja rõivastus* alt.

Oskuskeeleõpetusest on Tiiu Erelt kirjutanud põhjaliku teose „Terminiõpetus“ (Erelt 2007), mille lähenemisviis on traditsiooniline (klassikalise terminoloogiateooria suunaline). Pisut avaramalt ja vähesema rangusega tutvustab terminoloogia, tõlkimise, toimetamise ja keelekorralduse põhimõtteid ja suundi õpikuna kasutatav Arvi Tavasti ja Marju Tavakari „Mitmekeelne oskussuhtlus“ (2013), millest on käsitöökeele terminitöös tublisti abi olnud. Inglisekeelne „Terminology and language planning an alternative framework of practice and discourse“ (Antia, B. E. 2000) on põhjalik terminoloogia ja keelekorralduse teooriat ning praktilist tööd analüüsiv uurimus, mis vanade teooriate kõrval pakub ka uusi suundi globaliseeruvast maailmast.

1. KÄSITÖÖKEEL OSKUSKEELENA

Oskussõnavara korrastamise ja arendamisega tegelevad erialaspetsialistid, kellel on valida hulga terminoloogiateooriate vahel. Eesti oskuskeelekorralduse traditsiooni, mille alusepanijaks on J. V. Veski (Erelt 2007, lk 13), on tugevalt klassikalisest mõistekesksest terminoloogiateooriast mõjutatud. Uusi mõjutusi oskuskeele korraldamisse ja arendamisse toovad eelmise sajandi lõpust alates maailmas levima kakanud uuemad sotsio- ja psühholingvistika taustaga teooriaid, mis ei lähtu enam fikseeritud koodi mudelist.

Terminoloogiakomisjoni kolmeaastase töökogemuse põhjal võib öelda, et käsitöökeele korraldamisel oleme püüdnud hoida Eesti traditsioonilise terminitöö joont, kuid lähtunud erialaspetsiifilistest iseärasustest ja tervitanud igati keelelist rikkust. Näiteks pole taotletud absoluutselt sünonüümi- ja homonüümivaba oskuskeelt; kui komisjonis tekib vaidlus, kas valida see või teine termin, siis valitakse mõlemad, nt *käsitööline* ehk *käsitöötegija*, *muster* ehk *kiri*. Terminoloogiatöös oleks paslikum „sünonüümi“ asemel öelda, et „mõistet esitavad samas keeles kaks või rohkem terminit – varianti ehk teisendit“ (Erelt 2007, lk 108).

Käsitööteaduse terminite komisjoni töös on tulnud ette olukordi, kus on raske määrata, kas termin kuulub käsitöökeelde, naabervaldkonna oskuskeelde või on üldkeele sõna. Samuti on valdkonna eripära tõttu käsitöökeeles termineid, mis sama sõnalise kujuga on eri käsitööaladel ise tähendusega: nt *kuduma* on 1. 'varrastel (käsitsi) kuduma' (lisa 3, nr 2), 2. 'masinal kuduma' (lisa 3, nr 119), 3. 'telgedel kuduma', 4. 'kõlavööd kuduma', 'kirivööd kuduma' jne. Käsitöötehnoloogiliselt on tegemist eri tehnikate ja võtetega, kuid termin on üks.

1.1. Terminoloogiateooriad

Sisuliselt jagunevad terminoloogiateooriad laias laastus kaheks: klassikaliseks teooriaks, mis põhineb fikseeritud koodi mudelil (Tavast, Taukar 2013, lk 19–23), ja uuemateks sotsio- ja psühholingvistika taustaga teooriateks, mis seavad klassikalise teooria põhimõtted kahtluse alla. (*ibid.*, lk 53–64).

1.1.1. Klassikaline terminoloogiateooria

Klassikaline terminoloogiateooria, mida B. E. Antia tabavalt nimetab *concept theory in terminology*, keskseks terminiks on *mõiste* (Antia 2000, lk 81) ja alusepanijaks Austria insener Eugen Wüster (Tavast, Taukar 2013, lk 53). Teooria põhineb arusaamal, et mõisted on selgepiiriliselt ja ajas muutumatult olemas ning neid saab ühetähenduslikult defineerida. (Antia 2000, lk 81–88; Tavast, Taukar 2013, lk 53–57). Eesti terminoloogiatöö on sellest teooriast väljakasvanud koolkondadelt (nt Viini koolkond) tugevaid mõjutusi saanud.

„Terminoloogi huvitavad ennekõike eriala mõisted kui sisuüksused, nende piiritlemine ja nimetamine. Nimetusüksuseks on seejuures oskussõna, mida kunagi ei saa paika panna mõistet tundmata. Seetõttu on tegelikus eesti terminoloogiatöös mõistest (mitte sõnast!) lähtumine olnud loomulik nõue juba algaegadest saadik.“ (Erelt 2007, lk 25) T. Erelti seisukohtadest terminoloogiatöös kirjutasin lõputöö vastavas peatükis pikemalt. (Jaanus 2016, lk 19–28)

Niisugust lähenemisviisi on olnud tunda ka käsitööteaduse terminite komisjoni koosolekutel, kui keegi erialaspetsialistidest otsib seda ainukest õiget ja täpset definitsiooni ning terminit. Samuti juhtudel, kui erialaspetsialist on veendunud, et ühed terminid kuuluvad tema valdkonda, mis annab talle pädevuse nende defineerimiseks, ja teised terminid kuuluvad muusse valdkonda, seega nende teiste terminologiseerimine on selle teise valdkonna spetsialisti pädevus (nt lisa 7, nr 18, 23 p 10).

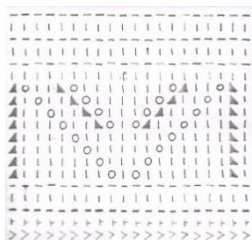
1.1.2. Uuemad terminoloogiateooriad

Uuemad terminoloogiateooriad, mis on hakanud laialdaselt levima 1980. aastatest, väidavad, et klassikalise teooria eeldused ei kehti ning oskuskeel toimib üldkeelega samadel alustel. Samuti leiavad need teooriad, et ühetähenduslikkuse puudumine ei takista oskussuhtlust. (Tavast, Taukar 2013, lk 64) Näiteks kommunikatiivse terminoloogiateooria kohaselt, mis väidab et oskuskeel on enam-vähem sama mis üldkeel, terminid ei kuulu otseselt ühele kindlale alale, vaid eriala mõisted moodustavad mitmesuguste suhete abil erialasüsteemi. (*ibid.*, lk 61) Või siis uusim kognitiivsel lingvistikal põhinev teooria (freimipõhine terminoloogia), mis on küll ühelt poolt mõistepõhine, kuid teisalt võib ühte terminit kasutada mitme mõiste tähistamiseks. Erialatekstist arusaamiseks on vaja seda ala tunda. (*ibid.*, lk 63)

Freimipõhise terminoloogia teoriapõhimõtted leiavad rakendamist ka käsitöökeeles. Eriala omapärast lähtuvalt kasutatakse käsitöökirjutistes palju jooniseid, joonistusi, skeeme, tingmärke jms, mis ei vaja alati sõnalist mõiste määratlemist. Näiteks silmuskudumises tingmärgid või

niplamises tehniline joonis, kus tehnoloogilisi eri võtteid võidakse tähistada koodivärvidega (vt lisa 4, nr 13–22).

Illustratsioon nr 1. Kindarandme mustriskeem ja foto

Saaremaa kindapära mustriskeem.

Allikas: R. Tombergi õppematerjalidest (2014) Autori kootud ja pildistatud vikkelninnas.

Samuti on käsitöökeeles oskussõnu, mis kattuvad teise valdkonna omadega, kuid ei pruugi päris sama tähendust kanda nt *vasar* palkehituses (vt lisa 7, nr 76–77) pole päris sama, mis juveliiritöös (vt lisa 6, nr 85–87). Et sellistest väljendusvormidest aru saada, peab tõepoolest ala hästi tundma. Lisaks annavad käsitöölised suulises (ka sellega kombineeritult käelises) erialases suhtluses napi sõnavara abil edasi palju informatsiooni. Kuigi leiab fermipõhise terminoloogiatöö jooni, korrastatakse käsitöökeelt üldiselt siiski mõistekeskseks.

1.1.3. Objekt, mõiste ja termin

Terminoloogia seisukohalt on **objektideks** kõik see, mida saab tajuda või kujutleda. Olemas enne, kui seda looduslikku asja või inimese leiutatut nimetama hakatakse. Mõistekesksel lähenemisel moodustavad objektid vastava mõiste mahu (*ekstensioon*), mõiste sisu (*intensioon*) on tunnuste loetelu. Objektile nagu mõistelegi antakse nimetus sõna poolt vaadatuna. (Tavast, Taukar 2013, lk 67)

T. Erelt ütleb, et terminoloogiastandard määratleb **mõiste** teadmusüksuseks, mitte sõnavaraüksuseks, see ei pruugi olla seotud mõne keelega, kuid on mõjutatud sotsiaalsest ja kultuurilisest tegurist. Mõisted kuuluvad kuhugi süsteemi, mõistevälja. (2007, lk 42) A. Tavast jälle kirjutab, et mõiste saadakse objektist abstraherimise teel, jättes kõrvale ebaolulise ning võttes vaid olulisimad tunnused. (Tavast, Taukar 2013, lk 67)

Termin kuulub mõistevälja. Seal saabki sõnast termin. (Erelt 2007, lk 64) Termin on mõiste keeleline vorm või nagu A. Tavast ütleb: „Mõistete keelelist tähist nimetatakse terminiks, sõnaks, väljendiks, keelendiks, fraasiks, tähistajaks, termini väliskujuks või vormiks.“ Oluline on

vaid terminit eristada pikemast tekstist, peamiselt määratlusest ja kasutusnäidetest. (Tavast, Taukar 2013, lk 71)

Kui aga rääkida üksikute oskussõnade asemel **tekstist** ja selle kasutamisest suhtlemisel, vastab mõistele teksti rääkija poolt vaadates suhtlustaotlus ja vastuvõtja poolt arusaam kõneleja suhtlustaotlusest. Kummagi suhtleja teadvuses on sel juhul suhtlusega seostuv sisu. (Tavast, Taukar 2013, lk 69) Käsitöökeeles saab selle mõttekäigu viia sõnadest veelgi kaugemale, kus oskussuhtlus toimub käsitöö tegemise kaudu. Nt jutustas vene etnograaf Ljudmilla Korolkova mulle, kuidas külamammi kirjeldas, mismoodi ta kuduma (вязать või *heegeldama* või *aasnõeluma*) õppis. Vaatas, kuidas vanaema seda teeb, vaatas nii kaua, kuni aru sai ja siis proovis ise järele teha. (intervjuu L. Korolkovaga 28.06.18)

1.2. Käsitöökeele oskussõnavara piiritlemine

Enne kui minna päris peente jaotuste nimetamise, jagamise ja süstematiseerimise juurde, on vaja piiritleda mängumaa. Kus lõpeb üldkeel ja algab käsitöökeel, kus lõpeb käsitöö oskussõnavara ja algavad naabervaldkondade oskussõnad? Kes millise lõigu eest peaks hoolt kandma ja kellega kokku leppima, et käsitöökeele kui oskuskeele äärealased kokkupuuted teiste valdkondadega ühtlustada?

1.2.1. Oskuskeel või üldkeel?

Selles on keeleteadlased ühel nõul, et üleminek üldkeelelt oskuskeelele on ähmane ja nende vahel puudub täpne piir, samuti kui ollakse ühel nõul selles, et oskuskeel on allkeel (Antia 2000, Erelt 2007, Tavast, Taukar 2013) ehk täpsemalt väljendudes on eestikeelses suhtluses tarvitav käsitöökeel eesti keele allkeel. See omakorda tähendab, et eesti käsitöökeel allub eesti keele reeglitele. Kiiret keeleabi saab nt Eesti Keele Instituudi veebilehelt, kus paljude sõnaraamatute kõrval on pakutakse ka keelenõu. Seal on ka link „Eesti keele käsiraamatule“ (2007), mis annab ülevaate eesti keele reeglitest ja mida on mugav kasutada.

Suulises suhtluses võib kasutada ka erialaslängi, mis järgib vaid eesti keele norme (keeles endas tekkinud), mitte norminguid (keelekorraldusallikates esitatud reeglid). Kirjutatud tekst peaks küll järgima eesti normikeele reegleid, kuid tuttavate ja sõpradest käsitöölise suulist omavahelist suhtlust väljaspoolt reguleerida ei saa. Seda reguleeritakse seestpoolt: sobib kõik, mis viib vestlust edasi ja on vestluses mõistetav, kuigi see ei pruugi olla vastavuses eesti normikeele reeglitega. Käsitöölised kasutavad sageli ka mittesõnalist suhtlust, näitades üksteisele ette, kuidas üht või teist käsitöövõtet kasutada.

Kuna enamasti valmistan ette terminiettepanekud, mida koosolekul arutama hakatakse, ise või teen seda koostööstöös erialaspetsialistiga, siis peegeldub valikuis ka minu arusaamine käsitöökeelest. Üsna mitmel terminikoosolekul on keegi osalejatest seadnud kahtluse alla, kas mõnda neist mõistetest on üldse vaja terminologiseerida. Terminologiseerimise vajaduse küsimus on kerkinud esile enamasti kas väga üldiste mõistete puhul, nt *käsitööharu* (vt lisa lisa 2, nr 9) või väga peente jaotuste juures, nt *vasakule keerduv palmik* (vt lisa 3, nr 91). Mõiste terminologiseerimise vajaduse ilmneb erialaspetsialistide koostöös ja otsus on nendevaheline kokkulepe.

Näide 11.06.18 käsitööteaduse terminite koosolekult. Termini ettepanekuks oli *palgimeister* (kinnitatud terminiks *palkehitusmeister*). Sain paar päeva enne koosolekut e-kirja asjakohaste kommentaaridega, kus muuhulgas seisis: „Jätaksin selle väljendi kõnekeelseks/ilukirjanduslikuks õlalepatsutavaks tunnustussõnaks, ei terminologiseeriks. Keegi ei terminologiseeri ju nt väljendeid *hea laps* või *kõva töömees*.“ (P.-K. Parts e-kiri 08.06.18). Komisjon arutas seda küsimust ja võttis termini siiski vastu (vt lisa 7, nr 13), kuna üldterminina oli varem vastu võetud *käsitöömeister* (vt lisa 2, nr 29) ja sellega seotult nimetatakse ka teiste alade meistrid, nt *niplispitsimeister* (vt lisa 4, nr 5), pitsimeister, kuid *meistri*-sõna ei ole kasutusel kõigis valdkondades.

1.2.2. Meie termin või nende termin?

Käsitöökeel puutub ääremail kokku naabervaldkondadega nagu käsitööteadus naaberteadustega. Mõnikord on piir valdkondade vahel sama ähmane kui oskuskeele ja üldkeele vahel. Näiteks ei saa palkehitud rääkida ega kirjutada metsanduse ja ehituse oskussõnavara kasutamata. Või siis rahvarõivaste piirkondlikest iseärasustest 19. sajandi lõpul, kui ei kasuta ajaloo, etnograafia-etnoloogia ja geograafia termineid. Kui nende (st „mittemeie“) valdkondade spetsialistid on oma terminitööd teinud hästi, on meigi võimalused erialaseks suhtluseks suuremad. Kui aga meie (st käsitööspetsialistide) terminitöö on tegemata, siis on teiste valdkondade esindajad, kelle uurimused käsitööala piirimail kattuvad, selle töö pidanud ise ära tegema.

Nii on nt „Arheoloogia terminibaasis“ *nõeltehnika* terminina juba 20.02.15 sisse kantud (ATB *sub* nõeltehnika), käsitööteaduse terminite komisjon pole veel arutanud *nõeltehnika* ehk *aasnõelumise* terminina vastuvõtmist. „Nõelaga lõngast silmusi luues ja neid erinevalt grupeerides ja ühendades tekib ühtlane tekstiilipind; sageli kasutatakse sokkide, kinnaste ja mütside jaoks; nõelad on suhteliselt suured, sageli luust või puust, aga ka metallist.“ (*ibid.*) Põhimõtteliselt on teksti sisu paikapidav, kuid käsitöölised mõistavad „silmuse“ all konkreetset

moodustist, mis on omane silmuskudumisele ja heegeldamine; aasnõelumisele on omased „aasad“, mis ridade vahel ja üksteise ümber põimudes tekstiilipinna moodusavad. „Aasal“ ehk „lookel“ ja „silmusel“ tehakse vahet ka nt merenduses, alpinismis jm, kus sõlmi kasutatakse (Künnap 2016, lk 37). Samuti on käsitöökeeles terminil *silmuseid looma* teine konkreetne tähendus (vt lisa 3, nr 61).

Esineb juhtumeid, kui oskussõna on sama, kuid tähendus on väikese nihkega, mistõttu olemasolevad definitsioonid ei väljenda erialast lähtuvalt selle mõiste olulisi tunnuseid. Näide metalliterminite koosolekult 02.11.18. *Metall* on metallikäsitöö põhitermin, selle täpne määratlemine oluline. Erialspetsialistid uurisid teiste valdkondade (nt füüsika, keemia, metallurgia) definitsioone internetist ning otsustati oma definitsiooni sõnastamisel lähtuda EKSSli sõnastusest. Arutleti selle üle, millised on käsitöölise jaoks olulised metalli omadused. „Metallide nimekiri on pikk, kuid need, millega käsitöölised tegelevad, on piiratud. Ja need on hästi sepiatavad.“ (M. Reino 02.11.18). EKSS definitsiooni täiendati ühe tunnuse võrra, lisades sõna „sepiatav“. (vt lisa 6, nr 1)

Samal koosolekul kerkis küsimus tuntud termini vahetamise kohta uue vastu. Kas valida *musta metalli* uueks terminikujuks *raudmetall* ja *värvilise metalli* asemel *mitteraudmetall*, nagu seda on tehtud Tallinna Tehnikaülikoolis (TTÜs)?

Estermis on eelistermin *raudmetall*:

„Esterm (20.12.01): eelisterminiks *raudmetall*. Eksperdi sõnul on TTÜs loobunud vanematest vene-mõjulistest nimetustest „mustmetall“ ja „värviline metall“ ja mindud üle nimetustele „raudmetall“ ja „mitteraudmetall“ (saksa, prantsuse, inglise keele järgi), mida kasutatakse nii teaduspublikatsioonides kui õppetöös.“ (E. Velsker 02.11.18) –

„Raudmetalli“ ma kuulen küll esimest korda. (M. Reino 02.11.18) – Siis peaks olema ka vaskmetall, hõbemetall, kuldmetall jne. (A. Matsin 02.11.18) – Seal viidatakse, et on inglise ja teiste keelte mõjul üle võetud. (E. Velsker 02.11.18) – Samas on inglise keeles *blacksmithing* raua sepiamise kohta. (I. Ikkonen 02.11.18) – TTÜs enam ei kasutata must metall ja värviline metall, neil on nüüd *raudmetall* ja *mitteraudmetall*. (T. Luik 02.11.18) – TTÜ on kehtestanud endale terminid, mis meile ei tarvitse sobida. (A. Matsin 02.11.18) – Euroopa Liidu terminibaasis on mõlemad olemas nii *raudmetall* kui ka *must metall*, aga eelistatud on *raudmetall*. (T. Leemets 02.11.18) – Meil on ikka enamasti *must metall*. (T. Luik 02.11.18) – Tulemus tihtipeale ongi must, kui me sepiame. (I. Ikkonen 02.11.18) – Ja käed on mustad ja nägu on must... (M. Reino 02.11.18) (lisa 6, nr 2; vt ka lisa 6, nr 5)

T. Erelt nimetab seda, kui eri teadus- või tegevusalade spetsialistid annavad mõistele erineva termini, üheks terminivariantide ehk teisendite tekkimise põhjuseks (2007, lk 109) ning toob

teise põhjusena välja olukorra, kus vana terminit peetakse ebaõnnestunuks (*ibid.*, lk 111). Antud näites nii juhtunud ongi. Siia lisandub kolmaski tegur, teiste keelte mõjud (*musta metalli* puhul vene keele mõju ja *raudmetalli* puhul saksa, prantsuse ja inglise keele mõju) kohtuvad eesti keeles ja annavad ühe mõiste jaoks mitu terminivarianti (*ibid.*, lk 113).

1.3. Käsitöökeele kasutaja

Avaralt mõeldes on käsitöökeele kasutaja igaüks, kes sel teemal sõna võtab, kuid kas igaüks vajab terminoloogiapõhimõtete järgi korrastatud teaduskeelt, on iseasi. Siinses töös käsitletava käsitöökeele sihtrühmaks on eelkõige käsitöövaldkonna üliõpilased, õppejõud ja käsitööteadlased ehk akadeemilise suunitlusega erialaspetsialistid ja spetsialistiks pürgijad. Akadeemilisusele viitab ka terminikomisjoni nimi: käsitööteaduse terminite komisjon.

Kindlasti vajavad käsitöökeelt ka käsitöötegijad, käsitöömeistrid, käsitöö ettevõtlusega tegelevad inimesed kuni lihtsalt käsitööhuvilisteni välja, kuid nende oskuskeel ei tarvitse olla nii tugevalt reguleeritud.

Kokkuvõtvalt on eesti käsitöökeel oskuskeelena üks eesti keele allkeel, mis kasutab eesti üldkeele sõnavara ja allub eesti keele reeglitele. Eesti oskuskeelekorralduse traditsioon on mõistekeskne. Uusi mõjutusi oskuskeele korraldamisse ja arendamisse toovad eelmise sajandi lõpust alates maailmas levivad uuemaid sotsio- ja psühholingvistika taustaga teooriaid, mis ei lähtu fikseeritud koodi mudelist.

Käsitöökeele iseärasuseks on erialasiseste ja naabervaldkondade oskussõnavara tihe läbipõimumine, mittesõnalise suhtluse suur osakaal (nt joonised, tingmärgid, kavandid) jms. Terminitöö kogemuste vähesus aga põhjustab segadust oskuskeele ja üldkeele üleminekupiiril. Küllalt sagedasti kerkib üles küsimus, kas mõistet on vaja terminologiseerida. Käsitöökeele kasutajaskond on küllalt avar, käsitööteadlastest harrastuskäsitöölise ja naabervaldkondade spetsialistideni. Kuid eelkõige vajavad korrastatud käsitöö oskuskeelt käsitööteadlased, -üliõpilased ja -õppejõud.

2. KÄSITÖÖKEEL TEADUSKEELENA

Teaduskeel on üks enam reeglistatud allkeeli, see nõuab täpsust, ühemõttelisust ja selget süsteemsust, millega teaduslikke uuringuid, teooriaid jms sõnalises keeles väljendada. Teaduskeel on osa oskuskeelest (Nemvalts 2011, lk 140; Erelt 2007, lk 18), P. Nemvalts täpsustab: „Teaduskeelt olen oma loenguis määratlenud kirjakeele allkeelena, mis lõikub kõikide erialade (oskus)keele ja võimaldab väljendada teaduslikku tunnetust selgelt, loogiliselt ja ühemõtteliselt.“ (2011, lk 42). Käsitööteaduskeel (käsitööteaduse käsitöökeel) oleks sel juhul oskuskeel, mis oleks osa nii käsitöökeelest kui ka teaduskeelest. Teaduskeelest kanduks läbi ühisosa käsitööteaduse keelde nt teaduskeele üldterminid, keele stiil ja metoodika teadussuhtluse väljendamiseks; käsitöökeelest peamiselt oskussõnavara, tingmärgid jms.

Eestikeelsele teaduskeelele on eestikeelses kõrghariduses oluline roll täita ja selle mõju ulatub kõrgharidussüsteemist väljapoolegi. P. Nemvalts kirjutab: „Emakeelne kõrgharidus on kõikjal eluline ka üldhariduse jaoks: kui eesti keel kaoks mõnest teadusvaldkonnast, muutuks selle õpetamine üldhariduskoolis väga raskeks.“ (Eesti teaduskeel ja terminikorrastus 2011, lk 7).

Käsitöökeel teaduskeelena tagab käsitöö kui eriala õpetamise ja õppimise võimaluse kõrgkoolis. Käsitöökeele kui teaduskeele kvaliteedist sõltub muu hulgas ka käsitöö(kõrg)hariduse kvaliteet. Osades valdkondades saab käsitöökeel kui teaduskeel interdistsiplinaarse teadusharu keelena toetuda naaberteadusharude juba väljatöötatud ja korrastatud terminoloogiale, kuid suuremas osas vajab käsitöökeel kui teaduskeel oma süsteemset korrastatust, mis sobiks käsitööteaduse teooriaga.

2.1. Teooria ja termin

Teoriata poleks süsteemi, kuhu asetuvad terminid; heast terminist omakorda kumab läbi teooria struktuur – teisisõnu: termin asetub teoriasse ja teooria loob (uusi) termineid. Nii on see teaduskeeles. Vaevalt, et külamees, kellelt S. H. Vestring 16. sajandi viimastel aastatel eestikeelseid süstematiseeritud käsitööoskussõnu kirja pani, midagi teaduslikult mõtles või teooriat arendas. Samasugune võis lugu olla oletatava külamemmega, kes sakslasele kindaliike

üles luges. Miks külamees tööriistu osadeks jagas ja neid osi mingi süsteemi järgi nimetama hakkas, on omaette uurimisteema, kuid paar näidet tootsin S. H. Vestringi eesti-saksa sõnaraamatust (*s.a.*) siiski:

Kinnas G da *Der Handschuch*
Sörm Kinnas *Finger Handschuch*
Labba Kinnas *Breite platte Handschu*

Kirwes G. we *Das Beyl*
Kirwe kand *Die Unterste Ecke an der Schneide*
Kirwe ninna *Die oberste Ecke*
Kirwe labba *Das gantze Blad*
Kirwe Pohhi *Der Nacken*
Kirwe Silm *Das loch da der Stiel durch gehet*
Kirwel polle Silm, polle ninna pääs ühtegid. *Das Beil daucht gar nicht.*

Näites toodud kirveosadel (v.a *kirvepõhi*, *der Nacken*, mis tänapäevalgi on selle oskussõna saksakeelseks vasteks) on isegi definitsioon (lühiselgitus), mille sakslasest kirikumees umbes 300 aastat tagasi käsitööoskussõnale on andnud.

Tulles tagasi tänapäeva, kus käsitööspetsialistid teadlikult teooriat loovad ja rakendavad, toon näite silmuskudumise teooria ja terminite kõnekusest. Teoorias jagatakse silmuskudumine silmuskudumise tehnikateks (nt *roosimine* ehk *roosimise tehnika*, *koekirjaline kudumine* ehk *koekirjakudumise tehnika*, *kirjamine* ehk *kirjamise tehnika*), millest omakorda võivad eristuda alatehnikad (nt *vikeldamine* ehk *vikeldamise tehnika* on *koekirjalise kudumise* ehk *koekirjakudumise tehnika* alatehnika). Tehnika omakorda koosneb võtetest (nt *parempidine võte*, *viklivõte*). Selleks, et saavutada teatud *kude e. silmkude* (*need kindad on kootud vikkelloes*), on vaja *mustrit* ehk *kirja*, millest saab eristada (aga ei pruugi) teatud kindlaid kirju (nt *mustikakiri*, mis on koekirjalise koe mustri alaliik). Vabamas oskussuhtluse olukorras kasutatakse tavaliselt lihtsustatud käsitöökeelt ja jäetakse sageli osadel terminitel teooriast tulenevad liigitunnused termini lõpus välja ütle mata. Tekkib situatsioon, kus nt tehnika on *vikkel*, kude on *vikkel*, muster on *vikkel* ja võte saab ka olla *vikkel*. Nii kaua, kui kontekst lubab mõista, millise teooriatasandi viklist parasjagu räägitakse, on kõik korras. Kui aga on situatsioon, mis eeldab täpsust ja ühetimõistetavust (nagu käsitöökeele kasutamine teaduskeelena seda on), siis on vaja *vikkel* neljaks täpsustatud vikliks tagasi jagada. Kõige kergemini lähevad omavahel segamini 'koe' ja 'mustri' tähenduses viklid, isegi siis, kui neile liigitunnus lisatakse. (Vt ka lisa 3, nr 24, 85–88)

2.2 Käsitöökeele põhimõisted

Üheks käsitöökeele keskseks mõisteks on *käsitöö*, mis erinevaid oskussõnu moodustades mõistevälja jagab ja täpsustab. „Käsitöö“ on kõige sagedamini esinev liitsõna osa käsitöökeele

terminite moodustamisel, vaatamata sellele, et see ise on juba liitsõna. „Käsitöö“ on oskussõnas nii täiend- (nt *käsitööteadus*) kui ka põhiosana (nt *hobikäsitöö*). Lisadesse koondatud 687 eestikeelsest terminist on *käsitöö* 20 (lisaks kahel korral tuletisena, nt *kodukäsitööline*) juhul liitsõna täiend- ja kuuel juhul põhiosa; tuletisena (nt *käsitööline*) esineb kuus korda. *Töö* (nt *metallitöö*) või *käsi* (nt *käsisepistama*) on liitsõnalistes terminites 13 korral ning nende tuletised (nt *puutööndus*) üheksal korral. (Vt lisa 1)

Käsitööteadus uurib käsitööd seestpoolt väljapoole (käsitööteadlane on alati ise ka käsitööoskaja) ning küsimus: „Kuidas see tehtud on?“ peitub suuremal või vähemal määral kõigi uurimissuundade uurimisküsimustes. Mõiste(d), milleta sellele küsimusele vastata oleks raske, on tehnoloogia ja tehnika. Küsimus, mis vahe on tehnoloogial ja tehnikal, on kerkinud üles iga valdkonna terminite arutamise juures terminikomisjoni koosolekuil. (Vt nt lisa 3 ja 4)

Käsitöökeele kui käsitööteaduse keele põhimõisteteks on kõikide nende terminite taga peituvad mõisted, millega tähistatakse seda, mida uurib käsitööteadus (vt lisa 2, nr 47): *käsitööese* (vt lisa 2, nr 1–3), *käsitöötegija* (vt lisa 2, nr 25–31), *oskused* (vt lisa 2, nr 43–46) *käsitöötehnika* (vt lisa 2, nr 8), *käsitöövahend* (vt lisa 2, nr 5–7). Allpool vaatlen täpsemalt neist kahte, kõige enam küsimusi tekitavat: *käsitööd* ja *käsitöötehnikat* (tehnoloogia ja tehnika mõistete taustal).

2.2.1. käsitöö

Käsitöös saab eristada valdkondi või harusid lähtematerjali kasutamise alusel ning selle põhjal moodustatakse kitsamaid mõisteid tähistavaid termineid, nt *puidukäsitöö*, *metallikäsitöö*, *tekstiilikäsitöö* – kolmeosalised liitsõnad. Siis oleks aga vaja nendes valdkondades kasutada tööriista, näiteks kirvest, mida võib tähistada terminiga *puidukäsitöötööriist*, või rakist, mis täpselt terminiga oleks *puidukäsitöötöövahend* – viieosalised liitsõnad. Puidukäsitöö vastavad terminid on küll vastu võtmata, aga aste laiema mõisteväljaga terminid *käsitööriist* ja *käsitöövahend* (lisa 2, nr 5 ja 6) ja aste kitsama mõisteväljaga terminid *palkehitustööriist* ja *palkehitusvahend* (lisa 7, nr 24 ja nr 20) on vastu võetud 11.06.18.

Lisaks sellele, et *käsitöö* on liitsõna, on sel üldkeeles ka mitu tähendust ning seoses *käsitööndusliku* õlle ametlikult ümbernimetamisega *käsitööõlleks* (ÕS 2018 *sub* käsitöö), lisandus veel üks tähendus tavakeelde (s.o *käsitöö* 'käsitöönduse' tähenduses). Käsitööteaduse terminite komisjon on *käsitöö* mitmetähenduslikkust püüdnud hajutada tähendusvälja jagamisega teistele terminitele, *käsitööndusele* ja *käsitööesemele*. Sellega seoses on komisjon muutnud ka definitsioone, mis praegu on sellised:

- 1) käsitöö on valdavalt käsitsi tehtav töö, mille tulemus on ese, objekt või saadus;

- 2) käsitöö(ese) on valdavalt käsitsi valmistatud (või valmistatav) ese, objekt või saadus;
- 3) käsitööndus on töenduslik väiketootmine, käsitööl rajanev majandusharu ja vastandub kodukäsitööle. (Lisa 2, nr 1–3)

2.2.2. käsitöötehnika; tehnoloogia ja tehnika

ÕS 2018 annab **tehnoloogia** üldkeelseks tähenduseks: „tootmismenetlus v -menetluste kogum; tootmismenetluste õpetus; ei soovita tähenduses: tehnika.“ Ja seletab **tehnikat** omakorda nii: „(masinate, seadmete, mehhanismide jms kogum üldises tähenduses); ei soovita tähenduses: masin v seade v mehhanism vms. Tänapäeva teadus ja tehnika (tehniliste vahendite ja meetodite kogum üldises tähenduses). Viiulimängija v viiulimängu tehnika (võtted, meetodid, viisid).“

Käsitööteaduse teoreetilisest vaatenurgast koosneb tehnoloogia tehnikatest ja tehnikad alatehnikatest, mis omakorda koosnevad võtetest. Seega on tehnoloogia tehnikaid ühendav võttestik, kuidas käsitöösemeid valmistada; tehnika ühendab samuti võtteid, kuid on teatav tervik käsitööala üksusena, nt *kõlatamine* ehk *kõlatehnika* kui kõladega (käsitööriist) kudumise viis tekstiili moodustamisel, teatud võtete kogum. Üldkeeles mõttes vastab see rohkem *tehnoloogia* kui *tehnika* kirjeldusele, mis tähendab, et kõlatamine on sisuliselt tehnoloogia, nagu silmuskudumine või palkehitus või sepistamine, millel kõigil on alatehnikad (*kõlatamise* alatehnikaks on nt *Balti tehnika*, silmuskudumise alatehnikaks on nt *roosimine* ehk *roosimistehnika*). Samas on sõna tehnika juurdunud käsitööalade nimetustes. Üks võimalus käsitöökeele kui teaduskeele korrastamisel selles küsimuses on loobuda sõnast *tehnika* ja kasutada *käsitöötehnika* 'käsitööala tehnoloogia' tähenduses nimetamises nende valdkondade -mine-vorme, nt *kõlatehnika* asemel *kõlatamine*, *nõeltehnika* asemel *aasnõelumine*, *niplamistehnika* asemel *niplamine* (lisa 4, nr 1) ning nimetada tehnikateks ainult alatehnikaid. Seegi võib segadust külvata, sest alatehnikad koosnevad samuti võtetest, tegemist on lihtsalt termini kitsama tähendusega.

2.3. Käsitööteaduse üldterminid

Käsitööteadus (en: *crafts studies*, *craft science*; fi: *käsityötiede*) on teadusharu, mis uurib käsitöötegemise protsesse ja olemust (käsitöösemeid, -tegijaid, -oskusi, -tehnikaid, -riistu ja -materjale ning nendevahelisi seoseid); selgitus: käsitööteadus on valdkondadeülene uurimissuund, mis seob praktilise käsitööalase oskusteabe analüütilise mõttetegevusega. (Käsitööteaduse oskussõnad *sub* käsitööteadus).

2.3.1. Käsitööteaduse kui multidistsiplinaarse teaduse terminid

Käesolev uurimus on käsitööteaduse ja terminoloogia kui teadusala põimumine. Selline valdkond on igal teadusharul, sest need kõik vajavad oskuskeelt. Seetõttu pole vajadust käesolevat uurimissuunda seostada multidistsiplinaarsusega käsitööteaduses.

Uurijana, kes oskab erinevaid käsitöötehnikaid ja kellel on tekstiilikäsitöö haridus, kuulun käsitööteaduse uurijate hulka ja see uurimus on käsitööteaduslik töö. Seega vajan üldistuste tegemiseks eelkõige käsitöökeele üldtermineid, kuid ei saa mööda terminoloogiterminitest. Käsitööl ja terminoloogial ei ole ühist sisulist osa, seega ei mõjuta need otseselt üksteise terminisüsteemi. Need valdkonnad aga, mis on käsitööga seotud vahetult ja sisuliselt, mõjutavad ka üksteise erialakeelt, sh termineid.

Multidistsiplinaarsuse eriti põimunud näide on palkehitus, kus metsandus, ehitus ja puidukäsitöö jagavad samu üldtermineid (nt *palk*, *puit*). Eriti tihe seos on palkehituse ja ehituse vahel, sest palkehitus on õigupoolest ehituse viisina ehitusvaldkonna osa. Teine näide on taimedega värvimise, mis botaanika ja keemia kui teadusharudeta ei saa kuidagi läbi, ükskõik, millise käsitöömaterjali eeltöötlemise tehnikaga see põimub. Siin on eri valdkondade terminite ühisosas sellised terminid, nagu *hape*, *lahus*, *metallisool* (keemia); *taimeliik*, *madar*, *juur* (botaanika). Mida kitsamaks läheb termini mõisteväli ja erialaspetsiifilisemaks valdkond, seda vähem on ühiselt kasutatavaid termineid. Seda väiksem on ka vajadus termineid ümber sõnastada või ümberdefineerita (vt nt *must metall versus raudmetall* näidet lk 17).

Multidistsiplinaarsus puudutab neid käsitööteaduse uurimissuundi, millel on ühine osa teise teadus- või tegevusalaga. Näiteks on ajalooliste tekstiilitehnikate uurimine tihedalt seotud ajaloo (vanem aines ka arheoloogiaga). Seosed arheoloogiaga ilmnevad ka käsitööriistade jm esemete uurimisel. Nendes uurimissuundades on samuti vaja kasutada kattuvaid termineid.

Võtame näiteks **kirve**. Käsitööteaduse jaoks on see eelkõige tööriist. Tööriista uurides ilmnevad sellel mingid omadused, mida oleks vaja terminoloogiliselt väljendada. Sõltuvalt sellest, millisele teoreetilisele alusele kirve kui mõiste täpsustamine uurimistulemuste valguses asetatakse, kujunevad ka terminid.

Arheoloogias on tuntud terminid *kirves*, mis on „enamasti puidust varre külge kinnitatav kivist või metallist teramikuga tööriist raiumiseks, tahumiseks jm töödeks, võidi kasutada ka relvana, kivist kirves“ (ATB *sub* kirves), samuti käsitöökeeles, kus *kirves* on varrega terariist puidu raiumiseks, tahumiseks, lõhkumiseks, vestmiseks, voolimiseks vms töödeks. (lisa 6, nr 26).

Arheoloogia seletab üldist mõistet „kirves“ nende omaduste kaudu, mis on olulised arheoloogia uurimisobjektile, käsitöökeel oma vaatenurgast. Käsitöölised ei maini kivist või metallist teramikku, sest terminikomisjon ei pidanud oluliseks eraldi rõhutada seda, et kirvetera võib olla eri materjalidest. Seevastu pidas oluliseks loetleda üles kirve sagedasemad kasutusviisid sellise sõnavaliku kaudu, mis viitavad puidukäsitöö tehnikatele. Relvana kasutamist ei maini käsitöölised seetõttu, et kirve relvafunktsioon ei ole selles valdkonnas oluline.

Kirveste tüpologiseerimisel kuju (nt *lõuaga kirves*) ja funktsiooni (nt *tahumiskirves*; *tapper*) järgi ei ole samuti märganud suuri erinevusi. Erinevused on pigem rõhuasetuses (nt millise kasutusvaldkonnaga kirvestest üks või teine teadusharu sagedamini kirjutab). Pisut problemaatiline termin on *venekirves* - *vene kirves* - *Vene kirves*, kuna neid kiputakse omavahel ära vahetama. *Venekirves* on *vene* ('paadi') kujuline kivist kirves; *plotnikukirves*, ka *vene kirves* (Viires 1960, lk 30) on metallteraga puusepatööriist, sama mis *Vene kirves* (lisa 6, nr 146), millest räägiti terminikomisjoni koosolekul *varamiskirve* juures kui puusepa töökirvest, millega samuti saab varada. Lahenduseks on kas piisavalt erinev kirjepilt (nt *venekirves* ja *Vene kirves*) või teine terminivariant (nt *venekirves* ja *plotnikukirves*; *venekujuline kirves* ja *Vene kirves*).

2.3.2 Käsitöö üldterminid

Käsitööteaduse üldterminid on valdkonnaüleised terminid, mis aitavad luua ühtset süsteemi käsitööteooriates. Näiteks uurib käsitööteadus käsitööesemete **tegijaid**, *käsitöölisi* ehk *käsitöötegijaid* (lisa 2, nr 25), kes võivad olla nt *hobikäsitöölised* (lisa 2, nr 27), *kutselised käsitöölised* (lisa 2, nr 28), *kodukäsitöölised* (lisa 2, nr 26), aga ka *käsitöömeistrid* (lisa 2, nr 29). Kõiki nimetatud käsitöölisi leidub igas käsitöövaldkonnas, nt käsitöömeister, kes on oskuslik palkehitaja, on *palkehitusmeister* (lisa 7, nr 13), käsitöömeistrist pitside valmistaja on *pitsimeister*, niplajast pitsimeister on *niplispitsimeister* (lisa 4, nr 5) ja meisterlik pitsiheegeldaja *heegelpitsimeister*.

2.4. Käsitööteaduse valdkonnad

Käsitööteaduse valdkondade piiritlemise aluseks on erinevad käsitööteaduse teooriad, mis vajavad väljendamiseks käsitöökeele üldtermineid. Muidugi saab ka teha jooniseid, tabeleid ja piktogramme, kuid needki (va viimane) vajavad keelelise väljendamise üksuseid (nt keelendeid, termineid). Terminid võivad tekkida teooria loomise käigus, kuid juba olemas olevate terminite üldistamine üldterminiteks on mõnes mõttes iseenesest käsitööteaduse teooria loomine („väljasõnastamine“, „väljanimetamine“).

2.4.1 Käsitööteaduse uurimissuunad

Ühelt poolt saab käsitööteaduses valdkondi eristada vastavalt mõiste definitsioonis loetletud uurimissuundadele:

- 1) käsitööesemeid uuriv suund
- 2) käsitöötegijaid uuriv suund
- 3) käsitööoskusi uuriv suund
- 4) käsitöötehnikaid uuriv suund
- 5) käsitööriistu uuriv suund
- 6) käsitöömaterjale uuriv suund

Enamasti keskendutakse uurimustes mitmele suunale ja nende omavahelistele seostele, valides taustsüsteemiks käsitöövaldkonna või -ala, mida uurija valdab ka käsitöötehnoloogiliselt, st ta on selle ala praktik. Käsitööteadlaselt eeldatakse „käelise pärandoskuse tundmist, mis aitab uurimisküsimust tehnoloogilises mõttes kohasemalt fookusseerida.“ (SV 2014, lk 8).

K. Jõeste rühmitab käsitööteaduse, mis uurib käsitööprotsesse ja olemust, kolme gruppi (2018):

- 1) asjade, nende esteetiliste omaduste, funktsiooni ja tähenduse uurimine;
- 2) asjade tegemiseks vajalike oskuste, tehnikate, tööriistade, materjalide ja töökodade uurimine;
- 3) asjade tegijate ja kasutajate uurimine

ning rõhutab nende omavahelistele seoste uurimise olulisust. (*ibid.*)

2.4.2. Käsitööharud, valdkonnad ja -alad

Teiselt poolt saab käsitööteaduses eristada grupe käsitöövaldkondade järgi, mis omakorda kitsamateks käsitööaladeks jagunevad. *Käsitööharu*, *käsitöövaldkond* ja *käsitööala* otsustati terminikomisjonis jätta üldkeele sõnavarra (lisa 2, nr 9), kuid oma mõtete avaldamise täpsuse eesmärgil kasutan neid siinkohal terminitena järgmises tähenduses:

- a) *käsitööharu* on käsitöötegemise eesmärgil ja (elu)laadil põhineva eristusviisi üksus, nt hobikäsitöö, kutseline käsitöö, kodukäsitöö;
- b) *käsitöövaldkond* on käsitöömaterjali kasutusel põhinev eristusviisi üksus. nt tekstiilikäsitöö, metallikäsitöö, klaasikäsitöö;
- c) *käsitööala* on kitsamal spetsialiseerumisvaldkonnal ja kindla käsitöötehnika (või mitme sarnase) kasutamisel põhinev eristusviisi üksus, nt tikkimine, kullassepatöö, puusepatöö.

Käsitöö jagamine teatud kategooriate alusel loob süsteemsust toetavaid üldtermineid, mis omakorda võimaldavad teoreetiliste üldistuste tegemist. Nõnda saame veel kaks võimalust käsitöö kui uurimisobjekti süstematiseerimiseks.

1. Käsitöös saab eristada käsitööharusid, milleks on *kodukäsitöö* (lisa 2, nr 20), *hobikäsitöö* (lisa 2, nr 21), *kunstikäsitöö* (lisa 2, nr 22), *kutseline käsitöö* jt.
2. Käsitöös saab eristada materjali kasutusel põhinevat jaotust käsitöövaldkondadeks, milleks on nt *tekstiilikäsitöö* (lisa 2, nr 18), *metallikäsitöö* (lisa 2, nr 12), *puidukäsitöö* (lisa 2, nr 15), *savikäsitöö*, *klaasikäsitöö*, mida omakorda saab jagada käsitööaladeks. Näiteks on tekstiilikäsitöö aladeks *silmuskudumine* (lisa 3), *niplamine* (lisa 4), *võrkpõime* (lisa 5), *aasnõelumine*, *tikkimine*, *heegeldamine* jne. Metallikäsitöö (lisa 6) alaks on nt *sepistamine* (lisa 6, nr 19) ja puidukäsitöö alaks nt *palkehitus* (lisa 7).

Kokkuvõtvalt võib öelda, et käsitöökeel on teaduskeel. Käsitöökeele sisemine struktuur, terminid ja käsitööteooriad võiks moodustada ühtselt mõistetava (või vähemasti sarnast malli kasutava) terviku. Käsitöövaldkond kui osaliselt interdistsiplinaarne teadus mõjutab temasse põimivaid teadusharusid ja valdkondi samamoodi, kui need teda mõjutavad. Eri valdkonde ja teadusharude vahelist (ja sisest) ühetimõistetavust ning täpsust on võimalik saavutada nt üldterminite ja kattuvate terminite ühtlustamisega.

3. TEATMETEUSED, SÕNARAAMATUD JA MITMEKEELNE OSKUSSUHTLUS

Ka kõige parematest terminitest ei ole kasu, kui need kirjutaja ja kõnelejani ei jõua. Erialaspetsialistide terminitöö tulemusi saab avalikustada terminibaasides, väiketrükistes, erialase ajakirja lisas jne. Põhjalike oskuskeele väljaannete (nagu oskussõnastikud, seletavad sõnaraamatud, leksikonid) koostamine on ajamahukamas ettevõtmine. Tänapäeva keele, sealhulgas oskuskeele, kiire muutumine põhjustab andmete asjakohasuse aegumist. Sageli juhtub, et mida täpsem on sõnastikus oleva termini juures määratlus, seda lühem on selle säilivusaeg. Eriti uutel või muutuvatel aladel. (Tavast, Taukar 2013, lk 86) Samas on käibel ka aastasadu vanu oskussõnu, nt 17.–18. sajandi vahetuse Vestringi (*s.a.*) ja uuema Wiedemanni (1973 [1893]) eesti-saksa sõnaraamatutes. Vestringi sõnavara näited on eespool (vt lk 20), Wiedemanni näidetest sobivad käsitöökeele konteksti nt *peitel* (1973 [1893], lk 797), puutööriist; *rät-sepp*, *rätsep* (*rätsepi*, *rätsepa*; *ri(i)de-sepp*) (*ibid.*, lk 942), märksõna koos käänete ja eestikeelse(te) sünonüümi(de)ga, käsitöötegija; *sõrmik Handschuh mit abgeschnittenen Fingerenden* (*ibid.*, lk 1078), käsitööese saksakeelse selgitusega, mis sobiks tänapäevalgi.

3.1. Käsitöökeelt sisaldavad teatmeteosed ja sõnastikud

Nii eesti käsitööoskussõnavara kui ka teiskeelseid vasteid võivad sisaldada teatmeteosed: entsüklopeediad, leksikonid, seletavad sõnastikud jms, mis annavad tavapäraselt lisainformatsiooni, nt selgitusi, definitsioone, lühikirjeldusi. Sõnaseletusi ja lühiselgitusi võib aga leida ka tavalistest mitmekeelsetest sõnastikest. Oskussõna puhul on tavaliselt sõnastikus ka vastav märgend, mis viitab termini kuuluvusele (nt muusika, ajalugu, kunst).

3.1.1 Käsitöökeelt sisaldavad teatmeteosed

Kahjuks ei ole kunagi välja antud eesti käsitöökeele seletavat oskussõnaraamatut, leksikoni või entsüklopeediat, kust võiks leida ka teiskeelseid vasteid. Abi oleks kasvõi käsitöövaldkondade kaupa koostatud leksikonilaadsetest teatmeteostest, nagu näiteks soomlastel on E. Helamaa kirjutatud ehituslooline teatmeteos „Vanhan rakentajan sanakirja“ (2004), kus iga märksõna juures on pikem või lühem selgitus, sageli joonis ja teiskeelseid vasteid ning asjakohaseid tsitaate, millel on nii seletav kui ka sõnakasutust näitav funktsioon.

Entsüklopeedilises kirjanduses võiks märksõnal olla ühelauseline määratlus. Kui see kujuneb pikemaks, on tegemist entsüklopeedilise kirjega. Tavaliselt määratletakse mõiste koht mõistesüsteemis seda sõnastades või selgitavat lisateavet andes. (Tavast, Taukar 2013, lk 85) Selliseks väljaandeks on nt Ants Viirese „Eesti rahvakultuurileksikon“ (2007), mis pakub käsitöökeele esemelist oskussõnavara koos sinna juurde kuuluva entsüklopeedilise teabega.

Käsitöökeele termineid, definitsioone ja selgitusi võib leida nt „Eesti keele seletavast sõnaraamatust“. Seal on oskuskeele keelenditest märksõnadel märgend, mis viitab erialakeele valdkonnale. Oskuskeelt sisaldab ka „Eesti õigekeelsussõnaraamatus“ (ÕS).

3.1.2. Mitmekeelsed sõnastikud ja oskussõnastikud

Oskuskeele sõnavara võib leida traditsioonilistest kaks- või enamakeelsetest sõnastikest, sageli koos valdkonnamärgendi ja lühiselgitusega. Vene-eesti (VES) ja eesti-vene (EVS) veebisõnaraamatutes on üllatavalt palju käsitöökeele üldtuntumaid termineid koos paarisõnalise selgitusega. Samuti olen leidnud käsitööterminitele palju soomekeelseid vasteid (sageli koos lühiselgitustega) soome-eesti (SmES) ja eesti-soome (ESmS) veebisõnaraamatutest. P. F. Saagpaku eesti-inglise sõnaraamat (EIS; 1992) ja saksa-eesti sõnaraamat (SksES; Kibbermann, Kirotar 2007) pakuvad samuti mõnevõrra oskussõnavara, kuid ei jaga olulisi selgitusi. Oskuskeele kõrge täpsusnõude tõttu tuleb üldkeele sõnaraamatust leitud teiskeelsed vasted vastava keele erialase teksti abil konteksti kaudu üle kontrollida.

Käsitöökeele sõnavaraga lühisõnastikke, mis piirduvad enamasti kitsama valdkonnaga, on aeg-ajalt ikka koostatud. Nt A. Pingi ja K. Lubja eesti-inglise „Väike kudumissõnastik“ (2014), P.-K. Partsi käsikirjaline eesti-inglise-soome-rootsi „Palkehitaja lühisõnastik“ (2008) ja üliõpilastöödena kirjutatud uurimused, mis sisaldavad lühisõnastikku, nt K. Karro „Saksa-eesti silmuskudumise sõnastik“ (2005), K. Tiisläri „Silmuskudumise sõnavara soome, ungari ja eesti keeles“ (2010). Esimesena mainitud kudumissõnastik pakub silmuskudumise ja sellega seotud oskussõnu eesti ja inglise keeles, kuid ei anna seletusi. Palkehituse sõnastik pakub küll palju keeli, kuid igal keelendil ei ole kõiki vasteid, osad vasted on osalised sünonüümid ja selgitused puuduvad. Autor ise on sõnastiku suhtes kriitiline (lisa 7, nr 11):

„Ega see „Palkehitaja lühisõnaraamat“ ei ole ka mingi allikas, see on lihtsalt fail minu arvutist.“ (P.-K. Parts 11.06.18) – „See on käsikiri, sinu käsikiri. Ja nagu ma aru olen saanud, oled sa sinna kogunud palkehitajale tarvilikku sõnavara. Eks ma katsun siis allikakriitiliselt läheneda.“ (M.-L. Jaanus 11.06.18) – „See on mõeldud üliõpilastele võõrkeelse erialase kirjanduse lugemise hõlbustamiseks.“ (P.-K. Parts 11.06.18) (Käsitööteaduse terminite komisjoni koosolek).

Lisaks mainitud üliõpilastöödele silmuskudumise sõnastikena, on teisedki tudengid koostanud magistripjektina käsitöökeelt sisaldavaid lühisõnastikke, millest oli eelnevalt juttu sissejuhatuses, varasemate uurimuste osas (vt lk 10).

Mitmekeelsetest seletavatest sõnastikest on üldharidusega seotud valdkonnast teinud pikaaegse töökogemusega käsitööõpetaja M. Peedisson eesti-vene-inglise sõnastiku „Käsitöö ja kodunduse mõisted“ (2009). Sõnastikul on sümpaatne ülesehitus, see on sihtrühmasõbralik ja toetab keeleõpet. Raamatus „Mitmekeelne oskussuhtlus“ kirjutatakse sõnastiku sihtrühma ja eesmärkide olulisusest (lk 95–102), M. Peedissoni raamatuke on hea näide sihtrühmaga arvestava ja eesmärgi, milleks on keeleõpe, toetava vormi kasutamisest sõnastiku tegemisel. Kirje sõnastikus sisaldab terminit, selle järel sulgudes muutevormid (ains. omast. ja osast. ning mitm. osast), siis termini selgitus ning tõlge vene ja inglise keelde. Lisanduvad näited. (Peedisson 2009, lk 4) Kasutatav keel ja sõnastiku ülesehitus arvestab samuti valitud sihtrühmaga, kelleks on põhikooli õpilased.

Käsitööteaduse sisulisest küljest on sõnastik aga kohati ebatäpne või eksitav, pakkudes teiskeelsete vastetena mõnel puhul osalist sünonüümi ja lühiselgitust. Näiteks (*ibid.*, lk 28):

niplamine (n.iplamise, n.iplamist, n.iplamisi) *niplispitsi valmistamine

- *изготовление кружев на клюшках* ○ *lace making*

Võrdluseks sama termini teiskeelsed vasted terminikaartidelt (lisa 4, nr 1):

6. teiskeelsed vasted: en: bobbin lace making; de: Klöppeln *n.*, da: knipling, pindeknipling; sv: knypling; fi: nypläys; ru: плетение на коклюшках *n.*

Näites olevat venekeelset keelendit *изготовление кружев на клюшках* saab tõlkida kui lühiselgitust niplamisele: 'pitsi valmistamine niplamispulkadega' ja ingliskeelset *lace making* 'pitsivalmistamine'. Sisuliselt on arusaadav, millest räägitakse, kui kontekst seda toetab, kuid erinevate pitside valmistamisest rääkides jääb *lace making* niplamise kohta ebatäpseks. Eestikeelne lühiselgitus (*niplispitsi valmistamine*) on käsitööteaduslikult korrektne. Häta jääks aga kõlatamise (ehk kõlatehnika; en: *tablet weaving*) ingliskeelset vastet *ring technics* kasutades. Arvatavasti on ingliskeelne terminivaste valitud mõne teise valdkonna oskussõnavarast.

Kui sõnastiku koostaja valdab küll oma ainet, kuid ei valda keeli, milles teiskeelseid vasteid pakub, on kerge sellistesse lõksudesse sattuda. Olen samas olukorras terminikaartide teiskeelsete vastete leidmisel skandinaavia keelte osas (terminikaartidel rootsi ja taani keel). Keeleoskuse puudumisel olen sunnitud usaldama keelendi teiskeelset allikat või konsulteerima spetsialistiga –

käsitööteadlasega, kes valdab mainitud keeli. See viimane samm on veel tegemata, seega vajab terminikaartide rootsi- ja taanikeelsetele vastetele lähenemine suuremat allikakriitikat.

3.2. Mitmekeelne oskussuhtlus

Mitmekeelse oskussuhtluse all pean siinkohal silmas eelkõige teiskeelsest erialasest kirjandusest arusaamist, omakeelsete käsitööteaduse tekstide tõlkimist teistesse keeltesse ja eri rahvusest teadlaste omavahelist erialast suhtlust.

3.2.1. Teiskeelne teooria, teised terminid

Nagu eestikeelses teaduse traditsioonis nii on ka mujal, teooria ja termin omavahel tihedalt seotud. Tavaliselt levivad teooriad eri keelte vahel koos vastava terminoloogiaga, mille erialaspetsialistid (koostöös terminoloogidega) kohandavad omakeelseks.

Võib aga tekkida segaseid eriolukordi, nagu näiteks metallikäsitööd puudutavas *musta* ja *värviliste metallide* teoorias. Nõukogude ajal ei olnud mingit probleemi – *must metall* oli raud ja selle sulamid (ru: *чёрные металлы*), *värvilised metallid* (ru: *цветные металлы*) kõik ülejäänud metallitöös kasutatavad metallid. Teaduse ja teadlaste vahelise oskussuhtluse arenedes hakati rääkima *raudmetallidest* ja *mitteraudmetallidest* (en: *ferrous metals, non-ferrous metals*; de: *Eisen-metallen, Nichteisen-metallen*; sv: *järnmetaller, icke-järnmetaller* fi: *rautametallit, ei-rauta-metallit*). (Lisa 6, nr 2–6; vt ka eespool lk 17) Estermis on sissekanne, mille kohaselt Tallinna Tehnikaülikooli (TTÜ) ekspert põhjendab *mustmetalli*⁴ ja *värvilise metalli* ümbernimetamist saksa, prantsuse ja inglise keele mõjul. Prantuskeelset vastet ei osanud otsida, kuna ei valda keelt, inglise keeles on tõepoolest nii, nagu Esterm ütleb, kuid saksakeelset vastet ei olnud lihtne leida. Siiski leidsin sõna, mis on märgitud *Nichteisenmetall* sünonüümiks *Buntmetall* (dict.cc) ja tähistab värvilist (*bunt* 'kirju') metalli. Küsisin saksa insenerist tuttavalt (kes pole oma nime nõus avaldama, sest metallid ei ole otseselt tema eriala) „kirjude metallide“ kohta ja sain vastuseks, et tegemist on meie mõistes värviliste (mitteraud-)metallidega, mis ei ole *väärismetall* (en: *precious metal*; de: *Edelmetall*; sv: *ädelmetall*; fi: *jalometalli*; ru: *драгоценный металл*). Värviline metall, värvilised metallid (fi: *värimetalli sg., värimetallit pl.*) leidsin soome keele sõnaraamatutest (SmES, ESms), kuid *musta metalli* seal ei olnud. Minagi ei ole metallieriala spetsialist, seepärast arutasime seda terminikomisjonis metallikäsitöö asjatundjatega, kes ei pea vajalikuks käsitööteaduse kontekstis eelistada termineid *raudmetall-mitteraudmetall*. Küll aga otsustasid erialaspetsialistid jätta terminipaari *raudmetall-mitteraudmetall* sünonüümiks, mida vastavalt kontekstile kasutada. (Lisa 6, nr 2–6)

⁴ Estermis toodud terminivariant, KTK eelistab varianti *must metall*

3.2.2. Teiskeelne oskussuhtlus, muu keel

Magistritöoks materjali kogudes ja terminibaasi eestikeelsetele terminitele teiskeelseid vasteid otsides tegin kaks intervjuud muukeelse erialaspetsialistiga. Esimene intervjuu oli Vene etnograafi Ljudmillaga Korolkovaga 28.06.18 Viljandis ja teine Soome kõlameistri, kõlatamise uurija ja kõlakudumise õpetaja M. Karistoga 22.09.18 Viljandis.

Erialaspetsialisti intervjuueerimine on üks võimalus teooria ja selle juurde kuuluva terminoloogia kasutamise kohta olulist informatsiooni saada. Minu eesmärgiks oli käsitöökeele terminitele teiskeelsete vastete leidmine. Vene etnograafi käest uurisin aasnõelumise sõnavara kohta ja soome kõlakudujalt küsisin soome- ja saksakeelsete kõlatamise terminite kohta.

3.2.2.1. Intervjuu Ljudmilla Korolkovaga

L. Korolkova on Peterburis asuva Venemaa Etnograafiamuuseumi teadlane Loode-Venemaa ja Baltimaade rahvaste osakonnast. Ta tuli Viljandisse silmuskudumise sümpoosionile, kus esines ingliskeelse ettekandega aasnõelumisest.

L. Korolkovat intervjuueerisin selleks, et küsitleda teda aasnõelumise sõnavara ja tehnoloogia teemadel, eriti huvitas mind sõna *копание* (tulemuse kohta), *копание*, mis on vanem venekeelne sõna *aasnõelumise* kohta, mida tänapäeval nimetatakse *вязание иглой*. Intervjuu toimus vene keeles. Etnograaf oli sõbralik ja jutukas, kuid üllatunud, miks ma nii igavat asja küsin. Ta ütles, et oli selline sõna, aga praegu öeldakse *вязание*. Vastavalt erinevale tööriistale nimetatakse tekstiilitehnikat kas *вязание иглой* 'nõelaga kudumine' (aasnõelumine), *вязание спицами* 'varrastega kudumine' (silmuskudumine) või *вязание крючком* (*крючок* 'konks(uke) haak, haagike' VES) 'konksuga kudumine' (heegeldamine).

Sel sümpoosionipäeval oli veel aasnõelumist puudutavaid ettekandeid Venemaalt. Oma ettekannetes kasutasid venelased ingliskeelset terminivarianti (*one v. single*) *needle knitting*. Saalist esitati küsimus, miks nad ei tarvita terminivarianti *nalbinding*. Vene uurijad kaitsesid oma seisukohta ja saalist kostus veelgi enam vastuargumente. Terminoloogiline vaidlus muutus üpris emotsio-naalseks. Vahejuhtum näitab, et mitmekeelses oskussuhtluses võib olla mõnikord raske jõuda ühisele kokkuleppele terminite osas. Siingi on aimata termini ja teooria vaheline seos. (*Single v. one*) *needle knitting* sobib paremini *вязание*-teooriaga, kus tööriist on tehnikat eristavaks tunnuseks ja *knitting* käib ka silmuskudumise kohta. Kui aga läheneda terminile skandinaavia keelte poolt, on *nalbinding* sõna-sõnalt 'nõelaga põimimine'. Ka *вязание*-sõna saab tõlkida 'sidumine, põimimine' (VES). Inglise keeles on sidumine *binding* (Saagpakk, lk

831), nõel aga *needle* (Saagpakk, lk 556). *Aasnõelumise* ingliskeelsed vasted (*one*) *needle knitting* ja *nalbinding* on eri lähenemisega moodustatud teminid.

3.2.2.2. Intervjuu Maikki Karistoga

M. Karisto on rahvuselt soomlane, kes valdab vabalt saksa ja inglise keelt ja tuli mullu septembris Viljandisse rauaaegsete kõlapaelte kudumist õpetama. Ta on kirjutanud kõlatehnikast nii soome kui ka saksa keeles.

Kõlakursuse õppetöö Viljandis toimus inglise keeles. Tunnustatud kõlakuduja käib oma oskuseid jagamas ka Austrias, kus õpetamine toimub (lõunapoolsete mõjutustega) saksa keeles. Meie intervjuu toimus peamiselt soome ja inglise keeles, kuid sekka kõlas ka saksa keelt saksakeelsete terminivariantide arutamise juures ja eesti keelt, sest palusin kursusekaaslasel Jaana Ratasel, kes on samuti kõlakuduja, meie vestlusest osa võtta.

Katke intervjuust (minu tõlge):

M.-L. Jaanus (inglise keeles): „Me jagame kõlapaelad saamisviisi järgi *arheoloogilisteks* ja *etnograafilisteks kõlapaelteks*. (...) Kui sul oleks vaja neist soome või saksa keeles rääkida, kuidas sa ütleksid?“ – M. Karisto (soome keeles): „Ei meie küll nii ei tee, aga päris huvitav... las ma mõtlen...“ [Maikki hakkas soomekeelseid erialaseid lauseid moodustama, jutustades teooriat, mida olin talle varem inglise keeles kirjeldanud] – „Jah, nii saab tõesti! Ma ütleksin: *arkeologiset laudanauhat* ja *kansainomaiset laudanauhat*.“ – M.-L. Jaanus: „Jah, aga termini peaks ainsusesse panema, kas siis oleks *arkeologinen lautanauha* ja *kansanomainen lautanauha*?“ M. Karisto: „Jah. Aga saksa keeles... ma ei tea...“ [Maikki hakkas saksakeelseid erialaseid lauseid moodustama. Lõpuks raputas pead] – „Ma parem ei ütleks saksa keeles selle kohta midagi. Võib-olla on neil mingi oma teooria ja see ei sobiks kuidagi...“ – M.-L. Jaanus: „Kui ma inglise keeles nimetasin arheoloogilist (*archeological*) ja etnograafilist kõlapaela (*ethnographical archeological tablet-woven band*), kas tundus arusaadav?“ – M. Karisto: „Jah, kui sa olid rohkem seletanud, siis küll.“

Kolmekesi terminite ja tehnoloogiliste iseärasuste üle arutledes saime kõlakudumise termineile juurde 93 soome- ja saksakeelset vastet. Täiendasin kõlatamise terminikaarte ning lisan kogutud teterminid andmebaasi.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et mitmekeelne oskussuhtlus on keerulisem kui lihtsalt võõras keeles võõramaalasega rääkimine. Oskussuhtluse sujuvuse eelduseks on see, et kõik asjaosalised on vastava valdkonnaga ja keelega tuttavad. Tavapärastest mitmekeelsetest sõnaraamatutest võib leida oskuskeele sõnu, kuid vaid erialane kirjandus või keelt valdav erialaspetsialist võib kinnitada, kas sõnaraamatus pakutu vastab erialateooriale ja on pädev terminivaste.

4. TERMINITÖÖ METOODIKA

Käsitöökeele korrastamiseks ja arendamiseks olen kasutanud metoodikat, mis kolme aasta jooksul on andnud küllalt häid tulemusi. Uute terminite menetlemine algab terminikaartide koostamisest, mis toimub koostöös erialaspetsialistiga (käsitöölisega, kes valdab vastava käsitööala tehnoloogiat) või spetsialistidega. Terminikaartide alusel arutab käsitööteaduse terminite komisjon eraldi iga terminit koos selle juurde kuuluva informatsiooniga (nt teiskeelsed vasted, sobitumine teooriasse jpm) ja hindab termini, selle definitsiooni jm kooskõla käsitööterminite süsteemiga ning teeb otsuse, mis fikseeritakse terminikaardil. Mida põhjalikum on ettevalmistus, seda kiirem ja tõhusam on terminikomisjoni töö. Vastavalt arutletavate terminiettepanekute valdkonnale, on komisjonis ka erialaspetsialistid, st nt silmuskudumise termineid arutatakse koos silmuskudujatega, palkehituse termineid palkehitajatega, metallikäsitöö termineid koos erinevate metallikäsitööalade spetsialistidega.

Vastuvõetud e. kinnitatud (terminibaasis tähistatud rohelise kastikesega) ja tagasilükatud (terminikaartidel märgendiga *mitte*; terminibaasis tähistatud punase kastikesega) terminid kannan koos juurdekuuluva teabega (definitsioon, selgitus, sünonüümid ja teiskeelsed vasted, allikad) terminibaasi „Käsitööteaduse oskussõnad“. Kuna terminite menetlemine komisjonis on aeganõudev, siis olen terminibaasi kandnud ka veel läbiarutamata termineid (terminibaasis tähistatud kollase kastikesega) ja nende definitsioone, selgitusi, vasteid. Võimalusel olen lisanud allikad, kust uus termin või selle definitsioon pärineb. Avalikke uusi termineid saab kommenteerida ja teha nende kohta märkuseid. Ka neid arutatakse ükskord terminikomisjoni vastava valdkonna koosolekul.

Terminikomisjoni koosolekud helisalvestatakse ning osalejate märkused, kommentaarid jm asjakohane sõnavõtt lisandub terminikaardile vastava termini juurde. See on protokollimisega sarnane dokumenteerimine, mida on vaja juba arutatu fikseerimiseks, et saaks jätkata, kus pooleli jäi. Nii mõnigi kord tõstatatakse koosolekuil samu küsimusi. Siis on võimalik terminikaartidelt järele vaadata, milliste järeldusteni on neis küsimustes varem jõutud.

4.1. Terminikaart

Terminikaart on mõeldud terminitöö hõlbustamiseks. Selle alusel menetletakse terminit terminikomisjonis ja kantakse andmebaasi. Võtsin terminikaardid kasutusele kõlatehnika oskussõnavara uurides (Jaanus 2016, lk 16–18). Praktilise kogemuse kasvades on terminikaardi vorm mõnevõrra muutunud (vt ptk 4.1.2).

Terminikaardid jagunevad valdkonniti eraldi failidesse ja neil on valdkonnasisene numeratsioon. Magistritöö lisades (vt lisad 2–7) on toodud eri valdkondade terminikaardid kärbitult (kustutasin täitmata infoväljad, kuid jätsin nende numeratsiooni muutmata). Iga mainitud lisa alguses on terminikaartide loend sisulises järjekorras. Lisas 1 on kõikide terminikaartide alfabeetiline loend.

4.1.1. Terminikaardi pealkiri

Terminikaardi pealkirja värvikood näitab, kas tegemist on ettepanekuga, mis on terminikaartide nimekirjas juba olnud, kuid pole veel arutlusele tulnud (**must**); täiesti uue terminiettepanekuga, mis on pärast viimast vastava valdkonna koosolekut lisatud (**roosa**); artlusel olnud ettepanekuga, mis vajab veel täpsustamist (**punane**); ettepanekuga, mille kohta komisjon otsustas, et seda ei ole vaja terminologiseerida (**sinine**).

Pealkirja kirjatüübid näitavad termini staatust: **kaldkiri** tähistab vastuvõetud terminit, **sõrendatud kiri** terminibaasi kantud uut terminit ja **sõrendatud kaldkiri** tähistab vastu võetud ja terminibaasi kantud terminit.

Näiteid:

4. silmus on silmuskudumise terminite nimekirjas olnud ja sellest muude terminite juures räägitud, kuid pole mingit otsust vastu võetud.

64. pika varrega peitel on terminibaasi kantud uus termin, mida pole veel palkehituse terminiettepanekute nimekirjas olnud.

40. käeline pärand on arutlusel olnud, kuid 17.09.18 koosoleku otsus ütleb: „arutleda suuremas ringis, kui *pärandkultuur* on defineeritud.“; 15.02.19 täpsustas komisjon definitsiooni ja võttis termini vastu, seega on nüüd värvikoodiks must, kirjatüübiks kaldkiri: **40. käeline pärand**. Sõrendus puudub, sest terminit ei ole veel andmebaasi kantud.

31. käsitööpraktik. 17.09.18 komisjoni otsus: „pole vaja terminina ei käsitööpraktikut ega käsitööteoreetikut“

134. tahuma Niisugune on terminikaardi pealkiri, kui töö selle terminiga on tehtud – definitsiooniga termin on vastuvõetud ja andmebaasi kantud.

4.1.2. Terminikaardi infoväljad

Kaardi infoväljad lihtsustavad termini kohta käiva teabe süstematiseerimist. Need on kasutusaja jooksul pisut muutunud ning võivad valdkonniti mõnevõrra erineda. Erinevad on ka käändsõnale ja omadussõnale tehtud kaardid, mis erinevad muutevormide infovälja osas.

1. *termin*: et: (x)

allikas: (x)

Esimesele väljale kirjutatakse eestikeelse termini, st ühest või mitmest sõnast koosneva termini kirjakuju (sageli sama mis pealkirjas) ning lisatakse allika, kust see pärineb, nt „Palkehitaja lühisõnaraamat“. Täpsem teave kõigi samas failis kasutatud allikate kohta asub terminikaartide järel kasutatud allikate nimekirjas.

2. *muutevormid (omast., osast.)*: (käändsõna puhul)

teigusõna: (x)

2. *muutevormid (da-inf., ains. I pööre olevikus ja lihtminevikus)*: (teigusõna puhul)

teo- ja tegijanimi: (x)

Teisele väljale kirjutatakse muutevormid. Enamasti on need üldtuntud, kuid on ka haruldasi variante (nt *vinnal* omast. *vindla*, osast. *vinnalt*) või eri muudetüübiga homonüüme (nt *palk* omast. *palgi* ja *palk* omast. *palga*). Lisatakse tegusõnale ÕSis esitatavatele muutevormidele lisaks lihtmineviku, kuna erialases kirjanduses esineb aeg-ajalt erisuguseid tegusõnavorme, nt termini *kuduma* variante. Lisainfona on mõne nimisõnast termini juures sellest kergesti tuletatav tegusõna (nt *saag* → *saagima* või *heegeldamine* → *heegeldama*) ja tegusõna juures nimisõnalised variandid *teo-* ja *tegijanimi* (nt *roosima* → *roosimine*, *roosija*). Keerukate tähendus- ja kasutusnüanssidega terminitele vormistatakse tegu- ja käändsõnalisele terminile eraldi kaardi.

3. *definiitsioon*: (x)

Kolmandale väljale kirjutatakse erialaspetsialist (tema puudumisel kirjutatakse ise või jätkatakse välja tühjaks) esialgse definiitsiooni, mida terminoloogikomisjonis arutama, kohendama ja parandama hakatakse ning selle kohta ka otsus tehakse.

4. *selgitus*: (x)

Neljanda väljaga toimin samamoodi kui kolmandaga. Tavaliselt koondub siia kõik tähtis, mis definiitsiooni ei mahu, või jääbki väli tühjaks.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: (x)

Viiendale väljale kirjutatakse eestikeelsed terminivariandid, nii sobilikud kui ka sobimatud, mis vastavate märgenditega tähistatakse (*soov*, *mittes*). See kajastub ka terminibaasis, kuigi pisut erineva värvikoodi kaudu (vt illustratsioon nr 2, lk 39). Samuti kirjutatakse viiendale väljale murde-

või argikeelsed vasted, millele terminikaartidel lisan märgendi, kuid terminibaasi terminina tavaliselt ei vormista. Mõnel puhul lisan murdelise või argikeelse variandi terminibaasi selgituseväljale kommenteeriva lausena.

6. *teiskeelsed vasted*: en: (x); de: (x); da: (x); sv: (x); fi: (x); ru: (x)

7. *teiskeelsed allikad*: en: (x); de: (x); da: (x); sv: (x); fi: (x); ru: (x)

Kuues ja seitsmes väli on andmebaasis esindatud keelte tähistega eeltäidetud. Osaliselt eeltäidetud infoväljad kiirendavad terminikaartide täitmist. Sõnastikest ja erialasest kirjandusest teiskeelseid vasteid otsides on hea, kui silme ees on terminibaasis olevate keelte tähised ja meeldetuletus, et teiskeelsete terminivastete allikad tuleks hilisemate vaidluste jm probleemide ennetamiseks kirja panna.

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: (x)

Kaheksandale väljale kirjutan nt *palkehitus*, *metallikäsitöö*, *käsitööteadus* jne. Mõni termin või mõiste kuuluvad erinevatesse käsitöövaldkondadesse; teinekord on neile raske ühist nimetajat leida (nt *naaskel* – tööriist, mida võidakse väga erinevates käsitöövaldkondades kasutada). On ka selliseid oskussõnu, mis kuuluvad käsitöövaldkondadele lisaks ka muude erialade sõnavarasse (nt arheoloogia, botaanika, ehitus). Kui piisavalt laia valdkonnamääratlust, mis termini kasutusala kataks, ei leia, kirjutan väljale mitu valdkonda; käsitöökeelevälised valdkonnad eraldan sulgudega, nt *palkehitus*, (metsandus).

9. *näitelaused*: „x“ (x)

Üheksandale väljale kirjutan tsitaadid, väljavõtted erialasest kirjandusest, kus vastavat terminit on kasutatud, ning lisan viite. Selguse huvides olen selle termini pannud ka paksu kirja.

10. *märkused, kommentaarid*:

(nt EKSS:) lisainfoks olen teinud sõnastikest asjakohaseid väljavõtteid lillas kirjas

(1) või vastava valdkonna teooria kohta märkusi rohelises kirjas

Kümnendale väljale kannan kõik asjakohased märkused ja kommentaarid, mis selle termini kohta on öeldud või kirjutatud (nt e-kirjas vm kirjalikus allikas). Koosolekute helisalvestusest välja kirjutatud komisjoniliikmete sõnavõtted on ka omamoodi koosoleku protokolliks.

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: (x)

11. väljale kirjutan terminikomisjoni otsuse ning lisan selle tegemise kuupäeva.

12. *foto või joonis*:

Mõnel puhul lisan 12. väljale ka tingmärgi, nt silmuskudumise terminite juures. Siia väljale kirjutan ka viite foto või joonis(tus)e autorile ja allikale.

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: (x);
andmebaasi kantud (x), viimati muudetud (x)

13. väli on osaliselt eeltäidetud, nagu 6.–7. ID-number on terminibaasisüsteemi element, millel pole sisulist olulisust, kuid see aitab mul järke pidada ja vahet teha homonüümidel. Sama mõttega on ka andmebaasi sissekannete kuupäevade dokumenteerimine 13. välja teises reas.

4.2. Terminikomisjon ja terminibaas

Terminikomisjoni funktsiooniks on oma ala oskussõnavara menetlemine, selle korrastamine ja arendamine. (vt ka Jaanus 2016, lk 21) Komisjoni kuuluvad nii erialaspetsialistid kui ka keelespetsialistid. Käsitöökeelt arutavad terminikoosolekud on alati avalikud, st külalisosalejate arvamus on alati teretulnud.

4.2.1. Käsitööteaduse terminite komisjon

Käsitööteaduse terminite komisjon loodi 29.04.16 TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia rahvusliku käsitöö osakonna juurde. Komisjoni kuuluvad rahvusliku käsitöö osakonna õppejõud, erialaspetsialistid, keelespetsialistid, üliõpilased jt.

Koosolekud toimuvad vastavalt vajadusele, kuid mitte harvem kui kaks korda aastas. Magistritöö kirjutamise perioodil toimus 13 terminikomisjoni koosolekut, kus arutati käsitööteaduse üldtermineid neljal korral (29.11.16, 14.05.18, 17.09.18, 15.02.19) silmuskudumise termineid kolmel korral (05.12.17, 18.01.18, 16.04.18), niplamise termineid kahel korral (21.11.17, 17.01.19), metallikäsitöö termineid kahel korral (02.11.18, 07.12.18), puidukäsitöö ja palkehituse termineid ühel korral (11.06.18) ning võrkpõime termineid samuti ühel korral (01.04.19).

Koosolekutel arutatakse eelnevalt terminikaartidele (või terminibaasi) kantud vastava ala terminiettepanekuid koos erialaspetsialistidega. Koostöö erialaspetsialistidega algab juba ettevalmistusperioodil, kus erialaspetsialist pakub välja menetlusse võetava oskussõnavara ja erialased allikad näidete ning teiskeelsete vastete saamiseks ning aitab definitsioonide töövariante sõnastada. Ettevalmistatud materjal saadetakse koos koosolekukutsega osalejatele, kes saavad terminiettepanekutega tutvudes omakorda ette valmistuda.

Teen terminikomisjonis arutatu kohta arvutis märkmeid otse terminikaartide faili. Helisalvestan koosolekud (osavõtjate teadmisel ja nõusolekul). Pärast koosolekut kirjutan helisalvestisest välja osalejate olulisemad märkused, kommentaarid jm arutluse ning panen selle lühidalt kirja vastava termini kaardile p 10, lisades sõnavõtja nime ja koosoleku toimumise kuupäeva, mil sõnavõtt

aset leidis. Mõnikord on raske valida terminikaarti, kuhu märkus kuulub, sest kommentaarid puudutavad mitut terminit või nendevahelisi seoseid. Vahel on aga sõnavõtt erialateoreetilist laadi ning puudutab laiemat valdkonda kui mõnd terminit. Sel juhul kirjutan teksti roheliselt (teooria värvikood) sobivasse kohta terminikaartide vahele. Kui koosolekul on tehtud jooniseid nt valgele tahvlile, siis pildistan need üles ning lisan samuti valdkonna kaardifaili (vt lisa nr 3 ja 4). Täiendatud terminikaardid saadan taas koosolekul osalenuile tutvumiseks ja järgmiste terminitöö sammude planeerimiseks.

4.2.2. Käsitööteaduse terminite komisjoni otsuste avalikustamine

Terminikomisjoni otsused peavad käsitöökeele kasutajani jõudma, vastasel juhul pole neist eriti kasu. Kuni pole välja antud käsitöökeele seletavat sõnastikku või leksikoni, on vaja teisi viise oskussõnavara avalikustamiseks või muud moodi tutvustamiseks. Terminikaardid ei ole kahjuks samuti kõigile kättesaadavad.

Üheks võimaluseks on terminibaas, millest kirjutavad ka A. Tavast ja M. Taukar (2013, lk 121–136). Käsitöökeele sõnavara andmete kogumiseks valiti terminibaasisüsteemis Termeki, mis on mõistepõhise struktuuriga ja kolmeastmeline (mõiste, keel, termin). Tegin sinna avaliku terminibaasi „Käsitööteaduse oskussõnad“. Olen andmebaasi kandnud nii uusi, vastuvõetud kui ka tagasilükatud termineid, mis on tähistatud värvikoodidega, vastavalt kollane, roheline ja punane (vt illustratsioon nr 2). Olemasolul olen lisanud vastuvõetud definitsiooni või selle kinnitamata töövariandi, definitsiooni ja termini allika ning vajadusel selgituse.

Illustratsioon nr 2

The screenshot shows the Termeki terminibaas interface. At the top, there are tabs: MÕISTE, Vaata, Muuda, Pildid, Näited, and Veel. Below the tabs, there are two main sections: EESTI and INGLISE, each with a Peida button. The EESTI section lists three terms: Balti tehnika (green square), Siksali kõlavöö (yellow square), and arhailine kõla (red square). The INGLISE section lists two terms: pebble weave (green square) and Latvian-style band (yellow square). In the center, there is a definition box for 'Definitsioon #1' which describes a weaving technique. To the right, there is a table with metadata for the selected term, including Subject, Last Changed, and Avalik status. Below the table, there is a 'Seosed' section with a dropdown menu and a button to add new associations.

MÕISTE	
Subject	kõlatehnika: tekstiilikäsitöö
Last Changed	2016.12.08 22:34
Avalik	Jah

Seosed	
Viide mõ	☐ <input type="text"/> <button>Lisa uus seos</button>

Üks esimesi sissekandeid terminibaasis „Käsitööteaduse oskussõnad“. Termin ja selle definitsioon on vastu võetud käsitööteaduse terminite komisjoni teisel koosolekul 13.05.16.

Illustreerival fotol on näha ülekujutatud informatsiooniga definitsiooniväli. Kirje väljal on sisuliselt tehnoloogiline selgitus Balti tehnikas kõlapaela kudumiseks. Siin saanuks kirjutada ühelauselise definitsiooni, nt *Balti tehnika on kõlapaela kudumise tehnika, millele on omane mustri moodustamine rida-realt alusskeemi järgi*. Ülejäänud saanuks panna selgitusse. Terminikaardil see nii ongi, kuid toona ei osanud ma terminibaasi tehnilisi võimalusi nii hästi kasutada, et nõnda toimida. Teine tüüpiline terminoloogiline viga kumab läbi selgituse viimases osas: *tehnoloogiliselt kuulub süsteemimustrite hulka. Tehnika ei ole muster*. Korrektne oleks selgitusse lisada: *Balti tehnikas kootud kõlapaela muster kuulub tehnoloogiliselt süsteemimustrite hulka*. Või siis teha eraldi termin, nt *Balti kõlamuster*. Definitsiooni ja selgituste osa saan kergesti andmebaasis ära muuta, kuid teise termini vajaduse üle otsustab terminikomisjon. Ühtlasi on see näide käsitöökeele korrastamisest (andmebaasi sissekande parandus) ja arendamisest (kui komisjon alustaks uue termini menetlemist).

Enamiku termineid olen terminikaartide alusel andmebaasi kandnud ükshaaval, va „Palkehitaja lühisõnaraamatu“ terminid, millel kõigil on terminibaasis märgitud allikas. Olen neid vaid täiendanud teiskeelsete vastetega, muidu imporditi terminibaasisüsteemi spetsialisti abiga sõnastik tervikuna käsitöökeele andmebaasi.

Kokkuvõtvalt on käsitöökeele korrastamise ja arendamise metoodika, mida käsitööteaduse terminite komisjonis kolm aastat kasutatud, kolmeastmeline. Esmalt valmistatakse ette terminiettepanekud terminikaartidele ja mõnel juhul ka paralleelselt terminibaasi, seejärel menetletakse uusi termineid terminikomisjonis. Kolmandas etapis avalikustatakse kinnitatud ja tagasilükatud (terminikaartidel märgendiga *mitte*) terminid terminibaasis või mõnel muul viisil, mida seni pole veel kasutatud.

5. TERMINITÖÖS ESILEKERKIVAD PROBLEEME

Käsitööteaduse terminite komisjon on teinud terminitööd juba kolm aastat. Alguses tekkis palju küsimusi, kuid tasapisi kujunes välja tööriist ja koosolekud muutusid järjest sujuvamaks. Päril palju on ära tehtud, kuid suur töö ootab veel ees. Eestikeelse terminoloogia arendamine algas Eesti vabariigi loomise algusaastatel Johann Voldemar Veski (1873–1968) eestvedamisel. Terminõpetuse arengutki on palju mõjutanud just tema aastakümneid tagasi antud juhtjooned (Erelt 2007, lk 13).

5.1. Käsitöökeel ja ajastu

Suhtumine käsitöösse ja käsitöölisse pole olnud eriti tõsine ühelgi ajajärgul. Mõnevõrra on seda tunda tänapäevalgi. Eesti keele sõnaraamat (2019) annab *käsitöö* üheks tähenduseks: „(tuima, kesisevõitu loomingu kohta, eriti kunsti ja kirjanduse valdkonnas) *Tema esimest novelli võib nimetada kirjanduslikuks käsitööks.*“

Iga keel on oma ajastu ja kultuuri nägu. Ajastu mõju kannab ka oskuskeel. Nii ka käsitöökeel. Eesti vabariigi algusaegadel ei olnud käsitöökeelt kui teaduskeelt ning praeguse käsitööteaduse uurimissuunad olid koondunud peamiselt etnograafiateaduse alla. Uuriti esemeid, nende kasutust, väljanägemist, nimetusi jms, kuid käsitöoesemete valmistamise tehnoloogilisele poolele ei pööratud eriti tähelepanu. Sellele ajajärgule on omane murdekeelerohkus, sagedasemateks terminiteks käsitöoesemete nimetused (nt Manninen 1927, Kurrik 1938).

Varasemale kultuurilisele mõtlemisele omaselt käsitöö jagamine *mees-* ja *naiskäsitööks* kajastub samuti tänapäevalgi, nt „Eesti märksõnastik“ (EMS) pakub sellist käsitöö alajaotust. Käsitöö tehnoloogilisest vaatenurgast ei ole otstarbekas käsitöövaldkondade jagamine naiste ja meeste töödeks või tehnikateks. Küll aga on sellisel mõtteviisil ajalooline ja kultuuriline tähendus. Ajastu(te) arusaamade lahknemine on kirgi kütnud teistegi terminite juures, nt *kunstikäsitöö* (lisa 2, nr 22), mille tähendus Arts and Crafts-liikumise ajal, nõukogudeajal ja tänapäeval on sootuks erinevad.

Nõukogude ajal jätkus käsitöö uurimine etnograafia all. Terminoloogia oli täpne ja korrastatud, nt tööriistade ja nende osade nimetused (Viires 1960). Samas ilmusid käsitöökeelde sellised terminid nagu *puidutööndus*, *kodutööndus* (*ibid.*, lk 9) (*kodukäsitöö* (lisa 2, nr 20) tähenduses) jms. Käsitöö eri valdkondi on terminikomisjonis juba arutatud (nt *tekstiilikäsitöö* (lisa 2, nr 18), *hobikäsitöö* (lisa 2, nr 21) jm), kuid *-tööndused* on veel läbi arutamata. Seepärast ma ei oska öelda, kuidas tänapäeva käsitööteadlased terminisse suhtuvad ja kas seda on vaja. Samas on vastu võetud termin *käsitööndus* (lisa 2, nr 2), mis toimus 29.04.16, esimesel koosolekul, et vähendada *käsitöö* tähendusi.

Eesti Vabariigi taasiseseisvumine tõi muutused nii teaduse kui hariduse valdkonda. Etnograafiast (lisa 2, nr 55, 56), mis varem käsitööd uuris, sai etnoloogia (lisa 2, nr 54), ilmusid rahvusteadused (lisa 2, nr 52), „traditsioonilise“ (lisa 2, nr 62; vt ka nr 61, 63) kõrval hakati rääkima pärandkultuurist (lisa 2, nr 37), käsitööteadus (lisa 2, nr 47) sai iseseisvaks teadusharuks, pärandtehnoloogiat (lisa 2, nr 41, 42) õpetatakse magistriõppes. See kõik seab käsitöökeelele kõrgemad nõudmised. Nende muutuste tuules kerkis esile *pärand*-sõnaga terminipesa: *kultuuripärand* koos selle alaliikidega (lisa 2, nr 33 –36), *käeline pärand* (lisa 2, nr 26), *pärandoskus* (lisa 2, nr 43) jms – mille arutamisele kulus mitu terminikomisjoni koosolekut. Käsitöökeele üldterminite nimekirjas on 11 terminit, mille üheks osaks on „pärand“ mingil kujul.

Need kolm ajajärku on otseselt mõjutanud käsitöökeelt. Kaudselt mõjutab käsitöökeelt kogu ajalugu, sest käsitsi tehtav töö võib olla ajalukku hääbumas. Samas on ajalugu ja kultuuripärand käsitöö ainese allikaks nii esemeliselt kui ka teadmiste ja oskuste poolest.

5.1.1 Rahvarõivaste uurijad

Helmi Kurrik kirjeldas muuhulgas rahvarõivaste valmistamise tehnikaid, lisades joonistused ja skeeme (Kurrik 1938, lk 1–28), kuid tema õpetuste ja jooniste järgi ei saa käsitööd teha. Kirjeldust mõistab paremini see, kes vastavat tehnikat varem juba õppinud on. Teisalt annab H. Kurrik rahvarõivaraamatu tekstiilitehnikatele peatükis hea ülevaate rahvarõivaste valmistamiseks vajalikest tekstiilitehnikatest. Autori oskuskeel on selge, terminid süsteemsed ja arusaadavad. Tänapäeva käsitööteadlased pööraksid eseme välisele küljele ja tehnika kirjeldusele lisaks tähelepanu ka sellele, kuidas vastavat tehnikat praktikas kasutada. Võimaluse korral valmistaks ajastukohaste töövahendite ja -võtetega ka eseme.

Ilmari Mannineni rahvariiete ajaloo raamat (1927) on käsitööuurijatele tänapäevani heaks allikaks. Tema käsitöökeel on rikas ja oskussõnavaras murdekeele kõrval ka omaloomingulisi oskussõnu, nt *varrastama* (*varrastel kuduma*): „Säärised olid kas varrastega kootud või riidest

tehtud. Võime oletada, et seal, kus tuntakse sokke ja varrastatud sääriseid...“ (*ibid.*, lk 441). Selle sõnaga tekkis probleem. Kandsin termini andmebaasi ning lisasin punase kastikese märgendi (s.t mittesoovitav). Silmuskudumise terminite koosolekul palus käsitööõpetaja Anu Pink mul andmebaasist sõna kustutada, kuna tema õpilased, kes polnud märgendile tähelepanu pööranud, võtsid *varrastama* silmuskudumise terminina 'kuduma' tähenduses koolis kasutusele.

5.1.2 meeskäsitöö ja naiskäsitöö

Tänapäeva käsitööuurijad arvavad üldiselt, et käsitööd ei peaks jagama meeskäsitööks ja naiskäsitööks. Sel teemal on arutletud mitmel terminikoosolekul. Osad käsitöölised peavad meeste ja naiste töö erisust loomulikuks, osad pooldavad käsitöö tehnoloogiale keskendumist ja peavad sooküsimust teisejärguliseks.

Üks näide sellest:

Meeskäsitöö puhul ma olen eriarvamusel. (...) 10–15 aastat tagasi KULKAst meeskäsitööle raha ei saanud. See oli majanduse valdkond või midagi sellist. (P.-K. Parts 11.06.18) – Kas juveliir on meeskäsitöö või naiskäsitöö harrastaja? (M.-L. Jaanus 11.06.18) – Ega meeskäsitööst rääkides keegi ei mõtle juveliiri ega kellasseppa. Hea termini juurde käib ka see, et ta on hästi arusaadav, kohe plõksatab ära. Selle poolest on *meeskäsitöö* hea. Kui sa ütled sooneutraalselt lihtsalt „käsitöö“, siis mõeldakse kohe: „Aa-hah! Vaibad ja käpikud!“ Ja siis jäävad muud alad välja. Keele väljendusselguse jõu tõttu oleks selle termini kasutamine loogiline, aga ma kardan, et sellega võime endale poliitilise augu kaevata. (P.-K. Parts 11.06.18) – Termin sisulise täpsuse huvides võiks sooküsimuse üldse kõrvale jätta ja keskenduda käsitöö tehnoloogilisele poolele. Kui läheneda asjale teaduslikult, siis minu meelest on *meeskäsitöö* see käsitöö, mida teevad isased inimesed, kelle isikukood algab paaritu numbriga. (M.-L. Jaanus 11.06.18)

5.2. Definitsioon ja selgitus

Milliste tunnuste alusel piiritleda mõistet ja mis on just selle termini juures kõige olulisem, mida definitsiooniga edasi anda? See küsimus kuulub terminoloogia igapäevatöösse. Mõne termini juures on seda kerge otsustada, teise termini juures kujuneb arutelu pikaks, nt *parändkultuur* (vt lisa 2, nr 37 p 10) ja *kultuuripärand* (vt lisa 2, nr 32 p 10). Olen püüdnud praktiseerida põhimõtet, mida A. Tavast nimetab „enesekontrolli rusikareegliks“, et määratlus peaks mahtuma ühte lausesse (Tavast, Taukar 2013, lk 85), ja mõiste tunnuseid, mida termini määratlemisel välja tuua, võiks olla üks-kaks, mitte üle kolme, nagu Erelt soovitab (2007, lk 71–72). Kui tundub, et lause, äärmisel juhul paariga ei ole kõik vajalik välja öeldud, on võimalus lisada selgitus.

Selgitusse on sobiv märkida termini positsioon teiste samatasandiliste lähedaste terminite suhtes, liigitus, mainida erandeid vms. Definitsioon (ja selgitus) võiks anda selge äratundmise, millega tegu, mida see termin väljendab, ning looma pildi termini ja teooria seosest.

Teine sageli esilekerkinud probleem määratluse sõnastamisel on see, et tekib kalduvus seletada, mida see asi teeb, mitte mis ta on. Selle vastu kasutan enesekontrolli meetodina põhimõtet kirjutada definitsiooni välja täislausega, alustades lauset „(termin) on...“, nt „Jooksupaar on niplipaar, mis liigub horisontaalselt vasakult paremale ja vastupidi.“ Sama definitsiooni töövariant oli: „Jooksupaar liigub horisontaalselt.“ (lisa 4, nr 34).

Omaette probleemiks on ka iseennast seletavad terminid. Sellisele terminile on raske definitsiooni sõnastada. Näiteks *lisakeerd* (vt lisa 4, nr 28), mida arutasime 17.01.19 terminoloogiakoosolekul.

5.3. Eri kategooriate mõisted ja liigitunnus

Silmuskudumise, niplamise ja palkehituse terminite menetlemisel tekkis probleem eri tasandi mõistete segunemisel, nt nimetati uuemas erialakirjanduses tappe ja nendest tappidest tehtud nurki vaheldumisi liiginimetustega või jäeti liiginimetused üldse ära.

Näiteks *koerakaelanurk* (lisa 7, nr 205) või *koerakaelatapp*, mida erialases käsikirjalises tekstis ja veebilehel nimetati lihtsalt *koerakaelaks*. 1991. aasta T. Masso raamatus on nurgad ja tapid, sh koerakaela nurk ja koerakaela tapp süsteemselt eristatud (lk 33–54).

Terminikomisjoni koosolekute vestlustes ja aruteludes kippus silmuskudumises terminites *kude* ja *muster* segi minema ja omavahel kohti vahetama, nt *viklitest* rääkides. Kui liigitunnus lisati, nt *vikkelkude* (lisa 3, nr 85) või *vikkelkiri* (lisa 3, nr 87) või *vikkelilmus* (lisa 3, nr 24) või *viklijoon* (lisa 3, nr 86) või *vikli võte*, siis selgines ka arusaamine, millest jutt käib. (Käsitööeaduse terminite komisjoni helisalvestused 2016–2019)

5.4. Millist sõna valida terminiks?

Sagedaste küsimuste hulka, mis terminoloogia komisjoni koosolekutel üles kerkivad, on, millist sõna valida terminiks või kas seda saab öelda ka eesti keeles? Toon näiteid.

5.4.1 Tegusõna või nimisõna?

Terminiettepanekute ja vastuvõetud terminite seas on palju *-mine*-liitelisi sõnu, nt *niplamine* (lisa 4, nr 1), *külmse pistamine* (lisa 6, nr 24), *varamine*, kuid sarnase tähendusega tegevust väljendavad terminid on samuti käsitöökeeles kasutusel: *niplama* (lisa 4, nr 2), *külmse pistama*, *varama* (lisa 7, nr 144). Mõnel puhul on neile ka eraldi terminikaardid koostatud, nt *niplamine* ja *niplama*, teisel juhul on kas ainult nimisõna, nt *külmse pistamine* või ainult tegusõna, nt *varama*. Komisjoni keeletespialistid, Tiina Leemets, Helen Plado ja Eva Velsker on soovitanud kasutada terminina tegusõna, sest sellest on kergem moodustada teo- ja tegijanime, nt *niplaja* (lisa 4, nr 3),

ning muid tuletisi. Erelt kirjutab: „-MINE on eesti keeles kõige produktiivsem liide, millega saab moodustada teonimed kõigist tegusõnadest. Siinkohal tuleb ta jutuks üksnes seetõttu, et oskustekstis liialdatakse vahel tema kasutamise, nagu poleks muid tegevusliiteid olemaski. Need teised tegevust, tegu või tegevuse tulemust tähistavad liited on *-us*, *-mus*, *-m*, *-is*, *-e*, *-ng*, *-u*, *-k*.“ (2007, lk 246). Paar näidet on käsitöökeeles muust tegevusliitest tuua, nt *aasaline lõpetus* (lisa 5, nr 11), *loodus* (lisa 3, nr 60). Peamiseks põhjenduseks, miks terminina vastu võtta *-mine*-sõna, on see, et sellele on kergem määratlust sõnastada. Tegusõnaliste terminite puhul on juhtunud, et komisjon arutab definitsiooni *-mine*-sõnale läbi ning kohendab selle siis tegusõnale sobivaks.

Lisaks nimisõnale, on käsitöökeele oskussõnavaras ka teist tüüpi käandsõnu, omadussõnu. Näiteks *traditsioonipõhine* (lisa 2, nr 63), *autentne* (lisa 2, nr 67), *pärimuslik* (lisa 2, nr 39), *etnograafiline* (lisa 2, nr 56), *paikkondlik* (lisa 2, nr 58) jt. Nendega saab hõlpsasti moodustada alajaotuste termineid, nt *etnograafiline materjal*, *etnograafilised kõlapaelad*, *traditsioonipõhine ehitusviis*, *traditsiooniline palkehitus*, *paikkondlik traditsioon* jne.

5.4.2 Kuidas seda eesti keeles nimetada?

Kaugemasse ajalukku (keskaega) ulatuvatel põhjustel on käsitöökeele osa valdkondi saksa keelest tugevalt mõjutatud. Näiteks on Indrek Ikkoneni sõnul kullassepa oskussõnavara suurelt osalt saksakeelne, kuid ei kattu päris tänapäeva saksa keelega. Tema sõnul vajab see valdkond uurimist, korrastamist ja süstematiseerimist. (metalliterminite koosoleku helisalvestusest 07.12.18) Üksikuid oskussõnu uurides ilmses muidki asjaolusid, nt on olemas eestikeelne sõna *hõõrits*, mis tähistab tööriista, mida tänapäeval *riiveriks* kutsutakse. Lähemal uurimisel selgus, et see on soome laen. (lisa 6, nr 89) Saksakeelne oskussõna on asendatud eestikeelsega, see on unustatud ja laenatud soome keelest uus sõna.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et terminitöös esilekerkinud probleemid tulenevad osaliselt sellest, et kuigi käsitöö tegemine on vana oskus, millega on kaasas käinud oma (piirkonnast sõltuv) sõnavara, on käsitööteadus alles noor teadusharu. Käsitöökeeles on kolme ajajärgu mõjutusi: Eesti vabariigi algusaeg, nõukogude aeg ja tänapäevane periood, mis sai alguse riigi taasiseseisvumisega. Need johtuvad paljuski poliitilisest ja kultuurilisest olustikust, mis on tinginud ümberorienteerumise vajaduse. Mõni ajalooline keelemõju ulatub kaugemasegi aega, nt keskaegse tsunftikäsitöö traditsioonide mõju. Teised probleemid tulenevad käsitööteaduse teooriast või lähtuvad terminoloogiateaduse rakendamise vähesest kogemusest.

KOKKUVÕTE

Magistritöö „Käsitöökeele korrastamine ja arendamine käsitööteaduse terminite komisjoni töö näidete varal“ (2019) eesmärk on pakkuda koostatud terminikaartide ja käsitööteaduse terminite komisjoni töö näidete varal ühte võimalikku oskuskeeleõpetusele toetuvat mudelit käsitöökeele, peamiselt oskussõnavara korrastamiseks ja arendamiseks.

Magistritöö jätkab sama uurimissunda mis lõputöö „Kõlatehnika oskussõnavara korrastamine ja arendamine“ (2016) ja seminaritöö „Kõlatehnika sõnavara tänapäeva eesti keeles“ (2015), lähenedes käsitöökeele korrastamisele ja arendamisele ning oskussõnavara kinnitamisele ja avalikustamisele laiemalt. Magistritöö puudutab selliste käsitöövaldkondade oskussõnavara, nagu metallikäsitöö, puidukäsitööst peamiselt palkehitus ja tekstiilikäsitööst silmuskudumine, niplamine ja võrkpõime. Peatähelepanu on suunatud käsitöökeele üldterminitele ja terminitööd vaadeldakse käsitööteaduse terminite komisjoni (asutatud 29.04.16) töö näidetele tuginedes.

Magistritöö koosneb viiest peatükist ja seitsmest lisast. Esimene peatükk käsitleb käsitöökeelt kui oskuskeelt ja selle kasutajat, vaadates oskuskeele ja üldkeele piirialale ning käsitöökeele kokkupuudet teiste teadusharude ja tegevusaladega. Teine peatükk vaatleb käsitöökeelt teaduskeelena, teooria ja termini suhet, käsitööteaduse põhimõisteid, selle teadusharu interdistsiplinaarset olemust ja sisemist struktuuri. Kolmas peatükk on mitmekeelsest oskussuhtlusest ja käsitöökeelt sisaldavatest sõnastikest. Neljas peatükk on pühendatud meetodikale, mida kasutatakse oskussõnavara menetlemiseks ja viies analüüsib käsitöökeele terminitöö probleeme. Lisad 2–7 sisaldavad praktilise tööna valminud terminikaarte ja lisa 1 nende alfabeetilist registrit.

Uurimistöö praktiliseks osaks on 687 terminikaarti (lisad nr 2–7): dokumentatsioon, kuhu on kantud töös olevad terminiettepanekud, vastuvõetud ja tagasilükatud terminid, nende definitsioon, selgitus, sünonüümid, teiskeelsed vasted, näitelaused jm asjakohane. Terminikaardi p 10 (märkused, kommentaarid) sisaldab muuhulgas ka väljakirjutusi terminikomisjoni koosolekute helisalvestustest, kus vastavat terminiettepanekut arutati. Igal oskussõnal on oma

kaart, kaardid on lisades valdkonniti ja valdkonnasiseselt temaatiliselt grupeeritud. Koostasid 74 üldterminite kaarti, 121 silmuskudumise kaarti, 78 niplamise kaarti, 28 võrkpõime kaarti, 96 metallikäsitöö kaarti ja 290 palkehituse ja puidukäsitöö kaarti. Magistratöö kirjutamise perioodil (2016 sügisest 2019 kevadeni) toimus 13 terminikomisjoni koosolekut (üldse on toimunud kokku 15 koosolekut), millest on 47 tundi ja 38 minutit helisalvestusi. Koosolekutel võeti vastu kokku 247 eestikeelset terminit, millele lisanduvad teiskeelsed vasted.

Praktilise osa juurde kuulub ka Termeki terminibaasisüsteemis olev avalik terminibaas „Käsitööteaduse oskussõnad“ (<https://term.eki.ee/termbase/view/6234149>) 2111 terminiga, kuhu on kantud nii terminikomisjoni juba vastuvõetud termineid kui ka alles töös olevaid terminiettepanekuid. Terminibaasi keeled on: eesti (et), inglise (en), saksa (de), taani (da), soome (fi) ja vene (ru) keel. Definitsioonid ja selgitused on eesti keeles (v.a mõni üksik erand).

Uurimisküsimused on kõik seotud käsitöökeele ja selle sõnavara korrastamise ja arendamisega: Mis ja milline on käsitöökeele oskussõna? Millisest sõnast (keelendist) saab termin? Millised probleemid kerkivad esile käsitöökeele terminiettepanekute ettevalmistamisel ja nende menetlemisel käsitööteaduse terminite komisjonis? Mis on termini (teiskeelsed) vasted, kust neid leida? Kuidas on käsitööteooria ja käsitöökeel omavahel seotud? Kuidas käsitöökeelt (nt uuenenud oskussõnavara) publitseerida? Nendele küsimustele vastamise protsess ja nende küsimustega tegelemine ongi üldistatult väljendades käsitöökeele korrastamine ja arendamine.

Varasemad uurimused puudutavad vaid mõnda käsitöövaldkonda, nt silmuskudumist, paikkondlikku pärandkultuuri või etnograafiaga seonduvat. Enamik käsitöö oskussõnavara, mida uuritud on, võib leida teatmeteostest, (oskus)sõnastike ja leksikoni tüüpi väljaannetest ning käsikirjadest. Käsitööõnnavara puudutavad üliõpilastööd keskenduvad eri valdkondadele. Nende eesmärgiks on nt murdekeele uurimine või mitmekeelsete (oskus)sõnastike koostamine, kuid mitte käsitöö oskussõnavara arendamine ega korrastamine.

Käsitöökeel on eesti keele allkeel, selle oskussõnavara on tihedalt seotud käsitöö erinevate valdkondadega, kuid üldterminid on kõigil ühised. Käsitöökeel kui oskuskeel toetab käsitöötegijate omavahelist suhtlust, näiteks käsitöötehnikate õppimist ja õpetamist, kogemuste ja oskuste vahetamist jms. Käsitöökeelel kui oskuskeelel on ka mitteverbaalne tasand. Sageli suheldakse nt käsitöövõtteid ette näidates, üksteise töid uurides, mustrijooniseid vahetades jm viisil infot jagades.

Käsitöökeel kui teaduskeel on käsitööteaduse väljendusvahendiks ning käsitöökeele oskussõnavara asetub käsitööteaduse teooria süsteemi. Interdistsiplinaarse teadusena tekivad

käsitööteadusel terminoloogilised probleemid eri teadusharude kokkupuutealas, kus mõisted kattuvad, kuid terminid on teised või tõlgendatakse termineid teisiti.

Mitmekeelne oskussuhtlus on samuti oluline. Terminivariandiks (sünonüümiks) on ka teiskeelne termin, mis pole lihtsalt sõnasõnaline tõlge, vaid sama mõiste väljendus teises keeles. Teiskeelseid terminivasteid leiab enamasti erialastest oskussõnastikest, erialakirjandusest või üldkeele sõnastikest. Käsitöötegijate omavaheline suhtlus sõltub olukorrast, nt vabas õhkkonnas või akadeemilises situatsioonis; kas oskuskeelt kasutatakse suuliseks või kirjalikuks eneseväljenduseks jne. Suhtluseks valitud (võõr)keel võib terminoloogiliselt erineda eri rahvust käsitöökeele kasutaja suhtluses, nt kasutab ta erinevaid terminivariante.

Käsitöökeele korrastamise ja arendamisega tegelevad erialaspetsialistid. Neid ühendab käsitööteaduse terminite komisjon, mille tööst võtavad osa ka keeletespetsialistid, üliõpilased jt käsitöökeelest huvitujad. Komisjon vaatab läbi eelnevalt ettevalmistatud terminiettepanekud, arutab need läbi ja võtab vastu otsuse. Üheks terminikomisjoni otsuste ja käsitöö oskussõnavara avalikustamise võimaluseks on terminibaas. Käsitöökeele terminid on avalikult kättesaadavad Termeki terminibaasisüsteemis, eelpool mainitud baasis „Käsitööteaduse oskussõnad“.

Praktilise terminitöö sagedamini ettetulevateks probleemideks on termini ja teooria omavaheline sobitamine ühtsesse süsteemi, kuna kõik käsitöövaldkonnad ei ole ühtviisi põhjalikult läbi uuritud. Teooria arenedes arenevad ka terminid ja vastupidi, juba loodud terminisüsteemide analoogia põhjal saab arendada sarnast käsitööteooriat. Teiseks probleemiks on erinevate ajastute mõju käsitöökeelele. Kuigi käsitöö on ise väga vana, on käsitöö uurimine noor teadusharu ja käsitöökeele ühtlustamine, korrastamine ja arendamine algjärgus. Seetõttu tuleb ette juhuseid, kus oskussõnavara on küll olnud, seda on püütud korrastada, kuid muutunud ajaloolistes ja kultuurilistes oludes unustatud, nt kullassepa oskussõnavara puhul.

Peamine praktiline terminitöö on seotud terminite kaardistamisega (terminikaartide koostamine, terminite kogumine andmebaasi), defineerimisega (definiitsioonide ja selgituste sõnastamine) ja omavaheliste ning termini ja teooria vaheliste seoste korrastamine ja arendamine käsitööteadusega kooskõlastuvaks ühtseks süsteemiks.

Edasiseks tööks võiks olla ühe (või mõne lähedase) käsitöövaldkonna oskussõnastiku või leksikonilaadse entüklopeedilise teose väljatöötamine ja koostamine.

KASUTATUD LÜHENDID

Kõiki neidsamu lühendeid ja märgendeid on kasutatud ka lisades.

Valdkondade ja erialade lühendid, nt murd või hrv on samad, mis ÕSis ja EKSSis kasutatakse.

Sõnastike lühendid

AMSS – Ametniku soovitussonastik veebis

AOS – terminibaas „Arhitektuuri oskussõnastik“ Termekis

ATB – terminibaas „Arheoloogia terminibaas“ Termekis

dict.cc – mitmekeelne *online*-sõnastik

EIS – Eesti-inglise sõnaraamat (Saagpakk 1992)

EKK – Eesti keele käsiraamat veebis

EKS 2019 – Eesti keele sõnaraamat 2019 veebis

EKSS – Eesti keele seletav sõnaraamat 2009 veebis

ESmS – Eesti-soome sõnaraamat veebis

EVS – Eesti-vene sõnaraamat veebis

IES – Inglise-eesti masintõlkesõnastik veebis

KTOS – terminibaas „Käsitööteaduse oskussõnad“ Termekis

LdES – Ladina-eesti sõnaraamat (Kleis *et al* 2002)

SksES – Saksa-eesti sõnaraamat (Kibbermann, Kirotar, Koppel 2007)

SmES – Soome-eesti suursõnaraamat veebis

VES – Vene-eesti sõnaraamat veebis

ÕS – Eesti õigekeelsussõnaraamat 2013 veebis

ÕS 2018 – Eesti õigekeelsussõnaraamat 2018 veebis

Muud lühendid ja märgendid

mittes – mittesoovitav

soov – soovitatav

f. – naissoost

m. – meessoost

n. – keskssoost

pl. – mitmus

sg. – ainsus

et – eestikeelne

en – ingliskeelne

de – saksakeelne

da – taanikeelne

no – norrakeelne

sv – rootsikeelne

fi – soomekeelne

ru – venekeelne

ld – ladinakeelne

KASUTATUD ALLIKAD

Intervjuud

Intervjuu Vene etnograafi Ljudmillaga Korolkovaga 28.06.2018 Viljandis.

Intervjuu Soome kõlameistri Maikki Karistoga 22.09.2018 Viljandis.

Käsikirjad, õppematerjalid

Jaanus, M. 2015. Kõlatehnika sõnavara tänapäeva eesti keeles. Viljandi: Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia. [Seminaritöö].

Jaanus, M. 2016. Kõlatehnika oskussõnavara korrastamine ja arendamine. Viljandi: Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia. [Lõputöö].

Jõeste, K. 2018. Sissejuhatus käsitööteadusesse. [Õppematerjal]. <https://moodle.ut.ee/>.

Karro, K. 2005. Saksa-eesti silmuskudumise sõnastik. Tartu: Tartu Ülikooli germaani-romaani filoloogia osakond. [Magistriprojekt]

Könninge, R. 2015. Kihnu naiste käsitöö ja rõivastuse sõnavara. Tartu: Tartu Ülikooli filosoofiateaduskond. [Bakalaureusetöö].

Oja, L. 2005. Väike eesti-inglise-soome seletav etnograafiasõnastik [Magistriprojekt]

Parts, P-K. 2008. Palkehitaja lühisõnaraamat. [Käsikiri].

Randmaa, L. 2010. Eesti-inglise seletav rahvarõivasõnastik. Tartu: Tartu Ülikooli filosoofiateaduskond, germaani, romaani ja slaavi filoloogia instituut. [Magistriprojekt]

Tiislär, K. 2010. Silmuskudumise sõnavara soome, ungari ja eesti keeles. Tartu: Tartu Ülikooli filosoofiateaduskond. [Magistritöö].

Kirjandus

Antia, B. E. 2000. Terminology and language planning an alternative framework of practice and discourse. Amsterdam: John Benjamins

Eesti keele käsiraamat 2007. <http://www.eki.ee/books/ekk09/> (vaadatud 27.03.19)

Eesti teaduskeel ja terminikorrastus. 2011. Koost. ja toim. Nemvalts, P. Tallinna Ülikooli eesti keele ja kultuuri instituudi toimetised 13. Kd 1. Tallinn: TLÜ Teaduskeelekeskus

Erelt, T. 2007. Terminiõpetus. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Kurrik, H. 1938. Eesti rahvarõivad. Tartu: Eesti Rahva Muuseum.

Künnap, J. 2016. Sõlmed ja pleisid. Alpinismiklubi.

Manninen, I. 1927 Eesti rahvariiete ajalugu. Tartu: *Eesti Rahva Muuseumi aastaraamat III*.

Masso, T. 1991. Palkmajad. Konstruktsioon ja ehitamine. Tallinn.

Nemvalts, P. 2011. Terminiteadusest eesti teaduskeeleni. Kog. Eesti teaduskeel ja terminikorrastus. Tallinna Ülikooli eesti keele ja kultuuri instituudi toimetised 13. Kd 1. Tallinn: TLÜ Teaduskeelekeskus, lk 136–171.

Studia Vernacula 2014. Käegakatsutav. Kd 5. Viljandi: rahvusliku käsitöö osakond.

Tavast, A., Taukar, M. 2013. Mitmekeelne oskussuhtlus. Tallinn: Valgus.

Viires, A. 1960. Eesti rahvapärane puutööndus. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.

Sõnastikud, leksikonid, andmebaasid

Arheoloogia terminibaas <https://term.eki.ee/termbase/view/3651782> (vaadatud 31.04.19)

dict.cc Online-Wörterbuch <https://www.dict.cc/> (vaadatud 21.04.19)

Eesti etümoloogiasõnaraamat <http://www.eki.ee/dict/ety> (vaadatud 14.04.19)

Eesti keele seletav sõnaraamat. 2009. <http://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi> (vaadatud 31.04.19)

Eesti keele sõnaraamat 2019 <https://sonaveeb.ee/> (vaadatud 31.04.19)

Eesti murrete sõnaraamat. <http://www.eki.ee/dict/ems> (vaadatud 17.03.18)

Eesti märksõnastik. Estonian Subject Thesaurus. <https://ems.elnet.ee/> (vaadatud 15.05.19)

Eesti rahvakultuurileksikon. 2007. Toim Viires, A. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus.

Eesti-soome sõnaraamat 2019 <http://www.eki.ee/dict/efi/> (vaadatud 17.04.19)

Esterm Eesti Keele Instituudi mitmekeelne terminibaas <http://termin.eki.ee/esterm/> (vaadatud 15.05.19)

Eesti-vene sõnaraamat. 1997–2009. <http://portaal.eki.ee/dict/evs/> (vaadatud 15.05.19)

Eesti õigekeelsussõnaraamat. ÕS 2013. <http://portaal.eki.ee/dict/qs/> (vaadatud 21.11.17)

Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS 2018 <http://www.eki.ee/dict/qs/> (vaadatud 15.05.19)

Helamaa, E. 2004. Vanhan rakentajan sanakirja. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Huviharidussõnastik <http://www.eki.ee/dict/has> (vaadatud 21.11.18)

Inglise-eesti masintõlkesõnastik. (IES). <http://portaal.eki.ee/dict/ies/>. (vaadatud 12.05.19)

Kibbermann, E., Kirotar, S., Koppel, P. 2007. Saksa-eesti sõnaraamat. Valgus.

Kleis, R., Torpats, Ü., Gross, L., Freymann, H. 2002 Ladina-eesti sõnaraamat. II tr. Tallinn: Valgus.

Käsitöö oskussõnad. (KTOS) <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> (vaadatud 15.05.19)

- Manninen, I. 1993 [1925]. Etnograafiline sõnastik. Tallinn: Koolibri. (Faksimile: Etnograafiline sõnastik Eesti asjalise vanavara põhjal. Tartu: K./Ü. Loodus).
- Lubja, K., Pink, A. 2014. Väike kudumissõnastik. Türi: Saara.
- Peedisson, M. 2009. Käsitöö ja kodunduse mõisted. 7.–9. klassile. Eesti-vene-inglise sõnastik. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus
- Saagpakk, P. F. 1992. Eesti-inglise sõnaraamat. (EIS). 2. tr. Tallinn, Koolibri.
- Soome-eesti suursõnaraamat veebis. 2017. <http://www.eki.ee/dict/soome> (vaadatud 11.05.19)
- Synonyme bei OpenThesaurus. Openthesaurus: Synonyme und Assoziationen. *Online*-sõnastik. <https://www.openthesaurus.de> (vaadatud 31.04.18)
- Terminibaaside süsteem Termeki. <https://term.eki.ee/> (vaadatud 15.05.19)
- Vene-eesti sõnaraamat 2000. <http://portaal.eki.ee/dict/ves/> (vaadatud 29.04.19)
- Vestring, S. H. s. a. Lexicon esthónico germanicum. Eesti-saksa sõnaraamat. Toim Kald-järv, E. <http://haldjas.folklore.ee/~kriku/VESTRING/index.htm> (vaadatud 12.04.19)
- Võõrsõnade leksikon. 2015. <http://www.eki.ee/dict/vsl/>. (vaadatud 18.04.19)
- Wiedemann, F. J. 1973 [1893]. Eesti-saksa sõnaraamat. 4. tr. Redig. J. Hurt. Tallinn: Valgus.

SUMMARY

The objective of Marja-Leena Jaanus' master's thesis „The arrangement and further development of the specialized vocabulary of crafts based on the examples from the work of the Committee for Specialized Terms in Craft Research“ (2019) is to provide one possible model in accordance with terminology science for arranging and further developing the specialized craft language, particularly the terminology. The model is based on the examples of work done by the Committee for Specialized Terms in Craft Research as well as the corresponding term cards assembled previously and continued in the process.

The master's thesis continues the same direction of research as the bachelor's thesis „The arrangement and further development of the specialized vocabulary of tablet weaving“ (Jaanus 2016) and seminary research paper „Tablet weaving vocabulary in contemporary Estonian“ (Jaanus 2015), by expanding upon the topic of systemizing and further developing specialized craft language as well as the approval and publishing of the terminology. The master's thesis covers partially also terminology of such craft fields as metalcraft; from the field of woodcraft mainly log building; and from the field of textile craft knitting, bobbin lace-making and sprang. The main focus is on the general terms of specialized craft language. The terminology work is based on the examples from the work of the Committee for Specialized Terms in Craft Research (established 29.04.2016).

The master's thesis consists of five chapters and seven appendixes. The first chapter views specialized craft language as a specialized language, and its user, exploring the border areas of specialized language and general language, as well as its connection to other disciplines and fields. The second chapter observes specialized craft language as a scientific language, the relation between theory and terms, the general terms of specialized craft language, its interdisciplinary substance and internal structure. The third chapter covers multilingual specialized communication, while the fourth chapter is dedicated to the methodology used for processing the terminology whilst arranging and developing it further. The fifth chapter analyses

the problems of specialized craft language term work. Appendixes 2-7 contain term cards, assembled as the practical part of this thesis, while appendix 1 consists of their alphabetical index.

The practical part of the research consists of 687 term cards (appendixes No 2-7): documentation, which contains term proposals in progress; approved and rejected terms, their definition, explanation, synonyms, examples, the equivalents in selected other languages and other relevant information.

The article 10 (remarks, comments) of term cards contains, inter alia, transcriptions of the audio recordings from the meetings of the Committee for Specialized Terms in Craft Research, where the corresponding term was discussed. Each technical term has its own term card; the cards are arranged by craft fields and by thematic within the craft field. I prepared 74 general terms cards, 121 knitting term cards, 78 bobbin lace-making term cards, 28 sprang term cards, 98 metalcraft term cards, as well as 290 log building and woodcraft term cards.

During the period this thesis was being compiled (from the autumn of 2016 until the spring of 2019), the Committee for Specialized Terms in Craft Research had 13 meetings (in total there have been 15 meetings), which produced 47 hours and 38 minutes of audio recordings. 247 terms in Estonian were approved in the meetings, to which the corresponding terms in other languages are added.

A part of the practical work is also the public term base „Specialized terms of craft research“ (<https://term.eki.ee/termbase/view/6234149>) with 2111 terms, which contains alongside of the already approved terms the term proposals still in progress. The term base is available in Estonian (et), English (en), German (de), Danish (da), Finnish (fi) and Russian (ru). The definitions and explanations are in Estonian, apart from a few scarce exceptions.

The research questions are all related to specialized craft language as well as the arrangement and further development of its vocabulary: What exactly is a technical term of specialized craft language and what kind of characteristics does it have? What kind of word (linguistic expression) turns into a technical term? What kind of problems emerge in the process of preparing specialized craft language term proposals and processing these in the Committee for Specialized Terms in Craft Research? What are the equivalents (also in other languages) and how to find these? How are craft theory and specialized craft language connected to one another? How to publish specialized craft language (i.e. updated terminology)? The process of dealing

with these questions and answering them is, generally speaking, the arrangement and further development of specialized craft language.

Previous researches only cover some fields of craft, i.e. topics related to knitting, local heritage culture or ethnography. Most of the researched terminology can be found in reference books, specialized dictionaries, as well as lexicon-type publications and manuscripts. Student researches related to craft vocabulary are focusing on different fields. The purpose of those is, for example, researching dialects or compiling multilingual (specialized) dictionaries, but not the arrangement or further development of specialized craft language.

Specialized craft language is a sublanguage of Estonian, its terminology is tightly bound to different fields, however the general terms are the same for all fields. Specialized craft language as specialized language supports the communication among crafters, i.e. teaching and learning of craft techniques, exchanging knowledge about skills and experiences, etc. Specialized craft language as a specialized language has also a non-verbal level. The communication is often done by, for example, demonstrating craft techniques, examining each other's crafts, exchanging pattern charts and sharing information in other ways.

Specialized craft language as a science language is an instrument of communication for craft research. The terminology of specialized craft language is positioned in a theory system. As an interdisciplinary science, craft research experiences problems at the conjunction of different disciplines, where the concepts overlap but the terms are different or interpreted differently.

Multilingual specialized communication is also important. A term in another language is also a synonym, which is not only a literal translation but the expression of the same concept in a different language. The term equivalents in other languages can usually be found in specialized dictionaries, specialized literature or general dictionaries. The communication amongst crafters depends on the situation, i.e. whether it is in a relaxed environment or in an academic situation, where specialized language is used for oral or written self-expression etc. The (foreign) language chosen for communication can terminologically differ in the communication among crafters from different nationalities, i.e. they use different synonyms.

Professionals and specialists work on the arrangement and further development of specialized craft language. They are connected through the Committee for Specialized Terms in Craft Research. Language specialists, students and other people interested in specialized craft language take part in the work of the committee. The committee examines previously prepared term

proposals, discusses these and makes a decision. One possibility for publishing the decisions of the committee and the specialized craft vocabulary is the term base. The terms of specialized craft language are publicly available in the previously mentioned term base „Specialized terms of craft research“ located in the Termek term base system.

One of the most commonly emerging problems of practical term work is making terms and theory fit into a uniform system, since not all craft fields have been researched thoroughly. As the theory evolves, so do the terms and vice versa. Based on the analogy of already existing term systems, it is possible to develop a similar craft theory. Another problem is the influence of different eras to specialized craft language. Although craft itself is very old, researching it is a rather young discipline and the conformation, arrangement and further development of specialized craft language is in an early stage. Due to these reasons, there are occasions where the vocabulary has been existent, people have tried to arrange it but it has been forgotten amid the changed historical and cultural circumstances, i.e. in the matter of specialized vocabulary of goldsmiths.

The main part of the practical term work consists of mapping out the relevant terms (assembling term cards, gathering the terms into a database), defining (phrasing the definitions and explanations), as well as arranging and developing the relations between terms and theory into a uniform system corresponding with craft research.

Subsequent work could be developing and compilation of a specialized craft (or a similar field) dictionary or lexicon-like encyclopaedical work.

LISA 1. Terminikaartide alfabeetiline sisujuht

A

aampalk (lisa 7, nr 187)
aasaline lõpetus (lisa 5, nr 11)
abinõel (lisa 4, nr 72)
aineline kultuuripärand (lisa 2, nr 34)
akutrell (7 lisa , nr 75)
alasi (lisa 6, nr 92)
alasipakk (lisa 6, nr 93)
algsilmus (lisa 3, nr 14)
algupärane (lisa 2, nr 66)
aluspalgi veenina (lisa 7, nr 177)
aluspalk (lisa 7, nr 176)
alumine palgikord (lisa 7, nr 180)
alumine poolpalk (lisa 7, nr 178)
alumine täispalk (lisa 7, nr 179)
anonüümne looming (lisa 2, nr 65)
Arani kampsun (lisa 3, nr 89)
arheoloogiline (lisa 2, nr 57)
Arts and Crafts liikumine (lisa 2, nr 23)
autentne (lisa 2, nr 67)

B

Belgia värvikood (lisa 4, nr 14)
bluum (lisa 6, nr 53)

D

diagonaalnpõime (lisa 5, nr 9)

E

edasi-tagasi kudumine (lisa 3, nr 51)
ehituspalk (lisa 7, nr 2)
elektrihöövel (lisa 7, nr 68)
esemeline pärand (lisa 2, nr 35)
etno- (lisa 2, nr 53)
etnoloogia (lisa 2, nr 54)

etnograafia (lisa 2, nr 55)

etnograafiline (lisa 2, nr 56)

F

foolium (lisa 6, nr 56)

H

haabjas (lisa 7, nr 290)
haamer (lisa 7, nr 76)
Haapsalu nupp (lisa 3, nr 96)
Haapsalu pitsikiri (lisa 3, nr 97)
Haapsalu rätik (lisa 3, nr 99)
Haapsalu sall (lisa 3, nr 98)
hambuline muster (lisa 5, nr 21)
hammasjätik (lisa 7, nr 174)
harjapärilin (lisa 7, nr 257)
helmeskiri (lisa 3, nr 47)
helmeskudum (lisa 3, nr 46)
helmeskudumine (lisa 3, nr 44)
helmitatud (lisa 3, nr 45)
hing (lisa 7, nr 276)
hobikäsitöö (lisa 2, nr 21)
hobikäsitööline (lisa 2, nr 27)
hõbesep (lisa 6, nr 67)
hõbetamine (lisa 6, nr 75)
hõõrits (lisa 6, nr 89)
hõõritsema (lisa 6, nr 90)
härghöövel (lisa 7, nr 67)
härgpakk (lisa 7, nr 118)
höövel (lisa 7, nr 65)
hõõveldama (lisa 7, nr 66)

I

isenõrguv liide (lisa 7, nr 216)
isetegemine (lisa 2, nr 24)

J

jooode (lisa 6, nr 71)
joodis (lisa 6, nr 70)
jooksev niplipaar (lisa 4, nr 34)
jooksupaar (lisa 4, nr 34)
jootmine (lisa 6, nr 68)
justeerimisjoon (lisa 7, nr 92)
juveliir (lisa 6, nr 65)
järkama (lisa 7, nr 101)
järsknurk (lisa 7, nr 206)
jõhvsaag (lisa 7, nr 56)

K

kahe lõngaga topeltloodus (lisa 3, nr 62)
kahekordne vits (lisa 3, nr 112)
kahepoolne toimne põime (lisa 5, nr 8)
kalasabanurk (kalasaba) (lisa 7, nr 207)
kaldhammasseotis (lisa 7, nr 175)
kaldnurk (lisa 7, nr 208)
Kanada tapp (lisa 7, nr 212)
kandesein (lisa 7, nr 233)
kangrusõlm (lisa 4, nr 78)
karastamine (lisa 6, nr 80)
katus (lisa 7, nr 239)
katuseferm (lisa 7, nr 243)
katusekimm (lisa 7, nr 268)
katuselaast (lisa 7, nr 261)
katusemalk (lisa 7, nr 250)
katuseneel (lisa 7, nr 241)
katusepenn (lisa 7, nr 272)
katusepilbas (lisa 7, nr 270)
katuserenn (lisa 7, nr 242)
katuserood (lisa 7, nr 240)
katuseviil (lisa 7, nr 273)
keeljätk (lisa 7, nr 173)
keerama (lisa 4, nr 27)
keeramisega kirjamine (lisa 3, nr 35)
keeratud vits (lisa 3, nr 111)
keerd (lisa 4, nr 26)
keerdkasv (lisa 7, nr 287)
keerdsilmus (lisa 3, nr 18)
keerdsilmuse võte (lisa 3, nr 70)
keerukord (lisa 3, nr 108)
keevitamine (lisa 6, nr 78)
kelp (lisa 7, nr 251)

kelpkatus (lisa 7, nr 252)
ketaslõikur (lisa 7, nr 169)
ketassaag (lisa 7, nr 57)
kiin (lisa 7, nr 115)
kindakiri (lisa 3, nr 75)
kindaranne (lisa 3, nr 33)
kinnine vara (lisa 7, nr 138)
kinnise niplipaariga niplamine (lisa 4, nr 33)
kinnispärand (lisa 2, nr 36)
kinnitussõlm (lisa 4, nr 77)
kirikinnas (lisa 3, nr 32)
kirikukimm (lisa 7, nr 269)
kirjakord (lisa 3, nr 10)
kirjalõng (lisa 3, nr 37)
kirjamine (lisa 3, nr 31)
kirves (lisa 7, nr 25)
kirvelaba kand (kand) (lisa 7, nr 35)
kirvelaba nina (nina) (lisa 7, nr 34)
kirvelaba pale (põsk) (lisa 7, nr 32)
kirvelaba tera (tera) (lisa 7, nr 33)
kirvesilma putk (kirve putk) (lisa 7, nr 41)
kirvesilma põhi (kirve kand) (lisa 7, nr 38)
kirvesilma silm (varreauk) (lisa 7, nr 39)
kirvesilma silmalapp (lisa 7, nr 40)
kirkvetera (kirves) (lisa 7, nr 30)
kirkvetera kael (kirve kael) (lisa 7, nr 43)
kirkvetera kida (kirve kida) (lisa 7, nr 36)
kirkvetera laba (kirvelaba) (lisa 7, nr 31)
kirkvetera lõug (kirve lõug) (lisa 7, nr 42)
kirkvetera silm (kirvesilm) (lisa 7, nr 37)
kirvevarre kaba (varrekaba) (lisa 7, nr 27)
kirvevarre kõhupool (kõht) (lisa 7, nr 29)
kirvevarre seljapool (selg) (lisa 7, nr 28)
kirvevars (lisa 7, nr 26)
klupp (lisa 7, nr 103)
kluppima (lisa 7, nr 104)
koba (lisa 7, nr 131)
kodukäsitöö (lisa 2, nr 20)
kodukäsitööline (lisa 2, nr 26)
kodutööndus (lisa 2, nr 19)
koekiri (lisa 3, nr 74)
koekirja kudumine (lisa 3, nr 29)
koekirjaskeem (lisa 3, nr 9)
koepind (lisa 3, nr 73)

koerakaelanurk (koerakael) (lisa 7, nr 205)
 kohalik (lisa 2, nr 58)
 kollane koodivärv (lisa 4, nr 22)
 kontuurniit (lisa 4, nr 43)
 koone (lisa 7, nr 102)
 koonusalasi (lisa 6, nr 91)
 koorima (lisa 7, nr 111)
 koorimis- ja voolimispuuk (lisa 7, nr 117)
 koorimisraud (lisa 7, nr 116)
 koorimisseade (lisa 7, nr 119)
 kootud nupp (lisa 3, nr 94)
 kriidinöör (lisa 7, nr 89)
 kruvipress (lisa 6, nr 27)
 kududes loomine (lisa 3, nr 64)
 kududes lõpetamine (lisa 3, nr 66)
 kudum (lisa 3, nr 7)
 kudumismasin (lisa 3, nr 121)
 kudumismeetod (lisa 3, nr 55)
 kudumisvarras (lisa 3, nr 113)
 kuivamissoon (lisa 7, nr 143)
 kuldamine (lisa 6, nr 76)
 kullasepp (lisa 6, nr 64)
 kultuuripärand (lisa 2, nr 32)
 kumerpeitel (lisa 7, nr 63)
 kunstkäsitöö (lisa 2, nr 22)
 kutseline käsitööline (lisa 2, nr 28)
 kutseline niplaja (lisa 4, nr 4)
 kuumse pistamine (lisa 6, nr 28)
 kuumvaltsima (lisa 6, nr 42)
 käeline pärand (lisa 2, nr 40)
 käi (lisa 7, nr 81)
 käsisaag (lisa 7, nr 50)
 käsise pistamine (lisa 6, nr 21)
 käsitöö (lisa 2, nr 1)
 käsitööala (lisa 2, nr 9)
 käsitööese (lisa 2, nr 3)
 käsitööeseme originaal (lisa 2, nr 68)
 käsitööeseme kontaktkoopia (lisa 2, nr 70)
 käsitööeseme koopia (lisa 2, nr 69)
 käsitööeseme rekonstruktsioon (lisa 2, nr 71)
 käsitööettevõtja (lisa 2, nr 30)
 käsitööharu (lisa 2, nr 9)
 käsitööline (lisa 2, nr 25)
 käsitöömaterjal (lisa 2, nr 7)
 käsitöömeister (lisa 2, nr 29)
 käsitööndus (lisa 2, nr 2)
 käsitööpraktik (lisa 2, nr 31)
 käsitööriist (lisa 2, nr 6)
 käsitööteadus (lisa 2, nr 47)
 käsitööteadlane (lisa 2, nr 48)
 käsitöötegija (lisa 2, nr 25)
 käsitöötehnik (lisa 2, nr 8)
 käsitöötoode (lisa 2, nr 4)
 käsitöövahend (lisa 2, nr 5)
 käsitöövaldkond (lisa 2, nr 9)
 käämer (lisa 7, nr 73)
 käärima (lisa 5, nr 22)
 käärpuid (lisa 5, nr 23)
 külmse pistamine (lisa 6, nr 29)
 külmvaltsima (lisa 6, nr 43)
 künakirves (lisa 7, nr 145)
L
 laasima (lisa 7, nr 108)
 laasimiskirves (lisa 7, nr 109)
 laastukatus (lisa 7, nr 260)
 labane põime (lisa 5, nr 4)
 labane võrkpõime (lisa 5, nr 5)
 lagi (lisa 7, nr 237)
 lahtine vara (lisa 7, nr 139)
 lahtise niplipaariga niplamine (lisa 4, nr 32)
 lamepadi (lisa 4, nr 67)
 langetama (lisa 7, nr 97)
 langetuskiil (lisa 7, nr 98)
 langetuskirves (lisa 7, nr 100)
 langetuslabidas (lisa 7, nr 99)
 lapikpeitel (lisa 7, nr 61)
 lapiline kude (lisa 3, nr 106)
 lappidena kudumine (lisa 3, nr 43)
 lauasaag (lisa 7, nr 157)
 laud (lisa 7, nr 263)
 laudis (lisa 7, nr 265)
 laudkatus (lisa 7, nr 262)
 laudsepa liimeister (lisa 7, nr 126)
 legeeraine (lisa 6, nr 10)
 legeerimine (lisa 6, nr 8)
 legeerteras (lisa 6, nr 12)
 lehtmets (lisa 7, nr 48)
 lehttoorik (lisa 7, nr 59)

ligatuur (lisa 6, nr 9)
 liimeister (lisa 7, nr 125)
 liiprikirves (lisa 7, nr 136)
 liittala (lisa 7, nr 190)
 lilla koodivärv (lisa 4, nr 16)
 linalöök (lisa 4, nr 40)
 lintsag (lisa 7, nr 54)
 lisakeerd (lisa 4, nr 28)
 lisaõngaga lõpetus (lisa 5, nr 12)
 loodipuu (lood) (lisa 7, nr 83)
 loodsirkl (lisa 7, nr 86)
 loodus (lisa 3, nr 60)
 luisk (lisa 7, nr 80)
 lõhaspoolik (lisa 7, nr 156)
 lõhestama (lisa 7, nr 155)
 lõhkumiskirves (lisa 7, nr 46)
 lõikevahend (lisa 7, nr 23)
 lõimeaas (lisa 5, nr 13)
 lõime käärima (käärima) (lisa 5, lk 22)
 lõimeniplis (lisa 4, nr 64)
 lõimepits (lisa 4, nr 63)
 lõimepitsi lõpupõime (lisa 4, nr 65)
 lõimepulk (lisa 5, nr 14)
 lõngajooks (lisa 3, nr 36)
 lõngapool (lisa 4, nr 74)
 lõõmutamine (lisa 7, nr 79)
 lävepakk (lisa 7, nr 183)
 lõök (lisa 4, nr 36)
 lühinurk (lisa 7, nr 203)
 lülipuit (lisa 7, nr 284)
M
 maakirves (lisa t, nr 45)
 malm (lisa 6, nr 3)
 maltspuit (lisa 7, nr 285)
 maokiri (lisa 3, nr 76)
 masinkuduja (lisa 3, nr 120)
 masinkuduma (lisa 3, nr 119)
 masinkudumine (lisa 3, nr 118)
 matriits (lisa 6, nr 26)
 meisel (lisa 6, nr 94)
 meiseldama (lisa 6, nr 95)
 meislihaamer (lisa 6, nr 96)
 mehaaniline sepiistamine (lisa 6, nr 22)
 metall (lisa 6, nr 1)

metallide kuumtöötlus (lisa 6, nr 15)
 metallide külmütöötlus (lisa 6, nr 16)
 metallide survetöötlus (lisa 6, nr 18)
 metalli jämendamine (lisa 6, nr 35)
 metallikäsitöö (lisa 2, nr 12)
 metalli mulgustamine (lisa 6, nr 37)
 metalli painutamine (lisa 6, nr 36)
 metalli peitsimine (lisa 6, nr 83)
 metalli raiumine (lisa 6, nr 34)
 metalli silumine (lisa 6, nr 33)
 metallisulam (lisa 6, nr 7)
 metallitamine (lisa 6, nr 73)
 metallitehnika (lisa 6, nr 17)
 metallitehnoloogia (lisa 6, nr 14)
 metallitöö (lisa 2, nr 10)
 metallitööndus (lisa 2, nr 11)
 metalli venitamine (lisa 6, nr 32)
 metalli väänamine (lisa 6, nr 38)
 metallplaat (plaat) (lisa 6, nr 50)
 metallplekk (plekk) (lisa 6, nr 49)
 metalltahvel (tahvel) (lisa 6, nr 51)
 metalltoorik (toorik) (lisa 6, nr 57)
 metsamaterjal (lisa 7, nr 110)
 miiuvinkel (lisa 7, nr 94)
 mootorsaag (lisa 7, nr 164)
 mootorsae juhtplaat (latt) (lisa 7, nr 165)
 mootorsae kett (saekett) (lisa 7, nr 167)
 mootorsae laba (lisa 7, nr 166)
 mootortöövahend (lisa 7, nr 21)
 mootortöövahendi seade palkehitiijale (lisa 7, nr 22)
 motiividega pits (lisa 4, nr 51)
 murispuu (lisa 7, nr 185)
 mustikakiri (lisa 3, nr 103)
 must koorimine (lisa 7, nr 112)
 mustmetall (lisa 6, nr 2)
 mustpõrand (lisa 7, nr 231)
 mustripapp (lisa 4, nr 23)
 mõõgateranurk (lisa 7, nr 209)
 mõõtesirkl (lisa 7, nr 87)
 mähitud nupp (lisa 3, nr 95)
 mätaskatus (lisa 7, nr 259)
 müürinöör (lisa 7, nr 88)
 müürpalkikord (lisa 7, nr 186)
 müürpalk (lisa 7, nr 185)

N

naaskel (lisa 7, nr 69)
narmaste kudumine (lisa 3, nr 42)
niin (lisa 7, nr 288)
niplaja (lisa 4, nr 3)
niplama (lisa 4, nr 2)
niplamine (lisa 4, nr 1)
niplamis- (lisa 4, nr 10)
niplamise tehniline joonis (lisa 4, nr 13)
niplamislõng (lisa 4, nr 73)
niplamispadi (lisa 4, nr 66)
niplamispulk (lisa 4, nr 29)
niplamispulga kael (lisa 4, nr 30)
niplamistehnika (lisa 4, nr 11)
niplis- (lisa 4, nr 9)
niplipaar (lisa 4, nr 31)
niplispits (lisa 4, nr 6)
niplispitsi mustriskeem (lisa 4, nr 12)
niplispitsimeister (lisa 4, nr 5)
niplistehnika (lisa 4, nr 1)
nivelliir (lisa 7, nr 82)
noolutamine (lisa 6, nr 81)
Norra tapp (lisa 7, nr 210)
nurgaseotis (lisa 7, nr 200)
nupp (lisa 3, nr 93)
nupuga varras (lisa 3, nr 116)
nupuline kude (lisa 3, nr 101)
nupuline pinnakiri (lisa 3, nr 102)
nurgik (lisa 7, nr 93)
nurklihvija (lisa 7, nr 169)

O

(off-site building) (lisa 7, nr 15)
oherdi (lisa 7, nr 71)
(on-site building) (lisa 7, nr 16)
oranž koodivärv (lisa 4, nr 18)

P

paarisrida (lisa 5, nr 16)
paariturida (lisa 5, nr 17)
paelpits (lisa 4, nr 50)
pahempidine keerdsilmus (lisa 3, nr 20)
pahempidine kude (lisa 3, nr 78)
pahempidine silmus (lisa 3, nr 17)
pahempidine võte (lisa 3, nr 69)
pahempidiste silmustega kirjamine (lisa 3, nr 34)

paikkondlik (lisa 2, nr 58)
paikkondlik niplispits (lisa 4, nr 59)
painutuspink (lisa 6, nr 47)
palgihaarats (lisa 7, nr 105)
palgikoerad (lisa 7, nr 130)
palgikord (lisa 7, nr 181)
palgikäru (lisa 7, nr 107)
palgiliblikas (lisa 7, nr 129)
palgilift (lisa 7, nr 106)
palgiliimeister (lisa 7, nr 127)
palginui (lisa 7, nr 193)
palgipihid (lisa 7, nr 128)
palgipuur (lisa 7, nr 192)
palgipähik (lisa 7, nr 202)
palk (lisa 7, nr 1)
palkehitaja (lisa 7, nr 11)
palkehitis (lisa 7, nr 6)
palkehitus (lisa 7, nr 3)
palkehitusmeister (lisa 7, nr 13)
palkehitusplats (lisa 7, nr 14)
palkehitustehnika (lisa 7, nr 5)
palkehitustöö (lisa 7, nr 4)
palkehitustöökoda (lisa 7, nr 19)
palkehitustööline (lisa 7, nr 12)
palkehitustööriist (lisa 7, nr 24)
palkehitusvahend (lisa 7, nr 20)
palkhoone (lisa 7, nr 7)
palki jätkama (lisa 7, nr 172)
palkkehand (lisa 7, nr 10)
palkrajatis (lisa 7, nr 8)
palktarind (lisa 7, nr 9)
palktenderpost (lisa 7, nr 221)
palmik (lisa 4, nr 55)
palmikkude (lisa 3, nr 90)
palmikutehnika (lisa 4, nr 54)
palmikuvarras (lisa 3, nr 117)
paremale keerduv palmik (lisa 3, nr 92)
parempidine keerdsilmus (lisa 3, nr 19)
parempidine kude (lisa 3, nr 77)
parempidine silmus (lisa 3, nr 16)
parempidine võte (lisa 3, nr 68)
patentkude (lisa 3, nr 105)
patentsilmus (lisa 3, nr 23)
peensepistamine (lisa 6, nr 62)

peensepp (lisa 6, nr 61)
 peitel (lisa 7, nr 58)
 peiteldama (lisa 7, nr 59)
 peittenderpost (lisa 7, nr 220)
 piikhaamer (lisa 7, nr 77)
 pika varrega peitel (lisa 7, nr 64)
 pikitriibuline muster (lisa 5, nr 20)
 pikknurk (lisa 7, nr 201)
 pikoo (lisa 4, nr 57)
 pilbaskatus (lisa 7, nr 271)
 pinnalöök (lisa 4, nr 48)
 pinnavorm (lisa 4, nr 49)
 pinnavormi muster (lisa 4, nr 49)
 pinnavormitehnika (lisa 4, nr 47)
 pits (lisa 4, nr 7)
 pitskude (lisa 3, nr 82)
 plekksepp (lisa 6, nr 60)
 plotniku kirves (lisa 7, nr 48)
 poolima (lisa 4, nr 75)
 poollöök (lisa 4, nr 37)
 poolteistlööök (lisa 4, nr 39)
 prototüüp (lisa 2, nr 72)
 pruun koodivärv (lisa 4, nr 19)
 puhas koorimine (lisa 7, nr 113)
 pihasnurk (lisa 7, nr 203)
 puhaspõrand (lisa 7, nr 232)
 puidukäsitöö (lisa 2, nr 15)
 puidupeitel (lisa 7, nr 60)
 puit (lisa 7, nr 280)
 puittala (lisa 7, nr 188)
 pultkatus (lisa 7, nr 253)
 punane koodivärv (lisa 4, nr 17)
 puukoor (lisa 7, nr 114)
 puur (lisa 7, nr 70)
 puurima (lisa 7, nr 191)
 puurmasin (trell) (lisa 7, nr 74)
 puusepp (lisa 7, nr 279)
 puutöö (lisa 2, nr 13)
 puutööndus (lisa 2, nr 14)
 pussnuga (lisa 7, nr 79)
 puutööriist (lisa 7, nr 278)
 põhisilmus (lisa 3, nr 15)
 põimima (lisa 5, nr 3)
 põime (lisa 5, nr 2)

põimesilm (lisa 5, nr 19)
 põrand (lisa 7, nr 230)
 põõn (lisa 7, nr 277)
 pähik (lisa 7, nr 202)
 pärandkultuur (lisa 2, nr 37)
 pärandoskus (lisa 2, nr 43)
 pärandtehnoloog (lisa 2, nr 42)
 pärandtehnoloogia (lisa 2, nr 41)
 pärimuskultuur (lisa 2, nr 38)
 pärimuslik (lisa 2, nr 39)
 päritud oskus (lisa 2, nr 44)
 pärlin (lisa 7, nr 255)
 pärlinkatus (lisa 7, nr 254)
 põidlalt kudumine (lisa 3, nr 58)
 pöördelöök (lisa 4, nr 42)

R

raamsaag (lisa 7, nr 51)
 rahvapärane (lisa 2, nr 60)
 rahvuslik (lisa 2, nr 59)
 rahvuslik niplamistehnika (lisa 4, nr 58)
 rahvusteadus (lisa 2, nr 52)
 raiuma (lisa 7, nr 95)
 raua keetmine (sepakeevitus) (lisa 6, nr 39)
 rauasulam (lisa 6, nr 11)
 raudsepp (sepp) (lisa 6, nr 31)
 reguleeritav koba (lisa 7, nr 132)
 relakas (lisa 7, nr 169)
 rihtlatt (lisa 7, nr 91)
 riigel (lisa 6, nr 91)
 riisk (lisa 7, nr 131)
 riiver (lisa 6, nr 89)
 ringina loomine (lisa 5, nr 27)
 ringne kudumine varrastel (lisa 3, nr 50)
 ringselt kuduma (lisa 3, nr 48)
 ringvardad (lisa 3, nr 115)
 ripplood (lisa 7, nr 85)
 ripsirida (lisa 3, nr 80)
 ripskude (lisa 3, nr 79)
 rist (lisa 4, nr 24)
 ristama (lisa 4, nr 25)
 ristkirves (lisa 7, nr 44)
 roheline koodivärv (lisa 4, nr 15)
 rookatus (lisa 7, nr 258)
 roosa koodivärv (lisa 4, nr 20)

roosimine (lisa 3, nr 39)
 roosimislõng (lisa 3, nr 40)
 roosimuster (lisa 3, nr 41)
 roostevaba teras (lisa 6, nr 13)
 roov (lisa 7, lk 249)
 ruhi (lisa 7, nr 289)
 rullpadi (lisa 4, nr 69)
 rõngaspadi (lisa 4, nr 70)
 rābusti (lisa 6, nr 69)
 rānipuit (lisa 7, nr 286)
 rāsama (lisa 7, nr 163)
 rāpnaauk (lisa 7, nr 238)
 rāāstarenn (lisa 7, nr 245)
 rāāstas (lisa 7, nr 244)
S
 saag (lisa 7, nr 49)
 saagima (lisa 7, nr 160)
 sadulnurk (lisa 7, nr 213)
 saehammas (hammas) (lisa 7, nr 162)
 saematerjal (lisa 7, nr 159)
 saesoon (lisa 7, nr 161)
 saeveski (lisa 7, nr 158)
 salapulk (lisa 7, nr 194)
 salatapp (lisa 7, nr 214)
 sarikajalg (lisa 7, nr 248)
 sarikapaar (lisa 7, nr 247)
 sarikas (lisa 7, nr 246)
 seisev niplipaar (lisa 4, nr 35)
 sepakeevitus (lisa 6, nr 39)
 sepis (lisa 6, nr 30)
 sepistama (lisa 6, nr 20)
 sepistamine (lisa 6, nr 19)
 Seto niplispits (lisa 4, nr 60)
 sikemasin (lisa 6, nr 46)
 sildepalk (lisa 7, nr 184)
 sildkude (lisa 3, nr 84)
 silmkoeline pits (lisa 3, nr 83)
 silmus (lisa 3, nr 4)
 silmuseid kahandama (lisa 3, nr 28)
 silmuseid kasvatama (lisa 3, nr 26)
 silmuseline loomine (lisa 3, nr 65)
 silmuseline serv (lisa 3, nr 53)
 silmuskoeline (lisa 3, nr 6)
 silmuskude (lisa 3, nr 5)

silmuskudumine (lisa 3, nr 1)
 silmuskudumise meetod (lisa 3, nr 12)
 silmuskudumise mustriskeem (lisa 3, nr 8)
 silmuskudumise tehnika (lisa 3, nr 11)
 silmuskudumise võte (lisa 3, nr 13)
 silmuste kahandamine (lisa 3, nr 27)
 silmuste kasvatamine (lisa 3, nr 25)
 silmuste loomine (lisa 3, nr 61)
 silmuste loomise meetod (lisa 3, nr 59)
 silmusvasar (lisa 6, nr 87)
 sindel (lisa 7, nr 266)
 sindelkatus (lisa 7, nr 267)
 sinetuma (lisa 7, nr 281)
 sinine koodivärv (lisa 4, nr 21)
 sirutuspuu (lisa 7, nr 222)
 släab (lisa 6, nr 54)
 sokkel (lisa 7, nr 229)
 Soome padi (lisa 4, nr 68)
 soonikkude (lisa 3, nr 81)
 staabeldama (lisa 7, nr 264)
 stants (lisa 6, nr 25)
 stantsimine (lisa 6, nr 24)
 stiliseerima (lisa 2, nr 74)
 stiliseering (lisa 2, nr 73)
 suitsuauk (lisa 7, nr 238)
 sukavarras (lisa 3, nr 114)
 suursaag (lisa 7, nr 53)
 sõlm (lisa 4, nr 76)
 sõlmeline serv (lisa 3, nr 52)
 sõrgkang (lisa 7, nr 78)
Š
 šaaber (lisa 6, nr 88)
 šote (lisa 6, nr 84)
T
 taasloodud oskus (lisa 2, nr 46)
 tagasilöök (lisa 7, nr 168)
 tahmanöör (lisa 7, nr 90)
 tahuma (lisa 7, nr 134)
 tahumiskirves (lisa 7, nr 135)
 tahutud palk (lisa 7, nr 171)
 takk (lisa 7, nr 153)
 takutama (lisa 7, nr 152)
 takutusraud (lisa 7, nr 154)
 taldpeitel (lisa 7, nr 62)

taondvasar (lisa 6, nr 87)
 tapikael (lisa 7, nr 197)
 tapikeel (lisa 7, nr 199)
 tapipõsk (lisa 7, nr 198)
 tapi süvend (pesa) (lisa 7, nr 196)
 tapp (lisa 7, nr 195)
 taustalõng (lisa 3, nr 38)
 taustvõrk (lisa 4, nr 8)
 tavaline vits (lisa 3, nr 110)
 teadur (lisa 2, nr 49)
 teadusharu (lisa 2, nr 50)
 tekstiilikäsitöö (lisa 2, nr 18)
 tekstiilitöö (lisa 2, nr 16)
 tekstiilitööndus (lisa 2, nr 17)
 tenderpost (lisa 7, nr 217)
 tenderposti soon (lisa 7, nr 218)
 teras (lisa 6, nr 4)
 tikksaag (lisa 7, nr 55)
 tinatamine (lisa 6, nr 74)
 tinutamine (lisa 6, nr 72)
 toimne põime (lisa 5, nr 6)
 toimne võrkpõime (lisa 5, nr 7)
 tombuke (lisa 3, nr 100)
 toores puit (lisa 7, nr 282)
 tordeerimine (lisa 6, nr 38)
 traditsioon (lisa 2, nr 61)
 traditsiooniline (lisa 2, nr 62)
 traditsioonipõhine (lisa 2, nr 63)
 trell (lisa 7, nr 74)
 T-tenderpost (lisa 7, nr 219)
 tulbakirves (lisa 7, nr 47)
 tulearmistus (lisa 6, nr 84)
 turvisesepp (lisa 6, nr 63)
 tuuletapp (lisa 7, nr 215)
 täislöök (lisa 4, nr 38)
 töökirves (lisa 7, nr 96)
 tööobjektipäevik (lisa 7, nr 18)
 tööplats (lisa 7, nr 17)

U

ulgtala (lisa 7, nr 189)
 umbne loomine (lisa 5, nr 26)
 uurimissuund (lisa 2, nr 51)

V

vaarikakiri (lisa 3, nr 104)
 vabakäeline niplispits (lisa 4, nr 62)
 vabakäeline niplamistehnika (lisa 4, nr 61)
 vabasepistamine (lisa 6, nr 23)
 vaegvara (lisa 7, nr 140)
 vahelikupulk (lisa 5, nr 15)
 vahepärlin (lisa 7, nr 256)
 vahesein (lisa 7, nr 234)
 vaimne kultuuripärand (lisa 2, nr 33)
 vajumine (lisa 7, nr 223)
 vajumisraud (lisa 7, nr 225)
 vajumist reguleeriv kiil (lisa 7, nr 227)
 vajumist reguleeriv kruvi (lisa 7, nr 226)
 vajumisvaru (lisa 7, nr 224)
 valelapiline kude (lisa 3, nr 107)
 valts (lisa 6, nr 45)
 valtsima (lisa 6, nr 41)
 valtsimine (lisa 6, nr 40)
 valtspink (lisa 6, nr 44)
 valukang (kang) (lisa 6, nr 55)
 valuplokk (plokk) (lisa 6, nr 52)
 vanandamine (lisa 6, nr 82)
 vandikruvi (lisa 7, nr 133)
 vara (lisa 7, nr 137)
 varafrees (lisa 7, nr 147)
 varahuul (serv) (lisa 7, nr 141)
 varaliimeister (lisa 7, nr 148)
 varama (lisa 7, nr 144)
 varamiskirves (lisa 7, nr 146)
 varapõhi (põhi) (lisa 7, nr 142)
 vararaud (lisa 7, nr 149)
 varasirkel (lisa 7, nr 150)
 varavormikamm (lisa 7, nr 151)
 varrastel kuduja (lisa 3, nr 3)
 varrastel kuduma (lisa 3, nr 2)
 varrastel ringselt kuduma (lisa 3, nr 49)
 varrastoorik (lisa 6, nr 58)
 vasaku käe sõrmelt kudumine (lisa 3, nr 57)
 vasakule keerduv palmik (lisa 3, nr 91)
 vasakult paremale kudumine (lisa 3, nr 54)
 vasar (lisa 7, nr 76)
 vasara laup (lisa 6, nr 85)
 vasara pinn (lisa 6, nr 86)

vasetamine (lisa 6, nr 77)
vesilood (lisa 7, nr 84)
vestma (lisa 7, nr 122)
vestmiskirves (lisa 7, nr 123)
vibusaag (lisa 7, nr 52)
viikinginurk (lisa 7, nr 211)
viilkatus (lisa 7, nr 275)
viilusein (lisa 7, nr 274)
vikeldamine (lisa 3, nr 30)
vikeldamise võte (lisa 3, nr 71)
vikkelkiri (lisa 3, nr 87)
vikkelkude (lisa 3, nr 85)
vikkel paremale pahempidisel taustal (lisa 3, nr 88)
vikkelsilmus (lisa 3, nr 24)
viklijoon (lisa 3, nr 86)
vinkel (nurgik) (lisa 7, nr 93)
vinnal (lisa 7, nr 72)
virnastama (lisa 7, nr 264)
vits (lisa 3, nr 109)
vitsaline loomine (lisa 3, nr 63)
vooderdus (lisa 7, nr 236)
voolimisraud (lisa 7, nr 121)
voolimisseade (lisa 7, nr 120)
voolmed (lisa 7, nr 124)
vormilöögitehnika (lisa 4, nr 52)
vormilöök (lisa 4, nr 53)
vormse pistamine (lisa 6, nr 24)
vundament (lisa 7, nr 228)
võtlspalmik (lisa 4, nr 56)
võrgulöök (lisa 4, nr 45)

võrgupind (lisa 4, nr 46)
võrgupinna muster (lisa 4, nr 46)
võrgupinnatehnika (lisa 4, nr 44)
võrkpõime (lisa 5, nr 1)
võrkpõime lõpetus (lisa 5, nr 10)
võrkvöö (lisa 5, nr 18)
võrkvöö loomine (lisa 5, nr 25)
väikese peaga nõõpnõel (lisa 4, nr 71)
välissein (lisa 7, nr 235)
väriline metall (lisa 6, nr 5)
vääriskivi istutamine (lisa 6, nr 66)
väärismetall (lisa 6, nr 6)
vöö loomine (lisa 5, nr 24)
vöömõõk (lisa 5, nr 28)
vööpalk (lisa 7, nr 182)

Õ

õhksilmus (lisa 3, nr 21)
õhukuiv puit (lisa 7, nr 283)
õpitud oskus (lisa 2, nr 45)

Ä

ääresilmus (lisa 3, nr 22)
äärelöök (lisa 4, nr 41)

Ü

ühislooming (lisa 2, nr 64)
ületõstmise võte (lisa 3, nr 72)
ületõstmisega lõpetamine (lisa 3, nr 67)
üleviskamisega kudumine (lisa 3, nr 56)
ümarnurk (lisa 7, nr 204)
ümarpalk (lisa 7, nr 170)

LISA 2. Käsitöökeele üldterminite terminikaardid

koostanud Marja-Leena Jaanus

Üldterminiteks lugesi nende käsitöökeele mõistete määratlusi, mida saab ja võidakse kasutada laiemas kontekstis kui ühe käsitöövaldkonna kontekst. Üldterminite hulka kuuluvad ka teaduskeele üldiste mõistete määratlused ja osa naabervaldkondade oskussõnu.

Paksus kaldkirjas on komisjonis vastuvõetud, s õ r e n d a t u d andmebaasi „Käsitööteaduse oskussõnad“ kantud ja tavalises kirjas menetlusprotsessis olevad terminid.

Sinises kirjas (va terminikaartide andmeväljade pealkirjad) on tagasilükatud terminiettepanekud.

Rohelisega (va märgend *soov.*) on teooria ja erialaspetsialistidelt saadud taustainformatsioon.

Lilla on keeleline taustainformatsioon ja sõnastike tekst.

Punkt 8 *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)* juures on termini päritoluvallikond (nt naaber-teadusharu) sulgudes.

Parema ülevaate saamiseks on terminikaartide tühjad andmeväljad kustutatud, kuid säilitatud andmeväljade algne numeratsioon.

KTK – käsitööteaduse terminite komisjon; kuupäev sulgudes KTK koosoleku toimumise aeg.

Koosolekud toimusid 29.04.16, 29.11.16, 14.05.18, 17.09.18 ja 05.02.19; osalejad (kõikidel koosolekutel kokku): Ave Matsin, Kristi Jõeste, Tiina Leemets, Helen Plado, Kadri Tüür, Indrek Ikkonen, Priit-Kalev Parts, Madis Rennu, Merike Saaremets, Anu Pink, Kadi Pajupuu, Jaana Ratas, Liliana Bristol, Piia Rand, Margit Keeman, Kristiina Nemirovitš-Dantšenko, Eilve Manglus, Margus Kangur, Riina Tomberg, Astri Kaljus, Marit Külv, Eva Velsker, Maret Lehis, Marja-Leena Jaanus

Üldterminite koosolekute helisalvestuste kestus kokku 18 tundi ja 3 minutit. Tehniliste rikete tõttu puudub 14.05.18 koosoleku helisalvestusest kaks tundi ja 30 minutit ja 05.02.19 koosoleku salvestusest 30 minutit. Avakoololeku (29.04.16) helisalvestusest (kolm tundi ja 45 minutit) ei ole tehtud väljakirjutusi vastava terminikaardi märkuste väljale (p 10).

ÜLDTERMINITE TERMINIKAARTIDE JÄRJESTUS

- nr 1 *k ä s i t ö ö*
nr 2 *k ä s i t ö ö n d u s*
nr 3 *k ä s i t ö ö e s e* (ese)
nr 4 käsitöötoode (toode)
nr 5 *k ä s i t ö ö v a h e n d* (töövahend)
nr 6 *k ä s i t ö ö r i i s t* (tööriist)
nr 7 *k ä s i t ö ö m a t e r j a l* (materjal)
nr 8 *k ä s i t ö ö t e h n i k a*
nr 9 *k ä s i t ö ö v a l d k o n d*,
k ä s i t ö ö a l a, *k ä s i t ö ö h a r u*
nr 10 *m e t a l l i t ö ö*
nr 11 *m e t a l l i t ö ö n d u s*
nr 12 *m e t a l l i k ä s i t ö ö*
nr 13 puutöö
nr 14 *p u u t ö ö n d u s*
nr 15 *p u i d u k ä s i t ö ö*
nr 16 tekstiilitöö
nr 17 tekstiilitööndus
nr 18 *t e k s t i i l i k ä s i t ö ö*
nr 19 *k o d u t ö ö n d u s*
nr 20 *k o d u k ä s i t ö ö*
nr 21 *h o b i k ä s i t ö ö*
nr 22 *k u n s t k ä s i t ö ö*
nr 23 *A r t s a n d C r a f t s l i i k u m i n e*
(Arts and Crafts)
nr 24 *i s e t e g e m i n e* (DIY)
nr 25 *k ä s i t ö ö l i n e* ehk
k ä s i t ö ö t e g i j a
nr 26 *k o d u k ä s i t ö ö l i n e*
nr 27 *h o b i k ä s i t ö ö l i n e*
nr 28 *k u t s e l i n e k ä s i t ö ö l i n e*
nr 29 *k ä s i t ö ö m e i s t e r*
nr 30 *k ä s i t ö ö e t t e v ö t j a*
nr 31 *k ä s i t ö ö p r a k t i k*
nr 32 *k u l t u u r i p ä r a n d* (pärand)
nr 33 *v a i m n e k u l t u u r i p ä r a n d*
nr 34 *a i n e l i n e k u l t u u r i p ä r a n d*
nr 35 esemeline pärand (irdpärand)
nr 36 kinnispärand
nr 37 *p ä r a n d k u l t u u r*
nr 38 *p ä r i m u s k u l t u u r*
nr 39 *p ä r i m u s l i k*
nr 40 *k ä e l i n e p ä r a n d*
nr 41 *p ä r a n d t e h n o l o o g i a*
nr 42 *p ä r a n d t e h n o l o o g*
nr 43 pärandoskus
nr 44 *p ä r i t u d o s k u s*
nr 45 *õ p i t u d o s k u s*
nr 46 *(t a a s) l o o d u d o s k u s*
nr 47 *k ä s i t ö ö t e a d u s*
nr 48 *k ä s i t ö ö t e a d l a n e*
nr 49 *t e a d u r*
nr 50 *t e a d u s h a r u*
nr 51 *u u r i m i s s u u n d*
nr 52 *r a h v u s t e a d u s*
nr 53 etno-
nr 54 *e t n o l o o g i a*
nr 55 *e t n o g r a a f i a*
nr 56 *e t n o g r a a f i l i n e*
nr 57 *a r h e o l o o g i l i n e*
nr 58 *p a i k k o n d l i k*
nr 59 rahvuslik
nr 60 rahvapärane
nr 61 *t r a d i t s i o o n*
nr 62 *t r a d i t s i o o n i l i n e*
nr 63 *t r a d i t s i o o n i p õ h i n e*
nr 64 *ü h i s l o o m i n g*
nr 65 *a n o n ü ü m n e l o o m i n g*
nr 66 *a l g u p ä r a n e*
nr 67 *a u t e n t n e*
nr 68 *k ä s i t ö ö e s e m e o r i g i n a a l*
(originaal)
nr 69 *k ä s i t ö ö e s e m e k o o p i a*
(koopia)
nr 70 *k ä s i t ö ö e s e m e k o n t a k t -*
k o o p i a (kontaktkoopia)
nr 71 käsitööeseme rekonstruktsioon
nr 72 prototüüp
nr 73 stiliseering
nr 74 stiliseerima

1. käsitöö

1. *termin*: et: käsitöö

2. *muutevormid (omast., osast.)*: käsitöö, käsitööd

3. *definiitsioon*:

(1) Käsitöö on valdavalt käsitsi tehtav töö, mille tulemus on ese, objekt või saadus. (täiendatud definiitsioon 14.05.18)

(2) Käsitöö(ese) on valdavalt käsitsi valmistatud (või valmistatav) ese, objekt või saadus. (täiendatud definiitsioon 14.05.18)

(*käsitööeseme* täiendatud definiitsioon 29.11.16)

4. *selgitus*: terminil on mitu tähendust; termini teise tähenduse (käsitöö kui ese) väljendamiseks eelistada sünonüümi *käsitööese*

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: käsitööese (2. definiitsioon) *soov*.

6. *teiskeelsed vasted*: en: craft, crafts *pl.*, manual craft; de: Handwerk *n.*; Handarbeit *f.*; fi: käsityö; ru: ручная работа *f.*, рукоделие *n.*

handicraft: käsitöö (IES) *mittes*.

handcraft: käsitööese (IES) *mittes*.

Handarbeit: (naiste) käsitöö, käsitöö, füüsiline töö (SksES, lk 529)

7. *teiskeelsed allikad*: en: (KTK); de: (dict.cc, SksES); fi: (KTK, SmES); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitöö, käsitööteadus

9. *näitelauseid*:

(1) „**Käsitöö** ei ole tänapäeval ega ka minevikus olnud homogeenne.“ (Tüür *et al* 2017, lk 14) – „**Handicraft** is not a homogenous field nor has it been so in the past.“ (*ibid.*, lk 28)

(2) „Eesti keeleruumis seostub **käsitöö** mõiste praeguseni pigem koduse töö või hobiga.“ (Tüür *et al* 2017, lk 15)

10. *märkused, kommentaarid*:

29.11.16 koosolekul tõstatatud küsimus: kuidas vähendada termini tähendusi? Kuidas nimetada *käsitööd* (2. definiitsioon) teisiti?

(1) Käsitöö on inimtegevuse liik, mida tehakse valdavalt käsitsi ja seda iseloomustab see, et tegija oskused ja valikud on lõpptulemuse suhtes otsustava tähendusega. Tegija mõju protsessile on oluline. (K. Pajupuu 29.11.16) – ...isik on tähtis ja tema loovus, see mis ta oma õpitud oskustest kokku paneb (I. Ikkonen 29.11.16) – meisterlikkus (K. Jõeste 29.11.16)

(2) Seda oskust peaks küll kuidagi välja tooma, sest käsitööd tehes võime luua hulga esemeid, millel esemena praktilist väärtust ei ole, küll aga annab tegemine kogemuse. Et asja korralikult teha, tuleb mitu tükki enne nässu keerata. (M. Rennu 29.11.16)

(3) ...kas tegija oskusest sõltub töö kvaliteet. (J. Ratras 29.11.16)

(4) Käsitöömasina ja tööstusliku masina vahe on see, et käsitöö-tööriist lakkab töötamast siis, kui inimene selle küljest käe ära võtab, tööstuslik masin jätkab inimesest sõltumata töötamist. (K. Tüür 29.11.16) – Sõltub ikkagi, kes seda kasutab. (I. Ikkonen 29.11.16) – siis on ikka see Kadi [Pajupuu] toodud kriteerium „isiku oskused ja osavus“ (K. Tüür 29.11.16) – ja otsesest kokkupuutest (J. Ratras 29.11.16)

(5) Käsitöö tähistab eset – see muudkui kordub ja kordub – minu ettepanek oleks „käsitööesemed ja saadused“. Sellepärast, et ka näiteks konstruktsioonid ehituses või laevad on käsitöö. (P.-K. Parts 14.05.18)

11. terminoloogiakomisjoni otsused:

(1) KTK koosolek 29.04.2016: *käsitöö* (1) on töenduslik väiketootmine käsitsi; *käsitöö* selle tähenduse eelistatavaks sünonüümiks on *käsitööndus*;

käsitöö (2) on käsitsi tehtav töö;

käsitöö (3) on käsitsi valmistatud (või valmistatav) ese; jt *käsitöö* tähendused.

Termin ja selle kaks tähendust (nr 2 ja 3) ning definitsiooni vastu võtta;

(2) KTK koosolek 29.11.2016: *käsitööndus* ja *käsitöö* on eraldi terminid;

termini *käsitöö* tähenduste vähendamiseks eelistada *käsitöö* tähenduse nr 3 sünonüümi *käsitööese*; *käsitöö* (esemena) eelistatav termin on *käsitööese*.

lisada terminitena ka alaliikide nimetused *kodukäsitöö*, *hobikäsitöö* ja *kunstkäsitöö*

(3) KTK koosolek 14.05.2018 otsustas täiendada *käsitöö* definitsiooni:

käsitöö (2) lisada „mille tulemus on ese, objekt või saadus“

käsitöö (3) lisada definitsioonile: *käsitöö* on „valdavalt“ käsitsi valmistatud (või valmistatav) ese, „objekt või saadus“.

Lisada *käsitööesemele* selgitus.

13. terminibaasis <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1395552801;

muudetud 11.12.17, viimati muudetud 22.11.18

2. käsitööndus

1. *termin*: et: *käsitööndus*

2. *muutevormid (omast., osast.)*: *käsitöönduse*, *käsitööndust*

3. *definitsioon*: *Käsitööndus* on töenduslik väiketootmine, *käsitööl* rajanev majandusharu ja vastandub *kodukäsitööle*. (täiendatud definitsioon 14.05.19)

4. *selgitus*: *käsitööndus* ja *käsitöö* on eraldi terminid

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: *käsitöö* *mittes*. (*käsitööndus* *soov*.)

6. *teiskeelsed vasted*: en: small craft industries, craft activities; de: Handwerk, Gewerbe; fi: käsitemuutos; ru: ремесло *n*.

käsitööl rajanev väiketootmine: ремесленное производство (EVS)

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Esterm); de: (dict.cc); fi: (SmES); ru: (EVS, VES)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: *käsitöö*, *käsitööteadus*

9. *näitelseid*:

(1) „Erinevalt Kesk-Euroopa riikidest, kus professionaalsel **käsitöönduslikul** tootmisel on sajanditepikkused traditsioonid, seostub Eesti rahvuslik käsitööpärand seni enamasti kodukäsitööga.“ (Tüür *et al* 2017, lk 15)

(2) „Traditsioonilises käsitöös valdaval moraalil ja hoiakutel võib siin olla oma osa, mis takistab **käsitöönduse** kohanemist tänapäeva ühiskonnaga.“ (Parts *et al* 2016, lk 12)

(3) „The morals and attitudes prevalent in traditional crafts may play a role, preventing **crafts** from adapting to the ways of contemporary society.“ (*ibid.*, lk 19)

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) *Tööstus* erineb *tööstusest* just selle poolest, et inimene kontrollib ise, mis ta teeb, tööstuses on inimene ainult mutter. *Tööstuse* ette pannakse tavaliselt materjal, millega töötatakse, nt *puutööstus*. (J. Ratas 29.11.16)

(2) Kas siin ei peaks olema ka kaubandusevõrk, märke, et siin püütakse selge sihiga midagi maha müüa. (M. Rennu 29.11.16)

(3) Individuaalsem kui tööstus. Suurtööstuse toodang ei ole individuaalne, käsitöönduslik väiketootmine saab mingil määral unikaalsust pakkuda. Arsi näide. (I. Ikkonen 29.11.16)

(4) *Tööndus* eeldab, et see, kes kavandab, on ise ka protsessi juures kohal. *Tööstuses* ei pruugi disainer üldse tootmise juures viibida. (J. Ratas 29.11.16)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (29.11.16)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1830748626; muudetud 11.12.17; viimati muudetud 06.11.18

3. käsitööese (ese)

1. *termin*: et: käsitööese

2. *muutevormid (omast., osast.)*: käsitööeseme, käsitööeset

3. *definiitsioon*: Käsitööese on käsitsi valmistatud (või valmistatav) asi, objekt või saadus.

4. *selgitus*:

(1) Termin *käsitöö* tähenduste vähendamiseks eelistada käsitööna tehtud asja nimetamist *käsitööesemeks*. (29.11.16)

(2) Soovitav kasutada *käsitööese* või täpsustatult käsitöötehnikat arvestades, nt *kudum* ('silmuskoeline käsitööese'), *niplispits* ('niblatud käsitööese'), et vältida *käsitöö* erinevate tähenduste segiminekut. (29.11.16)

(3) Käsitööesemete hulka kuuluvad ka suuremad objektid, nagu näiteks laev, konstruktsioon (trepp, sild), hoone, või saadused, nagu näiteks käsitööõlu (käsitöönduslik õlu). (14.05.18)

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: käsitöö *mittes*. (*käsitööese soov.*)

6. *teiskeelsed vasted*: en: a craft, (handcraft); ru: рукоделие *n.*, изделие, изготовленное ручным способом

handcraft: käsitööese (IES) *mittes*.

7. *teiskeelsed allikad*: en: (IES; dict.cc); ru: (EVS, VES)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitöö, käsitööteadus

10. *märkused, kommentaarid*:

ÕS: *käsitöö* (...) käsitsi valmistatud (v. valmistatav) tarbe- v. iluese

(1) Käsitöö tulemus ei pruugi olla alati asi (ese), nt juuksur võib olla käsitööline – habemeajajate tsunft keskjal, nemad olid ka käsitöölised. (M.-L. Jaanus 29.11.16)

(2) Käsitöötoode võib olla ka see, et demonstreerid mingit võtet. (K. Pajupuu 29.11.16) – Käsitööoskust saab müüa õpetusena, juhendina. (K. Tüür 29.11.16) – inglise keeles on hea väljend *piece of work* igasuguses kontekstis (J. Ratas 29.11.16) [*Clever piece of work, that! (we succeeded)*] – IES] – ...soome keeles on *kappale* ['osa; lõik; jupp'] (K. Tüür 29.11.16)

(3) „Ese“ on kõige neutraalsem: juhul, kui käsitööl on tulemus, siis see tulemus on *käsitööese* – hea neutraalne sõna. (K. Tüür 29.11.16) – *know-how* ['oskusteave'] on ka *käsitööese*.

(4) Sagedasti *käsitööese*, aga liitsõnades võib olla ka *käsitöö* (nt käsitöölaad, käsitöökauplus) (M.-L. Jaanus 29.11.18)

(5) Küsimus on selles, kas käsitöösaaduste ja -objektide jaoks on vaja eraldi definitsiooni. (P.-K. Parts 14.05.18) – Mu meelest ei ole vaja. Lihtsalt neid pudinaid on hea kokku võtta ühe terminiga. Kas selleks võiks siis olla *käsitööese*? (M.-L. Jaanus 14.05.18)

(6) Käsitööobjekti ja -saadust oleks vaja vähemalt lahti seletada. (A. Pink 14.05.18)

(7) Kas lisatud selgituse valguses on väiksemate ja suuremate asjade või saaduste eristamiseks vaja eraldi oskussõnu? (M.-L. Jaanus 14.05.18) – Ei ole; see selgitus paneks nagu kiriku keset küla. (P.-K. Parts 14.05.18)

11. terminoloogiakomisjoni otsus:

(1) Termin *käsitöö* tähenduste vähendamiseks eelistada käsitööna tehtud asja nimetamist *käsitööesemeks* (29.11.16).

(2) Definitsiooni täiendada ja lisada selgitusse „objektid ning saadused“. (14.05.18)

13. terminibaasis <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 2033624718; muudetud 12.09.17, viimati muudetud 22.11.18

4. käsitöötoode (toode)

1. *termin*: et: käsitöötoode

allikas: Studia Vernacula

2. *muutevormid (omast., osast.)*: käsitöötoote, käsitöötoodet

4. *selgitus*: käsitöönduse tulemus

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: toode (osaline sünonüüm)

6. *teiskeelsed vasted*: ru: ремесленное изделие

7. *teiskeelsed allikad*: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitöö, käsitööteadus

9. *näitelaused*: „Käsitöölasele formaalharidusele pandi Eestis alus 19. sajandi lõpukümnen-ditel, mil traditsiooniline maakäsitöö taandus masinatootmise ja linlike **käsitöötoodete** konkuren-tsi mõjul.“ (Tüür *et al* 2017, lk 18)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

5. käsitöövahend (töövahend)

1. *termin*: et: käsitöövahend

2. *muutevormid (omast., osast.)*: käsitöövahendi, käsitöövahendit

3. *definitsioon*: Käsitöövahend on käsitööriist või muu vahend käsitöö tegemiseks.

4. *selgitus*: Käsitööriistad ja teised käsitöövahendid; nt rakised, kinnitusvahendid, pingid, mõõteriistad, anumad.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: töövahend (osaline sünonüüm)

6. *teiskeelsed vasted*: ru: рукодельные принадлежности,

принадлежности для рукоделия: käsitöötarbed (EVS)

vahend средство; töövahend орудие труда (EVS)

7. *teiskeelsed allikad*: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitöö, käsitööteadus

10. märkused, kommentaarid:

- (1) Töövahend on see, mis sul jääb alati alles, kui töö tehtud on, materjal on see, mille sa kulutad ära. Töövahendid on tööriistad ja igasugused muud abivahendid. (A. Pink 14.05.18)
- (2) Abivahendid – see on natuke vanamoodne. (P.-K. Parts 14.05.18)
Tööriist on see, milleta hakkama ei saa, aga abivahendita võib ka asja ära ajada. (A. Pink 14.05.18) – Mõne abivahendita ei saa hakkama. (I. Ikkonen 14.05.18)
- (3) *Käsitöövahendid* on suurem mõiste kui *käsitööriistad*. (A. Pink 14.05.18)
- (4) Kas käsitöövahendid jäävad pärast töö tegemist alles? (M.-L. Jaanus 14.05.18) – Alati ei pruugi, näiteks minu töös ei jää käsitöövahendid alati alles. (I. Ikkonen 14.05.18) – Aga eset sellest ei tule. (A. Pink 14.05.18)
- (5) Kui ma pärast ristpiste tikkimist pesen selle ruututegeva asja ära, siis ka ei jää alles. (M.-L. Jaanus 14.05.18) – Selle asja nimi on *abimaterjal*. (A. Pink 14.05.18)
- (6) Nööpnõela ma ei tihka tööriistaks nimetada, see on abivahend. (A. Pink 14.05.18) – ...nagu raamatupidamises „kuluvahend“. (P.-K. Parts 14.05.18)
- (7) Tavaline nõel on tööriist, nööpnõel ei ole. (A. Matsin 14.05.18) – Samuti võib öelda, et nael on vahel tööriist ja vahel abivahend – me ei pea siin juuksekarva lõhki ajama. Aga abimaterjal kui selline on küll olemas. (P.-K. Parts 14.05.18)
- (8) Abimaterjal on materjali poole peal, mitte siin. (A. Pink 14.05.18) – Kas sellest luua omaette termin? (P.-K. Parts 14.05.18) – Kas ei peaks looma terminit *käsitöömaterjal* ja siis on abimaterjalid ka seal all. (H. Plado 14.05.18)
- (9) Tööriistad on ka käsitöövahendid. Mis sinna alla veel läheb? (A. Matsin 14.05.18)
- (10) *Käsitöövahendid* ja *käsitöömaterjal* on kaks suuremat kampa. *Käsitöövahendite* alla lähevad tööriistad, abivahendid jm ja *käsitöömaterjalide* alla läheb esemeks vormitav materjal, abimaterjal jm. (M.-L. Jaanus 14.05.18)
- (11) Ühesõnaga on käsitöövahendid ka kõik need käsitöövärgid, mida keel hästi tööriistaks nimetada ei tihka. Selgituses võiks olla nt rakised, pingid, klambrid. Mina ei paneks tööriistu siia alla. (...) Lepime sellega, et üks katab teist. (P.-K. Parts 14.05.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (14.05.18)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1764369167; andmebaasi kantud 06.11.18, muudetud 22.11.18

6. *käsitööriist* (tööriist)

1. *termin*: et: käsitööriist

2. *muutevormid (omast., osast.)*: käsitööriista, käsitööriista

3. *definiitsioon*: Käsitööriist on tööriist või masin käsitöö tegemiseks.

4. *selgitus*: Käsitööriist on nt heegelnõel, kudumisvardad, kullassepasaag, peitel, plekikäädid, rätsepakäärid, õmblusmasin; käsitööriistu võib liigitada nt tehnika või töödeldava materjali põhjal.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: tööriist

6. *teiskeelsed vasted*: en: crafts tool; de: Handwerkszeug *n.*, fi: käsityökalu

Werkzeug: tool: työkalu (dict.cc)

working tool: Arbeitsinstrument *n.* (dict.cc)

Gerät *n.*: tehniline riist, seade; varustus (SksES, lk 469)

työkalu: tööriist, töövahend; instrument (SmES)

7. *teiskeelsed allikad*: en: (dict.cc); de: (dict.cc, SksES); fi: (SmES)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitöö, käsitööteadus

9. *näitelaused*: „Põhiliseks tootmisvahendiks puutöönduses on iseenesest mõista tooraine – tarbepuu (...) – ja tootmisriistad mitmesuguste **käsitööriistade** näol.“ (Viires 1960, lk 17)

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Nagu Andres Uusi ütlemine on, et kuni inimene jaksab masinat tõsta, on see käsitööriist. (P.-K. Parts 14.05.18)

(2) Osa on käsitöövahendid, nagu rakis või kruupink... (P.-K. Parts 14.05.18) – Tööpink on pigem nagu abivahend kui tööriist. (A. Matsin 14.05.18) – Aga tööpinki inimene üksi ei jaksa tõsta! (P.-K. Parts 14.05.18)

(3) Kuidas siis saab, kas tööriistad ja muud abivahendid või? (M.-L. Jaanus 14.05.18) – *Käsitööriist* ja *käsitöövahend*, ma arvan, on erinevad asjad. (A. Matsin 14.05.18)

(4) Vahendid võivad olla sisuliselt rajatised, maa külge kinni pandud või... (P.-K. Parts 14.05.18) – Mis on siis *valts*: kaenla alla ma seda ei tõsta, aga tööriist on see küll. (I. Ikkonen 14.05.18) – Teeks nendest kaks eri terminit. (H. Plado 14.05.18)

(5) Mis on *käsitööriist*? (M.-L. Jaanus 14.05.18) – Jätakski nii, et on tööriist, mis on mõeldud käsitsi töö tegemiseks, ja siis paneks selgitusse, et on ikka natuke masin ka, vahel jaksame tõsta ja vahel ei jaksa. (P.-K. Parts 14.05.18)

(6) Aga nüüd on selline definitsioon, et labidas läheb ka sinna alla. (T. Leemets 14.05.18)

(7) Kas „käsitöö“ või „käsitsi töö“ tegemiseks? *Käsitöö* on meil juba enne defineeritud. (H. Plado 14.05.18)

(8) Mina ei ütleks näiteks õmblusmasina kohta käsitööriist. See on küll käsitöövahend, aga mitte tööriist. (A. Pink 14.05.18) – Äkki meil on *käsitöömasinad*? (A. Matsin 14.05.18) – ... „tööriist või masin käsitöö tegemiseks“? (P.-K. Parts 14.05.18)

(9) Meie valdkonnas [metallikäsitöö] on ikka väga ammu masinaid kasutatud, see ei ole viimase paarisaja aasta küsimus. (I. Ikkonen 14.05.18)

(10) „Käsitööriist on tööriist või masin käsitöö tegemiseks“. (T. Leemets 14.05.18)

(11) Ma mõtlesin selle „käsitööriist on tööriist või masin, mis on mõeldud käsitöö tegemiseks“ all, et nende asjadega saab ju muud ka teha. (M.-L. Jaanus 14.05.18)

(12) Mul on mootorsae puhul selline tunne, et kui ma sellega küttepuid teen, siis ma ei tahaks mootorsae kohta öelda „käsitööriist“. (P.-K. Parts 14.05.18) – Küttepuude puhul ei ole sul ju tulemuseks *käsitööese*. (A. Matsin 14.05.18) – Tänapäeval võib olla küll. (I. Ikkonen 14.05.18)

(13) „Vasara“ ja „haamri“ vahe on murdepõhine. (H. Plado 14.05.18)

(14) Üldterminoloogia osasse ei maksa näidetena panna ülipeent jaotust, paneme „vasarad, saed jne“. Üldmõistete puhul on eesmärk, et kiiresti sähvataks oluline. Eri alade juures tuleb valgustada neid täpselt. (P.-K. Parts 14.05.18) – Meil on vaja ühtset süsteemi, seepärast tööriistadest üldterminite juures räägimegi. Meil on vaja, et need peenemad jaotused kattuks või haakuks kuidagi. (M.-L. Jaanus 14.05.18)

(15) Kas meil on vaja selliseid termineid nagu *metallikäsitööriistad* või *tekstiilikäsitööriistad*? (M.-L. Jaanus 14.05.18) – Ei-ei, jätame need sellest kontekstist välja! (P.-K. Parts 14.05.18) – Muidu meil peaks olema ka heegeldamise tööriistad jne, aga need ei ole päris sama tasandi asjad. Täpne jaotus jäägu nende valdkondade teadlaste teha, mitte terminoloogide teha. (H. Plado

14.05.18) – Ükskord peavad need käsitööriistad mujal ka väljenduma. Kas me ei võiks lugejat ette hoiatada, et ükskord läheb keerulisemaks. (I. Ikkonen 14.05.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: termin vastu võtta, lisada selgitus (14.05.18)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1869144821; andmebaasi kantud 06.11.18, muudetud 22.11.18

7. käsitöömaterjal (materjal)

1. *termin*: et: käsitöömaterjal

2. *muutevormid (omast., osast.)*: käsitöömaterjali, käsitöömaterjali

3. *definiitsioon*:

Käsitöömaterjal on käsitööeseme, -objekti või -saaduse valmistamiseks kasutatav materjal.

4. *selgitus*: Käsitöömaterjali eeltöötlemise aste võib olla väga erinev, kuid sageli on materjal oluliselt vähem töödeldud kui tööstuses. Käsitöömaterjali valimine ja (ette)valmistamine võib olla osa käsitööst. Käsitöömaterjaliks on ka (käsitöö) abimaterjal, nt liimiriie, sidumistraat jm.

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitöö, käsitööteadus

9. *näitelaused*: „Töövahend on ese, millega tööd tehakse, materjal on see, millest töö valmib“ (A. Pink 2002, lk 9)

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Kas sellest luua omaette termin? (P.-K. Parts 14.05.18) – Kas ei peaks looma terminit *käsitöömaterjal*? Ja abimaterjalid on ka seal all. (H. Plado 14.05.18)

(2) Oluline lisada, et käsitöömaterjali eeltöötamise aste saab olla erinev. (P.-K. Parts 14.05.18)

(3) Tahame öelda ka seda, et tihti on käsitöö protsessi osa ka materjali töötlemine. (A. Matsin 14.05.18) – Tihti ka tootmine. (P.-K. Parts 14.05.18)

(4) Selleks, et saada eriomadustega materjali, on sellega juba metsas vaja midagi teha. Puu kasvatamine. Aga see ei ole valmistamine minu keelekõrva jaoks. (P.-K. Parts 14.05.18) – Materjali valmistamine ja ettevalmistamine. (A. Matsin 14.05.18) – Võib-olla isegi ammutamine. Nt kivi kangrust lähen toon kivid. (P.-K. Parts 14.05.18) – See on hankimine. (K. Jõeste 14.05.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: termin vastu võtta (14.05.18)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1650133818; andmebaasi kantud: 06.11.18

8. käsitöötehnika

1. *termin*: et: käsitöötehnika

2. *muutevormid (omast., osast.)*: käsitöötehnika, käsitöötehnikat

3. *definiitsioon*: Käsitöötehnika on alatehnikate ning võtete väljakujunenud kogum.

4. *selgitus*: Tekstiilikäsitöötehnika on näiteks silmuskudumine, mille alatehnikad on näiteks kirjamine ja roosimine. Palkehitustehnika on näiteks rõhtpalktehnika, mille alatehnikad on ristpalktehnika ja tenderposttehnika; omaette palkehitustehnika on püstpalktehnika.

6. *teiskeelsed vasted*: ru: техника рукоделия

7. *teiskeelsed allikad*: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitöö, käsitööteadus

11. terminoloogiakomisjoni otsus:

(1) *käsitöötehnika* vastu võtta (14.05.18)

(2) Nii peent mõistet nagu (*käsitöö*)*võte* pole vaja defineerida. (14.05.18)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1202096277;
andmebaasi kantud 23.11.18

9. käsitöövaldkond, käsitööala, käsitööharu

4. *selgitus*: **Käsitöövaldkond, käsitööharu ja käsitööala** on sarnase tähendusega keelendid, mille täpsem määratlus sõltub käsitöökeele kasutaja otsustest.

6. teiskeelsed vasted:

(1) käsitöövaldkond

en: (...) sphere; de: (...) Gebiet *n.*, Fach *n.*; fi: (...) alue; ru: (...) область *f.*, сфера *f.*

das Gebiet der Naturwissenschaften: loodusteaduste valdkond (SES, lk 442)

department of knowledge: valdkond (IES)

subject field: valdkond, eriala; (IES)

field of study: Fach (dict.cc)

kultuurivaldkond сфера культуры (EVS)

(2) käsitööala

en: (...) area; de: (...) Fach *n.*, Gebiet *n.*; fi: (...) ala, lohko; ru: (...) область *f.*, сфера *f.*, часть *f.*, поле деятельности

Fach: (eri)ala, (õppe)aine (SES, lk 373)

Gebiet eriala, valdkond (SES, lk 442)

hallita alansa: oma ala hästi tunda (vallata) (SmES)

luonnontieteiden eri lohkoilla: loodusteaduste mitmesugustel (eri) aladel (SmES)

uurimisala: область исследования (EVS)

(3) käsitööharu

en: (...) branch; de: (...) Zweig *m.*; fi: (...) haara; ru: (...) ветвь *f.*

ein Zweig der Industrie: tööstusharu (SES, lk 1452)

kunstiharu отрасль искусства, ветвь искусства (EVS)

7. teiskeelsed allikad:

(1) en: (IES); de: (dict.cc); fi: (SmES); ru: (EVS)

(2) en: (IES); de: (SES, dict.cc); fi: (SmES); ru: (EVS)

(3) en: (IES); de: (dict.cc, SES); fi: (SmES); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitöö, käsitööteadus

9. *näitelaused*: „Eesti rahvapärase käsitöö ajaloo kohta pole seni avaldatud ühtki eriuurimust, kui mitte arvestada paari lühemat artiklit, milles jälgitakse naiste käsitööde kitsaste eriharude (pitsivalmistamine ja vöökudumine) tehnikat.“ (Viires 1960, lk 7)

10. märkused, kommentaarid:

EKSS: (1) *ainevaldkond*, tegevus- v. käsitluspiirkond, ala. *Omandas teadmisi loodusteaduste, füüsika, matemaatika valdkonnast. Uurimused anatoomia, psühhiaatria valdkonnast.*

Liitsõnad: (...) kasutusvaldkond, kultuurivaldkond, rakendus-valdkond, tehnikavaldkond.

(2) *teadusala*: 1. teadusharu. *Kohtusid mitme teadusala esindajad*; 2. teaduse ala tervikuna.

ÕS 2013: (1) **valdkond**. *Uurimus majanduse valdkonnast*. Ainevaldkond, kliimavaldkond (...).

(2) **ala**: alasid ja alu> maa-ala, territoorium, paikkond; valdkond.

(1.1) „Valdkonnas ehk vallas“; „käsitöövallas“ – paljud kasutavad seda. (K. Jõeste 29.11.16)

(1.2) Kutsekoda ütleb, et on olemas rahvakunsti ja käsitöö valdkond. (H. Plado 29.11.16)

(1.3) „Valdkond, valdav“ – viitaks nagu kõige suuremale suurusele. Pakuksin käsitöövaldkonna neist kolmest suurimaks üksuseks. (M.-L. Jaanus 29.11.16)

(2.1) Siin on 1944. aastast, et Tallinnas avati uus käsitööala kivi- ja klaasnõude parandus. (H. Plado 29.11.16) – Kas siin mõeldakse territoriaalset ala? (J. Ratas 29.11.16) Arvan, et mitte. Pealkiri on „Uus käsitööala Tallinnas“ ja lõik, mis lubab avada töötuba Koidula tänaval. (H. Plado 29.11.16) – Nad ei avanud ju uut tegevusala. Territoriaalne ala ju. (J. Ratas 29.11.16)

(2.2) Kuna see on reguleerimata, siis on võimalus öelda, et **valdkond** on kõrgem ja **ala** on selle hulka kuuluv. (H. Plado 29.11.16) – Valdkonna liik. (K. Pajupuu 29.11.16)

(3.1) Need kolm suurust näitavat asja on täpselt nagu Pitsu, Pauka ja Polla – mõelda ja otsustada ise. Kas ala võib olla suurem kui valdkond või on haru veelgi suurem kui need kaks tükki kokku? Mina ei tea. (M. Rennu 29.11.16)

(3.2) Siin on vastuolu, sest kihelkond on suurem kui vald – valdkond (K. Pajupuu 29.11.16)

(3.3) Mis on eristused materjali põhjal (tekstiilikäsitöö, puukäsitöö, metallikäsitöö)? Kas Pauka ehk siis käsitöövaldkonnad? (M.-L. Jaanus 29.11.16) – Ma ütleksin *käsitööala*, *tekstiiliala*. (K. Pajupuu 29.11.16) – *Käsitööala* kõlab loomulikult samuti nagu kõlab loomulikult *teadusharu*. (M. Rennu 29.11.16) – Ülikoolis on valdkonnad suuremad kui harud. (K. Jõeste 29.11.16) – Siis ikka Polla? Ala? (M.-L. Jaanus 29.11.16) – *Ala* all on ka sellised näited nagu *reaalala* ja *humanitaarala*. Need on mingi tunnuse järgi jaotatavad. Metallikäsitöö, tekstiilikäsitöö oleks siis *käsitööalad*. (H. Plado 29.11.16)

11. **terminoloogiakomisjoni otsus**:

(1) Arutada seda asja veel. (29.11.16)

(2) Las jääda täpsemalt määratlemata: kasutamiseks parema äranägemise järgi. (17.09.18)

13. **terminibaasis** <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> **concept ID**: 1017795026;

andmebaasi kantud 11.12.17; viimati muudetud 21.11.18

10. metallitöö

1. **termin**: et: metallitöö

2. **muutevormid (omast., osast.)**: metallitöö, metallitööd

3. **definiitsioon**: Metallitöö on mustade ja värviliste metallide töötlemise protsesside kogum.

4. **selgitus**: Lai mõiste, mis sisaldab nii metallikäsitööd, metallitööndust kui ka metallurgiat.

6. **teiskeelsed vasted**: en: metal work (the art of making things out of metal); de: Metallarbeit *f.*; sv: metallarbete; fi: metallityö; ru: работа с металлами

metallitöö: работа, связанная с обработкой металлов (EVS)

metallitööline: металлист (EVS)

metallitööstus: металлообрабатывающая промышленность, металлопромышленность

7. **teisk. allikad**: en, sv, fi: (KTK); de: (SksES, lk 794); ru: (EVS)

8. **liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)**: käsitöö, käsitööteadus, metallikäsitöö

10. **märkused, kommentaarid**: vt ka nr 13 puutöö

EKSS: *metallitöö* (metallitöötlustega seotud tööde kohta). *Tunneb puutööd ja metallitööd. Separatöö on iidne metallitöö ala.*

ÕS: *metallitöö*. Metallitööklass, metallitööriist.

HAS: *metallitöö* tehn käsitöö, mille materjaliks on metall. En: metalworking; de: Metallbearbeitung *f.*, Metallarbeit *f.*; fi: metallityö; ru: металлообработка *f.*

(1) Kas see jääb üldkeele sõnaks või on vaja terminit, mis rõhutaks metallikäsitööd? Pean silmas seda, et metallitöö on igasugune töö metallidega, ka nt metallivalu tehases, ja metallikäsitöö, on eriti oluline käsitööliik. Kas tahaksite eristada seda, mis tehakse tehases ja seda, mis tehakse käsitsi? (M.-L. Jaanus 02.11.18) – No-jah. (I. Ikkonen 02.11.18) – Võiks olla. (M. Reino 02.11.18)

(2) Metallitöö on huviharidussõnastikus, võõrkeelsed vasted ka kenasti. (T. Leemets 02.11.18) – Siin on metallitöö metallikäsitöö tähenduses. (M.-L. Jaanus 02.11.18) – Inglise keeles seletab Vikipeedia päris hästi seda. (T. Luik 02.11.18) – Ma mõtlen, et see on hästi lai mõiste. (M.-L. Jaanus) – Jaa, siin ongi teadus, kunst, hobi, tööstus ja siis on ka kutse. (T. Luik 02.11.18)

(3) Definitsioonis siin... metallitöö... kas see saab ikka olla 'valmistatud esemed'? (M. Reino 02.11.18) – See tundub problemaatiline, jah. (E. Velsker 02.11.18) – Sama probleem, mis käsitööga, mille üheks tähenduseks on ÕSi järgi 'käsitsi tehtud ese'. Jätame selle tähenduse siis välja. (M.-L. Jaanus 02.11.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (02.11.18); *terminibaasist* puudub

11. *metallitööndus*

1. *termin*: et: metallitööndus

2. *muutevormid (omast., osast.)*: metallitöönduse, metallitööndust

3. *definitsioon*: Metallitööndus on materjalina peamiselt metalli kasutatav väiketootmine, kus esineb tööjaotus, kasutatakse masinaid, kuid suurem osa töötappidest tehakse käsitsi.

4. *selgitus*: käsitöönduse osa

6. *teiskeelsed vasted*: en: metal craft industry; ru: металлическое ремесло *n.*

7. *teiskeelsed allikad*: (KTK)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitöö, käsitööteadus, metallikäsitöö

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: *tööndus* – käsi- v. poolkäsitöö kui majandusharu

ÕS: *tööndus* – töö, käsitöö (vastandina vabrikutööle).

Kodutööndus, käsitööndus, puidutööndus, **metallitööndus**. Tööndusala, tööndusliit

(1) vt ka *puutööndus* (Viires 1960)

(2) otsida ru vastet: Рыбаков, Б. 1948. Ремесло Древней Руси. Изд. Академии Наук СССР.

(3) Huvitav kas metallitöönduse ja metalli suurtootmise vahel annab ka mingit vahet luua nagu õlletootmisel. Kui tootmine ületab mingi mahu, siis see ei ole enam väiketootmine vaid on juba tööstuslik tootmine. Kuidas sellega on? Kui nt sepikojas on üle kümne inimese töötl või ma koon aastas 50 000 paari kindaid, siis pole enam käsitöö? (T. Luik 02.11.18) – Käsitöö on siis, kui sa teed üksikuid originaalesemeid, kui sa juba mingil moel tiražeerid oma toodet, siis see on käsitööndus, nagu poolkäsitöö, kui sa toodad palju ja masinatega, siis on see tööstus. (M.-L. Jaanus 02.11.18) – Kas me saaksime panna kuidagi nii need asjad paika, et keegi ei saaks panna oma tootele külge silti, et see on käsitöö, kui see pole käsitöö, (T. Luik 02.11.18) – Me peaksime

leidma selle võimaluse (I. Ikkonen 02.11.18) – Nii kaua, kui ÕS ei kuulutanud käsitöönduslikku õlut käsitööõlleks, oli veel lootust,... (M.-L. Jaanus 02.11.18) – See oli kasutuse tõttu [vastu võetud otsus]. (T. Leemets 02.11.18) – Me jäime oma terminoloogiatööga lihtsalt hiljaks. Teine lugu on selles, et kui me läbi terminoloogiatöö võtame vastu otsuseid, siis neid on vaja ka kuidagi avalikustada, reklaamida või turundada seda mõtet, mis on käsitöö, mis käsitööndus ja mis tööstuslik toodang. Juba see, et meil on niisugused terminid, mis asjade tegemisel käsitöö osakaalu klassifitseerivad, on samm sinna poole. Sellest peaks kirjutama artikleid, rääkima ja tegema muid trikke, et teadvustada inimestele, mis on käsitöö. Eks me praegu siingi seda tee ja seepärast on terminiettepanekute seas ka sellised mittehuvitavad sõnad nagu metallitöö, metallitööndus ja metallikäsitöö. (M.-L. Jaanus 02.11.18)

(4) Metallikäsitööndus. See on nüüd see käsitöönduslik tegevus, Arsid ja Ukud. (T. Luik 02.11.18) – Jah. Seal toimus ka ju käsitsi tegemine ja tiražeerimine. Väiketootmine käsitsi. (M.-L. Jaanus 02.11.18) – Arsis oli väikeseeria või autoriseeria... (I. Ikkonen 02.11.18) – „väiketootmine“ ütleb selle üldmahu ära. (E. Velsker 02.11.18) – Samas see „väike“ ei ütle midemidagi. Kas 60 tk on väike või suur. (M. Reino 02.11.18) – Ega siin vist ei saagi nii täpselt öelda. (E. Velsker 02.11.18) – Väiketootmine on väikeettevõtlus, millest väiksem on mikroettevõtlus, mis on kuni 10 inimest... (M. Reino 02.11.18) – Mul on siis nanoettevõtlus. (I. Ikkonen 02.11.18) – Mitu töötajat sul on? (M. Reino 02.11.18) – Üks. (I. Ikkonen 02.11.19)

(5) Sellest tööjaotuse jupist ei saa ma ka päris täpselt aru. (M. Reino 02.11.18) – See tuleb minust. See on ajalooõpetaja taak. Kui me hakkame õpima manufaktuuride loomist siis seal on see, et „esineb tööjaotus, kuid suurem osa tööd tehakse käsitsi“. (I. Ikkonen 02.11.18) – Siin käsitöö puhul ei määra ju töötajate arv. Või määrab? (02.11.18) – Ettevõtetega on seotud. Ka sa oled väikeettevõtja või mikro... (I. Ikkonen 02.11.18) – Käsitöö ja käsitöönduse vahe võiks pigem olla selles, kui suur osa tööst tehakse käsitsi. Kui suur osa selle töö tulemusest on täiesti unikaalne. (M.-L. Jaanus 02.11.18)

(6) Esineb küll tööjaotus, aga seal [definiitsioonis] võiks mehhaniseerimine sees olla. Esineb tööjaotus, osaliselt mehhaniseeritud... (M. Reino 02.11.18)

(7) Enne oli juttu, et käsitöös kasutatakse lihtsaid masinaid. Kui kiviistutajal on ekraanid, suur mikroskoop jm hull tehnoloogia, siis see masin ei ole ju enam lihtne. Kas see on siis veel käsitöö? (T. Luik 02.11.18) – Aga tema käsi juhib. (I. Ikkonen 02.11.18) – Väike masin, mille jõuab sülle võtta või... (M. Reino 02.11.18) – Meil on siin praegu, et kasutatakse ka masinaid. (M.-L. Jaanus 02.11.18) – Jah, jääme masinate juurde, ärme täpsusta seda nii peenelt. (I. Ikkonen 02.11.18)

(8) Kas masinal on ka mingi definiitsioon, mida me mõtleme masina all? (M. Reino 02.11.18) – Kudumismasinaid defineerisime korra. (M.-L. Jaanus 02.11.18) – Meil tuleb *valts* allpool. Masinaid on olemas, on tulemas. (I. Ikkonen 02.11.18) – Meil on ka üldterminid käsitööriist ja käsitöövahend. (M.-L. Jaanus 02.11.18) – Mis see rakis siis on? (02.11.18) – Abivahend. (M.-L. Jaanus 02.11.18)

(9) Kas selle otsustamist ei peaks andma käsitööliidule, kus otsustatakse, kas on käsitöö või käsitööndus või mitte. (T. Luik 02.11.18) – Usun, et oleme pädevad otsustama selle üle, kuidas käsitöökeele oskussõnu defineerida, ehk ütlema, mida selle all silmas peame. Ja kui seda sõna pole veel menetletud, siis kasutama tunde ja parema äranägemise järgi. Sina oled siin metalliterminite otsustamise juures erialaspetsialist, kelle arvamus loeb. (M.-L. Jaanus 02.11.18) – Jah, aga mina ei saa määratleda seda piiri ju, kust maalt on väiketootmine. (T. Luik 02.11.18) –

Siin vist ei saagi nii täpset piiri seada, kui nt malmi ja terase puhul süsinikusisaldusega. (M.-L. Jaanus 02.11.18)

metallitöökoda: металлообрабатывающая мастерская,
мастерская металлоизделий, мастерская по обработке металлов; (EVS)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (02.11.18)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 2026718965;
andmebaasi kantud 21.11.18

12. metallikäsitöö

1. *termin*: et: metallikäsitöö

2. *muutevormid (omast., osast.)*: metallikäsitöö, metallikäsitööd

3. *definiitsioon*: Metallikäsitöö on käsitöövaldkond, mis kasutab materjalina valdavalt metalli.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: metallikäsitöö *mittes.*, kuna käib eseme kohta

6. *teiskeelsed vasted*: en: metal crafts *pl.*; de: Metallhandwerk *n.*, Kunsthandwerk aus Metall *n.*;
sv: metallhantverk; fi: metallikäsityö; ru: металлические ремёсла *pl.*

7. *teiskeelsed allikad*: (KTK)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitöö, käsitööteadus, metallikäsitöö

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Seda ingliskeelset terminit *metal crafts* ma ei leia küll kuskilt. (T. Luik 02.11.18) – Leidsin *metal handcraft*. (I. Ikkonen 02.11.18) – See ei sobi hästi, sest *handcraft* on sõnastiku järgi käsitööese, *handigraft* käsitöö, aga üldterminite juures otsustati, inglise keelde tõlgituna on käsitöö *crafts*, just nii, mitmuses. (M.-L. Jaanus 02.11.18) – Jaa, *metal crafts* on metallikäsitöö siin lehel ja *metal craft* on metallist käsitööese. (M. Poll 02.11.18)

(2) Kullassepatöös on küll nii, et need terminid võeti üle otse saksa keelest. (I. Ikkonen 02.11.18) – Tsunftist. (T. Luik 02.11.18) – No-jah. Aga keegi ei sõnastanud ära. Me hakkasime Margitiga otsima originaalseid saksa termineid ja tegelikult on seal ka lahkevused. Me oleme teinud oma mugandused juba ära ja keegi ei vaata, mida originaaltermin tähendas. Kõlaliselt sarnasel terminil ei ole eesti keelega ja nüüd enam saksa keelega ka mingit seost. (I. Ikkonen 02.11.19) – Käsitööd saab ilma sõnadeta ka õpetada. (T. Leemets 02.11.18)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*:

(1) lisada definiitsiooni „valdavalt“. (14.05.18)

(2) arutada metalliterminite koosolekul. (17.09.18)

(3) termin vastu võtta (02.11.18)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 2017228713;
andmebaasi kantud 11.12.17, viimati muudetud 22.11.18

13. puutöö

1. *termin*: et: puutöö

2. *muutevormid (omast., osast.)*: puutöö, puutööd

4. *selgitus*: kõik tööstusharud ja käsitööliigid, mis kasutavad lähtematerjaline peamiselt puitu
terminoloogiamisjoni otsus puudub; *terminibaasis* puudub

14. puutööndus

1. *termin*: et: puutööndus
2. *muutevormid (omast., osast.)*: puutöönduse, puutööndust
3. *definitsioon*: Puutööndus on materjalina peamiselt puitu kasutatav väiketootmine, kus esineb tööjaotus, kasutatakse masinaid, kuid suurem osa töötappidest tehakse käsitsi.
4. *selgitus*: käsitöönduse osa
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: puidutööndus, puutöö (vt ka nr 13 *puutöö*)
6. *teiskeelsed vasted*: de: Holzarbeit f.; деревообделочное ремесло n.
7. *teiskeelsed allikad*: de: (Viires 1960, lk 304); ru: (Viires 1960, lk 285)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitöö, käsitööteadus, puidukäsitöö
9. *näitelaused*: „See õitsengujärk oli aga suhteliselt lühike, sest arenev suurtööstus hakkas peagi üha rohkem välja tõrjuma ka küla **puutööndust**.“ (Viires 1960, lk 15)
10. *märkused, kommentaarid*:
EKSS: **tööndus** – käsi- v. poolkäsitöö kui majandusharu
▷ Liitsõnad: kodutööndus, käsitööndus, puidutööndus.
ÕS: **tööndus** – töö, käsitöö (vastandina vabrikutööle).
Kodutööndus, käsitööndus, **puidutööndus**, metallitööndus. Tööstusala, tööstusliit
(1) Kas terminiks *puutööndus* või *puidutööndus*? (M.-L. Jaanus 05.02.19)
11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1215945143; andmebaasi kantud 22.11.18

15. puidukäsitöö

1. *termin*: et: puidukäsitöö
2. *muutevormid (omast., osast.)*: puidukäsitöö, puidukäsitööd
3. *definitsioon*: Puidukäsitöö on käsitöövaldkond, mis kasutab materjalina valdavalt puitu.
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: puitkäsitöö *mitte*., käib eseme kohta
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitöö, käsitööteadus, puidukäsitöö
9. *näitelaused*: „Niisiis – puutöö oli kesksel kohal meeste koduses käsitöös, mis säilitas eesti talurahva elus domineeriva seisundi alates ürgkogukondlikust korrast läbi kogu feodalismiaja, (...)“ (Viires 1960, lk 14)
11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (17.09.18)
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1587491195; andmebaasi kantud 11.12.17, viimati muudetud 22.11.18

16. tekstiilitöö

1. *termin*: et: tekstiilitöö
2. *muutevormid (omast., osast.)*: tekstiilitöö, tekstiilitööd
4. *selgitus*: kõik tööstusharud ja käsitööliigid, mis toodavad (teevad) tekstiili või kasutavad lähtematerjalina valdavalt tekstiili
- terminoloogiamisjoni otsus* puudub; *terminibaasist* puudub

17. tekstiilitööndus

1. *termin*: et: tekstiilitööndus
2. *muutevormid (omast., osast.)*: tekstiilitöönduse, tekstiilitööndust
3. *definitsioon*: Tekstiilitööndus on materjalina peamiselt tekstiili kasutatav peamiselt käsitsi väiketootmine, kus võib esineda tööjaotus.
4. *selgitus*: käsitöönduse osa, kus võiks olla ka savitööndus, klaasitööndus, õlletööndus vms *terminoloogikomisjoni otsus* puudub; *terminibaasist* puudub

18. tekstiilikäsitöö

1. *termin*: et: tekstiilikäsitöö
2. *muutevormid (omast., osast.)*: tekstiilikäsitöö, tekstiilikäsitööd
3. *definitsioon*: Tekstiilikäsitöö on käsitöövaldkond, mis kasutab materjalina valdavalt tekstiili.
4. *selgitus*: Käsitöö mõiste all võib eristada materjali, tehnika vm põhjal näiteks metallikäsitööd, puidukäsitööd, tekstiilikäsitööd jne. Nendega tegelejaid nimetatakse üldistavalt käsitöölisteks, üksiti nt sepp, puusepp pottsepp, rätsep, kangur jne. (29.04.16)
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: tekstiilikäsitöö *mitte*., kuna käib eseme kohta; naiskäsitöö *mitte*. ja näputöö *mitte*., mida sageli 'tekstiilikäsitöö' tähenduses kasutatakse, on eksitavad (KTK 29.04.16)
6. *teiskeelsed vasted*: en: textile arts *pl.*, textile crafts *pl.*; de: Textil-Handwerk;
fi: tekstiilikäsityö, tekstiilialan käsityö; ru: текстильные работы *pl.*, текстильные ремёсла *pl.*
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitöö, käsitööteadus, tekstiilikäsitöö
11. *terminoloogikomisjoni otsused*:
(1) vastu võtta (29.04.16)
(2) lisada definitsioonile „valdavalt“ (29.11.16)
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1111321082;
viimati muudetud 22.11.18

19. kodutööndus

1. *termin*: et: kodutööndus
2. *muutevormid (omast., osast.)*: kodutöönduse, kodutööndust
4. *selgitus*: paikkondlik väikekaubatootmine
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitöö, käsitööteadus
9. *näitelauseid*: „Ometi toimus ka feodalismiperioodil külas aeglane käsitöö arenemine ning hilise feodalismi ajal hakkas juuri ajama paikkondlik väikekaubatootmine, nn **kodutööndus**.“ (Viires 1960, lk 15)
10. *märkused, kommentaarid*:
(1) Kodutööndus on teine termin kui kodukäsitöö. Kuna A. Viiresel on see sõna olemas, siis peaks mingi seisukoha võtma. Kas see on ainult ajaloolises kontekstis kasutatav või vajab tänapäevane käsitöökeel ka sellist terminit? (M.-L. Jaanus 05.02.19) – Ars ja Uku? (J. Ratas 05.02.19) – Ei-ei, see, kus tehakse kodusid ☺. (A. Matsin 05.02.19) – Palkmaja ☺. Kodune elu

ja käsitööndus on ühendatud. (M.-L. Jaanus 05.02.19) – Võiks olla selline termin. (A. Matsin 05.02.19) – Siinkohal sai helisalvestus otsa, sest diktofoni patareid said tühjaks. (M.-L. Jaanus)
[11. terminoloogiakomisjoni otsus](#): vastu võtta (05.02.19); [terminibaasist](#) puudub

20. *k o d u k ä s i t ö ö*

1. *termin*: et: kodukäsitöö

2. *muutevormid (omast., osast.)*: kodukäsitöö, kodukäsitööd

3. *definitsioon*: Kodukäsitöö on vajaduspõhine käsitöövaldkond; tarbeesemete valmistamine kodustes tingimustes valdavalt koduseks tarvitamiseks.

4. *selgitus*: Kodukäsitööd ei tehta tulu saamise eesmärgil. VÕI: Reeglina ei tehta kodukäsitööd müügiks.

6. *teisk. vasted*: de: Heimwerken *n.* (?); ru: домашняя ручная работа *f.*, домашнее ремесло *n.*
no: hjemmesløyd → de: Heimwerken (dict.cc)

7. *teiskeelsed allikad*: de: (dict.cc); ru: (EVS, VES)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitöö, käsitööteadus

9. *näitelauseid*:

(1) „Edasisel tööriistade ja tehnika jälgimisel peame tõsiselt silmas pidama seda **kodukäsitöö**, kutselise käsitöö ja **kodutöönduse** kõrvuti esinemist eesti feodaalses külas, mis lubab eeldada ka töötehnikas mõningate eri kihistuste üsna põlist kõrvuti esinemist.“ (Viires 1960, lk 14–15)

(2) „Seline **kodune käsitöö** oma tarvete rahuldamiseks on põllutööst veel täiesti eraldumata: „Patriarhaalne (naturaalne) põllumajandus liitub **koduste tööndustega** (s.o tooraine töötlemisega oma tarbeks) ja teoorjusega maaomanikule. (...)““ (Viires 1960, lk 12; Viires viitab Lenini teostele: 3kd, lk 314)

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Kodukäsitöö esineb kirjandusmuuseumi andmebaasides. (H. Plado 29.11.16) – Raamatukogude märksõnastikud juhivad Eesti märksõnastikust (EMS), kui seal on *kodukäsitöö*... Märksõnastik ütleb, et sellega on seotud tekstiilikunst, laiem sellest on *käsitöö* ja valdkonnad on *kodumajandus*, *toiduainete tööstus*... (K. Tüür 29.11.16) – Seal on küll *naiste kodukäsitöö*, meeste kodukäsitööd ei ole. (H. Plado 29.11.16)

(2) Mulle tunduvad *kodukäsitöö* ja *kunstkäsitöö* hinnangulise paarina. Need on argikeeles tarvitavad vastandid – väheväärtuslik („kodukootud“) ja kunstipärane. Me ei peaks sellist vahetegemist kultiveerima. (K. Tüür 29.11.16)

(3) Kodukäsitöö vastandub enda elatamiseks tehtavale käsitööle. (J. Ratras 29.11.16) – Selle praktiline funktsioon on primaarne. (I. Ikkonen 29.11.16)

(4) *Kodukäsitööd* on kasutatud arheoloog Heidi Luik – Ma kasutan seda samas tähenduses. Ajalooliselt on kodukäsitööd tehtud just selleks, et neid asju on vaja. Näiteks on vaja sokke, mida poes ei müüda. Esemuurimise ajaloos tehakse vahet nendel asjadel, mida tehakse kodus (ise teed, ise kasutad) või keegi teine kasutab seda asja, mille sa oled talle müünud. Aga hobikäsitööd tehakse ajaviiteks. Ajalooliselt on ka sooline jagunemine kodukäsitööl ja kutselisel. Niikui asi läheb rahateenimiseks, nii lähevad teatud alad meeste kätte, mis enne oli naiste käes. Kodukäsitöö jääb naistele ja organiseeritud käsitöö jääb meestele. (J. Ratras 29.11.16)

(5) Kas see kodukäsitöö pole pigem ajaloo hõlma jääv nähtus? (H. Plado 29.11.16) – Ei, mina nt õmblen endale kodukäsitöö raames rõivad selga, sest poest ei saa. (M.-L. Jaanus 29.11.16)

(6) Ma ütleks: „Kodukäsitöö on vajaduspõhine käsitöövaldkond; tarbeesemete valmistamine kodustes tingimustes valdavalt koduseks tarvitamiseks.“ See vajaduspõhine minu meelest pole selge. Raha on ju ka vaja (vrd *käsitööndus*). (P.-K. Parts e-kiri 13.09.18)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (29.11.16)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1258297050;

viimati muudetud 26.10.18, viimati muudetud 22.11.18

21. *hobikäsitöö*

1. *termin*: et: hobikäsitöö

2. *muutevormid (omast., osast.)*: hobikäsitöö, hobikäsitööd

3. *definitsioon*: Hobikäsitöö on meelelahutuslik käsitöövaldkond. Hobikäsitööd harrastatakse ajaviiteks.

4. *selgitus*:

(1) Hobikäsitöö on ajaviiteks ja eneseteostuseks harrastatav käsitöövaldkond.

(2) Hobikäsitöö harrastaja käsitööoskused on tavaliselt head, inimene sellel alal võimekas ja tema taotluseks kvaliteetne tulemus.

6. *teiskeelsed vasted*: en: hobby craft; de: Hobbyhandwerk *n*.

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitöö, käsitööteadus

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Hobikäsitööd tehakse ajaviiteks. (J. Ratas 29.11.16)

(2) Hobikäsitöö ja kodukäsitöö peamiseks erinevuseks on see, et hobikäsitööd tehakse meelelahutuseks, kodukäsitööd aga vajadusest eseme järele. (M.-L. Jaanus 29.11.16) – ...hädapärane ja meelelahutuslik. (K. Tüür 29.11.16)

(3) Hobikäsitööl on veel üks tasand – tahaks mõne teise hobi jaoks ise teha midagi erilist ja originaalset, näiteks ägeda auto, vinge pilli. (M. Rennu 29.11.16) – Ta [hobikäsitööline] ei tooda kellegi teise jaoks, vaid teeb endale. (I. Ikkonen 29.11.16)

(4) Ma ütleks: „Hobikäsitöö on käsitöövaldkond, mida harrastatakse ajaviiteks.“ Meelelahutusel on moodsa massientertainmenti ja vist ka glamuuri mekk man. Hobikäsitöö on tavaliselt intiimsfääri värk või siis klubiline. Ehk saab kuidagi viidata, et tase võib olla vägagi kõrge (nn professionaalsed amatöörid). (P.-K. Parts e-kiri 13.09.18)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (29.11.16)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1518499106;

andmebaasi kantud 11.12.17, viimati muudetud 22.11.18

22. *kunstkäsitöö*

1. *termin*: et: kunstkäsitöö

2. *muutevormid (omast., osast.)*: kunstkäsitöö, kunstkäsitööd

tegijanimi: kunstkäsitööline

3. *definitioon*: Kunstkäsitöö on sobiv termin kasutamiseks ajaloolises kontekstis meisterliku käsitöö tähenduses, sobib seostada *Arts and Crafts* liikumisega.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: *Arts and Crafts* tõlge: kunst ja käsitöö *mittes*.

6. *teiskeelsed vasted*: en: artisan (artistic) craftwork, handicraft; de: Kunsthandwerk *n.*, Kunstgewerbe *n.*, kunstgewerbliche Arbeiten *pl.*; da: kunsthåndværk; sv: hemslojd, konsthantverk; fi: taidekäsitö; ru: художественное ремесло

applied arts *pl.*: tarbekunst (IES) Terminibaasi *concept ID*: 1655829345

angewandte Kunst (angewandte Künste) (dict.cc);

tarbekunst: прикладное искусство (EVS)

käyttötaide: tarbekunst (SmES)

7. *teiskeelsed allikad*: en: (IES, dict.cc); de, da: (dict.cc); fi: (SmES); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitööteadus

9. *näitelseid*: „Tööstusrevolutsiooni järgset **kunstkäsitööd** on suures osas mõjutanud moderniseerimise ja industrialiseerimise diskursused.“ (Vicente 2017, lk 59)

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: *kunstkäsitöö* kunstipärane käsitöö. *Oskas seinapilte tikkida ja muud naiste kunstkäsitööd teha. See joogisarv on ehtne gruusia kunstkäsitöö.*

ÕS: *kunstkäsitöö*. Kunstkäsitööline.

(1) *Kunstkäsitööd* on vaja käsitööteaduse kontekstis, kui käsitleda ajalugu. MUIS kasutab ka seda sõna. (I. Ikkonen 29.11.16) – Estermis [termin.eki.ee/esterm/] *kunstkäsitööd* ei ole.

(2) EKSS seletus on eksitav. Nt naiste kunstkäsitöö osas väljub see kontekstist. (29.11.16) – Mis tähenduse sellele anname, kuhu konteksti paigutame, on meie otsustada (M.-L. Jaanus 29.11.16) – See *kunstkäsitöö* võis tähendada meisterlikkust. (K. Pajupuu 29.11.16)

(3) *Arts and Crafts* on tõlgitud eesti keelde ebaõnnestunult – ainsuslikult „kunsti ja käsitöö“; seal said ju kõrged ja madalad kunstid kokku... meil ei ole õiget tõlget. (I. Ikkonen 29.11.16) – Tulevikus mõtleme, mis on korralik tõlge *Arts and Crafts* liikumisele. (K. Tüür 29.11.16)

(4) *Kunstkäsitöö* on tunduvalt laiemalt kasutuses kui *kodukäsitöö*. Võime sellele terminina anda küll kitsama seose, kuid ainult ajaloo konteksti ei saa lükata. Terminina tähendab seda ja seda, üldkeeles midagi muud. (H. Plado 29.11.16)

(5) Saksa keeles on sellel Vikipeedia andmetel kindel kitsas tähendus, mis erineb disainist. „Originaalse kavandi järgi valmistatud unikaat“. Ma saan aru, et on praegu ka kasutuses samas tähenduses. (M. Keeman 29.11.16) – Disain on reprodutseeritav, kuid käsitöös saab ka teha väikeseeriaid. (I. Ikkonen 29.11.16)

(6) Leidsin teaduskirjandusest *kunstkäsitöölise*, mida on kirjutanud Risto Järv: „...sellisel puhul on paslik folkloori võrrelda kunstkäsitöölise toodanguga...“. (29.11.16)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*:

(1) termin sobib kasutada ajaloolises kontekstis meisterliku käsitöö tähenduses (29.11.16)

(2) sobib seostada *Arts and Crafts* liikumisega (29.11.16)

(3) vastu võtta (29.11.16)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1878235475; andmebaasi kantud, 11.12.17 viimati muudetud 22.11.18

23. *Arts and Crafts liikumine* (Arts and Crafts)

1. *termin*: liikumine Arts and Crafts

Arts and Crafts liikumine

2. *muutevormid (omast., osast.)*: liikumise Arts and Crafts, liikumist Arts and Crafts

Arts and Crafts liikumise, Arts and Crafts liikumist

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: et: kunstid ja käsitöö *mittes*.

6. *teiskeelsed vasted*: en: Arts and Crafts (movement); de: Kunst und Handwerk,

Die Arts-and-Crafts-Bewegung, Kunstgewerbe *n.* ('arts and crafts');

fi: Arts and Crafts taidesuuntaus, Arts and Crafts -liike; ru: (движение) «Искусства и ремёсла»

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitööteadus (kunstiteadus)

9. *näitelaused*: „Teadupoolest on disaini- ja kunstiajalugudes tarbekunsti defineeritud, revideeritud ning teoretiseeritud lainetena alates *Arts and Crafts movement*’ist kuni meie kaasajani.“ (Vicente 2017, lk 60)

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) See väljend on rahvusvaheliselt niivõrd kinnistunud, et kas me üldse peame sellega midagi tegema? (R. Tomberg 05.02.19) – Ei peaks, aga on olnud aegu, kui sellega on midagi ette võetud, nt liikumine „Kunstid ja käsitöö“, vene keele, nõukogude meelega mõjul. (M.-L. Jaanus 05.02.19) – Kui me sellega midagi teeme, siis me peame seda ka seletama järgneval kolmel leheküljel. (R. Tomberg 05.02.19) – Küsimus kerkis üles sest, et seda on üritatud tõlkida eesti keelde. (M.-L. Jaanus 05.02.19) – Mis mõttega? (J. Ratas 05.02.19) – Ma ka ei näe nagu pointi. (R. Tomberg 05.02.19) – See on samasugune kunstigruppeeringu nimetus nagu kõik teised, mida ei tõlgita. (J. Ratas 05.02.19)

(2) Kuidas seda nüüd eesti keeles korrektselt vormistada? Saan aru, et sõna „liikumine“ võime ära tõlkida, aga nime Arts and Crafts ei puutu. Kuidas on korrektne kirjutada? (M.-L. Jaanus 05.02.19) – Kui ta on mõlemad sõnad suure tähega, siis ta jätab nime mulje. (T. Leemets 05.02.19) – Ongi täitsa nimi. (J. Ratas 05.02.19) – Kui on nimi, siis ta ei käi kursiivis. Meil on kaks varianti: kas liikumine Arts and Crafts või Arts and Crafts liikumine, omastavas siis. Nagu teater Vanemuine ehk Vanemuise teater. (T. Leemets 05.02.19) – Kumba neist eelistada? (M.-L. Jaanus 05.02.19) – Nii nagu Vanemuise teatriga. (T. Leemets 05.02.19)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*:

(1) termin vastu võtta (05.02.19)

(2) definitsioon ja selgitus kuulub kunstiteaduse valdkonda (05.02.19)

(3) mitte kasutada kunstilikumise nime tõlkimist ehk lugeda terminivariant *liikumine Kunstid ja käsitöö* mittedoovitavaks (05.02.19)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1648880491;

andmebaasi kantud 22.11.18

24. *isetegemine* (DIY)

1. *termin*: et: isetegemine

2. *muutevormid (omast., osast.)*: isetegemise, isetegemist

3. *definitsioon*: Isetegemine on igasugune loov käeline asjaarmastajalik tegevus, mis on suunatud lihtsate ja kiirete lahenduste leidmisele käepäraste vahenditega.

4. *selgitus*: See on hoiakupõhine kultuurinähtus, mitte käsitööala.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: DIY

6. *teiskeelsed vasted*: en: Do It Yourself ehk DIY; de: Selbermachen *n.*; sv: gör det själv; fi: ITTE (itse tehty maailma); ru: сделай сам, самоделка *f.* (kõnek. eseme kohta)

Basteln n. 'meisterdamine'

basteln: (asjaarmastajana) meisterdama (SksES, lk 139)

7. *teiskeelsed allikad*: en: (KTK); de: (dict.cc, OSA); fi: (KTK); ru: (VES)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitööteadus

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Kuhu paigutub DIY (*do it yourself*) – isetegemine. Kas see on pigem kodukäsitöö või pigem hobikäsitöö? (K. Tüür 29.11.16) – Mõlemat. – (K. Jõeste 29.11.17) – Kas peame seda siin seostama või ei? (K. Tüür 29.11.16) – Seda peaks iga juhtumi puhul eraldi vaatama, kas seostub rohkem kodukäsitööga või hobikäsitööga. (I. Ikkonen 29.11.16) – See on hoiak, midagi enam kui käsitöö. (K. Pajupuu 29.11.16) – Hoiakupõhine. (K. Jõeste 29.11.16) – Eestikeelne vaste on *isetegemine*. (J. Ratas 29.11.16)

(2) Kui see võtta terminiks, siis vajaks pikemat selgitust. (H. Plado 29.11.16) – Seda peaks nii esitama, et kes ei tea, saaks ka aru. (I. Ikkonen 29.11.16)

(3) Analooogia *Arts and Crafts* 'iga: asi, kus on olemas ingliskeelne kinnisväljend, mida tahaks eesti keeles omasõnaga väljendada. Pakume selle välja, aga hetkel on see teisejärguline, kuid tähendusvälja kaardistamiseks peame seda arvesse võtma. (K. Tüür 29.11.16)

(4) Kas termin võiks olla *isetöö*? Kas see on käsitööharu või kultuurinähtus? – See on kultuurinähtus, mitte käsitööala. (29.11.16; 17.09.18)

(5) Isetegemise vaste soome keeles on ITTE (*itse tehty maailma*; viitab ilmselt ka sõna ise, sm *itse*, murdevormile *itte* – no et kui murdes, siis nagu pisut naivistlik või nii). Põhimõtteliselt võiks ju ka eesti keeles kaaluda vasteks näiteks murdelist *esi* (aga läheb vist sassi sõnaga *esi:ee:ett* – tööjärg). Minu meelest on see kultuurinähtus, see ei seostu materjali, tehnika, tulundusliku aspektiga (kodutööndus-käsitööndus). *Naivism* ehk parem vaste eesti keeles. (P.-K. Parts e-kiri 13.09.18)

(6) Isetegemist iseloomustavad omadused: eelneva ettevalmistuseta, asjatundmatu, ebakvaliteetne, kiirestivalmiv, tarbjalik, taaskasutus, loovad lahendused... (17.09.18)

(7) Kas seda üldse pidada käsitööks, sest *isetegemise* juures ei ole kvaliteet ega tase olulised? Hobikäsitöö see pole, sest hobikäsitööd tehakse asjatundja tasemel, mis sest et tasuta; isetegija on enamasti käsitöövaldkonnas asjatundmatu. (M.-L. Jaanus 17.09.18)

(8) „Isetegemine“ on väga lai. (T. Leemets 17.09.18)

(9) Mul on tunne, et see on nähtus, mis on olemas olnud ka juba varasemalt. Võib-olla on siin kvaliteedi küsimus – tegin ise, sai kuidagi –, aga nõukogude ajal tehti sageli ise ja sageli väga hästi. Ei olnud teist võimalust ja ettevalmistus oli ka teisem. (I. Ikkonen 17.09.18)

(10) Palju ilusaid asju on taaskasutatud. (I. Ikkonen 17.09.18) – see pole päris taaskasutamine vaid... kiire ja loov lähenemine kvaliteeti taotlemata. (M.-L. Jaanus 17.09.18)

(11) Kuskil siin mingi taaskasutuse idee on ju sees, ükskõik kas siis kvaliteetselt või mitte kvaliteetselt. (E. Velsker 17.09.18)

(12) Kas isetegemine pole mitte eelneva ettevalmistuseta, jõukohane kõigile. Enam-vähem nii seda representeeritakse. Tänapäeval reklaamitakse seda kui taaskasutamist, samas ei kannaks see taaskasutamise sügavamat tähendust. (I. Ikkonen 17.09.18)

- (13) *Põlveotsas nikerdamine* terminiks? (M.-L. Jaanus 17.09.18) – *tegin kah midgi* (I. Ikkonen 17.09.18) – Käsitöökeele terminiks *tegin põlveotsas kah midagi* vist ei sobi hästi. Sellest vaatenurgast on *isetegemine* päris tore termin. (M.-L. Jaanus 17.09.18) – *Isetegemise* häda ongi, et see on nii lai – käsitöö tegemine on ju ka ise tegemine. (E. Velsker 17.09.18)
- (14) Kas saaksime täpsustada? (M.-L. Jaanus 17.09.18) – „iseseisvalt“ (I. Ikkonen 17.09.18) – „asjaarmastaja“ (M.-L. Jaanus 17.09.18) – FIE. Tema on ju ka isetegija. (üliõpilane 17.09.18)
- (15) Kuidas keeleinimesed tähtlühendisse suhtuvad? (M.-L. Jaanus 17.09.18) – Ei poolda. (E. Velsker, T. Leemets 17.09.18)
- (16) Sõltub kontekstist. Kui käsitöös „isetegemisest“ muudmoodi ei räägita, siis sobib *isetegemine* ka terminiks. (...) See ingliskeelne lühend käib igasuguse meisterdamise, ka torude remontimise kohta – on ka ju lai mõiste. (T. Leemets 17.09.18)
- (17) ... „ei eelda mingit ettevalmistust“ (E. Velsker 17.09.18) – vene keeles öeldakse selle kohta *самодельная* (üliõpilane 17.09.18) – Vene-eesti sõnaraamatus on: *самоделка* kõnek. omaenda kätetöö, omatehtud asi ~ asjake; *детские самodelки* laste tehtud asjad. (E. Velsker 17.09.18) – See käib eseme kohta. (...) Tegemine on tegevus, mis peaks definitsioonis olema. (T. Leemets 17.09.18)
- (18) UKUle käsitöö tegijaid, aga mitte kõiki, nimetati *taiduriteks*. (I. Ikkonen 17.09.18) – See on eesti keeles *meistri* või selle, kes midagi hästi teeb, tähenduses. (E. Velsker 17.09.18)
- (19) Asjaarmastaja on elukutselise vastand. (T. Leemets 17.09.18)
11. *terminoloogiakomisjoni otsus*:
- (1) edaspidiseks arutamiseks kuni parema eestikeelse vaste leidmiseni (29.11.16).
- (2) parema puudumisel vastu võtta termin *isetegemine* (17.09.18)
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: /1414123865; viimati muudetud 22.11.18

25. *käsitööline* ehk *käsitöötegija*

1. *termin*: et: käsitööline

2. *muutevormid (omast., osast.)*: käsitöölise, käsitöölist

3. *definitsioon*: Käsitööline ehk käsitöötegija on käsitööga tegelev isik.

4. *selgitus*:

(1) Käsitööline on teatud oskustega käsitöötegija (vastandub isetegijale, kelle puhul ei eeldata käsitööoskust) ning üldjuhul identifitseerib end käsitööliste kui subkultuuri, eluala, seisuse, ajaloo vms-ga.

(2) Kuna *käsitöölisel* on ajaloolisest kontekstist ja ajalookeelest lähtuvalt ka teine tähendus, siis sobib vastavalt kontekstile kasutada tänapäevase *käsitöölise* kohta sünonüümi *käsitöötegija*.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: *käsitöötegija* (täielik sünonüüm tänapäeva käsitöölise kohta, mitte ajaloolises mõttes käsitöölise kohta)

6. *teiskeelsed vasted*: en: crafter, craftsman, artisan (dict.cc); handicraftsman (IES);

de: Handwerker *m.*, Handwerkerin *f.*; sv: hantverkare; fi: käsityöläinen; artesaani (kutsekoolihaaridusega käsitööline); ru: ремесленник *m.*, ремесленница *f.*, рукодельник *m.*, рукодельница *f.* ('käsitöötegija')

7. *teiskeelsed allikad*: en, de, sv: (dict.cc); fi: (SmES); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitöö, käsitööteadus

9. *näitelauseid*:

(1) „Osava tegutsemise korral võib Eesti metsatalus elava **käsitöölise** ostjaskond asuda mistahes maailma nurgas.“ (Tüür *et al* 2017, lk 16)

(2) „Linnus jaotab eesti maakäsitöölised vaatlusalusel perioodil kolme suurde rühma: vabad käsitöölised, mõisakäsitöölised ja külakäsitöölised.“ (*ibid.*, lk 17)

10. *märkused, kommentaarid*:

ÕS: **käsitööline** käsitööst elatuja. aj rändkäsitööline, tsunftikäsitööline. Kunstkäsitööline

EKSS: **käsitööline**

1. mingi käsitööga kutseliselt tegelev isik (näit. kangur, sepp, tisler, kingsepp, müürsepp). Käsitöölise selts, organisatsioon. *Keskajal kuulusid käsitöölised tsunftidesse. Minu käsitöolisest isa teenis elatist kingsepana.*

▷ Liitsõnad: kodukäsitööline, rändkäsitööline, tsunftikäsitööline.

Kas meil on vaja termineid:

linnakäsitööline, maakäsitööline, vaba käsitööline, mõisakäsitööline ja külakäsitööline; linnakäsitöö, maakäsitöö, külakäsitöö; rändmeister, külameister? (M.-L. Jaanus 25.11.18)

(1) Omab oskuseid midagi teha. (E. Manglus 29.11.16)

(2) Defineerida selle järgi, mis on kutselise käsitöölise ja käsitöölise vahe. (H. Plado 29.11.16) – Ma ei ajaks *käsitöölise* alla harrastajaid. (K. Pajupuu 29.11.16) – Siis poleks kutselist käsitöölist vaja. (M.-L. Jaanus 29.11.16)

(4) Mis vahe on töölisel ja käsitöölisel? (E. Manglus 29.11.16) – (...) **tööline on peamiselt kehalist tööd tegev palgatöötaja (EKSS)**

(5) Käsitööga tegelev isik on üldisem mõiste, mis võiks olla *käsitöötegija*. *Käsitööline* on üldmõiste käsitöönduses. *Kutselise käsitööline* ja *käsitööline* on erinevad terminid. (14.05.18)

(6) *Käsitööline* ikka parem ja traditsioonilisem kui *käsitöötegija*. Üks võimalus oleks *hobikäsitöölist käsitöötegijaks* nimetada. Minu meelest käsitöölisel omaette identiteet käsitöölisena – ehk võiks ka definitsioonis viidata, et üldjuhul identifitseerib end käsitöölise kui subkultuuri, eluala, seisuse, ajaloo vms-ga. (P.-K. Parts e-kiri 13.09.18)

(7) Keeleliselt ei ole terminil mitte midagi viga ja mina rohkem ei ütle. (T. Leemets 17.09.18)

(8) Ajalooliselt on *käsitööline* seisus. Kolm seisust oli. Näiteks meie kontekstis peeti ka kaupmeest käsitööliseks kuniks kaupmees ei teinud enam midagi, vaid hakkas vahendama. Aga see on väga hiline nähtus. (I. Ikkonen 17.09.18)

(9) Meie hariduse juurde kuulub ju ka oma käsitöö turundamine ja müümine. Käsitööline ongi väga lai mõiste. (M.-L. Jaanus 17.09.18)

(10) Kas käsitööline ei ole just see, kes on omandanud mingid oskused, sest kui rääkisime isetegijast selles kategoorias, kes ei ole üldse midagi omandanud, siis vastandusena võiks käsitööline olla... (I. Ikkonen 17.09.18)

(11) Kas [palk]ehitaja saab olla käsitööline? (üliõpilane 17.09.18) – Kui kaupmees sai olla [keskajal] käsitööline, siis miks mitte! Sa ju ehitad kätega. (I. Ikkonen 17.09.18) – Saab öelda, et ehitaja kasutab käsitööriistu. (üliõpilane 17.09.18)

(12) Vaatasin ÕSist, et käsitööline on käsitööst elatuja. (...) Ma võin ennast nimetada aeg-ajalt käsitöötegijaks, aga mitte käsitööliseks ja tulu pole ma sellest tegevusest kunagi tahtnud. (T. Leemets 17.09.18) – Mina nimetaks sellist tegevust, mida sina teed, *hobikäsitööks* ja sind *hobikäsitööliseks*. (M.-L. Jaanus 17.09.18)

(13) *Käsitöötegija* võiks pigem *hobikäsitöö* all olla, *hobikäsitöölise* tähenduses. *Käsitööline* üldmõistes sobib nagu päris hästi. (E. Velsker 17.09.18)

(14) *Käsitöömeister* on seotud *käsitööesemetega*. (E. Velsker 17.09.18) – Kui võtta *käsitöölist* veel laiemalt ja üldisemalt, siis ongi lihtsalt „käsitöö tegija“? (M.-L. Jaanus 17.09.18) – Kui väga detailseks läheme, ei täida termin enam üldmõistelist ülesannet. (I. Ikkonen 17.09.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*:

(1) arutada seda asja veel (29.11.16)

(2) *Käsitöötegija* ehk *käsitööline* kui käsitööga tegelev isik on üldiseim termin. (14.05.18)

(3) *Käsitööline* on üldmõiste käsitöönduses. (14.05.18)

(4) *Kutseline käsitööline* ja *käsitööline* on erinevad terminid. (14.05.18)

(5) vastu võtta üldiseimaks terminiks *käsitööline*, mille sünonüümiks *käsitöötegija* (17.09.18)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1363304308; andmebaasi kantud 22.11.18

26. *kodukäsitööline*

1. *termin*: et: kodukäsitööline

2. *muutevormid (omast., osast.)*: kodukäsitöölise, kodukäsitöölist

3. *definiitsioon*: Kodukäsitööline on kodukäsitöö tegija.

4. *selgitus*: isik, kes valmistab käsitööesemeid enda tarbeks, kodukäsitöö tegija.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: käsitöötegija

6. *teiskeelsed vasted*: de: Heimwerker *m.*, Heimwerkerin *f.*

7. *teiskeelsed allikad*: (OSA, SkES, lk 548)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitöö, käsitööteadus

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (17.09.18)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1797082359; andmebaasi kantud 21.11.18

27. *hobikäsitööline*

1. *termin*: et: hobikäsitööline

2. *muutevormid (omast., osast.)*: hobikäsitöölise, hobikäsitöölist

3. *definiitsioon*: Hobikäsitööline on isik, kes harrastab käsitööd eneseteostuseks ja ajaviiteks.

4. *selgitus*: Hobikäsitöö harrastaja käsitööoskused on tavaliselt head, inimene sellel alal võimekas ja tema taotluseks kvaliteetne tulemus.

6. *teiskeelsed vasted*: de: Hobbyhandwerker *m*, Hobbyhandwerkerin *f.*; Heimwerker *m.*, Heimwerkerin *f.*

Heimwerker: kuldsete kätega meistrimees, (käsitöö)meister (SksES, lk 548)

7. *teiskeelsed allikad*: (OSA, SksES)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitöö, käsitööteadus

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Ehk saab kuidagi viidata, et tase võib olla vägagi kõrge (nn professionaalsed amatöörid). (P.-K. Parts e-kiri 13.09.18)

(2) Hobikäsitööd võib teha ka professionaalselt. (I. Ikkonen 17.09.18) – ...nagu on kutseline näitleja ja harrastusnäitleja; (...) ilmselgelt pole *hobikäsitöö isetegemine, hobikäsitööline isetegija*. (M.-L. Jaanus 17.09.18)

(3) Hobitegevus ei eelda vastava hariduse olemasolu (I. Ikkonen 17.09.18) – Aga käsitöökursustele läheksid nad heal meelel: hobikorras õppima. (M.-L. Jaanus 17.09.18)

(4) Kutseline käsitööline teeb seda leivateenimiseks, hobikäsitööline oma lõbuks. (T. Leemets 17.09.18) – Ma paneks sinna rõhu, et ei ole professionaalne (M. Kangur 17.09.18) – Ta võib olla väga professionaalse tasemega. (I. Ikkonen 17.09.18)

(5) „Hobikäsitööd harrastatakse ajaviiteks,“ on eespool. (E. Velsker 17.09.18) – „Meelelahutuslik“ samuti. (M.-L. Jaanus 17.09.18) – Priit-Kalev oma kirjas jällegi tõrgub selle sõna vastu. (E. Velsker 17.09.18) – Mis tänapäeval ei ole meelelahutus? Täiesti professionaalseid asju nimetatakse meelelahutuseks. (I. Ikkonen 17.09.18) – Kui juba panna definitsiooni „ajaviiteks“, siis seda meelelahutust pole enam juurde vaja. (E. Velsker 17.09.18)

(6) Kui ma oleks hobikäsitööline, siis minu jaoks motiveeriv jõud oleks eneseteostus – viis ennast kuidagi väljendada. (M.-L. Jaanus 17.09.18)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (17.09.18)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1966912375; andmebaasi kantud 22.11.18

28. *kutseline käsitööline*

1. *termin*: et: kutseline käsitööline

2. *muutevormid (omast., osast.)*: kutselise käsitöölise, kutselist käsitöölisi

3. *definitsioon*: Kutseline käsitööline on käsitööharidusega isik, kes elatub käsitööst.

4. *selgitus*: institutsionaliseeritud käsitööline (14.05.18)

6. *teiskeelsed vasted*: de: Handarbeiter *m.*, Handarbeiterin *f.*; ru: ремесленник-профессионал
Handarbeiter: käsitöömeister (SksES, lk 529)

7. *teiskeelsed allikad*: de: (OSA); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitöö, käsitööteadus

9. *näitelauseid*: „Edasisel tööriistade ja tehnika jälgimisel peame tõsiselt silmas pidama seda kodukäsitöö, **kutselise käsitöö** ja käsitöönduse kõrvuti esinemist eesti feodaalses külas, mis lubas eeldada ka töötehnikas mõningate eri kihistuste üsna põlist kõrvuti esinemist.“ (Viires 1960, lk 14–15)

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Kutseline on siis paberiga käsitööline? (P. Rand 29.11.16) – Jah, professionaalne (H. Plado 29.11.16) – Kas ta peab praktiseerima ka samal ajal? Minu jaoks see kutselise nüanss tähendabki, et ta tegeleb sellega päevast-päeva. (K. Tüür 29.11.16) Nii ja naa, töö kõrvalt. (P. Rand 29.11.16) – EKSS järgi võib kutseline olla ka siis, kui tal on oskused, läbitud kutseõpe. (M.-L. Jaanus 29.11.16)

(2) Kutseline käsitööline on seotus sellega, et ta teenib midagi. (E. Manglus 29.11.16)

(3) Millised on kutselise käsitöölise omadused? (M.-L. Jaanus 29.11.16) – Professionaalsed oskused. (K. Jõeste 29.11.16) – Igapäevane töö. (E. Manglus 29.11.16) – Oskused, mis võimaldavad elatist teenida. (K. Pajupuu 29.11.16) – Samas, kui sa oled mingi soperdaja, sa võid

kutseline käsitööline ikka olla. See ei määra kutselisust, kas on oskused või ei ole. (J. Ratas 29.11.16) – Amet. (K. Jõeste 29.11.16) – Käsitööst elatuv. (K. Pajupuu 29.11.16)

(4) Võiks hõlmata ka diplomeeritud käsitöölise. (H. Plado 29.11.16) – Institutsionali-seeritud käsitööline. (J. Ratas 29.11.16)

(5) (*Kutseline*) *käsitööline*: kutset omav, elukutseline, käsitööst elatuv, (hõlmab ka käsitööharidust), institutsionaliseeritud. (14.05.18) – Selline olnuks määratlus, kui käsitööline ja kutseline käsitööline olnuks üks termin. (M.-L. Jaanus 17.09.18)

(6) Institutsionaliseeritud käsitööline ja kutseline käsitööline pole sama – kutseline võib teha tööd ametlikus ettevõttes, aga ei pruugi, võib mustalt teha ja end sedasi elatada. Siis on veel institutsionaliseeritud käsitöö rangelt võttes ringides toimetamine, aga jälle institutsionali-seeritud selle kohta öelda – kriibib nagu keelekõrva. Keskaegses mõttes oli jah käsitöölise tsunft kui institutsioon, 20.–21. sajandi mõttes oleme institutsionaliseerunud käsitöölised pigem meie, kes me saame palka vm kapitalipalukesi (sh kultuurilise kapitali) koolidest, käsitööliitudest jms. (P.-K. Parts e-kiri 13.09.18)

ÕS: institutsionaliseerima: institutsiooniks korraldama

(7) Kutselise käsitöölise definitsioonis võiks olla „käsitööst elatuja“. (M.-L. Jaanus 17.09.18)

(8) Oma käsitööst elatuja? Ta võib olla ka ju kaupmees... (M.-L. Jaanus 17.09.18) – Ta võib olla ka osa mingist n.ö korporatsioonist; ta teeb ise ja talle makstakse näiteks palka selle eest. (I. Ikkonen 17.09.18) – Hobikäsitööline võib ka saada oma käsitöö eest raha (kuigi rahasaamine pole eesmärk); aga meie ei saa olla oma valdkonnas hobikäsitöölised, sest meil on käsitööharidus. (M.-L. Jaanus 17.09.18)

(9) Kutselisel käsitöölisel peaks ikkagi mingi haridus või treening olema... või siis paber, mis tunnistab, et ta oskab. (I. Ikkonen 17.09.18)

(10) Siia definitsiooni paneks tunnusteks raha ja hariduse. (M.-L. Jaanus 17.09.18)

(11) Hobikäsitööline ja kutseline käsitööline võiks olla sama malli järgi. (...) Isik, kellel on käsitöö eriharidus. Või käsitööharidus. (T. Leemets 17.09.18)

(12) Selle definitsiooni järgi võib kutseline käsitööline olla ka soss-sepp (vusserdaja), kellel on haridus ja ta töötab näiteks koosneri juures karusnaha raseerijana. Iseasi, kes teda palkaks. (M.-L. Jaanus 17.09.18)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*:

(1) arutada veel (29.11.16, 14.05.18)

(2) vastu võtta (17.09.18)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1018394147; andmebaasi kantud 23.11.18

29. *käsitöömeister*

1. *termin*: et: käsitöömeister

2. *muutevormid (omast., osast.)*: käsitöömeistri, käsitöömeistrit

3. *definitsioon*: Käsitöömeister on käsitööesemete meisterlik ning tunnustatud valmistaja, kellel on vastav väljaõpe ja kes valdab oma käsitööala oskusi kõrgtasemel.

4. *selgitus*: võib olla iseõppija või pärandoskaja

6. *teiskeelsed vasted*: en: crafter; de: Meister *m.*; fi: käsityöläismestari;

ru: мастер *m.*, мастерица *f.*, умелец *m.*, умелица *f.*

crafter: meister, käsitöömeister (IES)

craftsman: käsitöömeister, meister (IES)

Meister: käsitöömeister (SksES, lk 788)

mestarmies (käsitööläismestari): käsitöömeister, meistermees (SmES)

7. *teiskeelsed allikad*: en: (IES); de: (SksES); fi: (SmES); ru: VES

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitöö, käsitööteadus

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Millised on käsitöömeistri tunnused? (M.-L. Jaanus 29.11.16) – Tunnustatus. (M. Rennu 29.11.16) – On ametlik tunnustatus ja ühiskondlik tunnustatus. (J. Ratas 29.11.16)

(2) Väljaõpe. (I. Ikkonen 29.11.16) – See väljaõpe on hea: ta on saanud vastavad volitused. (H. Plado 29.11.16) – Iseõppija väljaõpe? (M.-L. Jaanus 29.11.16) – Süsteemisisene väljaõpe tänapäeva Euroopas on ikka oluline. Ei saa näiteks töötada kullassepana Saksamaal, kui pole õppinud selles süsteemis. (I. Ikkonen 29.11.16) – Kas Kihnu Roosi on meister? – Tal on ühiskondlik tunnustus, kuigi pole ametlikku väljaõpet.

(3) Meisterlik. (K. Jõeste 29.11.16) – „Isik, kes valdab oma ala teadmisi ja oskusi kõrgtasemel“, siis ei ole väljaõpe oluline. (K. Pajupuu 29.11.16) – Siis on vaja tasemeid mõõta. (M.-L. Jaanus 29.11.16) – „Kõrgtase“ on hinnanguline ja „valdab“ on ka väga hea. (K. Tüür 29.11.16)

(4) Märksõnastikus [EMS] asendab *käsitöömeistrit* märksõna *käsitöö tegija*, sellest laiem on meistrid. (K. Tüür 29.11.16)

(5) Teaduskeeles tuleb välja *käsitöömeistri* ainult ajalooline tähendus, aga see võib olla sellest, et teie tekste ei ole pandud sisse. (H. Plado 29.11.16)

(6) Tunnustatud, meisterlik, väljaõpe, valdab oma ala oskusi kõrgtasemel. (14.05.18)

(7) Käsitöömeister ja diplomeeritud käsitööline hoida eraldi. (14.05.18) – Kas on vaja termineid diplomeeritud käsitööline või käsitööharidus? Või mil viisil hoida diplomeeritud käsitööline ja käsitöömeister eraldi? (M.-L. Jaanus 25.11.18)

(8) Käsitöömeistri juures võiks ära märkida, et praegune üldkeeleline kasutus iga käsitööga tegeleja kohta või laadal millegi isetehtuga kaubitseja kohta on ebasoovitav. Või siis möönda, et sõnal on kaks tähendust. (P.-K. Parts e-kiri 13.09.18)

(9) Siin definitsioonis on üks asi, mis tuleks ära parandada. Mitte sisuline. Lõpupoole on „ta valdab...“. Selle asemel paneks „ja kes valdab...“. (H. Plado 11.06.18)

EKSS: käsitöömeister

1. iseseisev ettevõtja mingil käsitööalal (nii ajalooliselt kui ka tänapäeval).

2. käsitöössemete meisterlik valmistaja tänapäeval

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*:

(1) termin vastu võtta (29.11.16)

(2) Hoida *käsitöömeister* ja *kutseline käsitööline* eraldi terminitena (14.05.18)

(3) Täpsustada definitsiooni (14.05.18)

(4) Lisada selgitusse: „võib olla iseõppija või pärandoskaja“ (11.06.19)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1787248717;

viimati muudetud 28.02.19

30. käsitööettevõtja

1. *termin*: et: käsitööettevõtja

2. *muutevormid (omast., osast.)*: käsitööettevõtja, käsitööettevõtjat

3. *definiitsioon*: Käsitööettevõtja on ettevõtja, kes müüb enda käsitööd või korraldab teiste käsitöölise tegevust ning toodangu ja teenuste müüki.

4. *selgitus*: Ta on registreeritud ettevõtja, kes müüb oma käsitööd ja ettevõtja, kes korraldab ettevõtjana käsitöölise tööd, müüki vm ärilist aspekti.

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitöö, käsitööteadus

9. *näitelaused*: „**Käsitööettevõtjad** ja koolilapsed otsivad kirju ja mustreid tootearenduseks või kooliprojektide jaoks.“ (Rannap 2018, lk 63)

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Käsitööettevõtja selgituse juures oleks minu meelest oluline esile tuua, et ta kas on registreeritud ettevõtja, kes müüb oma käsitöötooteid-teenuseid või korraldab ettevõtjana käsitöölise tööd või müüki vm ärilist aspekti. Põhimõtteliselt oli nõuka ajal tootmiskoondis UKU direktor ja võib-olla osakonnajuhataja ka käsitööettevõtja väga kaasaegses tähenduses. (P.-K. Parts e-kiri 13.09.18)

(2) Ta ei pruugi ise üldse käsitööd teha. (I. Ikkonen 17.09.18)

(3) ...kelle ettevõtlus on suunatud... (M.-L. Jaanus 17.09.18) – ...[käsitöö] tegemisele ja turustamisele... (I. Ikkonen 17.09.18)

(4) Kui meil on liitsõna vaja defineerida, siis seda põhisõna võib korrata. Kui meil on käsitööettevõtja, siis võime seletada, mis ettevõtja ta on. (T. Leemets 17.09.18)

(5) Kui tahta rõhutada, et ettevõtjaid on kahte tüüpi: üks, kes teeb ka ise ja müüb, ning teine, kes vahendab ainult teisi, siis peaks need mõlemad pooled definitsiooni sisse panema. (E. Velsker 17.09.18)

(6) Ettevõtja võib olla käsitööline, aga ei pea seda olema mitte. (M.-L. Jaanus 17.09.18)

(7) Ta võib olla ka koolituste korraldaja. (...) Nendel koolitustel ma müün oma käsitööoskust. (I. Ikkonen 17.09.18) – Siis on vaja „teenust“ ka definitsiooni sisse. (M.-L. Jaanus 17.09.18)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: vastu võtta (17.09.18)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1731248515; andmebaasi kantud 31.03.19

31. käsitööpraktik

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitööteadus

9. *näitelaused*: „Ajakirja Studia Vernacula ülesandeks on pakkuda akadeemilist võrdlevate uuringute ja diskussiooni platvormi peamiselt **käsitööpraktikuile** ja käelise kultuuri ning pärandi uurijaile, keskendudes käsitöö ja kultuuripärandi oskamise tahule.“ (SV 2015, lk 12)

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Käsitööpraktikut minu meelest pole vaja terminologiseerida (siis peaks ka käsitööteoreetiku vist terminologiseerima). (P.-K. Parts e-kiri 13.09.18)

(2) Ma saan aru, et see on üks neist sõnadest, mis on loodud selleks, et sõna „käsitööline“ vältida. (M.-L. Jaanus 17.09.18)

(3) Kui on käsitööpraktik, kas siis on olemas ka käsitööteoreetik? (I. Ikkonen 17.09.18)

(4) Eesti keeles on võimalik moodustada igasuguseid liitsõnu ja see [näitelause] kirjutaja on moodustanud antud juhul sellise. (T. Leemets 17.09.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: pole vaja terminina ei käsitööpraktikut ega käsitöö-teoreetikut (17.09.18)

32. kultuuripärand (pärand)

1. *termin*: et: kultuuripärand

2. *muutevormid (omast., osast.)*: kultuuripärandi, kultuuripärandit

3. *definiitsioon*: Kultuuripärand on tähenduslikuna tunnetatud, kultuuriline osa pärandist.

4. *selgitus*:

(1) Kultuuripärand võib olla nii aineeline kui ka vaimne pärand.

(2) Pärandiks võivad olla üksikud objektid või nähtused.

6. *teiskeelsed vasted*: en: cultural heritage; fi: kulttuuriperintö

et: **kultuuripärand** Seletus: Kultuuri ja looduskeskkonna terviklik kogum, mis on pärandatud meile minevikust, mida me mõjutame olevikus ning mida me anname edasi tulevikku. "Pärandkultuuri" ja "kultuuripärandi" mõisted on segunemas, piir nende vahel hägustub. (EMS)

en: cultural heritage; cultural inheritance (EMS)

7. *teiskeelsed allikad*: (KTK)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitööteadus

10. *märkused, kommentaarid*:

EKS 2019: **pärand** 1.1 eelnenud põlvkondade, varasemate aegade ja inimeste vaimsed varad või väärtused. *Mis on Noor-Eesti tõeline pärand? Oleme võõrdunud esivanemate usulisest pärandist. Euroopa ülikoolide akadeemiline pärand.*

ÕS: **pärand** pärija(te)le siirduv surnud isiku vara. *Võttis pärandi vastu, loobus pärandist.* Pärandi avanemine jur. Loominguline, teaduslik pärand = loomepärand, teaduspärand. **Kultuuripärand**, kunstipärand. Pärandihagi, pärandiosa. Pärandvara, **pärandkultuur**.

(1) Aineeline kultuuripärand ei eelda kogukondlikku mõõdet, vaimne kultuuripärand aga eeldab. *Kultuuripärand on laiem mõiste kui pärandkultuur, ehk: pärandkultuur on kultuuripärandi üks osa. Nt on monument kultuuripärandi osa (individuaalne looming), aga ei ole pärandkultuuri osa. Kultuuripärand jaguneb aineliseks (kinnis- ja irdpärand) ja vaimseks kultuuripärandiks.*

(2) Kui sa ütled pärandkultuur või kultuuripärand, siis sa ikkagi mõtled ikkagi väärtuslikule osale sellest, just kultuuriga seonduvalt. (A. Matsin 05.02.19) – See on säilitamist vääriv. Seda tahame öelda. (J. Ratask 05.02.19) – Mineviku karmil kultuurikogemusel, näiteks nõidade põletamisel, on see väärtus, et meile on jõudnud päralt, et seda kommet pole enam vaja. (M.-L. Jaanus 05.12.19) – Sa ei säilita mitte seda kommet, vaid informatsiooni selle kohta, et nii on tehtud. Kõike pole vaja ära unustada. (J. Ratask 05.02.19) – Kui see ära unustataks, siis me võib-olla juba kärssaks kuskil linnaväljakul. (M.-L. Jaanus 05.02.19) – Kas koonduslaager on kultuuripärand? (A. Matsin 05.02.19) – Ei ole. See ei ole traditsioon, vaid üksinähtus. Aga naiste vastane vägivald on traditsioon. See jookseb isegi rahvalauludest läbi: *oota, poeg, kui naise võtad, saad peksta teda nii palju, kui tahad...* See on väga konkreetselt kultuuripärandi osa. (J. Ratask 05.02.19) – *Kultuuripärandis* võib igasugu asju olla, aga kui me tunnetame sealt midagi väärtuslikku enda jaoks, siis see on *pärandkultuur*. (R. Tomberg 05.02.19)

(3) Ja siis on meil veel aineeline kultuur ja selle pärand (M.-L. Jaanus 05.02.19) – Meil on selline raamat, nagu „Väike pärimuskultuuri käsiraamat“ [(Tarang *et. al.* 2009)], mis räägib meile sellest, kuidas kirjeldada metsast leitud kultuuripärandit. (K. Tüür 05.02.19) – Sellest me ka rääkisime enne. See on RMK kodustatud kultuuripärand. (A. Matsin 05.02.19) – Aga millest lähtub oma definitsioonis Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit? (K. Tüür 05.02.19) –

„Traditsioonilised käsitööoskused on meie vaimse **kultuuripärandi** tähtis osa. Selle mõistmiseks, säilitamiseks ja väärtustamiseks tuleb senisest rohkem rõhuda tervikule– käsitleda **vaimset ja materiaalist pärandit** lahutamatuna koos ja võrdselt.“

<https://folkart.ee/meist/>

Seal ei ole definitsiooni. (M.-L. Jaanus 05.02.19)

(4) Kultuuripärand ja pärandkultuur. Nii. Kultuuripärand tundub mulle laiem mõiste kui pärandkultuur. (A. Matsin 05.12.19) – Sellepärast, et kultuuripärandi hulka kuuluvad ka need asjad, mis ei pärine pärandkultuurist, vaid on... Kui näiteks üksikisik püstitab mingi ägeda asja, siis see ei ole pärandkultuur, aga see saab kultuuripärandiks saada. (J. Ratas 05.02.19) – Parun von Uexküll otsustas, et talle Schiller meeldib, püstitas oma metsa mälestusmärgi, Euroopa esimese. See on kindlasti kultuuripärand, aga see ei ole pärandkultuur. (K. Tüür 05.02.19) – Kas sa tahad öelda, et pärandkultuur on laiem mõiste kui kultuuripärand? (A. Matsin 05.02.19) – Ei, vastupidi (K. Tüür 05.02.19) – Kõik kultuuripärandi asjad ei mahu pärandkultuuri alla. (J. Ratas 05.02.19) – Pärandkultuur on üks spetsiifiline osa. (K. Tüür 05.02.19) – Pärandkultuur on tähenduslik, aga kultuuripärand ei pruugi meile mittemidagi tähendada. Me lihtsalt, et see mingi asi on seal kuskil. (K. Jõeste 05.02.19)

(6) Kultuuripärandi objektile ei pruugi olla kogukondlikku mõõdet. Pärandkultuuril on. (K. Tüür 05.02.19) – Kultuuripärand on siis rohkem objektidena. (A. Kaljus 05.02.19) – Selle võib teha ka üksikisik: „tahan ja teen“. (K. Tüür 05.02.19) – Siis ta on nagu mingi objekt. (T. Leemets 05.02.19) – Pärandkultuur on kitsam kui kultuuripärand. Pärandkultuur on kogukondlik osa sellest. (K. Tüür 05.02.19) – Kirjuta see praegu üles siia! Mul on tunne, et me mõtleme erinevaid asju. Oh, ma ei oskagi seletada seda. Me mõtleme nagu kitsuse ja laiuse all erinevaid mõõtkavasid või erinevaid tähendusvälju. (A. Matsin 05.02.19) – Ma joonistan siia lehele... Nii ma umbes mõtlesin, et kogu see leht on kultuuripärand. Nt monument on kultuuripärand, aga monument ei ole pärandkultuur. Pärandkultuur on sellest natuke väiksem, mille tekitajaks on kogukond. Pärandkultuuri enda sees on omakorda pärimus. Sellest me rääkisime enne, et me tahame, et pärandkultuur neelaks alla pärimuskultuuri, selle suulise, ketruslaulu. Kedervars või vook ise on pärandkultuur. (K. Tüür 05.02.19)

(7) Teen vahekokkuvõtte: **pärandkultuur on tervenisti kultuuripärandi osa, pärimuskultuur on tervenisti pärandkultuuri osa.** (M.-L. Jaanus 05.02.19)

(8) Defineerime kultuuripärandi ära, siis vaatame, mis teistega saab. (A. Matsin 05.02.19) – Mina arvan, et kultuuripärand on ohjeldamatult seadusandluses ära defineeritud. (J. Ratas 05.02.19) – Aga võib-olla mitte nii nagu meile tarvis. Ja nüüd tuleb uus muinsuskaitse seadus ja me ei tea, mis saab. (K. Tüür 05.02.19) – Sõnaraamat ütleb väga lihtsalt: **kultuuripärand on varasematest aegadest pärit kultuurivara, nii vaimne kui ka aineeline.** (T. Leemets 05.02.19) – Siin mingil pärandi aasta [veebi] leheküljel öeldakse, et mõnda aega tähistas sõna kultuuripärand põhiliselt seda, mida nimetatakse aineliseks ehk materiaalseks kultuuriks. Tänapäeval käsitletakse kultuuripärandit ainelise osana, kõikvõimalikud inimese loodud asjad ja inimese ja looduse koosmõjus tekkinud asjad, millel on ajalooline ja kultuuriline või esteetiline väärtus. (J.

Ratas 05.02.19) – Me oleme seda rida ajanud, et on aineine kultuuripärand ja on vaimne kultuuripärand. Ja kultuuripärand ise on lai mõiste, mis sisaldab nii ainelist kui ka vaimset kultuuripärandit. Aga mida sa loed? (A. Matsin 05.02.19) – Ma arvan, see on mingi UNESCO dokument. (J. Ratas 05.02.19) – Aga loe edasi veel! (A. Matsin 05.02.19) – Siin on veel viide muinsuskaitse lehele ja see, et *kultuuripärandi* mõiste on mitmekesisestunud. Siin jaotatakse aineine veel kaheks alaliigiks: teisaldatav ja mitteteisaldatav. Need on need, mille kohta arheoloogias öeldakse *kinnis-* ja *ird-*. Veel on siin: nagu ainelise pärandi nimi ütleb, tuleneb selle väärtuslikkus objekti füüsilisest olemasolust ja meieni jõudmisest. See on nüüd aineine pärand. (J. Ratas 05.02.19) – Aineine, mitte materiaalne, kultuuripärand on tulnud praegu selleks, et tekitada sidet just vaimse kultuuripärandiga, mis kõik kokku on kultuuripärand. (A. Matsin 05.02.19) – Siin kultuuripärandi üldist mõistet ei olegi, vaid siin on eraldi vaimne ja aineine... (J. Ratas 05.02.19)

(9) Kultuuripärand on kultuuri v a r a, on ta siis vaimne või aineine ja see tähenduslikkus tekib just nimelt sellest, et meie võtame sealt selle osa, mis meie meelest on tähenduslik ja see on siis pärandkultuur, väärtuslikuna tunnetatud kultuuripärandi osa. Pärandkultuur on väärtuslikult tunnetatud kultuuripärandi osa. (R. Tomberg 05.02.19) – Kultuuripärand ei oleks kultuuri pärand, kui teda ei oleks tähenduslikult tunnetatud. (K. Tüür 05.02.19) – Vastupidi, kultuuripärand on kõik, mis on minevikust meieni jõudnud. (R. Tomberg 05.02.19) – Aga jõuab ainult väärtusotsustuste tulemusel. (K. Tüür 05.02.19) – Minu meelest on ka see kultuuri lisandumine... Kui me räägime lihtsalt pärandist, siis ma saaks Riina jutust aru. Pärand võib olla misiganes, aga kultuuripärand... kultuuri liitumine pärandile justkui annab sinna mingi valiku ja väärtuse. (A. Matsin 05.02.19) – See kultuur liitub ka erineval moel. Kas ta liitub läbi traditsiooni või läbi selle, et ühiskond tunnistab mingi asja nt kunstiliselt väärtuslikuks, aga seal ei ole mingit põlvkondade järjepidevust taga. (J. Ratas 05.02.19)

(10) Mulle tundub, et praegu on niimoodi, et ehkki me seda väga ei soovi, siis kultuuripärandi ametlik definitsioon ujub üsna täpselt sinna kanti, kuhu meie tahaksime panna pärandkultuuri. Ja küsimus on nüüd selles, kas meie tahame ikkagi neid kahte mõistet omavahel kuidagi kvalitatiivselt eristada. (K. Tüür 05.02.19) – Aga me peaks, sest praegu räägime erinevatest asjadest. (A. Matsin 05.02.19) – Me tahame ikkagi eristada *pärandkultuuri* ja *kultuuripärandit*. (K. Tüür 02.05.19) – Võib-olla seal polegi vahet. (A. Matsin 05.02.19) – Keeleliselt on siin suur vahe, üks on kultuur ja teine on pärand. Kultuur ja pärand ei ole sünonüümid. (M.-L. Jaanus 05.02.19)

(11) Ma ütleks praegu, et need teised sõnad, näiteks vaimne kultuur ja aineine kultuur on pärand. (A. Matsin 05.02.19) – Löfgren oma viimases artiklis ütleb ka, et seda vahet ei ole enam. Ei tehta vastandust. (K. Jõeste 05.02.19) – See aineine kultuuripärand, millega meie kool siin tegeleb, sellega kaasneb... on orgaaniliselt seotud vaimne kultuuripärand. (J. Ratas 05.02.19)

(12) Nüüd on ikkagi küsimus, kas me soovime poliitiliselt pingutada, selleks et endi jaoks sõnastada ära, mis on kultuuripärand ja mis on pärandkultuur, sest pärandkultuur on see, millega me tegeleme, aga mingi osa kultuuripärandist kui tervikust jätame välja. (K. Tüür 05.02.19) – Midagi me uurime ju ka laiemalt, mis ei ole pika traditsiooniga pärandkultuuri osa, nt värvikojast tehtud lõputöö. (J. Ratas 05.02.19) – Me peaksime need lahku lööma, meil on juba isekeskisest mudru arusaamine. (A. Matsin 05.02.19)

(13) Kadri, kas ma sain sust õigesti aru, et nt „Tõde ja õigus“ on kultuuripärand, aga rahvalaul on pärandkultuur? (T. Leemets 05.02.19) – Mina mõtlen seda pigem niimoodi, et kultuuripärand

hõlmab kõike seda väärtuslikku minevikutaaka, aga pärandkultuur on osa sellest. Ja sellele pärandkultuuril on kaks välistavat kriteeriumi, mis osa nendest objektidest võiks pärandkultuurist välistada ja jätta muu kultuuri valdkonda, on kogukondlikkus ja põlvkonnalt põlvkonnale üleminek. (K. Tüür 05.02.19)

(14) Meil ei ole probleem eriarvamus mõiste sisudes, vaid meil on neid risti-rästi minevaid mõisteid. Kultuuripärand jaguneb vaimseks ja materiaalseks UNESCO mõttes, misest et... (K. Tüür 05.02.19) – ...ei ole selgepiirilised. (A. Matsin 05.02.19) – Aga see kehtiv poliitiline jaotus on aine- ja vaimne. (...) Siin lähevad asjad selles mõttes risti, et kui meil on suur mõiste *kultuuripärand*, selle sees on pärandkultuur, mida meie taga ajame, aga sellest pärandkultuurist hargneb omakorda välja vaimne kultuuripärand, mis on jälle teistpidi mõiste (K. Tüür 05.02.19)

(15) Äkki me saame selgitusse panna: võrdluseks poliitiliselt laetud tähendusega kultuuripärand. Et eristust sisse tuua. Kui me siin enda käsitöökeele mõistes lepime kokku selle, kuidas meie seda mõistame, siis võrdluseks ja tagafooni on see poliitiline määratlus, ehk UNESCO sõnavara. (K. Jõeste 05.02.19) – Ma ei tea, see on... võiks ju kuidagi kokku leppida. (A. Matsin 05.02.19) – Raske on kokku leppida osapooltega, keda kohal pole. Ma pean silmas UNESCO esindajate puudumist tänasel koosolekul. (M.-L. Jaanus 05.02.19)

(16) Aga äkki me võiks teha nii, et kui „pärandkultuur on tähenduslikult tunnetatud osa mineviku kultuurist“, siis „kultuuripärand on tähenduslikult tunnetatud osa mineviku pärandist“. ☺ Sel juhul me ei pea neid omavahel üldse eristama. (A. Matsin 05.02.19) – Et seomegi kokku ja paneme üksteisele viitama ja teemegi teadlikult tautoloogilise paari? (K. Tüür 05.02.19) – Näen selles karuteenet iseendale. Kui praegu on segadus, siis pärast on veel suurem segadus. (M.-L. Jaanus 05.02.19) – Kuna mõlemal sõnal on sees „kultuur“, siis me ei saa kummagi sõna juures välistada tähenduslikkust või kultuuriga laetust. (A. Matsin 05.02.19) – Kui me kultuuripärandile oleme pannud praegu sellise negatiivse või miinusmärgiga definitsiooni, et sellel mingi asi puudub (puudub kogukondlik mõõde), siis äkki see lükata positiivsele... (K. Tüür 05.02.19) – Vaimne kultuuripärand täiesti selgelt eeldab kogukondlikku mõõdet. Eesti keeles praegu. Kui me ütleme siit edasi, et lihtsalt kultuuripärand ei eelda kogukondlikku mõõdet, aga vaimne kultuuripärand eeldab kogukondlikku mõõdet, mida ta teeb lihtsalt tänapäeval. (A. Matsin 05.02.19) – Aga siis me peame ikkagi minema kaasa sellega, mis praegu on, ja ütleva, et aine- ja kultuuripärand ei eelda kogukondlikku mõõdet, aga vaimne eeldab. (K. Tüür 05.02.19) – Teeme lause pikemaks siis. (M.-L. Jaanus 05.02.19) – Kas seda läbi kogukonna defineerida on üldse mõistlik? Kas kogukondlikkus on määrav selle juures? (A. Matsin 05.02.19)

(17) Selle me leppisime kokku, et „tähenduslik“ on neutraalne. (A. Matsin 05.02.19)

(18) See teie ausammaste jutt [vt nr 37 *pärandkultuur*] oli päris tore. Ma mõtlen, kuidas definitsiooni sisse sättida see, et kultuuripärandina me ju seda ei näe, et nt see kristallist jurakas on tegelikult ohtlik jääde. (M. Rennu 05.02.19) – See on sama jutt, mis ma rääkisin: me tunnetame pärandit enamasti positiivselt. (A. Matsin 05.02.19) – Ei ole ta midagi nii positiivne. Me räägime sõjapärandist või Stalini-aegsetest majadest või Lasnamäest... See on pärand. (J. Ratas 05.02.19) – Mõnda rõõmustab ja mõnda ajab oksele. (A. Kaljus 05.02.19)

(19) Ajalooline paratamatus on ka see, et iga põlvkond defineerib selle enda jaoks uuesti. (I. Ikkonen 05.02.19)

(20) Ma küsiks ka seda, millised on kultuuripärandi need omadused, mida me tahaks rõhutada? See on üks võimalustest defineerimiseks. Mälu võiks siin üks võtmesõnu olla. (M.-L. Jaanus 05.02.19)

(21) Kui ma vaatan jälle uue pilguga sellele paarile pärandkultuur-kultuuripärand, siis pärandkultuur on mingi kultuur, kus on positiivseid asju ja negatiivseid asju, aga viitab suuremale... kogukonnale. Ja kultuuripärand... seal on samamoodi positiivseid ja negatiivseid asju, aga pärand viitab justkui üksikasjale, üksikesemele... (A. Matsin 05.02.19) – Pärand on nagu paratamatus, kultuur on seotud mingite arusaamade ja valikutega tahan olen selle osa, ei taha ei ole. Pärandi kooslust ei saa muuta, saame valida, millele tähelepanu pöörata ja kuidas me ise seda kultuuri kanname. (M.-L. Jaanus 05.02.19) – Sa võid üritada muuta pärandit kandvat traditsiooni, aga pärand on lihtsalt olemas. (J. Ratask 05.02.19) Saan valida, kui palju ma selle kultuuriga kontakti võtan ja palju ei võta. (M.-L. Jaanus 05.02.19) – Mis on sinu jaoks tähenduslik. (K. Jõeste 05.02.19) – Ja kuidas see meid edasi aitab? (A. Matsin 05.02.19) – Noh-jah. Definitsioon võiks olla: kultuuripärand on ajalooline paratamatus. (M.-L. Jaanus 05.02.19) – Ei, ajalooline paratamatus on kultuuripärand. (R. Tomberg 05.02.19) – Sama öeldakse elektrivälja kohta: elektriväli on objektiivne reaalsus, mis ei sõltu meist ega meie teadmistest. (M. Rennu 05.02.19)

(22) Viimane 10 minutit enne lõunale minekut. Defineerime selle kultuuripärandi ära! Mis on pärandkultuuri kõige olulisemad tunnused? Pakun „paratamatus“. (M.-L. Jaanus 05.02.19) – „Minevik“, see, mis tekkis enne mind. (J. Ratask 05.02.19) – Mina ütleks seda, mida Marja-Leena kogu aeg ütleb: pärandkultuur on päritud osa kultuurist ja kultuuripärand on kultuuriline osa pärandist. Ja need võivad tegelikult kattuda suuresti. Seda tähenduslikkust ja kõike võib ju sinna lisada. (T. Leemets 05.02.19) – Ja siis me ei hakka toppima neid üksteise sisse. (A. Matsin 05.02.19) – Justnimelt. (R. Tomberg 05.02.19)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (05.02.19); *terminibaasist* puudub

33. *vaimne kultuuripärand*

1. *termin*: et: vaimne kultuuripärand

2. *muutevormid (omast., osast.)*: vaimse kultuuripärandi, vaimset kultuuripärandit

3. *definitsioon*: Vaimne kultuuripärand on mittemateriaalne osa kultuuripärandist.

4. *selgitus*: siia kuulub nt pärimus

6. *teiskeelsed vasted*: en: intangible heritage

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitööteadus

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Taust on selles, et ammu enne seda, kui hakati mingist vaimsest pärandist rääkima, räägiti ainult majadest ja vidinatest. Muinsuskaitse on oluline, aga see ei sisalda midagi vaimset. Vaimne kultuuripärand tuligi selle kõrvale, et tasakaalustatult väärtustada materiaalse kõrval ka mittemateriaalset poolt. (A. Matsin 05.02.19)

(2) Aga kui me räägime vaimsest kultuuripärandist, siis seal on kõik need asjad: kogukondlikkus, põlvkonnast põlvkonda üleminek. Siis on seal vaimses kultuuripärandis kõik sees. Seal toimub juba väärtuste põhjal valik (A. Matsin 05.02.19) – Jaa, las nad olla! Aga see ei ole mitte väärtuste põhjal eristus. (K. Tüür 05.02.19) – Ei ole vaimset pärandkultuuri, vaid on vaimne kultuuripärand. Vaimses kultuuripärandis juba on tehtud valik. (A. Matsin 05.02.19) – Minu mõte ei ole eristada valiku ega väärtuse põhjal, vaid algupära põhjal. (K. Tüür 05.02.19) – See tekitab suure segaduse, et kui vaimse kultuuripärandi kontekstis ei ole kõik vaimne, seal ei ole kõik pärand, siis seal on juba tehtud valik, siis me ütleme, et tegelikult kultuuripärand ei ole

valik, seal on kõik ja pärandkultuuris on tehtud valik, siis me justkui läheme nendega vastuollu. (A. Matsin 05.02.19) – Miks sa arvad, et vaimses kultuuripärandis on valikud tehtud? (R. Tomberg 05.02.19) – Kui me võtame vaimse kultuuripärandi definitsiooni järgi, siis tegelikult on vaimne kultuuripärand ka näiteks Aljošale lilled viimine. Kui Eesti vaimne kultuuripärand on Aljošale lilled viimine... – Ära too sisse sõna „Eesti“. (K. Tüür 05.02.19) – Selle sõna poolpoliitiline kasutus tähendab seda, et see sisaldab endas mingit valikut. Kogukonnad on tähtsustanud mingisugust nähtust ja selle esile tõstmine on vaimne kultuuripärand UNESCO konventsiooni mõistes.

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: vastu võtta (05.02.19); *terminibaasist* puudub

34. ainealine kultuuripärand

1. *termin*: et: ainealine kultuuripärand

2. *muutevormid (omast., osast.)*: ainelise kultuuripärandi, ainelist kultuuripärandit

3. *definitsioon*: Ainealine kultuuripärand on esemeline osa kultuuripärandist.

4. *selgitus*: jaguneb kinnis- ja irdpärandiks

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitööteadus

10. *märkused, kommentaarid*: vt ka nr 32 *kultuuripärand* ja nr 33 *vaimne kultuuripärand*

(1) Ainelisel kultuuripärandil ei pruugi enam seda vaimset kaasas olla. (J. Ratas 05.02.19) – Võib olla, aga ei tarvitse. (K. Jõeste 05.02.19)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: vastu võtta (05.02.19); *terminibaasist* puudub

35. esemeline pärand (irdpärand)

1. *termin*: et: esemeline pärand

2. *muutevormid (omast., osast.)*: esemelise pärandi, esemelist pärandit

3. *definitsioon*: Esemeline pärand on ainelise pärandkultuuri esemeline osa, irdpärand.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: irdpärand

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitööteadus (*irdpärand*: arheoloogia)

10. *märkused, kommentaarid*: vt ka nr 32 *kultuuripärand*

(1) Mina kasutan sellist asja ka nagu *esemeline pärand* ka. (A. Matsin 05.02.19) – Hea, et jutuks tuli, ma oleks muidu pakkunud, et *käeline pärand* on mingid käsitööesemed. (T. Leemets 05.02.19) – Mina seostaks seda *irdpärandiga*, mis on *ainelise pärandi* osa. (M.-L. Jaanus 05.02.19) – *Ainealine pärand* on laiem kui *esemeline pärand*. Ma ütleks ka, et *esemeline pärand* on osa *ainelisest pärandist*. Ainealine pärand on ka lubjapõletusahi, maja metsas, kaev jne. (A. Matsin 05.02.19) – See on ainelise pärandi teine jaotus, *kinnispärand*. (M.-L. Jaanus 05.02.19)

terminoloogikomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

36. kinnispärand

3. *definitsioon*: Kinnispärand on ainelise pärandkultuuri osa, mis hõlmab suuremaid objekte.

10. *märkused, kommentaarid*: vt ka nr 32 *kultuuripärand*

terminoloogikomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

37. pärandkultuur

1. *termin*: et: pärandkultuur

2. *muutevormid (omast., osast.)*: pärandkultuuri, pärandkultuuri

3. *definiitsioon*: Pärandkultuur on tähenduslikuna tunnetatud osa mineviku kultuurist.

4. *selgitus*:

(1) Mõiste hõlmab materiaalist ja vaimset kultuuripärandit, sh pärimuskultuuri.

(2) Pärandkultuur sisaldab kultuuripärandi objektide ja (või) nähtuste seoseid omavahel ja taustsüsteemiga.

6. *teiskeelsed vasted*: en: heritage culture; fi: perintökulttuuri

et: **pärandkultuur** eelmiste põlvkondade tegutsemise jäljed maastikul (EMS)

en: hereditary culture (EMS)

7. *teiskeelsed allikad*: (KTK)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitööteadus

9. *näitelaused*: „Üheks populaarsuse põhjuseks võib direktori sõnul pidada seda, et **pärandkultuuri** kursuseid lähikonnas ei toimu.“ (Rannap 2018, lk 48)

10. *märkused, kommentaarid*: vt ka nr 32 *kultuuripärand*

Käsitööteaduse üldterminite koosolek 17.09.18

(1) Pärandkultuuri omadused: paikkondlik eripära, traditsioon, on mõjutatud keskkonnast ja ajaloost, hoidmisväärtus (hoidmist, säilitamist väärt), seda antakse edasi järgnevatele põlvkondadele; edasi antud teadmised jpm. (17.09.18)

(2) „Pärandkultuur on eelmistelt põlvkondadelt päritud (saadud, üle võetud) paikkondlike iseärasustega kultuuriline käitumine.“ (17.09.18) – „Elu ja tegevus“ on kultuuri osa; „eelmised põlvkonnad“ on pärandi osa; ja „paikkondlik eripära“ käib mõlema kohta – on see ajalugu? (M.-L. Jaanus 17.09.18) – Eripära kujuneb küll mingis teatavas ajaloolises protsessis välja, aga traditsioon jääb siin päris välja – see vääraratu usk, et asjad on pikka aega niimoodi olnud. (I. Ikkonen 17.09.18)

(3) RMK ütleb, et pärandkultuur on eelmiste põlvkondade tegutsemise jäljed. (I. Ikkonen 17.09.18) – Kas Kalevipoja särg ja Kalevipoja künnijäljed jm suured lohud looduses? (M.-L. Jaanus 17.09.18) – Võtan siit Googlest järjest: Vikipeedia ütleb, et pärandkultuur on kultuuripärandi üks avaldumise vorme, mille all mõistetakse inimese loodud kultuuripärandit, inimese loodud objekte maastikul. Me peaks lähtuma enda vaatenurgast, nt sellest, et oleme pärandtehnoloogid. (I. Ikkonen 17.09.18)

(4) Pärandkultuur käsitöö kontekstis erineb mõnevõrra Lembitu Tarangu (pärandkultuuri mõiste Eestisse tooja) tõlgendusest (maastikega seostamisest). (17.09.18)

(5) Mis on pärandkultuuri ja kultuuripärandi vahe? Peale selle, et esimene on kultuur ja teine pärand. (M.-L. Jaanus 17.09.18) – Leidsin ühe õppematerjali, kus neid on kasutatud läbisegi: kord üks, kord teine. (E. Velsker 17.09.18)

Cultural Heritage is an expression of the ways of living developed by a community and passed on from generation to generation, including customs, practices, places, objects, artistic expressions and values. Cultural Heritage is often expressed as either Intangible or Tangible Cultural Heritage (ICOMOS, 2002).

http://www.cultureindevelopment.nl/Cultural_Heritage/What_is_Cultural_Heritage

- (6) Pärandkultuuri moodustavad eelmiste põlvkondade elu ja tegevuse märgid, esemed, objektid... (I. Ikkonen 17.09.18) – Käsitööese on see meie lai mõiste. (M.-L. Jaanus 17.09.18)
- (7) Äkki peaks alustama *käsitöö* sissetoomisest? Et me ei taha kellegi teise eest rääkida või muuta seda, mis juba defineeritud on. (I. Ikkonen 17.09.18) – Käsitöö pärandkultuur või pärandkultuur käsitöökultuuri kontekstis või pärandkäsitöökultuur või...? (M.-L. Jaanus 17.09.18) – Siis on järelikult ka *käsitöökultuur* eraldi asjana olemas? (T. Leemets 17.09.18)
- (8) Siin tekkib jälle küsimus kas *pärandkultuur* või *kultuuripärand*. Pärandiga oleks lihtsam: käsitöö on üks kultuuripärandi osa. (E. Velsker 17.09.18) – Saame rääkida *käsitööpärandist* ja *pärandkäsitööst*. (T. Leemets 17.09.18)
- (9) Me ei saa seda sõna [pärandkultuur] ignoreerida. (I. Ikkonen 17.09.18) – Kas pärandkultuur on seostatav teadusharu(de)ga? Pärandtehnoloogia õppekava ülikoolis bakalaureuse ja magistri astmes. (M.-L. Jaanus 17.09.18)
- (10) Vt ka „Aineline ehk materiaalne kultuur on inimese poolt loodud, kasutatud ja tähenduslikuks peetud materiaalsed objektid.“ (Arheoloogia terminibaas)

Käsitööteaduse üldterminite koosolek 05.02.19

- (11) Mis on käsitöö(teaduse) kontekstis pärandkultuuri peamised tunnused? Mida me silmas peame, kui me pärandkultuurist räägime? (M.-L. Jaanus 05.02.19)
- (12) Kust see piir läheb, millal on veel pärand ja millal enam ei ole pärand, kuigi on eelmiste põlvkondade oma? (J. Ratas 05.02.19) – Et kuidas me suhtume pärandisse. Mulle tundub, et selleks, et pärandit saaks vastu võtta, peaks pärandaja enne surnud olema. (M.-L. Jaanus 05.02.19) – Oskuste edasi andmisega pärast surma on keerulisem. (M. Lehis 05.02.19) – Kas põlvest-põlve edasiandmise mõõduks võiks olla põlvkond? Pärand oleks siis see, mille eelmine põlvkond järgmisele edasi annab. (M.-L. Jaanus 05.02.19) – Jah, ma arvan ka, et seda ajaliselt piiritleda ei maksaks, sest järjest enamad asjad saavad pärandiks (R. Tomberg 05.02.19) – Kas uued asjad saavad pärandiks? Kas mingi praegu leiutatud asi saab pärandiks, kuna see ühiskonna tüüp, kust see tuleb on hoopis teine? (J. Ratas 05.02.19) – Siin tuleb mängu teine osa mõiste määratlusest, kultuur. (M.-L. Jaanus 05.02.19)
- (13) Siin tuleb mängu ka selline mõiste, nagu *traditsioon*, mida oleks samuti vaja määratleda. (M.-L. Jaanus 05.02.19) – Mul oleks seda [oskus]sõna väga vaja oma töös. (J. Ratas 05.02.19)
- (14) Tänapäeva etnoloogid ja folkloristid viitavad sellele, et pärand on valikuline, keegi valib... (K. Jõeste 05.02.19) – Me ise valime selle, mis on pärand. (M. Lehis 05.02.19) – Ka selle, mis me jätame välja sealt pärandist. (K. Jõeste 05.02.19) – See on oluline point, et rõhutada seda valikulisust. See on kindlasti olulisem, kui see, et panna sinna ajaline määrang. Ajaline komponent on teisejärguline selle kõrval, mis sisaldab mingit otsust, olgu poliitiliselt või mingite muude väärtushinnangutega mõjutatud. Pärand on see, mida peame miski asja pärast tähtsaks ja oluliseks. Loomulikult on see minevikust pärit, aga see põlvkondade mõõt on ka teisejärguline. (M. Rennu 05.02.19) – Sellega tuleb tähtsuse dimensioon ka sisse, kas see väärub kokkulepet. (K. Jõeste 05.02.19) – **Pärand on väärtuslikuna tunnetatud osa minevikust**, mineviku objektidest, kui me räägime materiaalsest poolest. Vaimne pool võiks olla siis *pärimus*. (M. Rennu 05.02.19) – Ma saan siis aru, et *pärimuskultuur* on „suuga suure linna tegemine“ ja *pärandkultuur* on „käega kärbsepesagi“. (M.-L. Jaanus (05.02.19)
- (15) Võin lugeda ette värskest Eesti seletavast sõnaraamatust (2019), kus on seletatud pärandkultuuri nii: „eelmiste põlvkondade elu ja tegevuse jäljed maastikul (nt ehitised, rajatised,

inimtegevusega seotud loodusobjektid) ja neid puudutav pärimus“ (T. Leemets 05.02.19) – See on RMK poolt tekitatud tähendusväli. (A. Matsin 05.02.19) – Kaksikümmend aastat tagasi defineeris Lembitu Tarang või keegi sellest seltskonnast pärandkultuuri kui metsaala või maastikul olevaid hooneid, nende jäänuseid jm inimtegevuse jälgi. See on kitsas käsitlus. (M. Rennu 05.02.19)

(16) Võime siis defineerida nii, et „...on väärtuslikult tunnetatud osa minevikust... (A. Matsin 05.02.19) – See on meie valik, kas me mineviku osa määratleme seotult objektidega või siis seotuna vaimse poolega. (M. Rennu 05.02.19) – Kas sa panid kirja, on see *pärand* või *pärandkultuur*? (R. Tomberg 05.02.19) – Mul ei ole terminikaartides praegu *pärandit* eraldi terminina. (M.-L. Jaanus 05.02.19) – See peaks olema *pärandkultuur*, mulle tundub. Ütleme nii, et „pärandkultuur on meie tunnetatud osa mineviku kultuurist.“ (R. Tomberg 05.02.19) – Jah, sul on õigus. Pärandkultuur on kultuur ja... (M.-L. Jaanus 05.02.19) – Pärand ise ei pruugi üldse väärtuslik olla. (J. Ratas 05.02.19) – Meil on siis vaja ka *pärand* defineerida. Kultuuripärand või? (M.-L. Jaanus 05.02.19)

(17) *Pärand* ei olegi *kultuur*, sest me ei tunneta seda väärtuslikuna. See on minevikupärand. (R. Tomberg 05.02.19) – Kas kultuur on väärtuslik või ei ole, see on samamoodi tunnetatav. (A. Matsin 05.02.19) – Väärtuslik ei pea alati tähendama positiivses mõttes väärtuslik. See võib mälu mõttes olla väärtuslik. Mäletame mingit erakordselt negatiivset nähtust, mis on samamoodi kultuur. Naisepeks näiteks või sarnased nähtused, mis samuti on pärandkultuuri osa. (J. Ratas 05.02.19) – Nii et selle väärtustamisega me ei jõua ka praegu kuhugi. Me tahame seda võib-olla oma keeles niimoodi öelda, et valime selle, mida väärtuslikuks peame, aga mis me selle ülejäänud osaga teeme? (K. Jõeste 05.02.19) – Siis on meil kolmandana vaja defineerida *väärtuslik*. (J. Ratas 05.02.19)

(18) Madis pakkus siin alustuseks seda mõtet, et pärandkultuur on see, mida me väärtuslikuna tunnetame, aga see, mida me ei taha väärtustada... (K. Jõeste 05.02.19) – Eile just lugesin pärandikriitilist artiklit, kui vale see mõiste on, aga... (K. Tüür 05.02.19) – Kui me selle „väärtusliku“ asendaks sõnaga „oluline“? Siis see võib olla nii positiivne kui ka negatiivne (M. Lehis 05.02.19) – Jah, kelle jaoks. Ega looduslikke pühapaiku ka kõik ei pea väärtuslikuks. (K. Tüür 05.02.19) – „Oluline“ on hea sõna (A. Matsin 05.02.19) – Võib ka olla „mürgiline“, mis näitab, et sellel on meie jaoks mingi tähendus. (K. Jõeste 05.02.19) – Aga siis paneme lihtsalt „tähenduslik“. (K. Tüür 05.02.19) – Ja selle tähenduse, mis me anname, valime ka ise, jah... (M.-L. Jaanus 05.02.19) – Ise mõtestame seda. (K. Jõeste 05.02.19)

(19) Kui väga detailseks minna, siis pärandkultuuril on ka autor. Kunagi oli üks mees, kes esimese voki tegi. (K. Tüür 05.02.19) – Lihtsalt keegi ei mäleta teda. (J. Ratas 05.02.19)

(20) Kas meil on põhjust tuua sisse ka selline mõiste nagu m ä l u ? (K. Jõeste 05.02.19) – Mälu liike on jälle palju. (A. Kaljus 05.02.19) – Arheoloogilistel leidudel pole mäliga mingit pistmist. (A. Matsin 05.02.19) – „Juba meie esiisad tegid niimoodi.“ Kui hakata dokumentaalselt tagasi minema, siis selgub, et see tekkis võib-olla alles kümme aastat tagasi. (I. Ikkonen 05.02.19) – „Selle peale vanad eestlased...“ (M.-L. Jaanus 05.02.19) – see osa, millel on juba katkestus vahel jääb pärandkultuurist selles mõttes välja, et me ei tea enam seal taga olevat vaimset tausta. (J. Ratas 05.02.19) – Mälu on trikitaja. Mälu puudumine on samuti mälu omadus, kui selle kohalolu. (M.-L. Jaanus 05.02.19) – Juhan Peegli väitekirjas 1954 oli analüüsitud rahvaluule keelt. Ta toob välja, kuidas rahvalauludes on seotud kokku palju erinevaid kihistusi, kuidas see keel, mida seal kasutatakse, võib olla hilis-keskaegne, vara-uusaegne ja läheb kokku mingite

vormelitega, mida 19. saj. kasutati ja see kõik on üks suur segapudru. Kui me hakkasime 20ndatel–30ndatel rahvuslikku teadust üles ehitama, võtsime puhta kullana kõike seda, mida sealt kokku lugesime ja ehitasime kes-teab-mis konstruktsioone üles. Püüti leida Homeroose võtit nendes asjades. See kutsus ettevaatlikkusele mälu koha pealt. (I. Ikkonen 05.02.19) – Mälu on seotud küll inimestega, aga kui me mõistaksime materiaalsesse asjadesse talletunud informatsiooni... (A. Matsin 05.02.19)

(21) Kuidas oleks pärandkultuur teistes keeltes? (M.-L. Jaanus 05.02.19) – Kas see on raamatukogude märksõnastikus [EMS] olemas? (K. Tüür 05.02.19) – Seal on igasuguseid kummalisi sõnu (J. Ratas 05.02.19) – Kui midagi on väga hullusti, siis tuleb kirjutada neile ja teha parandusettepanek. (K. Tüür 05.02.19)

(22) Soome keeles võiks katsetada vastena *perintökulttuuri*, sest *kulttuuriperintö* on meil olemas. *Perinne* on pärimus. (R. Tomberg 05.02.19)

Kokkuvõte:

(1) Pärandkultuur on eelmistelt põlvkedelt saadud kultuur.

(2) Pärandkultuuri moodustavad eelmiste põlvkondade elu ja tegevuse märgid, objektid.

(3) Pärandkultuur on eelmistelt põlvkondadelt päritud (saadud, üle võetud) paikkondlike iseärasustega kultuuriline käitumine.

(4) Rõhutada valikulisust – meie valime, mis on meile tähtis või oluline – poliitiline dimensioon.

11. terminoloogiakomisjoni otsus:

(1) vaja arutada suuremas ringis (17.09.18)

(2) vastu võtta (15.02.19)

terminibaasist puudub

38. pärimuskultuur

1. *termin*: et: pärimuskultuur

2. *muutevormid (omast., osast.)*: pärimuskultuuri, pärimuskultuuri

3. *definiitsioon*: Pärimuskultuur on suulise pärimusena tekkinud ja levinud rahva- vm. kogukonna kultuur, traditsiooniline kultuur.

4. *selgitus*: suuline osa pärandkultuurist

6. *teiskeelsed vasted*: fi: perinnekuultuuri

7. *teiskeelsed allikad*: (KTK)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitööteadus

10. *märkused, kommentaarid*: vt ka nr 37 *pärandkultuur*

EKSS: **pärimuskultuur** suulise pärimusena tekkinud ja levinud rahva- vm. kogukonna kultuur, traditsiooniline kultuur

pärimus põlvest põlve suulise rahvaloominguna edasiantud tava, komme, uskumus, teade vms., traditsioon. Suulised pärimused. Vana, muistne, iidne, ajalooline pärimus. Kreeka, araabia, skandinaavia pärimused. Rannarootslaste pärimused. Suguvõsa pärimused. Türgi sõja pärimused. *Meie rahvuseepos on koostatud Kalevipoja pärimuste põhjal. Sellest räägitakse ühes indiaani pärimuses. Pärimuse kohaselt, järgi olevat koopas peidus varandus. (...)*

▷ Liitsõnad: muinaspärimus, perekonnapärimus, rahvapärimus.

EKS 2019: **pärimustik** pärimused, nt uskumused, kombed, jutud kogumina

Vepslastel on elav ja mitmekesine metsaga seotud pärimustik.

(1) Kui nüüd sai pärandkultuur defineeritud, siis siia kõrvale võiks võtta ka pärimuskultuuri. (M.-L. Jaanus 05.02.19) – Seda võiks arutada küll. Üldiselt mul on tunne, et kui me räägime pärandist, siis on, siis on materiaalne pärand ja kui on pärimus, siis on suuline pärimus. (A. Matsin 05.02.19) – Minu meelest pärand ei tähenda iseenesest ainult esemelist pärandit. Kombed ja tavad ka. (J. Ratas 05.02.19) – „Pärimuse“ sõna kipub segadust tekitama. Kui seda sõna poleks, oleks väga lihtne. Kuna see sõna aga on olemas, siis tuleks sellega kuidagi suhestuda. (M. Rennu 05.02.19)

(2) Kas me ei saaks teha nii nagu poliitikud? Ütleme, et pärandkultuur on see-ja-see, aga pärimuskultuuri me ei defineeri. (K. Tüür 05.02.19) – Me võime võtta ka kopi-ja-pasta kellegi teise filosoofia või kuulutada pärimuskultuuri kellegi teise oskussõnaks või üldkeeles sõnaks, millele saab seletuse EKSSist. Aga me võime ka oma seisukoha võtta, kuidas käsitöökeeles seda sõna kasutatakse või mida selle all mõeldakse. (M.-L. Jaanus 05.02.19) – Mida EKSS ütleb? (K. Tüür 05.02.19) – „suulise pärimusena tekkinud ja levinud rahva- vm. kogukonna kultuur, traditsiooniline kultuur,“ ütleb (M.-L. Jaanus 05.02.19)

(3) Siis me võime öelda hoopis, et pärimuskultuur mahub pärandkultuuri sisse. Pärandkultuur on laiem ja pärimuskultuur on kitsam osa. Pärimuskultuur on siis suuline osa pärandkultuuris. Pärandkultuur hõlmab siis nii suulist, vaimset kui ka materiaalsset osa. (A. Matsin 05.02.19) – Seletavas sõnaraamatus oli *pärandkultuur* see kitsas [eelmiste põlvkondade elu ja tegevuse jäljed maastikul ja neid puudutav pärimus] (T. Leemets 05.02.19) – Meie eesmärk on jälle näidata, et meie tegeleme... me soovime näidata, et **materiaalse kultuuri objektidel on alati taustaks vaimset praktikat või teadmiseid**. Neid ei saa üksteisest lahutada. (K. Tüür 05.02.19) – Kui esemel ei ole seda tausta taga, siis ta ei saa olla esemelise kultuuri osa. (J. Ratas 05.02.19) – Siis see tähendusmõõde kaob. Me saame seda õigustada sellega, et me ütleme, et pärandkultuur on laiem ja hõlmab nii materiaalsset kui vaimset ja see üks alaosa on pärimuskultuur, mis keskendub suulisele, vaimsele. (K. Tüür 05.02.19)

(4) Kas pärandkultuuril ja kultuuripärandil on mingit vahet? (A. Matsin 05.02.19) – Pärand on pärandkultuuri produkt (J. Ratas 05.02.19) – Kui ma mõtlen rahvamuusika peale või pärimusmuusika peale. Kultuuri vaimne pärimus on pärimuslik osa ja pärimusmuusika, näiteks, võiks olla osa kultuuripärandist, aga kas ta on osa pärandkultuurist? (A. Matsin 05.02.19) – On-on. (K. Tüür 05.02.19)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta EKSS definitsiooniga (05.02.19)

terminibaasist puudub

39. p ä r i m u s l i k

1. *termin*: et: pärimuslik (*omadussõna*)

2. *muutevormid* (*omast., osast.*): pärimusliku, pärimuslikku

3. *definitsioon*: Pärimuslik on põlvest põlve edasiantud või edasikandunud.

8. *liigitus* (*käsitöötehnika või -valdkond*): käsitööteadus

10. *märkused, kommentaarid*: vt nr 38 *pärimuskultuur*

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (17.09.18)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

40. käeline pärand

1. *termin*: et: käeline pärand
2. *muutevormid (omast., osast.)*: käelise pärandi, käelist pärandit
3. *definiitsioon*: Käeline pärand on käsitööoskuste kogum, mis on osa vaimsest kultuuripärandist ja mille kasutamise tulemuseks on ainelise kultuuri objekt.
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: käeline pärimus (*soov.* käeline pärand)
6. *teiskeelsed vasted*: en: native manual heritage
7. *teiskeelsed allikad*: (SV 2015, lk 11)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitööteadus
9. *näitelauseid*: „Jätkuvalt on ajakirja sihiks panustada rahvusteadustesse ning pakkuda käsitöökultuurile ja **käelisele pärandile** kohtumispaika akadeemilise mõttega.“ (P.-K. Parts 2015, lk 10)
10. *märkused, kommentaarid*:
 - (1) Käelist pärandit võiks defineerida kui vaimse pärandi (*intangible heritage*) käsitöist osa. Muidugi ka muud kehalist kultuuri millegi materiaalse tegemiseks. (P.-K. Parts e-kiri 13.09.18)
 - (2) Vt ka: „**Arheoloogiapärand** on mineviku inimtegevusega seotud aineliste väärtuste kogum, mille kaitse ja uurimine aitab mõista inimkonna ajalugu ning suhteid looduseskeskkonnaga.“ (Arheoloogia terminibaas)
 - (3) „Pärandit“ võtame tihtipeale iseenesest väärtuslikuna, seda sõna. Kui me räägime *käelisest pärandist*, siis me samamoodi pigem näeme väärtuslikku. (A. Matsin 05.02.19)
 - (4) Käeline pärand. See on meil jälle kultuurinähtus? (M.-L. Jaanus 05.02.19) – See on lausa osa pärandkultuurist. (R. Tomberg 05.02.19) – Siin on siis nüüd vaimne pärand, mis tegeleb... (M.-L. Jaanus 05.02.19) – ...ainelise pärandi loomisega (K. Jõeste 05.02.19) – See jääb jah sinna ühe ja teise asja vahele. (J. Ratask 05.02.19)
 - (5) Kas see võiks olla eraldi termin, eraldi mõiste? Kas see on levinud termin? (T. Leemets 05.02.19) – Näitelause on Studia Vernaculast. Paljud on seda lugenud... Käelisest pärandist räägitakse, kui on vaja rääkida käsitööst ja viidata, et see on osa kultuuripärandist. Sisuliselt käsitööoskus ja sinna juurde käiv miski. (M.-L. Jaanus 05.02.19)
 - (6) Kui me võtame „pärandit“ kui liigitunnust, siis meil on vaimse ja ainelise pärandi juures veel üks pärand, mis toetub neile mõlemale. (M.-L. Jaanus 05.02.19) – „Mõte pluss oskus võrdub produkt“. (K. Jõeste 05.02.19) – Selle tulemusel... (M.-L. Jaanus 05.02.19) – ...valmib objekt pärandoskusi kasutades. (K. Jõeste 05.02.19) – mis rakendab pärandoskust käsitööpärandi objekti loomisel. (...) ...mille abil luuakse pärandoskusi kasutades... (R. Tomberg 05.02.19) – ...luuakse ainelise kultuuri objekte. See saab pärandiks alles hiljem. Käelise asemel „Kehaline“ iseloomustaks palju rohkem, sest paljusid töid tehakse nii, et terve keha töötab. (J. Ratask 05.02.19) – „Käelise“ juures on „käsi“, mis on osa sõnast „käsitöö“. Selles mõttes viitab *käeline pärand* otse *käsitööle*. (M.-L. Jaanus 05.02.19) – „Käsitöö“ on tinglik. (T. Leemets 05.02.19) – Jah, käsitöö hulka käivad ka need tööd, mida muu kehaga tehakse. (A. Kaljus 05.02.19)
 - (7) Käeline pärand on küll ise vaimne, aga ta koosneb objektidest. (R. Tomberg 05.02.19) – Ta ikkagi teeb midagi valmis. Kui sa kätega midagi teed, siis saab ikka midagi valmis. Ma arvan, et viipekeel ei käi siia alla praegu. (...) ...luuakse vaimselt aga teostatakse aineliselt. (J. Ratask 05.02.19)

(8) Käeline pärand on pärandoskuste kogum,... (K. Jõeste 05.02.19) – ...pärandoskuste rakendamine? (R. Tomberg 05.02.19) – Kas siin pole oluline mainida, et see toetub millelegi? Pärandoskustele toetub ka, aga ka artefaktidele. (I. Ikkonen 05.02.19) –

artefakt (< ld arte kunstlikult + factum tehtud) inimese poolt teadlikult kindlaks otstarbeks olemasolevast materjalist valmistatud ese; ürgaegne kivi- v luuriist; biol mõnikord organismi uurimisel tekitatav moodustis v protsess, mis pole hrl organismile omane (VSL)

Kas see käeline pärand on oskuste pagas? (M.-L. Jaanus 05.02.19) – Jah, aga „kogum“ on ilusam kui „pagas“. (A. Kaljus 05.02.19) – Kui siis panna koma ja lisada, et on osa vaimsest kultuuripärandist? (R. Tomberg 05.02.19) – Täpsustaks, milliste oskuste. (J. Ratas 05.02.19) – ja mille kasutamise tulemuseks on ainelise kultuuri objekt. (R. Tomberg 05.02.19)

(9) Mis vahe on kasutamisel ja rakendamisel? Kas need on ka nüansiga asjad? (J. Ratas 05.02.19) – Kangast rakendame ja hobust rakendame. (M.-L. Jaanus 05.02.19) – See on hoopis midagi muud. Kas seal on seos inglise keelest tulnud sõnaga *application*? (J. Ratas 05.02.19) – *Rakendama* 'kasutama' tähenduses on ikka vanem. (T. Leemets 05.02.19) – *kasutama* ja *rakendama* on mõlemal päris mitu tähendust. (M.-L. Jaanus 05.02.19)

Application (2) is the action of putting something into operation (?)

application avaldus, taotlus, rakendus, kohaldamine (IES)

rakendama (tarvitama) to apply, to put to use, to use; *rakendamine* application, use (Saagpakk 1992, lk 724)

EKS 2019: *rakendama* kasutusele võtma, mingil otstarbel kasutama, tegevusse panema; *kasutama* mingit eset, seadet, materjali vm vahendit teataval otstarbel rakendama, selle abil midagi tegema; sama mis *tarvitama*

(10) Alguses me rääkisime suulisest pärimusest ja käelisest pärimusest. Miks ta nüüd on muutunud käeliseks pärandiks. Kas on vahet, kas on käeline pärand või käeline pärimus? (A. Matsin 05.02.19) – Pärandoskus on pärimus. (K. Jõeste 05.02.19) – Meil oli see mõte, et tahtsime viidata sellele, et... Kõik saavad aru, mis on suuline pärimus: jutt, mis liigub suust-suhu. Aga sama moodi antakse edasi ka oskusi: käest-kätte, koos tehes. See oleks siis käeline pärimus. Nüüd on käeline pärand. Mis suhe on käelisel pärimusel ja käelisel pärandil. (A. Matsin 05.02.19) – Pärimus nagu pärandki jääb vaimse kultuuripärandi osaks. Pärimus on väga suuline, pärandis on rohkem asja. (M.-L. Jaanus 05.02.19) – Käeline pärimus on rohkem suuline informatsioon, mida antakse edasi subjektilt subjektile. (R. Tomberg 05.02.19) – Oskust saab omandada ka jälgides ja jäljendades, mis viitab rohkem pärandile kui pärimusele. (M.-L. Jaanus 05.02.19) – See kõik on okei, aga et me ise ka aru saaksime, sest me oleme neid [*käeline pärand* ja *käeline pärimus*] läbi-segi kasutanud. (A. Matsin 05.02.19) – Mõlemast asjast saab rääkida. (K. Jõeste 05.02.19) – Kas pärimus saab üldse käeline olla? (J. Ratas 05.02.19) – Kui palju seda *käelist pärimust* on kasutatud? (T. Leemets 05.02.19) – Varem ei ole üldse. Meie mõtlesime selle välja. Sellel hetkel ei olnud ka *käelist pärandit* olemas. Turundamiseks, et õpetada seda teemat ülikoolis, rahvusteadustega tegelevas üksuses. (A. Matsin 05.02.19)

(11) Kas käeline pärand on sama, mis päritud käsitööoskused või on see midagi muud? (T. Leemets 05.02.19) – Midagi sellist kah. (J. Ratas 05.02.19) – Oskus tuleb kätega õppides, kätega kogedes ja on pärantkultuurist pärit. (M.-L. Jaanus 05.02.19) On jah segane natuke ja ma ei tea, kas seda poliitiliselt vaja ongi. (A. Matsin 05.02.19) – Poliitiliselt on vaja ära põhjendada, miks me ei ole etnoloogid, vaid oleme pärandtehnoloogid. (J. Ratas 05.02.19)

(12) Mul on selle käelise pärimusega selline tunne, et see on siis käeliste oskuste edasi kandumine kas siis põlvkondlikult või kogukondlikult. Ja selle pärimuse tulemusel ei pea tekkima midagi. See on olemas infokogumina. Teadmine on olemas, aga seda ei pruugita uuesti tegemiseks kasutada. (R. Tomberg 05.02.19) – Mis selle pärimuse enda käeliseks teeb sel juhul? See on suuline pärimus käelise tegevuse kohta. (T. Leemets 05.02.19) – See teebki käeliseks, et pärimus käib käelise tegevuse kohta, või kuidas. (M.-L. Jaanus 05.02.19) – Käeliseks teeb pärimuse see, et oskuste juures on olulised asjad, mida sõnul seletada ei saa, aga saab õppida koos tööd tehes. (A. Matsin 05.02.19) – Sa kirjeldad pärandit, mitte pärimust. (M.-L. Jaanus 05.02.19) – Kas pärimus või pärand või muu asi, aga see [ühes]koos töö tegemise edasi antud oskused on laiemad kui sõnulseletatavad või sõnadesse pandavad oskused. (A. Matsin 05.02.19)

11. terminoloogiakomisjoni otsus:

(1) Arutleda suuremas ringis, kui *pärandkultuur* on defineeritud. (17.09.18)

(2) Vastu võtta (05.02.19); *terminibaasist* puudub

41. pärandtehnoloogia

1. *termin*: et: pärandtehnoloogia

2. *muutevormid (omast., osast.)*: pärandtehnoloogia, pärandtehnoloogiat

3. *definitsioon*: Pärandtehnoloogia on loov tehniline ja kultuuriline praktika, mis lähtub traditsioonilistest paikkondlikest käsitöötehnikatest, -oskustest, -materjalidest ja kujunduspõhimõtetest.

4. *selgitus*: pärandtehnoloog on pärandtehnoloogia asjatundja ja mõne valdkonna praktik

6. *teiskeelsed vasted*: en: native craft, inherited technology

7. *teiskeelsed allikad*: (ÕIS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitööteadus

9. *näitelaused*: „Koostöös Kuressaare Ametikooliga saab neile pakkuda pärandtehnoloogia kursuseid.“ (Rannap 2018, lk 63)

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Kuidas seda terminit tõlkida teistesse keeltesse? Näiteks ei sisalda ÕISis olev õppekava ingliskeelne nimetus sõna, mis tähistaks pärandit (*heritage*).

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (14.05.18)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 2008005076; andmebaasi kantud 11.11.18

42. pärandtehnoloog

1. *termin*: et: pärandtehnoloog

2. *muutevormid (omast., osast.)*: pärandtehnoloogi, pärandtehnoloogi

3. *definitsioon*: Pärandtehnoloog on pärandtehnoloogia asjatundja ja mõne valdkonna praktik.

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitööteadus

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (14.05.18)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1120239438; andmebaasi kantud 11.11.18

43. pärandoskus

1. *termin*: et: pärandoskus

2. *muutevormid (omast., osast.)*: pärandoskuse, pärandoskust

3. *definitsioon*: Pärandoskus on pärandtehnoloogiline oskus, mis on omandatud kas päritud oskusena või õpitud oskusena.

4. *selgitus*: Taasloodud oskus on pärandoskuse erivorm.

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: käsitööt eadus

9. *näitelauseid*:

(1) „Viimastel aastatel on hakatud taas elustama **pärandoskusi** rahvarõivaste detailide valmistamisel.“ (Rannap 2018, lk 46)

(2) „Käsitööt eaduse ülesandena näeme sellise teadmuse loomet, mis on vajalik säästlike pärandipõhiste elatusallikate alalhoidmiseks ja tugevdamiseks ning **pärandoskuste** põlvest põlve kandumise tagamiseks. (Parts et al. 2011; Raagma 2011).“ (SV 2015, lk 12)

„The task of craft science in our view is also to produce the knowledge required to sustain and invigorate heritage-based livelihoods and to guarantee intergenerational transmission of craft-related skills. (Parts et al. 2011; Raagma 2011).“ (SV 2015, lk 18)

10. *märkused*: vt ka nr 44 *päritud oskus*

(1) Kas on mõtet kahte terminit luua [pärandoskus ja päritud oskus], see läheb pisiasjade kallal nokkimiseks. Sisuliselt tähendab sama asja, aga pärandoskus vaatab seda laiemalt, kogukonna vaatepunktist ja päritud oskus seda sama asja üksikisiku vaatenurgast. (E. Velsker 17.09.18) – Kas peaks need kokku panema? (M.-L. Jaanus 17.09.18) – Koosoleku salvestusi kuulates ja teooria üle mõtiskledes, paistab, et peaksid *pärandoskus* ja *päritud oskus* eraldi terminid olema:

Pärandoskus on pärandkultuuriline pärandtehnoloogia oskus, mis on laiem mõiste kui päritud oskus. Päritud oskus on üks viis pärandoskuse omandamiseks, teine viis pärandoskuse omandamiseks on õpitud oskus.

(Taas)loodud oskus on pärandoskuse erivorm, mille puhul pole täpselt teada, kuidas tehti; on vaid näha (katsuda), mis on tehtud.

Kui päritud oskus ja pärandoskus panna ühe termini alla kokku, siis kaotab õpitud oskus oma mõtte, jäädes oma tasandi jaotusesse üksi. Õpitud ja päritud oskus on need terminid, mis annavad teada, kuidas pärandoskus on oskajani jõudnud, mitte seda, milline on see oskus. (Taas)loodud oskus täpsustab, millise pärandtehnoloogilise oskusega on tegu (unustatud ja eseme järgi taastatud käsitööt ehniline oskus). (M.-L. Jaanus 15.11.18)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

44. päritud oskus

1. *termin*: et: päritud oskus

2. *muutevormid (omast., osast.)*: päritud oskuse, päritud oskust

3. *definitsioon*: Päritud oskus on traditsiooniline oskus, mis on omandatud pere- või kogukonnas.

4. *selgitus*: Üldiselt omandatakse päritud oskus elava traditsioonina ja sinna „kasvatakse sisse“ kogukonnas väärtustatud viisil. Pärandoskuse omandamise üks viisidest.

6. *teiskeelsed vasted*: en: inherited skill

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: käsitööt eadus

10. märkused, kommentaarid:

- (1) Miks mitte „pärandoskus“, mis on ju ametlikus käibes? (Kadri Tüür; 13.05.16)
- (2) *Pärandoskus* on palju ilusam, sest see on nagu „elavast pärandist osa saama“. Ma võin geneetiliselt pärida mingisuguse soodumuse, aga... (K. Pajupuu 29.11.16) – Peenmotoorika on loomulikult geneetiline. (J. Ratas 29.11.16)
- (3) ...omandatud vastava ala oskajatelt pärimusena. (K. Pajupuu 29.11.16)
- (4) Kui on ainult üks oskaja, siis see ei pruugi enam traditsioon olla. (K. Jõeste 29.11.16) – Meie pärandoskus ei pruugi olla ka traditsiooniline oskus. Võib-olla pärandoskus on pärandoskus ja traditsiooniline oskus traditsiooniline oskus. (K. Pajupuu 29.11.16)
- (5) Miks mitte „päritud oskus ehk pärandoskus on oskus, mis on omandatud pere- või kogukonnas“? (H. Plado 29.11.16) – Aga kui õpilane läheb Kihnu Roosi juurde õppima? (K. Pajupuu 29.11.16) – See ei ole nii enam tänapäeval. (J. Ratas 29.11.16) – Rahvusliku käsitöö osakond on ka teatavas mõttes kogukond, (M.-L. Jaanus 29.11.16) – ...kus me käest-kätte õpime. (K. Jõeste 29.11.16)
- (6) See definitsioon ei hõlma ka praegu traditsioonilist õpet. (H. Plado 29.11.16)
- (7) Kui vanaema õpetab läbi interneti, kas see on siis päritud oskus? (J. Ratas 29.11.16) – Kui vanaema õpetab sind, siis see on perekond ja päritud oskus. Kui vanaema kirjutab raamatu ja sa õpid selle järgi, siis on õpitud oskus. (H. Plado 29.11.16)
- (8) Päritud oskus ongi omandatud pärandtehnoloogiline oskus. (E. Manglus 29.11.16) – Ei, see on pärandoskus, mis võib olla õpitud või päritud teel omandatud. (M.-L. Jaanus 29.11.16)
- (9) Kas see, mida osakonnas tudengitele õpetatakse on päritud oskus või õpitud oskus? (H. Plado 29.11.16) – See on ikka õpitud oskus. Osa sellest õppimisest on kellegiga koos tegemine, selle pärandiga kasvamine. (J. Ratas 29.11.16)
- (10) Päritud oskus on isiklik tasand, pärandoskus on ühiskondlik (kultuuriline) tasand. (M.-L. Jaanus 17.09.18)

11. terminoloogiakomisjoni otsus:

vastu võtta (29.04.16)

lühendada definitsiooni (29.11.16) – definitsiooni lühendamine tekitas segaduse (17.09.18)

13. terminibaasis <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1362517669;

viimati muudetud 11.12.17

45. õ p i t u d o s k u s

1. *termin*: et: õpitud oskus

2. *muutevormid (omast., osast.)*: õpitud oskuse, õpitud oskust

3. *definitsioon*: Õpitud oskus on õpituatsioonis teadlikult omandatud oskus ja ei eelda pere- või kogukondlikku järjepidevust.

4. *selgitus*: pärandoskuse omandamise üks viise

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitööteadus

10. märkused, kommentaarid:

- (1) Selline pedagoogiline sõna nagu „omandatud“ on ka veel olemas. Pakun sünonüümiks [omandatud oskus]. (K. Tüür 13.05.16)

- (2) Õpitud oskus on oskus, mis on omandatud koolis, internetimaterjalide põhjal, kirjanduse kaudu vms allikatest. (M.-L. Jaanus 13.05.16)
- (3) Õpitud oskus on teadlik õppimine, teadlikult omandatud oskus. (K. Jõeste 29.11.16)
- (4) ...kust puudub traditsioon või mis puudub? (K. Jõeste 29.11.16) – Perekond ja kogukond puuduvad. (M.-L. Jaanus 29.11.16) – ...mis on väljaspool kogukonda... (H. Plado 29.11.16) – Kui seda pärimust enam ei ole elus, kaasaegne asi. (K. Jõeste 29.11.16)
- (5) Igasugune oskus on ju õpitud oskus alates potilkäimisest. (E. Manglus 29.11.16)
- (6) ...mis ei eelda kogukondlikku edasikandumist, (H. Plado 29.11.16) ...pere- või kogukondlikku traditsiooni, kogukondlikku järjepidevust. (M.-L. Jaanus 29.11.16)
11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (29.11.16)
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1991083423; andmebaasi kantud 11.12.17

46. (taas)loodud oskus

1. *termin*: et: (taas)loodud oskus
2. *muutevormid (omast., osast.)*: (taas)loodud oskuse, (taas)loodud oskust
3. *definiitsioon*: (Taas)loodud oskus on allikate (suuliste, esemeliste või pildiliste) põhjal taastatud käsitööoskus.
4. *selgitus*: (Taas)loodud oskus pretendeerib tavaliselt sarnasusele autentse tehnikaga (ajastupõhiselt vms); eeldab (vaikimisi) traditsiooni katkestust. Päranduskuse uurimise taaselustamise üks võimalusi.
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitööteadus
10. *märkused, kommentaarid*:
- (1) See taas peab minema sulgudesse, sest me ei saa lõpuni teada, kuidas see täpselt käis – kas nad hoidsid oma käsi risti või pikuti. (J. Ratas 29.11.16)
- (2) Neid allikaid saab koondada: kirjalike, suuliste, esemeliste või pildiallikate põhjal taastatud. (J. Ratas 29.11.16)
- (3) Pretendeerimine tuleb lisaselgitustese ja siis ongi hästi. (H. Plado 29.11.16)
- (4) Kas võiks olla taasloodud terminipesa, nt taasloodud tehnika, taasloodud võte jne (H. Plado 29.11.16) – (Taas)loodud oskusega koos tuleb see tehnika ka, sest mida sa muidu seal oskad, kui seda tehnikat ei oska. (J. Ratas 29.11.16)
11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (29.11.16)
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 2035406984; andmebaasi kantud 11.12.17, viimati muudetud 23.11.18

47. käsitööteadus

1. *termin*: et: käsitööteadus
2. *muutevormid (omast., osast.)*: käsitööteaduse, käsitööteadust
3. *definiitsioon*: Käsitööteadus on teadusharu, mis uurib käsitöötegemise protsesse ja olemust (käsitööesemeid, -tegijaid, -oskusi, -tehnikaid, -riistu ja -materjale ning nende vahelisi seoseid).

4. *selgitus*: Käsitööteadus on valdkondade-ülene uurimissuund, mis seob praktilise käsitööalase oskusteabe analüütilise mõttetegevusega.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: x

6. *teiskeelsed vasted*: crafts studies, craft science; fi: käsityötiede

7. *teiskeelsed allikad*: en: (SV 2015, lk 9, 18); fi: (KTK)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitööteadus

9. *näitelaused*: „**Käsitööteaduse** näol on tegemist uurimissuunaga, mida pole Eestis seni eraldi teadusharuna teadvustatud ja mis vajab iseseisvat väljundit. **Käsitööteadus** seob praktilise oskusteabe analüütilise mõttetegevusega.“ (SV 2015, lk 8)

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) P.-K. Partsi pärandtehnoloogia konverentsi (18.11.16) ettekande slaidil on kirjas käsitööteaduse definitsioonina: „Käsitööteadus on valdkondade-ülene uurimissuund, mis seob praktilise käsitööalase oskusteabe analüütilise mõttetegevusega“.

(2) Käsitööteadus uurib käelise tegevusega seonduvaid... (K. Pajupuu 29.11.16) – Käeline tegevus ongi ju käsitöö. (K. Jõeste 29.11.16)

(3) Meil on vaja objekti ja meetodeid, ütleb EKSS. Aga meetodid ju muutuvad. (H. Plado 29.11.16)

(4) Siin seas võiks olla tehnikad, materjalid ja oskused. (M. Rennu 29.11.16) – Ma ei luba, et tegijad välja jäävad. (K. Pajupuu 29.11.16) – Jah, tegijad või oskused. (M. Rennu 29.11.16) – Kui sa ainult tegijaid uurid, siis see on sotsioloogia, see ei ole käsitöö. (J. Ratask 29.11.16) – Ja materjaliteadus on ka olemas. (K. Jõeste 29.11.16) – See on ikka väga mage teadus, mis uurib ainult materjale, tehnikaid ja oskuseid. (K. Pajupuu 29.11.16) – Ma saan aru, et käelise ja pealise tegevuse suhe ja koostöö on olulised. (M.-L. Jaanus 29.11.16) – See pealine tegevus on peidus juba *teadusharus*. Teadus eeldab analüütilist mõttetegevust. (H. Plado 29.11.16) – Pean silmas võimekust [käsitööd] teha ja teadmist, kuidas seda teha. (M.-L. Jaanus 29.11.16)

(5) Kas käsitööteaduse alla käib ka metainfo uurimine? (H. Plado 29.11.16). See pole otseselt käsitööteadus, vaid käib juba semiootika ja muude selliste teaduste alla. (J. Ratask 29.11.16)

(6) Käsitööriistad on väga üldkeelne. Käsitöövahendid? (H. Plado 29.11.16) Käsitöö tööriist. (E. Manglus 29.11.16)

(7) Meil vist hetkel kehtib selline definitsioon: „Käsitööteadus on teadusharu, mis uurib käsitöötegemise protsesse ja olemust (käsitöötegijaid, -oskusi, -tehnikaid, -riistu ja -materjale ning nende vahelisi seoseid)“. Aga tuleks vist äkki juurde lisada: ... (käsitööesemeid, -tegijaid, -oskusi... St „ese“ oli puudu! Ja sealt lähtuvalt ka „esteetiline külg“ (värvid, mustrid, kompositsioon). (K. Jõeste e-kiri 28.02.2018)

(8) Käsitööteaduse uurimissuundadeks on näiteks tehnoloogia uurimine, käsitöömeistri uurimine jms. (14.05.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*:

(1) vastu võtta (29.11.16)

(2) lisada definitsiooni „käsitööesemeid“ (14.05.18)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1791168128; andmebaasi kantud 12.11.17, viimati muudetud 28.11.18

48. käsitööteadlane

1. *termin*: et: käsitööteadlane

2. *muutevormid (omast., osast.)*: käsitööteadlase, käsitööteadlast

3. *definiitsioon*: Käsitööteadlane on teadlane, kes uurib käsitöötegemise protsesse ja olemust ning käsitööesemeid, toetudes isiklikele käsitööoskustele.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: käsitööteadur *mittes*.

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitööteadus

9. *näitelaused*: SV: „Käsitööteaduse näol on tegemist uurimis-suunaga, mida pole Eestis seni eraldi teadusharuna teadvustatud ja mis vajab iseseisvat väljundit. Käsitööteadus seob praktilise oskusteabe analüütilise mõttetegevusega. Käsitööteadur on uurija, kelle puhul eeldatakse mõne käelise pärandoskuse tundmist, mis aitab uurimisküsimust tehnoloogilises mõttes kohasemalt fookusseerida. Nimetatud täpsustatud fookus võimaldab saavutada käsitööuuringutest laiemalt rakendatavaid tulemusi.“ (SV 2015, lk 8)

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Teadur pole teadlane, see on ametikoht. (H. Plado 29.11.16)

(2) Käsitööteadlane uurib käsitöövaldkonnas toimuvat. (K. Pajupuu 29.11.16)

(3) Käsitööteadlane uurib ja mõtestab. (K. Jõeste 29.11.16)

(4) Käsitööteadlasel on käsitööoskust vaja. (K. Jõeste, J. Ratask 29.11.16)

(5) Kas käsitööteadlane võib olla isik, kes teab küll väga palju tehnikatest, kuid ei suuda ise teha? (H. Plado 29.11.16) – Ei või. (M. Rennu, J. Ratask 29.11.16). See on etnograaf. *Know-how* käib lahutamatuks käsitööteadlase juurde.

(6) Käsitööteadlane on käeliste oskustega uurija. (M.-L. Jaanus 29.11.16) – Oluline on see, mis ta nendele käelistele oskustele lisaks teeb. ...kellel on pädevus analüüsida... (K. Pajupuu 29.11.16) – Aga pädev on ta sellepärast, et ta oskab. (K. Jõeste 29.11.16) – ...kes on pädev mõistma käsitööprotsesside olemust ning valdab oma uurimissuunas olulisi oskusi. (H. Plado 29.11.16)

(7) Käsitööteadlane uurib käsitöötegemise protsesse ja olemust ning valdab oma uurimissuunas olulisi oskusi. (K. Jõeste 29.11.16) – ...kes toetudes oma isiklikele kvalifikatsioonile..., oma oskustele toetudes... (J. Ratask 29.11.16) – ...toetudes oma uurimissuuna oskustele (M. Keeman 29.11.16) – Pane see järeilmäärusena! (H. Plado 29.11.16) – Oskused on isiklikud, aga uurimissuund on oma. (J. Ratask 29.11.16) – ...toetudes isiklikele käsitööoskustele oma uurimissuunas. (K. Jõeste 29.11.16) – ...toetudes isiklikele käsitööoskustele. (H. Plado 29.11.16)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*:

(1) vastu võtta (29.11.16)

(2) lisada definiitsiooni „ning käsitööesemeid“ (14.05.18)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1218709830; andmebaasi kantud 12.11.17, viimati muudetud 11.11.18

49. teadur

1. *termin*: et: teadur

2. *muutevormid (omast., osast.)*: teaduri, teadurit

3. *definiitsioon*: Teadur on teadustöötaja ametinimetus. (EKSS)

4. *selgitus*: mitte segi ajada *teadlasega*

6. *teiskeelsed vasted*: en: researcher; fi: tieteenharjoittaja; ru: научный сотрудник

7. *teiskeelsed allikad*: en: (dict.cc); fi: (SmES); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: teadus

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) **Teadur, etnoloogia, teadusharu** jms välja meie loetelust. Las teised defineerivad. (P.-K. Parts e-kiri 13.09.18)

(2) Meil on võimalus kasutada teiste loodud definitsioone, kuid me peaksime neid termineid siiski tundma, et enda omi luues mitte eksida (nt terminid *etnograafilised kõlapaelad* ja *arheoloogilised kõlapaelad*; või *käsitööteadlane* ja *käsitööteadur* – see pole ükskõik, kumba sõna *käsitööga* liita, sest *teadlane* pole sama, mis *teadur*) (M.-L. Jaanus 17.09.18)

(3) „**Arheoloogia** on teadus, mis uurib minevikku peamiselt arheoloogilistele allikatele ja meetoditele tuginedes.“ (Arheoloogia terminibaas <https://term.eki.ee/termbase/view/3651782>)

Etnograafiat pole peale EKSS-i kuskilt võtta ja **etnoloogia** kohta leiab pigem filosoofilist selgitust, harvem definitsiooni ja sedagi mitte otseallikast (leidsin nt Huviharidussõnastikust: „**Etnoloogia** on rahvateadus, rahvaste kultuuri (sh kunsti) ja olustikku uuriv teadus“ [HAS], see on väikese täiendusega EKSS definitsioon) (M.-L. Jaanus 17.09.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: sobib EKSS definitsioon (29.11.16)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1931220036; andmebaasi kantud 12.11.17, viimati muudetud 12.11.18

50. *t e a d u s h a r u*

1. *termin*: et: teadusharu

2. *muutevormid (omast., osast.)*: teadusharu, teadusharu

3. *definitsioon*: Teadusharu on teaduse osa, mille uurimisobjekt ja rakendatavad uurimismeetodid on piiritletud, teadusala. (EKSS)

4. *selgitus*: x

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: x

6. *teiskeelsed vasted*: en: discipline; de: Wissenszweig *m.*; fi: tieteenhaara (‘teadusharu’), tieteenala (‘teadusala’); ru: ветвь науки *f.* (‘teadusharu’), (научная) дисциплина *f.*

7. *teiskeelsed allikad*: en: (SV 2015, lk 9); de: (dict.cc); fi: (SmES); ru: (VES, EVS)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: teadus

10. *märkused, kommentaarid*: Kui alustada, öeldes et käsitööteadus on teadusharu, siis see sobib. Teadusharu on kinnistav. Siis tulevad ala ja valdkond. (H. Plado 29.11.16)

EKSS: teadusharu teaduse osa, mille uurimisobjekt ja rakendatavad uurimismeetodid on piiritletud, teadusala.

ÕS: teadusala. Mitme teadusala esindajad.

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta EKSS definitsiooniga (29.11.16)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1518499106; andmebaasi kantud 12.11.17, muudetud 12.11.18

51. uurimissuund

1. *termin*: et: uurimissuund

2. *muutevormid (omast., osast.)*: uurimissuuna, uurimissuunda

3. *definiitsioon*: Uurimissuund on teadusliku uurimise kallak, suunitlus. (EKSS)

6. *teiskeelsed vasted*: en: area of research

7. *teiskeelsed allikad*: (SV 2015, lk 9)

8. *liigitus (käsitöotehnika või -valdkond)*: teadus

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: *uurimissuund*: teadusliku uurimise kallak, suunitlus. *Ülikooli teadustöös oli välja kujunenud 26 põhilist uurimissuunda.*

(2) Kitsad teadusharud on uurimissuunad (Vikipeedia)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: vastu võtta EKSS definiitsiooniga (29.11.16)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1518499106; andmebaasi kantud 12.11.17, muudetud 12.11.18

52. rahvusteadus

1. *termin*: et: rahvusteadus

2. *muutevormid (omast., osast.)*: rahvusteaduse, rahvusteadust

3. *definiitsioon*: Rahvusteadused on teadused, mis on seotud Eesti ajaloo, eesti keele, kirjanduse ja rahvaluule ning -kunsti uurimisega, millel on otsene mõju eestlaste enesemääratlusele ning identiteedile.

4. *selgitus*: Selle määratluse järgi on käsitöoteadus rahvusteadus.

6. *teiskeelsed vasted*: en: vernacular studies; ethnic studies; ru: народоведение

7. *teiskeelsed allikad*: en: (SV 2015, lk 9, 11); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöotehnika või -valdkond)*: käsitöoteadus

9. *näitelauseid*: (1) „Studia Vernacula peamiseks sihtgrupiks on akadeemilise taustaga käsitööpraktikud ja **rahvusteaduste** uurijad.“ (SV 2015, lk 8)

„The primary target audiences of the journal are scholars of **vernacular studies** and craft practitioners with an academic background.“ (*ibid.*, lk 9)

(2) Margit Sutrop (TÜ humanitaarteaduste ja kunstide valdkonna dekaan):

„Mis on rahvusteadus? Ilmselt vajab see mõiste alles lahtirääkimist. Ühe hiljuti välja käidud definiitsiooni järgi on rahvusteadus iga „Eesti maa ja rahvaga seotud teadus, mis on mõjutatud rahvuskultuurist ja kohavaimust *genius loci*“ (Akadeemia 24 (7), 2012). Levinum on aga rahvusteaduse definiitsioon, millel on sarnasus rahvusülikooli, rahvusooperi ja rahvusraamatukogu mõistetega. Selle järgi on rahvusteadused teadused, mis on seotud Eesti ajaloo, eesti keele, kirjanduse ja rahvaluule ning kunsti uurimisega, millel on otsene mõju eestlaste enesemääratlusele ning identiteedile. Rahvusteaduse selline mõiste on kujunenud teaduspoliitilisest vajadusest kaitsta seda, mis on meile oluline, aga globaalses konkurentsisis ohustatud. Samas ei ole Eesti ajalugu, eesti keelt, kirjandust ega kunsti võimalik uurida lahus maailma ajaloost, teistest keeltest ja kultuuridest, mistõttu rahvusteadused on ikkagi rahvusvahelise teaduse osaks. Rahvusteadus ei pea sugugi olema ainult eestikeelne ega piirduma panusega eesti kultuuri säilitamisse ja arendamisse. Just tänu sellele, et rahvusteadused toetuvad

unikaalsele rahvuskultuurile, on neil suur võimalus öelda maailmale midagi täiesti uut ja huvitavat.“

<https://humanitaarteadused.ut.ee/et/rahvusteaduste-professuurid%20>

(3) Tõnu Viik: „Rahvusteadusi võiks määratleda teadustena, mis peegeldavad ja mõjutavad ühe rahva elukorraldust.“ (Sirp, 19.12.2014)

10. *märkused, kommentaarid:*

ÕS: **rahvusteadus** nt rahvuse ajaloo, keele, kirjanduse, folkloori, etnograafia uurimine

EKSS: **rahvusteadus** on rahvuslik, rahvusega seotud teadus (näit. rahvuse ajaloo, keele, folkloori uurimine).

(1) TÜ-s on loodud vastavad rahvusprofessuurid [ÕS: **professuur** professorikoht, professori-amet.]. Nt Eesti ajalugu, eesti keel jms on rahvusteadused.

(2) Et saada oma rahvusprofessuuri on vaja doktorantuuri olemasolu (I. Ikkonen 17.09.18)

(3) Ehk annab seda definitsiooni pisut kärpida ja käsitööteadus sisse panna. (M.-L. Jaanus 17.09.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus:* vastu võtta, vajadusel definitsiooni hiljem täpsustada (17.09.18) – Praegune definitsioon on liiga pikk, osa võiks olla selgituses. (M.-L. Jaanus 25.11.18); *terminibaasist* puudub

53. etno-

1. *termin:* et: etno- (*liitsõna esimene pool*)

2. *muutevormid (omast., osast.):* puuduvad

6. *teiskeelsed vasted:* en: etno-

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond):* käsitööteadus

9. *näitelauseid:* „**Etnoarheoloogia** on arheoloogia haru, mis kasutab etnoloogia meetodeid ja lähenemisviise. Märkused: *Anthropological archaeology* mõistet kasutatakse ainult Ameerikas, etnoarheoloogia mõistet aga üle maailma. Ameerikas ei ole etnoloogiat, vaid on antropoloogia. *Anthropological arhcaeology* ja *ethnoarchaeology* ei ole sünonüümid, kuigi neil mõistetel on teatud sarnaseid jooni.“ (Arheoloogia terminibaas)

10. *märkused, kommentaarid:*

EKSS: **etno:** etnomuusika, -stiil vm. *Kuulab, kannab etnot*

etno-: etnograafiline, etnoloogiline: etnomuusika, etnobänd, etnorokk, etnostiil, etnosokid

(1) **etno-** (etnoehe; etnomuusika ehk rahvamuusika) – rahvuslikus stiilis. (17.09.18) – Seda öeldakse vist siis, kui ei taheta „rahvuslik“ öelda. (I. Ikkonen 17.09.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus:*

(1) Arutada suuremas ringis, kas sellist terminit on vaja ja kuidas selle sõna kasutamisse suhtuda. (17.09.18); *terminibaasist* puudub

54. etnoloogia

1. *termin:* et: etnoloogia

2. *muutevormid (omast., osast.):* etnoloogia, etnoloogiat

isik: etnoloog (etnoloogia asjatundja)

3. *definiitsioon*: Etnoloogia on rahvateadus, rahvaste kultuuri ja olustikku uuriv teadus. (ÕS)
6. *teiskeelsed vasted*: en: ethnology; de: Ethnologie *f.*; sv: etnologi; fi: kansatiede ('rahvateadus'), etnologia; ru: этнология
7. *teiskeelsed allikad*: (HAS)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: teadus
10. *märkused, kommentaarid*: võrreldes etnograafiaga rohkem analüüsiv kui kirjeldav
- ÕS: *etnoloogia* rahvateadus, rahvaste kultuuri ja olustikku uuriv teadus. Etnoloog. Etnoloogiline.
- (1) *Etnoloogia* on rahvateadus, rahvaste kultuuri (sh kunsti) ja olustikku uuriv teadus (HAS)
- (2) Kuidas kasutada käsitööteaduse keeles sõna etnoloogia? Kas sellega on ka moodustatud sõnaühendeid, nagu *etnograafiline ehe* etnograafiaga seondult? (M.-L. Jaanus 17.09.18)
- (3) See [etnoloogia, etnoloogiline] on väga üldine: meil [Tartu ülikoolis] on etnoloogia osakond (I. Ikkonen 17.09.18) – Meil [RKOs] on õppeaine *etnoloogia* (M.-L. Jaanus 17.09.18) – *kultuuriantropoloogia* on ka (M. Kangur 17.09.18)
- (4) Etnoloogia uurib eri rahvaste kultuure. (M. Kangur 17.09.18)
11. *terminoloogiakomisjoni otsus*:
- (1) Laialdasema tähendusväljaga termin, ei ole käsitööteaduse terminiks vaja (17.09.18)
- (2) ÕS definiitsioon sobib (17.09.18)
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1786022544; andmebaasi kantud 12.11.18

55. e t n o g r a a f i a

1. *termin*: et: etnograafia
2. *muutevormid (omast., osast.)*: etnograafia, etnograafiat
isik: etnograaf (etnograafia asjatundja)
3. *definiitsioon*: Etnograafia on ühe rahva kultuuri kirjeldav ja uuriv teadus, rahvateadus; (Ida-Euroopa maades); etnoloogia (EKSS)
4. *selgitus*: Esemelise pärandkultuuri uurimine toimus nõukogude perioodil enamasti etnograafia nime all. Käsitööteadus on osaliselt sellest välja kasvanud?
6. *teiskeelsed vasted*: en: ethnography; de: Ethnografie *f.*; sv: etnografi; fi: etnografia, kansatiede ('rahvateadus'); ru: этнография
7. *teiskeelsed allikad*: en: (IES); de: (SksES, lk 368); sv: (dict.cc); fi: (SmES); ru: (EVS)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: teadus, käsitööteadus
10. *märkused, kommentaarid*: võrreldes etnoloogiaga ohkem kirjeldav kui süvaanalüüsiv
- (1) ESTERMis pole ei *etnograafiat*, *etnoloogiat* ega *arheoloogiat*.
- (2) Mis vahe on etnograafial ja etnoloogial? (M.-L. Jaanus 17.09.18) – Tartu Ülikooli etnoloogia osakonna tutvustusest saab aru, et pärast taasiseseisvumist võeti teadusala nimetusena kasutusele *etnograafia* asemel kultuuri süvaanalüüsi eeldav teadus nimetusega *etnoloogia*. (E. Velsker 17.09.18)
- (3) Meil on aine *etnograafiline ehe*. (...) Tegeleme selles aines pärandkultuuriga, mis käsitleb 18.–19. sajandi talurahva ehteid. Seda sõna „etnograafiline“ kasutame just selle mõttega, et *etnograafiline* ei lähe vanemasse kultuuriruumi, vaid põhineb sellel ajal, kui meil on juba mingid teated olemas. Mitte ei põhine arheoloogilisel leiul, vaid ma kasutan [uurimisel] kirjalikke

allikaid ja esemeid. Kirjalikud allikad kirjeldavad esemeid, natuke tehnoloogiat ja ehete kandmist. (I. Ikkonen 17.09.18) – Miks just *etnograafiline*? (M.-L. Jaanus 17.09.18) – Meil on kujunenud traditsioon, vaatamata sellele, kas see peaks nii olema või mitte. (I. Ikkonen 17.09.18)
(4) *Etnograafiline materjal* – kas see peaks olema ka termin? (M.-L. Jaanus 17.09.18) – Siis tekkib jälle küsimus, kas *etno*- on see sama, mis *etnograafiline* või on selles stiilis tehtud. (T. Leemets 17.09.18)

(5) Etnograafiline ehe või etnoehe? (E. Velsker 17.09.18) – Etnoehe on nagu „aineline“ (I. Ikkonen 17.09.18) – Kui ei taha *rahvuslik* öelda, siis on *etno* (E. Velsker 17.09.18) – See on liitsõnana hästi produktiivne. (T. Leemets 17.09.18)

(6) *этнография ж. etnograafia, rahvateadus (ühiskonnateadus, mis uurib maailma rahvaid jm. etnosi, nende kultuurilisi ja olustikulisi iseärasusi ning arenemist)* (VES)

EKSS: *etnograafia* ühe rahva kultuuri kirjeldav ja uuriv teadus, rahvateadus; (Ida-Euroopa maades); etnoloogia.

ÕS: *etnograafia* etnoloogia. Etnograaf, etnoloog.

11. terminoloogiakomisjoni otsus:

(1) Kuna *etnograafiaga* on seotud mõned käsitöõteaduses kasutatavad terminid jm keelendid (nt *etnograafiline ehe, etnograafilised kõlapaelad, etnograafiline materjal*), siis on vaja sellelaadset terminit. Terminiks võiks olla *etnograafiline*. (17.09.18)

(2) *Etnograafiat* vajab käsitöõteadus terminina ajaloolises kontekstis. (17.09.18)

(3) EKSS definitsiooni on vaja täpsustada. (17.09.18)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID:* 1821651815; andmebaasi kantud 12.11.18

56. *etnograafiline*

1. *termin:* et: etnograafiline (*omadussõna*)

2. *muutevormid (omast., osast.):* etnograafilise, etnograafilist

3. *definitsioon:* Etnograafiline on etnograafiasse puutuv.

4. *selgitus:* vt ka nr 55 *etnograafia*

vrđ *arheoloogiline* (nr 57)

käsitöõteaduse oskussõnades kasutusel sarnaselt *arheoloogilisega*,

nt *etnograafiline materjal* – *arheoloogiline materjal*

6. *teiskeelsed vasted:* en: ethnographical; de: ethnografisch; sv: etnografisk;

fi: etnografinen; kansanomainen; ru: этнографический *м.*

7. *teiskeelsed allikad:* en: (IES); de, sv: (dict.cc); fi: (SmES; intervjuu M. Karistoga); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöõtehnika või -valdkond):* käsitöõteadus

9. *näitelauseid:* „Pearõhk ainestikus langeb loomulikult **etnograafilisele** materjalile. Olulises osas, eriti tööriistade valmistamisel, tugineb käsitlus eeskätt ENSV TA Etnograafiamuuseumi esemekogudele ning **etnograafilisele** teatmematerjalile, millele huvitavat lisa pakuvad mitmete koduloomuuseumide fondid.“ (Viires 1960, lk 9)

10. *märkused, kommentaarid:*

EKSS: *etnograafiline:* etnograafiasse kuuluv, etnograafiaga seotud. Etnograafiline ainestik, materjal. Olustiku etnograafiline uurimine. Etnograafiline uurimus. Etnograafilised andmed.

ÕS 2013: *etnograafiline*. Etnograafiline rühm nt setud.

(1) Etnograafiline materjal – põhineb peale esemete ka veel kirjalikel allikatel. (vrd arheoloogiline materjal) (17.09.18) – Kas on vaja eraldi terminitena *etnograafiline materjal* ja *arheoloogiline materjal*? (M.-L. Jaanus 17.09.18)

etnograafiline aine etnograafiline materjal (EVS)

(2) Näide kõlaterminitest:

Etnograafilised kõlapaelad on saamisviisi järgi kõlapaelte liigituse üks liik.

(Etnograafilised kõlapaelad on muuseumide etnograafilistesse kogudesse talletatud ning etnograafiateaduses käsitletavat kõlapaelad ja nende katked.); fi: kansanomainen lautanauha sg. (intervjuu M. Karistoga 22.09.18)

(3) Etnograafilise materjali loob taustsüsteemi, kas osaliselt või täielikult arhiivimaterjalidele põhinedes. Etnograafiline pole ainult ese, vaid sinna juurde tuleb veel mingi talletatud informatsioon, midagi kirjalikku või sellist. (I. Ikkonen 17.09.18)

(4) *Etnograafiline* moodustab erialaseid keelendeid (nt etnograafiline ehe, etnograafilised kõlapaelad, etnograafiline materjal), sest on kujunenud traditsioon. (17.09.18)

11. terminoloogikomisjoni otsus:

(1) Termin vastu võtta. (17.09.18)

(2) Definiitsioon vaadata üle koos etnograafia definiitsiooniga ning vajadusel lisada selgitus (17.09.18)

13. terminibaasis <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> concept ID: 1557567912; andmebaasi kantud 12.11.18

57. arheoloogiline

1. termin: et: arheoloogiline (*omadussõna*)

2. muutevormid (*omast., osast.*): arheoloogilise, arheoloogilist

3. definiitsioon: Arheoloogiline on arheoloogiasse puutuv. (Arheoloogia terminibaas)

4. selgitus: vrd *etnograafiline* (nr 56)

käsitööteaduse oskussõnades kasutusel sarnaselt *etnograafilisega*, nt *etnograafiline materjal* – arheoloogiline materjal

5. sünonüümid jm paralleelsed keelendid: x

6. teiskeelsed *vasted*: en: archaeological; de: archäologisch; sv: arkeologisk; da: arkæologisk; fi: arkeologinen; ru: археологический

7. teiskeelsed *allikad*: en, de, sv: (dict.cc); fi: (SmES); ru: (VES)

8. liigitus (*käsitöötehnika või -valdkond*): käsitööteadus, arheoloogia

10. märkused, kommentaarid:

EKSS: *arheoloogiline*: arheoloogiaga seotud, seda käsitlev v. uuriv, sellel põhinev jne. Arheoloogilised kaevamised, leiud. Arheoloogilised kultuurid.

(1) „*Arheoloogia* on teadus, mis uurib minevikku peamiselt arheoloogilistele allikatele ja meetoditele tuginedes.“ (Arheoloogia terminibaas)

(2) Näide kõlaterminitest:

Arheoloogilised kõlapaelad on saamisviisi järgi kõlapaelte liigituse üks liik.

(Arheoloogiline kõlapael on on arheoloogilises leiumaterjalis esinev kõlatehnika näide.)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: moodustab erialaseid keelendeid, vastu võtta (17.09.18)
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1035321962;
andmebaasi kantud 12.11.18

58. paikkondlik

1. *termin*: et: paikkondlik (*omadussõna*)
2. *muutevormid (omast., osast.)*: paikkondliku, paikkondlikku
3. *definiitsioon*: Paikkondlik on teatud piirkonnaga seotud, sellele omane.
4. *selgitus*: kontekstist sõltuvalt täpsem termin *rahvusliku* asemel
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitööteadus
10. *märkused, kommentaarid*:
 - (1) **Kohalik** – pole vaja terminiks, saab kasutada üldkeeles sõnana. (17.09.18)
 - (2) Need [kohalik, paikkondlik] on sünonüümid ega seal selget vahet ei ole. (E. Velsker 17.09.18) – Keeletraditsioon. Oleme harjunud ütleva: „paikkondlikud traditsioonid“ (...) „meie, kohalikud ja teised, muulased“ (...) „oskas kõiki kolme kohalikku keelt“. (I. Ikkonen 17.09.18) – läksime hiljuti ühte tallu tatraid ostma ja peremees ütles, nad ei ole kohalikud, sest elavad seal alles aastast 1984.“ (M. Kangur 17.09.18) – Kui lähed murret uurima, siis öeldakse ka: „Ei-ei, me pole kohalikud: alles vanavanemad kolisid siia!“ tundub, et paikkondlik on rohkem selline, et see distantseerib. (E. Velsker 17.09.18)
 - (3) *Paikkondlik* on konkreetsem viide teatud kindlale kohale. Ei saa öelda: ma pole paikkondlik. (E. Velsker 17.09.18)
11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: *paikkondlik* terminina vastu võtta, **kohalik** terminina tagasi lükata (üldkeelesõna). (17.09.18)
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1013668444;
andmebaasi kantud 23.11.18

59. rahvuslik

1. *termin*: et: rahvuslik (*omadussõna*)
2. *muutevormid (omast., osast.)*: rahvusliku, rahvuslikku
3. *definiitsioon*: Rahvuslik on teatud etnilisele grupile omane, rahvustundel põhinev.
6. *teiskeelsed vasted*: en: native, ethnical; de: nativ, national; sv: nationell; fi: kansallinen; ru: национальный
7. *teiskeelsed allikad*: en, de, sv: (dict.cc); fi: (SmES); ru: (EVS)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitööteadus
10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: rahvuslik

1. mingile rahvusele eriti omane v. tunnuslik; rahvustundel põhinev, seda väljendav. Rahvuslik kultuur, kirjandus, kunst, teater. Rahvuslikud spordialad. Rahvuslikud tikandid, ornamendid, mustrid. (...) Rahvuslikus stiilis kujundatud mööbel. Rahvuslikke huve kaitsma. Rahvuslik liikumine, vabadusvõitlus. Eestlaste rahvuslik ärkamisaeg. Sajandeid tuli taluda rahvuslikku rõhumist. Rahvuslik enesemääramisõigus, ühtekuuluvustunne. Keel kui rahvuslik rikkus.

Rahvusliku leina päevad. Meie rahvuslik suurmees. Rahvuslik psüühika. Rahvuslik iseteadvus, piiratus. Õhutati rahvuslikku vaenu. (...)

▷ Liitsõnad: marurahvuslik.

2. teat. rahvusest koosnev; etniline. Rahvuslik vähemus, enamus. Eesti rahvuslikud väeosad. Oma rahvuslik intelligents, haritlaskond. Elanike rahvuslik koosseis. (...)

ÕS: **rahvuslik**: rahvusega seotud; ei soovita tähenduses: riiklik, riigi-. Keel on rahvuslik rikkus. Rahvuslikus stiilis rõivastus. Rahvuslik liikumine, spordiala rahvusliikumine, rahvus-spordiala.

(1) On ka ju *rahvuslik liikumine*. Ei öelda *rahvapärane liikumine*. (M. Kangur 17.09.18) – See on rahvuseid sünnitav. (I. Ikkonen 17.09.18) – Rahvalikus liikumises liigub kogu rahvas koos, rahvuslikus liikumises liigub ainult üks rahvus. (E. Velsker 17.09.18)

kansallinen herätys rahvuslik ärkamine (SmES)

(3) Ehete meistrid olid enamasti rahvuselt sakslased ja kui tal ka oli mingi geneetiline eesti põhi, siis ta oli selle ammu minetanud. (I. Ikkonen 17.09.18) – Käiste ja tanude peened tikandid tulid ka meistritelt, kelleks võisid olla linnasaksad või mõisapreilid. (M.-L. Jaanus 17.09.18) – Siin [ehete juures] on väga raske rääkida rahvuslikkusest ja kui me räägimegi, siis on see ilmselge konstruktsioon. (I. Ikkonen 17.09.18) – Aga siis tellija või ostja oli eestlane? Siis pidi see vastama ju tema eelistustele? (E. Velsker 17.09.18) – Huvitav oleks teada küll, palju tellija mõjutas meistri tööd. (M.-L. Jaanus 17.09.18)

rahvuslikud tikandid **вышивки с национальным орнаментом (EVS)**

11. **terminoloogiamisjoni otsus**:

(1) teha vahet *rahvapärasel* ja *rahvuslikul*, viimast mitte seostada riigiga (14.05.18)

(2) arutada suuremas ringis (17.09.18); **terminibaasist** puudub

60. rahvapärane

1. **termin**: et: rahvapärane (*omadussõna*)

2. **muutevormid** (*omast., osast.*): rahvapärane, rahvapärast

3. **definitsioon**: Rahvapärane on (ükskõik millise kultuuritaustaga) rahva hulgas esinev, uskumustele, arusaamadele ja kommetele tuginev.

6. **teiskeelsed vasted**: de: volkstümlich; sv: folklig, folkkär; fi: kansanomainen; ru: народный

7. **teiskeelsed allikad**: de, sv: (dict.cc); fi: (SmES); ru: (EVS)

8. **liigitus** (*käsitööt tehnika või -valdkond*): käsitööteadus

10. **märkused, kommentaarid**:

EKSS: **rahvapärane**: rahva hulgas (traditsioonilisena) esinev, rahvale omane, rahvalik. Rahvapärane puutöö, käsitöö. Rahvapärased ehted. Rahvapärane toit kama.

ÕS: **rahvapärane**. Rahvapärased kombed, taimenimetused. Rahvapärased.

rahvapärane käsitöö **народное рукоделие (EVS)**

(1) *rahvapärane* ja *rahvuslik* on erinevad terminid, mida ekslikult kasutatakse sünonüümideks (M.-L. Jaanus 14.05.18) – Üks on rahva ja teine rahvusega seotud (T. Leemets 17.09.18)

(2) *Rahvapärane* ja *rahvusliku* juures võiks märkida, et sageli olenevalt kontekstist või tavast need asjad eesti keeleruumis kattuvad. (P.-K. Parts e-kiri 13.09.18) – See on asjalik märkus, sest neid on kasutatud sünonüümideks, isegi kui neid praegu eraldi defineerida. Vanemates tekstides ei tehta seda vahet. (E. Velsker 17.09.18) – Eriti esemete juures. (I. Ikkonen 17.09.18)

(3) Kas rahvapärane on pärand, kultuuriline nähtus? (I. Ikkonen 17.09.18)

„Eesti rahvapärane taimornament tikandis“ on Elle Vunder kirjutanud. – siinkohal peaks siis *rahvuslik* olema? (M.-L. Jaanus 17.09.18) – Seletava sõnaraamatu järgi, jah. (E. Velsker 17.09.18)

(4) Tundub, et käsitöömeistrite tööd mõjutas ka rahvapärane uskumustik, tavad, ebausk jms. Mina näiteks ei paneks nelja või kuue kiviga preesi endale särki ette, ma tahaks, nendel samadel uskumuslikel põhjustel, seitsme või üheksa kiviga ehet. (M.-L. Jaanus 17.09.18) – Tehnoloogiliselt on kergem teha nelja ja kuue kiviga preesi. (I. Ikkonen 17.09.18)

lihtrahvas, mõisarahvas, linnarahvas jne

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*:

(1) teha vahet *rahvapärasel* ja *rahvuslikul* – need on kaks eri terminit (14.05.18)

(2) arutada suuremas ringis (17.09.18); *terminibaasist* puudub

61. traditsioon

1. *termin*: et: traditsioon

2. *muutevormid (omast., osast.)*: traditsiooni, traditsiooni

omadussõna: traditsiooniline

3. *definiitsioon*: Traditsioon on tava, pärimus, põlvest põlve edasiantav, pärandatav komme, teave, käsitus või oskus.

4. *selgitus*:

(1) traditsioon ehk tava on kultuuripärandi osa;

(2) komme teha midagi kuidagi korduvalt, sarnast moodi, harjumusest

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: tava

6. *teiskeelsed vasted*: en: tradition; ru: традиция

traditsioon tava, pärimus, pärandatud komme v oskus (EVS 2019)

традиция pärandatud tava; komme, pärimus (VES 2000)

7. *teiskeelsed allikad*: ru: (EVS, VES)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitööteadus

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS 2009: *traditsioon* tava, pärimus, põlvest põlve (suuliselt) edasiantu; pärandatud komme, teade, käsitus v. oskus. (...)

▷ Liitsõnad: folklooritraditsioon, jututraditsioon, kirjandustraditsioon, kultuuritraditsioon, kunstitraditsioon, laulutraditsioon, luuletraditsioon, muusikatradsioon, olümpiatradsioon, perekonnatradsioon, rahvatraditsioon, sporditraditsioon, toitumistraditsioon, võitlustraditsioon, üliõpilastraditsioon.

EKS 2019: *traditsioon*

1. põlvest põlve eeskuju najal edasi antud, kellelegi pärandatud (väga vana) komme, uskumus vms; selliste kommete kogum. *Kodus hoiti usulisi traditsioone suures aus.*
Jõulutraditsioon

- 1.1 teatud ajavahemiku järel korduv sündmõiks nägu võttaus, toiming vms. *Kooli sünnipäeva tähistav turniir on iga-aastane traditsioon.*

ÕS: *traditsioon* pärimus, põlvest põlve edasiantu; pärandatud komme, tava; ajaline pidevus. Traditsioon lilli kinkida = lillekinkimistaditsioon. *Peab traditsioonidest kinni. Jätkati, hoiti, murti, rikuti traditsiooni. Sonetil on 800aastane traditsioon.* Rahvatraditsioon, spordi-traditsioon. Traditsioonipärane traditsiooniline, tavapärane

(1) Mul oleks õudsalt vaja, et traditsioon oleks defineeritud. (J. Ratas 05.02.19) – Kas seda keegi ei ole juba defineerinud? (T. Leemets 05.02.19) – Loomulikult on antropoloodid seda juba risti ja põiki ja pikuti defineerinud ingliskeelses kirjanduses, aga kas eesti keeles on ka keegi sellest kirjutanud, mis on traditsioon? (J. Ratas 05.02.19)

(2) Folkloor ütleb, et traditsioon on siis, kui on midagi juhtunud kolm korda. (M.-L. Jaanus 05.02.19) – Äkki peaks siinkohal valima mõne saadavaloleva definitsiooni. (R. Tomberg 05.02.19) – Kui traditsiooni kohalt on vaja seisukohta võtta, siis võiks seda teha praegu. Mis tähendus on traditsioonil käsitöökeeles. (M.-L. Jaanus 05.02.19)

(3) „Käsitöö ja traditsioon on mõistepaar, mis on pigem teineteist selgitavad täiendused kui vastandid.“ Nii. „Traditsiooni mõistet kirjeldatakse tavaliselt nagu tegevusmalli või mõttelaadi, mis püsib seetõttu, et seda antakse edasi põlvest põlve. Pealekasvav põlvkond loob traditsioonid uuesti ja kohandab need uutele aegadele vastavaks. (...) Traditsioonilisus tähendab, et norm on see, mis on traditsioonis kombeks.“ (K. Jõeste 05.02.19) – Traditsioon on siis komme+harjumus. (M.-L. Jaanus 05.02.19) – Pärandatud komme. Siin on: „Traditsioon on tava, pärimus, põlvest põlve suuliselt edasi antud, pärandatud komme, käsitöö- või mingi muu oskus.“ (A. Kaljus 05.02.19) – Traditsioon on siis pärimus, pärand, käsitööoskus? Kõlab nagu kultuuripärand ilma monumentideta. (M.-L. Jaanus 05.02.19)

(4) Teen vahekokkuvõtte: traditsioon on komme teha midagi, kuidagi, korduvalt (üle kolme korra), sarnast moodi ja harjumusest. (M.-L. Jaanus 05.02.19) – Tõhusamalt (R. Tomberg 05.02.19) – Ei-ei, pigem vastupidi. (A. Matsin 05.02.19) – Ma sain aru, et kui tehakse tõhusamalt, siis on juba *traditsioonipõhine*. (T. Leemets 05.02.19) – Tõhususe all saab ka mõista nt tööriista kasutusviisi. On välja kujunenud selline-ja-selline kasutusmeetod, sest nii on tõhus. (M.-L. Jaanus 05.02.19)

(5) Kui ma peaks eesti keeles hästi lühidalt ütlema, mis on traditsioon, siis ma ütleks „komme“. (M.-L. Jaanus 05.02.19) – Minu meelest traditsioon on sama, mis tava, olen ma teadnud siiamani. Võõrsõnaga traditsioon, omasõnaga tava. (T. Leemets 05.02.19) – Mulle tundub, et tava on laiem kui komme. (A. Matsin 05.02.19) – Tava on kommete kogum. (T. Leemets 05.02.19) – „Ma tavaliselt...“ (M.-L. Jaanus 05.02.19) – traditsiooniliselt (R. Tomberg 05.02.19) – „Ma traditsiooniliselt istun oma autos rooli taga.“ (M.-L. Jaanus 05.02.19) – „Traditsiooniliselt“ kõlab palju pidulikumalt. Tavaliselt istud sa seal sellepärast, et olud nõuavad, aga traditsiooniliselt sellepärast, et sa ei luba kedagi teist sinna. (J. Ratas 05.02.19) – „Tavale“ tuleb lisaks ka „tavand“. (M.-L. Jaanus 05.02.19) – „Tavand“ on juba konkreetne... tavanditeenused on ju... (J. Ratas 05.02.19) – See ei ole korduv, see tavand või? (A. Kaljus 05.02.19) – Kuidas võtta. Ühte kadunukest saab tavaliselt üks kord matta, aga neid, keda saab üks kord matta on palju. (M.-L. Jaanus 05.02.19)

ÕS 2018: *tavand* kombetalitus, tseremoonia. Matmistavand, pulmatavand, usutavand. Tavanditarvik, tavanditeenus, tavandilaul folk

tava komme, viis, mood. *Austab vanu tavu.* Tava lilli kinkida = lillekinkimistava. *Sellel perel, selles peres on tavaks vara tõusta.* Hea ajakirjandustava. Toitumistava, hääldustava, meretava. Tavakohane = tavapärane, tavakohaselt = tavapäraselt

tava- tavaline, harilik, argi-. Tavakodanik, tavakuulaja, tavalugeja, tavatarbija, tavavaataja, tavakeel. bot seeded: tavariisikas, tavavahelik

(6) On ka selline huvitav sõna nagu „pruuk“ (pruugi). Pruuk kui komme. (M. Rennu 05.02.19) – See tundub võõramana kui tava. (R. Tomberg 05.02.19) – Mul seostub see joogi ja söögiga. (A. Kaljus 05.02.19) – Kas see sõna on murdeline? (M.-L. Jaanus 05.02.19) – Ei see on skandinaavia sõna, võib-olla on ka saksa laen. (A. Matsin 05.02.19) – Kõnepruuk (J. Ratas 05.02.19) – Suud pruukima. (M.-L. Jaanus 05.02.19) – Pigem on see kasutuse sünonüüm, aga võib olla ka kombe sünonüüm. (T. Leemets 05.02.19) – Nii on ka loomulik öelda „pruukis vaid ühe korra“. (M. Rennu 05.02.19)

ÕS 2018: **pruuk** komme, tava; tarvitus, kasutus. Ehal käimise pruuk. Keelepruuk, kõnepruuk, sõnapruuk

pruukima 'tarvitsema, vaja olema; tarvitama' ← alamsaksa *bruken* 'kasutama' (ETY)

no: **bruke**; en: to use, to apply; de: brauchen, benutzen (dict.cc)

(7) Me võiksime mingi asja aluseks võtta, kus juba on traditsiooni defineeritud. Ja sõnastada enda vajaduste kohaselt ümber. Võtame EKSS seletuse aluseks. (A. Matsin 05.02.19) – Aga paneme „edasiantu“ asemel „edasiantav“, siis me saame ise ka seda traditsiooni luua ja edasi anda; ja samuti „pärandatu“ asemel „pärandatav“, mis tähendab, et igaüks võib seda teha ja kui keegi teeb seda üle kolme korra ☺, siis ongi traditsioon. (R. Tomberg 05.02.19) – Jah, see võiks olla olevikus, mitte minevikus. (J. Ratas 05.02.19) – „(suuliselt)“ võiks ka maha võtta, sest me anname teavet edasi ka „käeliselt“. (M.-L. Jaanus 05.02.19)

11. terminoloogikomisjoni otsus:

(1) üldiselt kasutada sõna „traditsioon“ tavapäraselt (05.02.19)

(2) termin vastu võtta täpsustatud definitsiooniga, mis lisab tähendusväljale akrtiivsust ja seob olevikuga (05.02.19); **terminibaasist** puudub

62. traditsiooniline

1. **termin**: et: traditsiooniline (*omadussõna*)

2. **muutevormid** (*omast., osast.*): traditsioonilise, traditsioonilist

3. **definitsioon**: Traditsiooniline on traditsioonile omane.

5. **sünonüümid jm paralleelsed keelendid**: x

6. **teiskeelsed vasted**: en: traditional; ru: традиционный

7. **teiskeelsed allikad**: ru: (EVS)

8. **liigitus** (*käsitöötehnika või -valdkond*): käsitööteadus

10. **märkused, kommentaarid**:

EKS 2019: **traditsiooniline** traditsioonil, pärimusel põhinev; tavaks saanud, tavapärane

ÕS: **traditsiooniline** tavapärane. Traditsiooniline pidupäev, tegevus

traditsionaalne traditsiooniline

11. terminoloogikomisjoni otsus:

(1) vastu võtta (05.02.19)

(2) **traditsiooniline** on käsitööteaduse termin, **traditsionaalne** üldkeele keelend (05.02.19)

terminibaasist puudub

63. traditsioonipõhine

1. *termin*: et: traditsioonipõhine (*omadussõna*)
2. *muutevormid (omast., osast.)*: traditsioonipõhise, traditsioonipõhist
3. *definiitsioon*: Traditsioonipõhine on väljakujunenud arusaamast või käitumisviisist lähtuv, kuid mitte täpne jäljendus.
4. *selgitus*: nt valmistatakse traditsioonilist käsitööset, kuid kasutatakse seejuures tänapäevaseid töövõtteid
6. *teiskeelsed vasted*: en: traditional-like ? based on tradition; ru: основанный на традицией (?)
7. *teiskeelsed allikad*: (KTK)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitööteadus
9. *näitelauseid*: „Lisaks puutume igal aastal kokku ka tehnikate ja teemadega, mis langevad nimetatute vahele või kõrvale või mis kuuluvad **traditsiooniliste** oskuste kestmise jaoks eluliselt olulisse kultuurilisse, majanduslikku ja looduslikku võrgustikku.“ (SV 2015, lk 12)
10. *märkused, kommentaarid*:
 - (1) Kui *traditsioonilist* üldse kippuda defineerima, võiks ka huvitada sõna *traditsioonipõhine* defineerida. Näiteks Tarmo Tammekivi kasutas magistritöös väljendit *traditsioonipõhine* vahvärkehitus, viidates sellele, et kasutab osades protsessides palju masinaid ja põhi-mõtteliselt võiks lausa industrialiseerida tootmise, kuid kui konstruktsioon, tulemus jääb põhimõtteliselt traditsiooniliseks, siis on see traditsioonipõhine vahvärkehitus. Eks seal ole see pragmaatiline kaalutlus taga, et muidu tuleb keegi ligi ja ütleb – kasutad mootorsaagi, järelikult ei tee traditsioonilist tööd. Ja siis võib nii turul kui ehitusjärelvalvajatega ütlemist tulla. (P.-K. Parts 13.09.18)
 - (2) Traditsiooniline on põlvest põlve edasi antud... (E. Velsker 17.09.18) – siis on *traditsiooniline* ju *pärimuslik*. (M.-L. Jaanus 17.08.19) – Need ei päris sünonüümid. Igas kontekstis ei saa öelda traditsioonilise asemel pärimuslik. (E. Velsker 17.09.18)
Siin on kirjutatud: „Rahvas säilitas sajanditeks oma traditsioonilise elulaadi.“ Mis sellega öelda tahetakse? (I. Ikkonen 17.09.18) – Traditsiooniline on siin tavapärane elulaad, nad elasid nii, nagu olid harjunud. (E. Velsker 17.09.18)
 - (3) Võib-olla on siin oluline, mis traditsiooniline käsitöö kontekstis on. (E. Velsker 17.09.18) – Tavaks saanud, komme (see on meil kombeks)? (M.-L. Jaanus 17.09.18)
Kui on kihelkondlikult traditsioonilised rahvariided, siis kust läheb piir *rahva-* ja *traditsioonilise* vahel? (E. Velsker 17.09.18) – Paikkondlikud eripärad. (M.-L. Jaanus 17.09.18) – See on juba teine alus. Paikkondlik võib viidata kitsamale alale. (E. Velsker 17.09.18) – „Traditsioon“ on meie alal hea sõna, millega põhjendame nii mõndagi. (I. Ikkonen 17.09.18) – On see *pärimuse* tähenduses? – (M.-L. Jaanus 17.09.18) – See on midagi, mille puhul usume, et on olemas jätkuvus. (I. Ikkonen 17.09.18)
 - (4) Priit-Kalevi kirjas on hea näide *traditsioonipõhisest*. Kui traditsiooniline on see, mis lähtub täpselt sellest, mis oli, aga traditsioonipõhise (näites siin töö tegemisel kasutatud masinaid) tulemus on niisugune nagu traditsiooniline võiks olla. (E. Velsker 17.09.18)
 - (5) *Traditsioonilisele* jääda siis traditsiooniline ehk tavapärane tähendus. Terminiks *traditsioonipõhine*. (M.-L. Jaanus 17.09.18)
 - (6) „põhine“ on 21. sajandi moesõna. Enne seda sai ilma selle sõnata elatud. (T. Leemets 05.02.19) – Meil on seda kasutatud siis, kui on traditsioonil põhinev, aga ei ole päris

traditsiooniline. Kõige rohkem on traditsioonipõhine tulnud Tarmo Tammekivi magistritööst, kus ta rääkis traditsioonipõhise vahvärkehitudusest. Traditsioonist lähtuv (A. Matsin 05.02.19) – Sa võid ju midagi traditsioonipõhiselt luua, aga see ei tule üldse traditsiooniline välja. (J. Ratas 05.02.19) – Selle termini mõte oli vastupidine: võib mittetraditsiooniliselt luua midagi, mis näeb välja traditsiooniline, nt kirve asemel mootorsaega palkmaja ehitamine. (M.-L. Jaanus 05.02.19)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*:

(1) **traditsiooniline** – tavatähendustega üldkeelesõna (17.09.18)

(2) termin *traditsioonipõhine* vastu võtta (17.09.18)

(3) on vaja mõlemaid termineid nii *traditsiooniline* kui ka *traditsioonipõhine* (05.02.19)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1094124158; andmebaasi kantud 23.11.18

64. ühislooming

1. *termin*: et: ühislooming

2. *muutevormid (omast., osast.)*: ühisloomingu, ühisloomingut

3. *definitsioon*: Ühislooming on teatud grupi koostöös sündinud eneseväljendus.

4. *selgitus*: Loojate grupi võivad moodustada ka eri ajal ja kohas elanud inimesed.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: kollektiivne loomine

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: teadus, käsitööt eadus

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Kui räägime rahvakunstist (rahvuslikust või paikkondlikust loomingu) või folkloorist, siis mainitakse sageli, et see on kollektiivne nähtus. Milline on käsitööt eaduse seisukoht? (M.-L. Jaanus 17.09.18) – Analoog rahvaluulele: kuskil keegi tegi, aga igaüks võib seda muuta nii nagu ise tahab, nt tegi sinise asemel punase lille. (E. Velsker 17.09.18)

(2) Kas ühisloomine on kollektiivse loomingu sünonüüm? (M.-L. Jaanus 17.09.18) – Selles kontekstis on, aga kui öelda kollektiivne nähtus, siis ei saa öelda ühisnähtus. Kollektiivne ja ühine (ühis-) võib olla paralleelne, aga päris sünonüüm ei ole. (E. Velsker 17.09.18)

(3) Kui võtaks terminiks kollektiivne loomine, siis saaks täpsemalt ja käsitööt eadkonnale kohasemalt defineerida. (M.-L. Jaanus 17.09.18) – Oleks lihtsam. (E. Velsker 17.09.18) – Kollektiivne loomine on siis ühisloomine? (M.-L. Jaanus 17.09.18) – Siin tekib eelistermini küsimus, sõnaraamatu järgi on ühisloomine eelistatud. (E. Velsker 17.09.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (17.09.18)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1948711943; andmebaasi kantud 23.11.18

65. anonüümne loomine

1. *termin*: et: anonüümne loomine

2. *muutevormid (omast., osast.)*: anonüümse loomingu, anonüümset loomingu

3. *definitsioon*: Anonüümne loomine on kunstiline eneseväljendus, mille autorit ei ole võimalik välja selgitada.

8. *liigitus (käsitööt ead tehnika või -valdkond)*: teadus, käsitööt eadus

10. märkused, kommentaarid:

(1) Võib-olla autorlus ei olegi otsene eesmärk. Aga teame, et mõni laulik on just seda laulu laulnud. (I. Ikkonen 17.09.18) – Siis saame interpreedi, esitaja või nt ehte kandja (kui ehte autorit ei tea) välja selgitada. Looming ilma autorita. (M.-L. Jaanus 17.09.18)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: vastu võtta (17.09.18)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1336291924; andmebaasi kantud 23.11.18

66. algupärane

1. *termin*: et: algupärane (*omadussõna*)

2. *muutevormid (omast., osast.)*: algupärane, algupärast

3. *definiitsioon*: Algupärane on esmane, iseseisvalt loodud, eripärane.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: originaalne

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: teadus, käsitööteadus

10. märkused, kommentaarid:

(1) Algupärane ja autentne ei ole päris täpselt üks ja seesama. See on alatine probleem, kuidas defineerida algupärast. (I. Ikkonen 17.09.18)

(2) Kui me teame, et ese on algupärane, siis me saame sealt informatsiooni meistri, ajastu jms kohta. Ja samas... nt da Vinci maalid muuseumis ei näeks nii ilusad välja, kui restaureerijad ei oleks neid aegade jooksul üle maalinud – maalid ei ole algupärased, me ei saa nende esemete põhjal enam originaaltehnoloogiat tuletada, sest need on ära rikunud. Ja siis tuleb välja, et oleme üldistanud mingit 19. sajandi väga hea käega restauraatorit. (I. Ikkonen 17.09.18)

(3) Algupärane saab olla ka mõte, tehnoloogia. (M.-L. Jaanus 17.09.18) – See on see, mida kunstis nimetatakse autoritehnoloogiaks. (...) Algupärane on ikkagi mingile aluspunktile põhinev. Sel peaks olema mingi originaalsuse komponent. (I. Ikkonen 17.09.18) – Jah, originaalne, aga seal on ka algne loodu, esialgselt loodud. (E. Velsker 17.09.18)

(4) Algupärane ja originaalne on sünonüümid. (17.09.18)

(5) Algupärane ehk esmane, esialgne. (M. Kangur 17.09.18) – Mittejäljendatud. (I. Ikkonen 17.09.18) – Eripärane. (E. Velsker 17.09.18)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: vastu võtta 17.09.18

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1553605205; andmebaasi kantud 23.11.18

67. autentne

1. *termin*: et: autentne (*omadussõna*)

2. *muutevormid (omast., osast.)*: autentse, autentset

3. *definiitsioon*: Autentne on ehtne, algallikal põhinev.

4. *selgitus*: Autentne koopia kopeerib ka vigu.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: ehtne (hõlmab autentse ühte tähendust)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: teadus, käsitööteadus

10. märkused, kommentaarid:

- (1) Autentsuse diskuss tuleneb minu meelest muinsuskaitsest ja museoloogiast ja võiks sinna jääda. Ja veel paljud selle faili lõpuosas olevad terminid võiks teiste distsipliinide määratlada jääda või siis oodata, kuni keegi asjast hirmus huvitatud käsitööteadlane või käsitööline või nende rühmitused sellele pärandtehnoloogiliselt eristuva tähenduse omistavad ja traditsiooni rasva selga kasvatavad. (P.-K. Parts e-kiri 13.09.18)
- (2) Kahtlustan, et käsitöölistel (käsitööteadlastel) on siiski vaja neid termineid. Või siis vähemasti mõista, mida need sõnad (ka museoloogia või muinsuskaitse kontekstis) tähendavad. (M.-L. Jaanus 17.09.18)
- (3) See on keeruline – olen tegelenud sellega, et mõista, mis on muuseumis [museoloogias] algupärane või mis on autentne. (I. Ikkonen 17.09.18)
- (4) Autentne koopia kopeerib ka vigu. (...) Rahvusvahelises standardis öeldakse, et autentne koopia on see, mis põhineb samal tehnoloogial: täiesti sama moodi, samasuguste tingimustega, materjalidega jne. (I. Ikkonen 17.09.18)
- (5) Kas siin võib ka olla eri tähendusi? Üks oli üks-üheselt kopeeriv ja teises tähenduses ehtne. (E. Velsker 17.09.18) – Autentne ehk ehtne ja algallikal põhinev (...) autentne uurimismaterjal, rahvalaul, dokument (ehtne, esmane dokument). (I. Ikkonen 17.09.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (17.09.18)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 2081232760; andmebaasi kantud 23.11.18

68. *käsitööeseme originaal* (originaal)

1. *termin*: et: originaal

2. *muutevormid (omast., osast.)*: originaali, originaali

3. *definiitsioon*: (Käsitööeseme) originaal on algupärane teos, mis väljendub materjalis.

4. *selgitus*: Eeliterminiks on käsitööeseme originaal.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: algupärane

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitööteadus

10. märkused, kommentaarid:

(1) Originaalse on algupärane. (I. Ikkonen 17.09.18)

(2) Eesti keeles on algupärane ja originaal sünonüümid. (E. Velsker 17.09.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (17.09.18)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1511063516; andmebaasi kantud 23.11.18

69. *käsitööeseme koopia* (koopia)

1. *termin*: et: koopia

2. *muutevormid (omast., osast.)*: koopia, koopiat

3. *definiitsioon*: (Käsitööeseme) koopia on võimalikult originaalilähedane ese, mille valmistamisel kasutatakse autentset tehnoloogiat ja materjali.

4. *selgitus*: Koopia on väga kitsas mõiste.

6. *teiskeelsed vasted*: en: copy

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitööteadus

10. *märkused, kommentaarid*: x

(1) Koopiaid, mis vastavad originaalile, saab olla palju, aga originaali ainult üks. (M.-L. Jaanus 17.09.18) – Koopia on väga kitsas mõiste, sest sellele esitatavad nõudmised on üliiranged. Selle sõnaga ei laiata nii väga. (I. Ikkonen 17.09.18)

(3) Koopia arvestab välimust, materjali ja tehnoloogiat. (I. Ikkonen 17.09.18)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (17.09.18)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1974463976; andmebaasi kantud 23.11.18

70. *käsitööeseme kontaktkoopia*

1. *termin*: et: kontaktkoopia

2. *muutevormid (omast., osast.)*: kontaktkoopia, kontaktkoopiat

3. *definitsioon*: Kontaktkoopia on originaali jäljendav ese, mille valmistamisel ei arvestata originaaltehnoloogiaga.

4. *selgitus*: Kontaktkoopia ei esinda originaali, jäljendab peamiselt väljanägemist.

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitööteadus, metallikäsitöö

10. *märkused, kommentaarid*: Tänapäeval nt metallesemete puhul ei loeta autentseks koopiaks seda eset, mis on tehtud otse kontaktkoopiana. Näiliselt samasugune ese, koopeeriv. Kontaktkoopia jaoks võetakse reaaljäljend materjali pinnast (kopeeritakse), eseme valmis-tamise puhul ei arvestata enam originaaltehnoloogiat. Prevaleeriv on eseme originaalilähedane väljanägemine. (I. Ikkonen 17.09.18)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (17.09.18)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1514780468; andmebaasi kantud 23.11.18

71. *käsitööeseme rekonstruktsioon (rekonstruktsioon)*

1. *termin*: et: käsitööeseme rekonstruktsioon

2. *muutevormid (omast., osast.)*: käsitööeseme rekonstruktsiooni, käsitööeseme rekonstruktsiooni

3. *definitsioon*: Käsitööeseme rekonstruktsioon on eseme oletatava algkuju taastamine käsitööteaduslike meetoditega.

4. *selgitus*: (re)konstruktsioonil võib olla eri tasandeid (nt tehnoloogia või materjalide valikul)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitööteadus

terminoloogiamisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

72. *prototüüp*

1. *termin*: et: prototüüp

2. *muutevormid (omast., osast.)*: prototüübi, prototüüpi

3. *seletus*: algkuju, algtüüp, mudel

6. *teiskeelsed vasted*: fi: prototyyppi, mallikappale; ru: прототип *m.*, первообраз *m.*

prototüüp: 1 masina, seadme või mingi rakenduse algkuju, mudel, mida hrl edasi arendatakse: prototyyppi, mallikappale (ESmS)

leiutise prototüüp: прототип изобретения, первообраз изобретения (EVS)

7. *teiskeelsed allikad*: fi: (ESmS); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitööteadus

10. *märkused, kommentaarid*:

ÕS 2018: *prototüüp* algkuju, -tüüp, eeskuju

EKSS: *prototüüp* eeskuju, alg- v. põhitüüp. Eksperimentaaltsehhis ehitatud masinad olid seeriamasinate projekteerimisel prototüüpideks.

terminoloogiakomisjoni otsus puudub; *terminibaasist* puudub

73. stiliseering

4. *selgitus*: stisiseerimise tulemus

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitöö, käsitööteadus

10. *märkused, kommentaarid*:

ÕS: *stilisatsioon*: stiliseerimine; stiliseering

Stiliseering: stiliseeritud kujutis, ese, teos

EKSS: *stilisatsioon*: stiliseerimine; stiliseering. Kunstikavatsuslik stilisatsioon. Kontserdi helikeeles võib jälgida barokkmusika stilisatsiooni. Portree hilisgootilik stilisatsioon. Dekoratiivkunstile, ornamentikale iseloomulik stilisatsioon. Lasteraamatu illustratsioonidele heideti ette liigset stilisatsiooni. Rahvarõivaste stilisatsioon. Ballett on puhas stilisatsioon Tšaikovski teemadel ja maneeris.

stiliseering: stiliseeritud kujutis, ese v. teos. Rahvalaulu, muinasjutu stiliseering

terminoloogiakomisjoni otsus puudub; *terminibaasist* puudub

74. stiliseerima

1. *termin*: et: stiliseerima (*teguõna*)

2. *muutevormid (da-infīn., ains. I pööre olev. ja lihtmin.)*: stiliseerida, stiliseerin, stiliseerisin

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitööteadus

9. *näitelaused*: „Rahvarõivaste baasil võib valmistada ka stiliseeritud tänapäevaseid rõivaid, kuid seejuures on vajalik nende õige nimetamine ja vahetegemine rahvarõivastega.“ (Rannap 2018, lk 76)

10. *märkused, kommentaarid*:

ÕS: *stiliseerima*: stiili jäljendama; kunstis tinglikke dekoratiivvorme looma. Maleratsul on stiliseeritud hobusepea.

EKSS: *stiliseerima*:

1. teat. stiilinõudeile allutama v. kohandama. Stiliseeritud rahvalaulud, -tantsud, -rõivad.

2. hrv mingis stiilis kujundama. *Buduaar on stiliseeritud türgi moodi*. R. Roht.

terminoloogiakomisjoni otsus puudub; *terminibaasist* puudub

KASUTATUD KIRJANDUS

- Jaanus, M. 2018. Intervjuu soomlasest käsitöömeistri ja -teadlase Maikki Karistoga 22.09.18. Viljandi.
- Parts, P.-K. 2015. Eessõna. *Studia Vernacula* 6, lk 10–11.
- Parts, P.-K., Jõeste, K., Rennu, M., Matsin, A., Manglus, E. 2016. Sissejuhatus. *Studia Vernacula* 7. Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia.
- Pink, A. 2002. Kudumine. IV–IX klassile. Saara kirjastus.
- Rannap, M. 2018. Paikkondliku rahvarõivanõuandekoja tegevuspõhimõtted. Saaremaa nõuandekoja näide. [Magistritöö]. Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia. TÜ VKA rahvusliku käsitöö osakond. Viljandi.
- Tarang, L., Hellström, K., Kaljuvee, R., Kusmin, J., Neljandik, T., Raid, M. 2009. Väike pärandkultuuri käsiraamat. Tartu: Eesti Loodusfoto.
- Tüür, K., Matsin, A., Jõeste, K., Rennu, M., Kästik, H., Manglus, E. 2017. Sissejuhatus: Leivanumber. *Studia Vernacula* 8. Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia, lk 14–41.
- Viires, A. 1960. Eesti rahvapärane puutööndus. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.
- Vicente, K. 2017. Saateks. *Studia Vernacula* 8. Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia, lk 59–65.

LISA 3. Tekstiilikäsitöö terminikaardid: silmuskudumine

koostanud Marja-Leena Jaanus

Kaldkirjas on komisjonis vastuvõetud terminid, **s õ r e n d a t u l t** term.eki andmebaasi kantud ja kontrollitud terminid.

Sinises kirjas (va terminikaartide andmeväljade pealkirjad) on tagasilükatud terminiettepanekud.

Rohelisega (va märgend *soov.*) on teooria ja erialaspetsialistidelt saadud taustainformatsioon.

Lilla on keeleline taustainformatsioon ja sõnastike tekst.

Parema ülevaate saamiseks on terminikaartide tühjad andmeväljad kustutatud, kuid säilitatud andmeväljade algne numeratsioon.

KTK – käsitööteaduse terminite komisjon; kuupäev sulgudes KTK koosoleku toimumise aeg.

Koosolekud toimusid 05.12.17, 18.01.18, 16.04.18; osalejad: Kristi Jõeste, Ave Matsin, Tiina Leemets, Helen Plado, Anu Pink, Kadri Tüür, Riina Tomberg, Merike Saaremets, Marja-Leena Jaanus.

Silmuskudumise terminite koosolekute helisalvestuste kestus on kokku 13 tundi ja 23 minutit.

Helisalvestustest tehtud väljakirjutused on vastava terminikaardi märkuste väljal (p 10).

SILMUSKUDUMISE TERMINIKAARTIDE JÄRJESTUS

SILMUSKUDUMISE ÜLDTERMINEID

- nr 1 *silmuskudumine*
- nr 2 *varrastel kuduma* (kuduma)
- nr 3 *varrastel kuduja* (kuduja)
- nr 4 silmus
- nr 5 *silmuskude*
- nr 6 *silmuskoeline*
- nr 7 *kudum*
- nr 8 *silmuskudumise mustriskeem*
- nr 9 koekirjaskeem
- nr 10 *kirjakord*
- nr 11 *silmuskudumise tehnika*
- nr 12 silmuskudumise meetod
- nr 13 silmuskudumise võte

silmuseid

- nr 14 algsilmus
- nr 15 põhisilmus
- nr 16 parempidine silmus
- nr 17 pahempidine silmus
- nr 18 keerdsilmus
- nr 19 parempidine keerdsilmus
- nr 20 pahempidine keerdsilmus
- nr 21 õhksilmus
- nr 22 ääresilmus
- nr 23 *patentsilmus*
- nr 24 vikkelsilmus
- nr 25 silmuste kasvatamine
- nr 26 silmuseid kasvatama
- nr 27 silmuste kahandamine
- nr 28 silmuseid kahandama

SILMUSKUDUMISE TEHNIKAID, MEETODEID JA VÕTTEID

tehnikaid

- nr 29 koekirja kudumine
- nr 30 *vikeldamine*
- nr 31 *kirjamine*
- nr 32 *kirikinnas*
- nr 33 *kindaranne*
- nr 34 *pahempidiste silmustega kirjamine*
- nr 35 *keeramisega kirjamine*

- nr 36 *lõngajooks*
- nr 37 *kirjalõng*
- nr 38 *taustalõng*
- nr 39 *roosimine*
- nr 40 *roosimislõng*
- nr 41 *roosimuster*
- nr 42 narmaste kudumine
- nr 43 lappidena kudumine
- nr 44 *helseskudumine*
- nr 45 *helmitatud*
- nr 46 *helseskudum*
- nr 47 *helseskiri*

meetodeid

- nr 48 *ringselt kuduma*
- nr 49 *varrastel ringselt kuduma*
- nr 50 *ringne kudumine (varrastel)*
- nr 51 *edasi-tagasi kudumine*
- nr 52 *sõlmeline serv*
- nr 53 *silmuseline serv*
- nr 54 vasakult paremale kudumine
- nr 55 *kudumismeetod*
- nr 56 *üleviskamisega kudumine*
- nr 57 *vasaku käe sõrmelt kudumine*
- nr 58 *pöidlalt kudumine*
- nr 59 silmuste loomise meetod
- nr 60 loodus
- nr 61 silmuste loomine
- nr 62 kahe lõngaga topeltloodus
- nr 63 vitsaline loomine
- nr 64 kududes loomine
- nr 65 silmuseline loomine
- nr 66 kududes lõpetamine
- nr 67 ületõstmisega lõpetamine

võtteid

- nr 68 parempidine võte
- nr 69 pahempidine võte
- nr 70 keerdsilmuse võte
- nr 71 vikeldamise võte
- nr 72 ületõstmise võte

SILMUSKUDUMISE KUDESID JA KIRJU

- nr 73 koepind
- nr 74 *k o e k i r i*
- nr 75 kindakiri
- nr 76 maokiri
- nr 77 *parempidine kude*
- nr 78 *pahempidine kude*
- nr 79 *ripskude*
- nr 80 *ripsirida*
- nr 81 *soonikkude*
- nr 82 *pitskude*
- nr 83 silmkoeline pits
- nr 84 sildkude
- nr 85 *vikkelkude*
- nr 86 *viklijoon*
- nr 87 vikkelkiri
- nr 88 *vikkel* paremale pahempidisel taustal
- nr 89 Arani kampsun
- nr 90 *palmikkude*
- nr 91 *vasakule* keerduv palmik
- nr 92 *paremale* keerduv palmik
- nr 93 *nupp*
- nr 94 *kootud nupp*
- nr 95 mähitud nupp
- nr 96 *Haapsalu nupp*
- nr 97 Haapsalu pitsikiri

- nr 98 *Haapsalu sall*
- nr 99 *Haapsalu rätik*
- nr 100 *tombuke*
- nr 101 nupuline kude
- nr 102 *nupuline pinnakiri*
- nr 103 mustikakiri
- nr 104 vaarikakiri
- nr 105 *patentkude*
- nr 106 *lapiline kude*
- nr 107 *valelapiline kude*
- nr 108 *keerukord*
- nr 109 *vits*
- nr 110 tavaline vits
- nr 111 *keeratud vits*
- nr 112 kahekordne vits

SILMUSKUDUMISE TÖÖVAHENEID

- nr 113 *k u d u m i s v a r r a s*
- nr 114 *s u k a v a r r a s*
- nr 115 *r i n g v a r d a d*
- nr 116 *n u p u g a v a r r a s*
- nr 117 *palmikuvarras*

MASINKUDUMISE TERMINEID

- nr 118 *masinkudumine*
- nr 119 masinkuduma
- nr 120 masinkuduja
- nr 121 *kudumismasin*

SILMUSKUDUMISE ÜLDTERMINEID

1. *s i l m u s k u d u m i n e*

1. *termin*: et: silmuskudumine

2. *muutevormid (omast., osast.)*: silmuskudumise, silmuskudumist

teigusõna, tegijanimi: varrastel kuduma, varrastel kuduja

3. *definiitsioon*: Silmuskudumine on tekstiilikäsitööt tehnika, mille puhul varrastega moodustatakse lõngast omavahel ühenduvad silmused.

4. *selgitus*: Silmuskudumises tuntakse erinevaid tehnikaid, nt kirjamine, roosimine, vikeldamine jne. Masinkudumist, mille tulemus on samuti silmuskoeline, käsitletakse eraldi käsitööstusliku tekstiilitehnikana.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: silmkudumine, varraskudumine, varrastel kudumine (EKSS); kudumine kõnek; silmkude *mittes*. (Tomberg 2004, lk 9); silmuskoetehnika hrv (Hallik, 1973, lk 3)

6. *teiskeelsed vasted*: en: knitting; de: Stricken *soov*, Strickerei *f. van.*; da: strikning; sv: stickning; fi: neulonta, neulominen, käsinneulonta ('käsitsi kudumine'); ru: вязание; ручное вязание ('käsitsi kudumine')

7. *teiskeelsete vastete allikad*: en: (Lubja, Pink 2014, lk 42); de, da, sv: (dict.cc); fi: (Tiislär 2010, lk 16); ru: (VES), (Рейманн 1987, lk 3; Иванова *et al* 1961)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: tekstiilikäsitöö, silmuskudumine

9. *näitelauseid*:

(1) „**Silmuskudumine** pole midagi muud kui parempidistest, pahempidistest ning õhksilmustest koosneva pinna kujundamine.“ (Reimann 1986, lk 4)

(2) „Baltimaal tunti **silmuskoetehnikat** tõenäoliselt juba 13.–15. sajandil, mida võib oletada preislaste ja lätlaste kalmuleidude järgi.“ (Hallik 1973, lk 3)

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) „Silmkude on käsitööt tehnika, mille puhul ühest või mitmest jätkuvalt jooksvast lõngast moodustatakse varraste abil omavahel ühenduvad silmused.“ (Tomberg 2004, lk 9)

(2) Kas piisab terminist *silmuskudumine* või on vaja ka *-tehnika* terminit (nt *silmuskoetehnika* – vrd *kõlatehnika* ehk *kõlatamine*; *niplistehnika* ehk *niplamine*; *nõeltehnika* ehk *aasnõelumine* jms)? (M.-L. Jaanus) – Koosolek otsustas, et ei taha *-tehnika* terminit (05.12.17)

(3) Kas **masinkudumine** on ka silmuskudumise alaliik? Koosolek otsustas, et ei ole. Kui oleks, siis poleks *varrastel kudumine* (üksi) piisav tunnus ja *varrastel kudumine* oleks sel juhul vaid osaline sünonüüm. (M.-L. Jaanus) – Samasse definiitsiooni neid küll ei pigista. (R. Tomberg 05.12.17) – „Vaata ka“: sarnane tehnika *masinkudumine*. (K. Tüür 05.12.17)

(4) Kui öeldakse silmuskudumine, siis kootakse varrastega; kui räägitakse masinkudumisest, siis peaks seda eraldi mainima. Tulemus on silmkoeline või silmuskoeline ese. Tegevuse puhul ma peaksin masinat eraldi mainima, sest tegevusena mõeldakse silmuskudumise puhul ikkagi varrastega kudumist. Esmane oleks ikka varrastega. (A. Pink 05.12.17)

(5) Kui räägime tehnikast, siis need on ikka kaks erinevat asja? (H. Plado 05.12.17) – Jah, aga tulemus näeb sarnane välja. Silmuskoeline masinkootud ese. Ja meil on silmuskoeline kangas ka, mida tehakse tööstuslikult. (A. Pink 05.12.17)

- (6) Masinkudumine on siis käsitööstuslik tekstiilitehnika. (M.-L. Jaanus 05.12.2017)
- (7) **Silmuskoetehnika**. Seda sõna ei kasutata eriti, aga see ei tundu ka vale. (A. Pink 05.12.17). – Sõna peaks siiski mainima. (K. Tüür 05.12.17) Märgendiga harvaesinev: hrv.
- (8) Varrastel kudumise tulemus on silmuskoeline ja masinal kudumise tulemus on silmuskoeline, aga tegevus on teine. (A. Pink 05.12.17)

EKSS: *silmuskudumine*, silmkudumine

ÕS: *kudumine*. Kindakudumine, sokikudumine, vaibakudumine, kangakudumine, pitsikudumine, võrgukudumine; *silmuskudumine*, varraskudumine.

Liitsõnad: kudumismasin, kudumisoskus, kudumisteljed *mitm*, kudumistooded, kudumisvabrik.

11. terminoloogiakomisjoni otsus:

- (1) Termin vastu võtta. (05.12.17)
- (2) Masinkudumine ei ole silmuskudumise alaliik, kuna silmuskudumise üheks olulisemaks tunnuseks on kudumisvarraste kasutamine tekstiili moodustamisel. (05.12.17)
- (3) Koosolek otsustas, et *-tehnika* termini järele puudub vajadus. (05.12.17)
- (4) Sünonüüm *silmuskoetehnika* tagasi lükata, kuid ära märkida kui harvaesinev. (05.12.18)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1420940704; andmebaasi kantud 12.12.17, viimati muudetud 27.11.18

2. varrastel kuduma

1. *termin*: et: varrastel kuduma
2. *muutevormid (da-inf., ains. I p. ol., lihtm.)*: varrastel kududa, koon varrastel, kodusin varrastel
3. *definiitsioon*: Varrastel kuduma on silmuskoes esemeid käsitsi valmistama.
4. *selgitus*: üldisemalt *kuduma*, täpsemalt *varrastel* või *varrastega kuduma*; vrd. *telgedel kuduma*, *kõladega kuduma*
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: kuduma (konteksti sünonüüm) varrastega kuduma, varrastama van *mittes*. (Manninen 1993 [1935], lk 18), kujuma murd. *mittes*.
6. *teiskeelsed vasted*: en: to knit; de: stricken; da: at strikke; sv: att sticka; fi: neuloa, kutoa; ru: вязать; вязать на спицах 'varrastel kuduma'
 вязать варежки; 'kindaid kuduma' (VES)
 kutoa: kududa (nii telgedel kui varrastel); kutoa verkkoa: võrku kududa (SmES)
7. *teiskeelsete vastete allikad*: en: (Lubja, Pink 2014, lk 42); de: (SksES, lk 1156); da, sv: (dict.cc); fi: (Tiislär 2010, SmES); ru: (EVS, Рейманн 1987, lk 3)
8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: tekstiilikäsitöö, silmuskudumine
9. *näitelauseid*:
- (1) „Kõik vanad kirjatud esemed on **kootud** ringselt, nii sai kogu aeg **kududa** parempidi ning lihtsam oli ka mustrit jälgida.“ (Pink, Reimann, Jõeste 2014, lk 163)
- (2) „Juba väga ammu **kooti** suuri õhkõrnu haapsalu rätikuid.“ (Reimann 1973, lk 3)
10. *märkused, kommentaarid*:
- ÕS: *kuduma*: kududa, koon. *Koob telgedel vaipa, varrastel kinnast, masinaga kampsunit, kõladega vööd. Ämblik koob võrku. Aastad on juustesse halli kudunud.* Ülek.
- (1) Varrastel kududes valmistatakse silmkoos esemeid, aga see pole päris täpne. (H. Plado 05.12.17) – Jaa, neid saab masinal kududes ka. Ehk saab täpsustades masinkudumist vältida, nt

„käsitsi valmistama“? (M.-L. Jaanus 05.12.17) – Varrastega kududa saab tõesti ainult käsitsi, muud moodi küll ei saaks. (K. Jõeste 05.11.17)

(2) Kas kasutatakse ainult „varrastel kuduma“ või on ka muudmoodi võimalik öelda, nt „varrastega kuduma“ (T. Leemets 05.12.17) – Mõlemat moodi, aga pisikese vahega. (A. Pink 05.12.17) – Nagu „klaverit mängima“ ja „klaveril mängima“. (H. Plado 05.12.17) – Kõlatehnikas jäi terminiks *kõladega kuduma*. (M.-L. Jaanus 05.12.17) – Ma paneks sisse „kujuma“: see on väga laialt levinud. See „varrastamine“ on nii võõras. (A. Pink 05.12.17)

(3) Teab keegi rootsikeelset vastet? (M.-L. Jaanus 05.12.17) – Ei tea praegu, aga Rootsis on huvitav, et piirkonniti on erinevate tüvedega sõnad kudumise kohta. (R. Tomberg 05.12.17)

(4) Soome keeles ka *neuloa*, aga *kutoa* on ka täiesti arvestatav sõna. (H. Plado 05.12.17)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (05.12.17)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1681017593; andmebaasi kantud 12.12.17, viimati muudetud 27.11.18

3. *varrastel kuduja*

1. *termin*: et: varrastel kuduja

2. *muutevormid (omast., osast.)*: kuduja, kuduja

3. *definiitsioon*: Varrastel kuduja on silmuskoeliste esemete käsitsi valmistaja.

4. *selgitus*: *Kuduja* on üldnimetus, tehnikapõhine jaotus on nt *kõlakuduja* (ehk *kõlataja*), *kangur* ehk kangastelgedel kuduja (*kangakuduja*), varrastel kuduja. Esemepõhine jaotus on nt *kindakuduja*, *pitsikuduja*, *võõkuduja*.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: silmuskuduja, varrastel kuduja, käsitsi kuduja, kuduja

6. *teiskeelsed vasted*: en: knitter, handknitter; de: Stricker *m.*, Strickerin *f.*; fi: neuloja;

ru: вязальщик *m.*, вязальщица *f.*

вязальщица на спицах (EVS)

7. *teiskeelsed allikad*: en: (IES, KTK); de: (SksES, lk 1156); fi: (SmES); ru: (VES, EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

9. *näitelaused*:

(1) „Eriti virgad **varrastel kuduja** olid saarte naised.“ (Reimann 1986, lk 3)

(2) „Ta on nobe varrastel kuduja. – Она проворная **вязальщица на спицах**.“ (EVS)

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: *kuduja* (ka elukutsena).

Liitsõnad: *kampsunikuduja*, *kangakuduja*, *kindakuduja*, *pitsikuduja*, *sukakuduja*, *vaibakuduja*, *võrgukuduja*; *käsikuduja*.

ÕS: *kuduja*. *Kangakuduja*, *pitsikuduja*, *võrgukuduja*, *käsikuduja*.

(1) Et nendel kudujaatel kuidagi vahet teha, pakun silmuskudumise oskussõnavarra varrastel kuduja või silmuskuduja. (M.-L. Jaanus 05.12.17)

(2) Definiitsioon võiks kokku minna eelmisega [varrastel kuduma]. (T. Leemets 05.12.17)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (05.12.17)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1882130873; andmebaasi kantud 12.12.17, viimati muudetud 28.11.18

4. silmus

1. *termin*: et: silmus

2. *muutevormid (omast., osast.)*: silmuse, silmust

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: silm

6. *teiskeelsed vasted*: en: stitch, loop (?); de: Masche *f*; fi: silmukka; ru: петля *f*.

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Lubja, Pink 2014, lk 50); de: (Karro 2005, lk 14, 30); fi: (SmES); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine, heegeldamine

10. *märkused, kommentaarid*:

ÕS: **silmus**. Pistis pea silmusesse üle: hukutas end; tõmbas endale õnnetuse kaela.

Liitsõnad: Nöörsilmus, traatsilmus, keerdsilmus. Heegeldamisel, varraskudumisel: õhksilmus õhksilm (-silma), kinnissilmus. Silmuskude silmkude, **silmuskudumine**.

(1) Kui rääkida silmadest ja silmustest, siis võib seda teha väga pikalt. Rahvapäraselt on meil olnud silm, silmad. Aga kudumise seisukohalt on aastakümneid õpetatud õpetajaid ja räägitud, et korrektne väljend on: „teeme silmuseid“, mitte silmi. Mulle oli üllatus, et ÕSis on „silm“ lubatud. (A. Pink 05.12.17) – Üks asi on see, et professionaalid võiks rääkida korrektselt. Kui me siin aga kehtestame ainult ühe, siis... (R. Tomberg 05.12.17) – ...neljasaja käsitööõpetaja hulgas ei ole ühtegi, kes ütleks „silm“ (...) (A. Pink 05.12.17) – Kui midagi on ÕSis väga mööda või vananenud, siis paluks anda märku, sest... (T. Leemets 05.12.17) – ...minu jaoks oli see lihtsalt üllatus, et... (A. Pink 05.12.17) – Okei! Siis: ametlik õpetus räägib meile silmustest ja erialatermin on *silmus*. (K. Tüür 05.12.17)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

5. s i l m u s k u d e

1. *termin*: et: silmuskude

2. *muutevormid (omast., osast.)*: silmuskoe, silmuskude

3. *definiitsioon*: Silmuskude on varrastel või masinal kootud silmuseline pind.

4. *selgitus*: Silmuskoe liigid on nt kirjatud kude, koekirjaline kude, roositud kude. Ka masinkude on silmuskude.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: silmuskude *soov.*, silmkude, kude, pind kõnek (Reimann 1986, lk 4)

6. *teiskeelsed vasted*: en: stitch; fi: neule, neulos; ru: вязка, вид вязания

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Lubja, Pink 2014, lk 42, KTK); fi: (KTK); ru: (EVS)
neulos: (masinkootud) silmuskude (KTK)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: **kude** kanga vm. kootud eseme struktuur.

Liitsõnad: kangakude, pahempidikude, palmikkude, parempidikude, patentkude, pitskude, põhikude, **silmkude**, **silmuskude**, soonikkude, vahvelkude, vikkeldkude, võrkkude.

(1) Mul on pigem küsimus, mida me teeme silmkooesemete ja silmkoetoodetega? (R. Tomberg 05.12.17) – Huvitav on, et tööstuslikult on levinud silmkoekangas ja silmkooesemed. (A. Pink

05.11.17) – Silmkude on käibel paralleelselt. (R. Tomberg 05.12.17) – (...) on silmkoelised esemed, silmkoelised kangad, (...) (A. Pink 05.12.17) – EKSSis on mõlemad. Silmkude ja seletuses silmuskude. (H. Plado 05.12.17) – Absoluutsed sünonüümid. (T. Leemets 05.12.17)

(2) Räägime siin varrastel kudumise tehnikatest, kus luuakse silmuseid, siis võiks silmuskude olla primaarne ja silmkude üldkeelne. (K. Tüür 05.12.17) – Argikeelne. (M. Saaremets 05.12.17) – Paralleelvariant? (M.-L. Jaanus 05.12.17) – Mittesoovitavaks ka ei saa panna, sest see on palju kasutatav. (R. Tomberg 05.12.17)

(3) Allpool tuleb silmuskoetehnika: mida see tähendab? (K. Tüür 05.12.17) – Kuidas silmuskudumine hargneb erinevateks tehnikateks, alavormideks. (M.-L. Jaanus 05.12.17) – Kuna me silmuskudumise kohta käiva tehnika viskasime ära, siis meil nüüd seda sõna ei tule. (H. Plado 05.12.17) – See tehnika (väiksema üksusena) jääb – silmuskudumise tehnikad. (M.-L. Jaanus 05.12.17) (...)

(4) Praegu see [,varrastel kootud silmuseline pind“] ei hõlma trikotaaži. (H. Plado 05.12.17) – ...varrastel või masinal kootud igasugune pind. (M.-L. Jaanus 05.12.17) – Võta see „igasugune“ ära! (A. Pink, H. Plado jt 05.12.17) – Lihtsalt „silmuseline koepind“. (A. Pink 05.12.17) – Kas kude on koepind? (T. Leemets 05.12.17) – Kootud koepind? (A. Matsin 05.12.17) – ...kootud silmuseline pind. (H. Plado 05.12.17)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (05.12.17)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1342773164; andmebaasi kantud 12.12.17, viimati muudetud 21.12.18

6. *silmuskoeline*

1. *termin*: et: silmuskoeline (*omadussõna*)

2. *muutevormid* (*omast., osast.*): silmuskoelise, silmuskoelist

3. *definiitsioon*: Silmuskoeline on silmuskoele omane.

4. *selgitus*: mõnes terminis on eelistatud variandiks silmkoeline, nt *silmkoeline kangas*

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: silmkoeline

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: tekstiilikäsitöö

9. *näitelaused*: „Vanim praeguse Eesti aladelt leitud **silmuskoeline** tükk on Jõuga leiu hulka kuuluv kirjatud kindakatke, mida peetakse ühtlasi seni vanimaks kootud esemeks Põhja- ja Ida-Euroopas.“ (Pink, Reimann, Jõeste 2014, lk 20)

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: *silmuskoeline*, *silmkoeline*.

(1) Kumb siis ikka on kas *silmkoeline* või *silmuskoeline*? (K. Tüür 05.12.17) – Mõlemad on. Teksti sees selgub, kumba mugavam on kasutada. (R. Tomberg 05.12.17)

(2) Võiks olla silmuskoele sarnases tekstiilitehnikas. (A. Pink 05.12.17) – Silmuskudumisele sarnanev. Mitte ainult pind, vaid ka sisemus, kui sa ka trikotaaži mõtled. (R. Tomberg 05.12.17) – Põhimõtteliselt on „silmuskoeline“ silmustest koosnevad tekstiilipinnad. (A. Pink 05.12.17) – ...silmuskudumise tehnikas või silmuskudumisega sarnast tekstiilipinda iseloomustav. (K. Tüür, R. Tomberg 05.12.17)

(3) Siin võib küll omadussõna nimisõnaga seletada: siluskoeline on silmuskoele sarnane. (T. Leemets 05.12.17) – Silmuskoeline on silmuskoele omane, aga see tähendab seda, et peame

defineerima ära *silmuskude*. (H. Plado 05.12.17) – Silmustest koosnev tekstiilipind. (A. Matsin 05.12.17) – Võtame *silmuskoe* ja siis tuleme tagasi. (M.-L. Jaanus 05.12.17)

(4) ... „tehnikas tehtud“? „Tehnikas kootud.“ (M. Saaremets 05.12.17) – „Silmuskudumine“ tuleb p.8 alt ära võtta, sest *masinkudumine* sinna ei mahu. (H. Plado 05.12.17) – Paneme mõlemad, paneme kõik. (M.-L. Jaanus 05.12.17)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: vastu võtta (05.12.17)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1077071713; andmebaasi kantud 12.12.17, viimati muudetud 21.12.18

7. kudum

1. *termin*: et: kudum

2. *muutevormid (omast., osast.)*: kudumi, kudumit

3. *definiitsioon*: Kudum on masinal või käsitsi varrastel kootud silmuskoeese.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: silmkoese, silmuskoeese (Hallik 1973, lk 4; Reimann 1986, lk 7), kudumistööde (ÕS)

6. *teiskeelsed vasted*: en: knitted item, knitwear; de: Strickwaren *pl.*, Strickstück *n.*; fi: neule, neuletuote; ru: вязание, вязания *pl*; вязанье, вязанья *pl*, вязанка (EVS); вязание, вязка (stiil, kuidas käib) (VES)

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Lubja, Pink 2014, lk 42); de: (SksES, lk 1156, Karro 2005, lk 40); fi: (Tiislär 2010, lk 18, SmES); ru: (EVS, VES)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

9. *näitelauseid*: „Vanad **kudumid** nõuavad hoidmiseks sobivamaid tingimusi, näiteks niiske kelder hoiukohaks ei sobi.“ (Pink, Reimann, Jõeste 2014, lk 31)

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: **kudum** tekst kudumistööde (näit. riie, vaip, kampsun). *Villane, linane kudum. Eesti rahvakunsti kudumid ja tikandid.*

ÕS: **kudum** tkst kudumistööde.

(1) Murdekeeles on Jõelähtelt üleskirjutatud: *silmkoetööd*. „Silmkude“ on tõenäoliselt üsna vana ka rahva keeles. (H. Plado 05.12.17)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: vastu võtta (18.01.18)

12. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1302267038; andmebaasi kantud 12.12.17

8. silmuskudumise mustriskeem

1. *termin*: et: (silmuskudumise) mustriskeem

2. *muutevormid (omast., osast.)*: silmuskoe mustriskeemi, silmuskoe mustriskeemi

3. *definiitsioon*: Mustriskeem on tingmärkidega skemaatiline joonis.

4. *selgitus*: Koekirjaskeem on kitsam termin, mis puudutab vaid koekirjas kootud mustreid.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: mustriskeem, mustrijoonis, muster

6. *teiskeelsed vasted*: en: chart; de: Strickschrift *f.*; fi: mallipiirros 'mustrijoonis';

ru: схема, схема узора

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Lubja, Pink 2014, lk 10, 45); de: (Karro 2005, lk 37, KTK); fi: (Tiislär 2010, lk 48); ru: (Рейманн 1987, lk 13)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

10. *märkused, kommentaarid*:

(Kõlapaela) **muustriskeem** on skemaatiline joonis, mis näitab rida-realt, kuidas kõlasid keerata või pöörata. (kõlakudujate koosolek 13.05.16)

(Kõlapaela) **mustrijoonis** on kõlapaela lõngade värvust ja liikumist skemaatiliselt tähistav kõlapaela mustri ülesjoonistus. (kõlakudujate koosolek 13.05.16)

Kõlapaela muster on iga üksiku kõlapaela terviklik kompositsiooniline ja tehniline lahendus. (kõlakudujate koosolek 13.05.16)

(Kõlapaela) **pinnamuster** on kõlapaela reljeefsus, mis on saavutatud erinevate kõlatehnika võtetega. (kõlakudujate koosolek 13.05.16)

(1) Kas masinkudumisel on ka muustriskeem? (M.-L. Jaanus 05.12.17) – Need on perfokaardi kujul, aga ikka muustriskeemid. (R. Tomberg 05.12.17)

(2) Kui on kiri, siis sinna pannakse midagi ette. On kindakiri, kampsunikiri... aga seal ei tehta vahet, kas kiri on kinda peal või paberi peal. Ja ma võin öelda muustriskeem selle kohta ka. (A. Pink 05.12.17) – Kinda peal skeemi ei ole. (R. Tomberg 05.12.17)

(3) Skeem on sama, mis joonis. (...) Kui ma tahan ülitäpne olla, siis skeem on see, mis on paberile pandud või arvutis. (...) Koeskeem on siis, kui on tingmärgid. (K. Jõeste 05.12.17)

(4) Siin tuleb öelda, et üks on see, mida eelistame ja teised on ka kõik lubatud. (K. Tüür 05.12.17) – Probleem on selles, et muustriskeem ja koekirjaskeem pole samad (H. Plado 05.12.17)

(5) Muustriskeem on tingmärkide abil kirjutatud tööjuhend. (A. Pink 05.12.17)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*:

(1) koekirjaskeem kui kitsama tähendusega termin eraldi terminiks (05.12.17)

(2) vastu võtta (*silmuskudumise*) **muustriskeem** (05.12.17); *terminibaasist* puudub

9. koekirjaskeem

1. *termin*: et: koekirjaskeem

2. *muutevormid (omast., osast.)*: koekirjaskeemi, koekirjaskeemi

3. *definiitsioon*: Koekirjaskeem on silmuskudumise muustriskeem koekirjalise mustri jaoks.

4. *selgitus*: koekirjalise mustri tingmärkidega skemaatiline joonis

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine, koekirjaline kudumine

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) **Mustriskeem** või **koekirjaskeem** – kaks ongi üsna võrdses kasutuses (A. Pink 05.12.17) – **Koekirja skeem** ei käi ju kirjamise kohta? (H. Plado 05.12.17) – Kas kirjaskeem või muustriskeem. (K. Jõeste 05.12.17) – Saan aru, et kõikide silmuskudumise liikide kohta käib muustriskeem, **koekirja** ja **koemustri skeem** on ainult koekirjaliste mustrite kohta ja ülejäänud sünonüümid (mustrijoonis, muster) jälle kõigi kohta. (M.-L. Jaanus 05.12.17)

(2) Silmuskudumise ühes tehnikas, koekirjalises kudumises, tehtava mustri skeem. Sama tasandi kirjaskeemid ehk muustriskeemid oleks roosimise muustriskeem ja kirjamise muustriskeem. Neil puudub termin ja „roosimuster“ on taga lükatud 18.01.18 koosolekul. (M.-L. Jaanus 16.04.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (05.12.17); *terminibaasist* puudub

10. kirjakord

1. *termin*: et: kirjakord
2. *muutevormid (omast., osast.)*: kirjakorra, kirjakorda
3. *definiitsioon*: Kirjakord on mustri korduv osa.
4. *selgitus*: mustri korduv osa, üks terviklik üksus
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: mustrikord
6. *teiskeelsed vasted*: en: pattern repeat, panel; de: Mustersatz *m.*, Maschensatz *m.*, Rapport *m.*; fi: mallikerta; ru: раппорт, раппорт узора
7. *teiskeelsed allikad*: en: (Lubja, Pink 2014, lk 41, 21); de: (Karro 2005, lk 32); fi: (Tiislär 2010, lk 48); ru: (Рейманн 1987, lk 14)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: tekstiilikäsitöö
9. *näitelaused*: „**Kirjakord** näitab kompositsiooni elementide kordumist, s.o. motiivi ja vahet.“ (Reimann 1986, lk 13)
11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (18.01.18)
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 2000201802; andmebaasi kantud 12.12.17, viimati muudetud 16.11.18

11. silmuskudumise tehnika

1. *termin*: et: silmuskudumise tehnika
2. *muutevormid (omast., osast.)*: silmuskudumise tehnika, silmuskudumise tehnikat
3. *definiitsioon*: Silmuskudumise tehnika on silmuskudumise võtete ja meetodite kogum, millega saavutatakse teatud kude.
4. *selgitus*:
 - (1) Erinevat liiki kudede moodustamiseks kasutatavad tehnikad on koekirja kudumine, kirjamine ja roosimine.
 - (2) Kudede jagamine ja võte jagamine toimub erinevas süsteemis.
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: silmuskudumise meetod, viis
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
10. *märkused, kommentaarid*:
 - (1) Tehnika koosneb töövõtetest, mida saab erinevalt kombineerida. (K. Jõeste 05.12.17)
 - (2) Silmusukoetehnikad on vikeldamine ja roosimine ja... (A. Matsin 05.12.17) – Seda silmusukoetehnikat pole üldse ju vaja. (K. Jõeste 05.12.17) – Selle C. Halliku raamatu sõna, mis oleks silmuskudumise sünonüüm, jätame kõrvale. Siin on silmuskudumise jagunemine tehnikateks, ehk silmuskudumise tehnikad. (M.-L. Jaanus 05.12.17)
 - (3) Vikeldamise tehnika on täiesti eriline tehnika, seal on palju võtteid. Vikeldamise tehnika oskan ma välja tuua, aga kuidas on nuppudega? Nupukudumise tehnika või? (A. Pink 05.12.17) – Ma otsin süsteemi, teooriat, kuidas silmuskudumise siseehitus välja näeb. (M.-L. Jaanus 05.12.17)
 - (4) Neid tehnikaid liigitatakse välimuse järgi, teisest küljest on ka võtete kogum, aga võtted võivad olla ühed ja samad. Nt nupu ja pitsi kudumisel saab kasutada samu võtteid. Eristamine tuleb ikka pinna erinevusest. (A. Pink 05.12.17)

- (5) Roosimise kohta, kuna see on nii väike, ütleksin ma liik, tehnika ja töövõtte ka. Kaks töövõtet: esimese rea roosimine ja teise rea roosimine. (A. Pink 05.12.17)
- (6) Kas saab defineerida selle kaudu, et ühelt poolt kuuluvad silmuskudumise alla ja teiselt poolt on kõrgem aste nendest tehnikatest. (...) Saan aru, et tehnikatel on kaks taset. (H. Plado 05.12.17) – Need kolm [koekirja kudumine, kirjamine ja roosimine] on põhilised liigid või tehnikad, mis hakkavad jagunema. (...) Vikeldamise tehnika, palmikukudumise tehnika võiks juba öelda. (A. Pink 05.12.17) – Miks me ei võiks narmaid eraldi võtta? (K. Jõeste 05.12.17)
- (7) Eraldi on ka alustusvõtted ja lõpetusvõtted, kahandus, kasvatus – kuhu need siis jäävad? (A. Matsin 05.12.17) – See on juba töövõtte. (K. Jõeste 05.12.17) – Põhisilmuste kudumine ja loodusvõtted on põhivõtted, mis puudutavad igat asja, neid on igal pool vaja. (...) Need on siis põhivõtted ja need kolm [koekirja kudumine, kirjamine ja roosimine] on põhitehnikad. (A. Pink 05.12.17)
- (8) Teeme (silmuskoe)tehnikad ja alltehnikad. (H. Plado 05.12.17)
- (9) Võtted on siis täiesti omaette post. (M.-L. Jaanus 05.12.17) – Võtted kuuluvad kõikide tehnikate juurde. (A. Pink 05.12.17) – Võtted lähevad sinna alla, alumise kihina. Neid omavahel kombineerides tekivad alltehnikad. (A. Matsin 05.12.17) – Osa võtteid ei kuulu kuhugi (servad ja alustus ja...). Kuhu need siis jäävad? Teeme teise joonise, kus on võtted. (H. Plado 05.12.17)
- (10) Parempidise võttega, pahempidise võttega, ületõstmise võttega... kootakse... Mis seal veel on? (M.-L. Jaanus 05.12.17) – Põhisilmused on parempidine silmus, parempidine keerdsilmus,... (A. Pink 05.12.17) – Silmus ei saa olla võtte. (T. Leemets 05.12.17) – Kas põhivõtted võiks olla parempidine võtte ja pahempidine võtte? Nagu põhismused on parempidine silmus ja pahempidine silmus? (M.-L. Jaanus 05.12.17) – Kahandamise ja kasvatamise võtted on veel ja ... (K. Jõeste 05.12.17)
- (11) Siis võiks olla eraldi tehnikate struktuur ja võtete struktuur. (M.-L. Jaanus 05.12.17) – Ja võtteid võib kasutada siis vastavalt tehnikale. (H. Plado 05.12.17) – Lõpuks eristab pind, kude. (...) Võtted on nagu sõnad ja tehnikad on nagu laused. (K. Jõeste 05.12.17)
- (12) Ühesõnaga siis tehnikad on nt roosimine ja kirjamine. (M.-L. Jaanus 18.01.18) – Koekirjaline kudumine, kirjamine ja roosimine. (A. Pink 18.01.18)
- (13) Kui viiulimängimisel on tehnikad, miks ei võiks olla silmuskudumise tehnikaid? (H. Plado 18.01.18)
- (14) Silmuskoetehnika ei lähe siis mitte? (M.-L. Jaanus 18.01.18) – Ei, see on väga loogiline aga... silmuskudumise tehnika(d)... Samas silmuskudumise tehnikaid kasutatakse märksa vähem, kui nende konkreetseid alaliike. Raamatu pealkiri ei ole silmuskudumise tehnikad, vaid on silmuskudumine. (A. Pink 18.01.18) – Selles kontekstis polegi tehnika-sõna vaja. Selle vajadus ilmneb alles jaotuste ja alajaotuste juures, nt vikeldamine on koekirjalise kudumise „misasi“ ja koekirjaline kudumine on silmuskudumise „misasi“. (M.-L. Jaanus 18.01.18) – Vikeldamine on koekirjalise kudumise alaliik, aga keegi ei ütle nii. (K. Jõeste 18.01.18)
- (16) Silmuskudumise tehnika nimetusi kasutatakse vähem, kui neid alaliiktehnikate omi. (A. Pink 18.01.18) – Selles mõttes silmuskudumise tehnika sobib, et tehnika on tegevus. Kude on tulemus. Kudumine on tegevus ja kude on selle tulemus. (T. Leemets 18.01.18) – Tehnika on tegemise viis. (K. Jõeste 18.01.18)

[11. terminoloogiakomisjoni otsus](#): vastu võtta, silmuskudumise teooriat täpsustada (05.12.17); [terminibaasist](#) puudub

12. silmuskudumise meetod

1. *termin*: et: silmuskudumise meetod

2. *muutevormid (omast., osast.)*: silmuskudumise meetodi, silmuskudumise meetodit

4. *selgitus*: Silmuskudumise meetodid on ringne kudumine, edasi-tagasi kudumine, vasakult paremale kudumine jne.

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

10. *märkused, kommentaarid*: vt ka nr 13 *silmuskudumise võte* ja nr 55 *kudumismeetod*

(1) Lapiline kudumine võiks olla ka ringse ja edasi-tagasi kudumise juures üks meetod. (A. Pink 18.01.18)

(2) Allpool tulevad sellised terminid nagu kudumismeetodid, silmuste loomise meetodid ja lõpetuste meetodid. (M.-L. Jaanus)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

13. silmuskudumise võte

1. *termin*: et: silmuskudumise võte

2. *muutevormid (omast., osast.)*: silmuskudumise võtte, silmuskudumise võtet

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

10. *märkused, kommentaarid*: vt ka nr 12 *silmuskudumise meetod*

(1) Kudumisevõte. Mis see on? (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Kudumisevõte on see, kuidas sa vardaid käes hoiad. (A. Pink 16.04.18) – Kudumistehnika koosneb kudumisevõtetest. Käehoid on see, kuidas vardaid käes hoitakse. (K. Jõeste 16.04.18) – Kuidas kätte võtta on võte ja tehnikas on võtted. Ja loomisevõtted ja parempidise silmuse võte ja... Meil on siis mitme tähendusega termin. (M.-L. Jaanus 16.04.18) – vt ka nr 55 *kudumismeetod*

(2) Siit tulevad parempidise silmuse võte, seda kasutatakse üsna harva. Nt: „Võta silmus üle parempidise võttega, parempidise keerdsilmuse võttega.“ Seal sa ei koo veel, aga mõeldakse seda, kumba pidi varras silmusesse panna. Aga kui on töövõte, kuidas parempidist silmust kududa, siis öeldakse ikkagi „parempidise silmuse kudumine“. Ja „parempidise silmuse võte“ võib ka veel asendada „parempidivõte“. (A. Pink 16.04.18)

(3) Parempidise silmuse, pahempidise silmuse ja keerdsilmuse võtted on need, mis on ainult varda sissetorkamise võtted. Need ikkagi vajavad mõistena olemist. (A. Pink 16.04.18)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

silmuseid

14. algsilmus

1. *termin*: et: algsilmus

2. *muutevormid (omast., osast.)*: algsilmuse, algsilmust

4. *selgitus*: Kudumise alustamine algab algsilmusest nagu heegeldamisegi puhul. Kõige kergem on seda teha libiseva silmusena.

6. *teiskeelsed vasted*: en: slip knot; de: Anfangsschlinge f.

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 111); de: (Karro 2005, lk 18)
 8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: silmuskudumine, heegeldamine
terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

15. põhisilmus

1. *termin*: et: põhisilmus
 2. *muutevormid (omast., osast.)*: põhisilmuse, põhisilmust
 3. *definiitsioon*: Põhisilmused on parempidine silmus ja pahempidine silmus.
 6. *teiskeelsed vasted*: en: most basic stitch
 7. *teiskeelsed allikad*: en: (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 124)
 8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

16. parempidine silmus

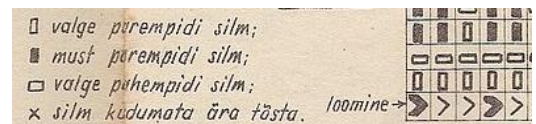
1. *termin*: et: parempidine silmus
 2. *muutevormid (omast., osast.)*: parempidise silmuse, parempidist silmust
 5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: parempidisilmus, parempidi silm van.
 6. *teiskeelsed vasted*: en: knit stitch; de: rechte Masche f.; fi: oikea silmukka;
 7. *teiskeelsed allikad*: en: (Lubja, Pink 2014, lk 47); de: (Karro 2005, lk 49)
 8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
 10. *märkused, kommentaarid*:

ÕS: **parempidi**. Vastand pahempidi, pahupidi.

tkst: parempidikude, parempidisilm.

parempidine parempidine kude e. parempidikude.

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

17. pahempidine silmus

1. *termin*: et: pahempidine silmus
 2. *muutevormid (omast., osast.)*: pahempidise silmuse, pahempidist silmust
 5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: pahempidisilmus, pahempidi silm van.
 6. *teiskeelsed vasted*: en: purl stitch; de: Linksmasche f., linke Masche f.; fi: nurja silmukka
 7. *teiskeelsed allikad*: en: (Lubja, Pink 2014, lk 47); de: (Karro 2005, lk 30, 49); fi: (KTK)
 8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

18. keerdsilmus

1. *termin*: et: keerdsilmus
 2. *muutevormid (omast., osast.)*: keerdsilmuse, keerdsilmust

6. *teiskeelsed vasted*: en: twisted stitch; de: verdrehte Masche *f.*; fi: kiertosilmukka
 7. *teiskeelsed allikad*: (Lubja, Pink 2014, lk 41); de: (Karro 2005, lk 13); fi: (Tiislär 2010, lk 65)
 8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

19. parempidine keerdsilmus

1. *termin*: et: parempidine keerdsilmus
 2. *muutevormid (omast., osast.)*: parempidise keerdsilmuse, parempidist keerdsilmust

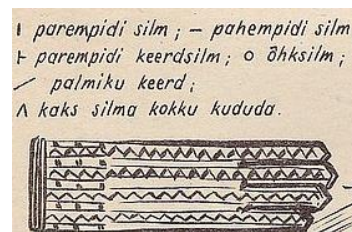
5. sünonüümid jm paralleelsed keelendid:

parempidi keerdsilmus (Karro 2005, lk 49)

parempidi keerdsilm van.

6. *teiskeelsed vasted*: en: twisted knit stitch, plaited knit stitch;
 de: rechts verschränkte Masche *f.*; fi: oikea kiertosilmukka
 7. *teiskeelsed allikad*: en: (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 128);
 de: (Karro 2005, lk 49); fi: (Tiislär 2010, lk 65)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

20. pahempidine keerdsilmus

1. *termin*: et: pahempidine keerdsilmus
 2. *muutevormid (omast., osast.)*: pahempidise keerdsilmuse, pahempidist keerdsilmust
 5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: pahempidi keerdsilmus (Karro 2005, lk 49),
 pahempidi keerdsilm van.
 6. *teiskeelsed vasted*: en: twisted purl stitch, plaited purl stitch; de: links verschränkte Masche *f.*;
 fi: nurja kiertosilmukka
 7. *teiskeelsed allikad*: en: (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 128–129); de: (Karro 2005, lk 49);
 fi: (Tiislär 2010, lk 65)
 8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

21. õhksilmus

1. *termin*: et: õhksilmus
 2. *muutevormid (omast., osast.)*: õhksilmuse, õhksilmust
 6. *teiskeelsed vasted*: en: yarn over; de: Umschlag *m.*, Hohlmasche *f.*; fi: langankierto puikolle
 7. *teiskeelsed allikad*: en: (Lubja, Pink 2014, lk 55); de: (Karro 2005, lk 42, 49);
 fi: (Tiislär 2010, lk 66)
 8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine, heegeldamine
terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

22. ääresilmus

1. *termin*: et: ääresilmus
2. *muutevormid (omast., osast.)*: ääresilmuse, ääresilmust
6. *teiskeelsed vasted*: en: edge stitch; de: Randmasche *f.*; fi: reuna silmukka
7. *teiskeelsed allikad*: en: (Lubja, Pink 2014, lk 55); de: (Karro 2005, lk 34, 49); fi: (KTK)
8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: silmuskudumine, heegeldamine
- terminoloogiamisjoni otsus*: puudub; *terminibaasist* puudub

23. patentsilmus

1. *termin*: et: patentsilmus
2. *muutevormid (omast., osast.)*: patentsilmuse, patentsilmust
3. *definiitsioon*: Patentsilmus on silmus, mis koosneb kudumata ületõstetud silmusest ja lõngakeerust selle kohal.
8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
10. *märkused, kommentaarid*:
 - (1) Patentsilmus või patendisilmus? (M. Saaremets 16.04.18) – Patentsilmus. (H. Plado 16.04.18) – Lehitsesin siin pisut käsiraamatut. Omastavas käändes esiosaga liitsõnad on: kuuluvusseosele osutavad sõnad, nt vankriratas, aknaklaas, vennanaine, piibusuits; otstarvet märkivad sõnad, nt klaasinuga, rauasaag, söögilaud, veoauto, lokirullid; mõte-tüüpi sõnad, nt katteleht, tõkkepuu, tõlkelaen, seemnevil (EKK)
„patendisilmus“ ei lähe mitte ühtegi kategooriasse. Ja:
sõnad, mis märgivad olendi või eseme ehituslikult või funktsionaalselt olulist tunnust, nt lõõtspill, keelpill, linttraktor, okaspuu, sarvloom, ketassaag, tiibklaver, juurvili, pendelkell, mõõkkala, tornmaja, narmasjuur. Erandid on rahvapärased sarvesai, karvamüts (EKK)
Selle järgi on „patentsilmus“. (H. Plado 16.04.18)
 - (3) Raamatus on „patendisilmuse läbikudumine“. Õnneks on võimalik mõnes järgmises teoses kirjutada „patentsilmus“. (A. Pink 16.04.18) – See on siis äkki tulnud „patentkoe silmus“... (T. Leemets 16.04.18) – Seal on see otstarve. (H. Plado 16.04.18) – Selleks, et saada patentkude on vaja teha patendisilmuseid. Vaatame, kuidas oli 20 aastat tagasi. Siin on ka *patendisilmus*. (...) Vaatame, mida Tiina Meeri kirjutab. Tal polegi seda sõna. (A. Pink 16.04.18)
 - (4) Kuule, aga kui on parempidine ja pahempidine silmus, siis äkki võiks olla ka patendine silmus ☺ (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Ära sa seda jumala pärast kirjuta! Muidu tuleb homme keegi ja kilkab jälle: „Oo, ma tegin patendiseid silmuseid!“. Üks juba „varrastas“ nii et vähe ei ole. Pidin kirjutama vastulause. (A. Pink 16.04.18) – Luges Mannineni? (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Ei, ta luges termineid. (A. Pink 16.04.18) – Terminibaasist? Aga jättis lugemata, et see sõna pole enam kasutuses? (K. Jõeste 16.04.18) – Jah. (...) Ma lugesin, et see oli Mannineni uudissõna, mis ei läinudki käiku. (A. Pink 16.04.18)
 - (5) Paneks siis keeleliselt korrektse *patentsilmuse* terminiks. (M.-L. Jaanus 16.04.18)
 - (6) ... selle kohal olevast „lõngakeerust“ või „õhksilmusest“, kumb oleks parem? (A. Pink 16.04.18) – Lõngakeerust. (K. Jõeste 16.04.18) – ...ja lõngakeerust selle kohal. (M. Saaremets 16.04.18) – Nende lõngakeerudega ja keerdudega on igavene jama, sest neid sõnu kasutatakse

erinevates tekstiilikäsitöö valdkondades ja tähendavad igasuguseid asju. (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Siis „ületõstetud silmusest ja õhksilmusest selle kohal“. (A. Pink 16.04.18) – „Õhksilmus“ on defineerimisjärge ootamas termin. (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Tegelikult öeldakse nii ja naa. Patentsilmust saab teha kahte moodi. Nagu mina õpetan, ei ole õhksilmusega. Mina räägin seetõttu lõngakeerust siiski. (A. Pink 16.04.18) – Huvi pärast vaatasin, et blogijad kasutavad ka mõlemat. (T. Leemets 16.04.18)

(7) Lõngajooks on varda taga, lõngakeerd on eest üle varda. (A. Pink 16.04.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (16.04.18); *terminibaasist* puudub

24. vikkelsilmus

1. *termin*: et: vikkelsilmus

2. *muutevormid (omast., osast.)*: vikkelsilmuse, vikkelsilmust

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

10. *märkused, kommentaarid*: vt ka *vikeldamine* (nr 30), *vikkelkude* (nr 85), *viklijoon* (nr 86)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

25. silmuste kasvatamine

1. *termin*: et: silmuste kasvatamine

2. *muutevormid (omast., osast.)*: silmuste kasvatamise, silmuste kasvatamist
teigusõna: silmuseid kasvatama

6. *teiskeelsed vasted*: en: increase; de: Zunehmen

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Lubja, Pink 2014, lk 40); de: (Karro 2005, lk 45)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

26. silmuseid kasvatama

1. *termin*: et: silmuseid kahandama (*teigusõna*)

2. *muutevormid (da-inf., ains. I pööre olevikus ja lihtminevikus)*: kasvatada silmuseid, kasvatan silmuseid, kasvatasin silmuseid

teonimi: silmuste kasvatamine

6. *teiskeelsed vasted*: en: to increase; de: zunehmen

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

27. silmuste kahandamine

1. *termin*: et: silmuste kahandamine

2. *muutevormid (omast., osast.)*: silmuste kahandamise, silmuste kahandamist

teigusõna: silmuseid kahandama

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: kahandus, kokkuvõte
 6. *teiskeelsed vasted*: en: decrease; de: Minderung *f.*; fi: kavennus
 7. *allikad*: en: (Lubja, Pink 2014, lk 39); de: (Karro 2005, lk 17, 32); fi: (Tiislär 2010, lk 28)
terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

28. silmuseid kahandama

1. *termin*: et: silmuseid kahandama (*teigusõna*)
 2. *muutevormid (da-infin., ains. I pööre olevikus ja lihtminevikus)*: silmuseid kahandada, kahandan silmuseid, kahandasin silmuseid
teonimi: silmuste kahandamine
 5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: kokku võtma, kokku kuduma
 6. *teiskeelsed vasted*: en: to decrease; de: abnehmen; fi: kaventaa
 7. *teiskeelsed allikad*: en: (Lubja, Pink 2014, lk 39); de: (Karro 2005, lk 17, 32); fi: (SmES)
 8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

SILMUSKUDUMISE TEHNIKAID, MEETODEID JA VÕTTEID

Tehnoloogia ja tehnika

(1) Tehnoloogia on tehnikate kogum ja tehnika on võtete kogum. (Jõeste 18.01.18) – Olen pikki aastaid *tehnoloogia*-sõna vastane olnud, nüüd olen hakanud kasutama, kui see „pärand“ seal ees on. (A. Pink 18.01.18) – Ka tootmismenetluste õpetus. Pärandtehnoloogia ilmselt siis on õpetus. (T. Leemets 18.01.18) – Meil on isegi haridustehnoloogia. (A. Pink 18.01.18)

ÕS: *tehnoloogia* tootmismenetlus v -menetluste kogum; tootmismenetluste õpetus; ei soovita tähenduses: tehnika. Masinaehitustehnoloogia, säilitustehnoloogia, puidutehnoloogia, geeni-tehnoloogia, infotehnoloogia. Tehnoloogiainsener.

(2) Kadri Tüür pakkus seda vahet, et tehnoloogia on see, mida sa masinatega teed ja tehnika see, mida sa kätega teed. (K. Jõeste 18.01.18) – Seda ütleb ka meie keeleteoimetaja. (A. Pink 18.01.18) – Kui nüüd võtta, et on tehnikate kogum, siis on täitsa jogg. (K. Jõeste 18.01.18) – Uurisin teistes keeltes, selgus et soome keeles on tehnika see suur asi. (A. Pink 18.01.18) – Kui kasutada *-mine*-sõnu, saab *tehnika*-sõna vältida (M.-L. Jaanus 18.01.18)

(3) Silmuskoe või silmuskudumise tehnika on termin, mida saaks kasutada mitmuses. Ringne kudumine on üks silmuskudumise tehnika, roosimine teine jne. (M.-L. Jaanus 18.01.18) 16.07 Tehnika kui võtted, meetodid ja viisid (T. Leemets)

(4) Tehnika on tehniliste vahendite ja meetodite kogum üldises tähenduses. (H. Plado 18.01.18)

(5) Tehnika peaks olema see kõige ülemine aste, mida mitmusesse enam hästi ei anna panna. Silmuskudumise tehnika on see, kuidas kootakse. (T. Leemets 18.01.18) – Silmuskudumine on võtete kogum. (A. Pink 18.01.18) – Järgmine asi on „kasutatavad tehnikad“. (T. Leemets 18.01.18) Kasutatavad võtted siis (H. Plado 18.01.18) – No need ei ole võtted ka, need on

tehnikad, sealt tuleb roosimine, vikeldamine... ja mõned eriliigid veel sinna alla, nt lapilised koed, narmad... (A. Pink 18.01.18)

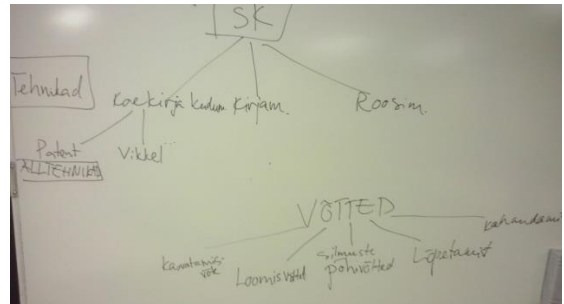
(6) Kas tehnikal on ka tehnika? Kui kirjamine on tehnika [ja koekirjaline kudumine on tehnika], kas siis vikeldamine on ka tehnika? (H. Plado 18.01.18) – See on koekirjalise kudumise alaliik. (K. Jõeste 18.01.18) – Aga keegi ei ütle vikeldamise kohta alaliik. Vaatan, kuidas ma raamatusse kirjutasin. „Kõik selles tehnikas vanad esemed,“ hakkab lause peale. (A. Pink 18.01.18)

Meetod, viis, võte

(1) Võtted kokku on meetod. (K. Jõeste 18.01.18) – Viis ja meetod võiksid ka täiesti sünonüümid olla. (...) ringselt kudumine ja edasi-tagasi kudumine võiks olla silmuskudumise viis või meetod. (...) Ringne kudumine ja edasi-tagasi kudumine on kaks ülest meetodit, mille all saab kõiki tehnikaid teha. (...) Erinevate meetoditega saab teha ühte ja sama asja. (A. Pink 18.01.18)

(2) Meetod, viis ongi see, kuidas midagi tehakse, võte on midagi konkreetsemat. (H. Plado 18.01.18)

(3) Võtestik jm on ammu enne toiminud, kui oleme pidanud tehnikatest rääkima. (H. Plado 18.01.18) – Ka „tehnika“ on juba ammu ja väga aktiivselt kasutuses. (A. Pink 18.01.18) – Kuna etnograafias pole esemete valmistamise tehnoloogilisele küljele eriti tähelepanu pöördunud, siis puudub nii süsteem, teooria kui ka vastavad oskussõnad. (M.-L. Jaanus 18.01.18) – Kui ma mõtlen nt vikeldamise tehnikale, sinna alla käib terve hulk mitmesuguseid vikeldamise võtteid: paremale võte ja vasakule võte ja pahempidistega võte... (A. Pink 18.01.18)

skeem 05.12.17 kl 18.07

tehnikaid

29. koekirja kudumine

1. *termin*: et: koekirja kudumine
2. *muutevormid (omast., osast.)*: koekirja kudumise, koekirja kudumist
- tegusõna, tegijanimi*: koekirja kuduma, koekirja kuduja
4. *selgitus*: silmuskudumise tehnika
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
- terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub; *terminibaasist* puudub

30. vikeldamine

1. *termin*: et: vikeldamine
2. *muutevormid (omast., osast.)*: vikeldamise, vikeldamist
tegusõna, tegijanimi: vikeldama, vikeldaja
3. *definitsioon*: Vikeldamine on koekirjaline kudumine, mille puhul muster moodustatakse tavaliselt kahe silmuse koha vahetamisega, pealmine silmus on parempidine.

4. *selgitus*: Vikeldamine on koekirjalise kudumise alatehnika.
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: vikeldus
6. *teiskeelsed vasted*: en: travelling stitch de: Verkreuzung *f.*, verkreuzen 'vikeldama'
7. *teiskeelsed allikad*: en: (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 192); de: (SES)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
10. *märkused, kommentaarid*:
 - (1) Vananenud käsitlused nimetavad igasuguseid asju vikeldamiseks. (A. Pink 18.01.18)
 - (2) Rahvapäraselt on Saaremaal vikeldus *üleväet* ja *üleveet* kude. (A. Pink 16.04.18)
 - (3) Meil ei ole ka sellist terminit, nagu vikeldus. (M.-L. Jaanus 16.04.18) – See ongi vikeldamine. (A. Pink 16.04.18) – See võiks ju sünonüüm olla. (T. Leemets 16.04.18)
 - (4) Mina võistaks seda sõnapaari nii, et vikeldamine on protsess ja vikeldus on selle tulemus. (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Vikkelkude on tulemus (K. Jõeste 16.04.18) – Ei pruugi olla. (T. Leemets 16.04.18)
11. *terminoloogikomisjoni otsus*: vastu võtta (18.01.18); *terminibaasit* puudub

31. kirjamine

1. *termin*: et: kirjamine
2. *muutevormid (omast., osast.)*: kirjamise, kirjamist
tegusõna, tegijanimi: kirjama, kirjaja
3. *definiitsioon*: Kirjamine on parempidises koes mitmevärvilise mustri kudumine.
4. *selgitus*: silmuskudumise tehnika
6. *teiskeelsed vasted*: en: stranded knitting; fi: kirjoneulos, kirjoneule
7. *teiskeelsed allikad*: en: (Lubja, Pink 2014, lk 41); fi: (Tiislär 2010, lk 33)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
10. *märkused, kommentaarid*: Definiitsiooni allikas: (Tiislär 2010, lk 24) – See definiitsioon on ju väga lühidalt öeldes kõik. (A. Pink 16.04.18)
11. *terminoloogikomisjoni otsus*: vastu võtta (16.04.18); *terminibaasist* puudub

32. kirikinnas

1. *termin*: et: kirikinnas
2. *muutevormid (omast., osast.)*: kirikinda, kirikinnast
3. *definiitsioon*:
 - (1) Kirikinnas on hele-tumedaks kirjatud, graafiline kontrastefektne kinnas. (29.04.16)
 - (2) Kirikinnas on mitmevärviline kirjamistehnikas kootud kinnas. (16.04.18)
4. *selgitus*: kirjamise tehnikas kootud kinnas
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
10. *märkused, kommentaarid*:
 ÕS: **kinnas**. Paar kindaid = kindapaar. Nahast kinnas = nahkkinnas. Kirikinnas. Sõrmkinnas, käpikinnas = labakinnas. Pajakinnas, poksikinnas, talvekinnas. Vaenukinnas luul vaenu-avaldus. Kindakiri, kindatäis lõnga. Kindalaegas (autos)

(1) Kaks aastat tagasi vastuvõetud definitsioon oli magistritöö kontekstis. (A. Matsin 16.04.18) – Kui see enam ei sobi, vaatame ümber, anname uue definitsiooni. (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Kirikinnas on mitmevärviline kirjamistehnikas kootud kinnas. (K. Jõeste 16.04.18) – Motiiviga nt Muhu kinnas on ka ikka kirjatud? (M.-L. Jaanus 16.04.18) – see on kirjamise eriliik ja randmest on ikka kirjatud. Kui keegi oleks ühevärvilise kirjamise teinud soojuse mõttes, siis see ka kirikinnas ei ole, sest kirja ei ole. (A. Pink 16.04.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: (1) vastu võtta (29.04.16); (2) muuta definitsiooni (16.04.18); *terminibaasist* puudub

33. kindaranne

1. *termin*: et: kindaranne

2. *muutevormid (omast., osast.)*: kindarandme, kindarannet

3. *definitsioon*:

(1) Kindavars ehk -veer on kinda käerannet kattev osa looduse ja labaosa vahel. (29.04.16)

(2) Kindaranne on käerannet kattev kindaosa. (16.04.18)

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: kindaranne eelistatud; kinda randmeosa (murd: kindavars, kindavits, kindaloomus, kindapära, kindaveer)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

9. *näitelaused*: „Kindad. Olid enamasti labakindad (labakud, käppkindad, käpikud, peokindad, russkindad, kottkindad), harvemini sõrmkindad. Kinda osad: loodus (loomus, suu äär; on kas sirge või sakiline); **vars** (pära, ranne); laba; labast allapoole laba otsas, on ahendus (kitsendus). Edasi: kinda selg, pihk (omast. pihu) ja põial. (Manninen 1993 [1935], lk 16)

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Kindavars! – mis-asja? – kindaranne! See on minu jaoks selge murre. Viljandi, Mulgi, siis on saartel. Võrumaal on kinda *loodus*, mitte ainult serv, vaid terve randmeosa on *loodus*. See on rahvuslikus kudumises levima hakanud, sest vanadest allikatest tuleb seda *varre* juttu peale. (A. Pink 05.12.17) – Kas on jälle nii, et õpikutes räägitakse meile kinda randmest... (K. Tüür 05.12.17) – Ainult randmest! (A. Pink 05.12.17)

(2) Mina võrokesena tunnen ennast kehvasti kui murdesõnad pannakse kirjakeelde, eriti kui need on seal teises tähenduses. (H. Plado 05.12.17) – Mõnikord pole sõna ja see murdesõna ongi ainus sõna asja kohta. (A. Pink 05.12.17) – „Silma“ puhul, mis on üle Eesti olnud, seal ei ole probleemi. (H. Plado 05.12.17) – Põhimõtteliselt on see ikkagi sümpaatne. Selle asemel, et võtta inglise keelest, võtame murdekeelest. (T. Leemets 05.12.17) – Kui jääb samasse tähendusse, siis ei ole probleem. (H. Plado 05.12.17)

(3) Kas me tegeleme kinnaste, sokkide ja nende osadega mõnel järgmisel korral, või ütlete kohe üles kõik kinda osad, sest siin on veel üks termin, millega te üle-eelmisel korral rahule ei jäänud. (M.-L. Jaanus 16.04.18)

(4) Kindaranne on kirjakeelne, vars murdeline. (A. Pink 16.04.18) – Huvitava seletuse annab EKSS: *kütis*. 2. sõrmedeta v. ka labata kindavars randme kaitseks külma vastu (näit. kaluritel). (H. Plado 16.04.18) – Ja meil on ka sukavarred, mis tähendavad säärist. (A. Pink 16.04.18) – Kindarannet seletavas sõnaraamatus ei ole. Otsid „kindarannet“, saad vastuseks hoopis

„idarinne“. (H. Plado 16.04.18) – Liitsõnu saab ju lihtsalt moodustada, nt kindasõrm. (T. Leemets 16.04.18)

(5) Sünonüümiks võiks olla *kinda randmeosa*. Ja siis sa võiksid kõik need murdelised sõnad panna suluga sinna otsa. Kuna see on nii rahvusliku käsitööga seostatav osa, siis kasutatakse neid murdelisi ka jätkuvalt. (A. Pink 16.04.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*:

(1) vastu võtta termin *kindavars* (29.04.16);

(2) muuta termin *kindavars* terminiks *kindaranne*, muuta definitsiooni (16.04.18);

terminibaasist puudub

34. pahempidiste silmustega kirjamine

6. *teiskeelsed vasted*: en: stranding with purl stitches

7. *teiskeelsed allikad*: (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 153)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: tagasi lükata (16.04.18)

35. keeramisega kirjamine

6. *teiskeelsed vasted*: en: weaving in

7. *teiskeelsed allikad*: (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 157)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

10. *märkused, komm.*: Mis see on? (H. Plado 16.04.18) – Motiivi kirjamine. (A. Pink 16.04.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: tagasi lükata (16.04.18)

36. lõngajooks

1. *termin*: et: lõngajooks

2. *muutevormid (omast., osast.)*: lõngajooksu, lõngajooksu

3. *defin.*: Lõngajooks on mitmevärvilise kirja kudumisel töö pahemal poolel kulgev lahtine lõng.

6. *teiskeelsed vasted*: en: yarn float; de: laufender Faden *m.*, Spannfaden *m.*; fi: lankajuoksu

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 153); de: (Karro 2005, lk 23, 39);

fi: (Tiislär 2010, lk 47)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine, kangakudumine

10. *märkused, kommentaarid*:

ÕS: ***lõngajooks*** lõimelõnga suund kangas; ühes salgus olevad lõngad (kanga käärimisel); vabaks jäetud lõng kudumi pinnal.

(1) Mis see on, kui räägitakse pika ja lühikese jooksuga lõngadest? (H. Plado 16.04.18) – See pole see. Terminina ma ei ütleks seda „pika ja lühikese jooksuga lõng“. Võib-olla pika värvivahetusega või midagi sellist terminina. (A. Pink 16.04.18)

(2) See [lõngajooks] on ikka väga termin. See on ikka läbi aegade olnud ja isegi kõikides keeltes sama. (A. Pink 16.04.18)

(3) Lõngajooks on töö pahemal poolel... (K. Jõeste 16.04.18) – Tavaliselt töö pahemal poolel. Üksikud erandid on. (...) ...kulgev... lahtine lõng. (A. Pink 16.04.18) – Seda pole vaja [parajasti], see on nagu ootel lõng. (K. Jõeste 16.04.18) – Kirjamisel. Kas see on mujal ka või ikka ainult kirjamisel? (H. Plado 16.04.18) – Peamiselt kirjamisel (M. Saaremets 16.04.18) – On üksikuid koekirju, kus kasutatakse lõngajookse. Kaks lõnga peab nii ehk naa olema. Või siis pead tõstma silmuseid üle, et saada lõngajooksu. (A. Pink 16.04.18)

(4) Paneme „kahe värviga“, aga kolm võib ka olla. (A. Pink 16.04.18) – Mitme värviga. (H. Plado 16.04.18) – Mitmevärvilise koe. Mitmevärvilise mustri... (A. Pink 16.04.18) – Kirja! (M. Saaremets, K. Jõeste 16.04.18) – ... töö pahemale poolele jääv lahtine lõng,... (A. Pink 16.04.18) – ...millega parasjagu ei koota. (K. Jõeste 16.04.18)

(5) Kas kirju on ühevärvilisi ka? (H. Plado 16.04.18) – Koekirjad, pitsikirjad... (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Need ongi need erijuhtumid. (A. Pink 16.04.16) – Ma küsisin sellepärast, et kas saaks „mitmevärvilise“ ära jätta. (H. Plado 16.04.18)

(6) Mulle see lõpp ei meeldi. (H. Plado 16.04.18) – „Millega parasjagu ei koota“? (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Jah. Mul on selline tunne, et kui panen kudumistöö kaheks päevaks kõrvale, siis mul on seal ainult lõngajooksud. Võib-olla ma mõtlen üle, aga... (H. Plado 16.04.18) – Mis ei osale kudumises. (A. Matsin 16.04.18) – Millega teatud arvu silmuseid ei koota. (H. Plado 16.04.18) – Millega parasjagu mustrit ei koota. (A. Pink 16.04.18) – Kui see seal pahemal pool lahtine on ja kulgeb, siis minu jaoks juba ütleb, et seda parasjagu ei kasutata. (T. Leemets 16.04.18) – Võtaks ära tagumise otsa. (A. Pink 16.04.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (16.04.18); *terminibaasist* puudub

37. kirjalõng

1. *termin*: et: kirjalõng

2. *muutevormid (omast., osast.)*: kirjalõnga, kirjalõnga

3. *definiitsioon*: Kirjalõng on kudumisel kasutatav taustalõngast erineva värvitooniga lõng, millega moodustatakse muster.

4. *selgitus*: kirjalõnga kasutatakse kirjamisel, samas funktsioonis lõnga roosimisel nimetatakse roosimislõngaks

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: muustrilõng (vt ka nr 40 *roosimislõng*)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine, kangakudumine

9. *näitelaused*: „Roositud muster tekib **kirjalõngade** tõstmisest töö ette ja taha, kusjuures kõik silmused kootakse seejuures põhilõngadega.“ (Pink, Reimann, Jõeste 2014, lk 184)

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: *kirjalõng* tekst kanga v. silmuskoeseme kirjaosa lõng.

(1) Kirjalõng on kudumisel kasutatav lõng, millest moodustub teise värviga muster. (A. Pink 18.01.18) – Ma võin ju valgega valge peale ka teha. (K. Jõeste 18.01.18) – Siis see ei ole ju muustrilõng. (...) Põhilõngast eristuv, teist värvi. (A. Pink 18.01.18) – Roosimisel saab samavärvi lõnga kasutada, kirjamisel ei saa. (M.-L. Jaanus 18.01.18) – Kasutada saab, aga muster ei paista välja. (A. Pink 18.01.18) – Roosimisel paistab. (M.-L. Jaanus 18.01.18) – See on üli-üli erand. (K. Jõeste 18.01.18)

(2) Üldjoontes räägitakse ikka kirjalõngadest ja kirjast eesti keeles. Näiteks kindakiri. Kinda mustri ju keegi ei räägi. (A. Pink 16.04.18)

(3) Kui minna kahevärvilise patendi juurde, mis lõngad seal on? (H. Plado 16.04.18) – Seal ei ole neil vahet. Lihtsalt on kaks lõnga. Värvilised lõngad. Seal ei ole nii, et üks teeks kirja ja teine tausta. (A. Pink 16.04.18) – Justnimelt ju on. Üks on taust. (H. Plado 16.04.18) – No-jah, sa ju vahetad neid nagu kirjamisel aga ei koo parempidiseid silmuseid vaid patentsilmuseid. Tegelikult on see ju kirjatud patentpind põhimõtteliselt. Aga roosimine on hoopis midagi muud, sest seal ei jookse see lõng silmusesse ju. (A. Pink 16.04.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (18.01.18); *terminibaasist* puudub

38. taustalõng

1. *termin*: et: taustalõng

2. *muutevormid (omast., osast.)*: taustalõnga, taustalõnga

3. *definiitsioon*: Taustalõng on kirjalõngast või roosimislõngast erineva värvitooniga lõng, millega kootakse mustri suurem osa silmuseid. Roosimise puhul tehakse kõik silmused taustalõnga.

4. *selgitus*: Taustalõng on ka teiste tekstiilikäsitöö tehnikate, nagu heegeldamine, kangakudumine, vöökudumine jt termin.

6. *teiskeelsed vasted*: en: working yarn

7. *teiskeelsed allikad*: (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 176)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: tekstiilikäsitöö, silmuskudumine

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: *taustalõng* tekst taustakoe lõng. *Taustalõng ja kirjalõng*.

(1) Kas põhilõng või taustalõng on ka defineeritud? (A. Matsin 18.01.18) – Ei ole, aga teeme uue termini kui vaja. (M.-L. Jaanus 18.01.18) – Kas taustalõng, põhilõng või põhjalõng? (A. Matsin 18.01.18) – Taustalõng. (A. Pink 18.01.18) – Ja roosimislõng. (K. Jõeste 18.01.18) – *Taustalõng* ja *põhilõng* võivad ju sünonüümid olla. (H. Plado 18.01.18) – Kas põhilõng on siin ikka taustalõng või ei ole? (A. Matsin 18.01.18) – Ma saan sellest põhilõnga mõttest aru nii, et see on kogu aeg olemas, enne, kui roosima hakatakse ja enne, kui roosimisele taust tekib. (M.-L. Jaanus 18.01.18) – See ei puutu üldse asjasse. Kui sa vaatad roosimise kohta, siis seal on taustalõnga ja kirjalõngu. (A. Matsin 18.01.18) – Kas siis põhilõng muutub roosimist alustades taustalõngaks? (M.-L. Jaanus 18.01.18) – Mul on hoopis küsimus kas kirjalõng ei olegi siis põhilõng, miks siis kiri ei olegi põhiline? (...) Põhjalõng? Taustalõng? (A. Matsin 18.01.18) – Taustalõng (18.01.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (18.01.18); *terminibaasist* puudub

39. roosimine

1. *termin*: et: roosimine

2. *muutevormid (omast., osast.)*: roosimise, roosimist

tegusõna, tegijanimi: roosima, roosija

3. *definiitsioon*: Roosimine on silmuskudumise tehnika, mille puhul kõik silmused kootakse taustalõngaga, muster tekib kirjalõngade tõstmisest töö ette ja taha.

4. *selgitus*: Mitte segi ajada tikkimisega! Roosimine tekkide tikkimise tähenduses on erinev.

6. *teiskeelsed vasted*: en: inlay

7. *teiskeelsed allikad*: (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 174)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

9. *näitelaused*: (1) „**Roosimine** on kudumisvõte, mille tulemus meenutab geomeetrilist madalpistetikandit, seetõttu on mõned autorid seda ekslikult tikkimiseks nimetanud.“ (Pink, Reimann, Jõeste 2014, lk 184)

(2) „Roosimisel kasutatakse kudumisvõtet, mille puhul mitmevärviline muster kujundatakse kudumise ajal põhikoe silmade vahele paigutatud muustrilõngade abil.“ (Tiislär 2010, lk 22)

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: *roosima* etn madalpistetikandit meenutava kirjaga kaunistama; roosiliseks tegema.

Põhiliselt roositi naiste sukki ja sõrmkindaid. Roositud mustriga, kirjaga, motiividega vaip.

Uhkesti roositud kampsun. Saartel on levinud tiheda tikitud lillornamendiga roositud pätid.

(1) Roosimine on tehnika, mille muster tekib... (A. Pink 18.01.18) – Tehnikal ei saa olla muster. (H. Plado 18.01.18)

(2) Ainult üks põhilõng on kasutuses. (K. Jõeste 18.01.18) – [Ühel] Häädemeeste sukal läheb keset roosimist [tausta]lõng teist värvi. (A. Pink 18.01.18) – Kas kirjalõng ka ainsuses või neid võib ikka mitu olla? (M.-L. Jaanus 18.01.18) – Neid on mitu. (A. Pink 18.01.18)

(3) Näitelausest saab ju võtta: „...tõstetakse lõnga töö ette ja taha“. (H. Plado 18.01.18) – Silmuste ette ja taha? (M. Saaremets 18.01.18) – Töö paremale ja pahemale poolele, oleks võib-olla korrektsem öelda. (A. Pink 18.01.18)

(4) Teistes keeltes me *roosimisest* midagi ei tea, peale inglise keele? (M.-L. Jaanus 18.01.18) – Inglise keeles kasutatakse ka päris palju sõna „roosimine“. *Estonian roosimine*. (A. Pink 18.01.18) – Kirjutavad kaldkirjas. (K. Jõeste 18.01.18)

(5) See on vaja kindlasti kirja panna, et *roosimine* tähendab ka ühte täiesti teist asja. Lillkirjalist tikkimist tekkidele. (...) See on ka paljudes kirjalikes allikates läinud sassi. Juba I. Manninenil läks sassi, kui ta roosimisest räägib kui väljaõmblemisest. Ja isegi *roositud sukad* on olemas. Muhus, mis on roositud tikkides. Ja see ei ole enam murdes. (A. Pink 18.01.18) – See on sama nagu pitsikudumine mõnes muus käsitöötehnikas. (T. Leemets 18.01.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (18.01.18); *terminibaasist* puudub

40. roosimislõng

1. *termin*: et: roosimislõng

2. *muutevormid (omast., osast.)*: roosimislõnga, roosimislõnga

3. *definiitsioon*: Roosimislõng on taustalõngast eristuv lõng, mille töö paremale ja pahemale poolele tõstmisest tekib muster.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: muustrilõng (vt ka nr 37 kirjalõng)

6. *teiskeelsed vasted*: en: inlay yarn (roosimise juures)

7. *teiskeelsed allikad*: (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 176)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: *muustrilõng* tekst muustrit kujundav lõng.

- (1) Kas põhilõng või taustalõng ja mustrilõng? Mustrilõnga sünonüümiks on kirjalõng, ma saan aru. Kumb siis esimeseks panna? (M.-L. Jaanus 18.01.18) – Kirjalõng. (K. Jõeste 18.01.18) – Kuigi roosimisel... (A. Pink 18.01.18) – Ingliskeelsetes vastetes on kaks erinevat sõna: *strand yarn* ja *inlay yarn*. (M.-L. Jaanus 18.01.18)
- (2) Kirjalõng ei puuduta ju ainult roosimist. (A. Pink 18.01.18)
- (3) Roosimislõng on see, millega roositakse, kirjalõng on see, millega kirjatakse. (A. Pink 16.04.18) – Nii et siis roosimisel ei ole kirjalõnga, vaid on roosimislõng? (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Jah. (A. Pink 16.04.18) – Nii et me nüüd hakkame defineerima roosimislõnga? (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Jah. (16.04.18)
- (4) Roosimisel on roosimislõng. Vanasti öeldi kindlasti roosilõng. (A. Pink 16.04.18) – Kas roosimislõng võib mustrilõng ka olla? (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Mustrilõng võib ka olla. (...) Kas roosimisel on muster või kiri? (A. Pink 16.04.18)
- (5) Roosimislõng on taustalõngast eristuv lõng, mille töö paremale ja pahemale poole tõstmisest moodustub muster. Seda lõnga ei koota, vaid ainult tõstetakse. (A. Pink 16.04.18) – Töö ette ja taha. (M. Saaremets 16.04.18) – Jah, „töö ette ja taha“ on ka õige öelda, aga ma ei tea, kas see on väga keeleliselt mõiste moodi. (A. Pink 16.04.18) – „Töö ette ja taha“ on halvem kui „töö paremale ja pahemale poolele“, sest kui on ringselt kudumine, siis tõstetakse ju sisse ja välja. (H. Plado 16.04.18)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: vastu võtta (16.04.18); *terminibaasist* puudub

41. roosimuster

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: roosimise muster
6. *teiskeelsed vasted*: en: inlay chart
7. *teiskeelsed allikad*: (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 176)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
9. *näitelauseid*: „Vanasti ei pruugitud **roosimustreid** kuidagi üles märkida, eeskujuks võeti lihtsalt mõni varem kootud ese.“ (Pink, Reimann, Jõeste 2014, lk 186)
10. *märkused, kommentaarid*: Kas roosimuster oleks termin? (M.-L. Jaanus 18.01.18) – Ei ole oluline, sama hästi võiks olla ka roosikiri. Ajalooliselt olid kindaroosid, sukarooisid... (A. Pink 18.01.18)
11. *terminoloogikomisjoni otsus*: pole vaja eraldi terminina (18.01.18); *terminibaasist* puudub

42. narmaste kudumine

1. *termin*: et: narmaste kudumine
 2. *muutevormid (omast., osast.)*: narmaste kudumise, narmaste kudumist
teigusõna: narmaid kuduma
 4. *selgitus*: silmuskudumise tehnika
 8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
 10. *märkused, kommentaarid*: Narmad võiks ka hädapärast koekirjaks teha, aga... (A. Pink 16.04.18) – Kas see on omaette tehnika? (M.-L. Jaanus 16.04.18)
- terminoloogikomisjoni otsus*: puudub; *terminibaasist* puudub

43. lappidena kudumine

1. *termin*: et: lappidena kudumine või lapiline kudumine?

3. *definitioon*: Lappidena kudumine on silmuskudumise tehnika, mille puhul kootakse erisuunaliselt üksteise külge eraldi lapid.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: lapiline kudumine, lapilise koe kudumine

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Lappidena kudumine võiks olla ka üks meetod. (...) Lapiline kude. (A. Pink 18.01.18)

(2) Patent ja vikkel on koekirjalised. Aga lapilist me ei saa kuhugi alla. Kristi, kas sa suudad lapilist kuhugi alla paigutada? See ei ole koekirjaline, kirjatud ka ei ole, roosimine ammugi ei ole. See on küll väike liik, aga samaväärne. (A. Pink 16.04.18) – Kas lapiline kudumine on sama tasand nagu roosimine? Silmuskudumise tehnika, mitte koekirjaline kudumine? (M.-L. Jaanus 16.04.18) – No koekiri on see ka. Lapiline kude kui selline on ju olemas mõiste. (A. Pink 16.04.18) – Tehnika siis ikka? (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Meil on tehnikad ja teised olid võtted? (H. Plado 16.04.18) – Võte on juba see, et parempidine võte ja... (A. Pink 16.04.18) – Võte see ei ole, sellest saan minagi aru. (H. Plado 16.04.18) – Kirjatud ei ole, roositud ei ole... koekirja kui sellist seal ka ikkagi ei ole. See pinna ilu või erisus seisneb selles eraldi lappide üksteise külge kudumises. (A. Pink 16.04.18)

(3) Kas tehnika saadakse? (T. Leemets 16.04.18)

(4) „Põiminguline silmuskudumisetehnika“ ei saa kirjutada, sest midagi ei põimita mitte kuskil. (A. Pink 16.04.18) – Põimingulise ilmega. (M. Saaremets 16.04.18) – Ilme võib ju olla, aga tehnika ei ole. (A. Pink 16.04.18)

(5) Kuidas me roosimist defineerisime? Kas sealt saaks malli võtta? (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Roosimine on tegusõna, aga lapiline kude on koe nimi. Tegusõna oleks lapilise koe kudumine. (...) Roosimine on meil silmuskudumise tehnika nagu kirjamine. See oleks siis lappidena kudumine. Lõuna-Eestis on silbi kaupa kudumine. (A. Pink 16.04.18)

(6) Kas me saaks kuidagi suuna kaudu defineerida. Suund on ju erinev nendel lappidel. (A. Matsin 16.04.18)

(7) Kas sellel doominotehnikal on ka lapilise kudumisega mingit pistmist? (H. Plado 16.04.18) – Ei ja seda pole Eestis varem tehtud. See on laen. (A. Pink 16.04.18)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

44. helmeskudumine

1. *termin*: et: helmeskudumine

2. *muutevormid (omast., osast.)*: helmeskudumise, helmeskudumist

teigusõna, tegijanimi: helmestega kuduma, helmestega kuduja

3. *definitioon*: Helmestega kudumine on kudumislõngale lükitud helmeste koepinnale lisamine.

4. *selgitus*: Sama tasandi jaotus nagu koekirjaline kudumine, kirjamine, roosimine, narmaste kudumine, lapiline kudumine.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: pärlitega kudumine *mittes.*, helmestega kudumine

6. *teiskeelsed vasted*: en: beaded knitting; de: Perlenstrickerei f.

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 294); de: (Karro 2005, lk 34)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

9. *näitelauseid*:

(1) „**Knitting with beads** was the height of fashion in Victorian England, where knitting bead purses and other decorative items was considered a suitable pastime for ladies (...).“ (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 294)

(2) „**Helmestega kudumist** võiks pidada näputöö valdkonnas suurmoeks Victoria-aegsel Inglismaal (...).“ (Pink, Reimann, Jõeste 2014, lk 304)

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: *pärl*

1. limuste, eriti karpide kodades arenenud (kerajas) pärlmutrist moodustis, mida kasut. ehte valmistamiseks ning rõivaste kaunistamiseks; helmes.

▷ Liitsõnad: klaaspärl, puupärl, sorapärl, tehispärl, võltspärl; higipärl, kastepärl, vaigupärl.

2. piltl miski (v. keegi) eriti kaunis, väärtuslik v. erakordne. ▷ Liitsõnad: luulepärl, mõttepärl.

3. trük 5-punktiline trükikiri

helmes ehteks kasutatav ümmargune, ovaalne v. muukujuline kunstlik (klaas-, hõbe-, pronks-vm.) pärl; mitmuses ka helmekee tähenduses.

▷ Liitsõnad: hõbehelmes, klaashelmes, puuhelmes; palvehelmed; highhelves, kastehelmes.

(1) De: Perlmuster *n.* 'pärlkude' (Karro 2005, lk 34) ei ole helmestega kudumine. (18.01.18)

(2) Pärlitega kudumine või helmestega kudumine? (M.-L. Jaanus 18.01.18) – Kudumine on sama, pärl on suurem, helmes väiksem. (K. Jõeste 18.01.18) – Zooloogiliselt kasvab pärl pärlikarbis. (M.-L. Jaanus 18.01.18) – Pane ikka *helmestega kudumine*. (...) Helmest võiks pidada soovitatavamaks. (A. Pink 18.01.18)

(3) Mis see helmestega kudumine siis on? Kudumistehnika alaliik? (M.-L. Jaanus 18.01.18) – Ära nii küll kirjuta! See on ikkagi üks kudumistehnika või kudumisvõte. (A. Pink 18.01.18) – Siin oli vikeldamise kohta: „vikeldamine on koekirjalise kudumise alaliik“. Kas see läheb samasse ritta kirjamise, roosimise, narmaste kudumise jms-ga? (M.-L. Jaanus 18.01.18) – Jah. (18.01.18)

(4) Mind ikka häirib, et kõik need terminid on järjest -mine vormis. Võiks olla tegusõnad, nt *helmestega kuduma* jne. (H. Plado 18.01.18) – See on kokkuleppe asi. (T. Leemets 18.01.18) – Me võime seda teha. Ja osad ongi juba. (M.-L. Jaanus 18.01.18) – Aga sa ei saa ju teha ka kõiki kaheks terminiks „kuduma“ ja „kudumine“... las need siis olla! Aga kuna see -mine on eesti kõige produktiivsem tuletusliide, siis... (H. Plado 18.01.18) – Sedasi on lihtsam seletada, mis see on. See on see tehnika. (T. Leemets 18.01.18) – Palju kehvem on sõnastada tegusõna definitsiooni ja ka seda lugeda. Definitsiooni mõttes on -mine-vormilised terminid mugavamad. (M.-L. Jaanus 18.01.18)

(5) Helmestega kudumine on kudumistehnika, mille puhul... (A. Pink 18.01.18) – Kas sinna on seda „tehnikat“ vaja? (H. Plado 18.01.18) – Helmestega kudumisel tekib helmestest muster, mille käigus... (A. Pink 18.01.18) – ...lõngale aetud helmed... (K. Jõeste 18.01.18) – ...õigesse kohta seatakse. (...) Siin on kaks pointi: tekib helmestest muster ja kõik need helmed on kohe alguses lõnga peal. (A. Pink 18.01.18) – Saan aru, et helmestega kudumise põhitunnuseks on lõngale lükitud helmed, mis kudumise käigus seatakse mustriks. Kui muster välja jätta, kas see on ikka helmestera kudumine. (M.-L. Jaanus 18.01.18) – Keegi ei tee nii, aga põhimõtteliselt on

vabahelmeskudumine ka võimalik, kui helmed on juhuslikesse kohtadesse sisse kootud. Tavaliselt on ikka mingisugune mõte. (A. Pink 18.01.18) Aga tehnika eeldus see muster ei ole? (M.-L. Jaanus 18.01.18) – Ei. (18.01.18)

(6) Mul tekib paralleel: helmestega kudumine on nagu varrastega kudumine. Helmeskudumine oleks palju ilusam. (M. Saaremets 18.01.18) – „Helmeskudumid“ on terve raamat. (H. Plado 18.01.18) – See (kudum) on jälle termin. (M.-L. Jaanus 18.01.18) – Helmeskudumine võiks sünonüümiks jääda. Võiks olla mõlemad, et keegi ei kõhkleks kasutamast ka *helveskudumist*. (T. Leemets 18.01.18)

(7) Siia võiks jälle teha tegusõnast termini *helmestega kuduma*, millest nimisõna oleks *helmestega kudumine* ehk *helveskudumine*. (M.-L. Jaanus 18.01.18) – Ja tulemus on *helveskudum*. (M. Saaremets 18.01.18) – Jah. (18.01.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (18.01.18); *terminibaasist* puudub

45. *helmitatud*

1. *termin*: et: helmitatud

3. *definiitsioon*: Helmitatud on helmeid kasutades valmistatud, helmestega kaetud.

4. *selgitus*: üldisem termin, tikkimise, kõlatamise jm tekstiilitehnikas kasutatav kaunistusvõte

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: osalised sünonüümid: helmestega kootud, helmestega tikitud, helmestega heegeldatud

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitöö

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Kas te teate, kuidas on „helmestega tikitud“ teistmoodi? *Helmitatud*. (...) *Helmitama* on helmestega tikkima. Helmitatud käised. (H. Plado 18.01.18) – Ei teadnudki, et nii peen asi on olemas! „Lilletatud“ on siin Paistu kandis roosimine teise sõnaga. (K. Jõeste 18.01.18) – Lilletatud kindad. (A. Pink 18.01.18) – Aga selle „helmitatud“ võiks tekstiilikäsitöö terminiks võtta, mida kasutada nii silmuskudumise, tikkimise kui ka nt kõlatamise juures helmeste kasutamisel. (M.-L. Jaanus 18.01.18) – Jah. (18.01.18)

(2) Aga *helmitatud* ongi täpne. (M. Saaremets 18.01.18) – *Helmitatud* on üldisem mõiste. Helmitatud võib olla kudum, tikitud või heegeldatud ese või veel mõnes käsitöötehnikas valmistatu. (M.-L. Jaanus 18.01.18)

(3) Helmitatud on täielik uudissõna. Ma ei usu, et keegi seda kasutaks. (A. Pink 18.01.18) – See on nagu poeesia, tuleks poetidele seda sõna pakkuda. (M. Saaremets 18.01.18) – Tuleks nagu kuskilt meie vanemast kihistusest. (K. Jõeste 18.01.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (18.01.18); *terminibaasist* puudub

46. *helveskudum*

1. *termin*: et: helmeskudum

2. *muutevormid (omast., osast.)*: helmeskudumi, helmeskudumit

liitsõnad: helmeskott, helmesvöö, jt

3. *definiitsioon*: Helmeskudum on helmestega kootud silmuskoeese.

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine, käsitöö

10. märkused, kommentaarid:

(1) *Helmeskudum* on seetõttu hea termin, et sealt saab *helseskoti*,... (H. Plado 18.01.18) – ...*helsesvöö*... (...) *Helmesniplispitsi*. (M. Saaremets 18.01.18)

(2) Kas *helseskudumi* võtame terminiks? Kuidas erialaspetsialistid arvavad? (M.-L. Jaanus 18.01.18) – See on ilus. (M. Saaremets 18.01.18) – Siis on juba *helmitatud* ka [termin]. (K. Jõeste 18.01.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (18.01.18); *terminibaasist* puudub

47. *helseskiri*

1. *termin*: et: helmeskiri

2. *muutevormid (omast., osast.)*: helmeskirja, helmeskirja

omadussõna: helmeskirjaline

3. *definiitsioon*: Helmeskiri on helmestega kootud muster ehk kiri.

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

10. märkused, kommentaarid:

(1) Nt randmesoojendaja juures ma kasutaks terminina ka sellist sõna nagu „helvekirjaga“. (A. Pink 18.01.18) – See käiks siis mustri kohta? – Jah (18.01.18) – *Helmekiri, helmekirjaline*. (A. Pink 18.01.18) – „Helmekirjaline“ viitab nagu imiteeriks seda tehnikat. See võib olla ka *lumeräitsakirjaline* või mis-iganes-kirjaline. (K. Jõeste 18.01.18) – Mõtled seda, et „kärbskirjaline“ ei tähenda seda, et kärbsed pandaks kudumi peale? (M.-L. Jaanus 18.01.18)

(4) Ehituslikult või funktsionaalselt ei muuta see midagi. Helmestega või ilma: kinnas on ikka kinnas. (H. Plado 18.01.18) – Palju uhkem on. (M. Saaremets 18.01.18) – Eputamise funktsioon. Helmeskiri, helmekiri? Kas peaks olema nimetavas või omastavas... Vahend? Kiri on helme vahend. (H. Plado 18.01.18) – Mina paigutaksin ta selle alla, mis sest et ei ole funktsionaalne. Helmed kuuluvad ikka ülesehituse juurde. (T. Leemets 18.01.18) – Nimetaviline liitumine. „Helmeskiri“ peaks olema. *Helmeskudumine, helmeskiri* on õiged. Helmeskirjaline võib ka olla. (H. Plado 18.01.18) – Kas siis ei ole *kärbskiri*? (...) Aa, *kärbeskiri* oleks kärbestest tehtud muster. (M.-L. Jaanus 18.01.18) – Helmeskirjast saab täiesti vabalt teha omadussõna. Nagu „viis“ ja „vieline“. (H. Plado 18.01.18)

(5) Muster ja kiri on sünonüümid. Kui me kirja defineerime mustriga... (H. Plado 18.01.18) – Ehk see väga hull ei ole, sest „kirjal“ on ka muid tähendusi. (M.-L. Jaanus 18.01.18)

(6) Kudumise kontekstis „helsesmuster“ ei kõla hästi. (A. Pink 18.01.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (18.01.18); *terminibaasist* puudub

meetodeid

48. *ringselt kuduma*

1. *termin*: et: ringselt kuduma

2. *muutevormid (da-infin., ains. I pööre olevikus ja lihtminevikus)*: ringselt kududa,

koon ringselt, kudusin ringselt

teonimi: ringne kudumine

3. *definitatsioon*: Ringselt kuduma on kudumissuunda vahetamata kuduma.
4. *selgitus*: üldisem termin, mis sobib nii masinkudumise kui ka käsikudumise terminiks; samuti teiste kudumistehnikate, nt telgedel kudumise, kontekstis kasutamiseks
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: tekstiilikäsitöö
9. *näitelaused*: „Ese on **kootud ringselt** ja lisaks kirjamisele on see vanim leitud Eesti ese, millel on kasutatud hilisematele kudumitele nii iseloomulikku kaunistusvõtet nagu keerukord.“ (Pink, Reimann, Jõeste 2014, lk 27)
10. *märkused, kommentaarid*:
 - (1) *Ringina kuduma, ringiratast kuduma* on liiga pikk. (H. Plado, T. Leemets 18.01.18) – Mul tuleb kohe murdeline: *ratast ringi* koome meie. (A. Pink 18.01.18)
 - (2) Leidsin Soome allikast *suljettu neule* definitiooni, mis ütleb, et ringset kudumit kootakse ringvarrastega või viie sukavardaga jätkuva (katkematu) ringina, tööd ümber pööramata. (H. Plado 18.01.18) – Arutasime samu asju ja jõudsim enam-vähem sama tulemuseni, kuid sujuvamas sõnastuses. (M.-L. Jaanus 18.01.18)
11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (18.01.18); *terminibaasist* puudub

49. varrastel ringselt kuduma

1. *termin*: et: varrastel ringselt kuduma
2. *muutevormid (da-infin., ains. I pööre olevikus ja lihtminevikus)*: varrastel ringselt kududa, koon varrastel ringselt, kudusin varrastel ringselt
teonimi: varrastel ringne kudumine
3. *definitioon*: Varrastel ringselt kuduma on suka- või ringvarrastega kudumissuunda vahetamata kuduma.
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (18.01.18); *terminibaasist* puudub

50. ringne kudumine (varrastel)

1. *termin*: et: ringne kudumine
2. *muutevormid (omast., osast.)*: ringse kudumise, ringset kudumist
tegusõna: varrastel ringselt kuduma
3. *definitioon*: Ringne kudumine on kudumissuunda vahetamata kudumine.
 Varrastel ringne kudumine on silmuskudumise meetod, mille puhul kootakse suka- või ringvarrastega kudumissuunda vahetamata.
4. *selgitus*: tegusõnaline termin on **ringselt kuduma**
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: ringselt kudumine **mittes**.
6. *teiskeelsed vasted*: en: circular knitting, knitting in the round;
 de: Rundstricken *n.*, Stricken in der Runde
pyöröneule, suljettu neule: ringkudum (Tiislär 2010, lk 51)
7. *teiskeelsed allikad*: en: (Lubja, Pink 2014, lk 49); de: (Karro 2005, lk 18, 36)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine, tekstiilikäsitöö
10. *märkused, kommentaarid*:

- (1) Kas võib öelda, et ringselt kudumine on üks silmuskudumise meetod? (M.-L. Jaanus 18.01.18) – Kudumisviis. (A. Pink 18.01.18) – Kas siis on ka loomise viisid? (M.-L. Jaanus 18.01.18) – Ma ütleks loomise võttest. (A. Pink 18.01.18) – (Käsitöö)võte on nagu üks väikseim ühik, nt (kahandus) parempidise silmuse võttega. Kuidas oleks järgmine suurus, mitu võtet koos? (M.-L. Jaanus 18.01.18) – Viis, moodus. (K. Jõeste 18.01.18) – Ma arvan, et võte on natuke rohkem. Näiteks vikeldamise võte, kus tehakse ka mitu liigutust. Iga liigutus eraldi ikka ei ole võte, seepärast ma ütleksin ka loomise võte, kus on mitu liigutust. (...) Ringselt või edasi-tagasi kudumine, ma ütleks, on meetod või viis. (A. Pink 18.01.18)
- (2) „Ringselt kudumine“ läheb ületuletuse alla nagu „koheselt“ ja „varasemalt“. Meil on määrsõna „ringi“, sellest tuleb omadussõna „ringne“, mis on veel täiesti okei. Aga kui me sellest lähme veel edasi ja teeme uue määrsõna, siis... (T. Leemets 18.01.18) – Arvan, et see tuleb sellest, et -mine-tuletis on tehtud sõnast „kuduma“. „Ringne kuduma“ ei saa ju olla. (H. Plado 18.01.18) – Seda küll, aga „kudumine“ võiks olla „ringne“. (...) Aga „ringkudumine“? (T. Leemets 18.01.18) – Kõlab imelikult (18.01.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (18.01.18); *terminibaasist* puudub

51. edasi-tagasi kudumine

1. *termin*: et: edasi-tagasi kudumine

2. *muutevormid (omast., osast.)*: edasi-tagasi kudumise, edasi-tagasi kudumist

tegusõna: edasi-tagasi kuduma, kuduja

3. *definiitsioon*: Edasi-tagasi kudumine on silmuskudumise meetod, mille puhul kootakse enamasti kahe vardaga kudumi mõlemalt poolelt vaheldumisi.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: lamekudumine *mittes*. (Karro 2005, lk 18)

6. *teiskeelsed vasted*: en: flat knitting; de: Flachstricken *n.*, Hin- und Herstrickerei *f.*; fi: edestakaisneule

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 125); de: (Karro 2005, lk 18, 23); fi: (Tiislär 2010, lk 31)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

9. *näitelaused*: „**Edasi-tagasi kudumisel** tõstetakse alates teisest reast esimene silmus teisele vardale ilma kudumata.“ (Pink, Reimann, Jõeste 2014, lk 135)

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Üks rida kootakse töö paremalt poolelt, teine töö pahemalt poolelt. (A. Pink 18.01.18)

(2) Kuidas seda kirjutada? (M.-L. Jaanus 18.01.18) – Ma olen lahku kirjutanud, aga see on keele küsimus. (A. Pink 18.01.18) – See ei ole keele küsimus, see on kokkuleppe küsimus (H. Plado 18.01.18)

(3) Ma ei pea tööd keerama, kui koon vasakult paremale. (K. Jõeste 18.01.18) – See on erijuhtum. (A. Pink 18.01.18)

(4) Kuna me ringset kudumist defineerisime varraste kaudu, siis peaks siin ka mainima: enamasti kahe vardaga. (A. Pink 18.01.18)

(5) Samas ei vaheta [kuduja] mitte kudumise suunda vaid töö poolt. (M. Saaremets 18.01.18) – Vaheldumisi kootakse töö paremalt ja pahemalt poolelt. (...) Eelmise [termini] juures kooti

ringselt, nüüd kootakse ridadena. (A. Pink 18.01.18) – Võtaks ringse ja edasi-tagasi kudumise kõrvuti ette ja teeks võimalikult sarnaselt, et tuleks vahe välja. (T. Leemets 18.01.18)

(6) Üks on töö varras, teine seisuvarras, öeldakse koolis lastele. (A. Pink 18.01.18)

(7) „Lamekudumine“ on väga lame väljend. (A. Matsin 18.01.18) – Ta on teinud otsetõlke. Ma ei tea ühtegi teost, kus seda oleks kasutatud. Ma ei tea ühtegi inimest, kes seda oleks kasutanud. (A. Pink 18.01.18) – Selle paneme mittesoovitava märgendi. (M.-L. Jaanus 18.01.18) – Kas see üldse peaks kuskil olema, kas seda ära kustutada ei võiks! (A. Pink 18.01.18) – Siis on kellelgi uuesti võimalik sama viga teha. Parem paneme kirja: ärge nii tehke! (M.-L. Jaanus 18.01.18) – Paneme punase häbipleki. (A. Pink 18.01.18) – Kui keegi seda sõna loeb, siis ta saab teada, et see on sama asi ja ei hakka otsima muud tähendust. (T. Leemets 18.01.18)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: vastu võtta (18.01.18); *terminibaasist* puudub

52. sõlmeline serv

1. *termin*: et: sõlmeline serv

2. *muutevormid (omast., osast.)*: sõlmelise serva, sõlmelist serva

3. *definitsioon*: Sõlmeline serv on kudumi vertikaalne äär, millel on pahempidiseid silmuseid meenutavad külmud.

4. *selgitus*: serva saamine sõltub eelmise rea viimasest silmusest ja esimese silmuse ületõstmisest või kudumisest

6. *teiskeelsed vasted*: en: garter stitch selvedge; de: Knötchenrand *m.*; fi: pykäreuna

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 125); de: (Karro 2005, lk 28); fi: (Tiislär 2010, lk 48)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

9. *näitelaused*: „Sõlmeline serv teeb ääre tugevamaks ning seetõttu tuleks sellist varianti eelistada näiteks salli kudumisel.“ (Pink, Reimann, Jõeste 2014, lk 135)

10. *märkused, kommentaarid*: vt ka nr 54 *silmuseline serv*

(1) Sõlmeline serv on tuntud termin, mille kuju pole põhjust muuta, ainult definitsiooni on vaja. (M.-L. Jaanus 18.01.18) –

(2) Sõlmelise serva tekkimise viisi on keeruline kirjeldada. Seda saab teha mitmel moel. On kaks võtet, kuidas tekkida saab. (A. Pink 18.01.18) – Igal juhul on see omane edasi-tagasi kudumisele. Aga kas silmuse kaudu saab defineerida? (M.-L. Jaanus 18.01.18) – Serva silmus on tõstetud üle viisil, mille tulemusel tekib serva pahempidist silmust meenutav sõlmeke. (...) See on kudumata üle tõstetud ääresilmus, aga see kuidas silmust üle tõsta, annab sõlmelise või silmuselise ääre. Lihtsam on selgitada, kuidas see välja näeb. (A. Pink 18.01.18)

(3) Sõlmeline serv on edasi-tagasi kudumisel tekkiv serv, mis meenutab... (H. Plado 18.01.18) – See ei meenuta tervenisti midagi. Seal sees on tupsud iga rea lõpus. (A. Pink 18.01.18) – ...lõngajooksud üle ääresilmuste. (M. Saaremets 18.01.18) – Seda edasi-tagasi kudumist ei pea üldse panema, sest ringsel kudumil ei tule mingit serva. (A. Pink 18.01.18)

(4) ...pahempidiseid silmuseid meenutavad... (A. Pink 18.01.18) – ...sõlmed need ei ole. Lõngajooksud üle vertikaalsete silmuste. (M. Saaremets 18.01.18) – Kas serv ise on jooksud? (H. Plado 18.01.18) – Ei-ei. (...) Tuleb ikka tekkepõhiselt seletada. (A. Pink 18.01.18)

- (5) ...mille serv meenutab pahempidiseid silmuseid. (A. Matsin 18.01.18) – Serva serv ei saa meenutada pahempidiseid silmuseid. ...moodustavad pahempidiseid silmuseid meenutavad... (H. Plado 18.01.18) – ...ääresilmused. (A. Matsin 18.01.18) – Kusjuures need on veel üle ühe. (A. Pink 18.01.18)
- (6) Kas edasi-tagasi kudum võiks olla, siis oleks edasi-tagasi kudumi vertikaalne serv. (H. Plado 18.01.18) – Mina pakuks „kudumi vertikaalne äär“. (T. Leemets 18.01.18)
- (7) Otsisin „silmusele“ sünonüüme, kuid sealt ei tulnud midagi head. Küll on aga „kühmule“ palju huvitavaid sünonüüme. (H. Plado 18.01.18) – Kühm sobib. (18.01.18)
11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (18.01.18); *terminibaasist* puudub

53. silmuseline serv

1. *termin*: et: silmuseline serv
2. *muutevormid (omast., osast.)*: silmuselise serva, silmuselist serva
3. *definiitsioon*: Silmuseline serv on kudumi vertikaalne äär, millel on parempidiste silmuste ahel.
4. *selgitus*: Serva tüübi saamine sõltub sellest, kuidas on kootud rea viimane silmus ja kuidas tõstetakse vardale rea esimene silmus. (Pink, Reimann, Jõeste 2014, lk 135)
6. *teiskeelsed vasted*: en: twisted chain selvedge; de: Kettenrand *m.*; fi: ketijusilmukkareuna
7. *teiskeelsed allikad*: en: (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 125); de: (Karro 2005, lk 28); fi: (Tiislär 2010, lk 48)
8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
9. *näitelaused*: „**Silmuselisi servi** tuleks eelistada, kui servast on vaja uued silmused välja kududa (...)“ (Pink, Reimann, Jõeste 2014, lk 135)
10. *märkused, kommentaarid*: vt ka nr 53 *sõlmeline serv*
- Kas see on serva tüüp või variant? (M.-L. Jaanus 18.01.18) – Kaks võimalust ongi. (K. Jõeste 18.01.18) – Seega on kudumi vertikaalsed servad tüpologiseeritud. (M.-L. Jaanus 18.01.18)
11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (18.01.18); *terminibaasist* puudub

54. vasakult paremale kudumine

1. *termin*: et: vasakult paremale kudumine
2. *muutevormid (omast., osast.)*: vasakult paremale kudumise, vasakult paremale kudumist
teigusõna: vasakult paremale kuduma
4. *selgitus*: silmuskudumise meetod
8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
10. *märkused, kommentaarid*: Vasakult paremale kudumine on küll eri liik, aga see võiks siin olla. See on teistpidi kudumine. (A. Pink 18.01.18) – Kas vasaku käega kudumine oleks ka meetod? (M.-L. Jaanus 18.01.18) – Vasakult paremale kudumine ongi juba see, kuigi seda annab teha parema käega samuti. (A. Pink 18.01.18)
- terminoloogiamisjoni otsus*: puudub; *terminibaasist* puudub

55. kudumismeetod

1. *termin*: et: kudumismeetod

2. *muutevormid (omast., osast.)*: kudumismeetodi, kudumismeetodit

3. *definiitsioon*: Kudumismeetod on kudumisel käte, varraste ja lõnga(de) hoidmise viis.

4. *selgitus*: Maailmas on levinud kolm kudumismeetodit: (1) üleviskamisega kudumine, (2) nn „kontinentaalne“ kudumine, mida Eestis nimetatakse „sõrmelt kudumiseks“ ja (3) pöidlalt kudumine ehk portugalipärane kudumine. (A. Pink, K. Jõeste 16.04.18)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

9. *näitelaused*: „There are three basic methods for holding the yarn and needles – carrying the yarn either in the right or left hand, and carrying the yarn around the neck.“ (Pink, Reimann, Jõeste 2016)

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) **Kudumisvõte**. Mis see on? (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Kudumisvõte on see, kuidas sa vardaid käes hoiad. (16.04.18) – Kudumistehnika koosneb kudumisvõtetest. Käehoid on see, kuidas vardaid käes hoitakse. (K. Jõeste 16.04.18) – Kuidas kätte võtta on võte ja tehnikas on võtted. Ja loomisvõtted ja parempidise silmuse võte ja... Meil on siis mitme tähendusega termin. (M.-L. Jaanus 16.04.18)

(2) „Kudumisvõte ja käte**hoid**“ on mul siin pealkiri. (A. Pink 16.04.18) – Mulle „kätehoid“ üldse ei meeldi. (M.-L. Jaanus 16.04.18) – „Kätehoid“ on väga hea. Hoid, hoidmine. (H. Plado 16.04.18) – Varrastehoid. (K. Jõeste 16.04.18) – See ongi käte- ja varrastehoid. (A. Pink 16.04.18) – Kehahoid, peahoid, käehoid, aga on ka kehahoiak, peahoiak, käehoiak. Hoid on sama, mis hoidmise viis. (H. Plado 16.04.18)

(3) Mis see kudumisvõte siis on? (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Kas me „meetodit“ ei pannud? Kudumismeetod. (A. Pink 16.04.18) – Mis vahe seal on: võte või meetod? (K. Jõeste 16.04.18) – Mulle tundub, et võte on kitsam ja meetod laiem määratlus. (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Kui sa kasutad nt üleviskamisega kudumist, siis sa kasutad seda kõikide võtete juures. See on meil **kudumismeetod**. (...) Ja **võtted** võiksid olla palmikuvõte, kahandusvõte ja muu selline asi. Meetodid on ülesed, sest vastavalt meetodile sa teed seda oma asja. (A. Pink 16.04.18)

(4) ÕS ütleb, et *meetod* on

(õppe-, uurimis)viis, plaanipärane toimimisviis. *Mis meetodil, meetodiga v meetodi abil ta meduuse uurib? Loomemeetod, kasvatusmeetod, ravimeetod, uurimismeetod, õppemeetod. Analooigameetod, asendusmeetod, vaatlusmeetod. Meetodikindel käsitus.*

See on siis: mis meetodi abil kootakse? Ma arvan ka, et on tark need kaks asja [meetod ja võte] eristada. (H. Plado 16.04.18)

(5) Nii! Kudumismeetod. (A. Pink 16.04.18) – ...on käte ja varraste hoidmise viis kudumise ajal. (...) Ja lõnga ka. (K. Jõeste 16.04.18) – ...on kududes kätte, varraste ja lõnga hoidmise viis. (H. Plado 16.04.18) – Lõngade. See „de“ võib olla sulgudes. (K. Jõeste 16.04.18) – „Kududes“ asemel paneksin „kudumisel“. „Kududes“ on küll grammatiliselt igati õige, aga ma ei oskagi seletada, miks see mulle parem tundub. (H. Plado 16.04.18) – Rütm on kare. (M.-L. Jaanus 16.04.18)

(6) Kas siin peaks tooma mingeid näiteid, et inimene paremini aru saaks, mis need on. Näiteks selgitusse. (A. Pink 16.04.18) – Siin on teie ingliskeelne tekst, kus on loetletud kõik need kolm meetodit. (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Näe, inglise keeles on meil meetod, eesti keeles oli võte.

Hakka või oma teksti inglise keelest tagasi eesti keelde tõlkima! (A. Pink 16.04.18) – Panen siis selle lause tõlke selgitusse ja viiteks, et Pink ja Jõeste täna koosolekul ütlesid nii. (M.-L. Jaanus 16.04.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (16.04.18); *terminibaasist* puudub

56. üleviskamisega kudumine

1. *termin*: et: üleviskamisega kudumine
2. *muutevormid (omast., osast.)*: üleviskamisega kudumise, üleviskamisega kudumist
tegusõna: üleviskamisega kuduma
3. *definiitsioon*: Üleviskamisega kudumine on kudumismeetod, mille puhul lõnga visatakse üle varda otsa parema käe nimetissõrmega.
4. *selgitus*: lõng on parema käe nimetissõrmel
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: viskamisega kudumine
6. *teiskeelsed vasted*: en: yarn in right hand; right-hand knitting, throwing
7. *teiskeelsed allikad*: (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 109)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
10. *märkused, kommentaarid*: Siin ei ole enam midagi öelda. Kuigi... Eesti keeles ei ütle keegi Inglise ega Ameerika kudumine. Aga inglise keeles kasutatakse mitut [väljendit]. Esimeses *Vernaculas* on mul artikkel sellest. Seal on kõik need ingliskeelsed olemas. (A. Pink 16.04.18)
11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (16.04.18); *terminibaasist* puudub

57. vasaku käe sõrmelt kudumine

1. *termin*: et: vasaku käe sõrmelt kudumine
2. *muutevormid (omast., osast.)*: sõrmelt kudumise, sõrmelt kudumist
tegusõna: vasaku käe sõrmelt kuduma
3. *definiitsioon*: Vasaku käe sõrmelt kudumine on kudumismeetod, mille puhul lõnga haaratakse vasaku käe nimetissõrmelt.
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: sõrmelt kudumine
6. *teiskeelsed vasted*: en: yarn in left hand; continental; left-hand knitting, European knitting, German knitting
7. *teiskeelsed allikad*: (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 109)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
10. *märkused, kommentaarid*:
 - (1) Vasakult sõrmelt kudumine. (A. Pink 16.04.18) – Vasakult sõrmelt? (H. Plado 16.04.18) – Vasaku käe nimetissõrmelt kudumine (K. Jõeste 16.04.18)
 - (2) Võta see kontinentaalne sealt sünonüümidest ära ja pane see ingliskeelse juurde. See on väga levinud mujal, aga Eestis see ikka levind ei ole. See on puhas laen. Inglismaal kooti üleviskamisega ja kontinendil (Šveitsis ja Saksamaal) kooti sõrmelt. Sealt on see „kontinentaalne“ tulnud. Meil ei ole mingit põhjust seda kontinentaalseks nimetada. (...) Eesti keeles ma ei teagi teist [nimetust]. (A. Pink 16.04.18)

(3) ...mille puhul lõnga haaratakse... (A. Pink 16.04.18) – „Võetakse“ on neutraalsem. (H. Plado 16.04.18) – Mulle tundub haaramine varda otsaga justkui... Võtmine tundub kuidagi... võtan käega, haaran vardaga. (A. Pink 16.04.18) – Aga heegelnõelaga võtad või haarad? (H. Plado 16.04.18) – Tööriistaga haaran. Mina kasutan seda haaramise sõna palju. (A. Pink 16.04.18) – Mina võtan. (H. Plado 16.04.18) – Mina haagin. Võtan lõnga vardale siis, kui ma teen õhksilmust. (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Minul on [raamatus]: „Haara nimetissõrmelt lõng suunaga ülevalt alla.“ (A. Pink 16.04.18) – Kui see raamatus on, siis võib vast jääda. Sõnaraamatus on:

haarama midagi kiire liigutusega kätte (loomad suhu, küünte vahele) võtma, kahmama; käega (suuga, hammastega vm.) millestki kinni võtma v. selleks mõeldud liigutust tegema. (EKSS).

Kahmama tähendus tuleb minul ka. (H. Plado 16.04.18) – Teised on ka ikka haaranud ja ega sa seda lõnga nii väga aeglaselt ei võtagi. (A. Pink 16.04.18) – Need, kes ei õpeta, need võtavad ja need, kes õpetavad, need haaravad. (H. Plado 16.04.18)

(4) Inglismaal hoitakse vardaid nagu pliiatseid käes. Ja tead, kust see tuli? See tuli Victoria ajal. Siis läks moodi kõrgklassis, kuningakojast alates, kudumine. Kuna nemad ei kudunud sellepärast, et saaks hästi palju sooje sokke, vaid selleks, et oleks midagi peent näpu vahel. Ja kudumine võimaldas käsi näidata, briljante sõrmedes. Ja need helkisid, kui sa kood. Siis kooti ka teatris ja kontsertitel. Victoria-aegsel Inglismaal juurduski komme, et graatsiline oli hoida püsti väikest sõrme. Graatsiline kätehoid kudumisel. (A. Pink 16.04.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (16.04.18); *terminibaasist* puudub

58. põidlalt kudumine

1. *termin*: et: põidlalt kudumine

2. *muutevormid (omast., osast.)*: põidlalt kudumise, põidlalt kudumist

teigusõna: põidlalt kuduma

3. *definitsioon*: Põidlalt kudumine on kudumismeetod, mille puhul pinguldatud lõng jookseb kaela juurest ning seda haaratakse vasaku käe põidlalt.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: Portugali-pärane kudumine

6. *teiskeelsed vasted*: en: yarn around the neck; Portuguese knitting

7. *teiskeelsed allikad*: (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 109)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) See on asi, mis Eestis üldse levinud ei ole. *Portugali-pärane kudumine* on tõlge, see on rahvusvaheliselt kasutuses nii. (A. Pink 16.04.18)

(2) Mul on selline märkus, et Portugali-pärane kirjutatakse sidekriipsuga. –ne-liitelised sõnad kirjutatakse nime järel sidekriipsuga, nagu Kreutzwaldi-aegne. (H. Plado 16.04.18) – Mina kirjutasin nagu raamatus oli. (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Huvitav, et meie keeleteoimetaja seda ei parandanud. Võib-olla pidas seda nii kinnitatud mõisteks, et ei julgenud puutuda. (A. Pink 16.04.18)

(3) Kaela tagant või kaela juurest hoidikust tulev lõng peab olema pinge all ja siis nad selle hoidikuga pingutavad. Kui on kaks värvi, siis tuleb üks lõng ühelt poolt kaela tagant ja teine teiselt poolt. Ja siis põidlaga suunab. Ja teebki pahempidi. Parempidi saab ka, aga on palju keerulisem. (A. Pink 16.04.18)

Kas see on ka Portugali asumaades levinud? (H. Plado 16.04.18)– Jah, see on päris laialt levinud. Osa Hispaaniast, see Kataloonia kant ja siis on levinud ja siis need kuulsad Ladina-Ameerika mütsikudujad mehed... Kui meil hakkaks keegi nii kuduma, siis mõeldaks: appi!-appi! (A. Pink 16.04.18)

(4) Iseenesest me võiksime ka selle välja jätta, sest Eestis keegi nii ei koo. Ja ma kahtlustan, et kuni nende raamatute ilmumiseni ei teatud, et keegi niimoodi koob. Meil ei ole nende riikidega väga sidet. (A. Pink 16.04.18) – Neid Ladina-Ameerika mehi ju ikka näidatakse. See võib ju sisse minna kultuurilise harimise mõttes. (H. Plado 16.04.18)

(5) Siin on juba põhitunnused juba olemas: lõng on vasaku käe pöidlal, see on pinguldatud ja tuleb kaela tagant. Sa ei pea ju andma tervet õpetust. (M.-L. Jaanus 16.04.18) – „Pöidlalt kudumine on kudumismeetod, mille puhul pinguldatud lõng jookseb kaela juurest vasaku käe pöidlale.“ Praegu jookseb pöidlale, aga kudumise kohta ei ole mitte midagi. (H. Plado 16.04.18) – Ei ole jah. See on algseis. Kudumismeetodi algasend. (M.-L. Jaanus 16.04.18) – ...ning seda haaratakse vasaku käe pöidlaga. (H. Plado 16.04.18) – Pöidlalt. Lõnga haaratakse vardaga. (A. Pink 16.04.18)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (16.04.18); *terminibaasist* puudub

59. silmuste loomise meetod

1. *termin*: et: silmuste loomise meetod

2. *muutevormid (omast., osast.)*: silmuste loomise meetodi, silmuste loomise meetodit

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: loomisviis

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

terminoloogiamisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

60. loodus

1. *termin*: et: loodus

2. *muutevormid (omast., osast.)*: looduse, loodust

4. *selgitus*: ülesloodud serv

6. *teiskeelsed vasted*: en: cast-on edge; de: Anschlagkante *f*.

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Lubja, Pink 2014, lk 43); de: (Karro 2005, lk 18)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

9. *näitelauseid*: kinda kõige alumine osa enne vart: „kinda osad: **loodus** (loomus, suu äär; on kas sirge või sakiline).“ (Manninen 1993 [1935], lk 16)

terminoloogiamisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

61. silmuste loomine

1. *termin*: et: silmuste loomine

2. *muutevormid (omast., osast.)*: silmuste loomise, silmuste loomist

teigusõna: silmuseid looma

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: loomine, loomisviis
6. *teiskeelsed vasted*: en: cast-on; de: Anschlag *m* ('silmuste loomine'); fi: silmukoiden luominen
7. *teiskeelsed allikad*: en: (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 111); de: (Karro 2005, lk 18); fi: (Tiislär 2010, lk 48)
8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
9. *näitelauseid*: Sellise **loodusega** on siiski ka väga paljud vanad Eesti kudumid, peaaegu üldse pole aga varasematel aegadel seda loomisvõtet kasutatud Muhus ja Kihnus. (Pink, Reimann, Jõeste 2014, lk 122)
11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub; *terminibaasist* puudub

62. kahe lõngaga topeltloodus

1. *termin*: et: kahe lõngaga topeltloodus
2. *muutevormid (omast., osast.)*: kahe lõngaga topeltlooduse, kahe lõngaga topeltloodust
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: old Hiiumaa cast-on, old Saaremaa cast-on (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 115)
6. *teiskeelsed vasted*: en: (1) old Norwegian cast-on, twisted German cast-on; en: (2) twisted-loop cast-on
7. *teiskeelsed allikad*: (1) (Lubja, Pink 2014, lk 40); (2) (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 115)
8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
9. *näitelauseid*:
 (1) „Mitmes rahvusvahelistest raamatutest on seda nimetatud vanaks Norra või Saksa loomisviisiks, aga vabalt võiks seda pidada ka vanaks Hiiumaa või Saaremaa looduseks, sest just seal on seda 19. sajandi kudumitel sageli kasutatud.“ (Pink, Reimann, Jõeste 2014, lk 125)
 (2) „This cast-on is most often referred to as the *old Norwegian cast-on* or the *twisted German cast-on*, but it might as well be called the *old Hiiumaa* or *old Saaremaa cast-on*, (...)“ (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 115)
- terminoloogiamisjoni otsus*: puudub; *terminibaasist* puudub

63. vitsaline loomine

1. *termin*: et: vitsaline loomine
2. *muutevormid (omast., osast.)*: vitsalise loomise, vitsalist loomist
tegusõna: vitsaliselt looma
6. *teiskeelsed vasted*: en: herringbone cast-on
7. *teiskeelsed allikad*: (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 117)
8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
- terminoloogiamisjoni otsus*: puudub; *terminibaasist* puudub

64. kududes loomine

1. *termin*: et: kududes loomine
2. *muutevormid (omast., osast.)*: kududes loomise, kududes loomist
tegusõna: kududes looma
6. *teiskeelsed vasted*: en: knitted cast-on; fi: neuloen luominen
7. *teiskeelsed allikad*: en: (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 121); fi: (Tiislär 2010, lk 48)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

65. silmuseline loomine

1. *termin*: et: silmuseline loomine
2. *muutevormid (omast., osast.)*: silmuselise loomise, silmuselist loomist
tegusõna: silmuseliselt looma (silmuseliselt luua, loon (lõin) silmuseliselt)
6. *teiskeelsed vasted*: en: chain cast-on; fi: silmuillen luominen
7. *teiskeelsed allikad*: en: (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 122); fi: (Tiislär 2010, lk 48)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

66. kududes lõpetamine

1. *termin*: et: kududes lõpetamine
2. *muutevormid (omast., osast.)*: kududes lõpetamise, kududes lõpetamist
tegusõna: kududes lõpetama
6. *teiskeelsed vasted*: en: elastic cast-off
7. *teiskeelsed allikad*: (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 131)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
10. *märkused, kommentaarid*: vt ka lisa 5, nr 11 *aasaline lõpetamine*, mille sünonüümiks on heegeldades lõpetamine
terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

67. ületõstmisega lõpetamine

1. *termin*: et: ületõstmisega lõpetamine
2. *muutevormid (omast., osast.)*: ületõstmisega lõpetamise, ületõstmisega lõpetamist
tegusõna: ületõstmisega lõpetama
6. *teiskeelsed vasted*: en: chain cast-off
7. *teiskeelsed allikad*: (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 131)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

68. parempidine võte

1. *termin*: et: parempidine võte
2. *muutevormid (omast., osast.)*: parempidise võtte, parempidist võtet
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: parempidivõte, parempidine töövõte
6. *teiskeelsed vasted*: en: knitwise
7. *teiskeelsed allikad*: (Lubja, Pink 2014, lk 47)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
10. *märkused, kommentaarid*: vt ka nr 13 *silmuskudumise võte*

(1) *Parempidise silmuse võte*, seda kasutatakse üsna harva. Nt: „Võta silmus üle parempidise võttega, parempidise keerdsilmuse võttega.“ Seal sa ei koo veel, aga mõeldakse seda, kumba pidi varras silmusesse panna. Aga kui on töövõte, kuidas parempidist silmust kududa, siis öeldakse ikkagi „parempidise silmuse kudumine“. Ja „parempidise silmuse võte“ võib ka veel asendada „parempidine võte“. (A. Pink 16.04.18)

(2) Parempidise silmuse võte ehk parempidine võte. (H. Plado 16.04.18)

(3) Üks on silmus, teine on selle silmuse tegemine ja kolmas on selle silmuse võte. See võtte sõna on täiesti kasutuses, aga seda ei kasutata parempidise silmuse tegemiseks, vaid hoopis mingi muu asja tegemiseks. Parempidise võttega, keerdsilmuse võttega, pahempidise võttega (A. Pink 16.04.18)

(4) Ma koon parempidise silmuse võttega ja ma koon parempidise silmuse, ka parempidise silmuse võttega, aga koon lõpuni. (A. Pink 16.04.18) – Võib-olla oleks siis mõistlik need eristada. (H. Plado 16.04.18) – Ja äkki peaks võtteid vaatama koos silmustega. Meil on kõik silmused defineerimata. (M.-L. Jaanus 16.04.18)

11. terminoloogikomisjoni otsus:

arutada suuremas ringis kõiki silmuskudumise võtteid koos (16.04.18); *terminibaasist* puudub

69. pahempidine võte

1. *termin*: et: pahempidine võte
 2. *muutevormid (omast., osast.)*: pahempidise võtte, pahempidist võtet
 5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: pahempidivõte
 6. *teiskeelsed vasted*: en: purlwise
 7. *teiskeelsed allikad*: (Lubja, Pink 2014, lk 47)
 8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
- terminoloogikomisjoni otsus*: puudub; *terminibaasist* puudub

70. keerdsilmuse võte

1. *termin*: et: keerdsilmuse võte
 2. *muutevormid (omast., osast.)*: keerdsilmuse võtte, keerdsilmuse võtet
- terminoloogikomisjoni otsus*: puudub; *terminibaasist* puudub

71. vikeldamise võte

1. *termin*: et: vikeldamise võte
 2. *muutevormid (omast., osast.)*: vikeldamise võtte, vikeldamise võtet
 6. *teiskeelsed vasted*: en: purlwise
 7. *teiskeelsed allikad*: (Lubja, Pink 2014, lk 47)
 8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
 10. *märkused, kommentaarid*: Kui ma ütlen „vikeldamise võte“, siis ma tean juba, mis see on. Kummale poole vikeldamise võte, see ongi möödakudumine võte. Mul on mitu võtet seal muidugi. (A. Pink 16.04.18)
- terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub; *terminibaasist* puudub

72. ületõstmise võte

1. *termin*: et: ületõstmise võte
 2. *muutevormid (omast., osast.)*: ületõstmise võtte, ületõstmise võtet
 5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: ületõstmine
 6. *teiskeelsed vasted*: en: slip; de: Überzug *m.*
 7. *teiskeelsed allikad*: en: (Lubja, Pink 2014, lk 56); de: (Karro 2005, lk 42)
 8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
- terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub; *terminibaasist* puudub

SILMUSKUDUMISE KIRJU JA KUDESID

73. koepind

1. *termin*: et: koepind
 2. *muutevormid (omast., osast.)*: koepinna, koepinda
 8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
 10. *märkused, kommentaarid*: *Silmuskude* kui kootud silmuseline pind on defineeritud. Kas on vajadust defineerida ka *koepind*, kuna lindistusi kuulates selgus, et silmuskudujad kasutavad seda sõna sageli?
- terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub; *terminibaasist* puudub

74. k o e k i r i

1. *termin*: et: koekiri
2. *muutevormid (omast., osast.)*: koekirja, koekirja
3. *definitsioon*: Koekiri on struktuurne pinnamuster, mis moodustub silmuskudumise eri võtete kasutamisel.
4. *selgitus*: koekiri kootakse enamasti ühe lõngaga; termin puudutab ainult koekirja kudumist
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: koemuster, koekiri

6. *teiskeelsed vasted*: en: pattern; de: Musterung *f.*; fi: neulemalli; ru: y3op 'muster'
7. *teiskeelsed allikad*: en: (Lubja, Pink 2014, lk 41); de: (Karro 2005, lk 32)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine, koekirja kudumine
9. *näitelaused*: „**Koekiri** tuleb kõige paremini esile ühevärvilisest siledast lau[ge]ma keeruga kohevast ja läiketa lõngast kootud koes.“ (Hallik 1973, lk 4)
10. *märkused, kommentaarid*:
- (1) Teistes tekstiilitehnikates on ka *koekiri*.
 - (2) Eri võtteid tuleb kasutada, muidu ei tule mustrit. (A. Pink 05.12.17)
 - (3) Kas lihtnimene ka nüüd sellest definitsioonist aru saab? (K. Jõeste 05.12.17) – Lihtnimene ei peagi sellest aru saama. Terminid on asjatundjatele, nendele, kes sellega mingil moel tegelevad. (H. Plado 05.12.17) – Selgitusse saab lisad selgitusi, kui tekib kahtlus, et aru ei saada. (M.-L. Jaanus 05.12.17)
 - (4) Selgitusse võiks lisada selle, et see kõik on ühest lõngast, ühest värvist. Muster ei teki värvide kombineerimisel. (H. Plado 05.12.17) – Enamasti on ühevärviline. (05.12.17) – Koekiri ei teki värvide vahetamisest. (H. Plado 05.12.17) – Kas definitsioonis ei või olla „ühe lõngaga“? (R. Tomberg 05.12.17) – „Erinevalt kirjamisest“ (M.-L. Jaanus 05.12.17) – Ja roosimisest ja ... Eitamise kaudu ei ole hea defineerida. (K. Jõeste 05.12.17) – Reljeefne, tekstuurne? (H. Plado 05.12.17) – Pitsiline koekiri on täitsa tasapinnaline. (A. Pink 05.12.17) – Struktuurne, see selgitab asja. (R. Tomberg 05.12.17)
 - (5) Koekirja skeem, mustriskem on korrektsem paberil oleva koekirja kohta. (A. Pink 05.12.17) – Soomlastel samuti kahetähenduslik *neulemalli* (pinnamuster ja skeem paberil). – Et neid eristada, võiks teine olla *kudumiskiri*. (K. Tüür 05.12.17) – **Koekirja skeem** on nii kasutuses, et muu ajab harja punaseks. (A. Pink 05.12.17)
11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (05.12.17)
12. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1792686135; andmebaasi kantud 12.12.17, viimati muudetud 30.11.18

75. kindakiri

1. *termin*: et: kindakiri
2. *muutevormid (omast., osast.)*: kindakirja, kindakirja
3. *definitsioon*: Kindakiri on kirikinda muster, millel võib sageli olla oma nimetus.
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
10. *märkused, kommentaarid*: Kahe aasta eest panime meile teadaolevad kõlapaelte mustrite nimed ritta ja defineerisime ära. (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Ee-hee.. Katsu sa kõiki kindakirju ära defineerida! Kes nimekirja teeb? (A. Pink 16.04.18) – Manninen alustas nimekirjaga. (M.-L. Jaanus 16.04.18) – No-jaa, aga see on ikka väga pikk nimekiri. Kui sa neid lahti tahad kirjutada, siis see on terve teos. Kui kuskil ilmuks nimekiri, siis veel võiks olla. (A. Pink 16.04.18) – Kuidas siis oleks mõne kindakirja või nupulise kirja defineerimisega? (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Ei kuidagi, otsi raamatust. Lähme parem *patentkoe* juurde. (A. Pink 16.04.18)
- terminoloogiamisjoni otsus*: puudub; *terminibaasist* puudub

76. maokiri

1. *termin*: et: maokiri
 2. *muutevormid (omast., osast.)*: maokirja, maokirja
 3. *definiitsioon*: Maokiri on kindakiri, mis on saanud nimetuse looma mao sisepinna mustri järgi.
 8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
 10. *märkused, kommentaarid*: Maokiri tuleb sõnast „magu“, mitte „madu“. (A. Pink 16.04.18) – Mina oleks arvanud, et see tuleb sõnast „madu“. (T. Leemets 16.04.18) – Kõik arvavad seda. See meenutab natuke madu ka, aga tuleb sõnast „magu“. (A. Pink 16.04.18) – Madu meenutavad on tavaliselt ussikirjad. (M.-L. Jaanus 16.04.18) – See on looma mao sisepinna muster. Maost tehti toitu ju ja eks nad siis nägid seda mustrit. Maokirjalised kindad. (A. Pink 16.04.18)
- terminoloogikomisjoni otsus*: puudub; *terminibaasist* puudub

77. parempidine kude

1. *termin*: et: parempidine kude
2. *muutevormid (omast., osast.)*: parempidise koe, parempidist kude
3. *definiitsioon*: Parempidine kude on silmuskude, mille puhul kudumi paremal poolel on ainult parempidised silmused.
4. *selgitus*: kudumi pahemal poolel on pahempidine pind
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: parempidikude
6. *teiskeelsed vasted*: en: stocking stitch (Briti), stockinette stitch (Ameerika); de: Rechtsrippe *f*;
fi: sileä neule
7. *teiskeelsed allikad*: en: (Lubja, Pink 2014, lk 47); de: (Karro 2005, lk 30);
fi: (Tiislär 2010, lk 51)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
9. *näitelaused*: „Kui kududa paremal poolel silmused parempidi ja pahemal poolel pahempidi, on tulemuseks sileda pinnaga **parempidine kude**.“ (Pink, Reimann, Jõeste 2014, lk 134)
10. *märkused, kommentaarid*:
ÕS: **parempidine**. Parempidine kude **parempidikude**.
EKSS: **parempidikude** tekst kude, mille sile parem pool moodustub parempidisilmustest. *Varras pista silmusest parempidikoe võttega läbi.*
- (1) Parempidikude või parempidine kude? (M.-L. Jaanus 18.01.18) – Ma jätaks need sünonüümideks (T. Leemets 18.01.18). Meil on parempidised silmused. (K. Jõeste 18.01.18)
11. *terminoloogikomisjoni otsus*: vastu võtta (18.01.18); *terminibaasist* puudub

78. pahempidine kude

1. *termin*: et: pahempidine kude
2. *muutevormid (omast., osast.)*: pahempidise koe, pahempidist kude
3. *definiitsioon*: Pahempidine kude on silmuskude, mille puhul kudumi paremal poolel on ainult pahempidised silmused.
4. *selgitus*: kudumi pahemal poolel on parempidine pind

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: pahempidikude

6. *teiskeelsed vasted*: en: reverse stocking stitch (Briti), reverse stockinette stitch (Ameerika); de: Linksrippe, f.; fi: sileä nurja neule

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Lubja, Pink 2014, lk 47); de: (Karro 2005, lk 30)
fi: (Tiislär 2014, lk 51)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

9. *näitelaused*: „Kui kududa paremal poolel silmused pahempidi ja pahemal poolel parempidi, on tulemuseks lainelise pinnaga **pahempidine kude**.“ (Pink, Reimann, Jõeste 2014, lk 134)

10. *märkused, kommentaarid*:

ÕS: *pahempidine*. Pahempidine kude *pahempidikude*.

EKSS: *pahempidikude* tekst kude, mille parem pool moodustub pahempidisilmustest. *Pahempidikoos ääris*.

(1) Kudumi pahemal poolel on parempidine pind, mitte pahem poole ei ole parempidises koes. (A. Pink 18.01.18) – Kude on siis tegevuse tulemus ja pind on pind. (A. Matsin 18.01.18) – Kui sa paned asjale nimeks, et sul on pahempidises koes kleit, siis sa ei mõtle ju asja pahemat poolt. (A. Pink 18.01.18) Esemeparempoolne pind ja pahempoolne pind on *pinnapooled*; termin, mille kõlatehnika koosolekul (13.05.16) vastu võtsime. (M.-L. Jaanus 18.01.18) – Tagumise poole pinda võib ju ka kirjeldada, aga kui sa paned talle juba pidulikult „kude“ otsa, siis... (A. Pink 18.01.18)

(2) Seleta uuesti. Praeguse definitsiooni järgi on kude pind, aga sa ütlesid, et ei ole. (A. Matsin 18.01.18) – On ja ei ole. Sisemisel poolel on ka ju pind, aga praegu me räägime ju välimisest poolest. (A. Pink 18.01.18) – Sõnastame siis segaduste vältimiseks definitsiooni ümber. (M.-L. Jaanus 18.01.18) – ...ilmustest koosnev pind on paremal poolel. (A. Pink 18.01.18) – Enne ütlesid, et paremal pool on kude ja pahem pool on pind. (A. Matsin 18.01.18) – Saan aru, et iga pind on pind, aga iga pind ei ole kude. Aga iga kude moodustab teatava pinna. (M.-L. Jaanus 18.01.18) – See „koe“ mõiste tuleb ikka välimise poole järgi. (A. Pink 18.01.18) – Läheneme tehnoloogiliselt. (M.-L. Jaanus 18.01.18) – Siis on seespool parempidised silmused. (A. Pink 18.01.18)

(3) Võib-olla on siiski parem teha definitsiooni nii: „pahempidine kude on kude, kus kudumi paremal poolel on pahempidistest silmustest koosnev pind“. Siis jääb ära pahema poole kirjeldamine. (H. Plado 18.01.18) – Praegu on nii, et kui me kõik muu välja viskame (jätame alles aluse, öeldise ja öeldistäite), siis on seal öeldud, et kude on pind. (T. Leemets 18.01.18) – Eks ta ongi parema poole pind, jah. (A. Pink 18.01.18) – Kirjuta lihtsalt, et kudumi paremal poolel on pahempidised silmused. (H. Plado 18.01.18) – Ainult pahempidised silmused. Kui mõni parempidine silmus sisse satub, siis on juba koekirjaline. (A. Pink 18.01.18)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: vastu võtta (18.01.18); *terminibaasist* puudub

79. *ripskude*

1. *termin*: et: ripskude

2. *muutevormid (omast., osast.)*: ripskoe, ripskude

3. *definitsioon*: Ripskude on silmuskude, millel on vaheldumisi ainult parempidistest ja ainult pahempidistest silmustest read.

4. selgitus:

(1) Edasi-tagasi kudumisel saab ripskoe kas ainult parempidi või ainult pahempidi kududes; ringsel kudumisel moodustub ripskude parem- ja pahempidistest silmustest kootud ridade vaheldumisel.

(2) Kudumi mõlemad pinnapooled on ühesugused.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: x

6. *teiskeelsed vasted*: en: garter stitch; de: Rippenmuster *n.*, (waagerechte Rippen), Riffelmuster, Rippenstrick *m.*; fi: ainaoikeinneule; ru: репсовая (патентная) вязка

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Lubja, Pink 2014, lk 49); de: (Karro 2005, lk 35);

fi: (Tiislär 2010, lk 49); ru: (Рейманн 1987, lk 7)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

9. näitelauseid:

(1) „Kui kududa mõlemalt poolt kõik silmused parempidi, tekib ripskude.“ (Pink, Reimann, Jõeste 2014, lk 134)

(2) „Ripskoe mõlemad pooled on ühesugused.“ (Reimann 1986, lk 7)

(3) „При репсовой вязке обе стороны одинаковы.“ (Рейманн 1987, lk 7)

10. märkused, kommentaarid:

EKSS: *ripskude* mõlemalt poolt ühesugune silmuskude, mis saadakse nii edasi- kui tagasiridu ainult parempidi kududes. *Kampsuni alläärde on kootud mõned read ripskoes.*

(1) Kordamööda vahelduvad... Aga kas definitsioon ei peaks hakkama nagu eelmised: „ripskude on kude...“. (A. Pink 18.01.18)

(2) Selgitusse võiks panna, et mõlemad pooled on ühesugused. (A. Pink 18.01.18)

(3) Kas koel saavad olla pinnapooled või on ainult kudumil pinnapooled? (H. Plado 18.01.18) – Ainult kudumil on pinnapooled. (M.-L. Jaanus 18.01.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (18.01.18); *terminibaasist* puudub

80. ripsirida

1. *termin*: et: ripsirida

2. *muutevormid (omast., osast.)*: ripsirea, ripsirida

3. *definitsioon*: Ripsirida on kahest reast koosnev üksus, millest ühes on ainult parempidised ja teises ainult pahempidised silmused.

6. *teiskeelsed vasted*: en: garter row

7. *teiskeelsed allikad*: (KTK)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

10. *märkused, kommentaarid*: Ripsirida koosneb kahest reast, kus ühes on parempidised silmused ja teises on pahempidised silmused. (A. Pink 18.01.18) – Kui öeldakse koo viis rida ripsis, siis mitu rida peab kuduma? (H. Plado 18.01.18) – Kümme, enamasti on see ka öeldud. Siiski on viisakas sulgudesse lisada, mida sa kuduma pead. (A. Pink 18.01.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (18.01.18); *terminibaasist* puudub

81. soonikkude

1. *termin*: et: soonikkude

2. *muutevormid (omast., osast.)*: soonikkoe, soonikkude

3. *definitioon*: Soonikkude on vaheldumisi parem- ja pahempidistest silmustest koosnev pikitriibuline elastne pind.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: soonik

6. *teiskeelsed vasted*: en: rib pattern, ribbing; de: Rippenmuster *n*, (breite Rippen), Streifenmuster *n*.; fi: joustinneule, resori; ru: резинка

шарф, связанный в резинку: soonikus kootud sall (VES)

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 136); de: (Karro 2005, lk 35);

fi: (Tiislär 2010, lk 30); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

9. *näitelaused*: „Kõiki muustrilisi koepindu, kaasaarvatud **soonikkudet**, on Eestis varasematel aegadel nimetatud vikliteks.“ (Pink, Reimann, Jõeste 2014, lk 146)

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: **soonikkude** tekst pikisuunas reljeefselt triibuline kude, mis on saadud parem- ja pahempidiseid silmuseid vaheldumisi kududes.

(1) „Silmustega kootud“ tundub jälle nagu „varrastega kootud“ (M. Saaremets 18.01.18) – Siis näiteks: „parem- ja pahempidistest silmustest koosnev“? (M.-L. Jaanus 18.01.18) – „silmustest koosnev elastne pind“. (M. Saaremets 18.01.18)

(2) Nüüd meil on kude jälle pind. (A. Matsin 18.01.18) – Siin nagu võib olla. Mõlemad [pinnapooled] on pikitriibulised nii seest kui ka väljast. (A. Pink 18.01.18) – Mul tekib siin „koes“ ja „pinna“ küsimus. (H. Plado 18.01.18) – Nojah, „koel“ on kitsam ja „pinnal“ laiem tähendus. (M.-L. Jaanus 18.01.18) – Parempidise ja pahempidise koe juures tekkis sisse teine pind, seepärast oli „kude“ parem. (A. Pink 18.01.18)

(3) Kuhu diagonaalsoonik jääb? (M. Saaremets 18.01.18) – See on erijuhtum. (A. Pink 18.01.18) – Triibuline pind. Sooneline. Lihtsalt elastne. (18.01.18) – Keda häirib pikitriibuline? (A. Matsin 18.01.18) – Sooneline, sooniline on päris hea. (K. Jõeste 18.01.18) – Siis saaks soonik olla ka diagonaalne, aga „sooneline“ kordab „soonikut“. Mingi teine sõna äkki? (M.-L. Jaanus 18.01.18)

(4) Näitelausest [p 9] selgub tõeline tõde: kõik olid viklid. Vot, kus vanasti oli terminoloogia! (A. Pink 18.01.18) – Pitsid olid ka viklid või? (H. Plado 18.01.18) – Jaa. Mõnes peenemas kohas öeldi *aukvikkel*, aga muidu, kõik, mis oli koekirjaline, oli *vikkel*. (A. Pink 18.01.18) – See oli peen saksa sõna. (M. Saaremets 18.01.18) – Saksa keeles ei tähenda „vikkel“ ülse meie mõistes *viklit*. (M.-L. Jaanus 18.01.18) – See on kannakiil. (A. Pink 18.01.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (18.01.18); *terminibaasist* puudub

82. pitskude

1. *termin*: et: pitskude

2. *muutevormid (omast., osast.)*: pitskoe, pitskude

3. *definitioon*: Pitskude on silmuskude, mida iseloomustab õhksilmustest ja kokkukootud silmustest auguline muster.

4. *selgitus*: Pitskoe lahutamatuks osaks on õhksilmused ja kokku kootud silmused.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: pitsiline kude

6. *teiskeelsed vasted*: en: lace; de: Durchbruchmuster *n.*; Lochmuster *n.*; fi: pitsineulos, pitsineule; ru: кружевной узор

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Lubja, Pink 2014, lk 48); de: (Karro 2005, lk 22, 30);

fi: (Tiislär 2010, lk 17, 51); ru: (Рейманн 1987)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

9. *näitelaused*:

(1) „Vanimad alles olevad pitskoelised esemed on meeste linased suvimütsid ja naiste valged pitsilises koes kiriku- ja pulmakindad, mida on kootud mitmel pool Eestis.“ (Pink, Reimann, Jõeste 2014, lk 244)

(2) „Pitskudede all mõistetakse hõredaid augulisi koekirju, mille kudumiseks on kasutatud õhksilmust.“ (Hallik 1973, lk 27)

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: *pitskude* hõre, auguline võrejas kude.

(1) Aukvikkel. Ja siis öeldi ka auguliste asjade kohta „kadrid“. (A. Pink 18.01.18)

(2) See C. Halliku lause seletuseks küll ei lähe. (A. Pink 18.01.18) – Tõstan selle siis näitelauseks. (M.-L. Jaanus 18.01.18)

(3) Definiitsiooni töövariant: „Pitskude on augulise mustri silmuskoetehnika, mis kasutab ažuursuse loomiseks õhksilmuseid.“ (18.01.18) – See „tehnika“ sõna sinna küll ei sobi. (T. Leemets 18.01.18) – Jah, nüüd mõistan: pitskude on *kude*, pitsi kudumisel on *tehnika*. (M.-L. Jaanus 18.01.18)

(4) Pitskude koosneb kahest asjast: õhksilmustest ja kokkuvõtetest. (A. Pink 18.01.18) – Kokkuvõte ja kahandus? Meil pole terminit *kokkuvõtmine*, meil on termin *kahandus*, (*silmuseid*) *kahandama*. „Kokku võtma“ oleks nagu üldkeeles väljend. (M.-L. Jaanus) „Kokkuvõtetest“ oleks siinkohas parem. Silmuste nimetused on ju *kaks parempidi kokku* ja... (A. Pink 18.01.18) – Seal on „kokku“, mitte „kokku võtma“. (M.-L. Jaanus 18.01.18) – No-jah, aga sellest see ju tulebki. (A. Pink 18.01.18) – Minu meelest on siin vahe vahel. „Kahandamine“ on nagu mingi eseme kahandamine, aga „kokkuvõtmine“ on silmuste kokkupanemine. (A. Matsin 18.01.18) – Kokkuvõtmine on tasakaaluks neile aukudele. (A. Pink 18.01.18) – Siis on meil vaja terminit *kokkuvõtma* (*kokkuvõtmine*). (M.-L. Jaanus 18.01.18) – Kahandamises sisaldub soov midagi ära kahandada. (A. Pink 18.01.18) – Kahandatakse kokku võttes? (T. Leemets 18.01.18) – Jah. (A. Pink 18.01.18) – Pitsi puhul midagi ei kahandata, vaid võetakse lihtsalt kokku. (A. Matsin 18.01.18)

(5) Kokkukootud silmuseid võib erineval viisil saada, kuid see pole siin enam oluline. (A. Pink 18.01.18)

(6) Kas kokkukootud peaks ühes sõnas olema? (M.-L. Jaanus 18.01.18) – Võib mõlemat moodi olla. (T. Leemets 18.01.18)

(7) ...on silmuskude, mis kasutab augulisuse loomiseks... (M.-L. Jaanus 18.01.18) – Kas kude üldse kasutab midagi? ...mille loomiseks kasutatakse... (T. Leemets 18.01.18) – Miks ei võiks olla: ...mis koosneb? (K. Jõeste 18.01.18) – ...millele on omane... (M.-L. Jaanus 18.01.18)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: vastu võtta (18.01.18); *terminibaasist* puudub

83. silmkoeline pits

1. *termin*: et: silmkoeline pits

2. *muutevormid (omast., osast.)*: silmkoelise pitsi, silmkoelist pitsi

3. *definiitsioon*: Silmkoeline pits on silmuskudumise tehnikas kootud pitsiline kudum.

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Kas pitskude on koekirjaliste alla või on eraldi? (M.-L. Jaanus 18.01.18) – Sisuliselt on pitskude koekirjaliselt kootud, aga seda võib võtta ka eraldiseisvana, kuna see on nii suur valdkond. Pitsikudumise tehnika. (A. Pink 18.01.18) – Pitsikudumine (mitte pitsikudumine) on siis koekirjalise kudumise alaliik. (M.-L. Jaanus 18.01.18) – Ja see pitsi kudumine on kindlasti kaks sõna. (A. Pink 18.01.18) – Pitsi kudumine peaks olema kaks sõna. (H. Plado 18.01.18) – Üldmõistena võiks kokku olla, nagu kangakudumine. Kui konkreetne pits on, siis lahku. (T. Leemets 18.01.18)

(2) Pitside kudumine toimub ka teistes käsitöötehnikates. Me ei saa öelda, et pitsikudumine on silmuskudumise alaliik. (M.-L. Jaanus 18.01.18) – Silmuskudumises on, silmkoelised pitsid. (A. Pink 18.01.18)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

84. sildkude

1. *termin*: et: sildkude

2. *muutevormid (omast., osast.)*: sildkoe, sildkude

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Kas Eestis on steekidega kudumist ka olnud? (H. Plado 18.01.18) – Eestis ei nimetata seda steekidega kudumiseks. (A. Pink 18.01.18) – Meetod, tehnika on... (H. Plado 18.01.18) – No nii enam-vähem. (A. Pink 18.01.18) – Andrea Rangeli raamatus „Kirjatud koed“ on ilus sõna „sildkude“. (M. Saaremets 18.01.18) – Eestlased seda kasutanud ei ole. Ei nimetanud ei steegiks ega sildkoeks, vaid kudusid ringselt ja lõikasid lihtsalt lõhki. Muhulane lõikas ju kõik oma kampsunid. Ruhnu lõikas ja Kihnu lõikas ja... aga nad ei nimetanud seda kuidagi eriliselt. Ja ma ei näe põhjust, miks peaks nimetama. (A. Pink 18.01.18) – Välismaalane kudus mingid vaheread selleks... (M. Saaremets 18.01.18) – Eestlane kudus lihtsalt laiemalt. (A. Pink 18.01.18) – Aga mingit ekstrakude ta ei teinud. (M. Saaremets 18.01.18)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

85. vikkeldkude

1. *termin*: et: vikkeldkude

2. *muutevormid (omast., osast.)*: vikkeldkoe, vikkeldkude

3. *definiitsioon*: Vikkeldkude on silmuskude, mille puhul koha vahetanud silmused moodustavad (enamasti) diagonaalsete joontega koepindu.

4. *selgitus*: Mustrijoon kujuneb parempidistest silmustest, mis nihkuvad igal real ühe koha võrra vasakule või paremale. See on viklijoon.

(1) vikkel on viklirida (ei soovita sünon) (Tiislär 2010, lk 23);

(2) (...) diagonaalselt üle koepinna kulgevate silmuste read, mis moodustavad geomeetrilisi mustreid. Vikkel koosneb alati kahest silmusest, kusjuures üks kootakse teisest mööda (Tiislär 2010, lk 35, Pink 2002 järgi)

(3) Vikkelkoe pinda iseloomustab üle koepinna diagonaalselt kulgev parempidiste silmuste rida – viklirida ehk vikkel. (Tiislär 2010, lk 23)

(4) Vikkel võib ajalooliselt tähistada kõiki koekirjalisi mustreid. (A. Pink 16.04.2017)

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: x

6. *teiskeelsed vasted*: en: travelling stitch; fi: vikkeli (osaline sünonüüm)

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 192); fi: (Tiislär 2010, lk 23)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

9. *näitelaused*: „Soome *vikkeli* on kiilukujuline muster, mis moodustub parem- ja pahempidistest silmustest ning mis kootakse vaid pahkluu kohalt suka säärele.“ (Tiislär 2010, lk 35)

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: *vikkelkude* reljeefne v. pitsiline kude. *Kindapärad kooti vikkelkoes.* (eksitav)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (18.01.18); *terminibaasist* puudub

86. viklijoon

1. *termin*: et: viklijoon

2. *muutevormid (omast., osast.)*: viklijoone, viklijoont

3. *definitsioon*: Viklijoon on diagonaalselt üle koe pinna kulgev parempidiste silmuste või parempidiste keerdsilmuste ahel.

4. *selgitus*: viklijoon võib suunduda paremale või vasakule

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: vikkel

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Teen lindistuse tarvis kokkuvõtte arutatust. Vikkel ehk viklijoon on see mustrijoon, mis kujuneb parempidistest silmustest, mis nihkuvad igal real ühe koha võrra vasakule või paremale. Vastavalt on need siis vasakule vikkel ja paremale vikkel. Viklirida on mittesoovitatav sünonüüm. – Viklirea puhul tekib selline tunne, et mustris on erinevaid ridu ja mõnel real on vikkel. See on eksitav. (A. Pink 18.01.18)

(2) Parem vikkel, vasak vikkel ei lähe. Küsimus on selles kummale poole vikkel suundub. (A. Pink 16.04.18) – Defineerime siis viklijoone. Mis on vikkel ehk viklijoon? (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Vikkel kulgeb diagonaalselt üle koe pinna. (K. Jõeste 16.04.18) – Ei pea üle kogu koe pinna kulgema, aga mingis ulatuses see siiski läheb. Läheb diagonaalselt jälle ühtepidi ja siis teistpidi ja... (A. Pink 16.04.18)

(3) Viklijoon on silmuste rida... Äkki oleks „silmuste ahel“ veel parem? (M. Saaremets 16.04.18)

(4) Olenevalt silmuste vahetamisest... miks viklijoon läheb paremale või vasakule. (A. Pink 16.04.18)

(5) Teine selgitus on veel see, et silmuste ahel on parempidistest silmustest või parempidistest keerdsilmustest. Pahempidiseid vikleid ei ole seni veel keegi teinud. (A. Pink 16.04.18) – On see teoreetiliselt võimalik? (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Jah, aga siis ahelat ei teki. Tekivad ainult mingid mõttetud tupsud. (A. Pink 16.04.18)

(6) Murdeliselt võib suka vikkel tähendada ka suka tagumist joont. Viklil on ajaloos mitu tähendust olnud. Ajalooliselt on sõna „vikkel“ tähistanud absoluutselt kõiki koekirju Eestis. Vot see on oluline. See ajab inimesed segadusse, kui nad loevad murdetekste või mõnda vanemat väljaannet. Ka soonik oli vanasti vikkel. (...) Vanasti sellist sõna nagu vikkeldude ei kasutatud, oli lihtsalt vikkel, viklid. Manninenil on vikkelsukk ilma igasuguste vikliteta. (...) Muhulastel on *vikkel* soonik ja vikli kohta ütlevad nemad *üleväet*. (A. Pink 16.04.18) – Vikkel tuleb saksa keelest. (M. Saaremets 16.04.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (16.04.18); *terminibaasist* puudub

87. vikkelkiri

1. *termin*: et: vikkelkiri

2. *muutevormid (omast., osast.)*: vikkelkirja, vikkelkirja

4. *selgitus*: vikeldatud muster

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

10. *märkused, kommentaarid*:

ÕS: **vikkel** (koekiri). Vikkelsukk vikeldatud sukk, vikkelkiri = vikkel

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

88. vikkel paremale pahempidisel taustal

6. *teiskeelsed vasted*: en: right cross on reverse stocking stitch

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 194)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

10. *märkused, kommentaarid*: Mis siin arutada või defineerida – kõik on juba öeldud. (A. Pink 18.01.18) – Kas selliseid, nagu siin järjest tuleb, on vaja terminiteks? Kas see terminiks liiga pikk ei ole? (H. Plado 18.01.18) – Need on nagu ühe töövõtte pealkirjad või töökäsud. Vikkel on defineeritud, parempidine kude on defineeritud... võib-olla keerdsilmusega vikkel vajab selgitust. (A. Pink 18.01.18) – Keerdsilmus on teiste silmustega koos defineerimist ootamas. (M.-L. Jaanus 18.01.18) – Kas ka *keerdsilmusega vikkel* pole liiga üksik töövõtte, et terminiks teha või defineerida. (H. Plado 18.01.18) – Neid tuleks siis tohutul palju. (A. Pink 18.01.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: ei ole vaja terminiks (18.01.18); *terminibaasist* puudub

89. Arani kampsun

1. *termin*: Arani kampsun

2. *muutevormid (omast., osast.)*: Arani kampsuni, Arani kampsunit

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

9. näitelauseid:

(1) Arani puhul vahetatakse silmused tööreal ning kootakse läbi, ent tagasireal võetakse kaldsilmsused kudumata ära ja kootakse vaid taustasilmsus. Viklivõtte puhul suunatakse üks silmsus kaldu igal real (Tiislär 2010, lk 35 Meeri 1996, lk 7 järgi)

(2) Ma olen siin rohkem kui 15 aastat tagasi kirjutanud: „Rohkete palmikute, diagonaaljoonte ja rombidega kampsuneid kutsutakse arankampsuniteks ehk araniteks. Nimetus pärineb Iirimaalt Arani saartelt, kus selliste soojade, rohkete kaunistustega lambavalgete kampsunite kudumine ja kandmine oli pika traditsiooniga.“ (A. Pink 18.01.18)

10. märkused, kommentaarid:

(1) Mis selle araniga teha? (M.-L. Jaanus 18.01.18) – Äkki oleks *Arani kampsun* vaja defineerida? (H. Plado 18.01.18) – Nad ütlevad *aran* arankampsuni kohta ka. Seda peaks inglise keelest uurima, Eestiga pole sel mingit sidet, lihtsalt inimesed on kudunud selliseid kampsuneid meil ka. Seal on erilõng ka, millest nad seda teevad. (A. Pink 18.01.18)

(2) Siin on nüüd suure ja väikese algustähe küsimus ka. Arani kampsun peaks olema suure tähega nagu Ebola viirus. (H. Plado 18.01.18) – See peaks olema arankampsun. (A. Pink 18.01.18) – See ei saa olla lihtsalt „arankampsun“. See peaks olema „Arani kampsun“. Aga kui see on üldterminiks läinud, siis võib olla väikse tähega, kui „kampsunit“ taga ei ole. Lihtsalt „aran“. (H. Plado 18.01.18) – Võime vastu võtta otsuse, et uurime veel ning Arani kampsuniga koos ka Islandi kampsunit. (M.-L. Jaanus 18.01.18)

(3) See oli Eestis väga moes 1970. aastatel, siis tuli ka see sõna eesti keelde. (A. Pink 18.01.18) – Kui see ühe kampsuni malliga seostub, siis võiks seda läbi sellesama kampsuni defineerida. (H. Plado 18.01.18)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: uurida ja täpsustada veel (18.01.18); *terminibaasist* puudub

90. palmikkude

1. *termin*: et: palmikkude

2. *muutevormid (omast., osast.)*: palmikkoe, palmikkude

3. *definiitsioon*: Palmikkude on silmuskude, mille puhul vahetatakse rühmiti silmuste kudumise järjekorda.

4. *selgitus*: Üksikute silmuste (üks-ühaga) kohtade vahetamine annab vikkkelkoe.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: põnnvikk (Rõngu) murdek. hrv.

6. *teiskeelsed vasted*: en: cable; de: Zopf *m.*; fi: palmikkoneulos, palmikkoneule

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 208); de: (Karro 2005, lk 44); fi: (Tiislär 2010, lk 17)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

10. märkused, kommentaarid:

EKSS: *palmikkude* palmikkiri. *Soe palmikkoes kampsun.*

(1) Kas palmiku kudumise kohta tegusõna ka on nagu vikeldama? (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Ei ole. Vikeldama on, aga... (A. Pink 16.04.18) – Palmerdama. (K. Jõeste 16.04.18) – Palmitsema, aga see tähendab muud. (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Palmikutama. Ei, nii ei öelda. (A. Pink 16.04.18) – Palmikut kuduma. (16.04.18) – Samas, kui ma patsi punun, oma juukseid palmitsen ma võtan ka ju mitu gruppi (silmuste asemel juukseid) ja hakkan nende kohti omavahel

vahetama. Äkki saaks palmiku kudumist ka palmitsemiseks nimetada? (16.04.18) – Sa teed seda ju kätega, ei kasuta abivahendeid. (A. Pink 16.04.18)

(2) [Definitsioonis] „grupiti“ asemel „rühmiti“. (M. Saaremets 16.04.18)

(3) Kui sa õpetad, kuidas sa neid üksuseid (silmuste rühmi) nimetad, mida vahetama peab? (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Tegelikult öeldakse numbriga. Kaks-kaks palmik, kolm-kaks palmik, kolm-kolm palmik jne. See on ainult konkreetset juhul, kui sa saad numbri öelda. Kui panna lihtsalt „silmuste“, siis see ei eiristu viktist millegagi. Üks ühega vahetatud silmusted on viktist. Palmik on nagu vikli eriliik. (A. Pink 16.04.18)

(4) Vikkelkoel tekib diagonaal, palmikul tekivad erineva kujuga „pupsud“, sest kõik oleneb sellest, mida sa seal millega vahetad. (A. Pink 16.04.18) – Saan aru, et viklijoon on vikli tunnuseks ja see, et viklijoon kulgeb diagonaalselt. (M.-L. Jaanus 16.04.18)

(5) Ja tavapärast ei koota palmikut igal real (nagu viklit), vaid sinna tehakse väga palju vaheridu. See eristab ka palmikut viklist. Viklile ei saa teha üle ühe vaherea. (A. Pink 16.04.18) – Kas peaks selgitusse panema, et palmiku puhul tehakse kolm kuni ma-ei-tea-kui-palju ridu ilma kohti vahetamata. (A. Pink 16.04.18)

(6) Üksikute silmuste kohtade vahetamine igal real annab vikkeldoe. (K. Jõe 16.04.18) – Igal real ei pea, vahet on üle rea. Üle kahe enam ei tule viklit. (A. Pink 16.04.18)

(7) Kas palmikuid nimetatakse kuidagi teistmoodi ka? (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Ajalooliselt on Lõuna-Eestis „põnnviklid“. See ei ole väga levinud. Kuskilt Kodavere kandist on ka „pottviklid“, aga ma pole aru saanud, mis need on. Põnnvikli juures oli selgitus, kuidas neid tehti. (A. Pink 16.04.18)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: vastu võtta (16.04.18); *terminibaasist* puudub

91. vasakule keerduv palmik

6. *teiskeelsed vasted*: en: left cable; fi: vasemmale kääntyvä palmikonkierto

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Pink, Reimann, Jõe 2016, lk 208); fi: (Tiislär 2010, lk 28)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Kas need jaotused (vasakule, paremale jm keerduvad palmikud) on liiga üksikjuhud termini jaoks? (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Nagu vikkeldgi. Palmik läheb vasakule või paremale ja kõik muud variandid on kombinatsioonid neist kahest. (A. Pink 16.04.18)

(2) Kui teha terminid *vikkel paremale*, *vikkel vasakul*, *palmik paremale*, *palmik vasakule*, siis mitte jätta tausta. (A. Pink 16.04.18) Nii peeneks pole vaja minna, selge. (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Lisame lihtsalt selgitusse, et vikkel ja palmik saavad minna vastavalt paremale ja vasakule. (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Äkki me ei peaks neid defineerima (A. Pink 16.04.18) – Ehk saaks neid kuskile näitelausetena panna. Neid eraldi defineerida on vist tõesti keeruline. (T. Leemets 16.04.18)

(3) Saan aru, et vasakule keerduv palmik on see, mille pealmine silmustegrupp pöörde kohas vasakule poole keerdub. (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Jah. (16.04.18)

(4) *Vasakule keerduva palmiku* kohta ei saa öelda *vasak palmik*. (A. Pink 16.04.18)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: ei ole vaja terminiks (16.04.18); *terminibaasist* puudub

92. paremale keerduv palmik

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: Paremale keerduva palmiku kohta võib öelda ka: „paremale minev palmik“, või lihtsalt „palmik paremale“. Sama moodi nagu „vikkel paremale“ ja „vikkel vasakule“. (A. Pink 16.04.18)

6. *teiskeelsed vasted*: en: right cable

7. *teiskeelsed allikad*: (Lubja, Pink 2014, lk x)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: ei ole vaja terminiks (16.04.18); *terminibaasist* puudub

93. nupp

1. *termin*: et: nupp

2. *muutevormid (omast., osast.)*: nupu, nuppu

3. *definitsioon*: Nupp on koepinnast eenduv silmustest või silmusekeerdudest koosnev tihe koekirja element.

4. *selgitus*: Nupu liigid on nt mähitud nupp, kootud nupp, Haapsalu nupp jt

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: x

6. *teiskeelsed vasted*: en: nupp, bobble; de: Noppe, f.

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 214); de: (Karro 2005, lk 33)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Nupp hakkab peale ühest silmusest. See on ümar, aasadest või mitmekordsetest silmustest kühm, pabul, pallike, nupsuke. Nupud võivad olla suured ja väikesed ja ülisuured. See on nii tavaline käibesõna, et ei oskagi seletada. (A. Pink 16.04.18)

(2) Koepinnast eenduv... silmuste või lõngakeerdude tihe kogum. (M. Saaremets 16.04.18) – ...silmuste või silmusekeerdude... (A. Pink 16.04.18)

(3) Süsteemne element. (16.04.18) – Tihe kogum. (M. Saaremets 16.04.18) – Üksus. (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Koekirja element. Ega seda siis niisama ei tehta, sellel on mingi muster ka ikka. (A. Pink 16.04.18) – Silmuse või silmusekeerdude koekiri. On selline asi olemas? (T. Leemets 16.04.18) – Silmuste või silmusekeerdude kogum. (...) Nendest koosnev tihe koekirja element. (A. Pink 16.04.18) – „Tihe“ sobib väga hästi. (M. Saaremets 16.04.18)

(4) Kudumisel nimetatakse tinglikult igasugust materjali, isegi kui see on niit või nõör, ikkagi lõngaks. (A. Pink 16.04.18)

(5) Kuskile selgitusse võiks panna, et nupud on erinevat liiki: kootud nupp ja... (A. Pink 16.04.18) – ...mähitud nupp ja... (M. Saaremets 16.04.18) – Eraldi liigiks peetakse meil Haapsalu salli nuppu. *Nupp* ja *nupps* inglise keeles. Nad mõtlevad selle all Haapsalu salli nuppu, sest nad ei tea, et meie mõtleme selle sõna all kõiki nuppe. (A. Pink 16.04.18)

(6) Nuppe on mitut liiki või sorti? (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Neid on tõesti palju, kümmekond saab kokku, ma arvan. (A. Pink 18.04.16) – Võib mainida, et „nupu liigid on näiteks...“ (T. Leemets 16.04.18) – Nupu kudumise võtteid on palju. Aga siis ei tule need nimetused välja. Mähitud nupp, kootud nupp (või isegi läbikootud nupp), Haapsalu salli nupp, sest see on ühe

kindla tehnoloogiaga seotud nimi. (A. Pink 16.04.18) – Mul on siin Haapsalu nupu kudumine, kootud nupu kudumine, nupulised pinnakirjad. Vaarikakiri ja mustikakiri ja... (A. Pink 16.04.18)
11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (16.04.18); *terminibaasist* puudub

94. kootud nupp

1. *termin*: et: kootud nupp
2. *muutevormid (omast., osast.)*: kootud nupu, kootud nuppu
3. *definiitsioon*: Kootud nupp on nupp, mille silmused on enne kokkuvõtmist vähemalt ühel real eraldi läbi kootud.
6. *teiskeelsed vasted*: en: bobble
7. *teiskeelsed allikad*: (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 216)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
10. *märkused, kommentaarid*:
 - (1) Neid on enne silmuste kokkuvõtmist läbi kootud. (A. Pink 16.04.18) – Kas igat silmust on läbi kootud? (H. Plado 16.04.18) – Jah, neid kootakse läbi kas üks rida, kolm rida ja viis võib ka veel olla. Vähemalt ühel real on nupu silmused eraldi läbi kootud. See annab nupule sellist lihast mahtu juurde. (A. Pink 16.04.18)
 - (2) Meil öeldakse ka kootud nupu kohta lihtsalt nupp. (A. Pink 16.04.18)
 - (3) Kas *bobble* ei peaks olema u-ga *bubble*. (K. Jõeste 16.04.18) – *Bobble* hat on tuttmüts. (H. Plado 16.04.18) – Võib-olla on Ameerikas ühtemoodi ja mujal teisiti. (A. Pink 16.04.18) – Mina olen valmis u-versiooni ('mulli') uskuma küll. – Paistab, et on ikka o-ga. (H. Plado 16.04.18)
 - bobble*: segi paiskama; *bobble hat* tuttmüts (IES)
 - bobble*: (mütsi) tutt
 - bubble*: mull; mulisema, mulle ajama, kobrutama (IES)
 - Bobble Stitch* (www.youtube.com/watch?v=XqWugN-f8-s)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (16.04.18); *terminibaasist* puudub

95. mähitud nupp

1. *termin*: et: mähitud nupp
 2. *muutevormid (omast., osast.)*: mähitud nupu, mähitud nuppu
 3. *definiitsioon*: Mähitud nupp on lõngakeerdudest nupp. (Karro 2005, lk 43)
 4. *selgitus*: x
 5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: x
 6. *teiskeelsed vasted*: de: Wickelmaschen *pl.*
 7. *teiskeelsed allikad*: (Karro 2005)
 8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
 10. *märkused, kommentaarid*: Mähitud nupp on ümber kahe silmuse teist pidi. (A. Pink 16.04.18)
- terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub; *terminibaasist* puudub

96. Haapsalu nupp

1. *termin*: et: Haapsalu nupp
2. *muutevormid (omast., osast.)*: Haapsalu nupu, Haapsalu nuppu
3. *definiitsioon*: Haapsalu nupp on tagasireal kokku kootud paljudest silmustest koosnev tihe nupp.
4. *selgitus*: Traditsiooniline Haapsalu pitsikirja osa, mis koosneb 5–11 silmusest ja silmusekeerust.
6. *teiskeelsed vasted*: en: nupp
7. *teiskeelsed allikad*: (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 215)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
10. *märkused, kommentaarid*:
 - (1) Kas haapsalu nupp nagu Reimannil (Reiman, L. 1986) või Haapsalu salli nupp? (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Kummal Reimannil? Haapsalu salli raamatuid kirjutavad Reimannid, kuid nad pole omavahel absoluutselt seotud. See ajab segadusse. (A. Pink 16.04.18) – Vanem Reimann, kes 1986 kirjutab *haapsalu nupp* väikese algustähega. (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Praegu on meil ikka suure algustähega igal pool ja *Haapsalu salli nupp*. Aga neid nuppe tehakse ka Haapsalu rättidele ja Haapsalu kleitidele, seepärast oleks *Haapsalu nupp* õigem mõiste. Samas „Haapsalu nupp“... uksenupp... (A. Pink 16.04.18) – Saan aru, et *Haapsalu sall* on omaette termin... (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Kudumise puhul arvatavasti keegi ei mõtle, et selle all uksenuppu mõeldud on. Kontekst annab piisavalt selgelt... (T. Leemets 16.04.18)
 - (2) Mis seda eristab teistest? (T. Leemets 16.04.18) – Lõngakeerde on palju ja see on kokku kootud tagasireal. Kui sa selle jämedast lõngast teed, siis see on ikka päris suur. 7–11 lõngakeerd läheb ümber varda. Suuremõõdulisi on teisi ka ja kootud nupp on veel suurem. Oluline on, et see on traditsiooniline Haapsalu pitside nupp. Mitmekihiline. Seda tehakse väga peene lõngaga, see nii väga lopsakas ei ole. (A. Pink 16.04.18) – Saan aru, et sinna on hulk lõngapikkust magama pandud. (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Lopsakas. (M. Saaremets 16.04.18) – Jah. (...) „lopsakas“ pole võib-olla päris õige sõna, aga „tihe“, paljudest silmustest või silmusekeerdudest. (A. Pink 16.04.18) – „Tihe“ on hea. (M. Saaremets 16.04.18) – Seal on silmus ja lõngakeerd, silmus ja lõngakeerd... (A. Pink 16.04.18) – „Palju“ kõlab minu jaoks liiga tugevalt, võib-olla „rohketest või arvukatest silmustest“. (M. Saaremets 16.04.18)
 - (3) Kui öelda, et lõngakeerd on ka silmus, õhksilmus, siis saab öelda, et [nupp] koosneb silmustest. (A. Pink 16.04.18)
11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (16.04.18); *terminibaasist* puudub

97. Haapsalu pitsikiri

1. *termin*: et: Haapsalu pitsikiri
2. *muutevormid (omast., osast.)*: Haapsalu pitsikirja, Haapsalu pitsikirja
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
10. *märkused, kommentaarid*:
 - (1) Ära pane [*Haapsalu nupu* selgitusse] „Haapsalu salli“, pane „Haapsalu pitsikirja“. *Haapsalu pitsikirjad* on selline mõiste. Siis pole vahet, kas see on rätt või sall. (A. Pink 16.04.18) – Aga siis meil on Haapsalu pitsikirja ka terminina vaja. (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Ma ei tea, kas sa

seda Haapsalu pitsikirja pead defineerima, sest siin ta on nagu sellises mõistes, et see on lihtsalt Haapsalu pitsikiri. Pitsikiri, mida tehakse Haapsalus. Sinna kuuluvad need nupud, mis tast selle pitsikirja teevad. (A. Pink 16.04.18) – Arvad, et Haapsalu pitsikirja ei ole vaja eraldi terminina defineerida? (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Ma arvan, et seda on keeruline defineerida. Seda saab küll defineerida, aga võib-olla veel vajalikum oleks *Haapsalu sall* defineerida. (A. Pink 16.04.18)

(2) Kuidas sa seda Haapsalu pitsikirja määratled, mis on selle tunnusteks? (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Seal võivad olla Haapsalu nupud, mis eristub teistest pitsikirjadest. Aga Haapsalu pitsikirjade hulka võib kuuluda mõni selline ka, kus pole ühtegi Haapsalu nuppu. Siis ei oska küll... (...) Kootud peenikesest lõngast ja.. (A. Pink 16.04.18) – Haapsalus tehtav pitsikiri. (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Sa võid Haapsalu pitsikirja teha mujal ka. (A. Pink 16.04.18) – Aga algselt pärineb sealt. (T. Leemets 16.04.18)

terminoloogiamisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

98. Haapsalu sall

1. *termin*: et: Haapsalu sall

2. *muutevormid (omast., osast.)*: Haapsalu salli, Haapsalu salli

3. *definiitsioon*: Haapsalu sall on peenest villasest lõngast kootud pitsiline õlasall, millel on külgeõmmeldud äärepits.

6. *teiskeelsed vasted*: en: Haapsalu shawl; de: Haapsalu Schal *m.*; da: Haapsalu sjal; sv: Haapsalu sjal; fi: Haapsalun huivi

7. *teiskeelsed allikad*: (KTK)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) See on väga defineeritud mõiste, mis tohib olla Haapsalu sall. Külgeõmmeldud äärepits eelkõige. Kui seda ei ole, siis ei tohi öelda *Haapsalu sall*. Ilma külgeõmmeldud äärepitsita on lihtsalt pitsiline sall. (A. Pink 16.04.18)

(2) Kui meil on *Islandi kampsun*, siis *Haapsalu sall* peab igal juhul olema. See on nagu rohkem meie oma mõiste. (A. Pink 16.04.18)

(3) Väga kitsas sall ei ole ikkagi Haapsalu sall. Seda saab õlgadele võtta. (A. Pink 16.04.18)

(4) ...millel on eraldi kootud ja külge õmmeldud servapits. (A. Pink 16.04.18) – Servapits või äärepits? (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Mõlemat moodi on öeldud. Äärepits. (A. Pink 16.04.18)

(5) Leidsin veel soomekeelsetest Haapsalu huivi [’rätt, rätik’] ja Haapsalu liina [’lina’, nagu nt ’laudlina’]. (H. Plado 16.04.18)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (16.04.18); *terminibaasist* puudub

99. Haapsalu rätt

1. *termin*: et: Haapsalu rätt

2. *muutevormid (omast., osast.)*: Haapsalu räti, Haapsalu rätti

3. *definiitsioon*: Haapsalu rätt on peenest villasest lõngast kootud suur ruudukujuline pitsiline rätt, millel on peenekirjaline keskosa, suure kirjaga poort ja külge õmmeldud äärepits.

6. *teiskeelsed vasted*: en: Haapsalu scarf, Haapsalu shawl; de: Haapsalu Schultertuch *n.*; da: (x); sv: Haapsalu schal; fi: Haapsalun shaali

7. *teiskeelsed allikad*: (KTK)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Haapsalu rätt on iseenesest ajaloolisem kui Haapsalu sall. Räti ajalugu on umbes 200 aastat, sallil 150. Nad hoiavad oma traditsioonist kinni ja ei nimeta igasuguseid asju Haapsalu sallideks või rättideks. (A. Pink 16.04.18)

(2) Haapsalu rätt on suur, ruudukujuline. On kootud ka kolmnurgseid, aga klassikaline on ikka ruut. (A. Pink 16.04.18) „Suur“ on suhteline. (H. Plado 16.04.18) – Räti kohta võib panna „külje mõõduga alates...“. (M. Saaremets 16.04.18)

(3) Kolm asja on olulised: keskkiri, poort ja külgeõmmeldud äärepits. (A. Pink 16.04.18) – Keskkiri on termin, mis käib läbi vöökudumisest, kõlakudumisest jm. Võime need peenemad jaotused kõik järjest ette võtta. (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Keskkirja pole vaja, see on keskel. Poort 1:14:12 Keskkiri on poortiga võrreldes suhteliselt pisike? (H. Plado 16.04.18) – Keskkiri on väiksekirjaline. Igavene latakas on siin seda. Nad ütlevad „peenekirjaline“ on see osa. Suure kirjaga poort ja eraldi kootud ning külge õmmeldud äärepits. (A. Pink 16.04.18) Ka eranditult? (H. Plado 16.04.18) – Muidugi on erandeid ka. Praegu kootakse kolmnurkseid ja igasuguseid muid, aga see on nagu klassikaline. (A. Pink 16.04.18)

(4) Võib-olla panna sinna definitsiooni ka sisse, et keskkiri on väikse kirjaga: peenekirjaline keskosa, suure kirjaga poort... (H. Plado 16.04.18) – Sa ei pea ka panema „keskkiri“, vaid „peenekirjaline keskosa“. (A. Pink 16.04.18) – Suure või suurema kirjaga poort. (H. Plado 16.04.18) – Rikkaliku kirjaga poort. (A. Pink 16.04.18) – eraldi kootud ja külge õmmeldud... (H. Plado 16.04.18)

(5) Vaadake, mis meie definitsiooniga juhtub! Siin on terve kudumisõpetus, hea küll, kujundamise õpetus, sees. Saan aru, et need on kõik tähtsad osad. Kui loetleda kokku kõik tunnused, mis seni kirja saanud, tuleb neid oma pooltosinat (peen, viillane, ruudukujuline, keskosaga, poortiga mustriga), millele lisanduvad detailsed täpsustused, teise astme tunnused (nt suurekirjaline poort, peenekirjaline keskosa ja eraldi äärepits. Siis lisandub kolmas aste: äärepitsi tegemise kirjeldus. (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Aga see kõik on oluline, sest see tast selle teebki, selle Haapsalu räti. (A. Pink 16.04.18) – Just. Usun. (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Aga ehk seda saab kuidagi koondada. (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Võime öelda lihtsalt külgeõmmeldud äärepits, aga siis võib mõelda, et see on äkki poest ostetud pits. „Eraldi kootud“ öelda, siis võib... (A. Pink 16.04.18) – ...mõelda, et silmused on üles korjatud ja siis kootud. (H. Plado 16.04.18) – No äkki mahutaks vähemasti definitsiooni ühte lausesse ära. Muidu saame H. Kurriku kõlade definitsiooni, kus puuliigidki, millest kõlasid tehti, olid üles loetud. (M.-L. Jaanus 16.04.18) – See on niigi hästi, et suudame Haapsalu räti ühe lausega kokku võtta. (A. Pink 16.04.18) – Mulle meeldiks, kui Haapsalu salli ja Haapsalu räti definitsioon oleks enam-vähem ühe malli järgi tehtud. Kas sellest eelmisest annab midagi võtta? (T. Leemets 16.04.18) – Jah, nt „külgeõmmeldud äärepits“. Vast ei lähe nii hulluks, et keegi mõtleb, et poe pits on ärde õmmeldud. (A. Pink 16.04.18) – Kui keegi tahab täpsemalt teada, võtab teie raamatu või otsib internetist. Pangem kirja ainult kõige olulisemad tunnused, ilma milleta pole asi enam see asi. (M.-L. Jaanus 16.04.18)

(6) Haapsalu räti ingliskeelse variandi üle oleme vaielnud aastaid. Neil on tegelikult kasutuses mõlema puhul *Haapsalu shawl*. Praegu on inglise keeles mõlemad nii *Haapsalu shawl* kui ka *Haapsalu scarf* kasutusel. *Scarf* on inglise keeles pigem kitsas sall kui õlarätt. Ma tõmbaks talle selles mõttes täiesti sulud ümber. (A. Pink 16.04.18) – Kas seda ei annaks kuju järele defineerida: üks on *shawl* ja teine ruudukujuline *shawl* (H. Plado 16.04.18). – Selles raamatus meil ongi nii tõlgitud. *Haapsalu shawl* on see pikk, siis on kandiline *Haapsalu shawl* ja kolmnurkne *Haapsalu shawl*. Võib-olla parim sõna olekski ruudukujuline *Haapsalu shawl*. (A. Pink 16.04.18) – Soome keeles on sarnane probleem. (H. Plado 16.04.18) – Oh, meil on see raamat soome keelde ka tõlgitud. (A. Pink 16.04.18)

(7) Soomekeelse raamatu pealkirjas on *Haapsalun shaali*. (H. Plado 16.04.18) – Selle raamatu nad tõlkisid eesti keelest. (A. Pink 16.04.18) – See on nüüd Haapsalu rätt ja *Haapsalun huivi* on siis sall. (H. Plado 16.04.18) – Kuidas selle täpne pealkiri on? (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Siiri Reimann, Aime Edasi „Haapsalun shaalit“, Minerva kirjastus 2016. (H. Plado 16.04.18)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (16.04.18); *terminibaasist* puudub

100. tombuke

6. *teiskeelsed vasted*: en: nubble

nubble: a small knob or lump (www.merriam-webster.com/dictionary/nubble)

knob: nupp (kepi vm); lump: kamakas, tükk, klomp, muhk, mihakas (IES)

7. *teiskeelsed allikad*: (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 217)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Nupud on tombukesed 1935. [a kirjutises]. (A. Pink 16.04.18)

(2) See „tombuke“ kustuta kohe maha. (A. Pink 16.04.18) – Hea küll, kui sellist terminit pole vaja, aga mida sel juhul *nubble* teie raamatus tähendab? – Eesti keeles see tombuke on 1935. aasta sõna ja raamat oli vaja kuidagi inglise keelde tõlkida. (A. Pink 16.04.18) – Kas seda „tombukest“ pole siis üldse olemas? (M.-L. Jaanus 16.04.18) – On, aga natuke teises tähenduses. (K. Jõeste 16.04.18) – Aga mida sel juhul *nubble* tähendab? (M.-L. Jaanus 16.04.18) – See on uus sõna, mis leiti raamatu jaoks. Tombuke on väga eriline tehnoloogia, mida õpetati kuduma 1935. aasta raamatus. Seda ei koo ka enam keegi. Las ta jääb sinna ajaloo lehekülgedele. Seda enam, et selle kudumine on nii ränkaskelt keeruline. Seda me küll täna ei defineeri. (A. Pink 16.04.18)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: ei ole vaja terminiks (16.04.18); *terminibaasist* puudub

101. nupuline kude

1. *termin*: et: nupuline kude

2. *muutevormid (omast., osast.)*: nupulise koe, nupulist kude

4. *selgitus*: erisorti nuppudest koosnev kude

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

terminoloogiamisjoni otsus puudub; *terminibaasist* puudub

102. nupuline pinnakiri

1. *termin*: et: nupuline pinnakiri
2. *muutevormid (omast., osast.)*: nupulise pinnakirja, nupulist pinnakirja
3. *definiitsioon*: Nupuline pinnakiri on ühesugustest nuppudest koosnev koepind.
4. *selgitus*: muster; nupulised pinnakirjad on mustikakiri, vaarikakiri jt.
6. *teiskeelsed vasted*: en: raised texture pattern
7. *teiskeelsed allikad*: (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 219)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Ei tea, kas me seda täna defineerima hakkame. Nupuline pinnakiri koosnebki ainult sellistest mügarikest. See ei ole nagu Haapsalu sall, kus üksikud nupud moodustavad mingisuguseid asju. (A. Pink 16.04.18) – Mustri osi? (M.-L. Jaanus 16.04.18)

(2) Kas seda keelendit (nupuline pinnakiri) kasutatakse? (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Kasutatakse rohkem neid, mis sinna alla käivad. Aga põhimõtteliselt kasutatakse: *nupulised pinnakirjad*. (A. Pink 16.04.18) – Nupulisi pinnakirju on siis mitu. (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Ega neid väga mitu ei ole ka, üsna vähe ja neil kõigil on oma mõistelised nimetused eesti keeles, nagu *mustikakiri* ja *vaarikakiri*. Aga need on täitsa nagu mõisted, need ei ole seotud ei mustika ega vaarikaga. Neid on veel, aga need on kaks tuntud kirja nime, mis on ajaloolised. (A. Pink 16.04.18)

(3) Huvitav on see, et neil kirjadel on teistes keeltes ka marja nimed. (A. Pink 16.04.18)

Blackberry Stitch ehk Trinity Stitch

- Row 1: Purl all stitches.
Row 2: *k3tog, (p1, k1, p1) into the next stitch; rep from * to end.
Row 3: Purl all stitches.
Row 4: *(p1, k1, p1) into the next stitch, k3tog; rep from * to end.

Raspberry Stitch ehk Trinity Stitch

- Row 1: * (K1, P1, K1) into 1 Stitch, P3Tog*
Row 2: Purl All Stitches
Row 3: * P3Tog, (K1, P1, K1) into 1 Stitch*
Row 4: Purl All Stitches

The **Gooseberry Stitch** is a bobble stitch.

Kas neil kahel on eestikeelsed nimetused? Sain internetis aru, et *Trinity Stitch* oli sinakates-lillakates toonides *Blackberry Stitch* ('põldmarja kude') ja punakates-roosakates toonides *Raspberry Stitch* ('vaarika kude'). *Gooseberry Stitch* ('tikri kude') paistab olevat teise nupulise mustriga kude.

(4) See ei koosne isegi niipalju nuppudest, kui on... (A. Pink 16.04.18) – Nupjas (M. Saaremets 16.04.18) – Ühtlane pinnakiri, üksteise küljes ainult nupud. (A. Pink 16.04.18) – Ühte tüüpi nuppudest. (H. Plado 16.04.18) – Kui sa paned „ühtlane koekiri“ asemel „pinnakiri“, sest pind on

kaetud nende asjadega. Need ei ole nagu mingid motiivid. (A. Pink 16.04.18) – Koepind? (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Võid panna, siis ei korda nii palju „kirja“ (A. Pink 16.04.18)
(5) On nupuline pinnakiri ja on nupud. (A. Pink 16.04.18) – Nupud siis nagu nupuline muster? (M.-L. Jaanus 16.04.16) – Nuppudega kujundatud ornament, muster. (A. Pink 16.04.18) – Nupumuster, nuppudest muster. (M.-L. Jaanus 16.04.18)
[11. terminoloogiamisjoni otsus](#): vastu võtta (16.04.18); [terminibaasist](#) puudub

103. mustikakiri

1. *termin*: et: mustikakiri
2. *muutevormid (omast., osast.)*: mustikakirja, mustikakirja
3. *definiitsioon*: Mustikakiri on
6. *teiskeelsed vasted*: en: Blackberry Stitch (’põldmarja kude’)
7. *teiskeelsed allikad*: KTK
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
10. *märkused, kommentaarid*:
(1) Inglise keeles oli sel [mustikakirjal] mingi teise marja nimi. (A. Pink 16.04.18) – Inglise keeles on *Blackberry Stitch*. (H. Plado 16.04.18) – Põldmarja. (T. Leemets 16.04.18)
(2) Oskaksid defineerida? (M.-L. Jaanus 16.04.18) – See on küllalt tehniline, see definiitsioon. (A. Pink 16.04.18) – Tekib küsimus, miks me defineerime *mustikakiri* ja *vaarikakiri*, aga mitte näiteks *maokiri*. (H. Plado 16.04.18) – Maokiri peaks kindlasti defineeritud olema. (A. Pink 16.04.18) – Minu meelest peaks kõik ära defineerima, selles nagu asja mõte ongi või nii. (M.-L. Jaanus 16.04.18)
[terminoloogiamisjoni otsus](#) puudub; [terminibaasist](#) puudub

104. vaarikakiri

1. *termin*: et: vaarikakiri
2. *muutevormid (omast., osast.)*: vaarikakirja, vaarikakirja
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
[terminoloogiamisjoni otsus](#) puudub; [terminibaasist](#) puudub

105. patentkude

1. *termin*: et: patentkude
2. *muutevormid (omast., osast.)*: patentkoe, patentkude
3. *definiitsioon*: Patentkude on sooniline mahuline kude, mille kudumisel kasutatakse patentsilmuseid.
4. *selgitus*: Patentkoed on täispatentkude, poolpatentkude, võrkpatentkude, nupuline kude ehk pärlpatent (traditsiooniliselt ainult Muhus) jne.
6. *teiskeelsed vasted*: en: brioche; de: Patentmuster *n.*; fi: patenttineulos, patenttineule

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 222); de: (Karro 2005, lk 33);
fi: (Tiislär 2010, lk 17, 31)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: *patentkude* tekst elastne soonikkude õhksilmustega kokku kootud parem- ja pahempidisilmustest. *Kaeluste, varrukasuude ja alläärte kudumisel kasutatakse peamiselt patentkudet*. Liitsõnad: *poolpatentkude, täispatentkude, võrkpatentkude*.

(1) Tihtipeale öeldakse igasuguse sooniku kohta „patentkude“. (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Ei, see on vale. See tuleb inglise keelest. (A. Pink 16.04.18) – Mis vahe on patentkoel ja soonikul? (M.-L. Jaanus 16.04.18) Ei, neid ei saa isegi võrrelda. (...) Kõige tähtsam on , et selles koes esinevad patendi silmused. Ehk siis töövõte, mille puhul sa tõstad silmuse kudumata nii, et selle peal on lõngakeerd. Kui seda seal ei ole, siis see ei saa ka olla patentkude eesti keeles. Kuna see on inglise keeles ka nimetusega „kaluri soonik“, siis meil on tõlkekirjandusest hakanud see „soonik“ sinna tulema. (A. Pink 16.04.18)

(2) Patent kude on... (M.-L. Jaanus 16.04.18) – ...sooniline kude, aga mitte soonik. Sellel on hoopis teised omadused ka. Ma ütleks kohev. (A. Pink 16.04.18) – Mahuline. - (M. Saaremets 16.04.18) – ...kude, mis tekib... no ei saa öelda ka, et patentsilmustest, sest seal on teisi silmuseid ka. (A. Pink 16.04.18) – ...mille tegemisel kasutatakse patentsilmust. (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Need võiks ka ühtlaselt olla: kas „kasutatakse“, „kootakse“, „on kasutatud“, „tegemisel kasutatakse“ vms. Selle võiks kunagi üle vaadata. (T. Leemets 16.04.18)

(3) Selgitusse võiks panna koe nimetused. Täispatentkude, poolpatentkude, võrkpatentkude, nupiline kude (see baseerub patentkoel), mis esineb küll ainult Muhus. (A. Pink 16.04.18) – Kas Eestis patentkoepõhiseid kahevärvilisi... (H. Plado 16.04.18) – On ikka. Vanasti ei olnud, aga praegu tehakse. Kahevärviline patent ja on olemas ka kahevärviline võrkpatent. (...) Aga need [selgitused] on põhilised, üksteisest erinevad ja kindla nimetusega koed. Neil on kindel tehnoloogia. (A. Pink 16.04.18) – Ja kes tahab teada, mis need on, võtab kudumisõpetuse lahti? (M.-L. Jaanus 16.04.18)

(4) Ma arvan, et see, mis esineb ainult Muhus, on ajalooline. Meil ei ole ju etnograafia. Pane „traditsiooniliselt Muhus“, sest ma võin ju täna ka kududa seda kudet. Kusjuures rahvusvaheliselt on sellel nimi ka, mida Eestis eriti kasutatud ei ole: pärtpatent. (A. Pink 16.04.18) – Nupiline kude ehk pärtpatent või? (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Jah, põhimõtteliselt võib ka nii öelda. (A. Pink 16.04.18)

(5) Tiina Meeri näitab pärtpatenti, aga ta ei tee seda niimodi. Sama asi nagu nupiline kude, aga ta teeb seda raskemat moodi ja on igal pool kirjutanud, et see ei tule ilus välja. (A. Pink 16.04.18) – No milline see siis on täpselt? (H. Plado 16.04.18) – Nihuke nupiline. Sellised nupsukesed on nagu pärlikesed. (A. Pink 16.04.18) – Mille poolest see võrkpatendist erineb? (H. Plado 16.04.18) – Võrkpatendil sa kood patentsilmust tagasireal läbi, aga siin on üks rida parempidi ja teine rida on patent. Kõik kampsunid olid Muhus selles koes. Naiste vatid, meeste vatid. (A. Pink 16.04.18)

(6) Pärtpatendi sõna ei lainud vene ajal käibe. (A. Pink 16.04.18)

(7) Patentkoe alaliigid võiks ka ära defineerida. (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Ei hakka. See on nii tehniline. (A. Pink 16.04.18) – Kui ma olen asjatundmatu ja kohtan sõna „pärlkude“... – Ei-ei! Pärlkude on hoopis midagi muud! (A. Pink 16.04.18) – No vot, just nimelt! On ju defineerimise vajadus! Kui sa *pärlkude* defineerid ja *pärtpatendi* jätad defineerimata, siis tekitab see veel

suuremat segadust. (M.-L. Jaanus 16.04.18) – *Pärilkude* me ka ei defineeri. (A. Pink 16.04.18) – No siis ma ei saagi nende erinevusest aru saada, kui ma just vastavat kirjandust ei loe. Aga selleks, et neist kudedest kirjutada, on vaja neid nimetada. Termineid on vaja. (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Ma arvan, et me defineerime *pärlitega kootud koe*. (A. Pink 16.04.18) – Seda me juba tegime *helmestega kudumise* nime all, et pärlkoega segi ei läheks.

(8) *Pärilkude* on see, kus on parempidi, pahempidi silmused lihtsalt ja igal real vahetad. Aga siis tuleks defineerida ka *kanaihu* ja... Nii palju toredaid nimetusi, mis on kindlad koe nimetused. Aga mina ei tea, kes neid suudab kõiki siin... Aga ma arvan, et kui sa defineerid ära pärlpatendi, siis peaks kanaihu ka defineerima. (A. Pink 16.04.18)

(9) Me võime ka ju nii teha, et kõigepealt suuremad asjad ära defineerida ja jätta see pudi hilisemaks, kui me kolme aasta pärast ka veel koos käime. (H. Plado 16.04.18) – Siit jätkuks mitmeks viisaastakuks. (A. Pink 16.04.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (16.04.18); *terminibaasist* puudub

106. *lapiline kude*

1. *termin*: et: lapiline kude

2. *muutevormid (omast., osast.)*: lapilise koe, lapilist kude

3. *definiitsioon*: Lapiline kude on üksteise külge kootud lappidest pind.

4. *selgitus*: Lapid tehakse edasi-tagasi kududes.

6. *teiskeelsed vasted*: en: entrelac

7. *teiskeelsed allikad*: (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 262)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Mis on selle koe omapära? (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Iga lapp kootakse eraldi, aga üksteise külge. (A. Pink 16.04.18)

(2) See on võib-olla koetehnika. Või on see koepind. (A. Pink 16.04.18) – Põimitud ilmega pind. (M. Saaremets 16.04.18) – Diagonaalselt kulgev. (K. Jõeste 16.04.18) – Kas meil koepind on defineeritud? Siis peaks vaatama, kas läheb selle definiitsiooniga kokku. (H. Plado 16.04.18) – Ei ole. *Silmuskude* on defineeritud. (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Kas me saame öelda, et kude on koepind? (H. Plado 16.04.18) – Aga defineerime selle siis koeks. (A. Pink 16.04.18) – Me kasutasime siiski „koepinda“. „Kootud silmuseline pind“ on silmuskude. (K. Jõeste 16.04.18)

(3) Me võime ka kirjutada, et lapiline kude saadakse üksteise külge eraldi kootud lappide kudumisel. Sul on seal, et lapiline kude on kude... (A. Pink 16.04.18) – Liike me saame niimoodi defineerida, et nt lapiline kude on kude. See on selline kude ja see on selline kude. Kude ei saa defineerida nii, et kude on kude (T. Leemets 16.04.18)

(4) Kas kude saab olla tehnika? (A. Pink 16.04.18) – Lapiline kude saavutatakse lappidena kudumise tehnika abil. (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Lapilise koe kudumise tehnika, aga noh... (A. Pink 16.04.18) – Kude ise ei ole tehnika. (H. Plado 16.04.18)

(5) Pinna moodustavad eraldi kootud lapid. (M. Saaremets 16.04.18) – Kas me ei saa öelda, et lapiline kude on kude, mis moodustub üksteise külge kootud lappidest? (H. Plado 16.04.18) – Koe kohta saame, aga tehnikat see ei seleta. (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Selle tegemine on tehnika (T. Leemets 16.04.18)

(6) Kui keegi ütleks lapiline koekiri, siis ma mõtleks, et see on parempidistest ja pahempidistest lappidest. Kui öelda lapiline kude, siis ma saan kohe aru, mis see on. Lappidest kude. (A. Pink 16.04.18)

(7) Kui sõnastaks lihtsalt: „Lapiline kude on üksteise külge kootud lappidest pind.“. Meil siin juba mõned definitsioonid on „kude on pind“. (T. Leemets 16.04.18) – Loogiliselt võttes see kõik kehtib. Erinevad suunad, et need lapid ei ole ühtepidi, võib siinkohal ära jätta. (A. Pink 16.04.18) – See definitsioon klappib hästi silmuskoe definitsiooniga, mis meil on. (H. Plado 16.04.18)

(8) Miks sul see „lapikude“ seal sünonüümides on? Ma pole seda kuskil kuulnud. Kas sa oled seda märganud? (A. Pink 16.04.18) – Ei ole. (K. Jõeste 16.04.18) – Kustutan ära. (M.-L. Jaanus 16.04.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (16.04.18); *terminibaasist* puudub

107. valelapiline kude

1. *termin*: et: valelapiline kude

2. *muutevormid (omast., osast.)*: valelapilise koe, valelapilist kude

3. *definitsioon*: Valelapiline kude on õhksilmuste ja kahandustega koekiri, kus kindlas rütmis värve vahetades saadakse sarnasus lapilise koega.

6. *teiskeelsed vasted*: en: faux entrelac

7. *teiskeelsed allikad*: (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 269)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) See on pitskude tegelikult. (K. Jõeste 16.04.18) – Õhksilmuste ja kokkuvõtete abil. (...) Valelapiline kude on sisuliselt koekiri. (A. Pink 16.04.18)

(2) Ütlen siia lihtsalt vahele, et kude käändub nagu öde. Kude, koe, kude. (T. Leemets 16.04.18)

(3) Inglisekeelne vaste on jälle väga otsitud vaste, sest seda [valelapilist kude] ei tehta vist eriti kuskil. Saksa keeles ei pruugi seda üldse olla. (A. Pink 16.04.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (16.04.18); *terminibaasist* puudub

108. keerukord

1. *termin*: keerukord

2. *muutevormid (omast., osast.)*: keerukorra, keerukorda

3. *definitsioon*: Keerukord on kahe lõngaga kootud pahempidirida, lõngu keeratakse samas suunas töö paremal poolel.

6. *teiskeelsed vasted*: en: twisted braid

7. *teiskeelsed allikad*: (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 180)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

9. *näitelaused*: „**Keerukordade** kasutamise pikast ajaloost räägib fakt, et **kahevärvilist keerukorda** võib märgata juba 17. sajandist pärineval Rabivere rabast leitud kudumikatkel.“ (Pink, Reimann, Jõeste 2014, lk 190)

10. märkused, kommentaarid:

(1) „Keerukord“ on jälle uuesti omaks võetud, aga „kord“ kui selline ei ole omaks võetud. Ja ilmselt ka ei võeta, et rida või ring on „kord“. (A. Pink 05.12.17) – „Keerurida“? (M.-L. Jaanus 05.12.17) – Kord on sümpaatne. (M. Saaremets 05.12.17) – „Kord“ kolis terminisse *mustrikord* (e. *kirjakord*). (M.-L. Jaanus 05.12.17)

(2) Kas siin on nüüd kõik korras või soovite veel midagi muuta? (M.-L. Jaanus 16.04.18) – „Töö ees“ asemel „töö paremal poolel“. (A. Pink 16.04.18)

11. terminoloogikomisjoni otsus:

(1) vastu võtta (29.04.16)

(2) muuta (16.04.18)

terminibaasist puudub

109. vits

1. *termin*: et: vits

2. *muutevormid* (*omast., osast.*): vitsa, vitsa

3. *definitioon*:

(1) Vits on rõhtne parempidises koes silmuseahel. (29.04.16)

(2) Vits on horisontaalne vöönd, kus silmuste asukohti vahetades moodustatakse silmuste ahel. (16.04.18)

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: tavaline vits

6. *teiskeelsed vasted*: en: braid

7. *teiskeelsed allikad*: (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 180)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

9. *näitelauseid*:

(1) „Nii nagu keerukordi, on ka **vitsasid** kootud mõnikord mitu tükki üksteise kohale.“ (Pink, Reimann, Jõeste 2014, lk 192)

(2) „**Tavalise vitsa** puhul on horisontaalne silmusterida saadud silmuste asukohti vahetades.“ (Pink, Reimann, Jõeste 2014, lk 193)

10. märkused, kommentaarid:

(1) Vits on horisontaalne silmuste rida,... (K. Jõeste, A. Pink 16.04.18) – Kuigi „ahel“ on võib-olla ilusam. (K. Jõeste 16.04.18) – ...mis saadakse silmuste asukohti vahetades. Sisuliselt on see vikeldamise põhimõte. (K. Jõeste 16.04.18) Võib ka öelda: „vikeldades vahetada“. (A. Pink 16.04.18) – Ärge tooge, jah, seda vikeldamist siia sisse. See tähendab, et ta peab järgmise termini juurde minema. (H. Plado 16.04.18) – Vikeldamise definitiooni järgi peaks vits diagonaalselt, mitte horisontaalselt kulgema. (M.-L. Jaanus 16.04.18).

(2) „Silmuste ahel“ või „silmuseahel“? (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Las olla silmuseahel. (H. Plado 16.04.18)

(3) Ma saan aru, et definitioonid lähevad kõik umbisikulisse tegumoodi. (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Sa ei taha ju öelda, et kuduja kodus? (H. Plado 16.04.18) – Mina tahaks küll, aga teised nii ei arva. Las siis olla kõik ühte moodi: „kuskil keski toimetab“. (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Mina mõtlen küll, et kootakse. Kristi koob ehk. (A. Pink 16.04.18)

(4) Inglise keeles on *braid*? (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Jah. (K. Jõeste, A. Pink 16.04.18) – Saksakeelse ma kindlasti leian. (A. Pink 16.04.18)

(5) Aga siis on ka veel Islandi vits... (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Ei ole. Tähendab vits on, aga sel pole Islandiga mingit pistmist. Tiina Meeri pani sellele niisuguse nime, sest ta kodus seda Islandil olles. Eestis on kootud umbes sihukest asja Ruhnus. (A. Pink 16.04.18) – Siis võiks see olla Ruhnu vits. (M.-L. Jaanus 16.04.18)

(6) Kui *vits* ja *tavaline vits* on üks ja seesama, miks siis ingliskeelne vaste on erinev?

11. *terminoloogiamisjoni otsus*:

(1) vastu võtta (29.04.16)

(2) muuta definitsiooni (16.04.18)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (16.04.18); *terminibaasist* puudub

110. tavaline vits

1. *termin*: et: tavaline vits

2. *teiskeelsed vasted*: en: horizontal chain

3. *teiskeelsed allikad*: en: (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 183)

111. keeratud vits

1. *termin*: et: keeratud vits

2. *muutevormid (omast., osast.)*: keeratud vitsa, keeratud vitsa

3. *definitsioon*: Keeratud vits on horisontaalne vöönd, mis koosneb parempidisest kirjatud reast ja selle peale kootud kahevärvilisest keerukorrast.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: Kihnu vits

6. *teiskeelsed vasted*: en: herringbone braid

7. *teiskeelsed allikad*: (Pink, Reimann, Jõeste 2016, lk 182)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) „See on paljudele kudujatele tuntud pigem nimetusega Kihnu vits. Kihnus öeldakse selle kohta aga *kiert*.“ (Pink, Reimann, Jõeste 2014, lk 192)

(2) See on nüüd nn Kihnu vits. Keeratud vits on... (K. Jõeste 16.04.18) – Vaata pilti! See. (A. Pink 16.04.18) – No-jah, aga mis me selle kohta ütleme? (K. Jõeste 18.04.16)

Ja tavaline vits on? (H. Plado 16.04.18 – See */näitab raamatust fotot/*, nagu vikeldades. (A. Pink 16.04.18)

(3) Pane nii, et: keeratud vits on horisontaalne rida.. See ei ole päris rida... No-jah, on ju rida ka, aga... (A. Pink 16.04.18) – Keeratud vits on horisontaalne rida kudumi pinnal. (H. Plado 16.04.18) – Kaunistusrida, mis kootakse... (A. Pink 16.04.18) – ...kahe rea... (...) ...mis koosneb kahest reast... (...) ...mis koosneb parempidisest kirjatud reast ja... (K. Jõeste 16.04.18) – ...selle peale kootud keerukorrast. Ja värvid ka veel! (A. Pink 16.04.18) – See on liiga tehniline. (K. Jõeste 16.04.18) – Väga hea, meil on keerukord juba defineeritud. (M.-L. Jaanus 16.04.18)

(4) See on iseenesest kena, aga ei lähe eelmisega kokku. Vaatame, kas saame eelmise definitsiooniga sarnaseks teha. (H. Plado 16.04.18) – Need ei saagi sarnased olla, sest need on

väga erinevalt saadud. (A. Pink 16.04.18) – Üks on ahel, aga teine on kaunistusrida. Kas see teine võiks olla ka kaunistusrida. Rida või riba. (H. Plado 16.04.18) – Vits on kahe reana kootud kaunistusriba. (K. Jõeste 16.04.18) Horisontaalne mustriosa. (A. Pink 16.04.18) – Saame neid nii ühendada, et ütleme, et üks on üherealine, teine kaherealine. (K. Jõeste 16.04.18)

(5) Ega see ei ole ainult kaunistus., vits on ka funktsionaalne. (K. Jõeste 16.04.18)

(6) Iseenesest võiks vits olla ka horisontaalne koekiri. (A. Pink 16.04.18)

(7) Paneme selle „kaunistusriba“ asemel „vöönd“. Horisontaalne vöönd, mis kootakse... Mul tuli meelde Tiina Meeri raamat [Kudumisõpetus 2. Diagonaalkoed. Horisontaalsed vööndid] (A. Pink 16.04.18) – Horisontaalne koekirjaline vöönd. (K. Jõeste 16.04.18)

(8) Praegu algavad meil mõlemad definitsioonid sellega, et vits on horisontaalne vöönd. Nüüd saab koma taha kirja panna selle, mille poolest tavaline vits erineb keeratud vitsast.

(9) Kihnu vits oli sellepärast Kihnu vits, et Tiina Meeri kaevas selle 1980. aastatel Kihnust päevavalgele, sest siis seal veel seda kooti. Varem oli see üle Eesti tuntud. Juba Rabivere rabaleiul on see vits. (A. Pink 16.04.18)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (16.04.18); *terminibaasist* puudub

112. kahekordne vits

1. *termin*: et: kahekordne vits

2. *muutevormid (omast., osast.)*: kahekordse vitsa, kahekordset vitsa

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: Islandi vits *mittes*.

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Seda on Ruhnus kootud. See on tavaline kahekordne vits. (A. Pink 16.04.18) – Sellele võiks ju ka mingi eestikeelse nime anda, mis sobiks konteksti. (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Ma ütleks selle kohta kahekordne vits. Tehakse kaks vitsa üksteise otsa. Ühte keerad ühte pidi ja teist keerad teist pidi ja tulebki selline tore. (A. Pink 16.04.18) – Mulle jätab see Setu kandilise paela mulje. (M.-L. Jaanus 16.04.18)

(2) Inglise keeles on Balti vits. Islandi vitsast on saanud Balti vits, sest keegi ei näe seal mingit sidet Islandiga. Ja kuna eestlased seda teevad, siis on niimoodi läinud. Lätis on ka mingil määral olnud, aga... (A. Pink 16.04.18)

terminoloogiamisjoni otsus puudub; *terminibaasist* puudub

SILMUSKUDUMISE TÖÖVAHENEID

113. kudumisvarras

1. *termin*: et: kudumisvarras
2. *muutevormid (omast., osast.)*: kudumisvarda, kudumisvarrast
3. *definiitsioon*: Kudumisvarras on silmuskudumise töövahend.
4. *selgitus*: Kudumisvarraste alajaotus on funktsioonipõhiselt nt sukavardad, ringvardad jt; materjalipõhiselt nt puuwardad, bambuswardad, metallwardad (hõbevardad, teraswardad), plastwardad jt.
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: varras
6. *teiskeelsed vasted*: en: knitting needle; de: Stricknadel *f.*; da: strikkepind; sv: sticka; fi: puikko, neulepuikko; ru: спица, вязальная спица 'kudumisvarras'
7. *teiskeelsed allikad*: en: (IES); de: (SksES, lk 1156); da, sv: (dict.cc); fi: (SmES); ru: (EVS)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
9. *näitelauseid*: „Loodus jääb küllaltki venimatu, mistõttu luuakse silmused tavaliselt ümber kahe **varda**.“ (Pink, Reimann, Jõeste 2014, lk 122)
10. *märkused, kommentaarid*:
EKSS: *kudumisvarras* hrl. terastraadist varras silmkoeesemete käsitsi kudumiseks. *Vanaema liigutab veel nobedasti kudumisvardaid 'koob nobedasti'.*
11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (05.12.17); *terminibaasist* puudub

114. sukavarras

1. *termin*: et: sukavarras
2. *muutevormid (omast., osast.)*: sukavarda, sukavarrast
3. *definiitsioon*: Sukavarras on lühike, mõlemast otsast teravnev kudumisvarras.
4. *selgitus*: Eestis on viiest kudumisvardast koosnev komplekt, millega ringselt kootakse, näiteks sukki, sokke, kindaid.
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: varras
6. *teiskeelsed vasted*: en: double-pointed needle, double pointed knitting needle; de: Stricknadel *f.*; fi: sukkapuikko; ru: вязальная спица 'kudumisvarras'
Nadelspiel n. 'sukavarraste komplekt'
7. *teiskeelsed allikad*: en: (Lubja, Pink 2014, lk 51); de: (Karro 2005, lk 40, 33); fi: (Tiislär 2010, lk 31); ru: (VES)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine
9. *näitelauseid*: (1) „Vanimad Eestist leitud vardad on Pirita kloostri ala väljakaevamistel 1975. aastal leitud **sukavardad**. (...) Muhus on teada ainult seda, et **sukavardaid** nimetati kirjavarraasteks (...).“ (Pink, Reimann, Jõeste 2014, lk 92)
10. *märkused, kommentaarid*:
EKSS: *sukavarras* suka, soki, kinnaste kudumiseks kasutatav lühem varras, mille mõlemad otsad on kergelt ümardatud. *Sukavardad välguvad käes. Sukavarrast veeretama, liigutama 'sukka kuduma'. Lõngakerra pistetud sukavardad.*

(1) Sukavarras on lühike, mõlemast otsast ühtmoodi pisut kitsenevate otstega varras... (H. Plado 05.12.17) – ...mis viiekaupa koos moodustavad moodustavad komplekti. (K. Tüür 05.12.17) – Eestis! Inglismaal neljaga. (A. Pink 05.12.17) – Teravnevate otstega, sest see „pisut kitsenev ots“ tundub imelik. (R. Tomberg 05.12.17) – Ahenev. (M. Saaremets 05.12.17) – Koonusjas ots on ju tegelikult. (H. Plado 05.12.17)

(2) Selgituseks paneme selle viiest vardast ja Inglismaal neljast vardast... (M.-L. Jaanus 05.12.17) – On see kindel, et kogu maailmas on viiest vardast koosnev komplekt ja siis ainult Inglismaal... – Ei ole. (A. Matsin, K. Jõeste, A. Pink jt 05.12.17) – ...Eestis viiest... (R. Tomberg 05.12.17) – Inglismaa jätame praegu kõrvale. (H. Plado 05.12.17)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (05.12.17)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1814026131; andmebaasi kantud 12.12.17, viimati muudetud 28.11.12

115. *ringvardad*

1. *termin*: et: ringvardad *pl*.

2. *muutevormid (omast., osast.)*: ringvarraste, ringvardaid

3. *definiitsioon*: Ringvardad on kaks omavahel elastselt ühendatud kudumisvarrast, mis on mõeldud eelkõige ringseks kudumiseks.

4. *selgitus*: Sõnal puudub ainsuslik vorm, sest vardaid pole võimalik nende töökorda (funktsionaalsust) rikkumata lahutada, nagu pükste funktsioon lakkab ühe püksisääre eemaldamisel.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: ringvarras *sg. mittes*.

6. *teiskeelsed vasted*: en: circular needles, circular knitting needle; de: Rundstricknadel *f*., Rundnadel *f*.; no: rundpinne; fi: pyöröpuikko; ru: круговые спицы

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Lubja, Pink 2014, lk 49, dict.cc); de: (Karro 2005, lk 36, dict.cc); no: (dict. cc); fi: (Tiislär 2010, lk 31, SmES); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

9. *näitelauseid*: (1) „Kampsuneid, mida varem kooti ringselt terve hulga sukavarrastega, on nüüd hõlpsam kududa **ringvarrastega**.“ (Pink, Reimann, Jõeste 2014, lk 93)

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: ringvarras: kahest omavahel elastse traadiga ühendatud kudumisvardast koosnev varras.

(1) Nende ringvarrastega on nagu püksisäärtega, neid ei saa vist küll kuidagi ainsusesse panna. (H. Plado 05.12.17) – Ma olen selle peale nii palju mõelnud ja lõpuks otsustanud, et on ikka ringvardad. (A. Pink 05.12.17) – Tehniliselt sa ju hoiad ikka kahes käes. (K. Jõeste 05.12.17) – Ringvardad. (A. Matsin 05.12.17)

(2) ...ringseks kudumiseks mõeldud... (M.-L. Jaanus 05.12.17) – Ringvarrastega saab väga edukalt ka edasi-tagasi kududa. (R. Tomberg 05.12.17) – Eelkõige ringseks kudumiseks mõeldud. (A. Pink 05.12.17)

(3) Kas **mitmuslikud terminid** on lubatud? Kui teoreetiline põhjendus ütleb, et on vaja, näiteks rääkida praktikatest, mitte praktikast. (K. Tüür 05.12.17) – See on küsimus, kas mitmuslikud abstraktsõnad on lubatud. Inglise keeles on need rohkem levinud kui siia maani eesti keeles. Oleme varem saanud ilma nendeta hakkama, aga enam ei saa. (T. Leemets 05.12.17) – Nii nagu

ei saa enam ühekordselt tänatud, nüüd on „tänud“. (R. Tomberg 05.12.17) – Kui termin on, näiteks *prillid* või *püksid*, siis see loomulikult võib olla, aga rääkida „arenenud majandustest“, „praktikatest“ ja „arengutest“, see on teine teema. (T. Leemets 05.12.17) – Mina tahaks mõnda asja mitmuses, nt „regulatsioonid“, „identiteedid“. (K. Tüür 05.12.17)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (05.12.17)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1541297407; andmebaasi kantud 12.12.17, viimati muudetud 28.11.18

116. *nupuga varras*

1. *termin*: nupuga varras

2. *muutevormid (omast., osast.)*: nupuga varda, nupuga varrast

3. *definitsioon*: Nupuga varras on ühest otsast tõkestiga kudumisvarras edasi-tagasi kudumiseks.

4. *selgitus*: Edasi-tagasi saab ka ringseks kudumiseks mõeldud sukavarraste ja ringvarrastega kududa, kuid nupuga varrastega ei saa ringselt kududa.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: kampsunivarras, sallivarras, edasi-tagasi kudumise varras

6. *teiskeelsed vasted*: en: single pointed knitting needles

7. *teiskeelsed allikad*: (KTK)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Kuidas neid kahte toiakat nimetada, millega edasi-tagasi kootakse? (M.-L. Jaanus 05.12.17) – Edasi-tagasi kudumise varras ehk nupuga varras. (A. Pink 05.12.17) – Mina olen kuulnud „kampsunivarras“. (H. Plado 05.12.17) – Ei saa panna „kampsunivarras“! Sama hästi võib olla „sallivarras“. (A. Pink 05.12.17)

(2) Kuidas seda defineerida? (M.-L. Jaanus 05.12.17) – Ühest otsast suletud... (R. Tomberg 05.12.17) – ...nupuga suletud... (A. Matsin 05.12.17) – Ainult ühest otsast terav varras. (R. Tomberg 05.12.17) – ...teisest otsast piduriga. (H. Plado 05.12.17) – Ühe otsaga vardad. Inglise keeles on sukavarras kahe otsada, *double-pointed* (K. Jõeste 05.12.17) – Mulle „pidur“ ja „suletud“ ei meeldi, kas oleks midagi parem sõna? (K. Tüür 05.12.17) – Tõkesti. (M. Saaremets 05.12.17) – Aas või nupp silmuste mahalibisemise vältimiseks. (A. Pink 05.12.17) – Tõkesti sobib, see on tõkestusvahend. (H. Plado 05.12.17) – Ühest otsast tõkestatud silmuste mahalibisemise vältimiseks. (R. Tomberg 05.12.17)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (05.12.17)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1944360738; andmebaasi kantud 12.12.17, viimati muudetud 28.11.18

117. *palmikuvarras*

1. *termin*: et: palmikuvarras

2. *muutevormid (omast., osast.)*: palmikuvarda, palmikuvarrast

3. *definitsioon*: Palmikuvarras on kõvera keskosaga lühike abivarras palmiku kudumiseks.

6. *teiskeelsed vasted*: en: cable needle; de: Zopfadel f., Zopfmuster-Nadel f.

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Lubja, Pink 2014, lk 10); de: (Karro 2005, lk 44)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: silmuskudumine

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Lühike; kaarega, lohuga, jõnksuga, kõverusega... varras. Keskel on see kõverus. (A. Pink 16.04.18) – Kurviga, kaardus sukavarras? (M.-L. Jaanus 16.04.18) – See ei ole sukavarras, vaid lühike varras. (A. Pink 16.04.18) – Lühike kudumisvarras? (M.-L. Jaanus 16.04.18) – Eenduva osaga. (M. Saaremets 16.04.18) Vastupidi, taanduva osaga. (A. Pink 16.04.18) – Sõltub kumba pidi vaadata. (T. Leemets 16.04.18) – Spetsiaalse kujuga. (K. Jõeste 16.04.18) – Keskelt kurviga varras. (A. Pink 16.04.18) – Kõvera keskosaga. (T. Leemets 16.04.18)

(2) Abivahend palmiku kudumiseks. (A. Pink 16.04.18) – Abivarras. (M. Saaremets 16.04.18)

(3) On seda siis mugav kasutada? (K. Jõeste 16.04.18) – On küll, eriti jämedaid 10-10 mütsipalmikuid. Ja väga hea on õpetada sellega. Palmikuvarda asemel võib ka hambatikku kasutada. (A. Pink 16.04.18)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (16.04.18)

12. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: x;
andmebaasi kantud x

MASINKUDUMISE TERMINEID

118. masinkudumine

1. *termin*: et: masinkudumine

2. *muutevormid (omast., osast.)*: masinkudumise, masinkudumist

tegusõna, tegijanimi: masinal kuduma, masinkuduja

3. *definiitsioon*: Masinkudumine on kudumismasinal silmuskoelise eseme valmistamine.

4. *selgitus*: käsitööstuslik tekstiilitehnika

6. *teiskeelsed vasted*: en: machine knitting; fi: koneneulonta

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Lubja, Pink 2014, lk 44); fi: (Tiislär 2010, lk 16)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: tekstiilitööstus, masinkudumine

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Mis sealt kudumismasina alt välja tuleb? (M.-L. Jaanus 05.12.17) – Igasuguseid asju tuleb, aga põhimõtteliselt masinkude. (R. Tomberg 05.12.17)

(2) On olemas ka kudumisaparaat, kus pidi keerama ise seda plaati. (A. Pink 05.12.17)

(3) Masinkudumine on eseme kudumine. Kui on kangas, siis on kangatootmine tööstuslike vabrikumasinatega. Trikotaaži tootmise masinad. (A. Pink 05.12.17)

VSL: *trikotaaž*: (pr *tricotage* < *tricoter* kuduma) tekst trikootooted, trikooriidest valmistatud esemed (nt pesu, sukad, kindad, pealiskõrvid).

(4) Mina pooldaksin varrastega ja masinaga kudumist. See *-l* tuleb vene keelest (*на*). (T. Leemets 05.12.17) – Masina puhul ma ütleks pigem masinal kuduma. (R. Tomberg 05.12.17)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (05.12.17); *terminibaasist* puudub

119. masinkuduma

1. *termin*: et: masinkuduma (*teguõna*)
2. *muutevormid* (*da-inf.*, *ains. I pööre olevikus ja lihtminevikus*):
 - (1) masinkududa, masinkoon, masinkudusin
 - (2) masinal kududa, koon masinal, kudusin masinal
- teo- ja tegijanimi*: masinkudumine, masinkuduja
3. *definiitsioon*: Masinkuduma on kudumismasinal silmuskoelist eset valmistama.
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: masinal kuduma
8. *liigitus (käsitöötöehnika või -valdkond)*: tekstiilitööndus, masinkudumine
- terminoloogiakomisjoni otsus* puudub; *terminibaasist* puudub

120. masinkuduja

1. *termin*: et: masinkuduja
2. *muutevormid* (*omast.*, *osast.*): masinkuduja, masinkudujat
- nimisõna, teguõna*: masinkudumine, masinal kuduma
3. *definiitsioon*: Masinkuduja on kudumismasinal kudumi valmistaja.
4. *selgitus*: käsitöönduslik tegevus, ka amet
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: kudumismasinal kuduja
8. *liigitus (käsitöötöehnika või -valdkond)*: tekstiilikäsitööndus, masinkudumine
10. *märkused, kommentaarid*:
- ÕS: **kuduja**. Kangakuduja, pitsikuduja, võrgukuduja, käsikuduja.
- terminoloogiakomisjoni otsus* puudub; *terminibaasist* puudub

121. kudumismasin

1. *termin*: et: kudumismasin
2. *muutevormid* (*omast.*, *osast.*): kudumismasina, kudumismasinat
3. *definiitsioon*: Kudumismasin on masinkudumise töövahend.
6. *teiskeelsed vasted*: en: knitting machine; fi: neulekone; ru: вязальная машина
7. *teiskeelsed allikad*: en: (IES); fi: (KTK); ru: (EVS)
8. *liigitus (käsitöötöehnika või -valdkond)*: tekstiilikäsitöö, masinkudumine
10. *märkused, kommentaarid*:
- EKSS: **kudumismasin**: tekst masin riide, sukkade, pitsi vm. kudumiseks.
- (1) Masinaid on igasuguseid alates tööstuslikust kudumismasinast. (A. Pink 05.12.17)
- (2) Masinkude sünnib kudumismasinal. (R. Tomberg 05.12.17) – „Masinkoeline“ on täiesti sõna. (A. Pink 05.12.17)
11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (05.12.17); *terminibaasist* puudub

KASUTATUD KIRJANDUS

Hallik, C. 1973. Silmuskudumine. Tallinn: Kirjastus Kunst.

Karro, K. 2005. Saksa-eesti silmuskudumise sõnastik. Tartu: Tartu Ülikooli germaani-romaani filoloogia osakond. [Magistripjekt]

Lubja, K., Pink, A. 2014. Väike kudumissõnastik. Türi: Saara.

Manninen, I. 1993. Etnograafiline sõnastik. Tallinn: Koolibri. (Faksimile: 1925. Etnograafiline sõnastik Eesti asjalise vanavara põhjal. Tartu: K./Ü. Loodus).

Pink, A. 2013. Silmuskudumise põhivõte – kas aadlidaamide graatsia või talutüdrukute kiirus? *Studia Vernacula*, nr 4, lk 87–99.

Pink, A., Reimann, S. ja Jõeste, K. 2014. Eesti silmuskudumine I. Tavad ja tehnikad. Türi: Saara.

Pink, A., Reimann, S. ja Jõeste, K. 2014. Eesti silmuskudumine I. Tavad ja tehnikad. Türi: Saara.

Pink, A., Reimann, S. ja Jõeste, K. 2016. Estonian Knitting I. Traditions and Techniques. Türi: Saara Publishing House.

Reimann, L. 1986. Pitsilised koekirjad. Tallinn: Valgus.

Tiislär, K. 2010. Silmuskudumise sõnavara soome, ungari ja eesti keeles. Tartu: Tartu Ülikooli filosoofiateaduskond. [Magistritöö].

Tomberg, R. 2004. Vaid, troid, vamsad. Silmkoelised kampsunid Eesti saartel. Tallinn: Eesti Kunstiakadeemia disaini teaduskond. [Magistritöö].

Иванова, Е., Попазова, Ц. 1961. Ручное вязание. Цофия: Государственное издательство Техника.

Рейманн, Л. 1987. Кружевные узоры. Таллин: Валгус.

LISA 4. Tekstiilikäsitöö terminikaardid: niplamine

koostanud Kristiina Nemirovitš-Dantšenko

vormistanud Marja-Leena Jaanus

Paksus kaldkirjas on komisjonis vastuvõetud, s õ r e n d a t u d andmebaasi „Käsitööteaduse oskussõnad“ kantud ja tavalises kirjas menetlusprotsessis olevad terminid.

Rohelisega (va märgend *soov.*) on teooria ja erialaspetsialistidelt saadud taustainformatsioon.

Lilla on keeleline taustainformatsioon ja sõnastike tekst.

Parema ülevaate saamiseks on terminikaartide tühjad andmeväljad kustutatud, kuid säilitatud andmeväljade algne numeratsioon.

KTK – käsitööteaduse terminite komisjon; kuupäev sulgudes KTK koosoleku toimumise aeg.

Koosolekud toimusid 21.11.17 ja 17.01.19; osalejad: Kristiina Nemirovitš-Dantšenko, Helen Plado, Sigre Andreson, Ave Matsin, Tiina Leemets, Angelika Nöps, Marja-Leena Jaanus.

Niplamise terminite koosolekute helisalvestuste kestus on kokku kuus tundi ja 27 minutit.

Helisalvestustest tehtud väljakirjutused on vastava terminikaardi märkuste väljal (p 10).

NIPLAMISE TERMINIKAARTIDE JÄRJESTUS

NIPLAMISE ÜLDTERMINEID

nr 1 *niplamine*

nr 2 *niplama*

nr 3 *niplaja*

nr 4 *kutseline niplaja*

nr 5 *niplispitsimeister*

nr 6 *niplispits*

nr 7 *pits*

nr 8 *taustvõrk*

nr 9 *niplis -*

nr 10 *niplamis -*

nr 11 *niplamistehnika*

nr 12 *niplispitsi mustriskeem*
(mustriskeem)

nr 13 *niplamise tehniline joonis* (tehniline joonis)

nr 14 *Belgia värvikood*

nr 15 *roheline koodivärv*
(roheline)

nr 16 *lilla koodivärv* (lilla)

nr 17 *punane koodivärv* (punane)

nr 18 *oranž koodivärv* (oranž)

nr 19 *pruun koodivärv* (pruun)

nr 20 *roosa koodivärv* (roosa)

- nr 21 *sinine koodivärv* (sinine)
- nr 22 *kollane koodivärv* (kollane)
- nr 23 *mustripapp*

NIPLAMISE PÕHITERMINEID

- nr 24 *rist*
- nr 25 *ristama*
- nr 26 *keerd*
- nr 27 *keerama*
- nr 28 *lisakeerd*
- nr 29 *niplamis pulk* (pulk)
- nr 30 *niplamis pulga kael*
- nr 31 *niplipaar* (paar)
- nr 32 *lahtise niplipaariga niplamine*
- nr 33 *kinnise niplipaariga niplamine*
- nr 34 *jooksev niplipaar* (jooksupaar)
- nr 35 *seisev niplipaar*
- nr 36 *löök*
- nr 37 *poollöök*
- nr 38 *täislöök*
- nr 39 *poolteistlöök*
- nr 40 *linalöök*
- nr 41 *äärelöök*
- nr 42 *pöördelöök*
- nr 43 *kontuurniit*

TEOORIAST

NIPLAMISTEHNIAID

- nr 44 *võrgupinnatehnika*
- nr 45 *võrgulöök*
- nr 46 *võrgupinna muster* (võrgupind)
- nr 47 *pinnavormitehnika*
- nr 48 *pinnalöök*
- nr 49 *pinnavormi muster* (pinnavorm)
- nr 50 *paelpits*

- nr 51 *motiividega pits*
- nr 52 *vormilöögitehnika*
- nr 53 *vormilöök*
- nr 54 *palmikutehnika*
- nr 55 *palmik*
- nr 56 *võltspalmik*
- nr 57 *pikoo*
- nr 58 *rahvuslik*
niplamistehnika
- nr 59 *paikkondlik niplispits*
- nr 60 *Seto niplispits*
- nr 61 *vabakäeline*
niplamistehnika
- nr 62 *vabakäeline niplispits*
- nr 63 *lõimepits*
- nr 64 *lõimeniplis*
- nr 65 *lõimepitsi lõpupõime*

NIPLAMISE TÖÖVAHENEID

- nr 66 *niplamis padi*
- nr 67 *lamepad i*
- nr 68 *Soomepad i*
- nr 69 *rullpadi*
- nr 70 *rõngaspadi*
- nr 71 *väikese peaga nõõpnõel*
- nr 72 *abinõel*
- nr 73 *niplamis lõng*
- nr 74 *lõngapool*
- nr 75 *poolima*

SÕLMI

- nr 76 *sõlm*
- nr 77 *kangrusõlm*
- nr 78 *kinnitussõlm*

NIPLAMISE ÜLDTERMINEID

1. *n i p l a m i n e*

1. *termin*: et: niplamine ehk niplistehnika
2. *muutevormid (omast., osast.)*: niplamise, niplamist; niplistehnika, niplistehnikat
tegusõna, tegijanimi: niplama, niplaja
3. *definiitsioon*: Niplamine ehk niplistehnika on tekstiilitehnika, mille tulemus (pitsiline pind) saadakse pulkadele poolitud niitide keeramisel ja ristamisel.
4. *selgitus*: niplispitsi tegemise tehnoloogia (vrd kõlatehnika e. kõlatamine, nõeltehnika e. aasnõelumine)
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: niplamine *soov.* nipeldamine *mittes.*, niplispits *mittes.*, niplispitsi tehnika, lautimine murd. kõlapits *mittes.* *Tipp, niplis, pilu, kiri* (Manninen 1993/1925, lk 44)
6. *teiskeelsed vasted*: en: (bobbin) lace-making; de: Klöppeln *n.*, da: knipling, pindeknipling; sv: knyppling; fi: nypläys; ru: плетение на коклюшках
7. *teiskeelsed allikad*: en, de, sv: (divt.cc); da: (Spee *et al* 1998, nr 44); fi: (SmES); ru: (EVS)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: tekstiilikäsitöö, niplamine
10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: *niplis* tekst luu- v. puupulkade ümber mähitud niitidest nende vahelduva keeramise ja ristamisega pitsipadjal põimitud pits, niblatud pits, niplispits.

ÕS: *niplis* tkst, niplispits tkst niblatud pits

- (1) Allpool on terminikaardil liitsõna niplamistehnika. Mõlemat pidi on keeleliselt õige, aga ehk tuleks terminiks siiski valida üks kahest. (H. Plado 21.11.17)
- (2) Sünonüümide juures peaks nendele sõnadele märgendid juurde panema – vananenud, murdeline, argikeelne jne. Et oleks selge, et see ei ole põhisõna. (H. Plado 21.11.17)
- (3) „Nipeldamine“ on selline sõna, mis sisaldab korduvat tegevust nagu *trummeldama* – selles suhtes see nagu sobiks, aga võib-olla jätta see märgendiga. Liitsõnad jm moodustada siis teisest sõnast – niplamisest. (H. Plado 21.11.17)
- (4) Kuidas niplajad ise suhtuvad sõnasse *niplistehnika*? (M.-L. Jaanus 21.11.17) – Väga raskesti, see on nii võõras. Samas harjub inimene kõigega. (K. Nemirovitš-Dantšenko 21.11.17) – Keeleliselt see ei ole ju vale. See on hea, lühike sõna. (A. Nöps 21.11.17)
- (5) Kõlatehnika, nõeltehnika ja niplistehnika on tekstiilikäsitöö tehnikad – paistab süstemaatiline. Aga nende sees on omakorda tehnikad või alatehnikad, mis koosnevad teatud võtetest. (M.-L. Jaanus 21.11.17) – Täiesti okei. (A. Nöps 21.11.17) – Kui parasjagu ei taha *-tehnika* sõna, siis on niplamine (*-mine* sõna). (M.-L. Jaanus 21.11.17)
- (6) Tehnika on seotud vahenditega, nt „helitehnika“, aga sõnastikes on ka muud kuni „kirjatehnikani“. On isegi „lõimetehnika“ kui kangaspuudel kudumise viis. (H. Plado 21.11.17) – See on nüüd see väiksema astme tehnika (nt Balti tehnika e. Siksali moodi tehnika kõlatehnikas e. kõlakudumises). (M.-L. Jaanus 21.11.17)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (21.11.17)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1109775184; andmebaasi kantud 11.12.17, viimati muudetud 19.11.18

2. niplama

1. *termin*: et: niplama
2. *muutevormid* (*da-infin.*, *ains. I pööre olevikus ja lihtminevikus*): niblata, niplan, niplasin
3. *defin.*: Niplama on niplamispulkadele poolitud niite v. lõngu ristates ja keerates pitsi tegema.
4. *selgitus*: niplispitsi tegema; niplistehnikas eset valmistama
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: padjapitsi tegema argi; pulgapitsi tegema argi; niplispitsi tegema; nipeldama *mittes.*; lautima murd, pitsi kuduma *mittes.*
6. *teiskeelsed vasted*: en: to make bobbin lace; de: klöppeln; da: kniple; sv: knyppla; fi: nyplätä; ru: плести на коклюшках
7. *teiskeelsed allikad*: en: (KTK); de: (SES, lk 1116); fi: (SmES); ru: (EVS)
8. *liigitus* (*käsitöötehnika või -valdkond*): niplamine
9. *näitelauseid*:

Õpib niplamispulkadega niplama. (ÕS *sub* niplama)

Она (f.) учится плести на коклюшках (EVS *sub* niplama)

10. märkused, kommentaarid:

- (1) Kuski oli kirjutatud ka „pitsi heegeldama“ ’niplama’ tähenduses. (K. Nemirovitš-Dantšenko 21.11.17) – Ära seda pane sisse, ajab veel rohkem segadusse! Ja õigekeelsussõnaraamat pakub „kuduma“, „heegeldama“ ei paku. (A. Nõps 21.11.17) – ERMis oli niplispitsi juures kirjas „heegeldatud pits“. Mõlemad [kuduma, heegeldama] on valed sõnad niplamise kohta. (K. Nemirovitš-Dantšenko 21.11.17) – Keegi eksis tehnikaga. (A. Nõps 21.11.17) – Mina ju tean seda, aga muuseumi [tulme]raamatus oli nii kirjas. (K. Nemirovitš-Dantšenko 21.11.17) – Neid eksitavaid variante on selleks tarvis, et mainida, et nii on vale. (M.-L. Jaanus 21.11.17)
- (2) Samas oli enne juttu, et niplispitsi on ka kõlapitsiks nimetatud, mis on samuti ju vale. Kui saaks allikad taha, kus valesti on. ÕSile saab kirjutada. (H. Plado 21.11.17)
- (3) Mõnikord on raske otsustada, kas on arhailine keel või murdekeel. (H. Plado 21.11.17)

EKSS: *niplama* niplispitsi kuduma. Niblatud pitsid, linad, päevatekid.

ÕS: *niplama* pitsi kuduma. Niplamispulk = niplamisvarras

EMrds: *lautima*: 3. punuma, põimima sua `pulkade vahele `lauti `niidid Jõh; laudi lauditass vitsadest kokku Hää; vüõ `lautijad Kad; viisk tuleb ükskõrd `lauti, kaksikõrd `nõelu Trm; piird ike laaditasse, tõmmatasse pind ja lõng `sinnä vahele; laadi rüj põhõja Kod; sarja põhjad lauditas ärä; Vüü kudujid `õlli vanasti vähä, mõegaga neid kujuti, Mari emä `lautis neid küll KJn; temäl om vüj korvi põhi `lauti Trv

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (21.11.17)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1906694403; andmebaasi kantud 11.12.17

3. niplaja

1. *termin*: et: niplaja
2. *muutevormid* (*omast.*, *osast.*): niplaja, niplajat
3. *definitsioon*: Niplaja on niplispitsi tegija.
4. *selgitus*: tegijanimi
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: nipeldaja, klöpendaja murd, lautija murd

6. *teiskeelsed vasted*: en: (bobbin) lacemaker; de: Klöpplerin *f.*, Klöppler *m.*; da: kniplerske; sv: knypplerska; fi: nyplääjä; ru: кружевница *f.*, кружевник *m.*

7. *teiskeelsed allikad*: (Spee *et al* 1998, nr 221)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: niplamine

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Saksamaal on kindlasti olnud ka meessoost niplajaid. (A. Nöps 21.11.17) – Vene sõnastikus oli ka ainult naissoost niplaja. (M.-L. Jaanus 21.11.17)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (21.11.17)

12. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*:1876069245; andmebaasi kantud 11.12.17, viimati muudetud 19.11.18

4. *kutseline niplaja*

1. *termin*: et: kutseline niplaja

2. *muutevormid (omast., osast.)*: kutselise niplaja, kutselist niplajat

3. *definiitsioon*: Kutseline niplaja on elukutselt niplispitsi valmistaja.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: professionaalne niplaja *mittes*.

6. *teiskeelsed vasted*: en: professional lacemaker; de: Berufsspitzenarbeiterin *f.*

da: pindeknipling; da: professionel kniplerske; sv: yrkes knypplerska; fi: ammattinyplääjä; ru: кружевница-мастерица *f.* 'pitsimeister'

7. *teiskeelsed allikad*: (Spee *et al* 1998, nr 412)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: niplamine

10. *märkused, kommentaarid*: Vt ka *käsitööline, kutseline käsitööline* (Lisa 2, nr 24, 27)

(1) Usun, et kutselised käsitöölised, sh niplajad, on varasemal ajal täiesti olemas olnud, praegu on kindlasti. Seepärast valisin *kutselise niplaja* terminiettepanekuks. (M.-L. Jaanus 21.11.17) – Kui ma vaatan neid Saaremaa pitse, siis mul on küll tunne, et need on tulnud ühe tädikäest. (A. Nöps 21.11.17)

(2) Kutseline niplaja on see, kes teenib niplamisega raha ja meister on üliosav ning seejuures tunnustatud tegija. (M.-L. Jaanus 21.11.17) – Need peaks vormistama samas taktis üldterminitega. (H. Plado 21.11.17)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (21.11.17)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*:1647971931; andmebaasi kantud 11.12.17

5. *niplispitsimeister*

1. *termin*: et: niplispitsimeister

2. *muutevormid (omast., osast.)*: niplispitsimeistri, niplispitsimeistrit

3. *definiitsioon*: Niplispitsimeister on käsitöömeister, niplispitsi meisterlik ja tunnustatud valmistaja, kellel on vastav väljaõpe ning ta valdab niplamist kõrgtasemel.

6. *teiskeelsed vasted*: ru: кружевница-мастерица *f.*

7. *teiskeelsed allikad*: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: niplamine

10. *märkused, kommentaarid*: Vt ka *käsitöömeister* (Lisa 2, nr 28)

(1) Niplismeister, niplispitsimeister, niplamiseister? (M.-L. Jaanus 21.11.17) – Kui võtta terminiks *niplispitsimeister*, siis saab seda kasutada ka lühendatult „pitsimeister“. „Niplismeister“ ei kõla eriti hästi. (H. Plado 21.11.17)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: vastu võtta (21.11.17)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1213857011; andmebaasi kantud 11.12.17

6. *niplispits*

1. *termin*: et: niplispits

2. *muutevormid (omast., osast.)*: niplispitsi, niplispits

3. *definiitsioon*: Niplispits on niplamispulkadele poolitud niitidest nende vahelduva keeramise ja ristamisega niplamispadjal tehtud pits, niblatud pits.

4. *selgitus*: niplistehtnikas tehtu

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: pulkpits (EKSS), niblatud pitsid (EKSS), niblatud pits (ÕS), niplis (*soov. niplispits*), pulgapits

6. *teiskeelsed vasted*: en: bobbin lace, pillow lace, bone lace; de: Klöppelspitze;

da: pindeknipling; sv: knypplad spets; fi: nyplätty pitsi; ru: коклюшечное кружево *n.*, кружево сплетённое на коклюшках

7. *teiskeelsed allikad*: en, de, da, sv, fi: (Spee *et al* 1998, nr 44); ru: (VES)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: niplamine

10. *märkused, kommentaarid*:

ÕS: *niplis* tekst, niplispits tekst niblatud pits

EKSS: *niplispits* niplis; *pulkpits* niplispits

(1) Ma paneks nende puu- ja luupulkade asemel „pitsipulkadele“. (A. Nöps 21.11.17) – See pole oluline, kas puu- või luupulkadega niblatud. (K. Nemirovitš-Dantšenko 21.11.17) – Puust ja luust võib rääkida niplamispulkade juures. (M.-L. Jaanus 21.11.17)

(2) Mul tekkis küsimus selle sõnaga „ese“. Kas see saab olla ainult pits? (H. Plado 21.11.17) – Saab küll, kogu ese on pitsist. (K. Nemirovitš-Dantšenko 21.11.17)

(3) Kas seda sünonüümi *niplis* pitsi tähenduses saaks kuidagi kõrvale jätta? (M.-L. Jaanus 21.11.18) – See on laialt kasutuses, mina kasutan ka *niplist* niplispitsi tähenduses. (K. Nemirovitš-Dantšenko 21.11.17) – ÕSis on see märgitud terminina kasutuses olevaks. (H. Plado 21.11.17) – Saab panna märkuse, et eelistada *niplispitsi* kasutamist. (M.-L. Jaanus 21.11.17)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: vastu võtta (21.11.17)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1445820589; andmebaasi kantud 11.12.17

7. *pits*

1. *termin*: et: pits

2. *muutevormid (omast., osast.)*: pitsi, pitsi

3. *definiitsioon*: Pits on võrguline tekstiil (nt niplispits, heegelpits).

4. *selgitus*: võrguline tekstiil, mis on enamasti dekoratiivse funktsiooniga; üldisem termin.

6. *teiskeelsed vasted*: en: lace; de: Spitze; da: knipling; sv: spets; fi: pitsi; ru: кружево

7. *teiskeelsed allikad*: (Spee *et al* 1998, nr 290)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: tekstiilikäsitöö

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: *pits* mustiline võrkkudum (ääristava kaunistava ribana v. kaunistava esemena, ka kangana). Eesti, Iiri, Brüsseli, Vene, araabia pits. Linane, villane, puuvillane pits. Siidniidist pits. Pitsi sõlmitakse, kootakse, niblatakse, õmmeldakse. Heegeldatud, punutud pits.

▷ Liitsõnad: broderiipits, fileepits, gipüürpits, heegelpits, niplispits, nõelapits, palmikpits, sõlmpits, süstikpits, tüllpits, vardapits, võrkpits; käsipits, masinapits; brokaatpits, kapronpits, nailonpits; kardinapits, paelpits, tanupits, vahepits, voodipesupits, äärepits.

(1) Ega *pitsi* ei ole teiste teemade juures arutatud. (A. Nõps 21.11.17) – Ei ole, teeme seda täna ja siin. (M.-L. Jaanus 21.11.17) – Leidsin niblatud eseme kohta sõna „kudum“. (H. Plado 21.11.17) – See ei sobi mitte! (21.11.17)

Võrguline, mustiline tekstiilipind? (M.-L. Jaanus 21.11.17) – Lihtsalt võrguline tekstiil või võrktekstiil. (H. Plado 21.11.17) – Mulle seostub võrk mingi kindla sümmeetrilise pinnaga. (S. Andreson 21.11.17) – Võrguline mustiline tekstiil? (M.-L. Jaanus 21.11.17) – „Mustiline“ võta üldse ära, see pole oluline. (K. Nemirovitš-Dantšenko 21.11.17)

(2) ÕS ütleb, et tekstiil on kudum. (H. Plado 21.11.17) – Paneme sulgudesse heegelpits, niplispits jms. (M.-L. Jaanus 21.11.17)

(3) See läheb lõpuks tikandiga kokku. Kus lõppevad pitsitehnikad ja algavad tikkimise tehnikad? (A. Nõps 21.11.17) – Liigitada saab tehnikapõhiselt, aga ka funktsiooni järgi, nt tanupits, asukoha järgi, nt vahepits... või materjali järgi ja... (M.-L. Jaanus 21.11.17) – No ja kuhu sa paned siis lõimepitsi? (K. Nemirovitš-Dantšenko 21.11.17) – Niblatud lõimepits on niplispitsi alaliik. Paneks näideteks eriti üldiseid tehnikapõhiseid. (M.-L. Jaanus 21.11.17)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (21.11.17)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1969507449; andmebaasi kantud 11.12.17

8. taustvõrk

1. *termin*: taustvõrk

2. *muutevormid (omast., osast.)*: taustvõrgu, taustvõrku

3. *definiitsioon*: Taustvõrk on võrguline pind, mis on pitsile põhjaks.

4. *selgitus*: taustvõrku kasutatakse erinevates pitsitehnikates, nt niplamine, fileepitsitehnika, nõelpitsitehnika, heegeldamine jne

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: pitsi taustavõrk; põhivõrk

6. *teiskeelsed vasted*: en: ground; de: Grund; da: grund, bund; sv: botten; fi: pohja, välineula, neulapohja; ru: фон

Võrkpõhjaga niplised: (коклюшечные ~ плетёные кружева с сетчатым узором (EVS))

7. *teiskeelsed allikad*: (Spee *et al* 1998, nr 238)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: tekstiilikäsitöö

10. märkused, kommentaarid:

(1) Ma saan aru, et see põhivõrk on taust, mille peale hakatakse asju tegema? (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Põhimõtteliselt jah, üldine nimetus võrgupinnale. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Kas mittevõrgulisi pindu saab ka niblata? (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Kõik niblatud pitsid on võrgulised. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Jah, *pits* on defineeritud võrgulise pinnana ja niplamine on pitsi valmistamise tehnika. (M.-L. Jaanus 17.01.19)

(2) Teiskeelsed vasted viitavad pinnale, foonile, põhjale. See on üldisem mõiste, millel on alaliigid. (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Jah, sellel pinnal on erinevad vormid. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19)

definitisiooni algvariant: „Põhivõrk on kõikide võrgupinnavormide ühine nimetus, niplispitsi alaliik (-vorm) ja tähistab tausta, mis võrgupindadel on.“

(3) Kõrvaltvaatajale see definitisioon väga selge ei ole. Me ei defineeri nii, et miski on mingi asja nimetus. Siin on öeldud, et põhivõrk tähistab tausta, mis võrgupindadel on. Ma lähtuks sellest taustast. (T. Leemets 17.01.19) – Hakkame otsast peale, proovime uuesti. (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Termin võiks olla siis põhjavõrk või taustavõrk. (T. Leemets 17.01.19)

(4) Põhivõrgu sees on erinevad kujundid, motiivid, mida koos selle taustaga tehakse või tehakse eraldi. Nt Vene paelpitsis tehakse motiivid valmis ja siis täidetakse ülejäänud taust. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Kas sellele taustale me praegu terminit otsimegi? (M.-L. Jaanus 07.01.18) – Jah ja neid võrkusid, neid pindu või taustu on hästi erinevaid. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19)

(5) Kui termin oleks „taustavõrk“? (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Mis võrke veel on? Põhivõrk on nagu peamine. Abivõrk võiks olla midagi, mis on teisejärguline. (T. Leemets 17.01.19) – „Põhjavõrk“? (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Siis see on miski, mis on põhjaks. (T. Leemets 17.01.19) – Nagu foon. (M.-L. Jaanus 17.01.19)

(6) See pole mitte niplispitsi alaliik, vaid see on pitsi üks osa. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Kas läheneme mustrist või tehnikast lähtuvalt? (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Mõlemast. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19)

(7) Panin lause kirja: „Taustavõrk on võrguline pinnavorm, mis on erinevate tehniliste võtetega saavutatav.“ (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Sokutaks siia „niplise“-sõna sisse. (M.-L. Jaanus 17.01.19) – ...,võtetega niblatud“. Kas mingit pinda niblatakse ainult ühe võttega? (T. Leemets 17.01.19) – Ainult ühe võttega ei saa niblata. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19)

(8) Kas muid tekstiiltehnikaid saab ka kasutada? (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Nõelpitsiga on tehtud kokku (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Võtaks tehnika ära... (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Jääks lihtsalt võrguline pind, mis võib ka nõelpitsil olla või mõnel muul... Siis saaks sõna teiste tehnikate juures ka kasutada. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19)

11. *terminoloogikomisjoni otsus:* vastu võtta (17.01.19); *terminibaasist* puudub

9. niplis -

1. *termin:* et: niplis-

3. *definitisioon:* Niplis- on niplispitsi kui esemesse puutuvat tähistava liitsõna laiendosa.

4. *selgitus:* nt niplispits, niplispadi (niblatud kattega padi – vrd niplamispadi: niplamise töövahend), niplislina, niplispõll jms

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: niblatud
8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: niplamine
10. *märkused, kommentaarid*: Niplispits on ese. Ja kui see on selles tehnikas tehtud, siis on ikka niplis-... (H. Plado 21.11.17) ...padi näiteks, niplispadi. (M.-L. Jaanus 21.11.17) – See laiendosa annab kitsama tähenduse. (H. Plado 21.11.17)
11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (21.11.17)
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1607818847; andmebaasi kantud 12.11.17, viimati muudetud 19.11.18

10. *n i p l a m i s -*

1. *termin*: et: niplamis-
3. *definitsioon*: Niplamis- on niplamist kui tekstiilitehnikasse (tööprotsessi ja -vahendeisse) puutuvat tähistava liitsõna laiendosa.
4. *selgitus*: nt niplamispulk, niplamisluu, niplamispadi (ehk pitsipadi – niplamise töövahend; vrd niplispadi – niblatud tekstiilipinnaga padi) jms
8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: niplamine
11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (21.11.17)
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1311066771; andmebaasi kantud 12.11.17, viimati muudetud 19.11.18

11. *n i p l a m i s t e h n i k a*

1. *termin*: et: niplamistehnika
2. *muutevormid (omast., osast.)*: niplamistehnika, niplamistehnikat
3. *definitsioon*: Niplamistehnika on üks niplamise viise, niplamise tehnika.
4. *selgitus*: niplistehnika ehk niplamine hõlmab erinevaid niplamistehnikaid (nt rahvuslikud niplamistehnikad, millest üks on vabakäeline niplamistehnika).
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: niplamise viis, niplamise moodus
6. *teiskeelsed vasted*: en: bobbin lace techniques *pl.*; de: Klöppeltechniken *pl.*;
7. *teiskeelsed allikad*: (KTK)
8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: niplamine
10. *märkused, kommentaarid*:
- (1) Niplistehnika ja niplamistehnika on nii sarnased. (S. Andreson 21.11.17) – Niplistehnika on niplamine. (H. Plado 21.11.17) – Niplamine koosneb niplamistehnikatest. (M.-L. Jaanus 21.11.17) – Tehnika ja tehnoloogia on samuti sarnased ja segased. (S. Andreson 21.11.17) – See vajab selgemat teoreetilist läbimõtlemit, nt kas silmuskudumine on tehnoloogia või käsitööt tehnika. (M.-L. Jaanus 21.11.17) – Niplamises on tehnikad, tehnoloogia on üks: rist ja keerd. (A. Nöps 21.11.17)
- (2) Kas niplamistehnika või niplamise tehnika? (H. Plado 21.11.17) – Mulle meeldib, et mõiste on lühem: niplamistehnika, see üks asi. (A. Nöps 21.11.17)
11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (21.11.17)
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1182455023; andmebaasi kantud 12.11.17, viimati muudetud 19.11.18

12. niplispitsi mustriskeem (mustriskeem)

1. *termin*: et: niplispitsi mustriskeem
2. *muutevormid (omast., osast.)*: niplispitsi mustriskeemi, niplispitsi mustriskeemi
3. *definitsioon*: Niplispitsi mustriskeem on papil kujutatud plaan, mille järgi niplamispadjal valmib niplispits.
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: mustriskeem, niplamise mustriskeem
6. *teiskeelsed vasted*: en: grid; de: Klöppelbrief; da: standardprikkeprev; sv: knyppelmönster; fi: pistemalli; ru: сколок
7. *teiskeelsed allikad*: (Spee *et al* 1998, nr 237)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: niplamine
10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Mustriskeem on vabakäelisest niplispitsist edasi arenenud niplamise plaan, mille järgi spetsiaalsel padjal nõõpnõelte abil kinnitatud kõrvuti rippuvate, pulkadele poolitud niitide keeramisel ja ristamisel valmib pits. (K. Nemirovitš-Dantšenko 21.11.17)

(2) Kuidas oleks parem, kas „niplamise mustriskeem“ või „mustriskeem (niplamine)“? (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Niplamise mustriskeem. Lauses peab saama seda kasutada. Pole mõtet teha terminit, mida on ebamugav kasutada. Võib olla ka konteksti sünonüüm. Kui on selge, et jutt käib niplamisest, siis pole seda vaja. Sel juhul sulgudes „niplamise“ ja siis „mustriskeem“. (T. Leemets 17.01.19) – Kõlatamise koosolekul tegime *mustriskeemiga* nii (M.-L. Jaanus 17.01.19):

1. *termin*: kõlapaela mustriskeem

3. *definitsioon*: Kõlapaela mustriskeem on skemaatiline joonis, mis näitab rida-realt, kuidas kõlasid keerata või pöörata.

4. *selgitus*: Rakendusskeem tugineb mustriskeemile.

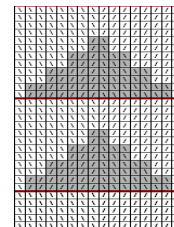
6. *teiskeelsed vasted*: en: pattern, diagram; de: Musterbrief *m.*;

fi: kudontaohje; työpiirros; ru: схема узора *f.*

8. *käsitöötehnika või valdkond, liigitus*: kõlatehnika

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (13.05.16)

12. *joonis või foto*: J. C. Amori mustriskeem (2015)

(3) Kas mustriskeem peab kindlasti papil olema? (T. Leemets 17.01.19) – Peab tugev olema. Soomlastel ongi spetsiaalne papp selleks... (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (17.01.19)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1464912722; andmebaasi kantud 12.12.17

13. niplamise tehniline joonis (tehniline joonis)

1. *termin*: et: niplamise tehniline joonis
2. *muutevormid (omast., osast.)*: niplamise tehnilise joonise, niplamise tehnilist joonist
3. *definitsioon*: Tehniline joonis on värvikoodidega joonis, mille järgi niplatakse pits.
4. *selgitus*: tehnilisel joonisel kasutatakse enamasti Belgia värvikoodi
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: joonis, skeem
6. *teiskeelsed vasted*: en: diagram; de: technische Zeichnung, Schlagzeichnung; da: arbejdstegning; sv: arbetsritning; fi: työpiirros; ru: схема, технический рисунок
7. *teiskeelsed allikad*: (Spee *et al* 1998, nr 148)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond):* niplamine

10. *märkused, kommentaarid:*

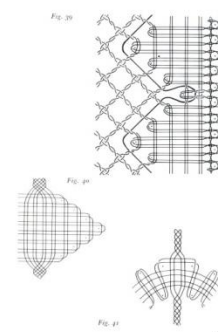
(1) Tehniline joonis on juhend, mille järgi mustriskeemi tehakse. Tehniline joonis on kõrval ja selle järgi sa... (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – ...teed selle mustriskeemi. (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Mustriskeemi peal teed tehnilise joonise järgi niplispitsi valmis. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19)

(2) Tehniline joonis on juhend, mille järgi valmistatakse mustriskeem. Mustriskeem on meil defineeritud. (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Sellest lausest saan aru, et tehnilise joonise järgi tehakse mustriskeem, mitte pits ei valmi. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Mina sain ka sinust niimoodi aru. (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Mustriskeem on see, mille peal ma teen pitsi, aga tehnilise joonise järgi niplan.. Mustriskeemi ja tehnilise joonise järgi valmib pits. Tehnilisel joonisel on erinevad värvid, mis näitab, kuidas sellel või teisel kohal mustriskeemil tuleb teha, et valmis saada pits. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Siis on vaja värvid sisse tuua. (M.-L. Jaanus 17.01.19)

(3) Mind eksitab „juhend“, mis võib olla ka nt pool lehekülge teksti. (T. Leemets 17.01.19) – See ei ole tekst, vaid joonis. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19)

(4) Rootsi õpikutes (vähemalt vanades, mis minul on) on kasutusel see variant, kus on mustvalgelt välja joonistatud niitide liikumine. Mulle endale meeldib kasutada seda, kuna siis ei pea värviliselt välja printima ja ajul ka lihtsam haarata, värve peab aju "tõlkima".

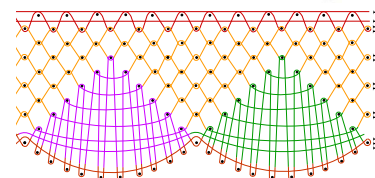
Võib-olla nii: „Tehniline joonis on joonis, mis selgitab niitide liikumist.“, seda võib teha Belgia värvikoodi või selle abil, et joonistad lihtsalt niitide liikumise välja. (S. Andreson e-kiri)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus:* vastu võtta (17.01.19)

12. *foto või joonis:* Tehniline joonis ja Belgia värvikoodidega tehniline joonis *Joonise allikad:* (ülal) Johanson, S. 1964. Knyppling. Bonas, lk 73; (all): teadmata

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/>
concept ID: 2047381310; andmebaasi kantud 20.11.18

14. Belgia värvikood

1. *termin:* et: Belgia värvikood

2. *muutevormid (omast., osast.):* Belgia värvikoodi, Belgia värvikoodi

3. *definiitsioon:* Belgia värvikood on igale lõögile vm tehnilisele võttele vastav värvikood.

4. *selgitus:* Belgia värvikoodi kasutatakse tehniliste jooniste tegemisel

6. *teiskeelsed vasted:* en: Belgian colour code; de: belgische Farbenkode; da: belgisk farvekode; sv: belgisk färgkod för arbetsritning; fi: belgialaiset värikoodit *pl.*; ru: бельгийский цвет, бельгийский цветной код

7. *teiskeelsed allikad:* (Spee *et al* 1998, nr 31)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond):* niplamine

10. *märkused, kommentaarid*: Mis see muu võte on? (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Nt kontuurniit, millega ei tehta otseselt lööki, ta jääb keerdude vahele. Löögina teda ei käsitleta. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (17.01.19)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 2092859512; andmebaasi kantud 20.11.18

15. *roheline koodivärv* (roheline)

1. *termin*: et: roheline koodivärv

2. *muutevormid (omast., osast.)*: roheline koodivärvi, rohelist koodivärvi

3. *definiitsioon*: Roheline koodivärv on Belgia värvikoodis poollöögi tähis.

4. *selgitus*: rohelisega tähistatakse niplamise tehnilisel joonisel poollööki

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: roheline

6. *teiskeelsed vasted*: en: green; de: grün; da: grøn; sv: grön; fi: vihreä; ru: зелёный

7. *teiskeelsed allikad*: (Spee *et al* 1998, nr 236)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: niplamine

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Mul tekkis küsimus värvikoodide juures, Belgia värvikood terminina on vajalik, kas aga kõik värvid eraldi terministada? Vastavate terminite juurde võiks lisada küll viite värvikoodidele. (E. Velsker 16.01.19) – Mul jälle selline küsimus, kuidas sõnastada? Sõnastikus on kirjas ainult värvid, nt roheline, green, grün... Terminibaasi panin praegu sellisel kujul: „Belgia värvikood: roheline“, aga seda pole jällegi lauses mugav kasutada. (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Kas see on omaette termin? (T. Leemets 17.01.19) – Võiks olla. Neid värvikoodide peaks teadma tehnilise joonise lugemisel. (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Kuidas seda kasutatakse? Kas öeldakse iga kord uuesti välja? (T. Leemets 17.01.19) – Sõnastikus olid ainult värvid. (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Seal võiks olla näiteks „roheline“ ja mingi märkus, et on Belgia värvikoodis. (T. Leemets 17.01.19) – Meie jaoks see „Belgia värvikood“ ei mängi suurt rolli. Teame, et see on Belgias kasutusele võetud, aga ta on koodina meile oluline. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Lihtsalt „roheline“ ära defineerida kui värvikood tehnilises joonises pole ka mõttekas. (M.-L. Jaanus 17.01.19) – „Roheline tehnilises joonises“ (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19)

(2) Roheline on üks värv selles värvikoodis. Nii on definiitsioon arusaadav. (T. Leemets 17.01.19) – Rohelise värvikoodiga on... (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Või roheline koodivärviga? Meil on Belgia värvikood, selles koodis on värvid ehk koodivärvid. (T. Leemets 17.01.19)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (17.01.19)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 2032784640; andmebaasi kantud 20.11.18

16. *lilla koodivärv* (lilla)

1. *termin*: et: lilla koodivärv

2. *muutevormid (omast., osast.)*: lilla koodivärvi, lillat koodivärvi

3. *definiitsioon*: Lilla koodivärv on Belgia värvikoodis linalöögi tähis.

4. *selgitus*: lillaga tähistatakse niplamise tehnilisel joonisel linalööki
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: lilla
6. *teiskeelsed vasted*: en: purple; de: lilla; da: violet, lilla; sv: violett, lila, purpur; fi: violetti, sinipunainen; ru: лиловый, фиолетовый
7. *teiskeelsed allikad*: (Spee *et al* 1998, nr 419)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: niplamine
10. *märkused, kommentaarid*: vt nr 15, p 10
11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (17.01.19)
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1185687968; andmebaasi kantud 20.11.18

17. *p u n a n e k o o d i v ä r v* (punane)

1. *termin*: et: punane koodivärv
2. *muutevormid (omast., osast.)*: punase koodivärvi, punast koodivärvi
3. *definiitsioon*: Punane koodivärv on Belgia värvikoodis täislöögi tähis.
4. *selgitus*: punasega tähistatakse niplamise tehnilisel joonisel täislöök
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: punane
6. *teiskeelsed vasted*: en: red; de: rot; da: rød; sv: röd; fi: punainen; ru: красный
7. *teiskeelsed allikad*: (Spee *et al* 1998, nr 426)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: niplamine
10. *märkused, kommentaarid*: vt nr 15, p 10
11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (17.01.19)
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1709530256; andmebaasi kantud 20.11.18

18. *o r a n ž k o o d i v ä r v* (oranž)

1. *termin*: oranž koodivärv
2. *muutevormid (omast., osast.)*: oranži koodivärvi, oranži koodivärvi
3. *definiitsioon*: Oranž koodivärv on Belgia värvikoodis tehnilise võtte (lisakeeruga poollöök, nõel ja poollöök) tähis.
4. *selgitus*: oranžiga tähistatakse niplamise tehnilisel joonisel võtet, mis on lisakeeruga poollöök, nõel ja poollöök
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: oranž
6. *teiskeelsed vasted*: en: orange; de: orange; da: orange; sv: orange; fi: oranssi; ru: оранжевый
7. *teiskeelsed allikad*: (Spee *et al* 1998, nr 360)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: niplamine
10. *märkused, kommentaarid*: vt nr 15, p 10
11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (17.01.19)
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1003647625; andmebaasi kantud 20.11.18

19. *pruun koodivärv* (pruun)

1. *termin*: et: pruun koodivärv

2. *muutevormid (omast., osast.)*: pruuni koodivärvi, pruuni koodivärvi

3. *definiitsioon*: Pruun koodivärv on Belgia värvikoodis tehnilise võtte (lisakeeruga poollöök, nõel ja lisakeeruga poollöök) tähis.

4. *selgitus*:

(1) pruuniga tähistatakse niplamise tehnilisel joonisel võtet, mis on lisakeeruga poollöök, nõel ja lisakeeruga poollöök

(2) taanlastel on siinkohal oma tähis

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: pruun

6. *teiskeelsed vasted*: en: brown; de: braun; da: brun; sv: brun; fi: ruskea; ru: коричневый

7. *teiskeelsed allikad*: (Spee *et al* 1998, nr 61)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: niplamine

10. *märkused, kommentaarid*: vt nr 15, p 10

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: vastu võtta (17.01.19)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1549914717; andmebaasi kantud 20.11.18

20. *roosa koodivärv* (roosa)

1. *termin*: et: roosa koodivärv

2. *muutevormid (omast., osast.)*: roosa koodivärvi, roosat koodivärvi

3. *definiitsioon*: Roosa koodivärv on poolteistlöögi tähis.

4. *selgitus*:

(1) roosaga tähistatakse niplamise tehnilisel joonisel poolteistlööki, mida kasutatakse vabakäelises niplamistehnikas

(2) roosa koodivärv ei ole Belgia värvikoodi osa; see on Kristiina Nemirovitš-Dantšenko täiendus

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: roosa

6. *teiskeelsed vasted*: en: pink; de: rosa; da: lyserød; fi: vaaleanpunainen; ru: розовый

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: niplamine

10. *märkused, kommentaarid*: vt nr 15, p 10

(1) Jõuame tagasi, kus olime enne. „Poolteist-täislöök“ võiks olla „poolteistlööök“. Mulle väga meeldiks, aga kui tõepoolest on juurdunud „poolteist-täislöök“, siis... (T. Leemets 17.01.19) – Kas juurutame ümber? (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Juurutage mind ümber, sest mina võtsin selle kasutusele. Tõlkisin selle inglise keelest või soome keelest. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Siis asumume sind veenma lühemat terminit kasutama! ☺ (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Mulle tundub, et *poolteistlööök* on sama loogiline nagu *poollööök*. Kui muidugi tahta pikka asja, siis peaks selle kirjutama kokku ja panema sidekriipsu vahele: „poolteist-täislööök“. Niimoodi kahes sõnas ei saa see keeleliselt olla. *Täislööök* on loogiline, kui on vastandus *täislööök* ja *poollööök*. *Poolteist-täislööök* on nagu liiast. (T. Leemets 17.01.19) – Nii võõras on „poolteistlööök“, aga ega ma ei vaidle vastu. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Kuna see on sinu termin ja arvatavasti sina kasutad seda kõige rohkem, siis võib neid kasutada ka ju sünonüümidenä ja katsetada

tekstis, kumba varianti on mugavam kasutada. (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Praegu oleks hea, kui oleks rohkem erialaspetsialiste, kes arvamust avaldaksid. (T. Leemets 17.01.19)

(2) Roosa on värvikoodis poolteistlöögi tähis. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Päris tore lause tuli „poolteistlöögiga“ ☺ (M.-L. Jaanus 17.01.19)

(3) Seda kasutatakse vabakäelise niplispitsi ja lõimeniplise juures. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Kas lõimeniplis on ka vabakäelises niplamistehnikas tehtav? (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Jah. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: vastu võtta (17.01.19)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1549624698; andmebaasi kantud 20.11.18

21. *sinine koodivärv* (sinine)

1. *termin*: et: sinine koodivärv

2. *muutevormid (omast., osast.)*: sinise koodivärvi, sinist koodivärvi

3. *definiitsioon*: Sinine koodivärv on Belgia värvikoodis palmiku tähis.

4. *selgitus*: sinisega tähistatakse niplamise tehnilisel joonisel palmikut, mis on täislöökide rida

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: sinine

6. *teiskeelsed vasted*: en: blue; de: blau; da: blå; sv: blå; fi: sininen; ru: голубой

7. *teiskeelsed allikad*: (Spee *et al* 1998, nr 40)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: niplamine

10. *märkused, kommentaarid*: vt nr 15, p 10

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: vastu võtta (17.01.19)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1978841544; andmebaasi kantud 20.11.18

22. *kollane koodivärv* (kollane)

1. *termin*: et: kollane koodivärv

2. *muutevormid (omast., osast.)*: kollase koodivärvi, kollast koodivärvi

3. *definiitsioon*: Kollane koodivärv on Belgia värvikoodis kontuurniidi tähis.

4. *selgitus*: kollasega tähistatakse niplamise tehnilisel joonisel kontuurniiti

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: kollane

6. *teiskeelsed vasted*: en: yellow; de: gelb; da: gul; sv: gul; fi: keltainen; ru: жёлтый

7. *teiskeelsed allikad*: (Spee *et al* 1998, nr 628)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: niplamine

10. *märkused, kommentaarid*: vt nr 15, p 10

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: vastu võtta (17.01.19)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1694348454; andmebaasi kantud 20.11.18

23. *m u s t r i p a p p*

1. *termin*: et: mustripapp
2. *muutevormid (omast., osast.)*: mustripapi, mustripappi
3. *definiitsioon*: Mustripapp on alus, millel on niplamise mustriskeem.
4. *selgitus*: tavaliselt papitükk, kuhu muster prinditakse, või papile liimitud mustri pildiga paber.
6. *teiskeelsed vasted*: en: pricking; de: Musterblatt, Papp; da: prikkebrev; sv: knypplmönster; fi: pistemalli, mynsteri; ru: сколок, картон
7. *teiskeelsed allikad*: (Spee *et al* 1998, nr 411)
8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: niplamine
11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (17.01.19)
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1210729004; andmebaasi kantud 20.11.18

NIPLAMISE PÕHITERMINEID

24. *rist*

1. *termin*: et: rist
2. *muutevormid (omast., osast.)*: risti, risti
3. *definiitsioon*: Rist on niplamise tehniline võte, mille puhul vasakpoolse niplipaari teine pulk liigub üle parempoolse paari esimese pulga.
6. *teiskeelsed vasted*: en: cross; de: Kreuz *n.*; sv: kors; fi: risti; ru: крест *m.*
en: cross ['rist']; de: Kreuzen *n.* ['ristamine'] (Looga 2012, lk 66)
7. *teiskeelsed allikad*: (Spee *et al* 1998, nr 126); sv: (dict.cc); fi: (SmES); ru: (EVS)
8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: niplamine
10. *märkused, kommentaarid*: Kuidas saksa keeles on *rist*, *ristama*, *ristamine* nagu saksa tavakeeleski või? (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Ma ei tea. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Kas sa polegi siis saksa keeles niblanud? (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Ma niplan tavaliselt kätega ja raamatutes on kõik pildid eesti keeles. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Sellise terminoloogia puhul oleks piltidest palju abi. (T. Leemets 17.01.19) – Palun pilte, fotosid ja jooniseid! (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Kuhu? (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Iga termini juurde, kus su niplaja pilk ütleb, et oleks eestikeelseid pilte juurde vaja. (M.-L. Jaanus 17.01.19)
11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (17.01.19); *terminibaasist* puudub

25. *ristama*

1. *termin*: et: ristama
2. *muutevormid (da-infin., ains. I pööre olevikus ja lihtminevikus)*: ristata, ristan, ristasin
teonimi: ristamine
3. *definiitsioon*: Ristama on niplamisel risti võtet kasutama.
6. *teiskeelsed vasted*: en: to cross, crossing; de: kreuzen; da: krydse; sv: korsning; fi: ristiinlyönti (?) ['ristilöök']; ru: перекрещать
ristama, ristuma: ristetä (SmES)

7. *teiskeelsed allikad*: (Spee *et al* 1998, nr 127)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: niplamine
10. *märkused, kommentaarid*: vt nr 24 p 10
11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (17.01.19); *terminibaasist* puudub

26. *keerd*

1. *termin*: et: keerd
2. *muutevormid (omast., osast.)*: keeru, keerdu
3. *definiitsioon*: Keerd on niplamise tehniline võte, mille puhul liiguvad üheaegselt mõlema niplipaari parempoolsed pulgad üle vasakpoolsete pulkade.
6. *teiskeelsed vasted*: en: twist; de: drehen (?) ['keerama']; da: sno, snoning; sv: vrida, sno; fi: kierrellyönti (?) ['keerulöök']; ru: крютка
 en: twist; de: Drehen *n.* ['keeramine']; de: Drehunger ['keerd'] (Looga 2012, lk 66)
7. *teiskeelsed allikad*: (Spee *et al* 1998, nr 587)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: niplamine
10. *märkused, kommentaarid*: Teiskeelseid vasteid peaks muust kirjandusest üle kontrollima, sest need ei taha grammatiliselt hästi klappida. (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Mhm. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19)
11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (17.01.19); *terminibaasist* puudub

27. *keerama*

1. *termin*: et: keerama
2. *muutevormid (da-infin., ains. I pööre olevikus ja lihtminevikus)*: keerata, keeran, keerasin
 teonimi: keeramine
3. *definiitsioon*: Keerama on niplamisel keeru võtet kasutama.
6. *teiskeelsed vasted*: en: to twist; de: drehen; da: sno, snoning; sv: vrida, sno
 fi: kierrellyönti (?) ['keerulöök']; ru: крутить, вить
 kiertää: keerata (SmES, ESMS)
7. *teiskeelsed allikad*: (Spee *et al* 1998, nr 587)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: niplamine
10. *märkused, kommentaarid*: Kõlatehnikas on termin (*kõlasid*) *keerama* (ja *pöörama*). Mida niplates keeratakse ja ristatakse? Niite? (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Niblates keeratakse ja ristatakse niite, mis on poolitud puust või luust pulkadele. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19)
11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (17.01.19); *terminibaasist* puudub

28. *lisakeerd*

1. *termin*: et: lisakeerd
2. *muutevormid (omast., osast.)*: lisakeeru, lisakeerdu
3. *definiitsioon*: Lisakeerd on keerd, mida tehakse enne või pärast põhilööke.
4. *selgitus*: Belgia värvikoodis oranž ja pruun

6. *teiskeelsed vasted*: en: additional twist; de: zusätzliche Drehunger;

7. *teiskeelsed allikad*: (Looga 2012, lk 66)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: niplamine

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) „Lisakeerd on niplamise tehniline võte, mille puhul tuleb keeru võtet korrata.“ Mis on lisakeerd? (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Kui teed poollööki: keerd ja rist, siis lisakeeruga teed: keerd, keerd ja rist. Enne tehakse lisakeerd ja siis hakatakse lööki tegema. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Ma loen siit välja, et lisakeerdu tehakse alati pärast keerdu. (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Lisakeerd tehakse alati enne lööki. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19)

(2) Lisakeerd on küllaltki iseennast seletav liitsõna, kui just ei tehta midagi kindlat enne või pärast seda. (T. Leemets 17.01.19) – „Lisakeerd on niplamise tehniline võte, mida tehakse enne või pärast põhilööki.“ Ma tahaks nagu neid üldistada, neid pole mõtet ükshaaval välja tuua. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19)

(3) Seda tehakse siis lisaks, täiendavalt põhilöögile? Kas see annab põhilöögile midagi juurde? (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Võte, mida tehakse lisaks põhilöögile, kas see liiga lai ei ole? Kas see, mida tehakse lisaks põhilöögile, saab olla ainult keerd? (T. Leemets 17.01.19) – Jah. Lisaristi ei ole, ainult lisakeerd on. See on sama, mis keerd, aga teatud olukordades tuleb seda rohkem teha, kui löögis tehakse. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Siis me saame öelda, et lisakeerd on keerd, mis... (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Mis teda eristab keerust? (T. Leemets 17.01.19) – ...mida tehakse enne või pärast põhilööke. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (17.01.19); *terminibaasist* puudub

29. niplamispulk (pulk)

1. *termin*: et: niplamispulk

2. *muutevormid (omast., osast.)*: niplamispulga, niplamispulka

3. *definiitsioon*: Niplamispulk on niplamise tööriist, millele poolitakse niplamislõng.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: niplispitsi pulk, nippel, niplispulk, pitsipulk

6. *teiskeelsed vasted*: en: bobbin; de: Klöppel; da: kniplepind, kniplestok; sv: knyppepinne; fi: nypylä, papelo, kapula, palikka; ru: коклюшка

7. *teiskeelsed allikad*: (Spee *et al* 1998, nr 43)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: niplamine

10. *märkused, kommentaarid*: (1) „Pulkadega kudumiseks läks vaja (...) pulkasid, mille ümber pitsi niit oli mähitud, on kuni 60, vahest ka rohkem.“ (Manninen 1993/1925, lk 44)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1603361175; andmebaasi kantud 12.12.17

30. niplamispulga kael

1. *termin*: et: niplamispulga kael

2. *muutevormid (omast., osast.)*: niplamispulga kaela, niplamispulga kaela

4. *selgitus*: „Õhem osa pulga teises otsas on k a e l (luka).“ (Manninen 1993/1925, lk 44)

- 5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: luka (Manninen 1993/1925, lk 44)
- 8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: niplamine
- 11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub
- 13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1476955177;
andmebaasi kantud 12.12.17

31. niplipaar (paar)

- 1. *termin*: et: niplipaar
- 2. *muutevormid (omast., osast.)*: niplipaari, niplipaari
- 3. *definitioon*: Niplipaar on kaks töös kõrvuti asetsevat niplamispulka.
- 5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: pulgapaar (Loone 2012, lk 65)
- 6. *teiskeelsed vasted*: en: pair of bobbins; de: klöppelpaar
- 7. *teiskeelsed allikad*: (Loone 2012, lk 65)
- 8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: niplamine
- terminoloogiamisjoni otsus*: puudub; *terminibaasist* puudub

32. lahtise niplipaariga niplamine

- 1. *termin*: et: lahtise (nipli)paariga niplamine
- 2. *muutevormid (omast., osast.)*: lahtise (nipli)paariga niplamise, lahtise (nipli)paariga niplamist
tegusõna: lahtise niplipaariga niplama
- 3. *definitioon*: Lahtise niplipaariga niplamine on löögi alustamise töövõtte rull- ja rõngaspadjal.
- 4. *selgitus*: peopesad on ülespoole
- 6. *teiskeelsed vasted*: en: open method; de: offene Methode; da: åben metode;
fi: avoin menetelmä; ru: открытый метод
- 7. *teiskeelsed allikad*: (Spee *et al* 1998, nr 355)
- 8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: niplamine
- terminoloogiamisjoni otsus*: puudub; *terminibaasist* puudub

33. kinnise niplipaariga niplamine

- 1. *termin*: et: kinnise (nipli)paariga niplamine
- 2. *muutevormid (omast., osast.)*: kinnise (nipli)paariga niplamise, kinnise (nipli)paariga niplamist
tegusõna: kinnise niplipaariga niplama
- 3. *definitioon*: Kinnise niplipaariga niplamine on löögi alustamise töövõtte lamedal padjal ja Soome padjal.
- 4. *selgitus*: peopesa on allapoole
- 6. *teiskeelsed vasted*: en: closed method; de: geschlossene Methode; da: lukket metode;
fi: suljettu menetelmä; ru: закрытый метод
- 7. *teiskeelsed allikad*: (Spee *et al* 1998, nr 95)
- 8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: niplamine
- terminoloogiamisjoni otsus*: puudub; *terminibaasist* puudub

34. jooksev niplipaar (jooksupaar)

3. *definitioon*: Jooksupaar on niplipaar, mis liigub horisontaalselt vasakult paremale ja vastupidi.

6. *teiskeelsed vasted*: en: worker(s), workerpair; de: Läufer, Laufpaar; da: gangpar; sv: gångpar; fi: kulkupari; ru: ходовая пара

7. *teiskeelsed allikad*: en, de, da, sv, fi: (Spee *et al* 1998, nr 622); en, de: (Looga 2012, lk 65); ru: (Kirillova 2014, lk 25)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: niplamine

terminoloogiamisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

35. seisev niplipaar

3. *definitioon*: Seisev paar on niplipaar, mille lõngade vahelt liigub läbi jooksupaar.

4. *selgitus*: Paar liigub vertikaalselt ülevalt alla terve pitsi pikkuses, sisemises või välimises servas.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: passiivne paar, lõikuv paar

(1) Kristiina Nemirovitš-Dantšenko kasutab väljendit „passiivne paar“.

(2) Lia Looga kasutab väljendit „lõikuv paar“.

6. *teiskeelsed vasted*: en: passive pair, hanging pair; de: Risspaar, Längspaar; da: passive par, hængende par; sv: hängande par, lodräta par; fi: loimipari; ru: доле́вая пара f.; крайняя доле́вая пара ('pikisuunaline äärepaar')

7. *teiskeelsed allikad*: (Spee *et al* 1998, nr 379); ru: (Kirillova 2014, lk 25)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: niplamine

terminoloogiamisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

36. lõök

1. *termin*: et: lõök

2. *muutevormid (omast., osast.)*: lõõgi, lõõki

3. *definitioon*: Lõök on niplamise võte, mis koosneb ristide ja keerdude süstemaatilise jadast.

6. *teiskeelsed vasted*: en: bobbin lace stitch; de: Klöppelschlag *m.*, Schlag *m.*; da: slag; sv: knypplslag, slag; fi: lyönti; ru: коклюше́чный шов

7. *teiskeelsed allikad*: (Spee *et al* 1998, nr 45)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: niplamine

10. *märkused, kommentaarid*: Definitioon sobib. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Ei leia, mille kallal keeleliselt norida. (T. Leemest 17.01.19) – Vastu võtta. (M.-L. Jaanus 17.01.19)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (17.01.19); *terminibaasist* puudub

37. poollõök

1. *termin*: et: poollõök

2. *muutevormid (omast., osast.)*: poollõõgi, poollõõki

3. *definitioon*: Poollöök on rist ja keerd või keerd ja rist, sõltuvalt sellest, kas alustatakse lahtise või kinnise niplipaariga.
4. *selgitus*: lamedal padjal: rist, keerd; rullpadjal: keerd, rist,
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: võrgulöök *mitte* sünonüüm, kuna võrgulöögid on: poollöök, täislöök ja poolteistlöök.
6. *teiskeelsed vasted*: en: half stitch; de: Halbschlag *m.*, Netzschlag *m.*; da: halvslag, enkeltslag; sv: halvslag, enkelslag; fi: puolilyönti, verkkolyönti; ru: цетка
7. *teiskeelsed allikad*: (Spee *et al* 1998, nr 240)
8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: niplamine
10. *märkused, kommentaarid*:
 - (1) Sain aru, et sõltub sellest, kas tehakse lamedal või rullpadjal. (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Kas peopesa on all või peopesa on üleval. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19)
 - (2) Uue teooria valguses on sünonüüm võrgulöök eksitavaks muutunud. (M.-L. Jaanus 17.01.19) vt *võrgulöök*, nr 49
11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (17.01.19); *terminibaasist* puudub

38. täislöök

1. *termin*: et: täislöök
2. *muutevormid (omast., osast.)*: täislöögi, täislööki
3. *definitioon*: Täislöök on kaks järjestikust poollööki.
4. *selgitus*: lamedal padjal: rist keerd, rist, keerd; rullpadjal: keerd, rist, keerd, rist
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: võrelöök (Looga 2012)
6. *teiskeelsed vasted*: en: cloth stitch and twist; de: Ganzschlag *m.*, Doppelschlag *m.*; da: helslag, dobbeltslag; sv: dubbelslag; fi: kokolyönti
en: whole stitch; de: Ganzschlag *m.* (Looga 2012, lk 65)
7. *teiskeelsed allikad*: (Spee *et al* 1998, nr 99)
8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: niplamine
11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (17.01.19); *terminibaasist* puudub

39. poolteistlöök

1. *termin*: et: poolteistlöök
2. *muutevormid (omast., osast.)*: poolteistlöögi, poolteistlööki
3. *definitioon*: Poolteistlöök on kolm järjestikust poollööki või poolteist täislööki.
4. *selgitus*: kasutatakse vabakäelise niplis- ja lõimepitsi tegemisel. Rullpadjal: keerd, rist, keerd, rist, pingutus, keerd, rist.
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: poolteist-täislöök
6. *teiskeelsed vasted*: da: halvandenslag; sv: halvannanslag
7. *teiskeelsed allikad*: (Andreson 2019)
8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: niplamine
10. *märkused, kommentaarid*: „Eestikeelses niplispitsialases kirjanduses ei ole poolteistlööki varem nimetatud. Bodil Tornehave (1987; 1990) nimetab lööki taani keeles halvandenslag.

Kristina Malmberg on võtnud selle mõiste kasutusele ka rootsikeelses terminoloogias, kus see kõlab üsna sarnaselt – halvannanslag (Malmberg 2002, lk 85). Sõna *halv-annan-slag* saab tõlkida pool ja veel üks lõök. Eestikeelses terminoloogias sobib seega lõögi nimetusena *poolteistlõök*.“ (Andreson 2019)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (17.01.19); *terminibaasist* puudub

40. linalõök

1. *termin*: et: linalõök

2. *muutevormid (omast., osast.)*: linalöögi, linalööki

3. *definiitsioon*: Linalõök on rist, keerd ja rist.

4. *selgitus*: lamedal ja rullpadjal: rist, keerd, rist

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: linaselõök, lõuendilõök (Looga 2012)

6. *teiskeelsed vasted*: en: cloth stitch, whole-, linen stitch; de: Leinenschlag *m.*; da: lærredsslag; sv: vävslag; fi: liinalyönti, ¾-lyönti; ru: полотнянка

7. *teiskeelsed allikad*: (Spee *et al* 1998, nr 101); en, de: (Looga 2012, lk 65)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: niplamine

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Lamedal ja rullpadjal ühte moodi. Aga teistel patjadel? (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Põhimõtteliselt polegi teist tüüpi patju. Kinnise ja lahtise paariga tegemine. Mõlemal on üks ja seesama. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Rist ees, rist taga, keerd keskel. See on ju pääsuke! ☺ Ei, pääsukesel oli hark ees, hark taga, kera keskel. (M.-L. Jaanus 17.01.19)

(2) Soome keeles on kolmveerandlõök. (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Ühes vanas L. Kiviloo õppematerjalis oli ka ja ma ei saanud aru, miks see nii keeruliseks on aetud. Aga seda sõna ei kasutata enam. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (17.01.19); *terminibaasist* puudub

41. äärelõök

1. *termin*: et: äärelõök

2. *muutevormid (omast., osast.)*: äärelöögi, äärelööki

3. *definiitsioon*: Äärelõök on lõök niplispitsi siseservas.

4. *selgitus*:

(1) siseserv on kangapoolne serv

(2) üldiselt kasutatakse äärelöögi kolme paari ja nõi asetatakse kahe välimise paari kõrvale

(3) seespoolse nõiaga äärelõök, väljaspoolse nõiaga äärelõök

6. *teiskeelsed vasted*: en: inside edge; de: Innenseite, Innenrand; da: inderste;

sv: insida, inner kant; fi: sisäreuna; ru: край внутри

en: edging stitch; de: Randschlag *m.* (Looga 2012, lk 65)

7. *teiskeelsed allikad*: (Spee *et al* 1998, nr 273)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: niplamine

9. *näitelaused*: „Äärelööke on kahesuguseid: seespoolse nõiaga äärelõök ja väljaspoolse nõiaga äärelõök.“ (Looga 2012, lk 65)

10. märkused, kommentaarid:

(1) Äärelöök on niplispitsi sisemises servas. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Saime teada, kus ta on, aga ehk peaks lisama ka, mis ta on. (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Ilmselt on ta löök. (T. Leemets 17.01.19)

(2) Kumb see sisemine ja kumb see välimine serv pitsil on? (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Pitsi sisemine serv on see, kuhu külge õmmeldakse kangas. Ja kui tehakse vahepitsina, siis on mõlemad servad siseservad. Nii kirjutab Liia Looga. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Kas *pitsi siseserv* ja *pitsi välisserv* vajavad ka defineerimist? (M.-L. Jaanus 17.01.19)

(3) Mis on seespoolne nõel? (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Kui üldiselt pannakse nõel kahe paari vahele, siis seal pannakse kahe paari kõrvale. Siis ta ongi seespoolne, sest ta ei jää mustrist väljapoole, vaid mustri sisse. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Siit tulevad uued terminid, nt *seespoolne nõel*, *väljaspoolne nõel*, *pitsi sise- ja välisserv*. (M.-L. Jaanus 17.01.19)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (17.01.19); *terminibaasist* puudub

42. pöördelöök

1. *termin*: et: pöördelöök

2. *muutevormid (omast., osast.)*: pöördelöögi, pöördelööki

6. *teiskeelsed vasted*: en: turning stitch; de: Umkehrschlag *m.*

7. *teiskeelsed allikad*: (Looga 2012, lk 65)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: niplamine

10. *märkused, kommentaarid*: Tehakse üks lisakeerd ja üks ja sama paar läheb lihtsamalt (keeruga) tagasi. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19)

terminoloogiamisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

43. kontuurniit

1. *termin*: et: kontuurniit

2. *muutevormid (omast., osast.)*: kontuurniidi, kontuurniiti

3. *definiitsioon*: Kontuurniit on lisa lõng niplipaari keerdude vahel.

4. *selgitus*:

(1) üksik lõng, mis kinnitatakse paari keerdude vahele

(2) kontuurniit on enamasti jämedam, kui niplamise niit.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: tavaline kontuurniit ja kontuurniidi kett ahel pistetes (kett-kontuurniit) (Looga 2012)

6. *teiskeelsed vasted*: en: gimp, outline thread; de: Konturfaden, Zierfaden;

da: indlægstråd, konturtråd; sv: lantråd, konturtråd; fi: laanalanka; ru: скахъ, нитка контура *f.*

en: gimp; de: Konturfaden *m.* (Looga 2012, lk 65)

7. *teiskeelsed allikad*: (Spee *et al* 1998, nr 229)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: niplamine

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (17.01.19)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1233975522; andmebaasi kantud 20.11.18

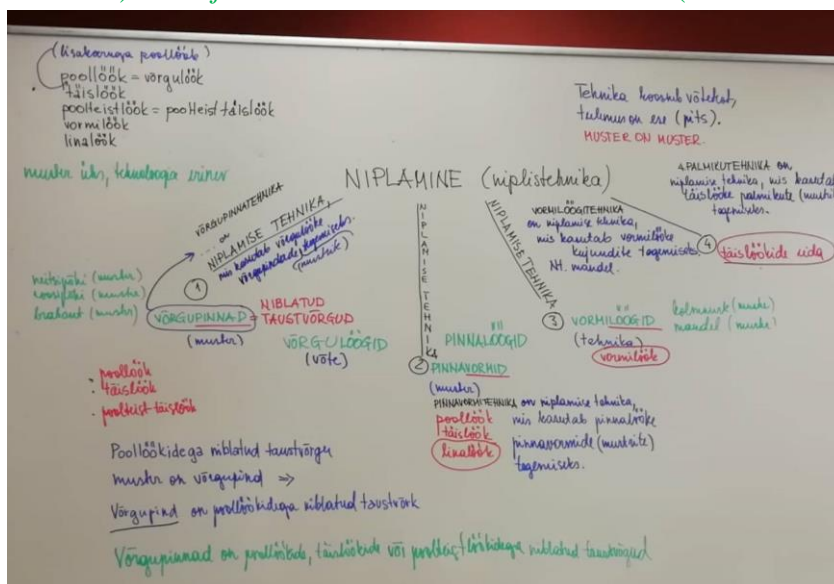
TEOORIAST

(1) Mind ajavad segadusse „pind“, „vorm“ ja „palmik“. Kas need on mustrid? (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Võrgupind on võrguline taust. Pinnavormid on need, kuidas motiivid võrguliselt pinda tekivad. Palmikuid saab võrgupinnana (taustana) kasutada ja samas saab ka pitsi ääri ääristada. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Kas saab öelda, et: niplispitsi muster jaguneb... (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Ei, see ei ole muster, vaid... muster kui pits... (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Sel juhul on praegu nii, et pitsid jagunevad: pinnad, vormid ja palmikud. (T. Leemets 17.01.19) – Mida me siis jagame? Võrke? (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Kui me jagame võrke ja alajaotustes ei ole ühtegi „võrku“ enam, siis mida me tegelikult jagame? Ja siis lisanduvad võrgu pinnad, mille alaliigid on põhjad. (T. Leemets 17.01.19)

(2) Võib-olla ei peaks *palmikuid* üksikult palmikutena välja tooma, vaid vormilöökidest... Mõlemat (vormilööki ja palmikut) tehakse kahe paariga. Siis on hoopis võrgupinnad, pinnavormid ja vormilöögid. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19)

(3) Kas nt neitsipõhi on muster? (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Kõik on muster. Tal on teistsugused võtted kui lihtsalt... (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Kui prooviks nii: ..jagunevad võrgupinnalisteks mustriteks, võrgupinnavormilisteks mustriteks ja palmikulisteks mustriteks? (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Need pole suuremad asjad terminid. Liiteid võiks vähem olla. (T. Leemets 17.01.19)

(4) Saan aru, et „võrgupinnad“, „pinnavormid“ ja „palmikud“ on teatud üksused, mis eristuvad tehnoloogiliselt. Neil kõigil on oma tehnoloogia ja sisuliselt on siin tegemist tehnoloogiapõhise jaotusega? (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Jah. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Need kolm üksust kokku on niplamise tehnoloogia. Aga muster pole tehnoloogia. Siis ei saa neid tõepoolest mustri kaudu jagada. (...) Saan aru, et need kolm üksust on niplamise tehnoloogia kolm peamist tehnikate gruppi, nagu silmuskudumise tehnoloogias eristatakse *koekirjalist kudumist, kirjamist ja roosimist*. (vt ka lisa 3) Nt *kirjamine* on silmuskudumise tehnika. (M.-L. Jaanus 17.01.19)

Hakkame joonistama. Meil on *niplamine*, mille me ka *niplistehnikaks* ristasime. See jaguneb niplamise tehnikateks ehk *niplamistehnikateks*. Praegu saime kolm suuremat tehnikarühma. (M.-L. Jaanus 17.01.19) – *võrgupinnad*, *pinnavormid* ja *vormilöögid* (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – „Pind“, „vorm“, „löökk“ on vaja saada ühise nimetaja alla. Me võime neile lisada

liigitunnuse, mis on praegusel juhul „tehnika“. Kas see kõlab loogiliselt? (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Võib-olla nii jah. *Niplamine* on tegevus, *löök* on tegevus, aga *vorm* ja *pind* ei ole kindlasti tegevus, vaid pigem tulemus. *Niplamine*, mis on nende katus, on ka tegevus. (T. Leemets 17.01.19) – *Võrgupinnad* ja *pinnavormid* tehakse ka löökidega. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Kõigi kolme alajaotuse ühiseks tunnuseks on see, et neid tehakse löökidega, mis on tehnoloogiasse puutuv. (M.-L. Jaanus 17.01.19)

Niplaja niplab võrgupindu (osa pitsist), mis on tulemus. Need pitsid on võrgupinna mustriga. Paneme skeemil löögid punasega ja mustrid rohelisega. (M.-L. Jaanus 17.01.19)

Arutluse käigus selgus, et niplamine võiks tehnoloogiliselt jaguneda neljaks peamiseks haruks: võrgupinnad (skeemil nr 1), pinnavormid (skeemil nr 2), vormilöögid (skeemil nr 3) ja palmikud (skeemil nr 4).

Löök. Ma näen siin, et on olemas löögid: poollöök, täislöök, linalöök, poolteist-täislöök... kui on „poollöök“, siis võiks olla ka „poolteistlöök“... Ja siis on veel vormilöök. Siit tuleb välja igasuguseid löögi liike väga kenasti: pool-, täis-, poolteist- ja siis on veel vormi- ja lina-. (...) Ma ei tea, kas keegi seda kasutaks, aga minu arvates saaks öelda „poolteistlöök“, nii nagu öeldakse „poollöök“. See „poolteist täislöök“ ei kõla väga hästi. (T. Leemets 17.01.19) – Ma arvan samamoodi. (...) Kas *võrgulöök* oli ka olemas? (M.-L. Jaanus 17.01.19) – *Võrgulöök* on sama, mis *poollöök*. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Siis need on sünonüümid. (...) Kas nende kolme esimese [pool-, täis-, poolteist-] löögiga saab võrku? (T. Leemets 17.01.19) – Jah. Muudest tuleb *pinnavorm*. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Siis võib see linalöök olla teistsugune küll. (T. Leemets 17.01.19)

Ma ei ole muidugi asjatundja, aga kui oleks mingi selline jaotus: ***võrgulöögid*, *pinnalöögid*, *vormilöögid***, siis tundub loogiline. „Võrgulised löögid“ mulle väga ei meeldi, sest see tundub nagu oleks mingite löökide väljanägemine. (T. Leemets 17.01.19) *Võrgulöök* läheks segamini *poollöögiga*. Tundub, et niplajate mõte on ka selles suunas liikunud. (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Võrgulised löögid ja võrgulöögid läheks ka omavahel segamini. (T. Leemets 17.01.19)

Pind. ...linalöökidega tuleb lihtsalt pind, selline linane pind. Teistel on keerd sees ja tuleb võrguline pind. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Mida sa pead silmas, kui räägid pinnast? Mis see „pind“ on? (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Tulemus. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19)

Tehnika. Mulle meeldiks jagada niplamise tehnoloogia tehnikateks, millel oleks nimetused, kus on ära tunda, et tegemist on tehnikaga. Iga tehnika koosneks omakorda võtetest, mis on igale konkreetsele tehnikale omane ja ainuomane. (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Aga kui võtta kasutusse *võrgulöögid*, *pinnalöögid*, *vormilöögid*? (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Alustame definitsioonist: ...on niplamise tehnika, mis kasutab võrgulööke võrgupinna (mustrite) tegemiseks. Niblatud taustavõrgud, mis on neitsipõhi, roosipõhi, Brabant jne. See on võrgulöökidega kasutamine. Võrgulöögid laiemas tähenduses on poollöök, täislöök, poolteistlöök ja lisakeeruga poollöök. (M.-L. Jaanus 01.01.19) – Lisakeeruga poollöök on poollöögi alaliik. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Siis tehnoloogiliseks iseärasuseks võrgulöögid, mis oleks ka vaja sel juhul ära defineerida. Kuidas on selle tehnika nimetus, mille tulemuseks on võrgupinnad ja tehnoloogiliseks eripäraks võrgulöökidega kasutamine? (...) Võime selle kenasti kirja panna, saata niplajatele ja oodata neilt tagasisidet, kuidas neile selline teooria passib.

Ülejäänud kolme skeemil oleva tehnika kohta saab samamoodi eriomase tunnuse leida, definitsiooni kirjutada ja küsida, kuidas nimetada *t e h n i k a t*. (M.-L. Jaanus 17.01.19)

Teooria

Algteooria. Niplamine ehk niplistehnika jaguneb niplamistehnikateks: võrgupinnad (neitsipõhi ehk roosipõhi), pinnavormid (poollöökidega, täislöökidega, linalöökidega pinnavormid) ja palmikud

Võrgupinnad saab jagada: poollöökidega võrgupinnad (nt lisakeeruga ja poollöögiga võrgupind), täislöökidega võrgupinnad (nt pooleteist täislöögiga võrgupind), neitsipõhi (ehk roosipõhi) võrgupinnad, mustrimotiividega võrgupinnad (nt ämblik, pinnavormilised motiivid), vormilöökidega võrgupinnad (nt mandel), brabant võrgupinnad.

Teooria arendus. Tehnoloogia (*niplamine*) koosneb tehnikatest (niplamise tehnika e. *niplamistehnika*), tehnika (s.o võttestik) koosneb võtetest (*löök*) ja lõpptulemuseks on ese ehk teatud mustri niplispits; esemel on muster (*niplispitsi muster*, *niplamismuster*). (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Ilmselt võib ka muster mingitel tingimustel olla tulemus. (T. Leemets 17.01.19) – Mu peas oli see loogika, et *vikkelkiri* on muster, vikeldamise tehnikas valmivad *vikkelkindad* (vikeldatud kindad, vikkelmustriga kindad). (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Jah, praegusel juhul valmib pits. (T. Leemets 17.01.19)

Muster on muster. Tehnikad võivad ju olla erinevad, aga teha saab sama mustri. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Tehnika mõjutab mustrit, ju? Või kuidas? (M.-L. Jaanus 17.01.19)

Selle tahvli skeemi järgi saab luua teooria. Meil on siin juba tehnoloogia jagatud neljaks tehnikaks, olemas on mustrite ja võtete nimetused, välja toodud tehnika tunnused ja kirjutatud definitsioonid. Tehnikate nimetused on veel tinglikud, kuid neid saab kohendada. Kuidas oleks võrgupinnatehnika, pinnavormitehnika, vormilöögi tehnika, palmikutehnika? Ma panen kirja, vaata, mis tunne ütleb. (M.-L. Jaanus 17.01.19) – „Vormilöögithehnika“ peaks kindlasti olema kokkukirjutatud, muidu tuleb jälle üks „kartulite põld“. (T. Leemets 17.01.19)

44. võrgupinnatehnika

1. *termin*: et: võrgupinnatehnika

2. *muutevormid (omast., osast.)*: võrgupinnatehnika, võrgupinnatehnikat

3. *definitsioon*: Võrgupinnatehnika on niplamistehnika, mis kasutab võrgulööke võrgupindade (mustrite) tegemiseks.

4. *selgitus*: võrgupindadeks (võrgupinnamustriteks) on nt neitsi- e. roosipõhi ja Brabant

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: niplamine

9. *näitelaused*: „Lööke kombineerides moodustuvad erinevad **võrgupõhjad**. Käesoleva uurimustöö kontekstis on olulised täis-, poolteist- ja topeltlöökidega, aga ka brabant- ja roosipõhi...“ (Andreson 2019)

10. *märkused, kommentaarid*:

Kas neitsipõhi ehk roosipõhi on mustri nimi? (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Jah. Sinna läheb ka Brabant, aga ülejäänud on kas poollöökidega tehtud võrgupinnad või täislöökidega tehtud

võrgupinnad või pooleteist täislöögiga tehtud võrgupinnad. See viimane on vabakäeline. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Siis on jälle „pind on muster“. (T. Leemets 17.01.19) – Ma räägin nii, nagu meil tänapäeval räägitakse. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Võrgupinnad on poollöökide, täislöökide või (ja) poolteistlöökidega niblatud taustvõrgud. Kas nii võib öelda? (M.-L. Jaanus 17.01.19) – See juba sobib. Aga kasutada võib ühte või kõiki kolme. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

45. võrgulöök

1. *termin:* et: võrgulöök

2. *muutevormid (omast., osast.):* võrgulöögi võrgulööki

3. *definiitsioon:* Võrgulöök on võrgupinnatehnika löök, milleks võivad olla poollöögid, täislöögid ja poolteistlöögid.

4. *selgitus:* alajaotus võrgulöögid

(1) võrgulöögid on: poollöök, täislöök ja poolteistlöök

(2) mitte segi ajada poollöögi sünonüümiga, mis on samuti võrgulöök

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond):* niplamine

10. *märkused, kommentaarid:* vt eespool rohelises kirjas teooriaarutlust ja skeemi

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

46. võrgupinna muster (võrgupind)

3. *definiitsioon:* Võrgupinna muster ehk võrgupind on niplispitsi võrguline pinnamuster.

4. *selgitus:*

Võrgupindadest saab eristada: poollöökidega võrgupinnad (nt lisakeeruga ja poollöögiga võrgupind), täislöökidega võrgupinnad (nt pooleteist täislöögiga võrgupind), neitsipõhi (ehk roosipõhi) võrgupinnad, mustrimotiividega võrgupinnad (nt ämblik, pinnavormilised motiivid), vormilöökidega võrgupinnad (nt mandel), Brabant võrgupinnad.

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond):* niplamine

10. *märkused, kommentaarid:*

EKSS: *pind* <pinna 23>

(1) eseme, olendi vm. väliskiht, pealmine kiht.

(2) aluspõhja kattev pind, maapind, maismaa pind; maakamar, pinnas.

(3) alus, põhi, jalgealune.

(4) vedeliku v. vedela aine ülemine piir, selle pealmine kiht.

(5) pindala, ala (suuruselt)

(6) piltl see, millel miski rajaneb, millele miski tugineb, millest miski lähtub.

(7) mat ruumis liikuva joone jäljena tekkiv kahemõõtmeline kujund.

(1) Võrgupind on üks taustvõrkudest. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Siin me mõtlesime seda teooriat välja. (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Taustvõrgud on kõik need võrgupinnad, pinnavormid, palmikud... Põhivõrgu alla kuuluvad võrgupinnad, k.a Vene tehnikas palmikud (paelpitsitehnikas)... (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19)

(2) Praegu on meil võrgupind, see on pind. Kui (võrgulised) pinnad jagunevad (pinna)muustriteks ja (pinna)vormideks, siis ka ei tule välja. (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Praegu on see defineeritud niplispitsi üheks vormiks. Ma räägin ainult keelelisest seisukohast. Praegu on nii, et pind on pitsivorm. Siis peaks kuskil olema ka teised pitsivormid. (T. Leemets 17.01.19) Siis peaks ka pinnavorm olema pitsivorm ja palmikud pitsivorm. Kas see on nii? (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Pind ei ole ka tehnoloogia. Pind on pind. (T. Leemets 17.01.19)

(3) Võrgupinnad on poollöökide, täislöökide või poolteistlöökidega niblatud taustvõrgud. Kas nii võib öelda? (M.-L. Jaanus 17.01.19) – See juba sobib. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Kas neid kasutatakse ka kombineeritult, neid lööke? (M.-L. Jaanus 17.01.19) – See sõltub niplaja fantaasiast, kas ta paneb neid ühe pitsi sisse või mitte. Muster kui selline on kõigil kolmel üks. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Saab ja võib kasutada kõiki kolme? (T. Leemets 17.01.19) – Just. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Siis on mu suurepäraselt konstrueeritud lause pooltõde. (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Nt poollöökide asemel saab kõigi kolmega teha. Võrgulised löögid. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19)

(4) Jätame praegu need terminid, mis on seotud teooria loomisega, kõrvale kuniks erialaspetsialistid teooria osas mingi seisukoha võtavad ja lähme nende terminite juurde, mis praegu välja pakutud teooriast ei sõltu. (M.-L. Jaanus 17.01.19)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: arutada siis, kui teooria on selginenud (17.01.19)
terminibaasist puudub

47. pinnavormitehnika

1. *termin*: et: pinnavormitehnika

2. *muutetvormid (omast., osast.)*: pinnavormitehnika, pinnavormitehnikat

3. *definiitsioon*: Pinnavormitehnika on niplamistehnika, mis kasutab pinnalööke pinnavormide tegemiseks.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: pinnavormid

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: niplamine

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Millega need pinnavormid saadakse? (T. Leemets 17.01.19) – Poollöökidega, täislöökidega ja linalöökidega. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Saan aru, et linalööki mujal ei kasutata. Siis on linalöök selle tehnika omapära. (M.-L. Jaanus 17.01.19)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: arutada siis, kui teooria on selginenud (17.01.19)
terminibaasist puudub

48. pinnalöök

4. *selgitus*: pinnalöögid on: poollöök, täislöök, linalöök

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: niplamine

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: arutada siis, kui teooria on selginenud (17.01.19)
terminibaasist puudub

49. pinnavormi muster (pinnavorm)

4. selgitus:

(1) Tehnoloogiliselt on pinnavormid: poollöökidega pinnavorm, täislöökidega pinnavorm, linalöökidega pinnavorm. Poollöökidega ja linalöökidega pinnavormidel on täislöökidega servad (pitsi ääred).

(2) Väljanägemiselt jaotatakse pinnavormid kaheks:

Paelpits on üks pinnavormide alaliik (alavorm), **paelpits võrgu pinnas** (pinnal?) on teine.

8. liigitus (*käsitöötetehnika või -valdkond*): niplamine

10. märkused, kommentaarid:

EKSS: **pinnavorm** geogr peam. geoloogiliste sise- ja välisjõudude toimel maapinnal v. merepõhjas tekkinud kõrgend, süvend v. tasand, pinnareljeef.

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: arutada siis, kui teooria on selginenud (17.01.19)
terminibaasist puudub

50. paelpits

1. *termin*: et: paelpits

2. *muutevormid (omast., osast.)*: paelpitsi, paelpitsi

3. *definiitsioon*: Paelpits on pinnavormi muustriga paelasarnane pits.

4. *selgitus*: pinnavormitehnika alaliik väljanägemise järgi jaotatult (vt ka nr 51 motiividega pits)

6. *teiskeelsed vasted*: en: tape lace; de: Bänderspitze f.; sv: band-spets; fi: nauhapitsi; ru: (x)

7. *teiskeelsed allikad*: (Spee *et al* 1998, nr 552); (Knoff 2007, lk 94))

8. liigitus (*käsitöötetehnika või -valdkond*): niplamine

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

51. motiividega pits

1. *termin*: et: motiividega (võrgupinnaline) pits

3. *definiitsioon*: Motiividega pits on võrktausta ja pinnavormimustriga pits.

4. *selgitus*: pinnavormitehnika alaliik väljanägemise järgi jaotatult (vt ka nr 50 paelpits)

6. *teiskeelsed vasted*: de: Netzgrundspitze f. ['võrkpõhjaline pits']

7. *teiskeelsed allikad*: (Knoff 2007, lk 129)

8. liigitus (*käsitöötetehnika või -valdkond*): niplamine

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

52. vormilöögitehnika

1. *termin*: et: vormilöögitehnika

2. *muutevormid (omast., osast.)*: vormilöögitehnika, vormilöögitehnikat

3. *definiitsioon*: Vormilöögitehnika on niplamistehnika, mis kasutab pinnalööke kujundite tegemiseks.

4. *selgitus*:

(1) Võimalik moodustada erinevaid kujundeid selliselt, et 1,5 paari on passiivsed ning 0,5 paari (üks lõng/ pulk) on jooksupaar.

(2) Vormilöögitehnika tulemuseks on leheke ehk mandel, nelinurk ehk karree ja kolmnurk.

6. *teiskeelsed vasted*: en: tally, leadwork; de: Formschlag *m.*, Formenschlag *m.*; da: galslag; sv: mandel; fi: manteli; ru: звёздочка

leheke ehk mandel – en: leaf; de: Blättchen *n.*, Mandel *f.*

nelinurk ehk karree – en: square tally; de: viereckiger Formschlag *m.* o. Karo *n.*

kolmnurk – triangular tally; de: dreieckiger Formschlag *m.* (Looga 2012, lk 65)

7. *teiskeelsed allikad*: (Spee *et al* 1998, nr 550); ru: (Kirillova 2014, lk 46-47)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: niplamine

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: arutada siis, kui teooria on selginenud (17.01.19)
terminibaasist puudub

53. vormilöök

1. *termin*: et: vormilöök

2. *muutevormid (omast., osast.)*: vormilöögi, vormilööki

3. *definiitsioon*: Vormilöök on löök, kus üks niit põimitakse ümber kolme niidi.

4. *selgitus*: võimalik moodustada erinevaid kujundeid selliselt, et 1,5 paari on passiivsed ning 0,5 paari (üks lõng/ pulk) on jooksupaar (?)

6. *teiskeelsed vasted*: de: Formschlag *m.*, Formenschlag *m.*; da: galslag

7. *teiskeelsed allikad*: (Spee *et al* 1998, nr 550)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: niplamine

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (17.01.19); *terminibaasist* puudub

54. palmikutehnika

1. *termin*: et: palmikutehnika

2. *muutevormid (omast., osast.)*: palmikutehnika, palmikutehnikat

3. *definiitsioon*: Palmikutehnika on niplamistehnika, mis kasutab täislööke palmikute tegemiseks.

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: niplamine

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Kuidas selle tehnika mustri nimetus on? (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Palmikud. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Palmiku muster, sobib? (M.-L. Jaanus 17.01.19) – Lihtsalt „palmikud“. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Sellega me hädas olemegi, et tehnika on lihtsalt palmikud, muster on lihtsalt palmikud ja pits (ese) on lihtsalt palmikud. (M.-L. Jaanus 17.01.19)

(2) Kuidas palmik saadakse? (T. Leemets 17.01.19) – Palmik on täislöökide rida. Vormilöökidest alla lähevad ka mandel ja kolmnurkne ja nelinurkne... (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Löökö? (T. Leemets 17.01.19) – Kujund. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19) – Need on siis ikka juba mustrid, need kujundid? (T. Leemets 17.01.19) – Jah. (K. Nemirovitš-Dantšenko 17.01.19).

Siis on praegu segamini löögid ja tulemused. (T. Leemets 17.01.19) – Palmikud tekivad täislöökide reast? See on siis selle niplamise tehnika eripära? (M.-L. Jaanus 17.01.19)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: arutada siis, kui teooria on selginenud (17.01.19)
terminibaasist puudub

55. palmik

1. *termin*: et: palmik
2. *muutevormid (omast., osast.)*: palmiku, palmikut
3. *definiitsioon*: Palmik on täislöökide rida.
4. *selgitus*: Palmikutega pitsil on lisaks täislöökidega pinnavormid, millel võib olla eri kuju (nt kolmnurkne). Etnograafilises materjalis on palmikud levinud peamiselt Hiiumaal.
6. *teiskeelsed vasted*: en: plait, braid, bar; de: Flechte *f.*; sv: fläta; fi: palmikko; ru: косичка, коса
7. *teiskeelsed allikad*: en, de: (Looga 2012, lk 67); (Spee *et al* 1998, nr 398)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: niplamine
11. *terminoloogiamisjoni otsus*: arutada siis, kui teooria on selginenud (17.01.19)
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1471585389; andmebaasi kantud 19.11.18

56. võltspalmik

1. *termin*: et: võltspalmik
2. *muutevormid (omast., osast.)*: võltspalmiku, võltspalmikut
6. *teiskeelsed vasted*: en: false plait; de: falsche Flechte *f.*
7. *teiskeelsed allikad*: (Looga 2012, lk 67);
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: niplamine
- terminoloogiamisjoni otsus*: puudub; *terminibaasist* puudub

57. pikoo

1. *termin*: pikoo
2. *muutevormid (omast., osast.)*: pikoo, pikood
3. *definiitsioon*: Pikoo on äärevormistus või palmiku kaunistus.
4. *selgitus*: pinnavormi tüüp, mis põhineb palmikutel ja tehakse välisservadesse
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: aasake (Looga 2012, lk 65)
6. *teiskeelsed vasted*: en: picot, purl; de: Picot; da: picot; sv: picot, kastudd; fi: silmu, silmukka; ru: зубчик, петля
7. *teiskeelsed allikad*: (Spee *et al* 1998, nr 386)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: niplamine
11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1827653980; andmebaasi kantud 19.11.18

58. rahvuslik niplamistehnika

1. *termin*: et: rahvuslik niplamistehnika
2. *muutevormid (omast., osast.)*: rahvusliku niplamistehnika, rahvuslikku niplamistehnikat
3. *definitsioon*: Rahvuslik niplamistehnika on üks niplispitsi tegemise viise, mida on kasutatud pärandkultuuris.
4. *selgitus*: (1) alajaotusena mitmuses: rahvuslikud niplamistehnikad
(2) tulemuseks paikkondlikud niplispitsid
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: rahvapärane niplamistehnika (?), pärimuslik niplamistehnika
6. *teiskeelsed vasted*: de: volkstümliche Klöppeltechniken *pl.*
техника народной кружевоплетения (?)
7. *teiskeelsed allikad*: (Knoff 2007, lk 200)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: niplamine
10. *märkused, kommentaarid*:
 - (1) Mida teie kui spetsialistid tahaksite selle [volkstümliche Klöppeltechniken] termini eesti-keelseks vasteks? (M.-L. Jaanus 21.11.17) – Rahvuslik on laiem mõiste ja pärimuslik on kitsam mõiste. Siis rahvuslik. (A. Nöps 21.11.17) – Rahvuslik on jälle rahvusega seotud ja siis öeldakse samas: „rahvuslikus stiilis rõivastus“. Väga huvitav! (...) Pärand on aga surnud isiku vara. (H. Plado 21.11.17) – Kultuuripärand? (K. Nemirovitš-Dantšenko 21.11.17)
 - (2) Keelenõust on küsitud, kas *pärandturism* või *pärandi turism*. Siin nad ütlevad „pärandi turism“. (H. Plado 21.11.17) – Aga meil on *pärandtehnoloogia*. (M.-L. Jaanus 21.11.17) – Seal on teine asi: turism on millelegi suunatud, kultuur ei ole. Täiesti vabalt võib olla *pärandkultuur*. (H. Plado 21.11.17) – Jah, meie allikad on pärandkultuurilised. (M.-L. Jaanus 21.11.17)
 - (3) *Pärimuslik niplamistehnika* saab sünonüümiks panna. Kihnust võib saada pärimuslikku niplamistehnikat. Setust ei saa, seal on surnud, unustatud see tehnika. (A. Nöps 21.11.17) – Siis saab Setust ainult rahvuslikku niplamistehnikat? (M.-L. Jaanus 21.11.17) – Jah (21.11.17)
 - (4) Kui termin on ainsuses, peaks definitsioon olema ka ainsuses. (H. Plado 21.11.17) – Kirjutatud on sellest igal pool mitmuses, seepärast panin definitsioonis termini mitmusesse. (M.-L. Jaanus 21.11.17) – Lisa siis selgitusse, et tavaliselt kasutatakse mitmuses, kui leiad kena näitelause, kus see on mitmuses. (H. Plado 21.11.17)
11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (21.11.17)
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1471861242; andmebaasi kantud 12.11.17; viimati muudetud 19.11.18

59. paikkondlik niplispits

1. *termin*: et: paikkondlik niplispits
2. *muutevormid (omast., osast.)*:
3. *definitsioon*: Paikkondlik niplispits on pitside liigitus paikkondlike iseärasuste alusel.
4. *selgitus*: Paikkondlik niplispits on nt Mailänderi pits (de: Mailänder Spaitze), mis on tehniliselt paelpits (de: Bänderspitz)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: niplamine
- terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub; *terminibaasist* puudub

60. Seto niplispits

1. *termin*: et: Seto niplispits

2. *muutevormid (omast., osast.)*: Seto niplispitsi, Seto niplispitsi

4. *selgitus*: paikkondlik niplispits

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: Seto pits

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: niplamine

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Sigre, kuidas sa ütled Setu pitsi kohta, mis see on? (M.-L. Jaanus 21.11.17) – Seto pits. (...) See on nagu aasnõelumine ja nõelaasamine: aasnõelumine on lihtsam öelda. Mul on võrgupõhjalised lihtsam öelda kui võrkpõhjaga. (S. Andreson 21.11.17) – Võrkpõhjaga oli EKSSis (M.-L. Jaanus 21.11.17) – Mina ütlen läbi-segi, kuidas parajasti juhtub. Ja siis ei ütle ka mitte niplispitsid vaid lihtsalt pitsid, sest see võrgupõhjalised ütlevad juba ära, et need on niplispitsid. (A. Nöps 21.11.17) – Mina ütleksin „võrgupõhjalised niplispitsid“. (S. Andreson 21.11.17) – Teised pitsid on ju heegeldatud pitsid teil Setus. (A. Nöps 21.11.17) – Niplispits on Setust juba kadunud, mida rohkem seda täpselt mainida, seda parem. (S. Andreson 21.11.17)

(2) „Seto niplispits on lihtne võrgupõhjaline vabakäeline pits, mille valmistamisel ei kasutata mustri skeemi. Nõelu on kasutatud enamasti pitsi äärtes ja kontuurniidi keeramise kohal. Uurimistöö tulemusena saab seto niplispitsid tehnoloogia põhjal jagada nelja suuremasse rühma. Esimesse kuuluvad villased linikupitsid. Punasel täis- või poolteistlöökidega niblatud põhjal jooksevad värvilised kolmnurkade või rombide read. Teise rühma kuuluvad punavalged hamepitsid, kus lisaks täis- ja poolteistlöökidele on kasutatud roosi- ja brabantpõhja. Punane kontuurniidi paar on heledatest põhjaniitidest läbi niblatud täislöögiga. Kolmandat rühma iseloomustavad ühe-, kahe-, kolme- või isegi neljakordsed jämedast punasest puuvillasest niidist aheljooned, mis inspireerituna vöö- või tikandikirjadest moodustavad valgel linasel võrgupõhjal geomeetrilisi kujundeid. Olulise erinevusena tavapärasest kontuurniidi kasutamisest ei tooda seda Setomaal võrgupõhja niitide vahelt läbi, vaid vastupidi – kaks punast jämedamat niiti haaravad põhjaniidid enda vahele, moodustades nõõrikese. Äärepitsidel on ühe-, kahe- või kolmeharulised narmad. Neljanda rühma pitsidel on kasutatud lina- ja täislööki.“ (Andreson 2019) – Niplispits (seto k): *pulgakõisiga' koet pilo* (eelistatud seto niplisenaste poolt) *pauna' pääl koet pilo* (on samaväärne). Niplispadi on *pilopaun*. (S. Andreson, e- kiri 10.05.19)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: arutada veel (21.11.17); *terminibaasist* puudub

61. vabakäeline niplamistehnika

1. *termin*: et: vabakäeline niplamistehnika

2. *muutevormid (omast., osast.)*: vabakäelise niplamistehnika, vabakäelist niplamistehnikat

3. *definiitsioon*: Vabakäeline niplamistehnika on niplamise viis, kus pitsi tegemisel ei kasutata mustri skeemi.

4. *selgitus*: Vabakäelises niplamistehnikas tehakse vabakäelist niplispitsi.

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: niplamine

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Kuidas te kasutate rohkem, kas *vabakäeniplispits* või *vabakäeline niplispits*? (H. Plado 21.11.17) – *Vabakäeline*. (K. Nemirovitš-Dantšenko, A. Nöps 21.11.17) – Ma soovitaksin ka

vabakäelist. (...) Vabakäeseade jms. (...) *Vabakäepitsi* juures tekkis tunne, et pitsi tegemiseks ei ole üldse käsi vaja. (H. Plado 21.11.17) – Vabakäeline joonistamine, vaba käega joonistamine pole ka ju kätetule inimesele mõeldud joonistamistehnika. (M.-L. Jaanus 21.11.17) – *Vabakäeline* ei tekitagi küsimust. See sobib. Just see „vaba käsi“ tekitab *vabakäeseadme* probleemi. (H. Plado 21.11.17)

(2) Vabakäeline niplamistehnika on üks rahvuslikest niplamistehnikatest. (21.11.17)

ÕS: **vabakäe+** (*handsfree*): vabakäeseade, vabakäekomplekt, vabakäesüsteem (mobiil-telefoniga rääkimiseks nt sõidukijuhil)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (21.11.17)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1761310081; andmebaasi kantud 12.12.17

62. *v a b a k ä e l i n e n i p l i s p i t s*

1. *termin*: et: vabakäeline niplispits

2. *muutevormid (omast., osast.)*: vabakäelise niplispitsi, vabakäelist niplispitsi

3. *definiitsioon*: Vabakäeline niplispits on mustriskeemi kasutamata niblatud pits.

4. *selgitus*: pitsi valmistamiseks kasutatakse nõelu pitsi servades ja mustriskeemi asemel on niplamispadjal triibuline või ruuduline kangas

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: arvpits

6. *teiskeelsed vasted*: en: free-hand (bobbin) lace; de: Freihandspitze; sv: Frihandsknypppling; fi: nytytinki

7. *teiskeelsed allikad*: en, fi: (Spee *et al* 1998, nr 290); de: (Knoff 2007); sv: (S. Andreson)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: niplamine

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Spee *et al* sõnastikus on nr 290 all teiskeelsete variantidena 'pits' v.a soome keeles, kus on nii *pitsi* ('pits') kui ka *nytytinki* ('vabakäeline niplispits') (M.-L. Jaanus 21.11.17) – Õige on vaid viimane. (K. Nemirovitš-Dantšenko, A. Nöps 21.11.17) – Leidsin ka liitsõna *nytytinkipitsi*. (H. Plado 21.11.17) – Ikka ainult *nytytinki*. (K. Nemirovitš-Dantšenko, A. Nöps 21.11.17) – Rootsikeelne on Kristina Malmbergi (?) raamatus kindlasti olemas. (K. Nemirovitš-Dantšenko 21.11.17) – Vaatan selle üle ja saadan sulle. (S. Andreson 21.11.17)

(2) Uus on see, et ei kasutata mustriskeemi. (A. Nöps 21.11.17) – See ongi ju vabakäelise niplamistehnika definiitsioonis. Niplispits on ka defineeritud. Meil pole mõtet siia kogu niplispitsi definiitsiooni uuesti sisse kirjutada. (H. Plado 21.11.17) – Vabakäeline niplispits valmib ilma mustriskeemita, pitsi laiuse fikseerimiseks kasutatakse nõöpnõelu. (K. Nemirovitš-Dantšenko 21.11.17) – Oluline on see, et niblatakse ilma mustriskeemita. (A. Nöps 21.11.17)

(3) Niplamispadjal on triipuline kangas ja võib olla ka ruuduline kangas. (A. Nöps 21.11.17) – Ei ole mõtet asja nii keeruliseks ajada. (K. Nemirovitš-Dantšenko 21.11.17) – Kanga eripära pole siis nii oluline, et seda definiitsioonis mainida? Mis selle kangaga on? (M.-L. Jaanus 21.11.17) – Üldiselt kasutati triibulist kangast, ruudulist on vähe. (K. Nemirovitš-Dantšenko 21.11.17) – Mina kasutan ruudulist. (A. Nöps 21.11.17)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (21.11.17)

12. *foto või joonis:*

<https://www.muis.ee/museaalview/553971>

13. *terminibaasis*

<https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/>

concept ID: 2063039025; andmebaasi kantud 12.12.17

63. lõimepits

1. *termin:* et: lõimepits 2. *muutevormid (omast., osast.):* lõimepitsi, lõimepitsi

3. *definitsioon:* Lõimepits on kangaotstes lõimelõngadest moodustatud (näiteks niblatud) pits.

6. *teiskeelsed vasted:* en: warp threads lace; de: Stoffrandverzierung f.; fi: loimilankapitsi

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond):* tekstiilikäsitöö

11. *terminoloogiamisjoni otsus:* vastu võtta (21.11.17)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID:* 1431920640; andmebaasi kantud 12.12.17

64. lõimeniplis

1. *termin:* et: lõimeniplis

2. *muutevormid (omast., osast.):* lõimeniplise, lõimeniplist

3. *definitsioon:* Lõimeniplis on kanga otstes lõimelõngadest tehtud vabakäeline niplispits.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid:* niblatud lõimepits; lõimeniplispits

6. *teiskeelsed vasted:* en: warp threads bobbin lace; fi: loimilankanyytinki

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond):* niplamine

11. *terminoloogiamisjoni otsus:* vastu võtta (21.11.17)

12. *foto või joonis:*

<https://www.muis.ee/museaalview/479142>

13. *terminibaasis*

<https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/>

concept ID: 1263620123; andmebaasi kantud 12.12.17

65. lõimepitsi lõpupõime

1. *termin:* et: lõimepitsi lõpupõime

2. *muutevormid (omast., osast.):* lõimepitsi lõpupõime, lõimepitsi lõpupõimet

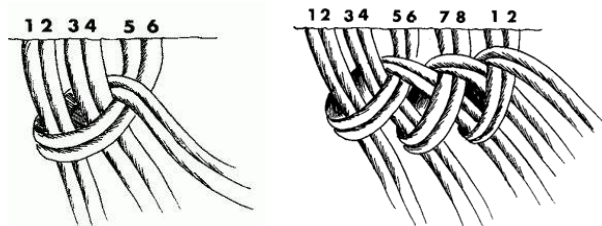
3. *definitsioon:* Lõimepitsi lõpupõime on pitsi või kanga lõpetuseks tehtud lõimelõngadest põiming või punutis.

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond):* tekstiilikäsitöö

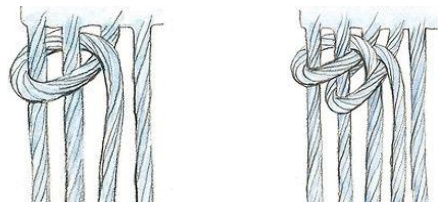
10. *märkused, kommentaarid:* Lõimepitsi lõpupõime on... (H. Plado 21.11.17) – ...lõimeniplise lõpetus. (K. Nemirovitš-Dantšenko 21.11.17)

11. *terminoloogiamisjoni otsus:* vastu võtta (21.11.17)

12. foto või joonis:

<http://tricotinho.blogspot.com/2008/01/como-fazer-franjas.html>

<https://www.pinterest.com/pin/388576274071666309/>

13. terminibaasis <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> concept ID: x1236712736; andmebaasi kantud 12.12.17

NIPLAMISE TÖÖVAHENDID

66. niplamis padi

1. termin: et: niplamis padi

2. muutevormid (omast., osast.): niplamis padja, niplamis patja

3. definitsioon: Niplamis padi on niplamise töövahend, niplispitsi valmistamise alus.

4. selgitus: Üldnimetus niplamis patjadele, mille alaliikideks on nt Soome padi, lamepad, rullpadi, rõngaspadi.

5. sünonüümid jm paralleelsed keelendid: tipipadi van., pilupaun murd., tont van. (Manninen 1993[1925], lk 44), niplispitsi padi, pitsipadi, kott van.

6. teiskeelsed vasted: en: pillow, lace pillow; de: Klöppelkissen; da: kniplebrædt; kniplepude, knipleskrin sv: dyna, knyppeldyna; fi: nyplästyyny, rukki, kötsikkä (rullpadi), pitsipatja; ru: подушка с подставкой

7. teiskeelsed allikad: (Spee et al 1998, nr 295; 389)

8. liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond): niplamine

10. märkused, kommentaarid:

(1) Tont ja tipipadi vajaksid kindlasti mingit märgendit. (H. Plado 21.11.17)

(2) „Eraldame kolm tüüpi: 1) Silindritaoline u. 80–85 sm pikkune õlgedega täidetud linase riide kott (umbes 30 sm ümbermõõduga), must villane riie eesküljel, et selle peal näeks (valget) pitsi kududa. Tõestatud Lõuna-Eestis. 2) Kerakujuline, liivaga või muuga täidetud. Tõestatud Võru-, Lääne- ja Harjumaal. 3) Rõngakujuline, pärna koorest seesmise kerega, selle peal polsterdusega (samblad või v. m.) ja linase kattega. Tõestatud seni Mustjalas.“ (Manninen 1993[1925], lk 44)

(3) Miks neid soomekeelseid vasteid nii palju on? (H. Plado 21.11.17) – Kuna ei osanud valikut teha, panin kirja kõik sõnastikus olnud sõnad. (M.-L. Jaanus 21.11.17) – Kötsikkä on rullpadi, vabakäepitsi padi. (K. Nemirovitš-Dantsenko 21.11.17) – Mis vahe on tyynyl ja patjal (M.-L. Jaanus 21.11.17) – Patja on madrats. (H. Plado 21.11.17)

- (4) Padi on niplamise töövahend, mille külge tavaliselt kinnitatakse muster. (A. Nöps 21.11.17) – Niplamise töövahend, millel valmib niplispits. (K. Nemirovitš-Dantšenko 21.11.17)
- (5) Lame padi võiks tulla enne Soome patja, siis saab öelda, et Soome padi on rulliga lamepadi. (S. Andreson 21.11.17)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: vastu võtta (21.11.17)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 6234149; andmebaasi kantud 12.12.17

67. *l a m e p a d i*

1. *termin*: et: lamepadi

2. *muutevormid (omast., osast.)*: lamepadja, lamepatja

3. *definiitsioon*: Lamepadi on enamasti ringi- või ruudukujuline lapik niplamispadi.

4. *selgitus*: sobib motiivide niplamiseks

6. *teiskeelsed vasted*: en: flat pillow; de: flaches Kissen *n.*; da: flad kniplepude; sv: platt knypeldyna; fi: limppu; ru: плоская подушка *f.*

7. *teiskeelsed allikad*: (Spee *et al* 1998, nr 449)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: niplamine

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: vastu võtta (21.11.17)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 2123132853 andmebaasi kantud 12.12.17, viimati muudetud 17.11.18

68. *S o o m e p a d i*

1. *termin*: et: Soome padi

2. *muutevormid (omast., osast.)*: Soome padja, Soome patja

3. *definiitsioon*: Soome padi on rulliga lamepadi.

4. *selgitus*: sobib ääre- ja vahepitsi valmistamiseks

6. *teiskeelsed vasted*: en: roller pillow; de: Rollkissen; da: kniplebrædt med valse; sv: dyna med roterande; fi: rullallinen tyyny; ru: круглая подушка

7. *teiskeelsed allikad*: (Spee *et al* 1998, nr 444) 8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: niplamine

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: vastu võtta (21.11.17) 12.

foto või joonis: <https://www.raumalace.fi/tarvikkeet/>

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1890252366; andmebaasi kantud 12.12.17

69. *r u l l p a d i*

1. *termin*: et: rullpadi 2. *muutevormid (omast., osast.)*: rullpadja, rullpatja 3. *definiitsioon*: Rullpadi on silinderjas niplamispadi.

4. *selgitus*: täidetud saepuru, heina, õlgede või liivaga

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: Karjala padi

6. *teiskeelsed vasted*: en: cylindrical pillow; Karelian lace pillow; de: walzenförmiges Kissen *n.*, karelisches Klöppelkissen *n.*; da: rund kniplepude formet som krans; sv: cylinderformad knyppepdyna; fi: kötsikkä; ru: цилиндрическая подушка

7. *teiskeelsed allikad*: (Spee *et al* 1998, nr 135)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: niplamine

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub

12. *foto või joonis*: <https://www.muis.ee/museaalview/468346>

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/>

concept ID: 1495500604; andmebaasi kantud 12.12.17

70. rõngaspadi

1. *termin*: et: rõngaspadi

2. *muutevormid (omast., osast.)*: rõngaspadja, rõngaspatja

3. *definitsioon*: Rõngaspadi on rattakujuline niplamispadi.

4. *selgitus*: Eestis haruldane: ERM-is on ainult kolm patja, mis kõik pärit Mustjalast

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: rataspadi

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: niplamine

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub

12. *foto või joonis*: <https://www.muis.ee/museaalview/578250>

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/>

concept ID: x 1675153674; andmebaasi kantud 12.12.17

71. väikese peaga nõõpnõel

1. *termin*: et: nõõpnõel

2. *muutevormid (omast., osast.)*: nõõpnõela, nõõpnõela

3. *definitsioon*: Väikese peaga nõõpnõel on muuhulgas niplamise töövahend, millega kinnitatakse valmivat pitsi niplamispadjale.

4. *selgitus*: niplamiseks sobivad väikese peaga nõõpnõelad

6. *teiskeelsed vasted*: en: pin; de: Stecknadel; da: knappenål; sv: knappnål; fi: nuppineula;

ru: булавка

7. *teiskeelsed allikad*: (Spee *et al* 1998, nr 391) 'nõõpnõel'

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: niplamine, käsitöö

10. *märkused, kommentaarid*: P i n n u d (nõelad) puust, kalaluudest või terasnõelad (Manninen 1993[1925], lk 44)

. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub

. *foto või joonis*: väikese peaga nõõpnõel

. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/>

concept ID: 1700348256; andmebaasi kantud 12.12.17

72. a b i n õ e l

1. *termin*: et: abinõel
2. *muutevormid (omast., osast.)*: abinõela, abinõela
3. *definiitsioon*: Abinõel on (nööp)nõel, millega toestatakse ja eristatakse niplamisel töös olevad pulgad ootel olevatest.
6. *teiskeelsed vasted*: en: temporary pin; de: Hilfsnadel; da: hjælpnål; sv: hjälpnål; fi: apuneula; ru: вспомогательная иголка
7. *teiskeelsed allikad*: (Spee *et al* 1998, nr 555)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: niplamine
11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*:1550865270; andmebaasi kantud 12.12.17

73. n i p l a m i s l õ n g

1. *termin*: et: niplamislõng
2. *muutevormid (omast., osast.)*: niplamislõnga, niplamislõnga
3. *definiitsioon*: Niplamislõng on niplispitsi valmistamiseks kasutatav lõng, niit vm materjal, mis poolitakse niplamispulkadele.
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: niplamine
11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 2015153513; andmebaasi kantud 12.12.17

74. l õ n g a p o o l

1. *termin*: et: lõngapool
2. *muutevormid (omast., osast.)*: lõngapooli, lõngapooli
3. *definiitsioon*: (Lõnga) pool on hrl. silindri- v. koonusekujuline alus, millele keritakse lõng, filmilint, traat vms. (EKSS)
4. *selgitus*: Pool on keritud materjal koos alusega.
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitöö, niplamine
10. *märkused, kommentaarid*:
EKSS: **pool** tekst tehn hrl. silindri- v. koonusekujuline alus, millele keritakse lõng, filmilint, traat vms.; see keritud materjal koos alusega.
▷ Liitsõnad: heidepool, lõngapool, niidipool, ristpool.
11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: x
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1057408181; andmebaasi kantud 12.12.17

75. poolima

1. *termin*: et: poolima
2. *muutevormid* (*da-infin.*, *ains.* *I pööre olevikus ja lihtminevikus*): poolida, poolin, poolisin
nimisõna, tegijanimi: poolimine, poolija
3. *definiitsioon*: Poolima on lõnga, niiti vms materjali poolile, niplamispulgale vms töövahendile mähkima, kerima.
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: kerima liiga üldine
8. *liigitus* (*käsitöötetehnika või -valdkond*): käsitöö, niplamine
10. *märkused, kommentaarid*:
EKSS: poolima (lõnga, traati) poolile ajama.
Õmblusniidid poolitakse poolidele või hülssidele. Poolitud kedrus. Teki põhi on hallist, sinisega kokkupoollitud lõngast.
11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1861096481;
andmebaasi kantud 12.12.17

76. sõlm

1. *termin*: et: sõlm
2. *muutevormid* (*omast.*, *osast.*): sõlme, sõlme
3. *definiitsioon*: Sõlm on nõõri, kõie vm otsaga tehtud seotis.
6. *teiskeelsed vasted*: en: knot; de: Knoten; da: knude; sv: knut; fi: solmu; ru: узел
7. *teiskeelsed allikad*: (Spee *et al* 1998, nr 287)
11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1005625153;
andmebaasi kantud 12.12.17

71. kangrusõlm

1. *termin*: et: kangrusõlm
2. *muutevormid* (*omast.*, *osast.*): kangrusõlme, kangrusõlme
3. *def.*: Kangrusõm on venimatu sõlm, millega sõlmitakse lõnga selle katkemisel või jätkamisel.
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: rehvisõlm, õigesõlm, meremehesõlm (Künnap 2016, lk 58)
6. *teiskeelsed vasted*: en: weaver's knot; de: Weberknoten;
da: væveknude; sv: vävknut; fi: kankurinsolmu; ru: ткацкий узел
7. *teiskeelsed allikad*: (Spee *et al* 1998, nr 611), ru: (VES)
11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub
12. *foto või joonis*: kangrusõlm (K. Nemirovitš-Dantšenko joonis)
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/>
concept ID: 1419668931; andmebaasi kantud 12.12.17,
viimati muudetud 18.11.18

78. kinnitussõlm

1. *termin*: et: kinnitussõlm

2. *muutevormid (omast., osast.)*: kinnitussõlme, kinnitussõlme 3. *definiitsioon*: Kinnitussõlm on libisev silmus, millega kinnitatakse niplamispulgale lõng.

4. *selgitus*: lõng kinnitatakse niplamispulga külge silmuse ehk kinnitussõlmega

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: libisev silmus

6. *teiskeelsed vasted*: en: slip knot; de: Schlinge *f.*; da: løbeknude; sv: snara; fi: juoksusolmu; ru: закрепительная петля *f.*

7. *teiskeelsed allikad*: (Spee *et al* 1998, nr 504)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: niplamine

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1027808237; andmebaasi kantud 12.12.17, viimati muudetud 16.11.12

KASUTATUD KIRJANDUS

Andreson, S. 2019. Seto niplispits: tehnoloogia ja iseloomulikud jooned 19. sajandil. Õpetamine ja tutvustamine tänapäeval. Viljandi: Tartu Ülikooli Viljandi kultuuriakadeemia.[magistritöö]

Knoff, E. 2007. Klöppelspitzen. Eine Zeitreise. Gammelby: Barbara Fay Verlag.

Künnap, J. 2016. Sõlmed ja pleisid. Alpinismiklubi.

Linnove, A. 1947. Suomalaisen pitsinnypläyksen kehitysvaiheita 1500-luvulta 1850-luvulle. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Looga, L. 2012. Niplisehted ja aksessuaarid I. Tartu: ?

Manninen, I. 1993 [1925]. Etnograafiline sõnastik. Eesti asjalise vanavara põhjal. Tallinn: Koolibri.

Spee, E., Kieboom, I. ja Coene, J. 1998. International Lace Dictionary, Part I–II. GENT.

Кириллова, О. Ф., Кутекина, Н. А. 2014. Основы вологодского кружевоплетения: методическое пособие. Вып. 2. Парная техника плетения Вологда: ОНМИЦ.

LISA 5. Tekstiilikäsitöö terminikaardid: võrkpõime

koostanud Marit Külv; vormistanud Marja-Leena Jaanus

Paksus kaldkirjas on komisjonis vastuvõetud, s õ r e n d a t u d andmebaasi „Käsitööteaduse oskussõnad“ kantud ja tavalises kirjas menetlusprotsessis olevad terminid.

Sinises kirjas (va terminikaartide andmeväljade pealkirjad) on tagasilükatud terminiettepanekud.

Lilla on keeleline taustainformatsioon ja sõnastike tekst.

Parema ülevaate saamiseks on terminikaartide tühjad andmeväljad kustutatud, kuid säilitatud andmeväljade algne numeratsioon.

KTK – käsitööteaduse terminite komisjon; kuupäev sulgudes KTK koosoleku toimumise aeg.

Koosolek toimus 01.04.19; osalejad: Marit Külv, Astri Kaljus, Kristi Jõeste, Ave Matsin, Tiina Leemets, Eva Velsker, Marja-Leena Jaanus

Võrkpõime terminite koosoleku helisalvestuse kestus on viis tundi ja 32 minutit. Helisalvestusest tehtud väljakirjutused on vastava terminikaardi märkuste väljal (p. 10).

VÕRKPÕIME TERMINIKAARTIDE JÄRJESTUS

nr 1 *võrkpõime* (sprang)

nr 2 *põime*

nr 3 *põimima*

nr 4 *labane põime*

nr 5 *labane võrkpõime*

nr 6 *toimne põime*

nr 7 *toimne võrkpõime*

nr 8 *kahepoolne toimne põime*

nr 9 *diagonaalpõime*

nr 10 *võrkpõime lõpetamine* (lõpetus)

nr 11 *aasaline lõpetus*

nr 12 *lisalõngaga lõpetus*

nr 13 *lõimeas*

nr 14 *lõimepulk*

nr 15 *vahelikupulk*

nr 16 *paarisrida*

nr 17 *paaritu rida*

nr 18 *võrkvöö*

nr 19 *põimesilm*

nr 20 *pikitriibuline muster*

nr 21 *hambuline muster*

nr 22 *lõime käärima* (käärima)

nr 23 *käärpuud*

nr 24 *vöö loomine*

nr 25 *võrkvöö loomine*

nr 26 *umbne loomine*

nr 27 *ringina loomine*

nr 28 *vöömõõk*

1. võrkpõime (sprang)

1. *termin*: et: võrkpõime

2. *muutevormid (omast., osast.)*: võrkpõime, võrkpõimet

3. *definiitsioon*: Võrkpõime on põikisuunaliselt veniva, võrgulise tekstiili tegemine ainult lõimelõngu ristates; koelõng puudub.

4. *selgitus*: Eestis on ajalooliselt kasutatud labast, toimset ja diagonaalset põimet, mis oleneb lõimelõngade ristlemisviisist.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: võrkvöö tehnika *mittes*.

paikkondlikke nimetusi: käsitsi palmitud (Pühalepa), käega põimitud (Ambla), näppudega punutud ilma muu abinõuta, sõrmedega või ühe vardaga läbisegamini poetud (Emmaste), ilma millegi riistata näppude vahel kootud (Suure-Jaani), pulgakestega kujutud (Pöide), ühe pulgaga kootud teisest äärest vedades (Sangaste), niiede ja mõõgaga kootud (Rapla), vöölauaga koetud (Rõngu), ilma kudeta keerdu (Kihelkonna), risti plettimine (Torma)

6. *teiskeelsed vasted*: en: sprang; de: Sprangtechnik f.; sv: språngning, pinnbandsspets; no: bregding, sprang; fi: viitelöinti (tekniikka); ru: техника спренга; lv: sprang paņēmiens; cs: krozienky; vananorra: språng

sv: pinnband 'pulkpael'

sv: spets, de: Spitze (dict.cc) 'pits'

ÕS: vananorra keel 'norra keel umbes aastani 1370' muinasskandinaavia keel.

7. *teiskeelsed allikad*: en: (James 2011) de, sv, no, fi: (wikipedia); ru: (Telarian); lv, cs: (krozienky-sprang); vananorra: Kurrik 1937, lk 144.

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: tekstiilikäsitöö, võrkpõime

9. *näitelaused*:

(1) „Võrkpõime eripäraks on põikisuunaline **venivus**.“ (M. Külv 28.03.19) – Diagonaalne väga ei veni. (P. Rand 14.04.19) – Kangaga võrreldes venib ikkagi rohkem. (M. Külv 08.05.19)

(2) „Algeliste tekstiiltehnikate uurija ja koguja Fritz Iklé St. Gall'is soovib ühtlustada terminoloogiat tekstiilide ala ja **võrkvöö** tehnikat nimetada vana-skandinaavia sõnaga **språng** (M. Collini eeskujul).“ (Kurrik 1937, lk 144)

(3) „Military sashes in the 1700s and early 1800s were constructed using the **sprang technique**.“ (James 2011, lk 39)

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Kas võib olla, et rootsikeelne vaste *pinnbandsspets* otsetõlkes on „pulkpaelapits“? Kui viimane sõna (liigitunnus) on „pits“, siis see keelend ei saa olla *tehnika* vasteks, sest *pits* ei ole *tehnika*. (M.-L. Jaanus 27.03.19)

(2) *niplamise definiitsioon*: Niplistehnika ehk niplamine on tekstiilitehnika, mille tulemus (pitsiline pind) saadakse pulkadele poolitud niitude keeramisel ja ristamisel.

(3) *pitsi definiitsioon*: Pits on võrguline tekstiil (nt niplispits, heegelpits).

(4) Ehk peaks definiitsiooni sisse tooma tekstiili pinnale olulise tunnuse – elastsuse, mis seda augulist tekstiili eristaks pitsist ja kalavõrgust. (M.-L. Jaanus 27.03.19)

(5) Esimene küsimus on see, kuidas me tehnikat nimetame. Olen kohanud ingliskeelses kirjanduses ja vestlustes, et kõigis keeltes võiks olla üks nimetus: *võrkpõime* on *sprang* ja *aasnõelumine* on *nålbindning*. Nordic Knitting sümposiumil 28.06.18 läks pärast Vene

teadlaste, kes nimetasid aasnõelumist inglise keeles *one needle knitting*, ettekandeid tuliseks terminoloogiliseks vaidluseks just selle *nålbindningu* pärast. (M.-L. Jaanus 01.04.19)

(6) Selle tehnika puhul on oluline, et lõngad jooksevad kõik ühes jorus, lahtisi otsi pole. (K. Jõeste 01.04.19) – Jah, ainult lõimelõng on, koelõngu pole. (M. Külv 01.04.19)

(7) Ja see on võrk. (K. Jõeste 01.04.19) – Oleme niplamise terminite juures defineerinud pitsi kui võrgulist pinda. Pitsile lisaks on muid võrke, nagu kalavõrk ja võrksukad. Kui tehnikat vaadata, siis selle kõige väiksem üksus, mida vaadata saame, on võrgusilm. Siin on rida auke, mis on lõimelõngadega võrguks põimitud. Kui tänane naljapäev (1. aprill) kõrvale jätta, siis eks see ole ka üks võrguline pind. Aga mis teda pitsist eristab? Osa teiskeelsetest vastetest, nt rootsikeelne *pinnbandsspets* viitab pitsile. Kuigi, jah... vaatamata aukudele ei nimetaks ma selle tehnika tulemust pitsiks. Nimetaks äkki võrguks? (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Võrguga tuleb jälle kalavõrk kohe silme ette, selline suureauguline. (K. Jõeste 01.04.19) – Samasus on aiavõrguga (P. Rand 14.04.19) – Elastne võrk. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Kui laiali tõmmata, siis on võrk näha. (K. Jõeste 01.04.19)

(8) See „võrgu“-sõna ongi alates Kurrikust olnud kasutusel. Siis see on olnud võrkvöö, võrkvöötehnika. Eestis ei ole ainult võrkvööid tehtud ja üle maailma on samuti selle tehnika kasutus laiem, siis see „põime“ iseloomustab seda tehnilist poolt. (M. Külv 01.04.19) – See on ka oluline, et koelõnga ei ole... (K. Jõeste 01.04.19) – Seal tekib teiste võrkude erinevus ka, nt võrkpits, kus mida tehakse koelõngaga ja kasutatakse mingeid vahendeid. (A. Kaljus 01.04.19) – Kalavõrgu puhul ju ka. Koelõng on ümber ui keeratud ja siis sellega... (M.-L. Jaanus 01.04.19)

(9) Äkki peaks siis definitsiooni lisama, et koelõng puudub. (M. Külv 01.04.19) – Jah. (K. Jõeste 01.04.19) – Lõimelõngade rist nagu ütleb seda juba. (E. Velsker 01.04.19) – Või selgitusse panna? (M. Külv 01.04.19) – Võib-olla on see nii oluline tunnus, et peaks definitsiooni panema, missest, et asjatundjale võib lõimelõngade rist juba seda öelda, et koelõng puudub. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Võiksime siiski lähtuda üldisemast definitsioonist, ka neile inimestele mõeldes, kes ei ole asjatundjad. (M. Külv 01.04.19)

(10) „Võrkpõime on veniva võrgulise mustri tekitamine erinevas rütmis lõimelõngade ristamise teel.“ „... erinevas rütmis“ on definitsioonis natuke segane, et kas peab seda muusika järgi tegema või... (T. Leemets 01.04.19) – Pole täpselt aru saada, kas tegevus on rütmiline või mis seal rütmis on. (K. Jõeste 01.04.19) – Lõngade rühmitamine on erinevas rütmis, ma saan aru nii. Ja päris rühmad ka ei ole, sest mõnes võib ainult üks lõng olla. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Mulle jääb „rütm“ segaseks. Siis peaks defineerima ka, mis see rütm on käsitöös. (T. Leemets 01.04.19) – Ma arvan ka... Kas see peab olema kogu aeg muutuv rütm või mis variandid veel on. (E. Velsker 01.04.19) – Mulle seostub rütm liikumisega. Ma võin ristata kord kiiremini, kord aeglasemalt. (T. Leemets 01.04.19) – Erinev on see, et saab teha labast, toimset ja diagonaalset põimet. (K. Jõeste 01.04.19) – See ei seostu mul rütmiga. (T. Leemets 01.04.19) – Teeme „rütmist“ „viisi“? (M.-L. Jaanus 01.04.19) – „Erineva võttega“ pigem. Ka see peab üldse definitsioonis olema? (M. Külv 01.04.19) – Ei pea, kui me ei pea seda oluliseks rõhutada, et on eri põimeid. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – See võib olla selgituses, nt „tulemus sõltub lõimelõngade ristamise viisist“. (K. Jõeste 01.04.19) – Labane, toimne ja diagonaalne on niikuinii ka allpool defineeritud. (M. Külv 01.04.19)

(11) Kangakudumises on *pindpõime*, kas see ei hakka häirima, et nüüd on ka *võrkpõime*? (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Ei, nii on arusaadav. Pindpõimes hakkavad koelõngad ristlema. (A. Kaljus 01.04.19)

(12) Anneli Arro on ilmselt Kurriku aluseks võtnud ja tema kirjutab „võrkvöö tehnika“ lahku. (M. Külv 01.04.19)

(13) Lõpuks võib olla tehnikal ka hellitusnimi, nt Lõime-Põime ☺. (M.-L. Jaanus 01.04.19)

(14) Kas ei peaks ära märkima, et vöö valmib kahest otsast korraga. Muidu tekib küsimus, mis teda säärepaelast eristab. (P. Rand 14.04.19) – Jah, õige tähelepanek, oleks asjakohane lisada. (M. Külv 08.05.19)

(15) Punktis 5 („niiede ja mõõgaga kootud“) Ma jätaks vigase andmed paljundamata. Niiesid võrkvöö tegemisel – vähemalt minu teada – kuidagi kasutada ei saa. Mõõgaga rida kinni lüüa saab küll ☺ (P. Rand 14.04.19) – Nõus, selle Rapla fraasi võiks ära jätta. (M. Külv 08.05.19) – Samas on veel *võrgeline* vöö (ERM 13805 Otepää), *võrguline* vöö (ERM 15027/1 Haljala). (P. Rand 14.04.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (01.04.19)

2. *põime*

1. *termin*: et: põime

2. *muutevormid (omast., osast.)*: põime, põimet

3. *definiitsioon*: Põime on lõngade ristlemisest tekkiv tekstiilipind.

4. *selgitus*: põimeliike on erinevates tekstiilitehnikates, nt labane põime võrkpõimes, toimne põime paelapunumises, naastpõime kangakudumises

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: põiming

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitöö

10. *märkused, kommentaarid*:

ÕS: *põime* põimimine; tkst. koe- ja lõimelõngade põiming. tkst: kaaspõime, laastpõime, naastpõime, pilupõime, pindpõime, pärlpõime, villpõime. põimelõng; *põiming* põimitu v põimunu.

(1) Võrkpõime alaliigid on labane, toimne ja diagonaalne põime, aga põimeid saab teha ka teistes tehnikates. On nii või? (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Tikkimises on ka ju põime pilutamisel. (A. Kaljus 01.04.19) – Põimpilu. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Lihtsalt pind, mis tekitab lõngade ristlemisest. Ei ole oluline, kas ristlevad koe- või lõimelõngad (E. Velsker 01.04.19)

(2) Kas see võtta ainult võrkpõime tehnika terminiks või üldisemaks tekstiilikäsitööterminiks? (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Mulle paistab... võib-olla koelõngaga on punumine, mitte põimimine. (K. Jõeste 01.04.19) – Mulle tundub, et *põimimine* võiks olla üldisem termin. (E. Velsker 01.04.19) – Võib-olla peaks selgitusena seda paelapunumist kirjeldama. (M. Külv 01.04.19) – Ehk peaks selgituses põime liike mainima. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Seda, et põimimist kasutatakse erinevates tekstiilitehnikates. (K. Jõeste 01.04.19)

(3) Kuidas me praegu nimetame sukapaelade jm tegemist? (M.-L. Jaanus 01.04.19) – *Paelapunumine* on praegu olnud. (A. Kaljus 01.04.19) – Vaistu järgi öeldes on paela tegemine ikka punumine. (K. Jõeste 01.04.19) – Tulemus võiks ju ikka olla *põime*, nt *kalasabapõime*. (M.-L. Jaanus 01.04.19)

(4) Ja siis on veel kangastelgedel tehtav põim. (A. Kaljus 01.04.19) – *Pindpõime*? Pindpõime mõne alaliigi või seal pole erinevaid variante? (M.-L. Jaanus 01.04.19) – *Naastpõime* võiks olla. Kangakudumises on ju nii, et kanga rakendus on ikka labane, aga põimimisviis siis on erinev. (A. Kaljus 01.04.19) – Kas Sa ütled sinna ette, et „labane“ naastpõime? (M.-L. Jaanus 01.04.19)

– Ei ütle, aga tehnoloogiliselt see lihtsalt on nii, kõik on labased. (A. Kaljus 01.04.19) – Kui kõik on labased, siis pole tõesti täpsustust vaja. (M.-L. Jaanus 01.04.19)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (01.04.19)

3. põimima

1. *termin*: et: põimima (*teigusõna*)

2. *muutevormid (da-infīn., ains. I pööre olevikus ja lihtminevikus)*: põimida, põimin, põimisin
teo- ja tegijanimi: põimimine, põimija

3. *definiitsioon*: Põimima on kindlas järjekorras käsitöömaterjali ristates pinda moodustama.

4. *selgitus*: sageli põimitakse nt lõngu, vitsu, kasetohtu

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: punuma

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitöö

9. *näitelauseid*: „Põimisin täna pool meetrit vööd.“ (M. Külv 28.03.19)

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: põimima

(1) punuma lõnga, vitsa vms. v. nende kimpe teatud järjekorras risti teiste vahelt, alt ja pealt läbi pistma; nii tehes midagi valmistama. *Tohust põimiti märsse. Põimitud vaip, vöö, matt. Pajuvitsad annavad hästi korviks põimida. Pärismaalase rohukõrtest põimitud seelik. Linnupesa oli põimitud kulust ja kõrtest.*

(2) tihedalt millegi ümber kokku panema v. mähkima. *Laps põimis käed ema kaela ümber, ümber ema kaela. Istusin murule ja põimisin käed ümber põlvede, põlvede ümber.*

ÕS: *põimima* Põimitud vaip põimvaip. Põimib juukseid palmikuks, juustesse paela. Põimis käed peigmehe kaela ümber. Osavasti põimitud intriig. Läbi, sisse põimima.

(1) (Võrkpõimes eset) põimima on erinevas rütmis lõimelõngu ristates võrgulist tekstiili kätega (?) tegema. Või peaks definiitsioon laiemalt määratlema, et hõlmaks ka muid põimetehnikaid? (M.-L. Jaanus 27.03.19)

(2) Tekstiili tegemine või valmistamine võib toimuda lisaks kätele ka pulga või varda abil. (M. Külv 28.03.19)

(3) Kui me räägime põimimisest üldiselt, siis materjaliks on ka kasetoht ja vitsad. (M. Külv 01.04.19) – Seletavas sõnaraamatus on *põimima* seletatud „punuma“... (E. Velsker 01.04.19) – „läbi pistma“... (M. Külv 01.04.19) – ..., „tihedalt ümber punuma“ teise tähendusena... (E. Velsker 01.04.19) – ja muidu *punuma* on „kiiresti jooksmas, lidumas“ ja... (A. Kaljus 01.04.19)

(4) Meid huvitab „mingil viisil pinda moodustama“. (M.-L. Jaanus 01.04.09) – „ristates...“ (M. Külv 01.04.19) – „materjali ristates“ (A. Kaljus 01.04.19)

(5) „teatud järjekorras...“ Vot „järjekord“ oli see, mida ma enne mõtlesin „rütmis“ all. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Sellest ma saan aru. (T. Leemets 01.04.19) – ... „kindlas järjekorras ristates“, siis see ei ole juhuslik tegevus. (M.-L. Jaanus 01.04.19)

(6) Kas me saaks kuidagi iseloomustada seda ristatavat materjali? Mis materjali me ristame? (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Kiudmaterjali? Misiganes materjali. (A. Kaljus 01.04.19) – Ribastatud? Käsitöömaterjali? (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Midagi tahaks sinna materjali juurde. (T. Leemets 01.04.19) – Selgitusse saab panna, mis materjale on võimalik põimida. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Seda on lõputu hulk. (K. Jõeste 01.04.19) – Paneme siis mõned iseloomulikud näited. (M.-L. Jaanus 01.04.19)

(7) *Tohusuga* on see üks riba mida ristatakse. (M. Kylv 01.04.19) – Väha huvitav! See laiendab mulle seni teadaolevat soa tähendust. Ükskord peaks nende sugadega ka tegelema. (M.-L. Jaanus 01.04.19)

(8) Kas „punuma“ ja „palmitsema“ on täpselt samas tähenduses? (M.-L. Jaanus 01.04.19) – „Palmitsema“ puhul on tulemus kitsas,... (E. Velsker 01.04.19) – Palmik. (A. Kaljus 01.04.19) – ...,„punuma“ puhul võib olla laiem. (E. Velsker 01.04.19) – Mul seostub „palmitsema“ ainult punupatsiga. (A. Kaljus 01.04.19) – Mul kringliga ka, aga me võime „palmitsema“ kohta öelda, et seda pole soovitatav kasutada 'põimima' tähenduses. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Kuna seda sõna pole eriti kasutatud, siis... (E. Velsker 01.04.19) – ...vaikimi selle maha. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Las ta jääb sinna juuksesalkude ja kringlite juurde. (A. Kaljus 01.04.19) – Ja „punuma“ sobib kasutada, nt palete puhul sünonüümina. Kas ka võrkpõime puhul? (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Põhimõtteliselt on seda kasutatud küll, jah. Säärepaelte puhul ütleb E. Astel siin, et neid põimitakse, kui neid just ei koota. (M. Kylv 01.04.19) – Kõladega. (M.-L. Jaanus 01.04.19)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: vastu võtta (01.04.19)

4. *labane põime*

1. *termin*: et: labane põime

2. *muutevormid (omast., osast.)*: labase põime, labast põimet

3. *definiitsioon*: Labane põime on põime, mille lõngad ristlevad üle ühe.

4. *selgitus*:

(1) paaritult ja paaris real toimub põimimine erinevalt

(1) Labase võrkpõime puhul toimub põimimine üle ühe lõnga, aga tehnika iseärasuse tõttu põimub eseme pinnal üks lõimelõng ümber kahe.

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitöö

9. *näitelaused*: „Labases **põimes** vöö oli tehtud ühevärvilisena.“ (M. Kylv 28.03.19)

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Laiemas tähenduses *labane põime* võib olla erinevates (tekstiili)tehnikates, kitsamas tähenduses, *labane võrkpõime*, ainult võrkpõimes. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Samas kui kasutada tekstis läbivalt labane võrkpõime, siis ta muutub kohmakaks. (M. Kylv 01.04.19) – Jah. Kui kontekst lubab mõista, mis tehnikaga on tegemist, siis võib lühemat varianti (*labane põime*) kasutada. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Just. (K. Jõeste 01.04.19)

(2) See on põhimõtteline küsimus, mis... see on ristlemise teema. Labases ristlevad [lõngad] üle ühe ja toimses siis üle kahe [või: mitme], aga kui võrku vaadata, siis üks lõng läheb nii, et kui ta läheb, haarab ühe ja siis ka teise lõnga kaasa. Ta teeb võrgusilma moodustamiseks tiiru ümber kahe lõnga. Ja toimsel jääb kolm sinna vahele. (M. Kylv 01.04.19)

(3) Sellisel kujul saab [terminit ja definiitsiooni] rakendada ka kangaste ja paelte puhul. (M. Kylv 01.04.19) – *Põime* puhul saab. Kangakudumise puhul on *labane kude* ja definiitsioonis peaks kajastuma vaheliku või *sidus* vms. (M.-L. Jaanus 01.04.19)

(4) Definiitsioonis on: „mille lõngad ristlevad üle ühe“. Lõngad ristlevad vaheldumisi naaberlõnga(de) ümber sarnaselt vana võrkaiaga. (P. Rand 14.04.19) – Ideaalis võiks siia pildi lisada, siis on näha, mismoodi ristlevad. (M. Kylv 08.05.19)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: vastu võtta (01.04.19)

5. labane võrkpõime

1. *termin*: et: labane võrkpõime
2. *muutevormid (omast., osast.)*: labase võrkpõime, labast võrkpõimet
3. *definiitsioon*: Labane võrkpõime on põime, mille puhul toimub põimimine üle ühe lõnga, aga tehnika iseärasuse tõttu põimub eseme pinnal üks lõimelõng ümber kahe.
4. *selgitus*: labase põime eriliik
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: labane võrk
6. *teiskeelsed vasted*: en: (plain) interlinking de: Einhängesprang
7. *teiskeelsed allikad*: (Skowronski, Reddy 1974);
de: <https://www.altes-handwerk.ch/zwirntechniken/sprang>
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: võrkpõime
10. *märkused, kommentaarid*:
 - (1) Pigem peaks iseloomustama põimimise lõpptulemust, mis selle põimimise lõpus tekib. (...) Kurrik on seda kirjeldanud, et labane on üle ühe ja toimne üle kahe, aga minu... kui ma pinda ja seda laiali tõmban, siis näen, et üks lõng läheb üle kahe. Minu jaoks see tundub niimoodi. (...) Labases kangas on pärast ka pinna pealt näha, et lõng läheb üle ühe, siis võrkpõimes ei ole nii. (M. Külv 01.04.19) – Võime seletada labase põime ühte moodi ja labase võrkpõime teist moodi. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Siis võiks olla põime ja koe vahe – labane põime ja labane kude. (A. Kaljus 01.04.19) – Eks need olegi eraldi. Kangale jääb ikka labane kude, mis väljanägemiselt sarnaneb sukapaela labasele põimele. Labane võrkpõime on siin erijuhtum. (M.-L. Jaanus 01.04.19)
 - (2) Labase võrkpõime puhul teeb üks lõng järjest tiiru ümber kahe, läbivalt, sest ta asukohta ei vaheta. (M. Külv 01.04.19) – Kas võib öelda, et labase võrkpõime puhul on võte sama, kuid pilt erinev? (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Mis mõttes võte sama? (M. Külv 01.04.19) – Üle ühe lõnga. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Põimimine toimub üle ühe lõnga, aga valmis pinnas ristlevad lõngad üle kahe. (M. Külv 01.04.19)
 - (3) Kas on nii, et labases võrkpõimes võ on õhem ja toises paksem? (A. Kaljus 01.04.19) – Jah, põhimõtteliselt küll. (M. Külv 01.04.19)
11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (01.04.19)

6. toimne põime

1. *termin*: et: toimne põime
2. *muutevormid (omast., osast.)*: toimse põime, toimset põimet
3. *definiitsioon*: Toimne põime on põime, mille lõngad ristlevad üle mitme.
4. *selgitus*:
 - (1) Põimitud paela puhul ristlevad lõngad enamasti üle kahe.
 - (2) Toimse võrkpõime puhul toimub põimimine üle kahe lõnga, aga tehnika iseärasuse tõttu põimub eseme pinnal üks lõimelõng ümber kolme. Võrkpõime puhul põimitakse kõik read paarisridadena.
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitöö
9. *näitelaused*: „Toimnes põimes võrkvõid esineb eelkõige Saaremaal, vähemal määral mujal Lääne-Eestis.“ (Astel 1998, lk 151 kaardi põhjal)

10. märkused, kommentaarid:

(1) See definitsioon võiks ülesehituselt sarnaneda üle-eelmisele. Mitte sisult. (T. Leemets 01.04.19) – Siis nt „Toimne põime on põime, mille lõngad ristlevad üle...“ „kahe“? „kolme“? „mitme“? (M.-L. Jaanus 01.04.19) – ...„üle kolme“ on siin. (K. Jõeste 01.04.19) – Aga kas see kehtib ainult võrkpõime või igasuguse põime puhul? (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Paela puhul „üle kahe“. (K. Jõeste, A. Kaljus 01.04.19)

(2) Paela puhul toimub põimimine ridadel erinevalt. (M. Külv 01.04.19) – Just. Järgmise rea alguses ühe astme võrra edasi. (A. Kaljus 01.04.19)

(3) Põimitud paela puhul ristlevad lõngad üle kahe. (M. Külv 01.04.19) – Saab ka üle kolme. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Etnograafilistel paetel ei ole üle kahe. (M. Külv 01.04.19) – Saab üle kolme aga sinna tekib liiga palju õhuruumi. (A. Kaljus 01.04.19) – Saan aru, et pole mõttekas, aga tehnoloogiliselt võimalik. (M.-L. Jaanus 01.04.19)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (01.04.19)

7. toimne võrkpõime

1. *termin*: et: toimne võrkpõime

2. *muutevormid (omast., osast.)*: toimse võrkpõime, toimset võrkpõimet

3. *definitsioon*: Toimne võrkpõime on põime, mille puhul toimub põimimine üle kahe lõnga, aga tehnika iseärasuse tõttu põimub eseme pinnal üks lõimelõng ümber kolme.

4. *selgitus*: kõik read põimitakse paarisridadena.

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: võrkpõime

10. märkused, kommentaarid:

(1) A. Arro kirjutas ka, et ta ei leidnud sellele ingliskeelset vastet. Nende jaoks on see nagu labase põime edasiarendus, millel ei ole oma nimetust. (M. Külv 01.04.19)

(2) *Labase põime* puhul läks paaris ja paaritul real põimimine definitsiooni sisse, *toimisel põimel* on ainult selgituses. (T. Leemets 01.04.19) – Sellepärast, et *labase põime* puhul on see võrkpõimel ja teistel labastel põimetel ühtemoodi, aga ainult toimisel võrkpõimel põimitakse kõik read paarisridadena. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Ühel juhul on see definitsiooni osa, teisel juhul ainult lisainfo. (T. Leemets 01.04.19) – Võime tõsta *labase põime* juures ridade teema ka selgitusse. (M.-L. Jaanus 01.04.19)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (01.04.19)

8. kahepoolne toimne põime

1. *termin*: et: kahepoolne toimne põime

2. *muutevormid (omast., osast.)*: kahepoolse toimse põime, kahepoolset toimset põimet

3. *definitsioon*: Kahepoolne toimne põime on toimse võrkpõime alaliik, mille puhul tekib pikisuunal võrgusilma kalde muutus.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: toimne kahepoolne põime, toimne kalasaba

6. *teiskeelsed vasted*: fi: kaksipuolinen viitelöinti

7. *teiskeelsed allikad*: <https://punomo.fi/tekniikat/nauhat-ja-nyorit/helmikudonta-nauhat-ja-nyorit/johdanto-nauhoihin>

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: võrkpõime

9. *näitelaused*: „**Toimne kahepoolne põime** on Eestis üsna erandlik.“ (M. Kylv 28.03.19)

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Tarvastu vöödest 2 näidet, mujal Eestis pole teadaolevalt kasutatud. (M. Kylv 27.03.19)

(2) Toimse kalasaba nimetus on seepärast, et tal on kaks poolt vastastikku kaldu. (...) Ma ei osanud sellele paremat nimetust leida. Paelad on ka kalasaba mustriga, näiteks. (M. Kylv 01.04.19) – Mulle tundub, et kalasaba tekib värviliselt. (A. Kaljus 01.04.19) – See on avatud ettepanekutele, kuidas seda [pinnamustrit] nimetada. Ainult kaks tarvastu vööd on sellist, mis on niimoodi toimselt põimitud. Teised on kõik hambulised või pikitriibulise kirjaga, ilma sellise piki kaldejoont vahetamata. See ei ole lihtsalt toimne: rea alguses ja rea keskel on erinevad võtted, võrreldes teistega. (M. Kylv 01.04.19) – Erijuhtum? (A. Kaljus 01.04.19) – Jah. Seda peaks ka kuidagi erinevalt nimetama. (M. Kylv 01.04.19)

(2) Mis kontekstis seda „kalasaba“ on kasutatud? (M. Kõiv 01.04.19) – Paeltel. Rahvapärane nimetus on kalasaba. (A. Kaljus 01.04.19) – Kalasaba on ka tappide kontekstis kasutatud. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Igasugustel sellistel mustritel. (E. Velsker 01.04.19) – Astel kirjutab, et kalasaba puhul kasutati eri värvi lõngu, mida vastavalt rühmitades ja põimides moodustati põimtehnikale iseloomulik kalasabakiri. (M. Kylv 01.04.19)

(3) Saab olla ka kalasaba pinnakiri, kui me räägime mustritest, mitte toimse põime alaliigist. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Kalasaba puhul tahaks ikkagi täpsustust, näiteks kalasabapõime. Ja kui seal on toimne ees, kas saab olla ka mittetoimne kalasaba? (E. Velsker 01.04.19) – Eesti puhul on ta toimsena, aga põhimõtteliselt... kui ma praegu teoreetiliselt mõtlen, siis vist saab olla, kui labast põimides visata vimka sisse. See [suunamuutuse joon] ei pea olema tingimata keset pinda, vaid saab olla ka kuskil serva pool. (M. Kylv 01.04.19)

(4) Paneks talle hoopis muu nime? Kas Astel nimetas seda kalasabaks? (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Ei, keegi ei ole teda eraldi nimetanud. Astel nimetas punutud paelu kalasabaks. Murdes on Emmaste on *murreldikiri*, Kuusalu *vikeline kiri*, Torma *loogeline*, Tartu-Maarja *palmitud*, Helme *seasõra*, Lihula *hargiline*, Märjamaa *hargikiri*. Need üksi ei ole eriti inspireerivad. (M. Kylv 01.04.19) – Kas see kõik käib ühe asja kohta? (E. Velsker 01.04.19) – Need on erinevate paelte esemelegendidest. (M. Kylv 01.04.19) – Kui see jääb, siis peaks kokku olema. (T. Leemets 01.04.19) – Kalasabapõime? (M.-L. Jaanus 01.04.19)

(5) See *kalasaba* tekitab segadust. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Kui sinna mingi *kalde* teema sisse tuua? (M. Kylv 01.04.19) *diagonaal-* ja *kald-* kipuvad ühte moodi olema. (E. Velsker 01.04.19) – Kangakudumises on *nurktoimne*. (A. Kaljus 01.04.19) – *toimne nurpõime*? (M.-L. Jaanus 01.04.19) – See tekitab ettekujutuse nagu kangal, vaheldub see kiirema vahega... nt 12 on ühtepidi ja 12 teistpidi ja... (M. Kylv 01.04.19) – Hakkab moodustama rohkem kalasabu. Siin on ta nagu keskel. (A. Kaljus 01.04.19) – Tarvastu vööd ongi keskel. Vööd on üle saja lõime kokku, ta ei jää pinnas domineerima. (M. Kylv 01.04.19) – Siin on ikkagi keskpunkt või see ristumiskoht. (A. Kaljus 01.04.19)

(6) No mina siin nii väga seda *kalasaba* ei näe, rohkem nagu keskelt murdumist või peegeldamist või kahepoolset sellist... (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Pigem nagu ikkagi kaks poolt saavad kokku... (A. Kaljus 01.04.19) – *kahekaldne*? (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Sisuliselt võib ka neid tavalisi võrkvõid lugeda kahekaldeliseks, sest kui põimida, siis endapoolne ots on ühtepidi kaldes ja kaugem ots on teistpidi kaldes. (M. Kylv 01.04.19) – Nagu põikisuunaline peegeldus? Murtud toimne? Peegaltoimne? (M.-L. Jaanus 01.04.19)

(7) Saab nimetada kuidagi piltlikult või siis tehnoloogiast lähtuvalt. Igatahes on see toimse võrkpõime alaliik. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Iseenesest on seda ainult kahe vöö puhul, kas seda üldse on vaja defineerida? (M. Külv 01.04.19) – Aga tehnoloogia on ju olemas, mida kasutada saab? Seda tehnikat võiks ju kuidagi nimetada. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Mina õppisin selle tehnika Riina Salmi käest ja tema õppis selle kuskilt soomlaste käest. Tal on käsikirjaline materjal, kuidas seda teha. Ega ta ei oska ka mingeid allikaid anda, kuidas seda Soomes kutsutakse. (M. Külv 01.04.19) – Ma kahtlustan, et see on pigem see *kaksipuolinen*, mille ma [netist] leidsin. Pildil on küll sarnane. Siin on *kaksipuolinen* õpetus. (E. Velsker 01.04.19) – Kahepoolne. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Seda saaks eeskujuks võtta, jah. (M. Külv 01.04.19) – Et siis *toimne kahepoolne põime*. (M. Külv 01.04.19) – *Kahepoolne toimne põime*? (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Kui siia tuleb kolmas osa juurde, kas ta siis on kahepoolne või kolmepoolne. (A. Kaljus 01.04.19) – Ikka kahepoolne, lihtsalt üks osa vööst on ühe kaldega ja kaks osa vööst on selle teise kaldega. Kolmandat kallet pole. (M.-L. Jaanus 01.04.19)

(8) Teooria loogika kohaselt võiks olla termin siiski *kahepoolne toimne põime*, kuna meil on termin (ja jaotus) *toimne põime*, mille täpsustus (alaliik) on kahepoolsus. (M.-L. Jaanus 10.04.19)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (01.04.19)

9. diagonaalpõime

1. *termin*: et: diagonaalpõime

2. *muutevormid (omast., osast.)*: diagonaalpõime, diagonaalpõimet

3. *definitsioon*: Diagonaalpõime on võrkpõime, mille puhul lõimelõngad ristlevad üle kahe lõnga, iga lõng kogu töö laiuses.

4. *selgitus*: põimimisel moodustub rombiline muster

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: diagonaalne põime, diagonaalne võrk

6. *teiskeelsed vasted*: en: interlacing; de: Flechtsprang

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Collingwood 1999)

de: <https://www.altes-handwerk.ch/zwirntechniken/sprang>

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: võrkpõime

9. *näitelauseid*: „Võrkvööde omaette rühma moodustavad **diagonaalselt** kootud ehk põimitud vööd. Lõngad jooksevad toimselt põimituna ühest vöö äärest teise. Et värvid paigutatakse loomisel rühmade kaupa, tekib kaldruuduline kiri.“ (Astel 1998, lk 161–163).

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Kumb variant jääb, kas *diagonaalne põime* või *diagonaalpõime*? (E. Velsker 01.04.19) – Mina pooldaks liitsõna. (T. Leemets 01.04.19) – Mina ka. (E. Velsker 01.04.19) – Kui on valida, siis termin võiks olla lühem. (T. Leemets 01.04.19)

(2) Kas erialaspetsialistid on minuga nõus, et diagonaalpõimet saab teha ka muus tehnikas kui võrkpõime? (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Säärepaclu saab ka diagonaalselt põimida, kuigi säärepaclu nimetatakse üldiselt labaseks või toimseks. (M. Külv 01.04.19) – Jätaks ainult võrkpõime terminiks. (A. Kaljus 01.04.19)

(3) Kas suunda ei peaks mainima [definitsioonis]? (A. Kaljus 01.04.19) – Kui ta [s.o põimitav lõimelõng] jõuab serva, siis ta muudab suuna ära. (M. Külv 01.04.19)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: võtta vastu võrkpõime terminina (01.04.19)

10. võrkpõime lõpetamine (lõpetus)

1. *termin*: et: lõpetus, võrkpõime lõpetamine

3. *definiitsioon*: Võrkpõime lõpetamine on põimimise viimase rea võrgu fikseerimine

4. *selgitus*: võrkpõime lõpetusviisid on nt aasaline lõpetus ja lisaalõngaga lõpetamine

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: lõpurida, lõpuread, keskosa viimistlus

6. *teiskeelsed vasted*: en: closing row 'lõpurida'

7. *teiskeelsed allikad*: (KTK)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: võrkpõime

9. *näitelaused*: „Põimimine toimub korraga eseme mõlemas otsas, töö keskel tehakse **põime** fikseerimiseks **lõpetus**.“ (M. Külv 28.03.19)

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) *silmuskudumise koosolek*: Eraldi on ka alustusvõtted ja lõpetusvõtted, kahandus, kasvatus – kuhu need siis jäävad? (A. Matsin 05.12.17) – See on juba töövõtte. (K. Jõeste 05.12.17) – Põhisilmuste kudumine ja loodusvõtted on põhivõtted, mis puudutavad igat asja, neid on igal pool vaja. (...) Need on siis põhivõtted ja need kolm [koekirja kudumine, kirjamine ja roosimine] on põhitehnikad. (A. Pink 05.12.17)

(2) Kas asja nimetada *lõpetus* või *lõpetamine*? (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Teoreetiliselt peaks need olema üks ja seesama. Lõpetus võib olla ka mingi lõpetamise vorm. (T. Leemets 01.04.19) Silmuskudumises ei ole need terminid veel vastu võetud, arutamine jäi pooleli, aga sellised variandid seal on. (M.-L. Jaanus 01.04.19)

(3) See on üldisem termin, siit tulevad veel lõpetuse eri tüübid, nt silmuskudumises ületõstmisega lõpetus või võrkpõimes aasaline lõpetus, mis on kohe järgmine termin. Seda võiks ühtlustada ja me võime praegu algust teha. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Need ületõstmisega lõpetus jt on läbi käinud aga ei ole veel kinnitatud või? (M. Külv 01.04.19) – Jah, kõik alles vastuvõtmata terminid. Niplamise termin on küll terminibaasis, kuid komisjoni otsus puudub. Seda teemat on arutatud muude terminite juures ja ma olen tõstnud selle arutluse lõigu lõpetuste terminikaartidele niplamises ja silmuskudumises. (M.-L. Jaanus 01.04.19)

(4) Siin hakkavad mängima ka teised sõnad, kuidas nad hakkavad koos töötama. „Lõpetus“ ja „lõpetamine“. Siin on *kududes lõpetamine*; „kududes lõpetus“ on ebamugav. Samamoodi on ebamugav „aasaline lõpetamine“. (E. Velsker 01.04.19) – „Aasalise lõpetuse“ saab ümber nimetada ka „heegeldades lõpetamiseks“. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Samas saab seda teha ka kudumisvardaga, näiteks, kui heegelnõela pole käepärast. (M. Külv 01.04.19)

(5) Mina ütleks niimoodi, et „lõpetamine“ on tegevus, aga „lõpetus“ võib olla tegevus ja tegevuse tulemus ka. Kui mingi asi on mingil viisil lõpetatud, siis võib olla see „lõpetus“. (T. Leemets 01.04.19) – „Alustusvõtted“ ja „lõpetusvõtted“ on siin tsitaadis silmuskudumise koosolekul. (E. Velsker 01.04.19) – Viimistlus. Võivad olla ka viimistlusvõtted, ehk viimistlemise võtted. On mingi ilus viimistlus, mis on see tulemus. (T. Leemets 01.04.19) – Viimistlus on hoopis midagi muud. Pesemine või vanutamine ja... (K. Jõeste 01.04.19) – Ma lihtsalt räägin keele seisukohast, mida see liide tähendab. „Lõpetus“ ja „lõpetamine“ on samast... (T. Leemets 01.04.19) – Aga mõlema kasutamine, „lõpetus“ ja „lõpetamine“ vastavalt vajadusele, tuleks kõne alla? (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Saab kindlasti. (T. Leemets 01.04.19) – Üks võimalus on see, et töö lõpetust või seda lõpetamist ei terminologiseeri üldse, vaid jätame selle üldkeeles keelenditega nimetamiseks, ja terminologiseerime konkreetseid lõpetamise viisid,

lõpetused. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Kaks lõpetamise tüüpi siin? (M. Külv 01.04.19) – Jah, võrkpõime juhtumid ja silmuskudumise jt konkreetsed viisid või tüübid. Mis te arvate? (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Jah, nagunii nii reaalselt kasutataksegi. (A. Kaljus 01.04.19) – Siis seda *closing row* ei ole vaja, ainult *looped closing* ja *closing thread* ja nende eestikeelsed terminid. (M. Külv 01.04.19)

(6) Definiitsiooni lõppu võiks lisada: „töö keskel“. Kogu aeg on juttu erinevatest põimimise viisidest, aga see võrkpõime eripära, et töö algab kahest otsast korraga ja valmis saab töö keskel tuleb alles järgnevas näitelauses. Kas see ei võiks kajastuda eelnevalt definiitsioonides? (P. Rand 19.04.19) – Nõus! (M. Külv 08.05.19)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: jätta „lõpetus“ ja „lõpetamine“ tekstiilikäsitöö tehnikate (nt võrkpõime, silmuskudumine, niplamine) kontekstis üldkeeles sõnadeks, mida saab kasutada vastavalt vajadusele ja sobivusele (01.04.19)

11. aasaline lõpetus

1. *termin*: et: aasaline lõpetus

2. *muutevormid (omast., osast.)*: aasalise lõpetuse, aasalist lõpetust

tegusõna: aasaliselt lõpetama

(da-inf., a. I p.olev., lihtm.): aasaliselt lõpetada, lõpetasin aasaliselt

3. *definiitsioon*: Aasaline lõpetus on võrkpõime lõpetamise viis, mille puhul heegeldatakse viimastes vahelikes lõimed ketiks.

4. *selgitus*: viimane aas kinnitatakse lisalõngaga

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: aasaline lõpetamine, ahelaga lõpetus, sissekootud silmad *mittes.*, ahelsilmustega kinnitus, silmuseline rida; heegeldades lõpetamine

6. *teiskeelsed vasted*: en: looped closing, looping

7. *teiskeelsed allikad*: (Skowronski, Reddy 1974)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: võrkpõime

9. *näitelaused*: „Võrkvöö **aasaline lõpetus** oli tehtud eraldi nii ülemise kui ka alumise vaheliku lõngadega, moodustades ühtlase aasarea mõlemal vöö poolel.“ (M. Külv 28.03.19)

10. *märkused*:

(1) Kurrik (1937) räägib sellest läbivalt kui kootud lõpetusest, seda pigem väldiks. (M. Külv 28.03.19)

(2) Kas *aasaline lõpetus* või *aasaline lõpetamine*? (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Kas neid võrdväärsetena saab panna? (M. Külv 01.04.19) – Selles näitelauses ma küll ei asendaks seda – mine-vormiga. (T. Leemets 01.04.19)

(3) Selle definiitsioon peaks olema võrkpõimepõhine. (M. Külv 01.04.19)

(4) Kurrik on kasutanud „aasadega kinnitamine“. (M. Külv 01.04.19)

(5) Kohtasin eile Viljandis akadeemia diivanil istuvat tudengit, kes parasjagu lõpetas võrkvööd. Küsisin, kuidas ta seda lõpetamise viisi (mida siingi kirjeldatakse) nimetab. Ta vastas: „Heegeldades lõpetamiseks.“ (M.-L. Jaanus 04.05.19)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (01.04.19)

12. lisalõngaga lõpetus

1. *termin*: et: lisalõngaga lõpetus
2. *muutevormid (omast., osast.)*: lisalõngaga lõpetuse, lisalõngaga lõpetust
tegusõna: lisalõngaga lõpetama
(da-inf., a. I p.olev., lihtm.): lisalõngaga lõpetada, lõpetasin lisalõngaga
3. *definiitsioon*: Lisalõngaga lõpetus on võrkpõime lõpetamise viis, mille puhul lisalõng tõmmatakse viimastest vahelikest läbi.
4. *selgitus*: mõnikord ainult viimasest vahelikust
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: võrkpõime
6. *teiskeelsed vasted*: en: closing thread ('sulgev lõng'?)
7. *teiskeelsed allikad*: (Skowronski, Reddy 1974)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: võrkpõime
9. *näitelauseid*: „Võrkvöö **lisalõngaga lõpetus** oli tehtud, kasutades põime viimast nelja vahelikku.“ (M. Külv 28.03.19)
10. *märkused, kommentaarid*:
 - (1) Aasalise lõpetuse puhul kasutati ka lisalõnga, aga ainult viimase aasa kinnitamiseks. Selle lõpetuse juures ma saan aru, et lisalõng on põhitegija. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Siin peakski definiitsioonis see erinevus välja tulema (M. Külv 01.04.19)
 - (2) See *closing thread* on see... (M. Külv 01.04.19) – ...'sulgev lõng'. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Jah. (M. Külv 01.04.19) – ega see ei peagi sõna-sõnaline tõlge olema. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Inglisekeelse vaste viide on sama, mis eelmisel. (M. Külv 01.04.19)
 - (3) Kas siin on oluline ka mitu lõnga läbi vaheliku tõmmatakse? (A. Kaljus 01.04.19) – Seda on hästi erinevalt tehtud. Ühe vöö puhul on näiteks isegi seitsmest viimasest vahelikust pandud see lõng läbi. Vahest on üks ja siis on jälle viis lõnga ühes vahelikus. (M. Külv 01.04.19) – Siin ei ole vaja vahelikku... (A. Kaljus 01.04.19) – Ei, vahelikku muuta ei ole vaja. (M. Külv 01.04.19)
 - (4) Põhimõtteliselt on variant, et ainult viimasest vahelikust tõmmatakse lõng läbi. Kas on oluline seda mainida? Kas on oluline märkida ainsust ja mitmust? (M. Külv 01.04.19) – Võime selle viimasest vahelikust läbitõmbamise nimetada erijuhtumiks ja defineerida üldist. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Selle võib panna selgitusse. (M. Külv 01.04.19)
 - (5) Kas ongi kõik lõpetused? (A. Kaljus 01.04.19) – Kurrik kasutab eraldi lõpetusena ka seda, kui on lõpust jäätud umbes 10 cm põimimata ja üks ots on tõmmatud lihtsalt läbi. See on nagu ajutine kinnitus, mis ei fikseeri korralikult ära ja ei ole väga kindel. Ma arvan, et seda pole defineerida vaja, sest see on ajutine lahendus, mingi transpordi asi. (M. Külv 01.04.19)
11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (01.04.19)

13. lõimeaas

1. *termin*: et: lõimeaas
2. *muutevormid (omast., osast.)*: lõimeaasa, lõimeaasa
3. *definiitsioon*: Lõimeaas on ümber pulkade lõimede käärimisel tekkiv kinnine aas.
4. *selgitus*: nt võrkvöö luuakse umbselt ehk sama värvi lõngu vahepeal katkestamata; lõimeaasad lõigatakse töö lõppedes lahti ning neist moodustuvad narmad.
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: umbsed aasad, narma-aasad

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: võrkpõime

9. *näitelaused*: „Vööloomise lõpul tõmmatakse kõva nõör pulga asemel **narma-aasadest** läbi ja seotuakse pinguletõmmatuna kahe konksu või pulga külge kinni.“ (Kurrik 1937, lk 126)

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) See on ajutine nähtus, mis vöö valmides ei jää püsima. (M. Külv 01.04.19) – Sisuliselt lõime otsad, jah? (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Jah, kui lõim ringselt käärida, siis on alguses aasad, millest pärast moodustuvad narmad. Kui aasad lahti lõigata, siis saab need keerutada narmasteks. Narmaasade eeskujuks oligi see Kurriku lause, [mis on ka näitelauseks]. Välismaal on levinud rohkem ühest servast teise käärimine, mitte ringina. Siis ei teki üldjuhul neid aasasid. (M. Külv 01.04.19)

(2) Neid saaks ka „lõimeaasadeks“ nimetada. Mulle tundub täpsem, sest narmaid me ei vea üles, need tulevad pärast, aga aasad tekivad lõime käärimisel. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Lõimed ikkagi lõigatakse lahti neist aasadest. See on kinnine lõim, mis muutub selliseks. (K. Jõeste 01.04.19) – Umbne loomine. (M. Külv 01.04.19)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (01.04.19)

14. lõimepulk

1. *termin*: et: lõimepulk

2. *muutevormid (omast., osast.)*: lõimepulga, lõimepulka

3. *definitsioon*: Lõimepulk on lõimede käärimiseks kasutatav käsitöövahend.

4. *selgitus*: lõim kääritakse lõimepulga vahele

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: narmapulk

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: tekstiilikäsitöö

9. *nt.-lauseid*: „Vaheliku- ja sellest väljaspool seisva **pulga** ümber lõngadest tekkinud aasad ongi edaspidised vöönarmad, seetõttu nimetame neid pulki **narmapulkadeks**.“ (Kurrik 1937, lk 124)

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Narmapulga – originaalis puupulga, mille ümber vöö üles loodi; tänapäeval sobivad asenduseks pitskruvid, mille saab laua külge kinnitada. Narmapulga mõiste esineb vanemas kirjanduses, tänapäeval pole vajalik, mõjub võõristavalt. (M. Külv 27.03.19)

(2) Lihtsalt pulk ei ole mõistlik, sest neid on eri tehnikate juures kasutusel igasuguseid, nt *niplamispulga*. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – *Lõimepulga*, sest kahel pulgal on: *lõimepulga* ja *vahelikupulga*. (M. Külv 01.04.19)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (01.04.19)

15. vahelikupulk

1. *termin*: et: vahelikupulk

2. *muutevormid (omast., osast.)*: vahelikupulga, vahelikupulka

3. *definitsioon*: Vahelikupulk on lõime käärimisel vaheliku fikseerimise abivahend.

4. *selgitus*:

(1) tavaliselt kasutatakse (vööde puhul) kahte pulka, mille abil moodustatakse lõime rist

(2) tehnikast sõltuvalt on vahelikupulkade arv erinev

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: tekstiilikäsitöö

10. märkused, kommentaarid:

(1) Ainsuses või mitmuses? (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Küsimus on selles, kas need on nagu ringvardad või kangasteljed, kus ei ole ainsus võimalik, või on siis nagu kingad, kus on ainsus võimalik, kuigi harilikult on mitmus. (T. Leemets 01.04.19) – Nagu ikka king ja kingad. Need peavad olema koos, aga saab võtta ka eraldi. (A. Kaljus 01.04.19) – Termin võiks sellisel juhul olla ainsuses. (T. Leemets 01.04.19)

(2) Abivahend on see, milleta saab ka hakkama, töövahend on see, milleta hakkama ei saa. Samasugune definitsioon nagu eelmisel, ainult et nüüd on *abivahend*. (K. Jõeste 01.04.19)

(3) Kas selgitusse on ka midagi vaja, seda risti asja või... (M.-L. Jaanus 01.04.19) – See [lõime] risti ongi vahelik. (A. Kaljus 01.04.19) – Kahe pulga vahel on lõime risti? (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Vahelikupulgad aitavad tekitada seda lõime risti. (K. Jõeste 01.04.19)

(4) Selgitusest ei tule välja alumise ja ülemise vaheliku moodustamist. Praegu on niimoodi, et mul on ainult kahte pulka vaja, aga tegelikult on ju nelja vaja. (A. Kaljus 01.04.19) – Võõde puhul ei ole ju rohkem vaja. Võõde puhul on kaks pulka. (M. Külv 01.04.19) – Erinevates tehnikates on pulkade arv erinev. (A. Kaljus 01.04.19)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (01.04.19)

16. paarisrida

1. *termin*: et: paarisrida

2. *muutevormid (omast., osast.)*: paarisrea, paarisrida

3. *definitsioon*: Paarisrida on rida, mida alustatakse paarisrea võttega.

4. *selgitus*: võtted korduvad labase ja diagonaalse põime puhul iga kahe rea tagant, toimsel algab läbivalt iga rida paarisrea võttega

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: pahempidine rida (diagonaalse võrkvöö puhul, mida alustatakse pahempidise võttega)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: tekstiilikäsitöö

9. *näitelaused*: „Paarisrea alguses tõstetakse kaks äärmist lõime paremalt alumisest vahelikust ülemisse.“ (M. Külv 28.03.19)

„Kolmas rida, samuti kõik paarita read algavad alati nagu esimenegi, s.o tõstetakse kaks lõnga korraga; paarisridades aga tõstetakse üks lõng rea alguses alt üles. (Kurrik 1937)

10. märkused, kommentaarid:

EKSS: paarisarvuline. Paarisarvuliste külgedega hulknurk. **Paarisarvulised kudumisread.**

(1) Põimimise kontekstis on küll nii, aga teistes tehnikates on ka paaris- ja paaritud ridu. (K. Jõeste 01.04.19)

(2) „Paarisrida on töövõtte kordamine igal teisel real.“ Nüüd on meil selline definitsioon, et rida on võte. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Minu jaoks on see ka siin segane, et kas võte on siis rida? (E. Velsker 01.04.19) – Ka varasemas kirjanduses on teatud määral sama. Labase puhul on paaris ja paaritu, toimse puhul on ainult paaris read. Siis see on ebamääraselt kattuv ja vastuoluline ka mingil määral. (M. Külv 01.04.19) – Ikkagi, kas rida on võte? (E. Velsker 01.04.19) – Rida algab erineva võttega. (M. Külv 01.04.19) – Praegu on see, et rida on kordamine. (T. Leemets 01.04.19)

(3) Paneks siis nii, et paarisrida algab ja lõpeb paarisrea võttega. Üldise definitsioonina... (M. Külv 01.04.19) – Isegi võrkpõime definitsioonina ei ütle see lause, mis on paarisrida, vaid

kirjeldab, mida tehakse paarisreal. Saaks sõnastada näiteks nii: „paarisrida on rida, mis algab ja lõppeb paarisrea võttega“. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Iga rida saab määratud sellega, mis võttega ta algab. (E. Velsker 01.04.19)

(4) Sisuliselt on meil hoopis võte, mis vajab terminologiseerimist. Nii saaks öelda, et toimse põime puhul tehakse kõik read paarisrea võttega. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – See on sarnane näiteks silmuskudumisele, kus on mingi konkreetse võtte tegemine. (M. Külv 01.04.19) – Me võime read tähelepanuta jätta ja ainult võtetega tegeleda. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Ridadel on jällegi traditsioon hakanud tekkima, neist räägitakse juba 1937. aastast. Kurrik on kirjutanud sellest niimoodi. (M. Külv 01.04.19) – Seda on hea ristpistes ette kujutada. See rida on tehtud, nüüd tuleb järgmine. (K. Jõeste 01.04.19)

(5) Kui võtta terminiks *paarisrea võte*? (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Rea alguses ja rea lõpus tuleb teha vastandlikke asju. Siis peaks olema *paarisrea algusvõte* ja *paarisrea lõpuvõte*? Samas on see suhteliselt kitsalt Eesti võrkvõõdega seotud. See on võib-olla sama, mis defineerida kudumiskirja skeemi või mingit sellist asja. (M. Külv 01.04.19) – Silmus-kudumises terminologiseerisime vikli võtte, mille edasiarenduseks on palmiku võte. Aga ega ei peagi ju neid nii peeneid asju terminologiseerima. Võib erialaselt kirjutada nii nagu Kurrik seda tegi, üldiselt, käigu pealt selgitades ja täpsustades. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Paarisrea algusvõte on lihtne: tõsta kaks lõnga üles. (M. Külv 01.04.19) – „kaks lõnga üles“ on lühem kui „paarisrea algusvõte“, ehk 13 tähte ja 18 tähte. (M.-L. Jaanus 01.04.19)

(6) Jätame kõik terminologiseerimata. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Mina ütleks küll, et paarisrida on teine, neljas, kuues jne (T. Leemets 01.04.19) – EKSS näite varal peaks moodustama termini: *paarisarvuline põimerida*. (M.-L. Jaanus 01.04.19)

(7) Kui ma vaatan siin neid sünonüüme, siis, kui üldse midagi defineerida, siis võtteid. (E. Velsker 01.04.19) – Kui ma oleks erialaspetsialist, kes loob teooriat ja mul oleks vaja seda teooriat toetavat süsteemi, mida kirjeldavad terminid, siis ma teeks terminiteks võtted ja opereeriksin nendega. Kuna paarisreal ja paaritul real on alguses ja lõpus alati sama kombinatsioon alguse ja lõpu võttest, nimetaksin paarisrea võtteks sellel real tehtavate võtete komplekti. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Diagonaalse puhul need ei kehti. (M. Külv 01.04.19)

(8) Äkki siis jätta ikkagi nii, et paaris- ja paaritu rida on nii nagu üldkeeles ja see, mitu lõnga tõuseb ja langeb, on konkreetse skeemi või tööjuhendi teema. (M. Külv 01.04.19)

(9) Näitelauses on vastuoluline tekst. (P. Rand 14.04.19) – Jah, tuleb välja, et mul on kujunenud vastupidine käekiri. ☺ Kui Kurrik jääb näitelauseks, siis peaks minu lauses olema „Paaritu rea alguses...“. (M. Külv 08.05.19)

[11. terminoloogiakomisjoni otsus](#): ei ole vaja terminologiseerida ei paarisrida ega selle algus- või lõpuvõtet (01.04.19)

17. paaritu rida

[1. termin](#): et: paaritu rida

[9. näitelaused](#): „Paaritu rea alguses tõstetakse üks äärmine lõim paremalt alumisest vahelikust ülemisse.“ (M. Külv 28.03.19)

[10. märkused, kommentaarid](#): vt nr 16 paarisrida

[11. terminoloogiakomisjoni otsus](#): ei ole vaja terminologiseerida ei paaritut rida ega selle algus- või lõpuvõtet (01.04.19)

18. võrkvöö

1. *termin*: et: võrkvöö

2. *muutevormid (omast., osast.)*: võrkvöö, võrkvööd

3. *definiitsioon*: Võrkvöö on võrkpõimes vöö.

4. *selgitus*: Eesti etnograafilised võrkvööd on läbivillased, värvilised meestevööd.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*:

murdekeel: pussak, võrgeline vöö, võrguline vöö, pondus, vööret, võrkvüü (Tartumaa), vussak, ööke (Viljandimaa)

6. *teiskeelsed vasted*: en: sprang sash (?), sprang belt; fi: viitelöidyt verkkonauha

7. *teiskeelsed allikad*: en: (James 2011);

fi: http://www.avoinmuseo.fi/craftmuseum/kasityonurkka/kansanomaiset_nauhat.php

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: võrkpõime

9. *näitelauseid*:

(1) „Eesti **võrkvööde** kohta on andmeid alates 18. sajandi lõpust.“ (Astel 1998, lk 149)

(2) „Military **sashes** in the 1700s and early 1800s were constructed using the sprang technique.“ (James 2011, lk 39)

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Võrkvööd kanti ülerõivastel. (M. Külv 28.03.19) – Kas Eestis on midagi peale võrkvööde ka selles tehnikas tehtud? (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Säärepaelu. (M. Külv 01.04.19) – Meil oleks vaja võrkpõimes eseme kohta üldist terminit. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Mina ütleks „võrkvöö“ või „võrkpõimes säärepael“. (M. Külv 01.04.19)

(2) Leidsin netist kaks erinevat kursust, üks on võrkvöö punumise, teine võrkvöö põimimise kursus. (A. Kaljus 01.04.19) – *Punuma* jäi sünonüümiks, nii et mõlemad on õiged. (01.04.19) – Eelistermin on ikka *põimima*. (M.-L. Jaanus 01.04.19)

(3) „Võrkkoeline“ on ka huvitav, aga mittesoovitav sõna. (M. Külv 01.04.19)

(4) „Punutis“ on ka tore sõna, aga see tuleb sõnast „punuma“. (A. Kaljus 01.04.19)

(5) Meil jäid nüüd säärepaelad ripakile, sest need ei ole vööd. Selle termini alla ei käi. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Las nad jäävad ripakile, saab kasutada *võrkpõimes säärepaelad*. (M. Külv 01.04.19)

(6) Kanada ja inglise kultuuriruumi näidetest rääkides kasutab Arro ka näiteks eestikeelse vastena *särp*, *õlavöö*. (M. Külv 28.04.19 e-kiri) – *sprang sash* – pigem ingliskeelsees kirjanduses särp, õlavöö, mitte üks ühele Eestis levinud pihal kantav vöö, täpsem vaste oleks ikkagi *sprang belt* minu arvates (M. Külv 08.05.19)

ÕS: *õlavöö* üle õla käiv lai vöö (nt vaimulikul); argi. õlavööde

ÕS: *särp* (särbi, särpi) ehisvöö, ümber keha v üle õla kantav lai lint

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (01.04.19)

19. põimesilm (silm)

1. *termin*: et: põimesilm

2. *muutevormid (omast., osast.)*: põimesilma, põimesilma

3. *definiitsioon*: Põimesilm on võrkpõime rombi- või ruudukujuline veniv ava lõimelõngade vahel.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: võrgusilm

6. *teiskeelsed vasted*: ru: ячейка сетки 'võrgusilm'

7. *teiskeelsed allikad*: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: võrkpõime

9. *näitelauseid*: „Selgesti on näha **võrgusilmad**, neil puudub aga igasugune sõlm, lõngad põimuvad vabalt üksteisest läbi.“ (Kurrik 1937, lk 121)

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: **võrgusilm** võrguniitidest moodustuv hrl. rombi- v. ruudukujuline ava võrgus. Heegeldatud lina võrgusilmad. Võrgusilmad olid tihedasti kalu täis. Võrgusilma suurust mõõdeti sõrmeotstega. Suuremad kalad jäid võrgusilmadesse kinni, kalamaimud pääsesid läbi. Noored võrkpallurid silmitsesid läbi võrgusilmade vastasmängijaid. Naisel oli juuksevõrk peas ja osa ta kangekaelsetest juustest oli läbi võrgusilmade tunginud.

(1) Leidsin sellise lause: „Võrgu silma suuruse määrab silma reie pikkus.“ (A. Kaljus 01.04.19)

(2) Võrgusilm tuli meil sellest, et oli vaja selle kallet määrata. Aga selleks, et öelda, et miski on kaldus, on vaja seda miski nimetada. Nagu silmuskudumises on silmused, aasnõelumises aasad jne. Mis on võrkpõime vähim üksus? (M.-L. Jaanus 01.04.19) – „Silmus“ võiks olla, nagu silmuskudumises on *silmus*. (K. Jõeste 01.04.19) – Mul tuleb meelde kohe kalavõrk, kui ma võrgusilmast kuulen. (A. Kaljus 01.04.19) – Mul tuleb ka esimese asjana ette kalavõrk. (K. Jõeste 01.04.19)

(3) Kui definitsioonis on, et see on rombi- või ruudukujuline ava võrgus, siis sellega nagu haakub „silm“. (M. Külv 01.04.19) – Silmus ei ole nagu ava võrgus. Silmuskudumise silmus koosneb ühest lõngast ja selle külgedel pole mingeid keerde teiste lõngadega. Ta pole enam päris see üksus. Võrkpõime tehnikas saab vaadata nt seda, et siin võrgusilmas põimub teine lõng nt kaks korda ümber esimese... Siis peaks mõtlema, et kas need põimuvad keerud on ka silmused või kuidas neid nimetada. Kuidas seda auku nimetada. Pits on meil ka ju auguline pind. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – See on see auk, kuidas sa aru ei saa! ☺ Dünaamiline ava. (K. Jõeste 01.04.19) – Veniv ava. (A. Kaljus 01.04.19) – Jah, veniv ava juba eristuks kalamehe-võrgu-august. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Venitav auk. Veniv objekt. (K. Jõeste 01.04.19) – Sellest teisest võrgusilmast on ta ikka nii palju erinev, et mingit analoogiat ei ole. (T. Leemets 01.04.19) – Kalavõrgusilm on fikseeritud. (K. Jõeste 01.04.19) – Tal puudub see vetruvus, elastsus. (A. Kaljus 01.04.19) – Oot-oot, millega me siin üldse tegeleme? Kuidas selle tehnika nimi nüüd täpselt oligi? (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Võrkpõime. (K. Jõeste 01.04.19) – Sellest saaks ju kombineerida... liites... lahutades... Kuidas oleks „põimesilm“? Viitaks tehnikale ja eristuks silmusest. „Võrksilm“ kõlaks natuke anatoomiliselt või? (M.-L. Jaanus 01.04.19) – „Võrksilm“ ja „võrgusilm“. Seal on nii väike vahe. Siis hakatakse segi ajama. (K. Jõeste 01.04.19) – Seda küll. (T. Leemets 01.04.19)

(4) Kuidas oleks ikka „põimesilm“. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Mulle kõrvalseisjana täitsa meeldiks. (T. Leemets 01.04.19) – Ei seostu enam kalavõrguga ega kirvesilmaga. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Aga on mingi auk. (T. Leemets 01.04.19) – Ja seostub põimimisega. (A. Kaljus 01.04.19)

(5) Kas võiks kirjutada definitsiooni „rombi- või ruudukujuline“. Diagonaalses põimes tekivad sellised väiksed ruudukesed, muidu on rohkem nagu romb. (M. Külv 01.04.19)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (01.04.19)

20. pikitriibuline muster

1. *termin*: et: pikitriibuline muster

allikas: „Villased meestevööd“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: pikitriibulise mustri, pikitriibulist mustrit

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitöö

9. *näitelauseid*: „Labase ja toimse võrkvöö kirjad võivad olla kas **pikitriibulised** või **hambulised**.“ (Kurrik 1937, lk 130)

10. *märkused, kommentaarid*:

ÕS: **pikitriip** Pikitriibuga, pikitriipudega, pikitriibuline v pikitriipu seelik.

(1) Kui me hakkame defineerima nende mustrite nimetusi, siis peaksime arvestama kõigi käsitöötehnikatega, kus võiksid esineda pikitriibulised ja hambulised mustrid (nt ka puidukäsitöö). (M.-L. Jaanus 01.04.19)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: jätta üldkeele keelendiks (01.04.19)

21. hambuline muster

1. *termin*: et: hambuline muster

allikas: „Villased meestevööd“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: hambulise mustri, hambulist mustrit

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitöö

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Pikitriibuline ja hambuline on tulnud esemelegendidest. (M. Külv 01.04.19) – Arvatavasti nimetatakse sarnaseid mustreid (kirju) ka teistes tehnikates umbes nii (nt pikitriibuline seelik), jäta terminologiseerimata. (M.-L. Jaanus 01.04.19)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: jätta üldkeele keelendiks (01.04.19)

22. lõime käärima (käärima)

1. *termin*: et: lõime käärima

allikas: EKSS, „Tekstiilitehnilised vahendid Eestis muinas- ja keskajal“

2. *muutevormid (da-inf., ains. I p. olev. ja lihtmin.)*: käärida lõime, käärin lõime, käärisin lõime
teo- ja tegijanimi: lõime käärimine, lõime käärija

3. *definitsioon*: Lõime käärima on lõnga lõimedeks korraldama.

4. *selgitus*: lõimede ülesvedamine ehk käärimine võib toimuda ajutiselt paigaldatud lõimepulkade vahel või selleks mõeldud käsitöövahendil – käärpuudel

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: lõime üles vedama; kangast looma (osaline sünonüüm)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: tekstiilikäsitöö

9. *näitelauseid*:

(1) „Enne kanga kudumist on vaja üles vedada vajaliku pikkuse ja lõngade arvuga lõim. Seda nimetatakse **käärimiseks**.“ (Matsin 2002, lk 61)

(2) „Näiteks kasutatakse Fääri saartel **käärimiseks** kolme pulka, mis on vastavalt vajadusele pandud uksepiida sisse tehtud aukudesse. Sama idee edasiareng on **seinakäärpuud**, mis kujutavad endast suurt nelinurkset raami, mida saab kinnitada seinale või siis toetada seinajale

ning mis on lahtine ja vajadusel teisaldatav. **Seinakäärpuul** sai pulkade lisamisel **käärida** väga pikka lõime.“ (Matsin 2002, lk 62)

10. *märkused, kommentaarid:*

ÕS: (1) **käärima** (käärpuudel) **kangast looma**; (käist, püksisäärt) üles v alla keerama. Käiste üleskäärimine. Käärimismasin tkst

(2) **käärima** Vein, moos käärib. Sõjavägi käärib üle (on rahutu, haub midagi). keem: alkoholkäärimine, piimhapekäärimine, järelkäärimine. Käärimiskõõr, käärimisprotsess. Käärimistõrs kääritõrs

EKSS: **käärima** lõnga enne kudumist (käärpuudele ajades) lõimeks korraldama. **Kangast käärima**.

11. *terminoloogikomisjoni otsus:*

(1) vaadata koos kangakudumise terminoloogiaga (13.05.16)

(2) võtta vastu EKSS osalise definitsiooniga (01.04.19)

1. *termin:* käärima

2. *muutevormid (da-inf., ains. I pööre olev. ja lihtmin.):* käärida, käärin, käärisin

3. *definitsioon:* Käärima on lõnga enne kudumist lõimeks korraldama. (EKSS)

9. *näitelauseid suulistest allikatest:*

(1) Jätad ju **käärimisel** iga kord ühe kõla maha. (Matsin 2015)

(2) Selle olen jätnud vöö **käärimise** puu peale ja (...) (Adamson 2015)

10. *näitelauseid kirjalikest allikatest:* Seejärel **kääriti** ilma vahelikuta iga värv eraldi. (Manninen 1927)

12. *terminoloogiak. otsus:* vaadata koos kangakudumise terminoloogiaga (13.05.16)

23. käärpuud

1. *termin:* et: käärpuud (ainult mitmuses)

allikas: EKSS, „Tekstiilitehnilised vahendid Eestis muinas- ja keskajal“

2. *muutevormid (omast., osast.):* käärpuude, käärpuid

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid:* käärimispuud

8. *liigitus (käsitöötöehnika või -valdkond):* tekstiilikäsitöö

9. *näitelauseid:* vt ka nr 19 p 9

„Tekstiiliteadlaste hulgas on üldine nõusolek, et saami **käärimispuud** ja teatud eelajaloolised tekstiilide algusservad on sarnased selle poolest, et mõlemal juhul kasutatakse lõime telgedele panekuks kootud paela.“ (Matsin 2002, lk 66)

10. *märkused, kommentaarid:*

EKSS: **käärpuud** etn ülalt lakke, alt põrandasse kinnitatav püstvõlli ümber pöörlev raamistik lõimelõnga korraldamiseks enne kangaspuudele asetamist.

käärpoom tekst poom lõnga poolidelt ümberkerimiseks (näit. mettimise korral)

ÕS: **käärpuud** mitm (kanga loomiseks)

24. vöö loomine vt võrkvöö loomine

11. *terminoloogikomisjoni otsus:* vastu võtta (01.04.19)

25. võrkvöö loomine

teigusõna: (võrk)vööd looma

(da-inf., a. I p.olev., lihtm.): vööd luua, loon vööd, lõin vöö

3. *definiitsioon:* Vöö loomine on vöö lõimede üles vedamine ehk käärimine.

kas võiks olla nt nii:

1. **Vöö loomine** on lõimede valmisseadmine vöö valmistama asumiseks valitud käsitööstehnikas.

2. **Võrkvöö loomine** on vöö lõimede käärimine ja ülesseadmine nii, et saaks alustada põimimist.

4. *selgitus:* kõlavöö saab kudumiseks valmis (e. loodud) kui käärimisele lisaks on lõim ka kõladesse rakendatud.

8. *liigitus (käsitööstehnika või -valdkond):* tekstiilikäsitöö, võrkpõime

10. *märkused, kommentaarid:*

(1) Vööloomine on üldtermin, kõikide tehnikate juures, eksole. (A. Kaljus 01.04.19) – Jah. Vöö loomine on vöö ülesseadmine, igasuguse (nt kirivöö, kõlavöö, telgedelkootud vöö ja võrkvöö). (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Vööde loomised on ka nii erinevad ju. (M. Külv 01.04.19) – Sul läheb võrkvöö jaoks ju ainult umbset loomist vaja ja selle me tegime ära. (A. Kaljus 01.04.19)

(2) Vööd looma on vööd tegemiseks valmis korraldama. Sain ma õigesti aru? (M.-L. Jaanus 01.04.19) – See läheb üldise käärimise alla, mis sealt käärimise lõpptulemusena tuleb välja. (M. Külv 01.04.19) – Vöö loomine on vöö üleskäärimine? (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Jah. (M. Külv 01.04.19)

(1) Praegune definiitsioon ütleb, et loomine ja käärimine on sünonüümid, mida need tegelikult igal juhtumil ei ole. Praegune definiitsioon vastab küsimusele, mis on *vöö käärimine*. (M.-L. Jaanus 11.04.19)

(2) Pakun välja kaks definiitsiooni eri tasandi terminitele. Esimene, **vöö loomine**, on üldisem termin, mis puudutab kõiki neid käsitööstehnikaid, kus saab vööd teha, nii et sellele peab eelnema ettevalmistav tööfaas, s.o **loomine**. Teine, **võrkvöö loomine**, on kitsam termin, mis käib selle tööprotsessi osa kohta, mis eelneb võrkvöö kuduma asumisele. Teen ettepaneku teha kaks terminit. (M.-L. Jaanus 11.04.19)

(3) „Huvitav on, et täpselt sama meetodiga üles kääritud **kangaalustus**,...“ (Matsin 2002, lk 65) Kanga loomine oleks siis kanga lõimede käärimine ja kangaspuudele seadmine (koos niietamise ja soastamisega või püsttelgedel nt kõlapaelaga alustatult) sellisesse tööfaasi, kus algab kanga kudumine? (M.-L. Jaanus 11.04.19)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus:* puudub

26. umbne loomine

1. *termin:* et: umbne loomine

2. *muutevormid (omast., osast.):* umbse loomise, umbset loomist

teigusõna: umbselt looma

(da-inf., a. I p.olev., lihtm.): umbselt luua, loon umbselt, lõin umbselt

3. *definiitsioon:*

(1) Umbne loomine on lõnga katkestamata lõimede ülesvedamine lõimepulkade ümber. Põimimine toimub lõngu katkestamata.

(2) Umbne loomine on lõnga katkestamata lõimede ülesvedamine lõimepulkade ümber, et saaks lõngu katkestamata põimida.

4. *selgitus*: lõimelõngad võivad olla eri värvi

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: umbne käärimine (?)

6. *teiskeelsed vasted*: en: continuous warping

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Collingwood 1982)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: tekstiilikäsitöö

9. *näitelauseid*: „Vöö **loodi umbselt**, lõngu katkestamata ümber kahe pitskruvi ja vahelikupulkade.“ (M. Külv 28.03.19)

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Mis termineid meil vaja on? *Umbne loomine* ja *umbne rakendus* on siin. Mis vahe on loomisel ja rakendusel? (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Loomine on see, kuidas sa lõimed üles sead, kuidas sätitad. (A. Kaljus 01.04.19) – Mariti definitsioonis on loomine nii, et ta paneb lõimelõnga vahelikupulkade külge. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Loomine on lõngu katkestamata siis või samavärvi lõngu katkestamata. (M. Külv 01.04.19)

(2) Kas see on siis umbselt käärimine? (M.-L. Jaanus 01.04.19)

(3) Ma ei katkesta lõnga. Kui ma mul on seitse värvi, siis mul on ka seitse sõlme. (M. Külv 01.04.19) – Umbne loomine võib siis olla ühevärviline ja mitmevärviline. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Umbne loomine on lõnga katkestamata üles seadmine, kusjuures lõng jookseb ümber vaheliku- ja lõimepulkade. Samas on siin näiteid, kus on raamil ülemine pulk ja alumine pulk ja siis nende vahel lõnga vedades moodustubki vahelik. (M. Külv 01.04.19) – Siis ongi lõimepulkade vahel. (K. Jõeste 01.04.19) – Ma panin siis praegu: „lõimepulkade ümber, vahelikupulkade abil“. Ei saanud vist õigesti? (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Äkki me siis neid vahelikupulki ei mainiks siin üldse. Vahelik ei ole umbsuse juures nii oluline. (M. Külv 01.04.19) – Loen ette, mis seisus definitsioon praegu on: „Umbne loomine on ühte värvi lõnga katkestamata lõimede ülesvedamine lõimepulkade ümber.“ Selgituses: loomine saab olla mitmevärviline. Praegu on kena umbne käärimine. Kas siia on vaja lisada midagi põimimiskavatsuste kohta? (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Jah. Põimimine toimub lõngu katkestamata. (M. Külv 01.04.19)

(4) Kui ma peaks seletama, mis on võrkvöö loomine, siis ma ütleks, et see on töö valmisseadmine põimimiseks. Põimimiseks korraldamine. Kas ma saan õigesti aru? (M.-L. Jaanus 01.04.19)

(5) Oluline on see, et pärast ülesvedamist ja enne põimimist ei lõika keegi midagi katki. (M. Külv 01.04.19) – Kääritakse üles umbse ringina, et saaks lõimi katkestamata põimida. Definitsiooni annab panna ühte lausesse nii: „Umbne loomine on lõnga katkestamata lõimede ülesvedamine lõimepulkade ümber, et saaks lõngu katkestamata põimida.“ (M.-L. Jaanus 01.04.19)

(6) Kas peaks kuskil mainima, et umbne loomine ja umbne käärimine haakuvad omavahel? (M. Külv 01.04.19) – Umbne käärimine saab kangakudumise juures ka olla. Käärimine on ju alati umbne, ise tead, kas lõikad midagi lahti. (K. Jõeste 01.04.19) – ÕS 2018 ütleb, et käärima on kangast looma. Käärimine ongi loomine. Siis pole definitsioonis ka väga hädasti seda teist lauset vaja. See teine lause teeb terminist võrkpõime termini. Ainult esimene lause käib kõigi tehnikate kohta, seega on üldisem termin. (M.-L. Jaanus 01.04.19)

(7) Kas siin on oluline järjekord ka? (A. Kaljus 01.04.19) – Jah. (M. Külv 01.04.19) – Kui on ühevärviline, siis ei ole järjekord oluline. Kui on mitmevärviline, siis peab olema järjekord paigas. (K. Jõeste 01.04.19)

(8) Me saame ka nii mõelda, et umbne loomine on lõimelõnga katkestamata käärimine ja katkestamata põimimise jaoks loomine. Umbne loomine loob tingimused, et enne põimimise lõpetamist ei pea midagi kuskilt lõikama. Aga ringse puhul... Kas sa katkestad kuskil midagi? – Ei. (M. Külv 01.04.19) – Sa lood lõime edasi-tagasi pulkade vahel vedades. Oh sa vana tuust! Meil tegelikult on kaks katkestamata loomist. Siis pole lõnga katkestamine selleks tunnuseks, mis ringset ja umbset loomist eristab. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – No-jah. Mis vahe neil siis on? (K. Jõeste 01.04.19) – Üks on ringne ja teine edasi-tagasi katkestamata loomine? (M.-L. Jaanus 01.04.19)

(9) Minu mõistes võrkvöö käärimine tähendab seda, et ma mõõdan vajaliku arvu lõngu vajalikus pikkuses pitskruvide (narmapulkade) vahele lõngu katkestamata valmis (algused ja lõpud seon kokku). Seejärel rakendan/korraldan nad õiges järjekorras (vastavalt mustri-le) vahelikupulkadele. Kõik see kokku on minu jaoks võrkvöö ülesloomine. (P. Rand 14.04.19)

(10) Meil on Collingwoodi ingliskeelse terminivariandiga tõsine probleem, sest see tähendab tegelikult 'kestev (katkematu) käärimine', tähenduses 'lõngade korraldamine lõime-deks'. Sisuliselt puudutab Collingwoodi termin *k ä ä r i m i s t*, mitte *rakendust*.

11. terminoloogiakomisjoni otsus:

(1) arutada koos teiste tekstiilikäsitöö üldiste terminitega (01.04.19)

VASTUVÕETUD KÕLATERMIN

1. *termin*: umbne rakendus

2. *muutevormid (omast., osast.)*: umbse rakenduse, umbset rakendust

3. *definiitsioon*: Umbne rakendus on kõlapaela vms kootava tekstiili lõime rakendamine koos käärimisega katkematu ringina.

4. *selgitus*: lõimelõng on katkematu

5. *sünonüümid jm keelendid*: ringne rakendus

6. *võõrkeelsed vasted*: continuous warping (inglise) (Collingwood 1982, lk 58–67)

8. *käsitöötehnika või valdkond, liigitus*: tekstiilikäsitöö, vöö kudumine, kõlatehnika

9. *näitelauseid suulistest allikatest*: *Kasutan alati avatud lõime: ma lõikan lõime tükkideks, kuid on mõned tehnikad, millega continius warp väga hästi sobib.* (Adamson 2015)

11. *märkused*: vt lõimering

12. *terminoloogiakomisjoni otsus*: kinnitada (13.05.16)

EKSS: *umbne* mis takistab liikumist, pääsu v. kulgu; täis v. kinni olev

rakendus (4) ruutpaberile märgitud kanga niietus, tallamine ja sidus.

andmebaasi kantud 08.12.16, viimati muudetud (x)

27. ringina loomine

1. *termin*: et: ringina loomine

2. *muutevormid (omast., osast.)*: ringina loomise, ringina loomist

tegusõna: ringina looma

(da-inf., ains. I p. olevik ja lihtmin.): ringina luua, loon ringina, lõin ringina

4. *selgitus*: ringina kääritud

10. *märkused, kommentaarid*:

- (1) Ringina loomine on vist nii, et käärid lõime ringina valmis ja siis lõikad katki. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Kõige lõpus alles lõikan. (M. Külv 01.04.19) – Sa siis ikkagi põimid katkematut ringset lõime? (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Jah. (M. Külv 01.04.19)
- (2) *continuous warping* oli see umbne käärimine. Maare rääkis kõlatamise juures avatud ja suletud lõimest... (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Sellest ma saan aru, aga ringne jääb segaseks. Umbne ja ringne pole ju vastandid. (K. Jõeste 01.04.19) – Ma sain sellest ringsest lõimest nii aru, et lõim kääriti umbselt üles ja siis lõigati üks ots katki ja seoti jälle kinni. Aga võib juhtuda, et ma ikka ei saanud ka päris täpselt aru. (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Milleks sinna seda sidumist on vaja? (K. Jõeste 01.04.19)
- (3) Näiteks kanga lõimede puhul on ka nii, et sa käärid umbselt. siis ühe otsa, tagumine osa jääbki umbseks. ikkad lahti ja teine... alumine ots jääbki umbseks. (A. Kaljus 01.04.19) – Sinna alumisse otsa jäävad siis aasad või? (M.-L. Jaanus 01.04.19)
- (4) Kas ringina loomisel ja umbsel loomisel on mingi oluline vahe? (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Mul sama küsimus. (A. Kaljus 01.04.19) – Ühel puhul jookseb lõim vahelikupulgal nagu ringina, teisel puhul jookseb lõng edasi-tagasi nagu tavalise kanga käärimisel. (M. Külv 01.04.19) – Moodustub nagu järjekord. Kas umbselt loomine on mõeldud selle jaoks, et sul on vaja seda, et ta jääbki fikseerituna paika. Aga ringselt loomisel ei ole vaja seda jätta niimoodi, siis võid katki lõigata need otsad (A. Kaljus 01.04.19) – Ringsel loomisel pole järjekord oluline, võib lõime otsast lahti lõigata, aga umbsel ei tohi. (K. Jõeste 01.04.19)
- (5) Kas siis sisuliselt on ringina loomine ja edasi-tagasi loomine ja umbset ei olegi? (M.-L. Jaanus 01.04.19) – Umbset otsad tekivad. (A. Kaljus 01.04.19)
- (6) Teen sellise ettepaneku, et Marit kirjutab tehnoloogiliselt need kaks loomist lahti. Paneb pealkirjaks loomine a ja loomine b. Siis saadame need kirjeldused nimekonkursile. Praegu jäime hätta eristavate tunnuste leidmisel. (M.-L. Jaanus 01.04.19)
- (7) Ringset võrkpõimet on mujal maades tehtud, Eesti kohta mul andmed puuduvad. Kas kanga lõime vedamist nimetatakse ringseks? Kirivööd lood ringselt ja kood ringselt. Võrkvööd vead edasi-tagasi (küll ümber pulkade ringe tehes), aga töö algab ottest (kus on ringi algus?), st töö on sirgelt ja valmib keskel. (P. Rand 14.04.19)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*:

- (1) arutada koos teiste tekstiilikäsitöö üldiste terminitega (01.04.19)

VASTUVÕETUD KÕLATERMIN

1. *termin*: lõimering

2. *muutevormid (omast., osast.)*: lõimeringi, lõimeringi

3. *definiitsioon*: Lõimering on rakendatud ja kokku seotud lõim, mida kootakse ringselt.

4. *selgitus*: lõim on katkestatud ja siis kokku seotud (A. Matsin 13.05.16)

8. *käsitöötehnika või valdkond, liigitus*: tekstiilikäsitöö, vöökudumine, kõlatehnika

10. *näitelauseid kirjalikest allikatest*: Vöökuduja istus umbse **lõimeringi** sisse, näoga konksu poole, kuhu lõim kinnitatud. (Laigo 1957, lk 227)

11. *märkused*: (1) Kuidas see suhestub eelmise terminiga [*umbne rakendus*]? Kui see põhineb etnograafilisel kõlatehnikal, siis on see ringseks seotud lõim ja umbne rakendus on midagi muud (A. Matsin; 13.05.06)

(2) Lõimering on valmis lõigatud ja rakendatud lõimede sidumine ringiks. (M. Adamson; 13.05.16)

(3) Lõimeringis võivad olla ka lahtilõigatud lõimed, mis on ringiks kokku seotud – kokkuseotud lõim. (A. Matsin; 13.05.16)

(4) Mina kasutan umbset ringi ka selle kohta kui lõim on lahti lõigatud, aga lahtilõigatud otsad on ringiks seotud (M. Adamson; 13.05.16) – Aga siis sa ütled, et need ei ole kaks erinevat terminit? (A. Matsin; 13.05.16) – Põhimõtteliselt võiks olla selle kohta kaks erinevat terminit. (M. Adamson; 13.05.16)

(5) Umbne rakendus on see, kui on umbselt üles veetud ja lõimering on see, et lõim on ringiks kokku seotud. (A. Matsin; 13.05.16)

(6) Siis tuleb *lõimeringi* definitsioon ära muuta. (K. Tüür; 13.05.16)

12. terminoloogiakomisjoni otsus: kinnitada koos muudatustega definitsioonis (13.05.16) andmebaasi kantud 08.12.16

28. vöömõõk

1. *termin:* et: vöömõõk

allikas: EKSS, „Tekstiilitehnilised vahendid Eestis muinas- ja keskajal“

2. *muutevormid (omast., osast.):* vöömõõga, vöömõõka

3. *definitsioon:* Vöömõõk on suure noa kujuline vöökudumisriist koelõnga kinnilöömiseks ja kirjalõngade korjamiseks.

4. *selgitus:*

(1) käsitööriist, mida kasutatakse peamiselt vööde ja paelte tegemisel

(2) enamasti puidust

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond):* tekstiilikäsitöö

9. *näitelauseid:* „Pael lüüakse kokku **vöömõõgaga**.“ (Matsin 2002, lk 44)

10. *märkused, kommentaarid:*

EKSS: **vöömõõk** etn. suure noa kujuline vöökudumisriist koelõnga kinnilöömiseks ja kirjalõngade korjamiseks.

(1) Vöömõõk on puust vöökudumisriist. (P. Rand 14.04.19) – Võib olla muustki materjalist, kuid kõige sagedamini tõepoolest puidust. Lisan Piia täpsustuse selgitusse. (M.-L. Jaanus 04.05.19)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus:* võtta vastu EKSS definitsiooniga (01.04.19)

KASUTATUD ALLIKAD

Arro, A. 2011. Võrkvöö valmistamise tehnikad Eesti Rahva Muuseumi Saaremaa võrkvöö kogu põhjal. Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia. [Seminaritöö.] Viljandi.

Arro, A. 2012. Võrkvöö tehnika: ajalugu ja õpetus. Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuri-akadeemia. [Lõputöö.] Viljandi.

Astel, E. 1998. Eesti vööd. Tartu: Ilmamaa.

Eesti rahvarõivaid XIX sajandist ja XX sajandi algult. 1957. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus, lk 228-231.

James, C. 2011. Sprang. Unsprung. Winnipeg: Sashweaver.

Krosienky-sprang <https://www.krosienky-sprang.cz/clanky/krosienky-v-jazycich-23.html>

Kurrik, H. 1937. Villased meestevööd. – Eesti Rahva Muuseumi aastaraamat XI. Tartu: Eesti Rahva Muuseum, lk 120–147.

Matsin, A. 2002. Tekstiiltehnilised vahendid Eestis muinas- ja keskajal. Tallinn: Eesti Kunstiakadeemia. [Magistritöö].

MUIS. 2017. Muuseumide Infosüsteem, muis.ee. (16.12.2017).

Skowronski, H; Reddy, M. 1974. Sprang. Thread Twisting, A Creative Textile Technique. London: Studio Vista.

Telarian <http://telarian.ru/?r=half-weaving&id=64>

<https://punomo.fi/tekniikat/nauhat-ja-nyorit/helmikudonta-nauhat-ja-nyorit/johdanto-nauhoihin/>

<https://www.ristiin-rastiin.fi/2013/08/viitelointi-huivin-valmistus.html>

<https://www.krosienky-sprang.cz/clanky/krosienky-v-jazycich-23.html>

http://www.avoinmuseo.fi/craftmuseum/kasityonurkka/kansanomaiset_nauhat.php

LISA 6. Metallikäsitöö terminikaardid

koostanud Margit Keeman, Indrek Ikkonen
vormistanud, täiendanud Marja-Leena Jaanus

Paksus kaldkirjas on komisjonis vastuvõetud, s õ r e n d a t u d andmebaasi „Käsitööteaduse oskussõnad“ kantud ja tavalises kirjas menetlusprotsessis olevad terminid.

Sinises kirjas (va terminikaartide andmeväljade pealkirjad) on tagasilükatud terminiettepanekud.

Rohelisega (va märgend *soov.*) on teooria ja erialaspetsialistidelt saadud taustainformatsioon.

Lilla on keeleline taustainformatsioon ja sõnastike tekst.

Parema ülevaate saamiseks on terminikaartide tühjad andmeväljad kustutatud, kuid säilitatud andmeväljade algne numeratsioon.

KTK – käsitööteaduse terminite komisjon; kuupäev sulgudes KTK koosoleku toimumise aeg.

Koosolekud toimusid 02.11.18 ja 07.12.18; osalejad: Ave Matsin, Tiina Leemets, Eva Velsker, Tõnis Luik, Madis Reino, Indrek Ikkonen, Eilve Manglus, Maria Poll, Marja-Leena Jaanus

Metalliterminite koosolekute helisalvestuste kestus on kokku kaheksa tundi ja 36 minutit.

Helisalvestustest tehtud väljakirjutused on vastava terminikaardi märkuste väljal (p 10).

METALLIKÄSITÖÖ TERMINIKAARTIDE JÄRJESTUS

nr 1 *metall*

nr 2 *must metall*

nr 3 *malm*

nr 4 *teras*

nr 5 *värviline metall*

nr 6 *väärismetall*

nr 7 *metallisulam*

nr 8 *legeerimine*

nr 9 *ligatuur*

nr 10 *legeeraine*

nr 11 *rauasulam*

nr 12 *legeerteras*

nr 13 *roostevaba teras*

nr 14 *metallitehnoloogia*

nr 15 *metallide kuumtöötlus*

nr 16 *metallide külmöötlus*

nr 17 *metallitehnika*

nr 18 metallide survetöötus

nr 19 <i>sepistamine</i>	nr 58 varrastoorig
nr 20 <i>sepistama</i>	nr 59 lehttoorig
nr 21 <i>käsisepistamine</i>	nr 60 plekksepp
nr 22 <i>mehaaniline sepistamine</i>	nr 61 peensepp
nr 23 <i>vabasepistamine</i>	nr 62 peensepistamine
nr 24 <i>vormsepistamine</i> ehk <i>stantsimine</i>	nr 63 turvisesepp
nr 25 <i>stants</i>	nr 64 kullassepp
nr 26 <i>matriits</i>	nr 65 juveliir
nr 27 kruvipress	nr 66 vääriskivi istutamine
nr 28 kuumsepistamine	nr 67 hõbesep
nr 29 külmsepistamine	nr 68 jootmine
nr 30 <i>sepis</i>	nr 69 räbusti
nr 31 raudsepp (sepp)	nr 70 joodis
nr 32 metalli venitamine	nr 71 joode
nr 33 metalli silumine	nr 72 tinutamine
nr 34 metalli raiumine	nr 73 metallitamine
nr 35 metalli jämendamine	nr 74 tinatamine
nr 36 metalli painutamine	nr 75 hõbetamine
nr 37 metalli mulgustamine	nr 76 kuldamine
nr 38 metalli väänamine (tordeerimine)	nr 77 vasetamine
nr 39 rauakeetmine (sepakeevitus)	nr 78 keevitamine
nr 40 <i>valtsimine</i>	nr 79 lõõmutamine
nr 41 <i>valtsima</i>	nr 80 karastamine
nr 42 <i>kuumvaltsima</i>	nr 81 noolutamine
nr 43 <i>külmvaltsima</i>	nr 82 vanandamine
nr 44 <i>valtspink</i>	nr 83 metalli peitsimine
nr 45 <i>valts</i>	nr 84 tulearmistus (šote)
nr 46 <i>sikemasin</i>	nr 85 vasara laup
nr 47 painutuspink	nr 86 vasara pinn
nr 48 <i>lehtmetall</i>	nr 87 silmusvasar ehk taondvasar
nr 49 <i>metallplekk</i> (plekk)	nr 88 šaaber
nr 50 <i>metallplaat</i> (plaat)	nr 89 riiver (hõõrits)
nr 51 <i>metalltahvel</i> (tahvel)	nr 90 hõõritsema
nr 52 <i>valuplokk</i> (plokk)	nr 91 riigel (koonusalasi)
nr 53 bluum	nr 92 alasi
nr 54 släab	nr 93 alasipakk
nr 55 <i>valukang</i> (kang)	nr 94 meisel
nr 56 <i>foolium</i>	nr 95 meiseldama
nr 57 metalltoorig (toorig)	nr 96 meislihaamer

„Mina paneksin rõhku nendele sõnadele, millel on mitu tähendust. Nendele, mille jaoks igal meistril on võib-olla oma tähendus. Kuna rääkimise peale läheb nii palju aega, siis võiks eelselekteerida need, mis on tähtsamad.“ (T. Luik 07.12.18)

1. metall

1. *termin*: et: metall

2. *muutevormid (omast., osast.)*: metalli, metalli

3. *definitsioon*: Metall on iseloomuliku läikega, plastne ja soojust juhtiv, sepiatav ja valatav lihtaine või sulam.

6. *teiskeelsed vasted*: en: metal; de: Metall *n.*; da: metal sv: metall; fi: metalli; ru: металл *m.*

7. *teisk. allikad*: en: (IES); de: (SksES, lk 794); da: (dict.cc) sv: (KTK); fi: (SmES); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: metallikäsitöö

10. *märkused, kommentaarid*:

ÕS: **metall**. (...). Kergmetall, raskmetall, bimettall, leelismetall, lehtmettall, sulamettall, valtsmetall, valumettall, vanamettall, väärismetall. Must ja värviline metall.

Vrd metallikang ja kangmetall (kangikujuline metall). Metallikäärid *pl.* metallisaag; metallitehas, metallitöökoda, metallitreial, metallitööline.

EKSS: **metall**. iseloomuliku läike, suure plastsuse ning hea elektri- ja soojusjuhtivusega hästi sepiatav lihtaine v. sulam.

Metallist tarbeesemed, ehted. Metallide valu, keevitus, lõike-, surve-, lasertöötlus.

Metallide tehnoloogia 'metallide ja nende sulamite tootmis- ja töötlemismeetodite kogum'.

(1) Kas kõik metallid on sepiatavad? (A. Matsin 02.11.18) – Mõned ei ole. (I. Ikkonen 02.11.18) – Enamasti sepiatavad. (T. Luik 02.11.18) – Elavhõbedat ei saa sepiatada. (E. Manglus 02.11.18) – Tõenäoliselt saab, aga see oleneb temperatuurist. (I. Ikkonen 02.11.18) – Miinus 250°C juures. (M. Reino 02.11.18)

(3) Elastsust pole märgitud. Mõned metallid on elastsed ehk neil on vedru omadus. (I. Ikkonen 02.11.18) – Kas kõik metallid on elastsed? (A. Matsin 02.11.18) – Mulle asjatundmatuna tundub, et just „sepiatavus“ ütleb metalli kohta midagi iseloomulikku. (E. Velsker 02.11.18)

(4) Soojusjuhtivus ja elektri juhtivus on ju ka suhteline. (...) Miks seal mõistes peavad need omadussõnad olema? (E. Manglus 02.11.18) – Need on omadused, millega saab metalli määratleda. (T. Luik 02.11.18) – ... suhteliselt hea soojusjuhtivusega. (E. Manglus 02.11.18) – Plaatina on väga halva soojusjuhtivusega. (I. Ikkonen 02.11.18) – Elektri- ja soojusjuhtivuse võib ära võtta, kui spetsialistid nii arvavad. (M.-L. Jaanus 02.11.18) – Ei, ära seda küll ära võta! See on materjalile iseloomulik omadus. (I. Ikkonen 02.11.18) – Käsitöölisele on olulisem, et metall juhib soojust, kui see, et juhib elektrit. (M. Reino 02.11.18)

(5) Plastne ja elastne on ka ju sarnased omadused. (M. Reino 02.11.18) – Üks on venitatavus, teine vedruomadus. (I. Ikkonen 02.11.18) – Kõik metallid on venitatavad, aga kõik ei ole vedrud. (T. Luik 02.11.18) – Vedru[omadus] on ka suhteline. Mingil määral taastavad kõik [metallid] oma kuju. (M. Reino 02.11.18)

(6) Kas käsitöö seisukohalt on metallide sepiatavuse omadus niipalju oluline, et seda definitsioonis mainida? (M.-L. Jaanus 02.11.18) – Jah. (02.11.18) – Kas kõik metallid on sepiatavad või ainult osa metalle? (M.-L. Jaanus 02.11.18) – Metallide nimekiri on pikk, kuid need, millega käsitöölised tegelevad, on piiratud. Ja need on hästi sepiatavad. (M. Reino 02.11.18) – Meie

erialast lähtuvalt on sepiatavus oluline. (I. Ikkonen 02.11.18) – Sepistamine peaks jääma definitsiooni. (T. Luik 02.11.18) – Mulle tundub kõrvaltvaatajana see ühe tehnoloogia eelistamisena. (A. Matsin 02.11.18)

(8) Metallid on ka valatavad. (M. Reino 02.11.18) – Sepistamine on vast kõige vanem ja valamine ka muidugi. (I. Ikkonen 02.11.18) – Aga paneme siis „sepiatav ja valatav“ definitsiooni. (M. Reino 02.11.18)

(10) Ma võtaks definitsioonist „elastne“ välja. Mis me sest metallist sepiame, kui see võtab oma kuju tagasi. (T. Luik 02.11.18) – See on tõlgendamise küsimus, minu poolest võiks ka jääda algne [EKSS] definitsioon. (M. Reino 02.11.18) – Algses definitsioonis ei olegi „elastset“. (E. Velsker 02.11.18)

(11) EKSS määratluse kohta: Alati ei ole metall v metallisulam suure plastsusega (nt malm, kroom, nikkel, vist ka volfram jne) (M. Keeman 12.05.19)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (02.11.18)

12. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1450873164; andmebaasi kantud 30.11.18

2. *must metall*

1. *termin*: et: must metall

2. *muutvormid (omast., osast.)*: musta metalli, musta metalli

3. *definitsioon*: Must metall on raud ja selle sulamid.

4. *selgitus*: Mustad metallid ja värvilised metallid või raudmetallid ja mitteraudmetallid.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: mustmetall, raudmetall (võrdne sünonüüm)

6. *teiskeelsed vasted*: en: ferrous metal; de: Eisenmetall *n.*; sv: järnmetall; ru: чёрные металлы

ferrous metal: a metal with iron as its major constituent; relatively heavy, usually magnetic, and in most of its forms, quite strong (Esterm)

vt ka de: Nichteisenmetall *n.* ('mitteraudmetall');

sv: icke-järnmetaller *pl.* ('mitteraudmetallid')

mustad metallid чёрные металлы (EVS)

7. *teiskeelsed allikad*: en: (KTK); de, sv: (dict.cc); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: metallikäsitöö

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: **mustmetall** on raud v. mingi selle sulam.

Esterm (20.12.01): eelisterminiks **raudmetall**. Eksperti sõnul on TTÜs loobunud vanematest venemõjulistest nimetustest "mustmetall" ja "värviline metall" ja mindud üle nimetustele "raudmetall" ja "mitteraudmetall" (saksa, prantsuse, inglise keele järgi), mida kasutatakse nii teaduspublikatsioonides kui õppetöös.

(1) Kas mustmetall, must metall või raudmetall? (M.-L. Jaanus 02.11.18) – ÕSi järgi on must metall lahku. (T. Leemets 02.11.18) – Estermis on eelistermin **raudmetall**. (E. Velsker 02.11.18) – **Raudmetalli** ma kuulen küll esimest korda. (M. Reino 02.11.18) – Siis peaks olema ka vaskmetall, hõbemetall, kuldmetall jne. (A. Matsin 02.11.18) – Seal viidatakse, et on inglise ja teiste keelte mõjul üle võetud. (E. Velsker 02.11.18) – Samas on inglise keeles *blacksmithing* raua sepiamise kohta. (I. Ikkonen 02.11.18) – TTÜs enam ei kasutata *must metall ja värviline metall*, neil on nüüd *raudmetall ja mitteraudmetall*. (T. Luik 02.11.18) – TTÜ on kehtestanud

endale terminid, mis meile ei tarvitse sobida. (A. Matsin 02.11.18) – Euroopa Liidu terminibaasis on mõlemad olemas nii *raudmetall* kui ka *must metall*, aga eelistatud on *raudmetall*. (T. Leemets 02.11.18) – Meil on ikka enamasti *must metall*. (T. Luik 02.11.18) – Tulemus tihtipeale ongi must, kui me sepistame. (I. Ikkonen 02.11.18) – Ja käed on mustad ja nägu on must... (M. Reino 02.11.18)

(2) Raud ja „selle sulamid“ või „selle ühendid“? (M.-L. Jaanus 02.11.18) – „Ühendid“ on rohkem molekulaartasand, pigem „sulamid“. (M. Reino 02.11.18) – Kas teras on alati sulam? (I. Ikkonen 02.11.18) – Teras on raudsulam ja malm on ka rauasulam. (T. Luik 02.11.18)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (02.11.18)

12. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1368509502; andmebaasi kantud 01.12.18, muudetud 02.12.18

3. *m a l m*

1. *termin*: et: malm

2. *muutevormid (omast., osast.)*: malmi, malmi

3. *definiitsioon*: Malm on valatav rauasulam, kus süsinikku on rohkem kui 2,14%.

4. *selgitus*: Süsiniku protsent ei ole tavaliselt suurem kui 4%. Malm erineb terasest selle poolest, et seda pole võimalik toatemperatuuril plastselt deformeerida, kuna malm puruneb.

6. *teiskeelsed vasted*: en: cast iron; de: Gusseisen *n.*; sv: gjutjärn; fi: valurauta; ru: чугуn

7. *teiskeelsed allikad*: (KTK)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: metallikäsitöö

10. *märkused, kommentaarid*: (1) Malm on valatav rauasulam. (M. Reino 02.11.18)

(2) Malm on rauasulam, kus süsinikku on rohkem kui 2,14%. (...) ja süsiniku protsent ei ole tavaliselt suurem kui 4. (T. Luik 02.11.18)

(3) Võib-olla peaks ka selle lisama, et malmi pole võimalik toatemperatuuril plastselt deformeerida, kuna malm puruneb. (T. Luik 02.11.18)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (02.11.18)

12. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1920153578; andmebaasi kantud 01.12.18, muudetud 02.12.18

4. *t e r a s*

1. *termin*: et: teras

2. *muutevormid (omast., osast.)*: terase, terast

3. *definiitsioon*: Teras on sulam, mille põhikomponent on raud ja süsinikusisaldus kuni 2,14%.

4. *selgitus*: Teras on sitkem kui malm.

6. *teiskeelsed vasted*: en: steel; de: Stahl *m.*; sv: stål; fi: teräs; ru: сталь *f.*

7. *teiskeelsed allikad*: (KTK)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: metallikäsitöö

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Teras on sitkem, malm on habras. (T. Luik 02.11.18)

(2) Võru keeles on teras sama moodi nagu soome keeles. (T. Luik 02.11.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (02.11.18)
12. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1949893799;
andmebaasi kantud 01.12.18

5. värviline metall

1. *termin*: et: värviline metall
2. *muutevormid (omast., osast.)*: värvilise metalli, värvilist metalli
3. *definiitsioon*: Värvilised metallid on rauda mitte sisaldavad metallid ja sulamid, va mõni erand.
4. *selgitus*: Mustad metallid ja värvilised metallid või raudmetallid ja mitteraudmetallid.
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: mitteraudmetall (võrdne sünonüüm)
6. *teiskeelsed vasted*: en: non-ferrous metal; de: Nichteisenmetall *n.*; sv: icke-järnmetaller *pl.*; fi: värimetalli *sg.*, värimetallit *pl.*, värilliset metallit *pl.*; ru: цветные металлы *pl.*
7. *teiskeelsed allikad*: en, de, sv: (KTK); fi: (SmES); ru: (EVS)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: metallikäsitöö
10. *märkused, kommentaarid*:
(1) Roostevaba ei lähe musta metalli alla. (M. Reino 02.11.18) – Kuigi selle definitsiooni järgi läheb, sest roostevaba sisaldab rauda. Roostevaba läheb ikka terase alla. (T. Luik 02.11.18)
(2) Kullasepatöös on sulameid, kus on raud sees. Nt kui sa tahad purpurset kulda, siis tuleb sinna rauda sisse panna. (I. Ikkonen 02.11.18)
(3) Välja arvatud väärismetallid. (M. Reino 02.11.18) – Värvilised ehk mitteraudmetallid on kõik metallid peale raua ja selle sulamite. Värvilised metallid on nõukogude aja termin, mis pole päris korrektne. Uute seisukohtade järgi on värvilised ainult kuld ja vask, ülejäänud on hõbevalged. (T. Luik 02.11.18) – See on traditsiooni küsimus. (E. Velsker 02.11.18)
(4) Võime juurde panna selgituse, et need on seotud. *Värviline metall* ja *must metall* ja sünonüümina võib kasutada *raudmetall* ja *mitteraudmetall*. (I. Ikkonen 02.11.18)
(3) Kas eelistada *värvilist metalli* või *värviline metall* ja *mitteraudmetall* on võrdsed sünonüümid? (M.-L. Jaanus 02.11.18) – Paneksin need võrdseks, sest muidu peaks hakkama jagama veel värvilisi kulda ja vaske ja hõbevalgeid metalle. (T. Luik 02.11.18) – Seda vahet ei tehta. Hõbevalged on ka värvilised metallid. Sünonüümid on *värviline metall* ja *mitteraudmetall*. (E. Velsker 02.11.18) – See *mitteraudmetall* kõlab keeleliselt kohmakalt. (A. Matsin 02.11.18) – Eitav termin on ka natuke totakas. (M. Reino 02.11.18)
(4) Rootslased jagavad mitteraudmetalle veel rasketeks ja kergeteks metallideks. (A. Matsin 02.11.18) – Sakslastel on ka *Buntmetallen*, aga see välistab kõik väärismetallid, mis on *Edelmetallen*. (T. Luik 02.11.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (2.11.18)
12. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 2064424670;
andmebaasi kantud 01.12.18, muudetud 02.12.18

6. väärismetall

1. *termin*: et: väärismetall
2. *muutevormid (omast., osast.)*: väärismetalli, väärismetalli
3. *definiitsioon*: Väärismetall on haruldane, keemiliselt vastupidav ja hästi töödeldav metall.

4. *selgitus*: (1) äärismetallid on kuld, hõbe, plaatina jt plaatinametallid

(2) väärismetalli sisaldust väljendab proov, arv eseme pinnal, kuna väärismetalli käitlemist reguleerivad seadused

(3) väärismetallidest valmistatakse ehteid ja luksusesemeid.

6. *teiskeelsed vasted*: en: precious metal; de: Edelmetall *n.*; sv: ädelmetall; fi: jalometalli; ru: драгоценный металл *m.*

7. *teiskeelsed allikad*: en, de, sv, fi: (KTK); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: metallikäsitöö

10. *märkused, kommentaarid*:

ÕS: **väärismetall** nt kuld, hõbe, plaatina

EKSS: **väärismetall** – keemiliselt väga vastupidav metall. Väärismetallide hulka kuuluvad kuld, hõbe ja plaatina.

VSL: **plaatinametallid** *pl.* keem plaatina ja viis sellele keemilistelt omadustelt lähedast metalli: iriidium, osmium, pallaadium, ruteenium ja roodium.

platineerima keem: õhukese plaatinakorruga katma. (ÕS 2018)

(1) Kõige väärtuslikumad metallid on muidugi muldmetallid, mida me kahjuks ei saa kasutada. (I. Ikkonen 02.11.18)

(2) Sakslastel on klassikalised väärismetallid (kollased) ja poolväärismetallid (nt vask). Seal on palju põhjalikumalt jaotatud kui meil. (T. Luik 02.11.18)

(3) Nimi ütleb, et on väärtuslik, aga see väärtus pole ainult rahaliselt mõõdetav. Mis teeb väärismetalli väärtuslikuks? (M. Reino 02.11.18) – Haruldus. Need on väärtuslikud metallid, millel on majanduslikult kõrge ja suhteliselt stabiilne väärtus. (I. Ikkonen 02.11.18) – Keemiline vastupidavus. (T. Leemets 02.11.18) – Seepärast neid ehtemetallidena kasutatakse. (M. Reino 02.11.18)

(4) Väärismetallidele on kehtestatud reeglid. Nende käitlemise seaduses on loetletud väärismetallid. (T. Luik 02.11.18) – Kas vask läheb sinna alla? (I. Ikkonen 02.11.18) – Ei.

(5) Platinoidid on iriidium, osmium, pallaadium, ruteenium ja roodium. (T. Luik 02.11.18) – Eestikeelsed sõnastikud ei tea „platinoide“, seal on „plaatinametallid“. (M.-L. Jaanus 07.12.18)

(6) Selle võib ära märkida, et väärismetallid on suhteliselt haruldased, hõbe hakkab loodusest otsa saama. (I. Ikkonen 02.11.18)

(7) Mis on käsitöö seisukohast need olulised omadused, mis teevad väärismetallist väärtusliku metalli? (M.-L. Jaanus 02.11.18) – Hästi töödeldav, stabiilne... (I. Ikkonen 02.11.18) – Käsitöö seisukohalt ei kasutata ühtegi väärismetalli puhta aina, vaid ikka sulamina. (T. Luik 02.11.18) – Siis peaks selgitusse kirjutama kulla ja hõbeda sulamid. (M. Reino 02.11.18) – Plaatina võib ka olla sulamina. (I. Ikkonen 02.11.17) – Sulameid tekib kogu aeg juurde, nende nimesid ei jõua kõiki kirja panna. (T. Luik 02.11.18)

(8) Kas ei peaks ka märkima, et väärismetallil ja väärismetalli sulamist esemel on proovi märk peal. (T. Luik 02.11.18) – Näitab metalli puhtust. (I. Ikkonen 02.11.18) – Väärismetalli käitlemist reguleerivad seadused, mis nõuavad seda proovi. (M. Reino 02.11.18)

(9) Leidsin definitsiooni: „keemiliselt väga vastupidavad; kuld, hõbe, plaatina ja plaatinametallid“. Lihtne, pole väga ülepingutatud. (T. Luik 02.11.18)

(10) Võiks välja tuua, et kasutatakse ehte valmistamisel. See on ka väärtus, et sobib inimese ihuga kokku. (M. Reino 02.11.18) – Pane luksusesemed ka juurde. (I. Ikkonen 02.11.18)

(11) Ma ei paneks ehtemetalli sünonüümiks, sest vasest jt metallidest, mis pole väärismetallid, tehakse ka ehteid. (T. Luik 02.11.18)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: vastu võtta (02.11.18)
12. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1762225281;
andmebaasi kantud 01.12.18, muudetud 02.12.18

7. metallisulam

1. *termin*: et: metallisulam
2. *muutevormid (omast., osast.)*: metallisulami, metallisulamit
3. *definiitsioon*: Metallisulam on aine, mis on saadus eri metallide või metalli ja mittemetalli kokkusulatamisel.
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: sulam (osaline sünonüüm)
6. *teiskeelsed vasted*: en: metal alloy; de: Metalllegierung *f.*; sv: metalllegering; fi: metalliseos;
ru: сплав [металлов] *m.*
7. *teiskeelsed allikad*: en, de, sv, fi: (KTK); ru: (EVS)
8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: metallikäsitöö
10. *märkused, kommentaarid*:

ÕS: **sulam** – kokkusulatatu. Tina ja vase sulam on pronks. Niklisulam, pliisulam, rauasulam, vasesulam, tsingisulam. Kergsulam, kõvasulam, magnetsulam

EKSS: **metallisulam** – tehn sulam

- (1) Kas teistes valdkondades on ka sulamid? (M.-L. Jaanus 02.11.18) – Jaa, nt plastisulamid. (M. Reino 02.11.18) – Siis võiks termin olla *metallisulam*. (M.-L. Jaanus 02.11.18)
(2) Vähemalt kahe metalli... (I. Ikkonen 02.11.18) – Võib olla ka metalli ja mittemetalli [sulam], sest terase puhul süsinik ei ole metall. (T. Luik 02.11.18) – Väärismetallidesse segatakse ka sisse mittemetalle. Just värvi pärast. (I. Ikkonen 02.11.18) – Igal juhul peab metallisulam metalli sisaldama, eks? (M.-L. Jaanus 02.11.18) – Seletav sõnaraamat ütleb, et see on aine, mis on saadud eri metallide või metalli ja mittemetalli kokkusulatamisel. (E. Velsker 02.11.18) – Saadud? (M. Keeman 12.05.19)
(3) Palju me puhtaid metalle üldse kasutame, enamus ongi sulamid. (M. Reino 02.11.18) – Vaske kasutame puhtalt. (I. Ikkonen 02.11.18)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: vastu võtta (02.11.18)
12. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1430634534;
andmebaasi kantud 02.12.18

8. legerimine

1. *termin*: et: legerimine
teigusõna: legerima (legerida, legerin, legerisin)
2. *muutevormid (omast., osast.)*: legerimise, legerimist
3. *definiitsioon*: Legerimine on lisandite manustamine metallile või selle sulamile keemiliste ja füüsikaliste omaduste muutmiseks.
6. *teiskeelsed vasted*: en: alloying; de: Legieren *n.*; sv: legering (legerings metaller *pl.*); fi: joissa sulatetaan ('legeritud'), joissa sulattaminen; ru: легирование *n.*
7. *teiskeelsed allikad*: (KTK)
8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: metallikäsitöö

10. märkused, kommentaarid:

EKSS: *legeerima* tehn metallile v. sulamile selle omaduste parandamiseks lisandeid manustama. Terast kroomiga, nikliga legeerima. Legeeritud teras, malm.

(1) Kas „füüsikaliste või keemiliste omaduste parandamiseks“? (M. Poll 02.11.18) – Eesmärgiks on füüsikaliste omaduste muutmine, aga selle käigus muutuvad ka keemilised omadused. (I. Ikkonen 02.11.18)

(2) Mis hõbeda sulamile kõvadust juurde annab? (T. Luik 02.11.18) – Vask. Teine asi, mida tänapäeval pannakse, on germaanium. (I. Ikkonen 02.11.18) – Kui sa vaske lisad, siis see muudab värvi, aga kui sa neid teisi asju lisad, kas need muudavad ka sulami värvi? (M. Poll 02.11.18) – Ikka muudavad. (I. Ikkonen 02.11.18)

(3) Legeerimisel on ligatuur, mida lisame. (M. Reino 02.11.18) – Kas ligatuur on legeeraine? (M.-L. Jaanus 02.11.18) – Ligatuur on lisametall või sulamid, see ei ole leger. (T. Luik 02.11.18) – Need on siis kaks eri asja? (M.-L. Jaanus 02.11.18) – Jah. Sõna tüvi on sama. (M. Reino 02.11.18) – Paneme legeerimise paika, siis vaatame edasi. (I. Ikkonen 02.11.18)

(4) Legeerimine on siis käsitöötehnika? (02.11.18) – See on tegevus, lisaainete manustamine. (T. Luik 02.11.18)

(5) ...“keemiliste ja füüsikaliste omaduste muutmiseks“. (M. Reino 02.11.18) – Parandamine on ka muutmine. (T. Leemets 02.11.18) – Füüsikalised omadused paranevad, aga keemilised halveneivad. (M. Reino 02.11.18) – Sõltub sellest, mis ainet juurde paned. (T. Luik 02.11.18) – See jälle sõltub, sellest, mis eesmärk on. (M. Poll 02.11.18) – Paneme siis ikka „muutmine“. (I. Ikkonen 02.11.18)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (02.11.18)

12. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1193935753; andmebaasi kantud 02.12.18

9. *l i g a t u u r*

1. *termin*: et: ligatuur

2. *muutevormid (omast., osast.)*: ligatuuri, ligatuuri

3. *definiitsioon*: Ligatuur on lisametall või lisasulam metalli või sulami omaduste muutmiseks.

6. *teiskeelsed vasted*: en: ligature; de: Ligatur *f.*; fi: metalliseos; ru: лигатура *f.*

7. *teiskeelsed allikad*: en: (IES); de: (dict.cc); fi: (KTK); ru: (KTK, EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: metallikäsitöö

10. märkused, kommentaarid:

EKSS: *ligatuur*

1. med (vere)soone kinnisidumine; selleks kasutatav niit. *Arteri ots suleti ligatuuriga.*

2. keel kahe (v. enama) tähe kokkukirjutamisel saadud tähemärk, näit. æ.

3. muus sidekaar; pidekaar.

4. tehn lisametall, lisasulam metalli v. sulami omaduste muutmiseks.

(1) Huvitav, kas siis *ligatuur* on väärismetalli puhul rohkem ja *legeerimine* on teraste puhul rohkem? (T. Luik 02.11.18) – Ei ole päris nii. Ka mustas metallurgias kasutatakse ligatuure. (M. Reino 02.11.18) – Loen siit, et „Ligatuur on metall või metalli sulam, sulam klaasi või muu

ainega mida lisatakse kullale, hõbedale ja teistele väärismetallidele neile omaduste andmiseks.“ (T. Luik 02.11.18)

(2) Ligatuur musta metalli puhul annab voolavust. See on ainult ühe protsessi läbitegemiseks, aga valmistoote puhul ligatuur enam mingit omadust ei määra. Legeerelemendi puhul annab valmistootele selle omaduse. (T. Luik 02.11.18) – See on nii ja naa. Nt lisame valamisel tsinki, et värviline metall ka voolaks paremini. (I. Ikkonen 02.11.18)

(3) Mis on *ligatuuri* ja *legeeraine* erinevus? (...) Aa – ligatuur on alati metall, legeeraine võib olla ka muu mittemetalne aine. (T. Luik 02.11.18)

(4) Iga ligatuur on legeeraine, aga iga legeeraine ei ole veel ligatuur. (M.-L. Jaanus 02.11.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (02.11.18)

12. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1159311379; andmebaasi kantud 02.12.18

10. *legeeraine*

1. *termin*: et: legeeraine

2. *muutevormid (omast., osast.)*: legeeraine, legeerainet

3. *definiitsioon*: Legeeraine on legeerimisel kasutatav lisand.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: legeer, legeerelement

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: metallikäsitöö

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Kas *legeer* või *legeeraine*? (M.-L. Jaanus 02.11.18) – Tegevus on *legeerimine*. (T. Luik 02.11.18) – Paneme siis *legeeraine*, kui tegemist on *legeerimisega*. (I. Ikkonen 02.11.18) – Nt *legeerteras* on legeeritud teras. (T. Luik 02.11.18)

(2) Aga kas see soovitud proovi saavutamine... Kas seda peaks ka siin mainima? (M. Poll 02.11.18) – Väärismetalli juures on eesmärgiks saada nõutav proov. (I. Ikkonen 02.11.18) – Seda oleks pidanud väärismetallide juures mainima. (M. Reino 02.11.18)

(3) Kas saab poest osta legeerkulda? (T. Luik 02.11.18) – Saab. Meie tavakeeles ütleme, et prooviga kulda ostame. Ostame prooviga hõbetat. Tavaliselt me legeerime ise. (I. Ikkonen 02.11.18) – Sest see on odavam. Kuigi valmis asja on lihtsam osta. (M. Poll 02.11.18) – Valmis ehet on veel lihtsam osta. (M. Reino 02.11.18)

(4) Ligatuur on metalli sisaldav legeeraine, aga kas legeeraineid on peale ligatuuri veel ka selliseid, mis ei sisalda metalli? (M.-L. Jaanus 02.11.18) – Nt väävel, booraks. (I. Ikkonen 02.11.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (02.11.18)

12. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1762803391; andmebaasi kantud 02.12.18

11. *rauasulam*

1. *termin*: et: rauasulam

2. *muutevormid (omast., osast.)*: rauasulami, rauasulamit

3. *definiitsioon*: Rauasulam on sulam, mille põhikomponent on raud. (EKSS)

4. *selgitus*: vähekasutatav keelend; levinum konkreetsem, nt *legeerteras*.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: ferrosulam (ÕS)

6. *teiskeelsed vasted*: en: iron alloy; de: Eisenlegierung; sv: järnlegering; fi: rautaseos; ru: железный сплав

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: metallikäsitöö

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: *rauasulam* tehn sulam, mille põhikomponent on raud.

Tähtsaimad rauasulamid on teras ja malm.

ÕS: *ferrosulam* tehn rauasulam, nt ferrokroom, ferromangaan, ferrosiliitsium

(1) Üldiselt me ei kasuta seda mõistet. (M. Reino 02.11.18) – Kui räägime rauasulamist, siis me räägime terasest ja malmist. (I. Ikkonen 02.11.18) – Või siis legeerterastest. (T. Luik 02.11.18)

(2) ÕSis on *rauasulam* ja *ferrosulam* mõlemad. Rauasulam on *raua* artiklis. Rauasulam on niivõrd üldlevinud, et... (T. Leemets 02.11.18) – Üks võimalus on see, et jätame rauasulami üldkeele sõnaks ja ei hakka seda üldse terminologiseerima. (M.-L. Jaanus 02.11.18) – Otseselt ei ole tõesti vaja. Ma ei tea, et keegi kasutaks seda [terminit]. (I. Ikkonen 02.11.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: käsitöökeeles vähekasutatav, pole vaja terminiks (2.11.18)

12. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1962746601;

andmebaasi kantud 02.12.18

12. legeerteras

1. *termin*: et: legeerteras

2. *muutevormid (omast., osast.)*: legeerterase, legeerterast

3. *definiitsioon*: Legeerteras on legeeraineid sisaldav teras.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: legeeritud teras

6. *teiskeelsed vasted*: en: alloy steel; de: Legierungsstahl *m.*; sv: legerat stål; fi: seosteräs; ru: легированная сталь *f.*

7. *teiskeelsed allikad*: (KTK)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: metallikäsitöö

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) *Terasesulamid* või *legeerterased*. Neid sõnu kasutatakse rohkem kui *rauasulamid*. (M. Reino 02.11.18) – Miks neid kahte on vaja? Legeerteras on ju ka terasesulam. (T. Luik 02.11.18) – Samas me kasutame ju sõna *legeerteras*. Legeerteras võiks olla mõistlik termin igal juhul. (I. Ikkonen 02.11.18) – Terasesulam võib olla ka nt malm, aga see ei ole legeerteras. (T. Luik 02.11.18) – Jah, legeerteras näitab konkreetset asja. (I. Ikkonen 02.11.18)

(2) Kas ma sain nüüd õigesti aru, et selliseid oskussõnu nagu *terasulam* ja *legeerteras* kasutatakse? (M.-L. Jaanus 02.11.18) – *Terasesulamid* ei kuule väga tihti. (T. Luik 02.11.19) – Võib-olla siis ikkagi ainult *legeerteras*. (M. Reino 02.11.18) – On *rauasulam*, aga kas on ka *terasesulamid* vaja? (T. Luik 02.11.18) – Seda pole vast vaja, aga *rauasulam* las jääda. (I. Ikkonen 02.11.19) – „Rauasulam“ jäi meil praegu üldkeele sõnaks. (M.-L. Jaanus 02.11.19)

(3) Teras ise on juba sulam. Kui sinna muid asju juurde panna, siis on see legeerteras. *Terasesulamid* pole üldse vaja. (T. Luik 02.11.18)

(4) Hakkame defineerima. Mis on legeerteras? (M.-L. Jaanus 02.11.18) – Kirjanduse mõttes ta läheb nende eelmise kahe juurde. (T. Luik 02.11.18) – Legeerteras on metalli sulam. (M. Reino 02.11.18) – Rauasulam. See sisaldab rauale lisaks veel mingit komponenti peale süsiniku, mis terases niikuinii on. (T. Luik 02.11.18)

(5) Me võime öelda, et tegemist on ühtsorti terasega, st defineerida läbi *terase*. Nt „legeerteras on legeerainet sisaldav teras“? (M.-L. Jaanus 02.11.18) – Tavaliselt sisaldab mitut legeerainet. (I. Ikkonen 02.11.19) – Siis „legeeraineid sisaldav teras“? Saab ka pikemalt defineerida. (M.-L. Jaanus 02.11.19)

(6) Ma loen ette: „Legeeritud teraseks nimetatakse niisuguseid teraseid, milledesse on lisatud peale süsiniku, räni, väävli ja fosfori veel teatav protsent legeerivaid elemente, nagu kroomi, niklit, mangaani jne. Eristatakse madalalt legeeritud, keskmiselt legeeritud ja kõrgelt legeeritud teraseid.“. (T. Luik 02.11.18) – See nüüd pole päris definitsioon, vaid terve teooria, paremal juhul selgitus. Võime teha lühikese definitsiooni ja panna selgitusse kõik muu, mis südamele kripeldama jäi. (M.-L. Jaanus 02.11.18) – Ei mina ei oska midagi selgitusse panna. (I. Ikkonen 02.11.18) – No kasvõi seda, et eristatakse kolme legeerimise astet, või kuidas see käib. Või et legeerained võivad olla need-ja-need. (M.-L. Jaanus 02.11.18)

(7) Kas on üldse olemas terminina *legeerterast*, on *legeeritud teras*. (T. Luik 02.11.18) – Kuskil oli just: „legeerteras ehk legeeritud teras“. See on lihtsalt lühem vorm. (E. Velsker 02.11.18) – Lühem on suupärasem. (M. Reino 02.11.18)

(8) Kas on vaja *legeerterasele* lisaks termineid *legeerkuld*, *legeerhõbe* jms? Või nende mainimist kuskil selgitustes? (M.-L. Jaanus 15.11.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (02.11.18); *terminibaasist* puudub

13. roostevaba teras

1. *termin*: et: roostevaba teras

2. *muutevormid (omast., osast.)*: roostevaba terase, roostevaba terast

3. *definitsioon*: Roostevaba teras on korrosioonikindel legeerteras.

6. *teiskeelsed vasted*: en: stainless steel; de: rostfreier Edelstahl (?) *m.*, rostfreier Stahl *m.*; sv: rostfritt stål; fi: ruostumaton teräs; ru: нержавеющей сталь *f.*

7. *teiskeelsed allikad*: (KTK)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: metallikäsitöö

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Tõnis, mis sa arvad, kas legeerteras ja roostevaba teras on samad? (M. Reino 02.11.18) – Põhimõtteliselt, jah. Legeerelement tekitab mingi lisaväärtuse, näiteks ei lähe roostetama või ei kulu. (T. Luik 02.11.18). – Siis võib sünonüümiks legeerterasele panna roostevaba teras. (M. Reino 02.11.19) – Ma saan nagu aru, et roostevaba teras on üks legeerterase vormidest. Kas see siiski tähendab uut terminit? (M.-L. Jaanus 02.11.18) – Mida rohkem, seda uhkem, pane kirja! (I. Ikkonen 02.11.18) – On ka *mõõgateras*, kus lisatakse legeerainet, mis teeb tugevamaks, ja *tamaskus*. (T. Luik 02.11.18) – Kas on vaja termineid mõõgateras ja tamaskusteras?

(2) Kui meil on legeerteras defineeritud, siis saab roostevaba terast selle kaudu defineerida. (M.-L. Jaanus 02.11.18) – No-jah, ta on üks liik legeerterastest. (I. Ikkonen 02.11.18)

- (3) Kas roostevaba terast ei saa mitte kuidagi roostetama panna? (M. Poll 02.11.18) – Saab ikka. Kui ikka pikalt vedelema jätta läheb ise ka õhu käes rooste. (M. Reino 02.11.19)
- (4) Pakun definitsiooniks: „roostevaba teras on korrosioonikindel legeerteras“. Või eestikeelsemalt „roostetamise kindel“. (M. Reino 02.11.18) – „...õhu, vee ja mitmesugusele agressiivse keskkonna korrodeerivale mõjule vastu pidav teras.“ (T. Luik 02.11.19) – Mis on agressiivne keskkond? (M.-L. Jaanus 02.11.18) – Agressiivne keskkond on keskkond, mis keemilise, elektrokeemilise või mistahes mõju tõttu kiirendab materjalide korrosiooni. (T. Luik 02.11.18) – Kas seda korrosioonikindlust ja agressiivse keskkonna toimet on vaja lähemalt puudutada või selgitusse midagi märkida? Kuidas teile tundub? (M.-L. Jaanus 02.11.18) – Ei. (I. Ikkonen 02.11.18) – Ei, sest roostetamine ongi korrosioon. (T. Luik 02.11.19)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: vastu võtta (02.11.18); *terminibaasist* puudub

14. metallitehnoloogia

1. *termin*: et: metallitehnoloogia
2. *muutevormid (omast., osast.)*: metallitehnoloogia, metallitehnoloogiat
3. *definitsioon*: Metallitehnoloogia on kõik metallitehnikad kokku.
4. *selgitus*: Metallitehnoloogia jaguneb kuumtööstlustehnoloogiks ja külmtööstlustehnoloogiks.
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: metallide tehnoloogia
6. *teiskeelsed vasted*: en: metal technology; de: Metalltechnologie *f.*; fi: metalliteknologia; ru: металлическая технология *f.*; технология металлов ('metallide tehnoloogia')
7. *teiskeelsed allikad*: en: (KTK); de: (KTK); sv: (x); fi: (SmES); ru: (VES)
8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: metallikäsitöö
10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: *Metallide tehnoloogia* metallide ja nende sulamite tootmis- ja töötlemismeetodite kogum.

- (1) Tehnoloogia on tehnikate kogum, suurem mõiste. (M.-L. Jaanus 02.11.18) – Kas termin võiks olla *metallitöö tehnoloogia*? (M. Reino 02.11.18) – Ma mõtlesin sama. Kuigi enamus õpikuid on [pealkirjaga] „Metallide tehnoloogia“. (T. Luik 02.11.18) – *Metallitöö* oli meil see termin, mis puudutas ka tööstust. Selle termini mõte oli sepiistamise jt sarnaste metallidega tehtavate tehnikate koondnimetus. (M.-L. Jaanus 02.11.18) – Siin ma vaidlen vastu. *Metallitehnoloogia* on ikkagi teoreetiline asi. Metallide kohta käiv info ja selline asi. Metallitehnoloogia on ka teoreetiline aine metallide kohta. (T. Luik 02.11.18) – Võib-olla on õppeaine *metallitehnoloogia* all peetud silmas *metalliõpetust* (EKSS: *metalliõpetus* õpetus metallidest ja sulamitest). Järgmine termin on *metallitehnika*. Tehnoloogia sisaldab tehnikaid. (M.-L. Jaanus 02.11.18) – Tekstiilis oli ka teil... (I. Ikkonen 02.11.18) – *Tekstiilitehnika*. Tehnoloogia termini jätsime täiesti vahele. Pole esialgu vajadust olnud. See oleks nüüd käsitööteaduse teooria loomise koht, kuidas valdkondades saaks jagada käsitööt tehnikaid sama tasandi rühmadesse. Et oleks need tasandid või korrused, mille järgi orienteeruda. (M.-L. Jaanus 02.11.18)
- (2) Selgitusse on pandud töötlemistehnikad. Tehnoloogia sisaldab ka ju metallide keemilisi ja füüsikalisi omadusi. (T. Luik 02.11.18) – Tehnoloogia sisaldab mingit töötlemist. (E. Velsker 02.11.18) – Ma tean nii palju [õppe]aineid, kus aine nimi on metallitehnoloogia, mis sisaldab muud ka, mitte ainult tehniline pool. Näiteks võtan lahti [internetis] Kaitseväge Ühendatud Õppeasutused, kus on õppeaine *metallitehnoloogia õppeaine*. (02.11.18) – Ma ei tea kas see on sama, aga ma leidsin ka, aga selle õppeaine nimi on *metallitehnoloogia ja materjaliõpetus*. Mulle

tundub, et seal on kaks poolt. See materjaliõpetus käsitleb metalli omadusi ja tehnoloogia pool töötlemist. (E. Velsker 02.11.18)

(3) Üldiselt me ikkagi esmalt jaotame, kas me manipuleerime metalle kuumalt või külmalt. (I. Ikkonen 02.11.18) – Me vaatame teooriat käsitööteadusest lähtuvalt. Siin võib olla kattuvus tehnika valdkonnaga, kuid käsittõ jaoks olulised detailid panevad paika ikkagi metallikäsitöölisel. (M.-L. Jaanus 02.11.18) – Igal juhul räägitakse õppeaines ka teoreetiliselt. TTÜ oma on see, et aines räägitakse metallide struktuurist, tutvustatakse metalli tüüpe, marke ja nende markeerimist (...) metallkonstruktsiooni ja keevisliite arvutusi. (T. Luik 02.11.18) – Aga seal ei õpetata käsitööteadust. (M.-L. Jaanus 02.11.18) – Kuidas saab „metallitehnoloogia“ olla nii erinevate tähendustega Eestis? (T. Luik 02.11.18) – Ei tea, kas see ongi nii erinev. Selles aines räägitakse metallide töötlemise ühest osast. (E. Velsker 02.11.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (02.11.18); *terminibaasist* puudub

15. metallide kuumtöötlus

1. *termin*: et: metallide kuumtöötlus

2. *muutevormid (omast., osast.)*: metallide kuumtöötluste, metallide kuumtöötlust

3. *definiitsioon*: Metallide kuumtöötlus on metallide ja nende sulamite kuumutamine kriitilise punkti ületamiseni, et muuta nende füüsilisi omadusi.

4. *selgitus*: Kuumtöötlus on vajalik metallide ja nende sulamite vormi, struktuuri jms muutmise hõlbustamiseks. Tihedalt seotud metallide külmütöötlustega.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keeled*: kuumtöötlus, termütöötlus

6. *teiskeelsed vasted*: en: heat treating of metals; de: Warmumformung, f., Wärmebehandlung von Metall; sv: metal värmebehandling; fi: metallin lämpökäsittely; ru: тепловая обработка металлов, термическая обработка металлов

metalli kuumutama калить металл (EVS)

7. *teiskeelsed allikad*: (KTK)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: metallikäsitöö

10. *märkused, kommentaarid*:

ÕS: *kuum* (...) kuumneetima, kuumvaltsima, kuumtöötlemine, kuumtöötlus

EKSS: *kuumtöötlus* kuumtöötlemine

kuumtöötlemine kõrgel temperatuuril töötlemine

(1) Kas terminiks tuleb *metallide kuumtöötlustehnoloogia* või *metallide kuumtöötlus*? (M.-L. Jaanus 02.11.18) Pigem lühemalt. (E. Velsker 02.11.18) – *Metallide kuumtöötlus* ja sõna „tehnoloogia“ mõtled juurde. (I. Ikkonen 02.11.18) – Termin on... mida lühem, seda parem. (T. Leemets 02.11.18) – Termütöötlus või terminiline töötlemine? (T. Luik 02.11.18) – Eesti keeles oleks ikka parem: kuumtöötlus. (T. Leemets 02.11.18) – Termütöötluste all mõeldakse spetsiifilisemat. (M. Reino 02.11.18) – Termütöötlus on lõõmutamine ja karastamine. (T. Luik 02.11.18) – Kuumtöötlus on ülene, mis jaotub omakorda, nt sepistamine ja... kõik, kus me kasutame metallide manipuleerimisel kuuma temperatuuri. (I. Ikkonen 02.11.18)

(2) Sepistamist mina ei pane kuumtöötluste alla. Hõbedat saab sepistada nii, et üldse ei lõõmuta. (T. Luik 02.11.18) – *Külmsepis* tuleb ka veel täiesti eraldi. (I. Ikkonen 02.11.18) – Vanasõnagi ütleb, et rauda tuleb taguda kuni see kuum on. (M.-L. Jaanus 02.11.18) – See on lõõmutatud metall, aga sepis võib külm ka olla. (T. Luik 02.11.18)

- (3) Mina ei eristaks külma ja kuuma sepist. Sepistamine on protsess lihtsalt. (...) Mina teeks nii, et jätaks need sõnad praegu lahtiseks ja tegeleks nendega järgmisel korral. Seda peaks natuke uurima. (T. Luik 02.11.18) – Kui sa oskaksid joonistada üles, millised on metallide töötlemise tehnikad ja nende omavahelised seosed. Mingi skeemi, mille järgi me saaksime termineid lahterdada tasandite kaupa. Sellest oleks tublisti abi. (M.-L. Jaanus 02.11.18)
- (4) AGA lehel on selline ütlus kuumtöötamise kohta: „Kuumtöötamine on meetod, mida kasutatakse materjali füüsikaliste ja mõnikord ka keemiliste omaduste muutmiseks.“. (I. Ikkonen 02.11.18) – AGA Gaasi sõnastus on parem, kui see, mis meil praegu on. (M. Reino 02.11.18) – Kuna me muutsime terminit, võttes ära sõna „tehnoloogia“ ja meil on nüüd „töötamine“, siis algne sõnastus ei peakski enam sobima. (M.-L. Jaanus 02.11.18) – Metallide kuumtöötamine on... on... Mis ta siis on? (I. Ikkonen 02.11.18) – Tegevus (M. Reino 02.11.18) – „Kuum-“, ja „külm-“, juurde mai ei paneks „sepistamine“, vaid paneks „vormimine“. Minu jaoks ongi kuumtöötamine ainult lõõmutamine ja karastamine. (T. Luik 02.11.18) – See on siis „töötamine“. Metallide töötlemise tehnika osa või? (M.-L. Jaanus 02.11.18) – See, mis sa teed sepistades või see, mis sa teed kullassepatöös ja... Aga, et see oleks üks üldine, mida saaks edasi jaotada. (I. Ikkonen 02.11.18)
- (5) Kui me kuumutame metalli, siis ta ületab kriitilise punkti, kus ta kristallvõre muutub. See on kuumtöötamine. Aga alles siis sa hakkad ju sepistama. Kuumtöötamine on kuumutamine, mitte sepistamine. Sepistamine on metalli vormimine. (T. Luik 02.11.18) – Sa ei saa metalli vormida ilma, et oleksid metalli struktuuri muutnud. (I. Ikkonen 02.11.18) – Kuumutamine on ju eelnev protsess. (T. Luik 02.11.18) – See on nagu üks osa sellest kõigest. Näiteks titaani ei ole üldse võimalik manipuleerida, kui ta ei ole kuum. Ta on muidu rabe. (I. Ikkonen 02.11.18) – Tehases nad võivad ju samu asju teha, mida sa sepana teed, aga külmalt, sest masinad on nii tugevad lihtsalt. (M. Poll 02.11.18) – Päril kõike ikka ei saa. Mõned materjalid rebenevad. (I. Ikkonen 02.11.18) – Kas me räägime siin kõikidest metallidest? (M. Poll 02.11.18) – Jah, me oleme alles üsna üldiste teemade juures. (I. Ikkonen 02.11.18)
- (6) Tekstiilis võiks ju ka olla *külm värvimine* ja *kuum värvimine*. Te pole mõelnud selle peale? Trükitakse ju külmalt ja kui lõnga värvitakse on kuumtöötamine. (T. Luik 07.12.18)
- (7) Siin on ka *termotöötamine*, kas see on sünonüüm? (I. Ikkonen 07.12.18) – See on kuumtöötamise alaliik. (T. Luik 07.12.18)
- (8) Definitsiooni üks pool kordab teist. Selle peaks ümber sõnastama. (M. Reino 07.12.18) – Definitsioon peaks olema niimoodi, et selle sõna enda peaks saama sealt ära võtta ja ütleva, mis ta siis on. (T. Leemets 07.12.18)
- (9) Kuumtöötamises on oluline temperatuuri faasi piiride ületamine. (I. Ikkonen 07.12.18) – Kriitilise punkti või? (T. Luik 07.12.18) – Jah, aga samas neid faasipunkte on ju päris palju. (I. Ikkonen 07.12.18) – Kriitiline punkt sõltub materjalist. (T. Luik 07.12.18) – Kriitilise punkti saavutamine või kriitilise punkti ületamine? (I. Ikkonen 07.12.18) – Ületamine. (T. Luik 07.12.18) – Aga mis kriitiline punkt, see ei tule siit praegu välja. (M. Reino 07.12.18)
- (10) Ma loen siit selle punkti ette: „Termiline töötlemine seisneb metallide ja sulamite kuumutamises kriitilist punkti ületava temperatuurini ja selle järgnevas teatavas kiiruses jahutamisele. Termilise töötlemisega muudetakse metallide ja sulamite struktuuri, mistõttu muutuvad ka nende omadused. Seega saab termilise töötlemisega muuta metallide ja sulamite omadusi, muutmata nende keemilist koostist.“ (T. Luik 07.12.18) – Saab muuta nende füüsikalisi omadusi. (M. Reino 07.12.18) – Muutmata nende keemilist koostist. (T. Luik 07.12.18) – Füüsikalised või füüsikalised omadused? (I. Ikkonen 07.12.18) – ÕS ütleb (M.-L. Jaanus 07.12.18):

füüsiline, sageli parem *kehaline* v *looduslik*. Füüsiline puue *kehapuue*, füüsiline töö *kehaline* töö. Füüsiline kulumine maj. Juriidilised ja füüsilised isikud juriidilised ja üksikisikud. Füüsiline geograafia, parem *loodusgeograafia*. Füüsilis-geograafiline, parem *loodusgeo-graafiline*. Füüsiline kaart, parem *looduskaart*. Psühhofüüsiline *hingelis-kehaline*. Füüsiliselt.

füüsikaline. Aine füüsikalised omadused. Füüsikaline keemia *füsikokeemia*. Füüsikaliskeemiline analüüs (*füsikokeemiline*) –

Aine füüsikalised omadused, kui me aimest räägime. (E. Velsker 07.12.18)

(11) Valamine on ka kuumtöötlus, aga seal ei ole nii oluline füüsikaliste omaduste muutmine, seal muutub hoopis kuju. (M. Reino 07.12.18) – Füüsikaline omadus on ka ju voolavus. (T. Luik 07.12.18) – Valamise puhul võivad keemilised omadused ka muutuda sulami puhul. (M. Reino 07.12.18) – Sa lisad sinna legeerelemente. (T. Luik 07.12.18) – Selgituses võiks olla loetelu eesmärkidest. (M. Reino 07.12.18)

(12) Muuta plastsemaks, elastsemaks... (I. Ikkonen 07.12.18) – Me peaks üle vaatama „plastne“ ja „elastne“ tähenduse. Sellega kipume puusse panema. (T. Luik 07.12.18) – Plastne on see, kui sa saad teda vormida igatepidi, suunatavus. Elastsus on vedruomadus. Nad on pöördvõrdelised. Mida suurem on plastsus, seda väiksem elastsus. (I. Ikkonen 07.12.18) – ÕS:

plastsus vormitavus, kujundatavus, tainjus; *plastilisus*. Savi plastsus. Plastsusteooria füüs *elastsus* vetruvus, kerksus. füüs.: elastsusjõud, elastsuspiir

Tavatingimustes ei ole ükski metall elastne, peale termilist töötlemist võib muutuda. (T. Luik 07.12.18) – Või mehaanilist töötlemist. Näe: „Elastsus on keha omadus muuta välise jõu toimele oma kuju ning selle lakkamisel taastada oma endine kuju.“ (I. Ikkonen 07.12.18)

(13) Punkt 4: selgitus. (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Kirjuta siis: „kuumtöötlus on vajalik metalli ja tema sulamite kuju...“ kuidas seda nüüd nimetada... „muutmiseks“... „venitamiseks“... „vormimiseks“... (I. Ikkonen 07.12.18) – Kas see „kuju“ on hea? Äkki vorm. (M. Reino 07.12.18) – ..., „vormi muutmise hõlbustamiseks“? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Kas see peab nii täpselt minema. Minu jaoks on see alaploki pealkiri, kus tulevad edasi lõõmutamine ja... see, kuidas hakkab kuju muutma jne alles tuleb siit. (T. Luik 07.12.18) – Selgitus võiks olla selleks, et seoks järgnevatel mõistetega. (I. Ikkonen 07.12.18)

(14) Füüsikute jaoks on täpselt teada, kus on kriitiline punkt, aga käsitöölisele on see tunde küsimus. See pole niivõrd mõõdetav, kui tuleb kogemusest. Ja kuidas sa defineerid oma kogemust, et see on nüüd see punkt. (T. Luik 07.12.18) – Sõnadega nt „tunde järgi“, „maitse järgi (soola)“, „parema äranägemise järgi“. (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Isegi seadustes on seda, et peab olema „mõistlikul ajal“ või „mõistlikus osas“. (T. Leemets 07.12.18)

(15) Me paneme siin jälle kaks tundi ühe sõna peale ja edasi ei jõua. (T. Luik 07.12.18) – Kuumtöötluste alaliigid tulevad siit kohe järgi, hakkame siis nendega tegelema. (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Aga üks lause jäi siin veel pooleli! Selgituse võiks ikka korralikult ära vormistada ja siis edasi minna. (M. Reino 07.12.18)

(16) Kas *termotöötlus* on sünonüüm? (E. Velsker 07.12.18) – Jah, kas seda võtta sünonüümina... tööstuses kasutatakse seda päris palju. (I. Ikkonen 07.12.18) – Kas on kaks eraldi terminit *kuumtöötlus* ja *termotöötlus*? Aga kui „termo“ ära tõlkida, siis ongi „kuum“. *VSL: termo-* (< *kr thermos* soe) soojus-, sooja-; *termiline*; *temperatuuri-* (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Las kasutavad tööstuses teisiti. Mul on tunne, et terase töötlemisel kasutatakse seda mõistet päris palju. (I. Ikkonen 07.12.18) – Võime selle lihtsalt ära märkida, et nad nii teevad. (M.-L. Jaanus 07.12.18)

– Vene ajast on *termiline*, mitte *termo-*. (T. Luik 07.12.18) – Termid tuletavad saunasid meelde (I. Ikkonen 07.12.18) – See ka, jah. Termiline töötlus käib sealgi. (M. Reino 07.12.18) – Estermis on mõlemad, *kuumtöötlus* ja *termotöötlus*. *Kuumtöötlus* on keetmine ja küpsetamine ning *termotöötlus* on metallidega seotud koondoperatsioon kuumutamine ja jahutamine. (E. Velsker 07.12.18)

(17) Termiline töötlus, mitte termotöötlus, on kitsam mõiste, mille alla läheb lõõmutamine, normaliseerimine, karastamine ja noolutamine. Nii olen mina aru saanud kirjanduse põhjal. (...) Viki, ütleb, et *termotöötlus* ja *termiline töötlus* on sama. (T. Luik 07.12.18)

(18) Minu kogemus näitab, et kui on kaks sõna, siis hakatakse neil vahet otsima ka siis, kui nende kasutamisel ei ole vahet. Iseenesest võivad need olla sünonüümid küll. (T. Leemets 07.12.18) – Võiksid olla, sest sisuliselt on küll. (E. Velsker 07.12.18)

(19) Paneme selgitusse, et see on hästi laia määratlusega termin ja lähme edasi. Ja kui kunagi on vaja välja anda metallikäsitöö sõnastikku, siis saab vastavalt selleks ajaks kujunenud teooriale ka seda terminit täpsustada või edasi vaielda. (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Me võime kohe ka öelda, et tihedalt seotud külmtöötlemisega. (I. Ikkonen 07.12.18)

11. terminoloogiakomisjoni otsus: (1) ootame-vaatame (02.11.18); (2) vastu võtta (07.12.18)
terminibaasist puudub

16. metallide külmtöötlus

1. *termin:* et: külmtöötlus

2. *muutevormid (omast., osast.):* külmtöötluse, külmtöötlust

3. *definiitsioon:* Metallide külmtöötlus on metallide ja nende sulamite mehaaniline mõjutamine eelnevalt kuumutamata või kuumutamise järel.

4. *selgitus:* Sageli pole külmtöötlus ilma eelneva kuumtöötluseta võimalik. Külmtöötluste tehnikad on saagimine, puntseldamine, kohrutamine, taondamine, graveerimine jne.

6. *teiskeelsed vasted:* en: cold treatment of metal; de: Kaltumformung f., Kältebehandlung von Metall; fi: metallin kylmäkäsittely; ru: холодная обработка металлов

7. *teiskeelsed allikad:* (KTK)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond):* metallikäsitöö

10. *märkused, kommentaarid:*

ÕS: *külm* (...) Külmtöötlemine, külmtöötlus, (...) külmneetima, külmvaltsima

(1) Mingis mõttes me oleme läinud libedale tee. Tahtsime kõik metallitöötluste tehnikad jagada külmaks ja kuumaks. Nüüd oleme portsu otsas. (I. Ikkonen 07.12.18)

(2) Mõte on selles, et materjal ei pea sel hetkel kuum olema. Kuidas ma selle nüüd ilusasti sõnastan? (I. Ikkonen 07.12.18) – Külmtöötlemine on metallide töötlemine külmalt. (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Aga et see külmtöötlus oleks üldse võimalik on vaja eelnevalt lõõmutada. (T. Luik 07.12.18) – Selle võib panna selgitusse küll, et nad on tihedalt omavahel seotud. (I. Ikkonen 07.12.18) – Külmtöötlus on saagimine ja lõiketöötlus, kus sa mehaaniliselt eraldad detaile. (T. Luik 07.12.18) – Kohrutamine on ka ju ja taondamine ning puntseldamine. (I. Ikkonen 07.12.18)

(3) Ma leidsin sellisest kohast nagu „Metoodiline juhend juveliiridele“ 1975, Tallinna Juveel-tehases jaotati inimestele selliseid asju, „hõõgutamine“. „Lõõmutamise“ asemel oli siis „hõõgutamine“. (I. Ikkonen 07.12.18) –

metalli hõõgutama раскаливать металл (EVS)

Ma leidsin sellised sõnad: „kaabitsemine“ ja „soveldamine“. Kõvera metalli sirgeks saamine on „õgvendamine“, praegu „sirgendamine“. (T. Luik 07.12.18)

(4) Ma kuulsin siin Viljandis esimest korda sõnu „puntsel“ ja „puntseldamine“. (E. Manglus 07.12.18) – See on tulnud saksakeelsest sõnast Punze. (I. Ikkonen 07.12.18)

Punze f. puntsel, punts 1. riist metalli v. naha kohrutamiseks; 2. patriits, metalltempel nt proovinumbri sissevajutamiseks (SksES, lk 944–945)

(5) Inglise keeles on kaks sõna. Üks on see, kui võtad materjali kokku, et paksemaks saada ja teine õhemaks tegemise kohta. Eestis kasutatakse mõlema protsessi puhul ühte sõna, aga mujal maailmas on kaks. Tegelikult on kaks eraldi protsessi ja kaks eraldi sõna. Meil lükatakse kõik kohrutamise alla... või taondamise alla. (T. Luik 07.12.18) – Kohrutamise alla. (M. Reino 07.12.18) – ...sest taondamine on enamasti ikka suurema vormi löömine. (I. Ikkonen 07.12.18)

(6) Mulle ei meeldi see „külm“, sest metall on ikkagi normaaltingimustes, toatemperatuuril. Saab ka ju veel külmutada. (M. Reino 07.12.18) – See on *krüo*-... (I. Ikkonen 07.12.18)

krüo- (< kr kryos külm, pakane) külma-, jää- (VSL)

krüotehnika (< krüo- + tehnika) tehn. tehnika haru, mis hõlmab madalate temperatuuride saamist ja kasutamist (VSL)

(7) Saan aru, et siin vastanduvad kuum ja külm sellel alusel, et normaaltingimustes metall on kuumaks aetud metalli suhtes külm. Seepärast külmtöötlus. Aga ehk saaks külmutamist-jäätamist kasutavat tehnikat teisiti nimetada, nt külmutustehnikaks? Või nt külmtöötlus ja jääne töötlus. (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Külmtöötluse mõte on selles, et sel hetkel, kui ma seda töötlen, ei ole mul vaja lisada kuumat. (I. Ikkonen 07.12.18)

(8) Eelmises definitsioonis oli kuumutamine, selleks et muuta. Mida siin tahetakse muuta? (T. Leemets 07.12.18) – Vormi. Ma ei sepista väärismetalle kuumalt. Mul on oluline, et see on maha jahutatud. (I. Ikkonen 07.12.18) – Sepistamine ei tähenda ainult kuumtöötlust, sepistamine on materjali muutmine löökidega. See, kas ta on külm või soe, sõltub materjalist. (T. Luik 07.12.18) – Seletav sõnaraamat ütleb:

külmtöötlemine 2. tehn. metallide detaili töötlemine toorikut eelnevalt kuumutamata (keermestamine, külmaltsimine vm.) (EKSS 2009)

Eelmises definitsioonis oli kuumutamine selleks, et muuta, ja siin võiks siis olla kuumutamata jätmise selleks, et muuta. (M.-L. Jaanus 07.12.18)

(9) On olemas *külmneetimine*, *kuumneetimine* ja *seganeetimine*. *Seganeetimine* on see, kui sa kuumutad ainult seda osa, mida sa hakkad needipeaks vormima. *Kuumneetimine* on siis, kui kogu neet on kuum. (T. Luik 07.12.18)

(10) Ka teile „kuumutamine“ ja „mittekuumutamine“ sobib? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Külmtöötlus on ilmselt mingi mehaaniline asi? (T. Leemets 07.12.18) – Külmtöötluse iseloomustamiseks sobib see, et ta on mehaaniline. (I. Ikkonen 07.12.18)

(11) Külmtöötluse *tehnikad* või *käsitöötehnikad* on... kohrutamine... (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Aga terast saab kohrutada kuumalt. (T. Luik 07.12.18) – Peabki terast kuumalt kohrutama. Siin need tehnikad ristuvad. (I. Ikkonen 07.12.18) – *Käsitöötehnikad* on saagimine, graveerimine, viilimine ... *masintöötehnikad* on treimine, puurimine (käsi- ja masinpuurimine). (T. Luik 07.12.18) – Pane selgitusse lihtsalt „tehnikad“. (I. Ikkonen 07.12.18)

(12) Minu meelest on nende terminitega nagu seadustega. Kõike ei ole võimalik paika panna seadustega. Alati on mingeid erisusi või erijuhtumeid. (M. Reino 07.12.18) – Ma jälle mõtlen külm- ja kuumtöötlemise peale, et kas keegi üliõpilastest on oma töös neid sõnu kasutanud. Me

räägime ikka neetimisest või saagimisest... (T. Luik 07.12.18) – Sõltub tööst, nt tekstiilikäsitöö termin võeti esimesel koosolekul vastu sellepärast, et mul oli vaja kokkuvõtvalt ühe sõnaga nimetada seda, mis on silmuskudumine, heegeldamine, tikkimine jne. (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Kas keegi metallikatest ei võiks teha seminaritööd, kus ta paneb need sõnad kõik ritta, ja siis me tuleme kokku ja ütleme, et nii ei saa ☺. (T. Luik 07.12.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: (1) ootame-vaatame (02.11.18); (2) vastu võtta (07.12.18)
terminibaasist puudub

17. metallitehnika

1. *termin*: et: metallitehnika

2. *muutevormid (omast., osast.)*: metallitehnika, metallitehnikat

3. *definiitsioon*: Metallitehnika on metalli käsitsemise viis.

4. *selgitus*: Kõik metallitehnikad kokku on metallitehnoloogia.

6. *teiskeelsed vasted*: en: metal technique; de: Metalltechnik *f.*; fi: metallitekniikka; ru: техника обработки металлов, металлоте́хника (?)

töötlemismeetod метод разработки, метод обработки (EVS)

kohrutus kunst **metallitöötehnika** чеканка (EVS)

7. *teiskeelsed allikad*: (KTK)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: metallikäsitöö

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Metallitehnika kui metalli manipuleerimise viis, metallitöötehnika. (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Kas tehnikal ja tehnoloogial on suur vahe? (T. Luik 07.12.18) – Jah. Tehnoloogia on tehnikate kogum. (I. Ikkonen 07.12.18) – Tehnika on võtete kogum, võttestik. (M.-L. Jaanus 07.12.18)

(2) „Manipuleerimist“ kui käelist tegevust võib siin kasutada küll. (I. Ikkonen 07.12.18) – *Treimine* ei ole ju manipuleerimine, see on materjali eemaldamine. (T. Luik 07.12.18) – Ma pidasin silmas metalli mõjutamist peamiselt käsitsi. Kuna *manus* on ladina keeles 'käsi', siis tundus kuidagi sobilik. (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Käte poolt juhitud (I. Ikkonen 07.12.18)

ÕS 2018: **manipuleerima** käsitsema, menetlema; osavalt (enese kasuks) juhtima; ei soovita tähenduses: **mõjutama**. *Žonglöörid manipuleerivad taldrikutega. Poliitikud manipuleerivad rahvaga, kasutades isamaalisi loosungeid.* Teadlased {**manipuleerivad**} → **mõjutavad** geene.

Manipuleeri-ja käsitse-ja, menetle-ja (isik) (vaadatud 24.04.19)

manipulus *m.* [manus] 1. peotäis, kimp, pundar; 2. maniipul (leegioni allüksus, 1/3 kohorti, saanud nime heinapeotäiest, mis Romuluse ajal sai väetähiseks); rühm, salk (LdES, lk 700)

manus *f.* 1. käsi; 2. rusikas; isiklik vaprus, relvastatud käsi, jõud; käsikähmlus; 3. võim, voli; 4. tegevus, töö, looming, teos; *manu* kätetööga, kunstiga; *artificum manus* kunstnike kätetöö, looming (LdES, lk 701)

(3) Kas ÕS ja LdES täpsustuste valguses peaks definitsioonis „manipuleerimine“ asendama muu keelendiga? (M.-L. Jaanus 24.04.19)

(4) Sepistamist ei saa selgitusse näiteks panna, sest sellest on üks grupp veel suurem, surve-töötlus. (T. Luik 07.12.18) – Survetöötlustehnikad, millest üks on sepi-stamine? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Jah. (T. Luik, I. Ikkonen 07.12.18) – See on siis plastiliselt deformeerimine. Sinna läheb valtsimine, tõmbamine, sepi-stamine, stantsimine. (T. Luik 07.12.18) – Taondamine ka

nähtavasti. (M. Reino 07.12.18) – Sepistamine omakorda koosneb võtetest. Sepistamise põhi-
võtted on painutamine, väänamine, mulgustamine jne (I. Ikkonen 07.12.18)

(5) Selles mõttes termin ei muutu, kas on tööstuslik sepistamine või treimine või käsitööna
tegemine. Tehnoloogia ja tehnika tähendus ei muutu sellest. (T. Luik 07.12.18) – Jah. (E.
Velsker 07.12.18) – Survetöötlustehnika, valamistehnika jne. (T. Luik 07.12.18)

(6) Tekstiilitehnikas tuleb samatähenduslike sõnade tõttu erandeid. Nt kudumine ei jagune
silmsukudumiseks ja kangakudumiseks, sest need, kuigi mõlemi nimetus „kudumine“, on
tehnoloogiliselt väga erinevad. Paljudes keeltes ka erineva sõnaga (*knitting* 'kudumine', *weaving*
'kudumine'; *вязание* 'kudumine', *тканье* 'kudumine'). Küll on aga nt silmsukudumisel
tehnikad, nt kirjamine, roosimine ja koekirjaline kudumine, mis omakorda jagunevad alatehni-
kateks. Sisuliselt on nii silmsukudumine kui ka kangakudumine tehnoloogia. Öeldakse „silmsu-
kudumine“ ja sinna otsa mõeldakse vaikumisi juurde „tehnoloogia“. (M.-L. Jaanus 07.12.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (07.12.18); *terminibaasist* puudub

18. metallide survetöötlus

1. *termin*: et: metallide survetöötlus

2. *muutevormid (omast., osast.)*: metallide survetöötluse, metallide survetöötlust

6. *teiskeelsed vasted*: en: [metal] forming; metalforming; metalworking; ru: обработка [метал-
лов] давлением

7. *teiskeelsed allikad*: (Kübarsepp 2011, lk 39)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: metallitöö

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Metallide survetöötlemine põhineb plastilisusel, metalli omadusel deformeeruda välisjõu
survel toimet purunemata. Survetöötlemine on valtsimine, pressimine, tõmbamine, sepistamine,
stantsimine. (T. Luik 07.12.18)

514. *survetöötlus* (protsess); survega töötlemine (operatsioon) i forming; metalforming;
metalworking v обработка [металлов] давлением Metallide ja sulamite töötlemine
rakendades toorikute vormi muutmiseks plastset deformeerimist. (Kübarsepp 2011, lk 39)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

19. sepistamine

1. *termin*: et: sepistamine

tegusõna: sepistama (sepistada, sepistan, sepistasin)

2. *muutevormid (omast., osast.)*: sepistamise, sepistamist

3. *definiitsioon*: Sepistamine on plastilises olekus metalli vormimine survetöötlusega.

4. *selgitus*: Sepistamisel muutub tooriku kuju ja struktuur.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: sepistus, sepatöö, sepistö

6. *teiskeelsed vasted*: en: smithing; de: Schmieden *n.*; sv: smide; fi: taonta; ru: ковка

7. *teiskeelsed allikad*: en, de, sv, fi: (KTK); ru: (EVS, VES)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: survetöötlus

10. *märkused, kommentaarid*:

ÕS: *sepatöö* sepistamine; sepis. Sepatööriist

sepistus sepistamine. Raua, terase sepistus. Vabasepistus, vormsepistus

EKSS: *sepatöö*

1. metallist tarbeesemete sepistamine.

a. (käsitööala; amet, elukutse). (...) *sepatöö eraldus enamikul rahvastel eriliseks tava kohaselt pärandatavaks kutseks*. b. sepistamise alale kuuluv töö. Terasvalu sepatööde tarbeks.

2. sepistatud ese, sepistöö. (...) *...ja igasugu sepatöid: kirveid ja pihte, nuge ja hobuseraudu...*

sepistus – sepatöö, sepistamine. *Isegi niisugustest mehelikest elukutsetest nagu sepistus, kalastamine, küttimine leelutab naine.*

sepistöö 1. sepis (1. täh.), sepistamine. *Tallinnas elavnes sepistöö 17. saj. 2. poolel.*

2. sepis (2. täh.) (...) *Sepistööd on enamasti nimemärgita.*

(1) Kas tegusõna või nimisõna või mõlemad terminiks? Kui sõnaraamatut teha, siis võiks mõlemad olla, siis ei lähe ka tõlkes kaduma, nt oleks teiskeelsed vasted ka vastavalt nimi- või tegusõnalised. (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Mina pooldaks tegusõna, millest saab tuletada sepistamine, sepistaja, sepistatav jne. (T. Leemets 07.12.18) – Mulle tundub, et siin on enamasti rohkem -mine-vormi. (E. Velsker 07.12.18) – -mine-vormis on jälle kergem definitsiooni sõnastada. (M.-L. Jaanus 07.12.18)

(2) „Sepistamiseks nimetatakse plastilises olekus oleva metalli töötlemist staatilise või dünaamilise survega.“ Võib panna ka lihtsalt „survetöötusega“. (T. Luik 07.12.18) – Kas viimasel juhul saaks ühe „töötuse“ asendada muu sõnaga? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – „Töötlemise“ asemel „vormimine“. (T. Luik 07.12.18)

(3) Sepistamisel muutub tooriku kuju, samuti struktuur ja sepistamise tulemusel saadavat toodet nimetatakse sepiseks. On kahte tüüpi sepistamist: vabasepistamine ehk käsiseipistamine ja vormsepistamine ehk masinsepistamine ehk stantsimine. (T. Luik 07.12.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (07.12.18); *terminibaasist* puudub

20. *sepistama*

1. *termin*: et: sepistama

2. *muutevormid (da-infin., ains. I pööre olevikus ja lihtmin.-s)*: sepistada, sepistan, sepistasin
teo- ja tegijanimi: sepistamine, sepistaja (sepp)

3. *definitsioon*: Sepistama on plastilises olekus metalli vormima survetöötusega.

6. *teiskeelsed vasted*: en: to forge; de: schmieden; sv: smida; fi: takoa; ru: ковать

7. *teiskeelsed allikad*: en, sv: (KTK); de: (SksES, lk 1045); fi: (SmES); ru: (VES, EVS)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: survetöötus

10. *märkused, kommentaarid*:

ÕS: *sepistama* sepatööd tegema, taguma; looma, kujundama. *Sepistab rauda, kaminavõret. taguma* järjest lõoma; sepistama. *Tagus rusikaga ust, vastu ust. Taome mõõgad atradeks!*

EKSS: *sepistama* 1. kuumutatud metalltoorikut tagudes, pressides v. vormides töötleva; sepatööd tegema, vasaraga taguma. *Vormsepised sepistatakse tavaliselt aurususurõhustants-vasaratega. Suure süsinikusisaldusega raud ei ole sepistatav.* 2. piltl looma, kujundama. *Võidu sepistas kogu rahvas.*

(1) Siin peab olema sama terminoloogia, sõltumata kas sa teed seda terase või vasega. (T. Luik 07.12.18) – Võiks omavahel kenasti süsteemi minna. Nii külmalt kui ka kuumalt. (M.-L. Jaanus

07.12.18) – Vaske me sepistame ikka külmalt. (I. Ikkonen 07.12.18) – Jah, aga vask on viidud plastilisse olekusse. Ja töötlemine käib survega. Sepistamine peab sobima ka kullassepa pilgu läbi. Tehnoloogia ei muutu, ainult materjal vahetub. (T. Luik 07.12.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (07.12.18); *terminibaasist* puudub

21. käsise pistamine

1. *termin*: et: käsise pistamine

2. *muutevormid (omast., osast.)*: käsise pistamise, käsise pistamist

tepusõna: käsise pistama

3. *definiitsioon*: Käsise pistamine on tööstuslike masinate abita sepistamine.

4. *selgitus*: Käsise pistamine võib olla nii vormise pistamine kui ka vabase pistamine.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: käsitsi sepistamine

6. *teiskeelsed vasted*: en: smithing; blacksmithing; ru: ручная ковка f.

7. *teiskeelsed allikad*: (Kübarsepp 2011, lk 17)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: survetöötlus

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Käsise pistamine võib olla nii vormise pistamine kui ka vabase pistamine. (I. Ikkonen 07.12.18) – Käsise pistamine on nagu suurema tähendusväljaga? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Jah. (I. Ikkonen 07.12.18) – Käsise pistamine on äärmiselt vähe tootlik. Loen ette: „Keskmiste ja suurte sepistena (üle 10 kg) vajatakse suurt lõõgijõudu, mistõttu neil juhtudel ei saa käsise pistamist üldse kasutada. Seepärast on kõigi kaasaegsete tehaste sepatsehhid varustatud mehaaniliseks sepistamiseks vajalike seadmetega.“ See [käsise pistamine] on ammu unustatud asi 1963. aasta väljaande andmetel. Ja nüüd õpetatakse seda koolis. Käsise pistamine on nii pärandasi ja mingis staadiumis unustatud. (T. Luik 07.12.18) – Ja nüüd on sul selles hääbunud kunstis kõrgharidus ☺. (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Kas paneme *kunstse pis* ka kuskile? (T. Luik 07.12.18) – Kui ajaloolises kontekstis on vaja, muidu võiks jääda üldkeele sõnaks. (M.-L. Jaanus 07.12.18)

(2) Käsise pistamine on siis sepistamise vorm, viis, ala, haru? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Materjalitehnika terminoloogia komisjon ütleb käsise pistamise kohta (E. Velsker 07.12.18):

215. *käsise pistamine*; käsitsi sepistamine i smithing; blacksmithing v ручная ковка
Sepistamine ilma mehaanilisi seadmeid (sepistusvasarad, pressid) kasutamata. (Kübarsepp 2011, lk 17)

(3) Kui ma teen tooteid ja kasutan mõnikord suruõhuvasarat ja pressi, kas see siis pole enam käsise pis ja käsitöö? (T. Luik 07.12.18) – Ikka on käsitöö, mille definiitsioon lubab pisut lihtsamate masinate abi kasutada. Autentne ja traditsiooniline on karmimate nõuetega. (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Nagu muinasse pis. (T. Luik 07.12.18)

(4) Kui me defineerime käsise pise nii, et üldse masinaid ei kasuta, siis peame oma tööd nimetama vabase piseks. (T. Luik 07.12.18) – Sel on ju ka vahe, kas sa kasutad tööstuslikke masinaid või käsitöömaseinaid. Viimasel juhul teed ikka käsitööd. (M.-L. Jaanus 07.12.18)

(5) Umbes sellel ajal, kui see raamat on väljaantud [1963], kadus käsitöö pool ära ja kõik muutus tööstuslikuks. Kullasepatöödel oli küll tööstuslikku ka, aga võtted ja terminid jäid samaks. Käsise pistamine vaibus. (T. Luik 07.12.18) – Käsise pistamine vajab eraldi terminit, kuna kõik oli tööstuslikuks muutunud. Me tegeleme praegu vastupidise protsessiga, püüdes leida käsitöö-

termineid ja jätta kõrvale tööstuslikke oskussõnu. (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Mingeid asju peame sõnastama läbi olemasoleva tööstusinfo, kuna see sõnavara on sisseharjunud. (T. Luik 07.12.18)
(7) Mingite asjade puhul peab üle vaatama saksa- ja ingliskeelsed tõlked. Minu meelest on inglise keeles palju rohkem sepistamise termineid kui eesti keeles. (T. Luik 07.12.18)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (07.12.18); *terminibaasist* puudub

22. mehaaniline sepistamine

1. *termin*: et: mehaaniline sepistamine

2. *muutevormid (omast., osast.)*: mehaanilise sepistamise, mehaanilist sepistamist

tegusõna: mehaaniliselt sepistama (mehaaniliselt sepistada, sepistan mehaaniliselt, sepistasin mehaaniliselt)

3. *definiitsioon*: Mehaaniline sepistamine on tööstuslike masinatega sepistamine.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: masinsepistamine

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: survetöötlus

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: *mehaaniline* 1. mehaanikasse v. mehhanismidesse puutuv; mehhanismi abil toimiv, tegutsev v. tekitatud. 2. masinlik, ilma tahte v. teadvuse osavõtuta toimuv. Mehaanilised liigutused, mehaaniline töö.

(1) Võime terminiks panna *masinsepistamine*, sest me kasutame masinaid. (I. Ikkonen 07.12.18) – *Käsisepistamine* on see, et võtad mingi asja ja hakkad nullist vormima selle kuju. Aga masinal on see vormimine teine. See läheb ka *stantsimise* alla. (T. Luik 07.12.18)

(2) On vaba- ja on vorm-. Mõlemaid saab teha käsitsi ju ka. (T. Luik 07.12.18) – Ja saab ka masinaga teha. (I. Ikkonen 07.12.18)

(3) Masinsepistamine on tööstuslike masinatega sepistamine? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Ma ei paneks *masinsepistamine*, vaid *mehaaniline sepistamine*. (T. Luik 07.12.18)

462. *sepistamine [sepistus]pressidel* i press forging v [свободная] ковка на прессах. Masinsepistamine väikeste deformeerimiskiirustega mehaanilisi või hüdraulilisi presse kasutades. (Kübarsepp 2011, lk 36)

463. *sepistamine [sepistus]vasaratel* i hammer forging; impact forging v [свободная] ковка на молотах. Masinsepistamine dünaamiliste löökidega energiapiiranguga seadmel – sepistusvasaral. (Kübarsepp 2011, lk 36)

464. *sepistamine pressidel* i press forging v гидравлический пресс [Vaba]sepistamine presse, peamiselt hüdropresse kasutades. (Kübarsepp 2011, lk 36)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (07.12.18); *terminibaasist* puudub

23. vabasepistamine

1. *termin*: et: vabasepistamine

2. *muutevormid (omast., osast.)*: vabasepistamise, vabasepistamist

tegusõna: vabasepistama (vabasepistada, vabasepistan, vabasepistasin)

3. *definiitsioon*: Vabasepistamine on stantsi kasutamata sepistamine.

4. *selgitus*: vajab järeltöötlust

6. *teiskeelsed vasted*: en: open-die forging; ru: свободная ковка

7. *teiskeelsed allikad*: (Kübarsepp 2011, lk 45)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: survetöötlus

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Loen ette: „Kasutatakse kahte sepistamise meetodit vabasepistamist ja vormstantsimist.“ (T. Luik 07.12.18) – Mis selle sepistamise juures see „vaba“ on? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Vaba on see, et vormi pole. (T. Luik 07.12.18) – Toorik paikneb vabalt, ta ei ole miski asja sees? (E. Velsker 07.12.18) – Ei-ei. Vabalt nagu kunstiliselt, ma vaataks selle nurga alt. (I. Ikkonen 07.12.18) – Vabasepistamise puhul on see, et sa annad sellele valukangile mingi muu ristlõike. Hiljem läheb treimisele või freesimisele. (T. Luik 07.12.18) – Ei pruugi minna. (I. Ikkonen 07.12.18) – See on see, mis on inglise keeles *open-die forging*. (T. Luik 07.12.18)

(2) „Vabasepistama on vormi kasutamata sepistama“. Ka vabasepistamisel on vormirauad, kalibreerimisraud. See läheb vabasepistamise alla ikkagi. (T. Luik 07.12.18) – Mis mõttes kalibreerimisraud? (I. Ikkonen 07.12.18) – Näiteks sul on kandiline materjal, siis sul on poolkaared mõlemal pool. Paned sinna vahele, siis tuleb sul see... (T. Luik 07.12.18) – Kas me võtame seda vabasepistamisena? (I. Ikkonen 07.12.18) – Ja see on vabasepistamise all, kuna see ülejäänud toorik ju... masinsepistamisel stantsi puhul on see, et kogu see süsteem läheb sinna klõks! ja siis sa rohkem ei tee sellega. Aga siis kui sa otsa kalibreerid, siis muid etappe võid ikka käsitsi edasi teha. (T. Luik 07.12.18) – Eesti Entsüklopeedia leheküljel ütleb siin, et vabasepistamine on alasil vabalt paikneva tooriku kuju järk-järguline muutmine. Ja vormsepistamine on tooriku deformeerimine vormis. Vormstantsimine. (E. Velsker 07.12.18) – Nii mitmedki asjad ristuvad jälle. (I. Ikkonen 07.12.18)

(3) Ma ütleks ka, et vabasepistamine oleks see, kus ei oleks kalibreerimisrauda ka. (I. Ikkonen 07.12.18) – Aga kalibreerimisraud ei ole ju vorm? Kuidas see sepistamise vabadust piirab? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Ta on oma olemuselt vorm, ta vormib. (I. Ikkonen 07.12.18) – Ta vormib ainult mingil määral. Sa sepistad seda ikka käsitsi, sest masinsepistamise stantsvorm on see, et sul on kahepoolne... Sul läheb üks detail sinna kahe vahele... [Kalibreerimisrauata] teine ots jääb ju veel käsitsi töötlemiseks. (T. Luik 07.12.18) – Sellisel juhul oleks see materjali eeltöötlemine. (I. Ikkonen 07.12.18) – See on ikka sepistamine. Sa ju venitad teda... (T. Luik 07.12.18) – Kas sa kasutad eeltöötlemiseks sepatööriistu? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Jah. (T. Luik 07.12.18) – Ei pruugi. Seda võib ka valtsida. (I. Ikkonen 07.12.14) – Siis see ei ole enam sepistamine. (T. Luik 07.12.18) – Need on erinevad protsessid. Sa võib-olla lööd ainult otsa teravaks. Selle toote puhul ongi see võib-olla ainuke tööloik, kus sa kasutad vabasepistamist. (I. Ikkonen 07.12.18)

(4) Käsiseipistamise vormiraud on ebatäpsem kui stantsvorm. (T. Luik 07.12.18)

(5) Vabasepistamine on siis alasi peal sepistamine? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Mulle ei sobi „alasi peal“, sest kui vabasepistamine toimub suruõhuvasaraga, siis alasi ei ole, seal on pinnid. (T. Luik 07.12.18) – Pinnimine on jälle hästi konkreetne töövõte. (I. Ikkonen 07.12.18)

(6) Kui vabasepistamine ja vormsepistamine on paarid, mis peaksid üksteisest kuidagi erinema, siis mis on nende kõige olulisem vahe. Mis see üks tunnus on, mis neid üksteisest eristab? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Stantsimisega saab valmistada valmistooteid, mis ei vaja lisaviimistlust. See läheb rohkem tööstuse alla. (T. Luik 07.12.18) – Põhimõtteliselt on võimalik ka ju sepistada väga puhtalt. (I. Ikkonen 07.12.18) – On, aga kui ma vaatan neid vanu asju, siis need on kõik pärast üle viilitud esteetilise vormi andmiseks. Vabasepistamine vajab järeltöötlemist, vormsepistamine ei vaja. (T. Luik 07.12.18)

- (7) Kuna need terminid paaris käivad, siis tuleks ka sellest lähtuda... (E. Velsker 07.12.18) – Kas läheneme vormi kasutamise või mittekasutamise kaudu? (M.-L. Jaanus 07.12.18)
- (8) Kas nii sobiks: „vabasepistama on ruumilise vormita sepistama“? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – „Ruumiline vorm“ hakkab neid kahte stantsimist omavahel eristama. (T. Luik 07.12.18)
- (9) „Vabasepistama on stantsi kasutamata sepistama.“ See on ju õige, sest stants annab konkreetse kuju, siis vabasepistamisel tuleb kuju mitmeetapiliselt saavutada. (I. Ikkonen 07.12.18) – Stantsi puhul ei pruugi ka saada kohe täit vormi. Seal võib samuti olla mitu etappi. (T. Luik 07.12.18) – Kas siis, kui sa oled juba natukene stantsinud, kas see on ikka veel vabasepistamine või enam mitte? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Ei ole enam. (T. Luik 07.12.18)
- (10) Kas vabasepistamisel matriitsi võidakse kasutada? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Võib ikka, täitsa loogiline. (I. Ikkonen 07.12.18)

593. *[vaba]sepistamine* i open-die forging; flat-die forging; hand forging; smith forging v ковка. Metallide survetöötlusemeetod, mis seisneb tooriku osade löökidega deformeerimises universaalsete, erinevaid tooteid toota võimaldavate sepistustööriistadega. (Kübarsepp 2011, lk 45).

- (11) Siin [(Kübarsepp 2011, lk 45)] on *vabasepistamine*, vaba on nurksulgudes, mis tähendab et vabasepistamine ongi sepistamine. Sellest on väga keeruline aru saada, aga ma saan aru sedasi, et oluline on see, et on erinevaid tooteid võimalik toota, mitte pole ainult üks vorm, mille järgi saab toota. (E. Velsker 07.12.18) – Jah, stantsi puhul on ainult üks. (T. Luik 07.12.18) – Sa võtad ühe riista ja teed sellega erinevaid asju. (E. Velsker 07.12.18)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: vastu võtta (07.12.18); *terminibaasist* puudub

24. *vormsepistamine* ehk *stantsimine*

1. *termin*: et: vormsepistamine

2. *muutetvormid (omast., osast.)*: vormsepistamise, vormsepistamist

tegusõna: vormsepistama (vormsepistada, vormsepistan, vormsepistasin)
stantsima (stantsida, stantsin, stantsisin)

tegijanimi: vormsepistaja
stantsija

3. *definiitsioon*: Vormsepistamine ehk stantsimine on vormi ehk stantsi kasutades sepistamine.

4. *selgitus*: (1) saab valmistada valmistooteid, pole vaja kasutada viimistlustehnikaid

(2) vormsepistamisel ehk stantsimisel on kaks alaliiki: ruumiline stantsimine ja lehtstantsimine

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: survetöötlus

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) *Vormsepistamine* on siin [1963. aasta raamatus]. Vormstantsimine. Kuidas seal [(Kübarsepp 2011)] on? (T. Luik 07.12.18) – Siin ongi ainult *vormstantsimine*. (E. Velsker 07.12.18) – See on nagu uuem, kuigi töövõtted on sepistamise omad. (T. Luik 07.12.18)

653. *vormstantsimine* i closed die forging; impression die forging v объёмная штамповка Mahtvormimine spetsiaaltööriistas – stantsis (vt. mahtvormimine; stants). (Kübarsepp 2011, lk 50)

– See on inglise keeles ikkagi sama sõna *forging*. (E. Velsker 07.12.18) – Kas siis võiks *vormsepistamise stantsimise* asemel taas kasutusele võtta? (M.-L. Jaanus 07.12.18)

(2) Vormil on ka suuruse küsimus, sest ehtes on meil olemas matriits. Lüüakse matriitsi, mitte vormi. (I. Ikkonen 07.12.18)

(3) Stantsimisel on ka kaks alajaotust. On *lehtstantsimine* ja sepistamise stantsimise puhul on termin *ruumiline stantsimine*. (T. Luik 07.12.18) – Stantsimise puhul eristatakse lehtstantsimist ja ruumilist stantsimist? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Kuumvormstantsimine ehk ruumiline stantsimine on üks. Teine on lehtstantsimine. (T. Luik 07.12.18) – Aga lehtstantsimisel antakse ka ju vorm. (I. Ikkonen 07.12.18)

246. *lehtvormimine*; lehtstantsimine i sheet forming v листовая штамповка, листовая обработка давлением Survetöötlusprotsess – tükktoodete tootmine lehttoorikust (plekk, riba). Lehtvormimitakse tavaliselt stantsis (vrld. mahtvormimine). (Kübarsepp 2011, lk 19)

235. *lehtstantsimine* – lehtvormimine (Kübarsepp 2011, lk 18)

276. *mahtvormimine* i bulk forming; massive forming v объёмная обработка давлением Survetöötlusprotsess – pooltoodete või toodete tootmine ümar, nelikant vms. risklõikega mahttoorikust. Mahtvormimise erimiteks on valtsimine, ekstrudeerimine, tõmbamine, sepistamine ja vormstantsimine. (vrld. lehtvormimine). (Kübarsepp 2011, lk 21)

(2) Stantsimine kasutab ka sepistamise põhimõtteid. Seal toimub samuti venitamine, painutamine jm. Ruumilisel stantsimisel lüüaks materjal kokku, mitte ei eraldata tükke. (T. Luik 07.12.18)

225. *külmvormstantsimine* i cold forging v холодная объёмная штамповка Vormstantsimine ilma tooriku ettekuumutamiset temperatuuril allpool rekristalliseerimistemperatuuri (Kübarsepp 2011, lk 17).

485. *soevormstantsimine* i warm forging v тёплая объёмная штамповка Vormstantsimine tooriku eelneva kuumutamisega allpool rekristalliseerumistemperatuuri. Tooriku ettekuumutamisega saavutatakse metalli vastupanu vähenemine deformeerumisele külmvormstantsimisega võrreldes. (Kübarsepp 2011, lk 37)

207. *kuumvormstantsimine* i hot forging v горячая объёмная штамповка Vormstantsimine tooriku eelneva kuumutamisega üle rekristalliseerimistemperatuuri. (Kübarsepp 2011, lk 16)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (07.12.18); *terminibaasist* puudub

25. stants

1. *termin*: et: stants

2. *muutevormid (omast., osast.)*: stantsi, stantsi

3. *definiitsioon*: Stants on seeriatootmist võimaldav enamasti terasest vorm.

6. *teiskeelsed vasted*: en: [closed] die; ru: штамп *m.*

stants tehn metallide survetöötlemise seade штамп *m.* (EVS)

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Kübarsepp 2011, lk 38); ru: (Kübarsepp 2011, lk 38, EVS)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: survetöötlus

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: *stants* tehn. metallide survetöötlusel kasutatav rakis, milles töödeldavat toorikut deformeeritakse v. lõigatakse. Ühe- ja mitmevaolised stantsid. Kinnised, lahtised stantsid.

▷ Liitsõnad: lehtmaterjalstants, vormstants; lõikestants, painutusstants, pressitants, sepa-valtsitants, sügavtõmbstants, vasarstants, venitusstants, vermisstants, vormpressimisstants.

(1) Stantsid on terasvormid. (T. Luik 07.12.18) – Minul kullassepatöös tähendab *stants* juba masinat. Vähemalt on ta mingi seadeldis. (I. Ikkonen 07.12.18) – Stants on vist ikka vorm. Stantsitakse pressidega. Stants on vorm ja löögi annab press. On erinevaid presse. (T. Luik 07.12.18) – Kas ma saan analoogia põhjal aru, et kui valts on rullik ja valtspink seadeldis, siis on ka stants vorm ja stantspink või kuidas seda tervikut iganes nimetatakse, on seadeldis. (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Press öeldakse. (T. Luik 07.12.18) – Ta on kas spindelpress või hüdrauliline press. (I. Ikkonen 07.12.18)

(2) Kas *stantsi* on vaja terminina või on see nii tööstuslik nähtus, et meil pole seda üldse vaja? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Sellist kahvlit saab ka ilma stantsita teha. (I. Ikkonen 07.12.18) – Kahvli stantse on pärit ka väga vanast ajast. See on lehtmetsalli stantsimine. Sepistamise puhul on vormstantsimine. (T. Luik 07.12.18)

(3) Käsisevistamine on meil praegu defineeritud stantsi kaudu, seega on stants meil väga oluline sõna, mille peaks siiski defineerima. (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Inglise keeles on kõiksugune sevistamine, ka masinatega sevistamine *forging*. See meie stantsimine ongi masinsevistamine. (T. Luik 07.12.18) – Wikipedia ütleb, et see on ainult tööstuslik: *Forging is a manufacturing process involving the shaping of metal using localized compressive forces*. (M.-L. Jaanus 27.04.19)

(4) Seletavas sõnaraamatus on stants metallide survetöötlusel kasutatav rakis, milles töödeldavat toorikut deformeeritakse v. lõigatakse. (I. Ikkonen 07.12.18) – Mina eristaksin need, paneksin eraldi lõikamise ja deformeerimise. (T. Luik 07.12.18) Lõikestants ja vormstants? (I. Ikkonen 07.12.18) – Stants kujutab endast ikka vormi. Mõlemasse vormipoolde on töödeldud vastav õõnsus. (T. Luik 07.12.18)

(5) Mulle tundub, et seeriatootmine on see tunnus, mille kaudu stantsi defineerida. (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Stantsi võib teha ka ühekordselt ühe asja jaoks. (I. Ikkonen 07.12.18) – Siis võib öelda „seeriatootmist võimaldav“? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Jah, nii võib. (I. Ikkonen 07.12.18)

(6) Kas stants on alati terasest? Kas see võiks olla tunnus? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Ikka on. (I. Ikkonen 07.12.18) – Aga teemandist? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Teemant ei kannata lööki. (T. Luik 07.12.18) – Karbarundumist on... (I. Ikkonen 07.12.18) – Stants peab olema väga vastupidav. Kui teda pigistada surve all, siis ta läheb ju puruks. (T. Luik 07.12.18) – Teemant on elastne. Kui sa lased teemandi kukkuda terasplaadile, siis ta põrkab tagasi. (I. Ikkonen 07.12.18) – Oled kindel? Teemanti saab löögiga purustada. (T. Luik 07.12.18) – Võid küll, aga ta on üks vääriskividest, mis põrkab tagasi. (...) Mul tuleb meelde, et mingi lusika vorm oli tinast, aga ma pean seda kontrollima. (I. Ikkonen 07.12.18) – Kas võib siis öelda, et stants on „enamasti terasest“? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Jah. (I. Ikkonen 07.12.18)

491. *stants* i [closed] die v *штамп* Tööriist metalltoorikute maht- või lehtvormimiseks piiratud mahus plastse deformeerimise teel (vt.vormstantsimine; lehtstantsimine). (Kübarsepp 2011, lk 38)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (07.12.18); *terminibaasist* puudub

26. matriits

1. *termin*: et: matriits

2. *muutevormid (omast., osast.)*: matriitsi, matriitsi

3. *definitioon*: Matriits on pinnapealse jäljendi lõõmise vorm, mida kasutatakse müntide, ordene jms valmistamisel.

4. *selgitus*: (1) matriitsi lõõmine on stantsimise liik

(2) selgmatriitsile avaldatakse survet vasara, pressi vms-ga

6. *teiskeelsed vasted*: fi: matriisi; ru: матрица

tehn., trük. nõgus stantsimis- v valuvorm матрица (EVS)

7. *teiskeelsed allikad*: fi: (SmES); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: survetöötlus

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Vormse pistamine või stantsimine on see, kui on stantsi vorm. (T. Luik 07.12.18) – Matriits. (I. Ikkonen 07.12.18) – See vorm on stants. (T. Luik 07.12.18)

(2) Ma ei kasuta matriitsi ilma pressita. Kullassepatöös ma ei löö sinna käsitsi. Ma ei stantsi ka käsitsi. (I. Ikkonen 07.12.18) – Matriits on siis ju nagu pisikene asi ja stants on suur. Matriits on rohkem ikka mustri peale lõõmiseks, stants vormi andmiseks. (T. Luik 07.12.18) – Jah, ma mõtlen ka niimoodi. (I. Ikkonen 07.12.18)

(3) Ma saan aru küll, et *matriits* on põhimõtteliselt samalaadne kui *stants*, aga ta on ajalooline nimetus. (I. Ikkonen 07.12.18) – Matriitsi puhul sa lööd ainult pinna jäljendi, aga stantsiga sa muudad mahtu ja vormi. (T. Luik 07.12.18) – Ordeni lõõmise asja kohta nad ütlevad ka matriits, aga sinna pannakse materjal vahele, mida vormitakse ka pisut. (I. Ikkonen 07.12.18) – Kas see materjal on juba lõigatud või stantsitud? Kuju on juba olemas. Põhimõtteliselt stants ju lõikab ka, aga matriits ei lõika. (T. Luik 07.12.18) – Jah. (I. Ikkonen 07.12.18)

(4) See on ka survetöötlus. Matriits on survetöötuse abivahend, see on ka ju vorm ikkagi. Pressitakse sisse või muljutakse. (T. Luik 07.12.18) – Survetöötlus on siis igasugune peksmine? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Ei pea peksma alati! (T. Luik 07.12.18) – Metalli survestatakse, mitte ei pea andma lööki. (I. Ikkonen 07.12.18)

(5) See läheb stantsimise alla. (T. Luik 07.12.18) – Stantsimise alaliik? (I. Ikkonen 07.12.18) – Stantsimise väikevend. (T. Luik 07.12.18) – Ja millised on survevahendid? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Survet võib avaldada vasaraga või pressiga. (I. Ikkonen 07.12.18)

(6) Kuidas nimetada matriitsi survestamise tehnikat? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – See tegevus on stantsimine. (T. Luik 07.12.18) – Musterdamine? Matriitsi lõõmine? (M.-L. Jaanus 07.12.18)

(7) Kuidas on sõnaga „vermima“? Kas see on juriidilis-ajalooline või survetöötuse termin? ÕS 2018 annab selle üldkeeles sõnana: *vermima* (metall)toorikule madalat reljeefi muljuma. *Vermatakse münte, medaleid*. (M.-L. Jaanus 27.04.19)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (07.12.18); *terminibaasist* puudub

27. kruvipress

1. *termin*: et: kruvipress

2. *muutevormid (omast., osast.)*: kruvipressi, kruvipressi

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: spindelpress

6. *teiskeelsed vasted*: en: screw press; de: Spindelpresse f.; ru: винтовой пресс m.

7. *teiskeelsed allikad*: (Wikipedia)

10. *märkused, kommentaarid:* ▷ Liitsõnu: sepapress, stantsimispress, valupress, kangpress, kruvipress, käsipress, lintpress, vāntpress. (EKSS *sub* press)
terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

28. kuumsepistamine

1. *termin:* et: kuumsepistamine
 2. *muutevormid (omast., osast.):* kuumsepistamise, kuumsepistamist
tegusõna: kuumsepistama
 5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid:* kuumsepistus
 6. *teiskeelsed vasted:* en: hot forging; de: Warmschmieden *n.*; sv: varmsmide; fi: kuuma·taonta; ru: горячая ковка *f.*
 7. *teiskeelsed allikad:* (KTK)
 8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond):* survetööt lus
- terminoloogiakomisjoni otsus:* puudub; *terminibaasist* puudub

29. külmsepistamine

1. *termin:* et: külmsepistamine
 2. *muutevormid (omast., osast.):* külmsepistamise, külmsepistamist
tegusõna: külmsepistama
 3. *definiitsioon:* Külmsepistamine on enamasti värvilise metalli vormimine kahe tööriista vahel.
 5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid:* külmsepistus
 6. *teiskeelsed vasted:* en: cold forging; de: Kaltschmieden *n.*; sv: kallsmide; fi: kylmä·taonta; ru: холодная ковка *f.*
 7. *teiskeelsed allikad:* (KTK)
 8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond):* survetööt lus
- terminoloogiakomisjoni otsus:* puudub; *terminibaasist* puudub

30. sepis

1. *termin:* et: sepis
 2. *muutevormid (omast., osast.):* sepise, sepist
 3. *definiitsioon:* Sepis on sepistatud metallese või -toode.
 6. *teiskeelsed vasted:* en: forging; de: Schmiedestück *n.*; fi: taos; takoma·tuote; ru: поковка *f.*
 7. *teiskeelsed allikad:* en, de: (KTK); fi: (SmES); ru: (EVS)
 8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond):* survetööt lus
 10. *märkused, kommentaarid:* (1) Kas on vaja terminit *sepis-* ('sepistatud')?
- ÕS: *sepatöö* sepistamine; sepis. Sepatööriist.
sepis sepatöö, taotud ese. Hõbesepis, pottsepis. Sepis- (e. sepistatud): sepisdetail, sepsilühter, sepisnael, sepisrist, sepisvõre, sepisvärav. Sepisekunst.
EKSS: *sepis*
1. sepatöö; metallehistöö tehnikaid. Meeste käsitöölaladest oli sepis levinumaid.

2. sepistatud ese, toode; sepistatu. *Sepistega kaunistatud kirstud, laekad.*

3. sepistatav toorik. *Sepise mehaaniline transportimine ääsilt pressile või alasile.*

Omaette tähendusega liitsõnad: filigraansepis, hõbesepis, kuldsepis, kunstsepis, peensepis, relvasepis, vabasepis

Käsitööese on käsitsi valmistatud (või valmistatav) asi, objekt või saadus. (KTK)

Käsitöötoode on defineerimata.

(1) Sepistamise tulemusel saadavat toodet nimetatakse sepiseks. (T. Luik 07.12.18)

(2) Loen ette: „Sepised võivad olla väga erineva kujuga ja nende kaal võib ulatuda mõnest grammist mitme tonnini. Suuri sepiseid valmistatakse valuplokkidest, keskmiseid ja väikseid sepiseid valtsitud toorikutest.“ (T. Luik 07.12.18)

461. **sepis** i [open-die] forging v поковка Sepistamise tulemusena valminud metalltoode või -toorik. (Kübarsepp 2011, lk 35)

11. **terminoloogiamisjoni otsus**: vastu võtta (07.12.18); **terminibaasist** puudub

31. raudsepp (sepp)

1. **termin**: et: raudsepp

2. **muutevormid (omast., osast.)**: raudsepa, raudseppa

3. **definiitsioon**: Raudsepp on käsitöömeister, kes töötleb mustmetalle.

5. **sünonüümid jm paralleelsed keelendid**: sepp

6. **teiskeelsed vasted**: en: blacksmith; de: Schmied *m.*, Eisenschmied *m.*; sv: smed; fi: seppä; ru: кузнец *m.*

7. **teiskeelsed allikad**: (KTK)

8. **liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)**: sepistamine

10. **märkused, kommentaarid**:

ÕS: **raudsepp** van (rauda sepistav) sepp

EKSS: **raudsepp** van raudesemete valmistaja, rauatööde oskustööline, sepp.

terminoloogiamisjoni otsus: puudub; **terminibaasist** puudub

32. metalli venitamine

1. **termin**: et: venitamine

2. **muutevormid (omast., osast.)**: venitamise, venitamist

3. **definiitsioon**: Metalli venitamine on kuum materjali vormimine pikemaks ja õhemaks.

6. **teiskeelsed vasted**: en: drawing; de: Dehnung *f.*

8. **liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)**: sepistamine

terminoloogiamisjoni otsus: puudub; **terminibaasist** puudub

33. metalli silumine

1. **termin**: et: silumine

2. **muutevormid (omast., osast.)**: silumise, silumist

3. **definiitsioon**: Metalli silumine on pinna tasandamine vasara laubaga või silumisvasaraga.

- 4. *selgitus*: silumiseks kasutatakse ka vormi pinne
- 6. *teiskeelsed vasted*: en: planishing
- 8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: sepistamine
- terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub; *terminibaasist* puudub

34. metalli raiumine

- 1. *termin*: et: raiumine
- 2. *muutevormid (omast., osast.)*: raiumise, raiumist
- 3. *definiitsioon*: Raiumine on sepistamise operatsioon, mille käigus eraldatakse tooriku küljest osa metalli või lõhestatakse toorik meisli abil.
- 4. *selgitus*: käsitsi sepistamisel kasutatakse kahte raiumisviisi: maharaiumine ja sisseraiumine, kus maharaiumine on tüki eraldamine ja sisseraiumine on osaliste sisselõigete tegemine
- 6. *teiskeelsed vasted*: en: cutting
- 8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: sepistamine
- terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub; *terminibaasist* puudub

35. metalli jämendamine

- 1. *termin*: et: jämendamine
- 2. *muutevormid (omast., osast.)*: jämendamise, jämendamist
- 3. *definiitsioon*: Jämendamine on operatsioon, mille käigus vähendatakse tooriku kõrgust ja suurendatakse läbimõõtu.
- 4. *selgitus*: jämendamisel eristatakse kolme tüüpi: täielikku, keskelt ja otsast jämendamist
- 6. *teiskeelsed vasted*: ru: высадка
- 7. *teiskeelsed allikad*: (VES)
- 8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: sepistamine
- terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub; *terminibaasist* puudub

36. metalli painutamine

- 1. *termin*: et: painutamine
- 2. *muutevormid (omast., osast.)*: painutamise, painutamist
- 3. *definiitsioon*: Painutamine on sepistamise võte, mille käigus antakse toorikule või esemele kõver kuju.
- 6. *teiskeelsed vasted*: en: bending; de: Biegen *n.*
- 8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: sepistamine
- terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub; *terminibaasist* puudub

37. metalli mulgustamine

- 1. *termin*: et: mulgustamine
- 2. *muutevormid (omast., osast.)*: mulgustamise, mulgustamist
- 3. *definiitsioon*: Mulgustamine on sepistamise võte, millega tehakse toorikusse auke ja süvendeid.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: augustamine, augu löömine
 6. *teiskeelsed vasted*: en: hole punching; de: Lochen *n.*
 8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: sepistamine
terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

38. metalli väänamine ehk tordeerimine

1. *termin*: et: väänamine
 2. *muutevormid (omast., osast.)*: väänamise, väänamist
 3. *definiitsioon*: Väänamine on sepistamise võte, mille käigus tooriku üks osa keeratakse tooriku telje suhtes teatud nurga alla.
 5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: tordeerimine
 6. *teiskeelsed vasted*: en: twisting; de: Tordieren *n.*
 8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: sepistamine
terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

39. rauakeetmine ehk sepakeevitus

1. *termin*: et: rauakeetmine
 2. *muutevormid (omast., osast.)*: rauakeetmise, rauakeetmist
 3. *definiitsioon*: Rauakeetmine on sepistamise võte, mille käigus ühendatakse kõrge temperatuuri ja rõhu all erinevad terased üheks tervikuks.
 5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: sepakeevitus
 8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: sepistamine
terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

40. valtsimine

1. *termin*: et: valtsimine
 2. *muutevormid (omast., osast.)*: valtsimise, valtsimist
 3. *definiitsioon*: Valtsimine on metalli töötlemine valtsidega.
 4. *selgitus*: valtsimise eesmärgiks on materjali ristlõike muutmine, toorik muutub tihedamaks õhemaks ja pikemaks.
 6. *teiskeelsed vasted*: en: roll milling; rolling; de: Walzen *n.*; sv: valsning; fi: valssaus; ru: прокатка *f.*
 7. *teiskeelsed allikad*: en, ru: (Kübarsepp 2011, lk 46); de, sv, fi: (KTK)
 8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: survetöötlus
 10. *märkused, kommentaarid*:
 ÕS: **valtsimine** tehn. Kuumvaltsimine, külma valtsimine; kaldvaltsimine, pikivaltsimine, ristvaltsimine. Valtsimistehas.
 (1) Definiitsiooni algne töövariant: valtsimine on metalli töötlemise võte, mille käigus venitatakse metalli rullikute vahel leht- või varrastoorikuteks. (02.11.18)
 (2) Survetöötluse terminite failis on valtsimisel veel lihtsam definiitsioon (T. Luik 07.12.18):

600. *valtsimine* Survetöötlusmeetod mis seisneb tooriku plastses deformeerimises (kokku surumises) kahe või enama valtsi vahel. (Kübarsepp 2011, lk 46)

– Jah, aga sealt ei tule eesmärki välja (M. Reino 07.12.18)

(3) Kas siin peaks täpsustama, mis metallidega on tegemist. Meie musta metalli küll ei valtsi. (M. Reino 07.12.18) – Meie ei valtsi, aga tööstuses nad teevad seda küll samal meetodil, aga siis kuumalt. (I. Ikkonen 07.12.18) – Meie valtsime värvilisi ja väärismetalle. (M. Reino 07.12.18)

(4) Mis on valtsimise eesmärk? Milliseks see metall peab saama? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Pikemaks ja õhemaks. (I. Ikkonen, M. Reino 07.12.18) – Eesmärk on õhendamine, pikendamine, tihendamine. Sellepärast peab kullassepa tehtud abielusõrmus kauem vastu kui tänapäeval valatud sõrmus, sest see ei ole tihendatud. (I. Ikkonen 07.12.18)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (07.12.18); *terminibaasist* puudub

41. *valtsima*

1. *termin*: et: valtsima

teo- ja tegijanimi: valtsimine, valtsija

2. *muutevormid (da-infīn., ains. I pööre olevikus ja lihtminevikus)*: valtsida, valtsin, valtsisin

3. *definiitsioon*: Valtsima on valtsidega metalli töötlemine.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*:

6. *teiskeelsed vasted*: en: to roll; de: walzen; fi: valssata; ru: прокатать

7. *teiskeelsed allikad*: en: (KTK); de: (SksES, lk 1358); fi: (SmES); ru: (VES)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: metallikäsitöö

10. *märkused, kommentaarid*:

ÕS: *valtsima* tehnik: valtside abil töötlemine; valtsliitega ühendamine. Kuumvaltsima, külmaltsima.

EKSS: *valtsima* tehnik

1. valtside abil töötlemine (survetöötlemine). Valtsitud teras, toru, pooltoode. Õhukesteks lehtedeks valtsitud kuld. Klaasimass, kautšukimass valtsiti lehtedeks.

▷ Liitsõnad: kuumvaltsima, külmaltsima.

2. valtsliitega ühendamine. Plekk-katused valtsitakse. Plekktoosidele valtsitakse kaaned peale.

(1) Mis me *valtsima* kohta ütlesime? (I. Ikkonen 07.12.18) – „Valtsima on metallitööriist rullikute vahel venitama leht või varrastööriisteks.“ Ja toorikute tüüpidele tegin terminikaardid. (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Toorikut valtsitakse, aga tulemuseks on ikka toorik. (M. Reino 07.12.18) – Paneme siis teiste „toorikute“ asemel „materjal“. (I. Ikkonen 07.12.18)

(2) Ma saan aru, et plekksepatöös on ka valtsimine. (M.-L. Jaanus 07.12.18) – On. Katust valtsitakse ka kokku. (I. Ikkonen 07.12.18) – See on nagu liitetehnika. (M. Reino 07.12.18) – Siis oleks vaja termini täpsustamist või ühiste omaduste leidmist. (M.-L. Jaanus 07.12.18) – See on laia tähendusega termin, sest me ise ka valtsime asju kokku. (I. Ikkonen 07.12.18) – See on küll kummaline, et liitel ja materjali valtsimisel ei ole midagi sarnast. Ei tea miks neil sama termin on? (M. Reino 07.12.18)

(3) Äkki on probleem tööriistas, mille järgi on tegevus nimetuse saanud (nt saag-saagima, peitel-peiteldama)? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Me kasutame sikemasinat, et teha valtsühendust. (I. Ikkonen 07.12.18) – ÕSi seletus läheneb tööriista kaudu. (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Jah, aga

meie eristame valtsi ja siket. (I. Ikkonen 07.12.18) – Keeleliselt on see loogiline. On valts ja siis sellega tehakse midagi. Valtsitakse. (T. Leemets 07.12.18)

(4) Sikemasinaga ei ole valtsimine, kuigi seda ehituses nii nimetatakse. (I. Ikkonen 07.12.18) – Ühes seminaritöös oli ka niimoodi, et ei saanud üliõpilase jutust aru, kas ta mõtles valtsühendust või valtsimist. (M. Reino 07.12.18)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (07.12.18); *terminibaasist* puudub

42. kuumvaltsima

1. *termin*: et: kuumvaltsima

2. *muutevormid (da-infin., ains. I p. olev. ja lihtm.)*: kuumvaltsida, kuumvaltsin, kuumvaltsisin
teo- ja tegijanimi: kuumvaltsimine, kuumvaltsija

3. *definiitsioon*: Kuumvaltsima on musti metalle kuumalt valtsiga korduvalt rullima.

4. *selgitus*: eesmärgiks materjali ristlõike arvelt pindala suurendamine

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: kuumalt valtsimine *mittes*.

6. *teiskeelsed vasted*: en: to hot roll; de: warmwalzen *n.*; sv: varmvalsa (?); fi: kuumavalssata; ru: горячая прокатка *f*.

7. *teiskeelsed allikad*: (KTK)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: survetöötlus

10. *märkused, kommentaarid*:

ÕS: *kuumalt* (...) *Kuumalt valtsima, parem kuumvaltsima*

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (07.12.18); *terminibaasist* puudub

43. külmvaltsima

1. *termin*: et: külmvaltsimine

2. *muutevormid (omast., osast.)*: külmvaltsimise, külmvaltsimist
teo- ja tegijanimi: külmvaltsimine, külmvaltsija

3. *definiitsioon*: Külmvaltsima on metalle korduvvenitama pöörlevate valtside vahel.

4. *selgitus*: eesmärgiks materjali ristlõike arvelt pindala suurendamine

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: külmalt valtsimine *mittes*.

6. *teiskeelsed vasted*: en: cold rolling; de: Kaltwalzen *n.*; sv: kallvalsning; fi: kylmävalssaus; ru: холодная прокатка

7. *teiskeelsed allikad*: (KTK)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: survetöötlus

10. *märkused, kommentaarid*:

ÕS: *külmalt* (...) *Külmalt valtsima, parem külmvaltsima*

EKSS: *külmvaltsimine* tehn. külmalt valtsimine

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (07.12.18); *terminibaasist* puudub

44. valtspink

1. *termin*: et: valtspink

2. *muutevormid (omast., osast.)*: valtspingi, valtspink

3. *definitioon*: Valtspink on vähemalt kahest reguleeritava vahega terasrullikust koosnev seade metallide õhendamiseks, tihendamiseks ja pikendamiseks.

4. *selgitus*: (1) metallikäsitöös kasutatakse valtspinki värviliste metallide töötlemiseks

(2) valtspink, sikemasin ja painutuspink on erinevad käsitööriistad

6. *teisk. vasted*: en: rolling mill; de: Walzen *n.*; sv: valsar; fi: valssain; ru: прокатный стан *m.*

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Kübarsepp 2011, lk 46); de, sv, fi, ru: (KTK)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: survetöötlus

10. *märkused, kommentaarid*:

ÕS: **valts** 1. tehnik. pöörlev rull või võll materjali survetöötluseks. Kummivalts, toruvalts, traadi-valts, purustusvalts, sepistusvalts. Valtsmetall, valtsteras, valtspink metalli valtsimise masin, valtsveski. 2. pleki servade liitekoht, kokkumurdekoht; õnar, soon. Lamavalts, püstvalts, piida-valts. tehnik. valtsliide = valts, valtspink valtsliite tegemise masin. eh: valtsihöövel; **valtskivi** valtsiga, soonega katusekivi.

EKSS: **valts** 1. tehnik. pöörlev rull v. võll materjali survetöötluseks (teat. töömasinate põhiosa). Trükipressi valtsid. *Metalldetailid lastakse valtspingi valtside vahelt läbi. Valtside vahel surutakse materjali sisse reljeefne muster.*

▷ Liitsõnad: purustusvalts, sepistusvalts, suruvalts; püülivalts.

2. tehnik. pleki servade liitekoht, valtsliide. Ühekordsete, kahekordsete valtsidega plekk-katus.

3. õnar, soon (millegi ühendamiseks). Aknaraamide valtsid. Ukse lävepaku valts. Valtsiga parkett. Valtsi sissehööveldamiseks tarvitatakse valtsihöövlit.

(1) Kui panna otsingusse „valts“, siis tulevad hoopis pildid painutuspinkidest. Kolm rullikut, saab toru keerata (M. Reino. 07.12.18) – Äkki peaks selle ka panema, sest painutuspink me kasutame ka. (I. Ikkonen 07.12.18)

(2) Ma täpsustaks nende rullikute juures, et see on väga oluline, et need on terasrullikud. (M. Reino 07.12.18) – Kas neid seadeldisi on ühte- või mitut sorti? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Mitut. Teinekord on neid rulle päris mitu üksteise kohal. (I. Ikkonen 07.12.18)

(3) Kas selle „seadeldise“ asemel võiks olla „seade“. Seadeldis oleks nagu mingi kaadervärk või... See on niisuguse tooniga sõna. (T. Leemets 07.12.18) – Ma sain aru, et see on käsitööriist. (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Tööpink, pink. Tööriist. (M. Reino 07.12.18) – Seade on ta ka muidugi. Selline kompaktne, hammasratastega. (I. Ikkonen 07.12.18)

607. **valtspink** i [rolling] mill Mehhanismide ja masinate kompleks metalli plastseks deformeerimiseks valtsimise teel (Kübarsepp 2011, lk 46).

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (07.12.18); *terminibaasist* puudub

45. valts

1. *termin*: et: valts

2. *muutevormid (omast., osast.)*: valtsi, valtsi

3. *definitioon*: Valts on valtspingi rull.

6. *teiskeelsed vasted*: en: roll; ru: прокатка; валок

7. *teiskeelsed allikad*: (Kübarsepp 2011, lk 45)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: survetöötlus

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Kui *valts* on valtsimise masin, siis miks *sikemasin* ei või olla sike? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Põhimõtteliselt ju võib ka nii olla. (I. Ikkonen 07.12.18) – Valts on rullik. (M. Reino 07.12.18) – Aa, see on ainult osa seadeldisest. (M.-L. Jaanus 07.12.18)

(2) Sõna „valts“ on mitmetähenduslik, ütleb suisa Vikipeedia. Valts võib olla mahakeeratud plekiserv, täisnurkne aste... (I. Ikkonen 07.12.18)

598. *valts* Valtstooli metalliga deformatsioonikoldes kontakteeruv osa (vt. *valtspink*; *valtstool*). (Kübarsepp 2011, lk 45)

610. *valtstool*; valtsraam i [mill] stand v [рабочая] клетъ

Valtspingi (valtspingi liini) peamine, valtsidega osa milles toimub metalli plastne deformeerimine. (Kübarsepp 2011, lk 46)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: vastu võtta (07.12.18); *terminibaasist* puudub

46. *sikemasin*

1. *termin*: et: sikemasin

2. *muutevormid (omast., osast.)*: sikemasina, sikemasinat

tegusõna: sikemasinaga töötama

3. *definiitsioon*: Sikemasin on lehtmetalli profileerimise masin.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: sike

6. *teisk. vasted*: en: bordering machine, beading machine; de: Sickenmaschine f.; ru: зиг-машина

7. *teiskeelsed allikad*: (KTK)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: survetöötlus

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Kui ma otsin „sikele“ vastet, siis ma leian ainult „sikemasina“. (07.12.18) – Ma sain aru, et sike ongi sikemasin. (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Me ütleme mõnikord lühendatult. (I. Ikkonen 07.12.18) – Sikemasinaga sa mõjutad metalli. Painutad, kas soont või keerad materjali serva või teed profiili sisse. Aga ta on valtsile sarnane, ikka rullikutega. (I. Ikkonen 07.12.18)

(2) Kas mingeid raudplekke ka on? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Pindtugevdatud plekk tuleb sike alt välja. (T. Luik 07.12.18)

46. dresseeritud plekk - pindtugevdatud plekk (Kübarsepp 2011, lk 4)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: vastu võtta (07.12.18); *terminibaasist* puudub

47. *painutuspink*

1. *termin*: et: painutuspink

2. *muutevormid (omast., osast.)*: painutuspingi, painutuspinki

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: survetöötlus

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Valts [st valtspink], sike [st sikemasin] ja painutuspink on erinevad käsitööriistad (I. Ikkonen 07.12.18)

terminoloogikomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

48. lehtmetsall

1. *termin*: et: lehtmetsall
2. *muutevormid (omast., osast.)*: lehtmetsalli, lehtmetsalli
3. *definitatsioon*: Lehtmetsall on paksuse ja laiuse suure suhtega tasapinnaline metalli tük.
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: valtsmetall
6. *teiskeelsed vasted*: ru: фольга *f*.
7. *teiskeelsed allikad*: (EVS)
8. *liigitus (käsitöötetnika või -valdkond)*: metallikäsitöö
10. *märkused, kommentaarid*:

230. leht[vals]metall – plekk (Kübarsepp 2011, lk 18)

- (1) Meil on *lehtmetsall* oluline, *plekk* on ka oluline. (I. Ikkonen 07.12.18)
- (2) Kui need mõisted, nt *valts* ja *valtsmetall*, on juba defineeritud, siis ei ole neid ju enam korrata vaja. *Lehtmetsall* on meil defineeritud juba. (E. Velsker 07.12.18) – Ei ole veel vastu võetud, meil on definitiooni tööversioon: „Lehtmetsall on valtsitud metall, mille ristlõige on kuni 6 mm.“ (M.-L. Jaanus 07.12.18) – See ei lähe enam. (I. Ikkonen 07.12.18) – Kas lehtmetsalli definitioon võiks olla: „lehtmetsall on suure paksuse ja laiuse suhtega metalli vorm“? (M. Reino 07.12.18) – Valtsitud metalli? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Inglisekeelne on *fundamental form*. Põhivorm. *Plekk* on minu meelest rahvapärane nimetus *lehtmetsallile*. (...) Ta ei pea olema valtsitud. (M. Reino 07.12.18) – Kuidas sa saad siis lehtmetsalli? Siis see ei ole lehtmetsall enam. (T. Luik 07.12.18) – Lehtmetsalli tegemine on üks esimesi metalli töötlemise viise üldse. (M. Reino 07.12.18)
- (3) ...lehtmetsall on suure paksusega... See kõlab halvasti. (M. Reino 07.12.18) – ...suure paksuse ja laiuse suhtega... (T. Luik 07.12.18) – ...paksuse ja laiuse suure suhtega... Kas nii on parem? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – See tähendab, et ta on ülisuur, aga samas õhuke. (T. Luik 07.12.18) – Suhe on suur. (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Lameda kujuga, lameda vormiga. Lame materjal. (M. Reino 07.12.18) – ...lame tük. (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Jah ingliskeelses tekstis on ka *flat piece*. (M. Reino 07.12.18)
- (4) Kuidas sellega ikka on? Selles materjalis, mis sa saatsid [s.o Kübarsepp 2011] on *lehtmetsall* ja *plekk* sünonüümid. (E. Velsker 07.12.18) – On-on, jaa. M. Reino (07.12.18) – Kui lehtmetsall on metalli tük, *flat piece of metal*, siis on plekk üks lehtmetsalli vorme, mis on teatud kindlate parameetritega ja on jämedam kui foolium ja paksem kui kang? Või on iga lame metallitük kohe plekk? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Plekk on paksem kui foolium ja õhem kui plaat. (M. Reino 07.12.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (07.12.18); *terminibaasist* puudub

49. metallplekk (plekk)

1. *termin*: et: metallplekk
2. *muutevormid (omast., osast.)*: metallpleki, metallplekki
3. *definitatsioon*: Metallplekk on lehtmetsall, mis on õhem kui plaat ja paksem kui foolium.
4. *selgitus*: hõbeplekk, vaskplekk; paks plekk, õhuke plekk ja foolium
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: plekk
6. *teiskeelsed vasted*: en: sheets [and plates]; ru: листовой прокат *m*.
7. *teiskeelsed allikad*: (Kübarsepp 2011, lk 29)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: metallikäsitöö

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Alla 4 mm paksust lehtmaterjali võib nimetada plekiks. (I. Ikkonen 07.12.18) – 4–6 läheb paksema pleki alla, üle selle on juba plaat. (T. Luik 07.12.18) – Kullasepatöös. (I. Ikkonen 07.12.18) – Siis me paneme veel eraldi sepatöös ja siis pleksepatöös. Ja siis veel eraldi hõbesepatöös ja peensepatöös. Lõpuks läheb see nii jõhkraks, et... (T. Luik 07.12.18) – Ingliskeelne Wikipedia ütleb, et 6 mm, alla kuue millimeetri. (M. Reino 07.12.18)

(2) Termin on lihtsalt plekk? Mitte metallplekk, plekkmetall vms? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Vaskplekk, hõbeplekk, messingplekk jne. (I. Ikkonen 07.12.18)

(3) Ma leidsin pleki definitsiooni (T. Luik 07.12.18):

380. *plekk*; leht[valts]metall i sheets [and plates] в листовой прокат Paksuse ja laiuse suure suhtega lehtmaterjalvaltspinkides rullide või lehtedena toodetav valtsmetall. Mõõtmete (paksuse) järgi eristatakse paksplekki, õhukeplekki ja fooliumi (vt. valtsmetall; lehtmaterjalvaltspink; paksplekk; õhukeplekk; foolium). (Kübarsepp 2011, lk 29)

(4) Neli kuni kuus on paks plekk, onju. (T. Luik 07.12.18) – Paks plekk, õhuke plekk ja foolium. Nii või? Kas paks plekk on juba plaat või on plaat paksem kui plekk? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Plaat on juba niisugune materjal, mida sa ise käsitsi enam ei töötle. (T. Luik 07.12.18) – Hõbeda puhul on juba millimeeter päris paks. (M. Reino 07.12.18) – Kullasepa jaoks on see juba üli paks. (I. Ikkonen 07.12.18)

(5) Kas on vaja terminologiseerida ka paks ja õhuke plekk? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Ma arvan, et seda ei pea. (I. Ikkonen 07.12.18)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (07.12.18); *terminibaasist* puudub

50. *metallplaat* (plaat)

1. *termin*: et: metallplaat

2. *muutevormid (omast., osast.)*: metallplaadi, metallplaati

3. *definitsioon*: Metallplaat on vähemalt 6 mm paksune töödeldud tasapinnaline metalli tükk.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: plaat

6. *teiskeelsed vasted*: ru: плита *f.*

7. *teiskeelsed allikad*: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: metallikäsitöö

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Kui valad hõbedat, siis see plaat tulebki sealt kuus milli. (M. Reino 07.12.18) – Ta on kang, sest ta on töötlemata. Plaat on töödeldud. Ta on kas läbi sepistatud või valtsitud. Või lõigatud plaadiks. (I. Ikkonen 07.12.18)

(2) Plaat võib olla ka lõpuni töödeldud. Võib-olla ma kasutan plaati massiivse asja väljalõikamiseks, aga ta on toekas tükk. (I. Ikkonen 07.12.18) – Kas plaat on töödeldud ja kang töötlemata materjal? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Jah. (I. Ikkonen 07.12.18) – Valtsitud kindlasti. (T. Luik 07.12.18) – Tihendatud. (I. Ikkonen 07.12.18)

(3) Mina nagu plaati materjalina ei võtaks. Minu jaoks on juhtplaat ja tööpind plaadid. (T. Luik 07.12.18) – Samas on plaatmaterjal mingi termin ikka. (M. Reino 07.12.18) – Minu jaoks on

plaat paks materjal, millel on juba funktsioon. (T. Luik 07.12.18) – Bauhof müüb „plaati“, mille paksus on üks millimeeter. (M. Reino 07.12.18)

118. *juhtplaat* i heel [block] v направляющая плита Koostatava stantsi ploki alumisse ossa kinnitav plaat, mis on ette nähtud templite juhtimiseks (suunamiseks) (vt. stantsi plokki). (Kübarsepp 2011, lk 10)

(4) Plaat on paksem kui plekk, ehk siis alates 6 mm-st. See on nüüd musta metalli puhul kindlasti. See on ikka nii suur, et enne mõtled hoolega, kas seda on ikka vaja liigutama hakata või mitte. (T. Luik 07.12.18)

(5) Plaati saab ka valada. (T. Luik 07.12.18) – Kas ta siis ei ole kang? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Malmplaat on valatud tööpind, mis on juba eesmärgiga tehtud. Ja hiljem pealt freesitud. Kõigepealt on ta toorik, kui on valatud, ja pärast freesimist plaat. (T. Luik 07.12.18)

(6) Mulle meeldib „tasapinnaline“. Kas me ei peaks *lehtmetalli* definitsioonis kasutama sama sõna „lame“ asemel? (M. Reino 07.12.18) – Jah, põhimõtteliselt võiks. (I. Ikkonen 07.12.18)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (07.12.18); *terminibaasist* puudub

51. *metalltahvel* (tahvel)

1. *termin*: et: metalltahvel

2. *muutevormid (omast., osast.)*: metalltahvli, metalltahvliit

3. *definitsioon*: Metalltahvel on tööstuslik suuremõõtmeline metallplaat või -plekk.

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: metallikäsitöö

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Plaat on väiksem kui tahvel. Plekitahvel. (T. Luik 07.12.18) – Kas tahvel on väljamõõdetud kogus lehtmetalli? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Tahvel on vabrikust tulev plaat, millest saab välja võtta plaadi. Tahvlist suuremat formaati vist ei ole lehtmetalli puhul. (T. Luik 07.12.18) – Rull. (M. Reino 07.12.18) – Tahvel on sirge, painutamata. (I. Ikkonen 07.12.18) – Tahvel on suur plaat. (T. Luik 07.12.18) – Suur ja paks. Tahvel on mingi standard, plekistandard. (M. Reino 07.12.18) – Me ostame vaske tahvlikena, need tulevad ühes mõõdus. Võib-olla see on ainult Eestis niisuguses mõõdus. (I. Ikkonen 07.12.18)

(2) Saan aru, et tahvel tuleb tehast, seda käsitöölised ise ei tee? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Kasutame tahvelplekki, mis tuleb toorainena. Teeme sellest tooteid. (T. Luik 07.12.18)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (07.12.18); *terminibaasist* puudub

52. *valuplokk* (plokk)

1. *termin*: et: valuplokk

2. *muutevormid (omast., osast.)*: valuploki, valuplokki

3. *definitsioon*: Valuplokk on suuremõõtmeline tööstuslikult valatud metalli tükk.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: plokk

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: metallikäsitöö

10. *märkused, kommentaarid*:

ÕS: *plokk* (1) risttahukakujuline materjalitükk v toode; (2) ehituselt, otstarbalt v sisult kokkukuuluvate objektide kogum; (tõsteseadme osa). Kiviplokk, betoonplokk, ehitusplokk,

seinaplokk. Kirjaplokk, märkmeplokk, taskuplokk, joonistusplokk. Haigla operatsiooniplokk. Küsimuste plokk, teemaplokk, tekstiplokk, margiplokk, sigaretiplokk. tehn: mootoriplokk, silindriplokk, toiteplokk. Plokkkalender, plokkkonts, plokkmaja, plokkseotis (müüri ladumiski). anat. plokkliiges, plokinaer. tehn. plokikaas, plokiratas.

(1) Siis on veel valuplokk. Alguses on valuplokk, siis see läheb töötlemisse, valtsimisse, ja siis on... (T. Luik 07.12.18) – Valatud on ta igatahes. Defineerime plokki. (I. Ikkonen 07.12.18)

(2) Kas kõiki asju peab defineerima? (T. Luik 07.12.18) – Kindlasti ei pea. (E. Velsker 07.12.18)

(3) Plokk on igal juhul algmaterjal, millest toimub järgmiste asjade tegemine, vormimine. Plokist tehakse näiteks fassongprofiile. (T. Luik 07.12.18)

(4) Me ei kasuta plokki, me kasutame kangi. Archimedese plokk koosneb rullikutest. (I. Ikkonen 07.12.18) – Mitmetähenduslik sõna on see „plokk“. (M.-L. Jaanus 07.12.18) – „Kang“ on siis parem sõna või? (T. Luik 07.12.18) – Mina kasutan „kangi“. (I. Ikkonen 07.12.18) – Kang on ikkagi väiksem kui plokk. (T. Luik 07.12.18) – Plokk on siis suuremõõtmeline kang või? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Jah. Minu jaoks. (T. Luik 07.12.18)

(5) On ju kiviplokid, mitte kivikangid, sest need on nii suured. Metallil puhul peaks siis olema valuplokk. (T. Luik 07.12.18)

(6) Plokk on valatud, aga ta ei ole lehtmaterjal. (I. Ikkonen 07.12.18) – Plokist saab läbi töötlemise lehtmaterjal. Terasel puhul on süsteem nii, et kui kõik need martäänahjud ja muud on läbi tehtud, siis on valtsimistehh, milles terasvaluplokid valtsitakse pooltoodeteks bluumideks (*blooms*) ja släabideks (*slabs*). Nendest aga valmistatakse sorditerast, torusid ja plekkterast, traati jms. (T. Luik 07.12.18)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: vastu võtta (07.12.18); *terminibaasist* puudub

53. bluum (känkraud)

1. *termin*: et: bluum

2. *muutevormid (omast., osast.)*: bluumi, bluumi

4. *selgitus*: suur metalltoorik

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: separaud, känkraud

6. *teiskeelsed vasted*: en: bloom; ru: блюм

7. *teiskeelsed allikad*: (Kübarsepp 2011, lk 2)

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Bluum on mingi kantsakas või? Aa, *iron bloom* ongi separaud. Leidsin bluumile eestikeelse vaste, mis on känkraud. (M. Reino 07.12.18) – Mhm. Praegu leidsin ka bluumi. Bluumidest tuleb profiilraud. Osa valuplokist läheb uuesti valtsimisse, siis tulevad bluumidest nelikant, ümar, kuuskant. Släabidest tuleb plaat. (T. Luik 07.12.18) – Nojah. (I. Ikkonen 07.12.18) – Ristkülikukujuliste ristlehtede toorikuid, mille laius on 600–16000 mm ja kõrgus/paksus 65–30 mm, nimetatakse släabideks, nendest valtsitakse paksu lehtmaterjali. (T. Luik 07.12.18) – *Slab* ongi plaat või tahvel. (M. Reino 07.12.18)

15. *bluum* i bloom v блюм Nelinurkse ristlõikega valtsitud, sepiastatud või pidevalu teel toodetud suur toorik ristlõike ligikaudse pindalaga >230 cm². (Kübarsepp 2011, lk 2)

terminoloogikomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

54. släab

1. *termin*: et: släab

2. *muutevormid (omast., osast.)*: släabi, släabi

4. *selgitus*: metallplaadi alusmaterjal, släabist valtsitakse paksu lehtmetsalli

6. *teiskeelsed vasted*: en: slab; ru: сляб

7. *teiskeelsed allikad*: (Kübarsepp 2011, lk 37)

10. *märkused, kommentaarid*:

480. släab i slab v сляб Lame, ristkülikulise ristlõikega valtsitud või pidevvalu teel toodetud suur toorik ristlõike ligikaudse pindalaga > 100 cm² (vrld. bluum; valtstoorik; vt. släabing). (Kübarsepp 2011, lk 37)

terminoloogiamisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

55. valukang (kang)

1. *termin*: et: valukang

2. *muutevormid (omast., osast.)*: valukangi, valukangi

3. *definiitsioon*: Valukang on töötlemata väikesemõõduline valatud metalli tükk.

4. *selgitus*: täpsemalt on kullakang, hõbedakang, tinakang, platinakang, messingikang jt

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: metallikang, kang

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: metallikäsitöö

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Kuidas selle ploki ja kangiga on? Plokk on tööstuslik ja kang mitte? (E. Velsker 07.12.18) – Jah, kangi ma võin kohe valada. (I. Ikkonen 07.12.18) – Kui meil oleks malmiahi, siis saaksime valada ka ploki ise. (T. Luik 07.12.18) – Kui plokk on suuremõõduline valutükk, siis kang on väikesemõõduline? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Äkki siis paneme, et kang on pehmete kätega inimeste jaoks või? (T. Luik 07.12.18) – Kahekilost kullakangi ei vala nii lihtsalt. (I. Ikkonen 07.12.18) – Äkki kang on rohkem väärismetalle puudutav. Hõbekang, kullakang, aga terasel on plokk. (T. Luik 07.12.18) – Tinal on ka kängid. (I. Ikkonen 07.12.18) – Kullakang on füüsiliselt raske. (T. Luik 07.12.18) – Mitte ainult füüsiliselt, vaid ka materiaalselt. (M. Reino 07.12.18)

(2) Nii ei hakka hästi klappima, kui plokk on suuremõõduline ja kang on väiksemõõduline plokk. (E. Velsker 07.12.18) – Äkki keegi guugeldab „kang“ ja vaatab, mis see annab. Ma enam ei saa, telefon on tühi. (T. Luik 07.12.18) – Paneme „metalli tükk“? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – „Kamakas“. (T. Luik 07.12.18) – „Känts“. (M.-L. Jaanus 07.12.18) – „Kängar“. (I. Ikkonen 07.12.18) – Kängar on natuke seest õhuline. (T. Luik 07.12.18) – Seletav sõnaraamat ütleb (E. Velsker 07.12.18):

EKSS: 3. piklik kõva tomp mingit ainet (hrl. metalli). *Kuninga varakambris oli hõbedat küll rahadena, küll kangidena. Pärast jahtumist lõigati seep kangideks. Ostis terve kangi keeduvorsti.*

▷ Liitsõnad: hõbedakang, juustukang, kullakang, seebikang, tinakang, vorstikang.

(3) „Tomp“ jätab mulle mulje millestki pehmest. „Tükk“ on kõva, aga „tomp“... (M. Reino 07.12.18) – Mul tuleb „tombuga“ seoses *päranditomp* meelde. (M.-L. Jaanus 07.12.18)

(4) Kas kangi ristlõikeks on trapets? (T. Luik 07.12.14) – On trapets. (I. Ikkonen 07.12.18)

(5) On hõbedakang, mitte hõbekang. (E. Velsker 07.12.18)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (07.12.18); *terminibaasist* puudub

56. foolium

1. *termin*: et: foolium

2. *muutevormid (omast., osast.)*: fooliumi, fooliumit

3. *definiitsioon*: Foolium on üliõhuke (alla 0,2 mm) metalli leht.

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: metallikäsitöö

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Õhuke plekk on 0,2–3,9 mm. (T. Luik 07.12.18) – Siis peaks foolium olema veel õhem, nagu ma aru saan? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – Jah, alla 0,2 mm-i. (T. Luik (07.12.18) – See on ikka päris paks. Ma teen praegu filigraani, mul on täidise traat 0,1. (I. Ikkonen 07.12.18)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (07.12.18); *terminibaasist* puudub

57. metalltoorik (toorik)

1. *termin*: et: toorik

2. *muutevormid (omast., osast.)*: tooriku, toorikut

6. *teiskeelsed vasted*: en: workpiece; fi: aihio; ru: заготовка *f*.

metalltoorik, metallist toorik *металлическая болванка, металлическая заготовка (EVS)*

7. *teiskeelsed allikad*: en: (IES); fi: (SmES); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitöö, metallikäsitöö

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: *toorik* tehn. kindlate mõõtmetega pooltoode, mille töötlemisel saadakse valmisdetail.

Metallist, puidust toorikud. Valatud, sepietatud, stantsitud, pressitud toorik.

valutoorik tehn. valuplokk

terminoloogiamisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

58. varrastoorik

1. *termin*: et: varrastoorik

2. *muutevormid (omast., osast.)*: varrastooriku, varrastoorikut

4. *selgitus*: vardakujuline pooltoode

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Ei leidnud sõna „varrastoorik“ kuskilt. (M.-L. Jaanus 30.04.19)

terminoloogiamisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

59. lehttoorik

1. *termin*: et: lehttoorik

2. *muutevormid (omast., osast.)*: lehttooriku, lehttoorikut

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: sutunka

6. *teiskeelsed vasted*: ru: сутунка

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: metallikäsitöö

10. *märkused, kommentaarid*:

240. *lehttoorik*; sutunka i sheet billet; sheet bar; slab billet v сутунка

Ristkülikulise ristlõikega toorik paksusega 4 ... 22 mm lehtmetalli tükkaaval (ilma rullikeeramiseta) valtsimiseks. (Kübarsepp 2011, lk 18)
terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

60. plekksepp

1. *termin:* et: plekksepp
2. *muutevormid (omast., osast.):* plekksepa, plekkseppa
3. *definiitsioon:* Plekksepp on plekist esemete või toodete valmistaja või parandaja.
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid:* plekisepp
6. *teiskeelsed vasted:* fi: peltiseppä, levyseppä; ru: жестяник, жестянщик
plekksepp plekist esemete või toodete valmistaja või parandaja (tänapäeval nt katusepanija, autoremonditöökojas autokerede remontija) peltiseppä, levyseppä (ESmS)
жестянщик plekksepp, plekissepp, kardsepp (VES)
7. *teiskeelsed allikad:* fi: (ESmS); ru: (EVS)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond):* metallikäsitöö
10. *märkused:*
EKSS: *plekksepp* plekksepatöid tegev oskustöoline. *Plekksepp tegi uue katuse. Perenaine tellis plekksepalt vihmaveetorud.*
plekksepatöö plekist mahutite ja ehitustarindite (näit. torude) valmistamisega seotud töö
terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

61. peensepp

1. *termin:* et: peensepp
2. *muutevormid (omast., osast.):* peensepa, peenseppa
3. *definiitsioon:* Peensepp on enamasti raua ja terase kunstipärane töötleja ja tarbeesemete valmistaja.
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond):* sepistamine
10. *märkused, kommentaarid:*
EKSS: *peensepp* peensepiste valmistaja
peensepis metalli, peam. raua kunstipärane töötlemine tarbeesemeiks; niiviisi ehistööna valmistatud ese
(1) Ajalooliselt on peensepp olemas olnud. Peensepp kasutab rauda ja terast, teeb kaunistusi. Hiljem kujuneb peensepast lukussepp. (I. Ikkonen 07.12.18)
terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

62. peensepistamine

1. *termin:* et: peensepistamine
2. *muutevormid (omast., osast.):* peensepistamise, peensepistamist
tegusõna: peensepistama (peensepistada, peensepistan, peensepistasin)
tulemus (ese): peensepis
3. *definiitsioon:* Peensepistamine on enamasti raua ja terase kunstipärane sepistamine.

4. *selgitus*: kaunistuste ja peenemate tarbeesemete valmistamine

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: se pistamine

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Kas me paneme siia ka *peensepise*? (I. Ikkonen 07.12.18) – Ja siis *jämesepise*? (A. Matsin 07.12.18) – Ma *jämesepist* ei tea, aga *peensepis* on... (I. Ikkonen 07.12.18) – Protsess ju ei muutu, töövõtted ei muutu sellest, kas sul on peen või *jäme* materjal. (T. Luik 07.12.18) – See on sisu järgi pigem. (I. Ikkonen 07.12.18)

(2) Kas *peensepis* on see, mida *peensepp* teeb? (M.-L. Jaanus 07.12.18) – *Peensepis* on see, mille kasutatava materjali läbimõõt on lihtsalt teine. (T. Luik 07.12.18) – Kas see pole tulemus mitte? *Sepis* ju? (E. Velsker 07.12.18) – Jah, siin tekib terminoloogiline vastuolu eseme ja protsessi nimetamisel. (M.-L. Jaanus 07.12.18)

(3) Jah, *se pistamine* on protsess. Kas teed suurt või väikest asja, protsess iseenesest ei muutu. (T. Luik 07.12.18) – Ei, aga vaata, *peensepistamine* võib toimuda ka näiteks... Me teeme hästi palju vasest, onju... Need on ka *se pistatud* ehted. (I. Ikkonen 07.12.18) – Aga *sepatöö* mõttes on sul ju ikkagi samad võtted. Sul on *venitamine*, *jämendamine*,... Need lähevad ju ikka *se pistamise* alla. (T. Luik 07.12.18) – *Peensepis* on mõiste, mida me ikkagi kasutame. (I. Ikkonen 07.12.18) – Miks te kasutate? (T. Luik 07.12.18) – Meie jaoks see kirjeldab seda tegevust. See eristub... (I. Ikkonen 07.12.18) – Mille poolest see eristub *se pistamisest* üldiselt? (A. Matsin 07.12.18) – Parem oleks siis juba *väikevormide se pistamine*. (T. Luik 07.12.18) – „Väikevormid“ on jälle natuke teise sisuga. (I. Ikkonen 07.12.18) – Siis on *pisise pis*. (T. Luik 07.12.18) – Seda me ei ole kasutanud. (I. Ikkonen 07.12.18) – See on parem, kui see *peensepistamine*. (T. Luik 07.12.18) – Aga „peen“ ongi siin „*pisikese*“ tähenduses. (A. Matsin 07.12.18)

(4) Siin on ka ajalooline küsimus. *Peensep*ad kui sellised olid olemas. (I. Ikkonen 07.12.18)

(5) Meil on õppeaine olemas [selle nimetusega]. (I. Ikkonen 07.12.18) – Siis see aine on valesti nimetatud. (T. Luik 07.12.18)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

63. turvisesepp

1. *termin*: et: turvisesepp

2. *muutevormid (omast., osast.)*: turvisesepa, turvisesepa

3. *definiitsioon*: Turvisesepp on (metall)turviste oskuslik valmistaja.

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: *turvis* 1. kaitsev kate (näit. plaat); kaitsev rüü, turvistik. Parimate seppade taotud turvis. Nahast turvistele olid raudnaastud peale õmmeldud. Rasketes turvistes ratsamehed. Täies turvises rüütlid. Sõdalane kandis turvisena vasest rinnaplaati.

▷ Liitsõnad: nahkturvis, plaatturvis, raudturvis, rõngasturvis; jalaturvis, käeturvis, rinnaturvis, seljaturvis.

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

64. kullassepp

1. *termin*: et: kullassepp
2. *muutevormid (omast., osast.)*: kullassepa, kullasseppa
3. *definiitsioon*: Kullassepp on käsitöömeister, kelle erialaseks tegevuseks on peamiselt ehete valmistamine.
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: juveliir (*mittes.*)
6. *teiskeelsed vasted*: en: goldsmith; de: Goldschmiede *m.*; sv: guldsmed; fi: kultaseppä; ru: ювелир, золотых дел мастер
7. *teiskeelsed allikad*: (KTK)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: metallikäsitöö
10. *märkused, kommentaarid*:
ÕS: **kullassepp**. Kullassepakunst, kullassepatöökoda
EKSS: **kullassepp** kullassepakunsti alal tegutsev, selle ala tooteid valmistav isik. *Keskaegne kullasseppade tsunft. Tellisin, otsin kullassepalt sõrmuse.*
terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

65. juveliir

1. *termin*: et: juveliir
2. *muutevormid (omast., osast.)*: juveliiri, juveliiri
3. *definiitsioon*: Juveliir on (vääriskividega) ehete valmistaja.
4. *selgitus*: oskustööline, kes istutab vääriskive, poolvääriskive
6. *teiskeelsed vasted*: en: jeweller; de: Juwelier *m.*; sv: juvelerare; fi: jalokiviseppä; ru: ювелир
7. *teiskeelsed allikad*: (KTK)
10. *märkused, kommentaarid*:
EKSS: juveelide valmistaja v. nendega kaupleja.
terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

66. vääriskivi istutamine

1. *termin*: et: vääriskivi istutamine
2. *muutevormid (omast., osast.)*: vääriskivi istutamise, vääriskivi istutamist
teigusõna: vääriskivi istutama (vääriskivi istutada, istutan (istutasin) vääriskivi)
4. *selgitus*: juveliiritöö
- terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub; *terminibaasist* puudub

67. hõbesepp

1. *termin*: et: hõbesepp
2. *muutevormid (omast., osast.)*: hõbesepa, hõbeseppa
3. *definiitsioon*: Hõbesepp on käsitöömeister, kes valmistab väärismetallist, peamiselt hõbedast, vorme, sh luksusesemeid, nt hõbekujakesi, kuldkarikaid, lauahõbedat jms

4. *selgitus*: Võib teha ka ehteid, kuid tema spetsialiteet on teine. Ta on objektide ja õõnesvormide valmistaja.

6. *teiskeelsed vasted*: en: silversmith; de: Silberschmied; sv: silversmed; fi: hopeaseppä; ru: серебряник, серебряных дел мастер

7. *teiskeelsed allikad*: (KTK)

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: *hõbe-sepp* – hõbeesemete valmistaja

terminoloogikomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

68. jootmine

1. *termin*: et: jootmine

2. *muutevormid (omast., osast.)*: jootmise, jootmist

tegusõna: jootma (joota, joodan, jootsin)

3. *definitsioon*: Jootmine on metallist detailide ühendamise kõvajoodise ja rübusti abil kõrgel temperatuuril.

4. *selgitus*: mitte segi ajada tinutamisega

6. *teiskeelsed vasted*: en: brazing, hard soldering ('kõrgel temperatuuril jootmine'); de: Löten *n.*, Hartlöten *n.*; fi: kovajuottaminen; ru: пайка *f.* (ка паяние *n.*, спай *m.*, запайка *f.*)

7. *teiskeelsed allikad*: (KTK); ru: (KTK, EVS)

10. *märkused, kommentaarid*:

ÕS: *jootma* (joota, joodan) juua andma; joodise vahelesulutamise teel ühendama, parandama või kinnitama. *Joodan traadiotsad kokku, augu tinaga kinni, kruusile kõrva külge.*

jood tehn. jootmine; jootmise tulemus, jootekoht.

(1) Jootmine on kuumtööstustehnoloogia? Tehnika? (M.-L. Jaanus 02.11.18) Traditsiooniliselt kasutati inglise keeles sõna *brazing*, kui joodeti messingi sulamiga. Tänapäeval öeldakse ainult *soldering*, mis tähendas tinutamist. *Brazing* oli see, mida rohkem kullassepad ja sepad tegid. Seal on kõrgem temperatuur. (I. Ikkonen 02.11.18)

(2) Kas tinutamine ei ole siis jootmine? (T. Luik 02.11.18) – Kui ma neid kahte definitsiooni loen, siis siit tuleks välja nagu jootmine oleks tinutamise alaliik. (E. Velsker 02.11.18) – Me peaksime selle erialasiseselt ära määratlema. Kui me hakkame õpetama seda, mis on mis, peame teadma, kuidas seda lahterdada. Aga, jah, pehmejoodis on see, mis on tavaliselt tina või pliiga segatud, aga ma ei oska seda teistmoodi sõnastada. Seal peaks temperatuuri vahe olema. (I. Ikkonen 02.11.18) – Ma vaatan, et tinutamise juures ei ole temperatuuri mainitud, aga jootmise puhul on. Siis jääbki mulje, et on alaliik. Kui tinutamise juurde ka panna temperatuur, siis on selgem. (E. Velsker 02.11.18) – Võime selgitusse lisada temperatuuride erinevuse, mille poolest tinutamine ja jootmine erinevad, nagu me malmi ja tase juurde kirjutasime, mille poolest need erinevad. (M.-L. Jaanus 02.11.18)

(3) Leidsime paralleele teistes keeltes... (I. Ikkonen 02.11.18) – Teistes keeltes oli küll vahe. (M.-L. Jaanus 02.11.18) – Näiteks saksa keeles oli suur vahe ja tehnilised seletused tulid täiesti erinevad. (I. Ikkonen 02.11.18)

(4) Eristub ju ainult selle poolest, mis on joodis. (T. Luik 02.11.18) – Ei-ei, ikka muus ka. Temperatuuris eristub. (I. Ikkonen 02.11.18) – Temperatuur tuleb joodisest ju. (T. Luik 02.11.18) – Saksakeelses [allikas] oli hästi selgelt ära toodud see, et... (I. Ikkonen 02.11.18) – On

sul käepärast, näita neid sakslaste asju! (M.-L. Jaanus 02.11.18) – Ikkagi on olemas jootmine ja siis tuleb pehmejootmine ja kõvajootmine ja muud asjad. Jootmine üldiselt ei saa ju öelda, et on ainult kullassepa tegevus. (T. Luik 02.11.18)

(5) Me võime võtta ka nii, et on jootmine, mis jaguneb... tinutamine tuli saksakeelsest näitest hästi välja. Eesti keeles on seda varasemalt rohkem kasutatud erinevates näidetes. Nüüd hakkab igal pool maailmas see erisus ära kaduma. Ja ma tõstatasin meie erialast lähtuvalt selle küsimuse, kuidas meie peaks seda enda jaoks määratlema. See on väga õige, et siia võib tuua välja selle paralleelvormina... (I. Ikkonen 02.11.18) – Jootmine on metallide ühendamise erisulami ehk joodise abil. Joodisest tulenevalt tuleb kas kõva või pehme eristamine... Siin ei saa panna, et jootmine on kõvajoodisega... (T. Luik 02.11.18) – Leidsin paralleeli soome keelest: *juotaminen* ja siis tulid *kova juotaminen* ja *pehme juotaminen*. (E. Velsker 02.11.18) – Tehnika nimetus on olemas, lihtsalt see joodis määrab ära selle, kummaga tegemist on. (T. Luik 02.11.18)

(6) Kas ma võin kuskile kirja panna, et tinutamine on jootmise alaliik? (M.-L. Jaanus 02.11.18) – Jah, pehme. (T. Luik 02.11.18)

(7) Me peaks seda vaatama jälle käsitöö seisukohalt. On paljud asjad, mis on tehnilised ja tööstuses väga okei, aga need ei pruugi meile vajalikud olla. (I. Ikkonen 02.11.18) – Kui teil on vaja sõna selle jaoks, siis see on ju väga mõistlik. (A. Matsin 02.11.18) – Terve raamat on selle kohta. (T. Luik 02.11.18) – Me võime selle kui üldisema termini võtta. (I. Ikkonen 02.11.18) – Täidame oma sisuga. (M. Reino 02.11.18)

(8) Kui sa tahad mingit asja lahendada ja sa tead, et ei saa seda terminiliselt lahendada, siis on tegelikult juba see terminite osa loonud aluse, et sa saad vaadata asju: ahah, ma saan külmalt läheneda selle alla kuuluvad need asjad ja need. Me saame lahendada asju nii kuumalt kui ka külmalt. (I. Ikkonen 02.11.18) – Siin tekib kohe võimalusi, et mille järgi jagada, kas sisu või väärtuse või värvi järgi. Uurimistöös ju samamoodi. Jagad, kategoriseerid mingite asjade omaduste järgi. See annab parema aluse mõtestamiseks, mille järgi see kategooria on tekitatud. (A. Matsin 02.11.18)

terminoloogikomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

69. rābusti

1. *termin*: et: rābusti

2. *muutevormid (omast., osast.)*: rābusti, rābustit

4. *selgitus*: keevitamisel ja jootmisel kasutatav aine

6. *teiskeelsed vasted*: ru: плавень

7. *teiskeelsed allikad*: ru: (VES)

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: **rābusti** tehn.

1. (metallurgias) metallisulatiselise lisatav materjal, mis tekitab rābu

2. (mitmesuguste keevitamisel ja jootmisel kasutatavate ainete kohta)

terminoloogikomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

70. joodis

1. *termin*: et: joodis
2. *muutevormid (omast., osast.)*: joodise, joodist
4. *selgitus*: jootesulam; eristatakse pehmejoodist ja kõvajoodist
6. *teiskeelsed vasted*: fi: juote; ru: припой *m.*, паяльный металл *m.*
pehmejoodis мягкий припой; kõvajoodis твёрдый припой (EVS)
7. *teiskeelsed allikad*: fi: (ESmS); ru: (EVS, VES)
10. *märkused, kommentaarid*:
EKSS: **joodis** tehn. jootmiseks tarvitav sulam, jootesulam
terminoloogiamisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

71. joode

1. *termin*: et: joode
2. *muutevormid (omast., osast.)*: joote, joodet
4. *selgitus*: jootmise tulemus, jootekoht
6. *teiskeelsed vasted*: ru: спайка *f.*, спай *m.*, пайка *f.*, запайка *f.*
7. *teiskeelsed allikad*: ru: (EVS)
10. *märkused, kommentaarid*:
ÕS: **joode** tehn. jootmine; jootmise tulemus, jootekoht.
Jootekoht, jootelamp, jootepind, jootesulam joodis, jootetina, jootedõmblus
terminoloogiamisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

72. tinutamine

1. *termin*: et: tinutamine
2. *muutevormid (omast., osast.)*: tinutamise, tinutamist
tegusõna, tegijanimi: tinutama (tinutada, tinutan, tinutasin), tinutaja
3. *definiitsioon*: Tinutamine on metallist detailide ühendamise tina sisaldavat joodist kasutades.
4. *selgitus*: Mitte segi ajada jootmisega. Tinutamine on pehmejootmise alaliik.
6. *teiskeelsed vasted*: en: soldering; de: Löten *n.*, Weichlöten *n.*; fi: pehmeajuottaminen
soldering 'madalal temperatuuril jootmine'
7. *teiskeelsed allikad*: (KTK)
10. *märkused, kommentaarid*:
(1) EVS ja VES annab tinutamise, tinutuse, jootmise ja joodise tõlkeks sama loetelu (спайка *f.*, спай *m.*, пайка *f.*, запайка *f.*).
ÕS: **tinutama**. Tinutab juhtmed kokku (joodab tinaga). Seisab nagu paigale tinutatud, justkui kinni tinutatud. Hakkas sõpradega tinutama argi (purjutama). Tinutatud plekk, oskuskeeles täpsem tinatatud plekk (tinakihiga kaetud)
tinutus tinutamine. Tinutuskih, tinutusvahend
EKSS: **tinutaja** tehn. tööline, kelle kutsealaks on tinutamine
tinutama 1. tinaga jootma. Meister tinutab katlal augu kinni. Kaabliotsad tinutatakse kokku. (...)
terminoloogiamisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

73. metallitamine

1. *termin*: et: metallitamine

2. *muutevormid (omast., osast.)*: metallitamise, metallitamist

tegusõna, tegijanimi: metallitama (metallitada, metallitan, metallitasin), metallitaja

3. *definiitsioon*: Metallitamine on (metall)eseme katmine teise metalliga.

4. *selgitus*: nt tinatamine, hõbetamine, kuldamine, vasetamine

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Aga tinutamine ei tähenda ainult ühendamist, vaid see on ka tinaga katmine. (M. Reino 02.11.18) – See on tinatamine. (T. Luik 02.11.18) – Jah, on tõesti. Aga ma vaatan, et siin ÕSis on nt „tinutatud plekk“... (M. Reino 02.11.18) – Mis on ikkagi tinaga kaetud. Mõnikord võib olla ka tsingiga kaetud. Siis on tsingitud. (I. Ikkonen 02.11.18) – Kas ma saan aru, et uus termin on tinatamine? (M.-L. Jaanus 02.11.18) – Mhm – Hõbetamine, kuldamine, vasetamine. (I. Ikkonen 02.11.18) – See termin on metallitamine, mille alla need lähevad. (T. Luik 02.11.18) – Metallitamine ehk metalliga katmine. (I. Ikkonen 02.11.18) – See on päris sõna või? (M. Poll 02.11.18) – Jah. (I. Ikkonen 02.11.18)

(2) On metallitamine, mille alla tulevad kuldamine, hõbetamine jne. Või siis „metallidega katmine“. (T. Luik 02.11.18) – Metallitamine on ju ilus eestikeelne sõna. (A. Matsin 02.11.18) – Võib-olla mõlemad, sest tina puhul, kui see on kuum, siis sulab, aga teiste puhul... (T. Luik 02.11.18)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

74. tinatamine

1. *termin*: et: tinatamine

2. *muutevormid (omast., osast.)*: tinatamise, tinatamist

tegusõna: tinatama (tinatada, tinatan, tinatasin)

3. *definiitsioon*: Tinatamine on tinaga metallitamine.

4. *selgitus*: tinakihi katmine

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: x

6. *teiskeelsed vasted*: fi: tinaus; ru: покрывание полудой; лудить 'tinatama'

7. *teiskeelsed allikad*: fi: (SmES); ru: (EVS)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

75. hõbetamine

1. *termin*: et: hõbetamine

2. *muutevormid (omast., osast.)*: hõbetamise, hõbetamist

tegusõna: hõbetama (hõbetada, hõbetan, hõbetasin)

3. *definiitsioon*: Hõbetamine on hõbedaga metallitamine.

4. *selgitus*: hõbedakihi katmine

6. *teiskeelsed vasted*: ru: серебрение *n.*; серебрить 'hõbetama'

metalli hõbetama серебрить металл (EVS)

hõbetatud lusikas посеребрённая ложка (EVS)

7. teiskeelsed allikad: (VES)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; terminibaasist puudub

76. kuldamine

1. termin: et: kuldamine

2. muutevormid (omast., osast.): kuldamise, kuldamist

tegusõna: kuldama (kullata, kuldand, kuldasin)

3. definitsioon: Kuldamine on kullaga metallitamine.

4. selgitus: kullakihi katmine

6. teiskeelsed vasted: ru: золочение *n.*; вызолотить 'kullaga katma'

ЗОЛОТИТЬ ЛОЖКИ lusikaid kuldama (VES)

7. teiskeelsed allikad: (VES)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; terminibaasist puudub

77. vasetamine

1. termin: et: vasetamine

2. muutevormid (omast., osast.): vasetamise, vasetamist

tegusõna: vasetama (vasetada, vasetand, vasetasin)

3. definitsioon: Vasetamine on vasega mitellitamine.

4. selgitus: vasekihi katmine

6. teiskeelsed vasted: ru: меднение *n.*, омеднение *n.*

7. teiskeelsed allikad: (VES)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; terminibaasist puudub

78. keevitamine

1. termin: et: keevitamine

2. muutevormid (omast., osast.): keevitamise, keevitamist

tegusõna: keevitama (keevitada, keevitand, keevitasin)

3. definitsioon: Keevitamine on metalldetailide ühendamise õmbluse võttega või lisametallita.

4. selgitus: võidakse kasutada keemiliselt sarnase koostisega lisamaterjali

6. teiskeelsed vasted: en: welding; de: Schweissen *n.*; sv: svetsning; fi: hitsaus; ru: сваривание *n.* 'keevitamine'; сварка *f.* 'keevitus'

7. teiskeelsed allikad: en, de, sv, fi: (KTK); ru: (VES)

10. märkused, kommentaarid:

ÕS: keevitama. Keevitab sõrestikku (kokku)

keevitus keevitamine. Elekterkeevitus, gaaskeevitus, hõõrdkeevitus, külmkeevitus, survekeevitus. Keevitusagregaat, keevitusleek, keevitusmetall, keevitustraht, keevitustrafo

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; terminibaasist puudub

79. lõõmutamine

1. *termin*: et: lõõmutamine
 2. *muutevormid (omast., osast.)*: lõõmutamise, lõõmutamist
tegusõna: lõõmutama (lõõmutada, lõõmutan, lõõmutasin)
 3. *definitsioon*: Lõõmutamine on metalli sisepingete vabastamine termilise töötlemise teel.
 5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: hõõgutamine – eksitav, *mittes*.
 6. *teiskeelsed vasted*: en: annealing; de: Glühen *n.*; sv: glödning; fi: hehkuttaminen;
ru: отжигание
 7. *teiskeelsed allikad*: (KTK)
- terminoloogikomisjoni otsus*: puudub; *terminibaasist* puudub

80. karastamine

1. *termin*: et: karastamine
 2. *muutevormid (omast., osast.)*: karastamise, karastamist
tegusõna: karastama (karastada, karastan, karastasin)
 3. *definitsioon*: Karastamine on metallide ja nende sulamite kõvaduse tõstmine tugeva kuumutamise ja seejärel järsu (külmas vees või õlis) jahutamisega. (EKSS)
 4. *selgitus*: kõvaduse suurendamine
 6. *teiskeelsed vasted*: ru: прокатка *f.* 'karastus'; закаливание *n.* 'karastamine'
metalli karastamine закаливание металл, закалка металл (EVS)
 7. *teiskeelsed allikad*: (VES)
 10. *märkused, kommentaarid*:
ÕS: *karastama*. Karastab terast, vikatit. Karastab end külma veega.
tehn. karastusahi, karastusmõra (karastamisel tekkinud), karastustemperatuur, karastusvedelik.
EKSS: *karastus* tehn. karastatus, teat. karastatuse aste. *Vikat oli paraaja karastusega – ei ülearu kõva ega liiga pehme.*
(1) Siia *karastamise* juurde peaks panema terase struktuurimuutusi, oksiidid ja muud asjad [terminitena kirja]. (T. Luik 07.12.18)
- terminoloogikomisjoni otsus*: puudub; *terminibaasist* puudub

81. noolutamine

1. *termin*: et: noolutamine
 2. *muutevormid (omast., osast.)*: noolutamise, noolutamist
tegusõna: noolutama (noolutada, noolutan, noolutasin)
 6. *teiskeelsed vasted*: ru: отпускание *n.*
отпуск стали terase noolutamine (VES)
 7. *teiskeelsed allikad*: (VES)
 10. *märkused, kommentaarid*:
EKSS: *noolutama* tehn. karastatud terasest vm. metallist esemeid, masinaosi jm. järelkuumutama ja aeglaselt jahtuda laskma. *Mõranemise vältimiseks terasesemeid noolutatakse.*
- terminoloogikomisjoni otsus*: puudub; *terminibaasist* puudub

82. vanandamine

1. *termin*: et: vanandamine
 2. *muutevormid (omast., osast.)*: vanandamise, vanandamist
tegusõna: vanandama (vanandada, vanandan, vanandasin)
 3. *definiitsioon*: Vanandamine on eapüsivas olekus metallisulamite termiline töötlemine selleks, et kiirendada püsivama oleku saabumist.
 6. *teiskeelsed vasted*: ru: старение *n.*
metalli vanandama старить металл (EVS)
 7. *teiskeelsed allikad*: (VES)
- terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub; *terminibaasist* puudub

83. metalli peitsimine

1. *termin*: et: metalli peitsimine
 2. *muutevormid (omast., osast.)*: metalli peitsimise, metalli peitsimist
tegusõna: metalli peitsima (metalli peitsida, peitsin (peitsisin) metalli)
 6. *teiskeelsed vasted*: ru: воронить 'peitsima'
воронить сталь terast peitsima (VES)
 7. *teiskeelsed allikad*: (EVS)
- terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub; *terminibaasist* puudub

84. tulearmistus (šote)

1. *termin*: et: tulearmistus
 2. *muutevormid (omast., osast.)*: tulearmistuse, tulearmistust
 5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: šote
 6. *teiskeelsed vasted*: en: firescale; de: Schotte *m.*
- terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub; *terminibaasist* puudub

85. vasara laup

1. *termin*: et: vasara laup
 2. *muutevormid (omast., osast.)*: vasara lauba, vasara laupa
 3. *definiitsioon*: Vasara ehk haamri laup on vasara laiem (jämedam) ots ja selle löögipind.
 8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: metallikäsitöö, puidukäsitöö
 10. *märkused, kommentaarid*: Vasar ehk haamer on palkehituse terminite nimekirjas.
- terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub; *terminibaasist* puudub

86. vasara pinn

1. *termin*: et: vasara pinn
2. *muutevormid (omast., osast.)*: vasara pinni?, vasara pinni?
3. *definiitsioon*: Vasara ehk haamri pinn on selle peenem (õhem) ots.

6. *teiskeelsed vasted*: en: (hammer) head; ru: боёк

vasarapinn боёк молота, боёк молотка (EVS)

vasarapea баба молота, головка молота (EVS)

7. *teiskeelsed allikad*: (Kübarsepp 2011, lk 29)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: metallikäsitöö, puidukäsitöö

10. *märkused, kommentaarid*:

EKS 2019: **pinn** vasara õhem ots; teatud sepatööriist (nt metalli venitamiseks)

369. **pinn** i [hammer] head; ram head v боёк

Sepistusvasara toorikut deformeeriv osa, mis kinnitatakse vasarapea külge. Olenevalt pinni kujust eristatakse tasapinnalisi-, sisselõikega- ja vormpinne (vt. tasapinnaline pinn; sisselõikega pinn; vormpinn). (Kübarsepp 2011, lk 29)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

87. silmusvasar ehk taondvasar

1. *termin*: et: silmusvasar

2. *muutevormid (omast., osast.)*: silmusvasara, silmusvasarat

3. *definiitsioon*: Silumisvasar ehk taondvasar on poleeritud lauba ja pinniga vasar.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: taondvasar

6. *teiskeelsed vasted*: en: planishing hammer; de: Planierhammer *m*.

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: metallikäsitöö

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

88. šaaber

1. *termin*: et šaaber

2. *muutevormid (omast., osast.)*: šaabri, šaabrit

4. *selgitus*: kolmkant kaabits

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: **šaaber** hrv. kaabits.

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

89. riiver (hõõrits)

3. *definiitsioon*: Riiver on puuritud aukude peentöötlemiseks (suuremaks hõõritsemiseks).

4. *selgitus*: naaskiline lõiketööriist; kantnaaskel, hõõritsaline

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: hõõrits

6. *teiskeelsed vasted*: en: reamer; de: Reibahle *f.*, Räumer *m.*, Räumahle *f.*; fi: riiveri; ru: развёртка – режущий инструмент

развёртка tehn. hõõrits; ручная развёртка käsihõõrits, машинная развёртка masinhõõrits (VES)

koonushõõrits коническая развёртка (EVS)

10. *märkused, kommentaarid*:

ÕS: **hõõrits** tehn auguviimistlusriist

EKSS: **hõõrits** tehn mitme teraga lõikeriist silinder- ja koonusavade viimistlemiseks
(1) Eestikeelne tööriistanimetus on asendunud soome laenuga. (M.-L. Jaanus 01.05.19)
terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

90. hõõritsema

1. *termin*: et: hõõritsema
 2. *muutevormid (da-infin., ains. I p. olevikus ja lihtminevikus)*: hõõritseda, hõõritsen, hõõritsesin
 3. *definitsioon*: Hõõritsema on puuritud auke hõõritsaga (riiveriga) suuremaks peentöötlemaks.
 10. *märkused, kommentaarid*:
- ÕS: **hõõritsema** hõõritsaga töötama
EKSS: **hõõritsema** tehn hõõritsaga avasid viimistlema
terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

91. riigel (koonusalasi)

1. *termin*: et: riigel
 2. *muutevormid (omast., osast.)*: riigli, riiglit
 5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: koonusalasi
 6. *teiskeelsed vasted*: de: Riegel *m.*
 10. *märkused, kommentaarid*:
- EKSS: **riigel** tehn. rõhtne element (näit. varras v. tala) ehitustarindis, hoone sõrestikus vm.
terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

92. alasi

1. *termin*: et: alasi
 2. *muutevormid (omast., osast.)*: alasi, alasi
 3. *definitsioon*: Alasi on käsitöövahend se pistamiseks.
 6. *teiskeelsed vasted*: fi: alasin; ru: наковальня *f.*
kellassepa alasi наковальня часовщика (EVS)
lauaalasi настольная наковальня (EVS)
подбойка *f.* tehn. väike alasi; (venitus)pinn (VES)
 7. *teiskeelsed allikad*: fi: (ESmS); ru: (EVS)
 8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: se pistamine
 10. *märkused, kommentaarid*:
- ÕS: **alasi** (sepatööriist); (...) *Sepp taob alasil rauda*. Kellassepaalasi, sepaalasi. Alasipakk
EKSS: **alasi** hrl. metallide se pistamisel kasutatav, terasest alustööriist.
terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

93. alasipakk

1. *termin*: et: alasipakk
2. *muutevormid (omast., osast.)*: alasipaku, alasipakku
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: aluspakk, alasi aluspakk
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: sepistamine
10. *märkused, kommentaarid*:
EKSS: **alasipakk** pakk alasi alusena; **aluspakk** alasi aluspakk.
terminoloogiamisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

94. meisel

1. *termin*: et: meisel
2. *muutevormid (omast., osast.)*: meisli, meislit
3. *definiitsioon*: Meisel on kiilja teraga peitlitaoline terasest käsitööriist peamiselt metalli või kivi raiumiseks.
6. *teiskeelsed vasted*: fi: taltta; ru: зубило *n.*
lamemeisel плоское зубило
serameisel кузнечное зубило
soonemeisel зубило для прорубания шпоночных каналов
7. *teiskeelsed allikad*: fi: (ESmS); ru: (EVS)
10. *märkused, kommentaarid*:
ÕS: **meisel** raua- v kivipeitel. *Meisliga raiutud aastaarv vundamendikivis.*
terminoloogiamisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

95. meiseldama

1. *termin*: et: meiseldama
2. *muutevormid (da-infin., ains. I p. olev. ja lihtminevikus)*: meiseldada, meiseldan, meiseldasin
3. *definiitsioon*: Meiseldama on meisliga töötama.
4. *selgitus*: peamiselt raiuma
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: meisliga raiuma
6. *teiskeelsed vasted*: ru: рубить зубилом 'meisliga raiuma' (EVS)
10. *märkused, kommentaarid*:
EKSS: **meiseldama** meisliga raiuma. *Kohati on [lukule] meiseldatud joonkaunistus, neetide vasesst peadele on löödud radiaalne joondekoor. V. Konsap.*
(1) vt ka peitel, peiteldama, peiteldamine (puidukäsitöö)
meisel, meiseldama, meiseldamine (metallikäsitöö, kivitöö)
terminoloogiamisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

96. meislihaamer

1. *termin*: et: meislihaamer
2. *muutevormid (omast., osast.)*: meislihaamri, meislihaamrit

3. *definitioon*: Meislihaamer on käsitööriist meislile peale löömiseks.

9. *näitelaused*: „Plastotsaga tagasilöögita vasarad või **meislihaamrid** sobivad samuti meislile löömiseks.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 34)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

KASUTATUD ALLIKAS

Kübarepp, J. 2011. Survega töötlemine. Tallinna Tehnikaülikool Materjalitehnika instituut, Materjalitehnika terminoloogia komisjon. [käsikiri]

LISA 7. Puidukäsitöö terminikaardid: puidukäsitöö ja palkehitus

koostanud Marja-Leena Jaanus

peamiselt Priit-Kalev Parts & Esa Aaltoneni „Palgitöö käsiraamatu“ ja
Priit-Kalev Partsi neljakeelse sõnastiku „Palkehitaja lühisõnaraamat“ alusel;
täiendanud, parandanud Priit-Kalev Parts;

Paksus kaldkirjas on komisjonis vastuvõetud, s õ r e n d a t u d andmebaasi „Käsitööteaduse
oskussõnad“ kantud ja tavalises kirjas menetlusprotsessis olevad terminid.

Sinises kirjas (va terminikaartide andmeväljade pealkirjad) on tagasilükatud terminiettepanekud.

Rohelisega (va märgend *soov.*) on teooria ja erialaspetsialistidelt saadud taustainformatsioon.

Lilla on keeleline taustainformatsioon ja sõnastike tekst.

Parema ülevaate saamiseks on terminikaartide tühjad andmeväljad kustutatud, kuid säilitatud
andmeväljade algne numeratsioon.

Punkt 8 *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)* juures on termini päritoluvaldkond (nt naaber-
teadusharu) sulgudes.

KTK – käsitööteaduse terminite komisjon; kuupäev sulgudes KTK koosoleku toimumise aeg.

Koosolek toimus 11.06.18; osalejad: Priit-Kalev Parts, Ave Matsin, Tiina Leemets, Helen Plado,
Marja-Leena Jaanus

Palkehituse terminite koosoleku helisalvestuse kestus on viis tundi ja 37 minutit. Helisalvestusest
tehtud väljakirjutused on vastava terminikaardi märkuste väljal (p 10).

PALKEHITUSE JA PUIDUKÄSITÖÖ TERMINIKAARTIDE JÄRJESTUS

PALKEHITUSE ÜLDTERMINEID

- nr 1 *palk*
- nr 2 *ehituspalk*
- nr 3 *palkehitus*
- nr 4 *palkehitustöö*
- nr 5 *palkehitustehnika*
- nr 6 *palkehitis*
- nr 7 palkhoone
- nr 8 palkrajatis
- nr 9 palktarind
- nr 10 palkkehand
- nr 11 *palkehitaja*
- nr 12 *palkehitustööline*
- nr 13 *palkehitusmeister*
- nr 14 *palkehitusplats*
- nr 15 (off-site building)
- nr 16 (on-site building)
- nr 17 *tööplats*
- nr 18 *tööobjektipäevik*
- nr 19 *palkehitustöökoda*
- nr 20 *palkehitusvahend*
- nr 21 *mootortöövahend*
- nr 22 mootortöövahendi seade palkehitajale
- nr 23 *lõikevahend*
- nr 24 *palkehitustööriist*

KÄSITÖÖVAHENEID

kirveosi

- nr 25 *kirves*
- nr 26 kirvevars
- nr 27 kirvevarre kaba (kaba)
- nr 28 kirvevarre seljapool (selg)
- nr 29 kirvevarre kõhupool (kõht)
- nr 30 kirvetera (kirves)
- nr 31 kirvetera laba e. kirvelaba (laba)
- nr 32 kirvelaba pale (põsk)
- nr 33 kirvelaba tera (tera)
- nr 34 kirvelaba nina (nina)
- nr 35 kirvelaba kand (kand)
- nr 36 kirvetera kida (kirve kida)
- nr 37 kirvetera silm (kirvesilm)
- nr 38 kirvesilma põhi (põhi; kirve kand)

- nr 39 kirvesilma silm (silmaauk, varreauk)
- nr 40 kirvesilma silmalapp (silmalapp)
- nr 41 kirvesilma putk (putk)
- nr 42 kirvetera lõug (kirve lõug)
- nr 43 kirvetera kael (kirve kael)

kirvetüüpe

- nr 44 ristkirves
- nr 45 maakirves
- nr 46 *lõhkumiskirves*
- nr 47 tulbakirves
- nr 48 plotniku kirves

saage

- nr 49 *s a a g*
- nr 50 käsisaa
- nr 51 raamsaa
- nr 52 vibusaag
- nr 53 suursaa
- nr 54 *l i n t s a a g*
- nr 55 *t i k k s a a g*
- nr 56 jõhvsaag
- nr 57 *k e t a s s a a g*

peitleid

- nr 58 *p e i t e l*
- nr 59 peiteldama
- nr 60 puidupeitel
- nr 61 *l a p i k p e i t e l*
- nr 62 *t a l d p e i t e l*
- nr 63 *k u m e r p e i t e l*
- nr 64 *p i k a v a r r e g a p e i t e l*

höövleid

- nr 65 *h ö ö v e l*
- nr 66 hõoveldama
- nr 67 härghõövel
- nr 68 elektriõõvel

augustamisvahendeid

- nr 69 naaskel
- nr 70 *p u u r*

nr 71 oherdi
nr 72 vinnal
nr 73 käämer
nr 74 puurmasin (trell)
nr 75 akutrell

muid töövahendeid

nr 76 haamer (vasar)
nr 77 piikhaamer
nr 78 sõrgkang
nr 79 pussnuga
nr 80 luisik
nr 81 käi

mõõte- ja märkimisvahendeid

nr 82 nivelliir
nr 83 loodipuu (lood)
nr 84 vesilood
nr 85 ripplood
nr 86 loodsirkel
nr 87 mõõtesirkel
nr 88 müürinõör
nr 89 kriidinõör
nr 90 tahmanõör
nr 91 rihtlatt
nr 92 justeerimisjoon
nr 93 vinkel (nurgik)
nr 94 miiuvinkel

PALKEHITUSE TERMINEID

nr 95 raiuma
nr 96 *töökirves*
nr 97 langetama
nr 98 langetuskiil
nr 99 langetuslabidas
nr 100 *langetuskirves*
nr 101 järkama
nr 102 koone
nr 103 klupp
nr 104 kluppima
nr 105 palgihaarats
nr 106 palgilift
nr 107 palgikäru
nr 108 laasima

nr 109 laasiskirves
nr 110 metsamaterjal
nr 111 koorima
nr 112 must koorimine
nr 113 puhas koorimine
nr 114 puukoor
nr 115 kiin
nr 116 koorimisraud
nr 117 koorimis- ja voolimispukk (pukk)
nr 118 härpakk
nr 119 koorimiseseade
nr 120 voolimiseseade
nr 121 *voolimisraud*
nr 122 *vestma*
nr 123 *vestmiskirves*
nr 124 voolmed
nr 125 liimeister
nr 126 laudsepa liimeister
nr 127 palgiliimeister
nr 128 palgipihid
nr 129 palgiliblikas
nr 130 palgikoerad
nr 131 koba (riisk)
nr 132 reguleeritav koba
nr 133 vandikruvi
nr 134 *tahuma*
nr 135 *tahumiskirves*
nr 136 liiprikirves (lutt)
nr 137 *vara*
nr 138 kinnine vara
nr 139 lahtine vara
nr 140 vaegvara
nr 141 *varahuul* (serv)
nr 142 varapõhi (põhi)
nr 143 *kuivamissoon*
nr 144 *varama*
nr 145 *künakirves*
nr 146 *varamiskirves*
nr 147 varafrees
nr 148 varaliimeister
nr 149 vararaud
nr 150 varasirkel
nr 151 varavormikamm
nr 152 takutama

nr 153 t a k k
 nr 154 takutusraud
 nr 155 *l õ h e s t a m a*
 nr 156 lõhaspoolik
 nr 157 lauasaag
 nr 158 saeveski
 nr 159 s a e m a t e r j a l
 nr 160 saagima
 nr 161 saesoon
 nr 162 saehammas (hammas)
 nr 163 räsama
 nr 164 m o o t o r s a a g
 nr 165 mootorsae juhtplaat (latt)
 nr 166 mootorsae laba
 nr 167 m o o t o r s a e k e t t (saekett)
 nr 168 t a g a s i l õ ö k
 nr 169 nurklihvija ehk ketaslõikur
 (r e l a k a s)

palke

nr 170 ü m a r p a l k
 nr 171 tahutud palk
 nr 172 palki jätkama
 nr 173 keeljätk
 nr 174 hammasjätk
 nr 175 k a l d h a m m a s s e o t i s
 nr 176 a l u s p a l k
 nr 177 aluspalgi veenina
 nr 178 a l u m i n e p o o l p a l k
 nr 179 a l u m i n e t ä i s p a l k
 nr 180 a l u m i n e p a l g i k o r d
 nr 181 p a l g i k o r d
 nr 182 v ö ö p a l k
 nr 183 l ä v e p a l k
 nr 184 s i l d e p a l k
 nr 185 *m ü ü r p a l k (m u r i s p u u)*
 nr 186 m ü ü r p a l g i k o r d

talasid

nr 187 aampalk
 nr 188 p u i t t a l a
 nr 189 u l g t a l a
 nr 190 l i i t t a l a

muid palgitermineid

nr 191 puurima
 nr 192 palgipuur
 nr 193 p a l g i n u i
 nr 194 s a l a p u l k

tappe ja nurki

nr 195 t a p p
 nr 196 t a p i s ü v e n d (pesa)
 nr 197 t a p i k a e l (kael)
 nr 198 t a p i p õ s k (põsk)
 nr 199 t a p i k e e l (keel)
 nr 200 nurgaseotis
 nr 201 p i k k n u r k
 nr 202 p a l g i p ä h i k (pähik)
 nr 203 p u h a s n u r k (lühinurk)
 nr 204 ümarnurk
 nr 205 k o e r a k a e l a n u r k (koerakael)
 nr 206 j ä r s k n u r k
 nr 207 k a l a s a b a n u r k (kalasaba)
 nr 208 kaldnurk
 nr 209 m õ õ g a t e r a n u r k
 nr 210 Norra tapp
 nr 211 v i i k i n g i n u r k
 nr 212 K a n a d a t a p p
 nr 213 s a d u l n u r k
 nr 214 s a l a t a p p
 nr 215 t u u l e t a p p
 nr 216 i s e n õ r g u v l i i d e

tenderposte

nr 217 t e n d e r p o s t
 nr 218 t e n d e r p o s t i s o o n
 nr 219 T-tenderpost
 nr 220 p e i t t e n d e r p o s t
 nr 221 p a l k t e n d e r p o s t
 nr 222 s i r u t u s p u u
 nr 223 v a j u m i n e
 nr 224 v a j u m i s v a r u
 nr 225 v a j u m i s r a u d
 nr 226 vajumist reguleeriv kruvi
 nr 227 vajumist reguleeriv kiil

HOONEGA SEOTUD TERMINEID

nr 228 vundament
nr 229 sokkel
nr 230 põrand
nr 231 mustpõrand
nr 232 puhaspõrand
nr 233 kandesein
nr 234 vahesein
nr 235 välissein
nr 236 vooderdus
nr 237 lagi
nr 238 suitsuauk (räpnaauk)

katuseid

nr 239 katus
nr 240 katuserood
nr 241 katuseneel
nr 242 katuserenn
nr 243 katuseferm
nr 244 räästas
nr 245 räästarenn
nr 246 sarikas
nr 247 sarikapaar
nr 248 sarikajalg
nr 249 roov
nr 250 katusemalk
nr 251 kelp
nr 252 kelpkatus
nr 253 pultkatus
nr 254 pärlinkatus
nr 255 pärlin
nr 256 vahepärlin
nr 257 harjapärlin
nr 258 rookatus
nr 259 mätaskatus
nr 260 laastukatus

nr 261 katuselaast (laast)
nr 262 laudkatus
nr 263 laud
nr 264 staabeldama
nr 265 laudis
nr 266 sindel
nr 267 sindelkatus
nr 268 katusekimm (kimm)
nr 269 kirikukimm
nr 270 katusepilbas (pilbas)
nr 271 pilbaskatus
nr 272 katusepenn (penn)
nr 273 katuseviil (viil)
nr 274 viilusein
nr 275 viilkatus

kinnitus- ja tugevdusvahendeid

nr 276 hing
nr 277 põõn

PUIDUKÄSITÖÖ TERMINEID

nr 278 puutööriist
nr 279 puusepp
nr 280 puit
nr 281 sinetuma
nr 282 toores puit
nr 283 õhukuiv puit
nr 284 lülipuit
nr 285 maltspuit
nr 286 ränipuit
nr 287 keerdkasv
nr 288 niin
nr 289 ruhi
nr 290 haabjas

PALKEHITUSE ÜLDTERMINEID

1. *p a l k*

1. *termin*: et: palk

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: palgi, palki

3. *definitioon*: Palk on langetatud puu laasitud tüvi või selle osa. (EKSS)

6. *teiskeelsed vasted*: en: log; de: Baumstamm *m.*, Balken *m.*; sv: timmerstock; fi: tukki, hirsi, pelkka 'tahutud palk'; ru: бревно, строительные брёвна ('ehituspalgid')

de: (gefällter) **Baumstamm** *m.*: en: (tree) log; sv: stock; fi: puunrunko; ru: ствол (дерева) *m.* (dict.cc)

fi: pelkka: servatud palk; tukki (karsittu puun runko): **palk** (SmES)

fi: hirsi, tukki, pölkky, puu: **palk** (langetatud puu laasitud tüvi või selle osa) (ESmS)

fi: havupuuhirsi okaspuupalk; fi: koivutukki: kasepalk (ESmS)

de: **Balken**: (ehitus)palk, pruss; tala (SkES)

de: **Holzbalken** *m.*: en: wooden beam (dict.cc) 'puidust tala'

7. *teiskeelsed allikad*: en, sv, fi: (Parts 2008, nr 150); de: (dict.cc, SkES, lk 134); ru: (VES)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelaused*:

(1) „Raskete **palkide** ümbertõstmise nõuab piisavalt töötajaid ja selleks otstarbeks sobilikke ümbertõstevahendeid.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 74)

(2) „Painavien **pelkkojen** siirtely vaatii riittävästi työntekijöitä ja tarkoitukseen sopivat siirtovälineet.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 74)

(3) „Koorimisraud on suhteliselt vähenõudlik **palgi** töötlemiskõrguse suhtes ja tavaliselt kooritakse sellega kahe ristiva alus**palgi** peale asetatud või isegi maas lamavat **palki**, kuid mugavam on koorida näiteks maasse kaevatud härgpakkude peale tõstetud **palke**. (Parts, Aaltonen 2017, lk 29)

(4) „Petkele on suhteellisen vaatimaton **tukin** työstökorkeuden suhteen ja yleensä sillä kuoritaan ristiin toisen **tukin** päällä tai jopa maassa olevaa **tukkia**, mutta mukavampaa on kuoria esimerkiksi maahan kaivettujen pölkkyupukkien päälle korotettuja **hirsiä**. (Aaltonen, Parts 2013, lk 28)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 150 **palk** (log; hirsi; timmerstock)

(1) *Balken* on neljakandiline. (...) ja sellel on palju sünonüüme. Siin on ka *Gebälk*... (H. Plado 11.06.18) – Tala või tahutud palk? (M.-L. Jaanus 11.06.18) – See võib midagi tahutut olla. Soome keeles on nt *pelkka hirsi* 'tahutud palk'. (P.-K. Parts 11.06.18)

(2) Siin on natuke teistmoodi defineeritud: *hirsi* on ümar või kahelt küljelt tasaseks vestetud või saetud, ehitise seina mõeldud *pakk* või *palk* – siin on *tukki*. Kõigepealt on *puu*. Kui sa ta maha lased, on *tukki*, siis kui on koorimata, see, mida parvetatakse. Alles siis, kui mõtled seda seina hakata panema ja ilmselt oled juba ära ka koorinud, siis on *hirsi*. (P.-K. Parts 11.06.18)

(3) „**hirsi** pyöreä tai kahdelta kyljeltään tasaiseksi veistetty tai sahattu rakennuksen seinään tarkoitettu tukki. *Hirsi* sana on vanha balttilaista lainaa.“ (Helamaa 2004, lk 41)

(4) Ma ei tea, kas seda „palgi“ sõna, kui teda on mõeldud seinu panna, on vaja muuta? (P.-K. Parts 11.06.18) – Ei ole. (H. Plado, T. Leemets, M.-L. Jaanus 11.06.18)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta EKSS definitsiooniga (11.06.18)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1689104224; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 14.02.19

2. ehituspalk

1. *termin*: et: ehituspalk

allikas: „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: ehituspaldi, ehituspalki

3. *definitsioon*: Ehituspalk on palkehitustööks sobiv palk, ehitusmaterjal.

6. *teiskeelsed vasted*: ru: строительное бревно *n.* (строительные брёвна *pl.*)

7. *teiskeelsed allikad*: (VES)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus)

9. *näitelaused*: „Putukakahjustusi ei tohi **ehituspalgis** olla, välja arvatud juhul, kui see on taotluslik (näiteks metsakuivast palgist ehitamisel).“ (Uus, Lõbu 2007, lk 10)

10. *märkused, kommentaarid*:

ÕS: **palk** (...) tugipalk, rõhtpalk, kantpalk *pruss*, peenpalk, veerandpalk, **ehituspalk**, laepalk, parrepalk *rehetoa tala*. (...).

(1) Ehk oleks mõistlik teooria kohaselt seada paika kõik palgisaadused, mida kasutatakse ehitusmaterjalina (nt palk, tala, pruss, laud jms) ja need defineerida? (M.-L. Jaanus 20.02.19)

(2) Neid on mujal puidutehnoloogia alases kirjanduses defineeritud – ei ole vist mõtet ressursi raisata. (P.-K. Parts 14.04.19)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1164304463; andmebaasi kantud 05.03.19

3. palkehitus

1. *termin*: et: palkehitus (ainult ainsuses)

allikas: „Palgitöö käsiraamat“, „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: palkehituse, palkehitust

3. *definitsioon*: Palkehitus on ehitusviis, mille puhul vähemalt hoone seinad või rajatise osad ehitatakse palkidest.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: palgitöö, palkehitustöö; palkmajaehitus *mittes*

6. *teiskeelsed vasted*: en: log building; fi: hirsirakentamine, hirsiveisto, hirrenvesto

7. *teiskeelsed allikad*: en: (KTK); fi: (Aaltonen, Parts 2013)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus)

9. *näitelaused*:

(1) „**Palkehitustöös** kasutatava kirve valik kujuneb vastavalt kasutusotstarbele, kasutaja eelistustele, kirveste kättesaadavusele ja kultuuripiirkonnale.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 4)

(2) „**Palkehituses** kasutatakse näiteks langetuskirvest, töökirvest ja tahumiskirvest.“ (*ibid.*)

(3) „Näiteks võib juhendit kasutada töö- ja ehituslepingute toena ning **palkehitust** puudutavate vaidluste lahendamisel.“ (Uus, Lõbu 2007, lk 7)

10. märkused, kommentaarid:

(1) „...jaguneb rõhtpalk- ja püstpalkehituseks jne.“ Kas ehitus, palkehitus, jaguneb samamoodi nagu ehitised? (H. Plado 11.06.18) – *Palkehitis* ei ole ehitusviis, jah. Ehitised jagunevad küll. Siis peaks selle lause siit ära võtma. (P.-K. Parts 11.06.18) – Tõstame parem termini alla *palkehitis*. (M.-L. Jaanus 11.06.18) – Kas meil on selline termin? (P.-K. Parts 11.06.18) – Veel ei ole, kohe teeme. (M.-L. Jaanus 11.06.18)

(2) Kas palkrajatisel on ka alati seinad? (H. Plado 11.06.18) – Ei ole, jah. Setudel on nt palkaed olnud. Kiik on ka rajatis. (P.-K. Parts 11.06.18) – Paneme siis: „...hoone seinad või rajatise kandev osa...“ (H. Plado 11.06.18) – Paneks lihtsalt „osad“. (P.-K. Parts 11.06.18)

(4) Olen [palkehitusse puutuvaid] ingliskeelseid vasteid leidnud Hermann Phlepsi raamatust „The Craft of Log Building“. (P.-K. Parts 11.06.18)

(5) Kas „ehitus“ saab olla „ehitusviis“? (H. Plado 11.06.18) – Ma mõtlesin ka „tehnika“ peale [palkehitustehnika vrd kõlatehnika ehk kõlatamine], aga siis läheks „tehnika“ suures ja väikeses tähenduses segamini. (P.-K. Parts 11.06.18)

11. terminoloogiakomisjoni otsus: vastu võtta (11.06.18)

12. foto või joonis:

Muinaspäev Rõuges 22.07.2017

pildil palkehitaja Tiit Kobrusepp
ehitusviisiks palkehitus

foto: Jaana Ratas

13. terminibaasis <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID:* 1145603758;
andmebaasi kantud 24.01.19

4. palkehitustöö

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

9. näitelauseid:

(1) „Enamikes maades, kus on harrastatud **palkehitustööd**, ei ole varaliimeistri kasutusel pikka ajalugu, sest see sobib eelkõige mootorsaega eellõigatud vara puhastamiseks ja viimistlemiseks.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 30)

10. märkused, kommentaarid:

(1) Mina ei terminologiseeriks seda sõna, sest see ei anna valdkonna erialakeelele mingit selgust või väljendusjõudu juurde, las elab oma loomulikku elu. (P.-K. Parts, e-kiri 08.06.18)

terminoloogiakomisjoni otsus: jäägu üldkeele sõnaks (11.06.18); *terminibaasist* puudub

5. palkehitustehnika

1. termin: et: palkehitustehnika

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. muutevormid (omast., osast.): palkehitustehnika, palkehitustehnikat

3. *definitioon*: Palkehitustehnika on menetlus või võttestik, mida rakendatakse (üldjuhul) palktarindite valmistamisel.

6. *teiskeelsed vasted*: en: log building technique; fi: hirsitekniikka, hirrenveistotekniikka

7. *teiskeelsed allikad*: (KTK)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus, käsitööteadus

9. *näitelauseid*:

(1) „Siin käsitletakse tänapäevaseid ja traditsioonilisi palkehitustöös tarvitatavaid töövahendeid ja nende kasutamist ning lühidalt põhilisi **palkehitustehnikaid**.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 4)

(2) „Kirja käsitlee kattavasti nykyaikaisia ja perinteisiä hirrenveistossa käytettäviä työvälineitä ja niiden käyttöä sekä lyhyesti niihin liittyviä perushirrenveistotekniikoita.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 4)

(3) „Mootorsae kasutamise põhilised oskused metsatööl ja küttepuude tükeldamisel aitavad palkehitustöö eritehnikate õppimist, kuid võivad samas olla ka takistuseks uute **palkehitustehnikate** omandamisel.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 83)

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) üldtermin **käsitöötehnika**

definitioon: Käsitöötehnika on alatehnikate ning võtete väljakujunenud kogum.

selgitus: Tekstiilikäsitöötehnika on näiteks silmuskudumine, mille alatehnikad on näiteks kirjamine ja roosimine. Palkehitustehnika on näiteks rõhtpalktehnika, mille alatehnikad on ristpalktehnika ja tenderposttehnika; omaette palkehitustehnika on püstpalktehnika.

terminoloogiakomisjoni otsus: käsitöötehnika vastu võtta (14.05.18)

(2) See „menetlusviis“ [definitioonis] tekitas minus natuke küsimusi. Mida see täpselt tähendab? (H. Plado 11.06.18) – Näiteks võidakse palgi kuivamislohedega tegeleda juba aastaid enne seinapanemist. (P.-K. Parts 11.06.18) – On see menetlus? (T. Leemets 11.06.18) – Jah. Mõnes mõttes on võttestik menetluse osa, aga võttestik on kitsam... Enamus tööplatsil töötavatest meestest ei jagagi seda menetlusprotsessi. (P.-K. Parts 11.06.18) – „Menetlusest“ saan ma juba aru. (H. Plado 11.06.18)

(3) Kas siin need „palktarandid“ hõlmavad nii hooned kui ka rajatisi? (H. Plado 11.06.18) – Ma arvan küll. Praktikast tegeleb enamus palkehitajaid ainult seinaga, katuseni ei jõutagi. (P.-K. Parts 11.06.18) – Kas katust teevad siis teised spetsialistid? (M.-L. Jaanus 11.06.18) – Seal võib tänapäeval olla mingi teine konstruktsioon või siis sillad ja asjad jne. Tänapäeva palkehitaja oskused piirduvad tavaliselt sellega, et ta oskab seinat teha. (P.-K. Parts 11.06.18)

(4) Kas teil on sillategijaid ka? (H. Plado 11.06.18) – Meil üks poiss tahtis lõputööks silda teha, aga ei leidnud klienti. Ta tegi lõputöö siis hoopis saviehitusest. (P.-K. Parts 11.06.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (11.06.18)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1585112433; andmebaasi kantud 24.01.19

6. **p a l k e h i t i s**

1. *termin*: et: palkehitis

allikas: „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: palkehitise, palkehitist

3. *definitsioon*: Palkehitis on ehitis, mille puhul vähemalt hoone seinad või rajatise põhitarindid on palkidest.

4. *selgitus*: Palkehitised jagunevad rõhtpalkehitisteks, püstpalkehitisteks jne.

6. *teiskeelsed vasted*: en: log building, log home (osaline sünonüüm); fi: hirsinen rakennus; hirsitalo ('palkmaja' osaline sünonüüm)

7. *teiskeelsed allikad*: en: (SmES, KTK); fi: (Aaltonen, Parts 2013);

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus)

9. *näitelaused*: „Eesti maapiirkondades on siamaani valdavad **palkehitised**. Ka meie linnades on säilinud terveid linnaosi, kus pea kõik hooned on ehitatud palkidest.“ (Uus, Lõbu 2007, lk 23)

10. *märkused, kommentaarid*:

ÕS: (1) *ehitis ehitamise tulemus. Ehitised jagunevad hooneteks ja rajatisteks*

(2) *tarind tehn, eh, keel konstruktsioon.*

(1) „Palkehitis on ehitis...“, kas seda ehitist saaks asendada mõne muu määratlusega? (M.-L. Jaanus 11.06.18) – Mind see ei häiri. See on üks liik ehitistest ja me siis täpsustame, milline. (H. Plado 11.06.18) – Me ei ütle, et ehitis on ehitis. Me saame öelda, et palkehitis on mingit liiki ehitis. (T. Leemets 11.06.18) – Mulle tundus, et on vaja kasutada nagu veel suuremat üldistust. (M.-L. Jaanus 11.06.18)

(2) Ehitis on tulemus, see on valmis. „... tehakse palkidest“ ei sobi hästi. On juba tehtud. (T. Leemets 11.06.18) – Paneme siis „on palkidest“. (P.-K. Parts 11.06.18)

(3) Rõhtpalkehitised jagunevad omakorda **ristpalkehitisteks** ja (sellel ei ole väga head vastet) **tenderpostnurkehitisteks**, kus on piidataoline asi nurgas. On ka rõht- ja püstpalkide kombinatsioone jms. (P.-K. Parts 11.06.18)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (11.06.18)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1207927876; andmebaasi kantud 24.01.19

7. palkhoone

1. *termin*: et: palkhoone

allikas: „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: palkhoone, palkhoonet

3. *definitsioon*: Palkhoone on inimestele v. koduloomadele, samuti millegi tootmiseks v. hoidmiseks määratud suurem siseruumidega palkehitis. (vrd EKSS *sub* hoone)

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: palkmaja

6. *teiskeelsed vasted*: fi: hirsirakennus

7. *teiskeelsed allikad*: (KTK)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus)

9. *näitelaused*: „Olenemata sellest, kas kasutatakse kuivatatud või toorest materjali, tuleb uue **palkhoone** puhul arvestada vajumisega.“ (Uus, Lõbu 2007, lk 11)

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: *hoone* (inimestele v. koduloomadele, samuti millegi tootmiseks v. hoidmiseks määratud) suurem siseruumidega ehitis.

▷ Liitsõnu: eluhoone, kasvuhoone, loomapidamishoone, olmehoone, taluhoone, tootmishoone, triiphoone; abihoone, kõrvalhoone; kivihoone, **palkhoone**, puuhoone, puithoone, tellishoone.

(1) Kas saab öelda, et „see palksaun on palkmaja“? (P.-K. Parts 11.06.18) – EKSS ütleb, et maja on igasugune hoone, nii et saab küll. (H. Plado 11.06.18) – Selge, siis on palkidest ehitatud peldik ka palkhoone ehk palkmaja. (M.-L. Jaanus 11.06.18)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

8. palkrajatis

1. *termin:* et: palkrajatis

allikas: KTK (P.-K. Parts 11.06.18)

2. *muutevormid (omast., osast.):* palkrajatise, palkrajatist

3. *definitsioon:* Palkrajatis on eriotstarbeline palkehitis, mis pole hoone ning mis on ennekõike inseneriloomingu tulemus. (vrd EKSS *sub* rajatis)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond):* palkehitis

EKSS: *rajatis* eriotstarbeline ehitis, mis pole hoone ning mis on ennekõike inseneriloomingu tulemus. Sillad, tammid, teed, tunnelid, metroo, kanalid jt. rajatised. Linnuse värava kohal oli tornikujuline **palkidest rajatis**.

▷ Liitsõnu: kaitserajatis, niisutusrajatis, teerajatis; kivirajatis, muldrajatis, puitrajatis.

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

9. palktarind

1. *termin:* et: palktarind

allikas: KTK (P.-K. Parts 11.06.18)

2. *muutevormid (omast., osast.):* palktarindi, palktarindit

3. *definitsioon:* Palktarind on palkidest ehitatud konstruktsioon.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid:* palkkonstruktsioon

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond):* palkehitis

9. *näitelauseid:*

(1) „Palkehitaja on inimene, kes tegeleb palkidest hoonete, hoone osade vm **palktarindite** ehitamisega.“ (vt *palkehitaja*, nr 11 p 3)

(2) „Kui see pole võimalik, peaksid püstitajad igal juhul olema kursis **palkkonstruktsiooni** iseärasustega.“ (Uus, Lõbu 2007, lk 21)

10. *märkused, kommentaarid:*

ÕS: *tarind* tehnik, ehitis, keel konstruktsioon

(1) „Palktarind“ on ilus sõna, ma olen seda ise loengutes päris palju kasutanud, aga kuidas selle kasutamiseks on? (P.-K. Parts 11.06.18) – Keeleteaduses küll kasutatakse. (T. Leemets 11.06.18) – Kas see on üldarusaadav. Ma olen siin Viljandis seda kultiveerinud. Loonud selliseid sõnu, nagu *halgtarind*. Sinna pannakse midagi halgude vahele, näiteks savi. (P.-K. Parts 11.06.18)

(2) Ega sinna eelmisesse [*palkehitis* definitsiooni] ei jäänud nüüd „konstruktsioon“? (T. Leemets 11.06.18) – Ei, ikka „tarind“. (M.-L. Jaanus 11.06.18)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

10. palkkehand

1. *termin*: et: palkkehand

allikas: „Palgitöö käsiraamat“, „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: palkkehandi, palkkehandit

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelseid*:

(1) „Piisavalt lamedapäise ja paraja pikkusega sõraga on palke kerge varast välja liigutada ja **palkkehandit** lammutada.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 32)

(2) „**Palkkehandi** ümber tuleb jätta vähemalt kolm meetrit vaba ruumi transpordi ja abikonstruktsioonide, näiteks pukkide ja redelite jaoks.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 81)

(3) „**Palkseinu** küljelt tugevdavate sirutuspuude paksus peaks olema vähemalt $\frac{2}{3}$ seinapaksusest.“ (Uus, Lõbu 2007, lk 19)

10. *märkused, kommentaarid*:

AMSS: *kehand*

Ebamäärase sisuga tuletis, mis suurendab paronüümiat. Soovitame kasutada täpsemaid sõnu.

2. ⇒ hoone, hoone osa; ehitis, vorm

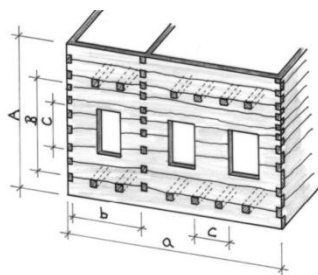
• Veskest on säilinud maakivist **kehand**, katus puudub ⇒ Veskest on säilinud maakivist **osa** / **seinad** / **müürid**, katus puudub

• Torni ennast pole taastatud, kuid **osaliselt on selle kehand** säilinud naaberehitistes ⇒ Torni ennast pole taastatud, kuid **osa sellest on säilinud naaberehitistes**.

(1) Kas selles tähenduses oleks terminit vaja? Saanu aru, et „kehand“ (ka „palkkehand“) ei ole soovitatav sõnaline kuju terminile. Ehk sobiks *palksein*, nagu Andres Uusi, Ragnar Lõbu raamatu ptk 4 (2007, lk 14), kus pannakse palke teatud eri viisil üksteise otsa, on pealkirjastatud? (M.-L. Jaanus 27.02.19) – Ei, sein ei ole kehand. Kehand koosneb vähemalt neljast seinast, mis on omavahel seotud nurgatappide vm liidesega. (P.-K. Parts 14.04.19)

(2) Palksein on nurkadest nurgatappide vms-ga seotud ja üldjuhul ka üla- ja alaservast millegagi (alt tihti ainult vundamendiga, enamasti siiski ka põrandataladega, ülaservast enamasti laetaladega) plaatjas konstruktsioon. (P.-K. Parts 14.04.19)

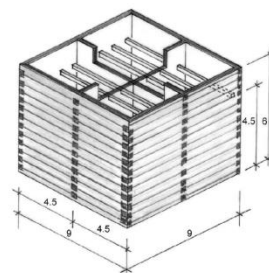
Palkseina tehniline toimimine

Terminoloogiast:

- palksein – axA
- konstruktiivne seinaplaad – bxB
- nurkadeta seinaplaad – cxC

Palkseina tehniline toimimine

Tavalisim ja tugevuselt kindlalt piisav konstruktiivse seinaplaadi laius on 3–6m ja kõrgus 4–5(6)m.

(3) Palkkeand on ühest või enamast „palkkarbist“ koosnev seotud konstruktsioon. Panen siia paar väljvõtet loegutest, aga neid ei saa avalikult kasutada, sest siis peaks joonise tegijalt luba küsima (P.-K. Parts 18.04.19) – Saan aru, et autor pole teada? (M.-L. Jaanus 01.05.19)

terminoloogikomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

11. *palkehitaja*

1. *termin*: et: palkehitaja (*tegijanimi*)

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: palkehitaja, palkehitajat

tegusõna ja teonimi: ehitama, ehitamine

3. *definitsioon*: Palkehitaja on inimene, kes tegeleb palkidest hoonete, hoone osade vm palktarindite ehitamisega.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: palkmajaehitaja *mittes*; palgitahuja *mittes*;

6. *teiskeelsed vasted*: en: log builder, log home builder; fi: hirsirakentaja, hirsimies, hirsiveistäjä

7. *teiskeelsed allikad*: (KTK);

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelauseid*:

(1) „Tänapäeval on raske kujutada ette **palkehitajat**, kes teeb seda tööd ainult raha pärast. (Parts, Aaltonen 2017, lk 8);

(2) „Vaieka on nykyään kuvitella **veistäjää**, joka pysyy alalla vain rahan vuoksi.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 7)

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: ehitaja

1. (< tgn ehitama). *Lossi ehitajateks aetud kokku ümbruskonna talupojad*. Uue elu ehitajad.

2. *töötaja, kelle elukutseks on ehitamine*. Elupõline ehitaja. Ehitaja kutseala.

▷ *Liitsõnad*: linnaehitaja, maaehitaja, laevaehitaja, masinaehitaja, sillaehitaja, tee-ehitaja.

(1) Väldiksin siinkohal lõputuid juriidilisi dispuute *a la* kutsestandard jne. (P.-K. Parts, e-kiri 08.06.18) – Kuna see on ikkagi rahvakultuuri valdkond ja bürokraatiainimesed leiavad, et kui ei ole kutsetunnistust, siis ei ole ehitaja, aga ma kaitsen neid rahvakunstnikke. (P.-K. Parts 11.06.18)

(2) *Meeskäsitöö* puhul ma olen eriarvamusel. See on nii selge ja käepärane. *Meeskäsitöö* ütleb midagi, see jõuab kohale (...) 10–15 aastat tagasi KULKAst meeskäsitööle raha ei saanud. See oli majanduse valdkond või midagi sellist. (P.-K. Parts 11.06.18) – Kas juveliir on meeskäsitöö või naiskäsitöö harrastaja? (M.-L. Jaanus 11.06.18) – Ega meeskäsitööst rääkides keegi ei mõtle juveliiri ega kellasseppa. Hea termini juurde käib ka see, et ta on hästi arusaadav, kohe plõksatab ära. Selle poolest on *meeskäsitöö* hea. Kui sa ütled sooneutraalselt lihtsalt „käsitöö“, siis mõeldakse kohe: „Aa-hah! Vaibad ja käpikud!“ Ja siis jäävad muud alad välja. Keele väljendusselguse jõu tõttu oleks selle termini kasutamine loogiline, aga ma kardan, et sellega võime endale poliitilise augu kaevata. (P.-K. Parts 11.06.18) – Termi sisulise täpsuse huvides võiks sooküsimuse üldse kõrvale jätta ja keskenduda käsitöö tehnoloogilisele poolele. Kui läheneda asjale teaduslikult, siis minu meelest on meeskäsitöö see käsitöö, mida teevad isased inimesed, kelle isikukood algab paaritu numbriga. (M.-L. Jaanus 11.06.18)

(3) Soome keelest seda *hirsimi* ei saa küll kuidagi välja jätta, see oleks vägivald. (P.-K. Parts 11.06.18) – Ja-jaa, õnneks pole soomekeelse terminoloogia korrastamine meie pädevuses. Me lihtsalt fikseerime selle oma termini teiskeelse vastena. Kaunis sõna ju ja kõlab hästi. (M.-L. Jaanus 11.06.18)

(4) Ega see „**Palkehitaja lühisõnaraamat**“ ei ole ka mingi allikas, see on lihtsalt fail minu arvutist. (P.-K. Parts 11.06.18) – See on käsikiri, sinu käsikiri. Ja nagu ma aru olen saanud, oled

sa sinna kogunud palkehitajale tarvilikku sõnavara. Eks ma katsun siis allikakriitiliselt läheneda. (M.-L. Jaanus 11.06.18) – See on mõeldud üliõpilastele võõrkeelse erialase kirjanduse lugemise hõlbustamiseks. (P.-K. Parts 11.06.18)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (11.06.18)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1365891533; andmebaasi kantud 24.01.19

12. palkehitustööline

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

9. *näitelaused*: „Nende lõiked on moodsad ning taskud ja teised detailid võtavad arvesse ka töötavat **palkehitustöölist**.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 76)

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Mina ei terminologiseeriks seda sõna, sest minu arust ei anna see valdkonna erialakeelele mingit selgust või väljendusjõudu juurde, las elab oma loomulikku elu. (P.-K. Parts, e-kiri 08.06.18)

(2) Kas seda on vaja? (M.-L. Jaanus 11.06.18) – Minu meelest mitte. Pigemini on siin küsimus *töölise* määratlemises. (P.-K. Parts 11.06.18) – Siis (*käsi*)*tööline* kui üldtermin, ma saan aru. (M.-L. Jaanus 11.06.18)

terminoloogiamisjoni otsus: pole vaja palkehituse terminiks (11.06.18); *terminibaasist* puudub

13. palkehitusmeister

1. *termin*: et: palkehitusmeister

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutetvormid (omast., osast.)*: palkehitusmeistri, palkehitusmeistrit

3. *definiitsioon*: Palkehitusmeister on käsitöömeister, kelle palkehitaja oskused on kõrgelt tunnustatud.

4. *selgitus*: Ta võib olla iseõppija või pärandoskaja; vrd *käsitöömeister*.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: palgimeister *mittes*.

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus, käsitööteadus

9. *näitelaused*:

„On nauding jälgida osava **palgimeistri** töötamist.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 11)

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Jätaksin selle väljendi kõnekeelseks/ilukirjanduslikuks õlalepatsutavaks tunnustussõnaks, ei terminologiseeriks. Keegi ei terminologiseeri ju nt väljendeid hea laps või kõva töömees. (P.-K. Parts, e-kiri 08.06.18)

(2) üldtermin: **käsitöömeister**

definiitsioon: Käsitöömeister on käsitööesemete meisterlik ning tunnustatud valmistaja, kellel on vastav väljaõpe ja kes valdab oma käsitööala oskusi kõrgtasemel.

selgitus: Ta võib olla iseõppija või pärandoskaja.

EKSS: 1. iseseisev ettevõtja mingil käsitöölal (nii ajalooliselt kui ka tänapäeval).

2. käsitööesemete meisterlik valmistaja tänapäeval

terminoloogiakomisjoni otsus: hoida *käsitöömeister* ja *kutseline käsitööline* eraldi terminitena ja mõlemad vastu võtta (29.11.16) (vt ka *käsitöömeister* Lisa 2, nr 28)

(3) Käsitöömeister on keegi, kes valdab vähemalt ühte käsitööala meisterlikult. Palkehitusmeister on käsitöömeister, kelle hästi valdamise alaks on palkehitus. Seda terminit tahaks küll siia. (M.-L. Jaanus 11.06.18) – Okei, no... aga kas see ei võiks jääda selliseks tunnustussõnaks, millel pole täpset määratlust? On ju püütud kutsestandardeid ka ühtlustada selle süsteemiga: õpipoiss, sell, meister. (P. K. Parts 11.06.18) – Me arutasime seda kõike *käsitöömeistri* juures. (H. Plado 11.06.18)

(4) Mina jätaks selle üldkeelesõnaks. (P.-K. Parts 11.06.18) – Selles kontekstis sa ei saa seda jätta üldkeelesõnaks. (M.-L. Jaanus 11.06.18)

(5) Kas *palgimeister* või *palgitöömeister*? (H. Plado 11.06.18) – Siin on võib-olla *palkehitusmeister* parem. (P.-K. Parts 11.06.18) – *Palgimeister* meisterdab ainult palgi valmis. (M.-L. Jaanus 11.06.18)

(6) Ma ütleks selgituses isegi, et „mitteametlikult tunnustatud“. (P.-K. Parts 11.06.18) – Oot-oot-oot! Kui meil eelmises on „tunnustatud meister, kellel on vastav väljaõpe“, siis... siin see väljaõpe pole oluline või? (H. Plado 11.06.18) – See väljaõpe ei pruugi olla ametlik, vaid meister on nt iseõppija. (M.-L. Jaanus 11.06.18) – ...või õppinud nt vana-vanaisalt. (H. Plado 11.06.18) – Kas muud käsitöömeistrid peavad olema väljaõppega, aga mitte see siin [s.t palkehitusmeister]? (T. Leemets 11.06.18) – Ma arvan, et teistel [aladel] on ka iseõppijaid. (P.-K. Parts 11.06.18) – Minu meelest on *käsitöömeistri* definitsioon sõnastatud nii, et sealt tuleb välja nii kooliharidusega kui iseõppija ja muud variandid ka veel. Kui sa pead vajalikuks palkehituse kontekstis iseõppimist rõhutada või seda kuidagi eraldi välja tuua, võib panna lausekese selgitusse. (M.-L. Jaanus 11.06.18) – Siin on lihtsalt see probleem, et kuna ehitus on niivõrd reguleeritud ja paganama tundlik asi, siis paljudele tegutsevatele meisterlikele tegelastele sõidab maksuamet või mingisugune... sisse, aga nad on reaalselt olemas. (P.-K. Parts 11.06.18) – Siis on nad käsitöömeistrid ja sinu selgitus annab neile hingamisruumi ja ei lähe vastuollu *käsitöömeistri* definitsiooni ega ehitusseadustiku vms-ga. (M.-L. Jaanus 11.06.18)

(7) Kas need ehitusmeistrid on siis erinevad? (T. Leemets 11.06.18) – Meisterlik oskus võib olla õpitud oskus, päritud oskus, võib olla kooliharidusena omandatud, töökogemusega vms. Oskuse saamise viis ei ole määrav. Oluline, et oskus on meisterlik ja kuidagi moodi tunnustatud. – Praegu on see võrdlev, vastanduv. (T. Leemets 11.06.18) – Võime käsitöömeistrile sama selgituse lisada. (M.-L. Jaanus 11.06.19) – Aga kuidagi pehmemalt, nt „võib olla“ või „sageli“... Ei tõstaks seda normiks. (H. Plado 11.06.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus:* vastu võtta (11.06.18)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID:* 1933578989; andmebaasi kantud 24.01.19

14. *palkehitusplats*

1. *termin:* et: palkehitusplats

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.):* palkehitusplatsi, palkehitusplatsi

3. *definitioon*: Palkehitusplats on ehitusplats, mis on organiseeritud palkehitud tehnoloogiat toetavalt.

4. *selgitus*: Nt on seal iga paigaldatava seinaga rööpselt paigaldusjärjekorras aluspuudele seatud toorikud jms.

6. *teiskeelsed vasted*: en: log building site; fi: hirsityömaa

7. *teiskeelsed allikad*: (KTK)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelaused*: „**Palkehitusplatsile** statsionaarselt paigaldatavad ümbertõstetavad lintsaed, mis töötavad elektrimootori jõul, on professionaalses palkehitud töös kasutuskõlblikud.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 74)

10. *märkused, kommentaarid*:

Sõnaveeb: *töömaa* 1.töötamise paik (nt ehitusplats, remondiobjekt); 1.1 (kellegi tööala või tegutsemisfääri kohta)

„Palkehitud lühisõnaraamatus“ nr 250: tööplats (construction site; veistopaikka)

(1) Natuke kõhklev olen, kas võiks *palkehitudplatsi* defineerida, sest palkehitudkoht põhimõtteliselt peab teatud organiseerimispõhimõtetele vastama, aga seda vist definitsiooni tasemel teha pole väga viljakas. (P.-K. Parts, e-kiri 08.06.18)

(2) Kõhklesin *palkehitudtöökoja* puhul, aga palkehitudplats on ka see, et kui seal ka ei ehitata, vaid püstitatakse, tehakse ettevalmistusi... See plats paratamatult tekib ja seal on oma reeglistik ja see on keeles rohkem oma kui *palgitöökoda*. Suuremal osal ei ole mingisugust koda, tehakse lageda taeva all. (P.-K. Parts 11.06.18) – Saan aru, et plats ja koda on samas funktsioonis nagu tööpaik. (M.-L. Jaanus 11.06.18) – No-jah, kuigi kui see on katuse all, siis „plats“ ei öelda. (P.-K. Parts 11.06.18) – Siis on „telk“ või? (M.-L. Jaanus 11.06.18) – „Hall“ on tavaliselt. (P.-K. Parts 11.06.18)

(3) Kas meil *ehitusplats* on? (H. Plado 11.06.18) – *Palkehitudplats* ja *tööplats* on terminikaartides. (M.-L. Jaanus 11.06.18) – *Ehitusplats* on [EKSSis] seletatud maa-alana, kus toimuvad ehitustööd, aga see ei ole päris sama vist. (H. Plado 11.06.18) – On see siis ehitusplatsi alaliik? (M.-L. Jaanus 11.06.18) – Noh, jah... See võtab natuke rohkem ruumi, kui mulle teadaolevate teiste tehnikate puhul. Palkehitus on suhteliselt *low-tech*. On otstarbekas, kui tõstukeid ei ole, et oleks ruumi tööplatsi korraldada. Nt palkide all võiks olla relsid, et neid saaks rullida. (P.-K. Parts 11.06.18) – Selgitusse võiks kirjutada: „Nt on seal...“ (H. Plado 11.06.18)

(4) „Töömaa“ [fi: *työmaa* (SmES)] on ka selline ilus sõna, mida võiks kasutada, aga ma ei tea, kas see tuleb eesti keelde. – *Töömaa* on paik, kus keegi töötab. See on laiem kui *plats*. (H. Plado 11.06.18) – Mulle seostub see soome keelega. (T. Leemets 11.06.18)

(5) Inglise keeles *log building site*. Oleks hea, kui eesti keeles oleks kaks terminit, mis sellest *site*ist tulevad. [Palkehitud] tehakse kuskil mujal valmis või siis sealsamas, nagu traditsiooniliselt tehakse. Inglise keeles on need *on-site building* ja *off-site building*. Need oleks hea välja mõelda, aga mul ei ole see aastatega välja tulnud. (P.-K. Parts 11.06.18) – Kas siis käsitöömaterjali ettevalmistamine on erinev? ☺ (M.-L. Jaanus 11.06.18) – Ma ütleks, et ehitustööde organiseerimine on erinev. (...) Tihendusmaterjalide ja salapulkade paigaldamise menetluskord kohe muutub. (P.-K. Parts 11.06.18)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (11.06.18)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1620201257; andmebaasi kantud 24.01.19

15. (off-site building)

1. *termin*: et: ehitamine mujal kui rajatise lõpp-paigalduskohas
 3. *definiitsioon*: *Off-site building* on ehitusviis, mille puhul hoone või selle osad valmistatakse mujal kui hoone/rajatise lõpp-paigalduskohas.
 4. *selgitus*: väljaspool palkehitusplatsi ehitamine
 6. *teiskeelsed vasted*: en: off-site building
 7. *teiskeelsed allikad*: (KTK)
 8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus)
 9. *näitelaused*: „Kaasajal ei ehitata hooneid enamasti lõplikul krundil, vaid vastaval tootmisplatsil või töökojas.“ (Uus, Lõbu 2007, lk 20)
 10. *märkused, kommentaarid*:
 - (1) Siis, kui sa teed töökojas või tehases valmis. (P.-K. Parts 11.06.18) – Mujal tehakse klotsid valmis ja siis pannakse need kohapeal kokku või? (M.- L. Jaanus 11.06.18) – Umbes nii. (...) Mingi teine koht on, see ei pea üldse hall olema. (P.-K. Parts 11.06.18)
 - (2) Toores tõlge oleks „väljaspool ehitusplatsi ehitamine“.
- terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub; *terminibaasist* puudub

16. (on-site building)

1. *termin*: et: krundil ehitamine
 6. *teiskeelsed vasted*: en: on-site building
 7. *teiskeelsed allikad*: (KTK)
 8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus)
 10. *märkused, kommentaarid*:
 - (1) Siis, kui sa teed kohapeal kõik valmis. (P.-K. Parts 11.06.18) – See on siis nii, nagu legoklotse tehakse sealsamas, kus neid kokku hakatakse panema? (M.-L. Jaanus 11.06.18) – Nojah. (P.-K. Parts 11.06.18)
 - (2) Toores tõlge oleks „ehitusplatsil (kohapeal) olles ehitamine“. – Ehitusplats tekib nii lõpp-paigalduskohas kui nõ *off-site* valmistamise kohas. (P.-K. Parts 18.04.19)
- terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub; *terminibaasist* puudub

17. tööplats

1. *termin*: et: tööplats
allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“
2. *muutevormid (omast., osast.)*: tööplatsi, tööplatsi
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: ehitusplats (?)
6. *teiskeelsed vasted*: en: construction site; fi: veistopaikka
7. *teiskeelsed allikad*: (Parts 2008, nr 250)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus, (?)
10. *märkused, kommentaarid*:
„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 250: tööplats (construction site; veistopaikka)

(1) Mõeldav oleks terminologiseerida nii, et *off-site* on tööplats, *on-site* on ehitusplats, aga ideaalne pole seegi vist. (P.-K. Parts 18.04.19)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1439909027; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 24.01.19

18. tööobjektipäevik

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: objektipäevik

9. *näitelauseid*:

(1) „Nii õppepraktikal kui ka tootmises on vaja teha märkmeid **objektipäevikusse**, koguda kokku ja korrastada kviitungid, teatada kahjustada saanud töövahenditest jne.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 16)

(2) „Sekä opetusharjoittelussa että tuotantokentällä on tärkeä tehdä myös muistiinpanoja **rakennustyömaapäiväkirjaan**, koota ja järjestää syntyneet kuitit, ilmoittaa vioittuneista työvälineistä yms.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 16)

10. *märkused, kommentaarid*:

ÕS: *päevik*. *Peab päevikut*. Klassipäevik, laevapäevik *logiraamat*, matkapäevik, treeningupäevik, vaatluspäevik, õpilaspäevik. {**Kalender-päevik**} → *päevikkalender*. (...)

(1) See pole palkehitusspetsiifiline termin – tuleneb ehitusseadustikust. Jätaks rahule. Las jääb ehitusseadustikku. (P.-K. Parts, e-kiri 08.06.18) – Panin selle sõna siis sellepärast, et kui nt mina kohtan erialases tekstis tundmatut sõna, otsin selle tähendust kõigepealt erialasest sõnastikust, siis ÕSist, EKSSist ja VList. Seda sõna ei oleks ma küll ehitusseadustikust osanud otsida. Võib-olla ehitussõnastiku peale oleks tulnud. (M.-L. Jaanus 11.06.18) – Paned Google otsingusse ja näe! Kohe tuli vastus, mis värk on. (P.-K. Parts 11.06.18)

(2) Näiteks tööobjektipäevik on soome keeles *työmaapäiväkirja*. (Parts 11.06.18)

(3) Kas see on midagi sarnast, nagu praktikapäevik? (H. Plado 11.06.18) – Siin on isegi *ehitustöödepäevik*, aga ma ei tea, mis see kõige parem on. Ei ole päris see. Ehitusseadusest tulenevalt peab panema kirja sihukseid värke, et kes oli platsil, mis oli ilm; millal saabus, millal lahkus. Iseenesest on hea asi, siis saab jälge ajada, kas nt mingi tihendusvill võib olla märg või kas materjal saabus sellel või teisel päeval jne. (P.-K. Parts 11.06.18) – Kui see on nii levinud asi, siis tekib küsimus, kas seda peab siin komisjonis arutama. (H. Plado 11.06.18) – Jah, see ei ole pärandtehnoloogiline, see on rohkem ehituse värk. (P.-K. Parts 11.06.18)

terminoloogiakomisjoni otsus: üldehituse oskussõna (11.06.18); *terminibaasist* puudub

19. palkehitustöökoda

1. *termin*: et: palkehitustöökoda

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: palkehitustöökoja, palkehitustöökoda

3. *definitsioon*: Palkehitustöökoda on ehitushall vm ruum, mis on organiseeritud palkehituse tehnoloogiat toetavalt.

4. *selgitus*: Nt on seal iga paigaldatava seinaga rööpselt toorikute töötlemise ja kohaletranspordimise võimalus jms.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: palgikoda

6. *teiskeelsed vasted*: fi: hirsihalli

7. *teiskeelsed allikad*: (KTK)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelauseid*: „Tänapäevastes, peamiselt mootorsaage kasutatavates **palkehitustöökodades** on nauding töötada vaikse ja tolmuvaba tööriistaga.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 30)

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Ma ei näe, et sedagi eriti oleks vaja terminologiseerida. Palkehitustöökodasid on väga erinevaid, sageli on nad kohandatud muud ruumid või siis lihtsalt ehitushallid, kus põhimõtteliselt saab igasugu hooneid või suuremaid asju (kasvõi autod-rongid) ehitada. Jah, on hea, kui teatud spets asjad on seal olemas ja ruum nii või naa organiseeritud, aga see oleneb väga palju konkreetse tegija/ettevõtte tehnoloogiast, äriideest jne (P.-K. Parts, e-kiri 08.06.18)

(2) Kuidas oleks näiteks terminiga *palgikoda*? (M.-L. Jaanus 21.05.18)

(3) *Palgikoda* on minu poolt Vilmasse pakutud nimetus ja minu arust ilus ja toimiv ja keelehoolde mõttes ehk eelistatav „palkehitustöökojale“, aga jällegi – kas jaksame saada juba käibes sõnal sabast kinni ja kas see pingutus tasub küünlaid. (P.-K. Parts 11.06.18)

(4) „Koda“ on selline tore retro sõna, mis tuleb jälle tagasi. Nõukaajal eriti ei pruugitud, nüüd on jälle tagasi. (T. Leemets 11.06.18)

(5) Kas ma saan õigesti aru, et neid palke koheldakse seal töökojas teisiti kui ehitusplatsil, sest tingimused on erinevad? (M.-L. Jaanus 11.06.18) – Hallis ei ole tavaliselt nii palju ruumi, et saaks palke laiali laotada. (P.-K. Parts 11.06.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (11.06.18)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1680797815; andmebaasi kantud 24.01.19

20. *palkehitusvahend*

1. *termin*: et: palkehitusvahend

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: palkehitusvahendi, palkehitusvahendit

3. *definiitsioon*: Palkehitusvahend on käsitöövahend, mida kasutatakse valdavalt või ainult palkehituses.

4. *selgitus*: Sageli on üldtuntud töövahendid kohandatud palkehituse otstarbeks, samuti valivad palkehitajad eri mudelite seast palkehituseks sobivamad välja.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: palkehitustöö vahend

6. *teiskeelsed vasted*: en: gadget; fi: hirsityöväline

7. *teiskeelsed allikad*: (KTK)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelauseid*: „Kirves on ajalooliselt olnud **palkehitustöö** põhiline **vahend** ja sobib palkehitaja kätte endiselt kas tänapäevaste mootortöövahendite asemel või koos nendega.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 21)

10. märkused, kommentaarid:

(1) üldtermin **käsitöövahend**

definitsioon: Käsitöövahend on käsitööriist või muu vahend käsitöö tegemiseks.

selgitus: Käsitööriistad ja teised käsitöövahendid, nt rakised, kinnitusvahendid, pingid, mõõteriistad, anumad. (vt ka *käsitöövahend*. Lisa 2, nr 5)

(2) Tellingud ja suuremad rakised ei lähe *gadgeti* alla. Tavaliselt on see mingi vidin, mille saab trellile külge panna või midagi sellist. (P.-K. Parts 11.06.18)

11. *terminoloogiamisjoni otsus:* vastu võtta (11.06.18)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID:* 2132874488; andmebaasi kantud 24.01.19

21. **mootortöövahend**

1. *termin:* et: mootortöövahend

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutetvormid (omast., osast.):* mootortöövahendi, mootortöövahendit

3. *definitsioon:* Mootortöövahend on motoriseeritud tööriist või seade.

4. *selgitus:* Palkehituses enamasti kettsaed ja trellid, samuti palkehitusele eriomased freesid, kuid kasutatakse vastavalt vajadusele ja tegija harjumustele paljusid muude valdkondade jaoks loodud motoriseeritud tööriistu ja seadmeid.

6. *teiskeelsed vasted:* en: power tool ('tööriist'); de: maschinenbetriebebenes Werkzeug *n.* (en: 'motorized tool'); fi: moottorityöväline

7. *teiskeelsed allikad:* en, fi: (KTK); de: (dict.cc)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond):* käsitöö; palkehitus

9. *näitelauseid:* „Kirves on olnud palkehitustöö põhiline töövahend ja sobib palgimeistri kätte endiselt kas tänapäevaste **mootortöövahendite** asendajana või nende kõrvale.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 21)

10. märkused, kommentaarid:

mootoritöövahend, töövahend märksõnad puuduvad ÕSis

(1) „Motoriseeritud“, siis ei ole ükski mootori liik välistatud. (T. Leemets 11.06.18)

(2) Mida sa paead silmas „spetsiifiliste töövahendite“ all? (M.-L. Jaanus 11.06.18) – Näiteks on ainult spetsiaalselt ja ainult palkehituse jaoks mõeldud sellised relaka külge... (P.-K. Parts 11.06.18) – Saan aru, et „spetsiifiline“ on ainult palkehituseks mõeldud? (M.-L. Jaanus 11.06.18) – Jah. (P.-K. Parts 11.06.18) – Aga siis võib-olla panna „palkehitusele omased freesid ja...“ (H. Plado 11.06.18) – Varem ma olen „palkehitusspetsiifiline“ sõna kasutanud, aga võib-olla peaks „eriomane“ kasutama. (P.-K. Parts 11.06.18) – „Eriomane“... siis peaks millele? olema. (T. Leemets 11.06.18) – „Palkehitusele eriomased“... „palkehitus-spetsiifilised“... võib-olla see on inglise keele mõju, *log building specific*... (P.-K. Parts 11.06.18) – [Cambridge English Dictionary: *specific* relating to one thing and not others; *particular*] – Eriomane kui valdkonnas-spetsiifiline, täitsa olemas. (H. Plado 11.06.18)

(3) Kui töövahendid muidu on ka igasugused rakised ja tellingud, siis motoriseeritud telling on küll olemas, aga minu jaoks on see põhimõtteliselt seade. (P.-K. Parts 11.06.18) – Aga äkki võiks siis „seade“ ja „tööriista“ asukoha definitsioonis ära vahetada. Mitte, et see sisuliselt

midagi muudaks, vaid see on stiili küsimus, kumma esimesena anname. (H. Plado 11.06.18) – No tööriistu kasutatakse ikkagi rohkem kui seadmeid. (P.-K. Parts 11.06.18)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (11.06.18)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1865573075; andmebaasi kantud 24.01.19

22. mootortöövahendi seade palkehitajale

allikas: „Palgitöö käsiraamat“, „Palkehitaja lühisõnaraamat“

4. *selgitus*: mootortööriista koorimisseadmed, voolimisseadmed

(1) Tavaliselt mootorsaele või ketaslõikurile paigaldatav kergelt kumera pinna ja kumerate hõõvliteradega varustatud ketas palkide vestmiseks kuju muutmise eesmärgil.

(2) Asendab liimeistrit, kuigi töötlemisjälg pole sama hea. Leidub nii ketaslõikuritele (relakas) kui mootorsaagidele paigaldatavaid koorimis- ja voolimisseadmed.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: seade

9. *näitelauseid*: „Mootor- ja elektritöö**seadmed** ja muud puusepa põhitöövahendid ostetakse sageli firmapoodidest või ehitustarvete kauplustest.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 59)

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) vt ka *koorimisseade* (Lisa 5, nr 119) ja *voolimisseade* (Lisa 5, nr 120)

(2) Terminil puudub hea eestikeelne vaste, mis sobiks käsitöökeele konteksti. Saan aru, et nt Vuolu-Ville ja Vuolu-Kalle on need lisaseadmed, mis vajavad üldisemat (nii koorimisseadme kui voolimisseadme jms seadme kohta käivat) terminit? (M.-L. Jaanus 07.03.19) – Jah, aga neid on veel. (P.-K. Parts 18.04.19)

(3) *Hirsikone* on 'palgi masin' (P.-K. Parts 11.06.18) – Mida see *hirsikone* teeb? (H. Plado 11.06.18) – Näiteks Voulu-Ville on *hirsikone*. (P.-K. Parts 11.06.18)

terminoloogiamisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

23. lõikevahend

1. *termin*: et: lõikevahend

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: lõikevahendi, lõikevahendit

3. *definitsioon*: Lõikevahend on lõikamiseks ja lõiketöötamiseks kasutatav töövahend.

4. *selgitus*: käsitöövahend

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: lõikav käsitöövahend, lõikeriist

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitöö; palkehitus

9. *näitelauseid*:

(1) pealkiri „Kirved ja teised traditsioonilised **lõikevahendid**“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 21) sisaldab terminit, kuid järgnevas tekstis vastavat keelendit sellisel kujul ei kasutata.

(2) „Kõik elektri- ja sisepõlemismootori jõul toimivad seadmed on eluohtlikud ja samuti ka kõik **lõikavad käsitöövahendid**.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 75)

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Polegi vaja defineerida? Seda on tööstusõpikutes piisavalt tehtud. (P.-K. Parts, 08.06.18)

(2) Lõikavad töövahendid. Kontekst on see, et need on ohtlikud. Kas seda on vaja? (P.-K. Parts 11.06.18) – On termini moodi. (T. Leemets 11.06.18) – Minu jaoks kõlab nagu termin. Äkki arvab EKSS ka nii ja me saame sealt võtta definitsiooni. (M.-L. Jaanus 11.06.18) – Ei ole sellist asja; on imevahend [sõnaveeb: miski, millel on imettegev jõud] ja mõõtevahend, aga lõikevahendit ei ole. (H. Plado 11.06.18) – *lõikeinstrument*, sünonüüm *lõikeriist*. *Lõikeriist* on EKSSis seletatud (T. Leemets 11.06.18):

ka tehn lõikamiseks, lõiketöötamiseks kasutatav tööriist. *Nuga, käärid, frees, keermelõikur, puur, saag on tuntumad lõikeriistad*

– Äkki peaks siis termin olema *lõikeriist*? (M.-L. Jaanus 11.06.18) – Võime „tööriista“ asendada „töövahendiga“. (H. Plado 11.06.18)

(3) Selgitusse, et on käsitöövahend – siis see termin haakub suurema süsteemiga. Siis on *käärid* ja *köösnerinuga* ka lõikevahendid. (M.-L. Jaanus 11.06.18)

(4) Põhimõtteliselt vist ongi „lõikeriist“, minu keelekõrva jaoks näiteks ka mootorsag lõikeriist, aga lintraamsaag (sisuliselt saekaatrivahend) on aga nii suur, et pole enam riist, vaid seade. Nii et las jääb „lõikevahend“. (P.-K. Parts 18.04.19)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (11.06.18)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1317220736; andmebaasi kantud 24.01.19

24. *palkehitustööriist*

1. *termin*: et: palkehitustööriist

allikas: „Palgitöö käsiraamat“, „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: palkehitustööriista, palkehitustööriista

3. *definitsioon*: Palkehitustööriist on palkehitusele eriomane tööriist, aga ka muu valdkonna tööriist, mida kasutatakse palkehituses.

4. *selgitus*: Näiteks kirves, saag, trell. On ka väga spetsiifilisi tööriistu, nagu vararaud, varasirkel jne, mida muudes valdkondades kasutatakse väga harva.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: palkehitusriist

6. *teiskeelsed vasted*: en: log building tool; fi: hirsityöväline, hirsikone

7. *teiskeelsed allikad*: (KTK)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelauseid*:

(1) „Edasi vaadeldakse raamatus sajandeid kasutusel olnud **palkehitustööriistu** ja abivahendeid kuni tänapäevaste töövahendite ja seadmeteni.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 4)

(2) Et palki korralikult vahetada, tuleb osata traditsioonilisi töövõtteid, vajalikud on ka **palkehitusriistad**.“ (Uus, Lõbu 2007, lk 26)

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) üldtermin **käsitööriist**; vt ka **puutööriist** (allpool)

definitsioon: Käsitööriist on tööriist või masin käsitöö tegemiseks.

selgitus: Käsitööriist on nt heegelnõel, kudumisvardad, kullassepasaag, peitel, plekikäärid, rätsepakäärid, õmblusmasin; käsitööriistu võib liigitada nt tehnika või töödeldava materjali põhjal. (vt ka *käsitööriist*. Lisa 2, nr 6)

(2) Palkehitustööriist on palkehitusele spetsiifiline tööriist, aga ka muudes valdkondades kasutatav tööriist, kuivõrd neid rakendatakse palkehituses. (P.-K. Parts, e-kiri 11.06.18) – Ei saanud päris täpselt aru. (T. Leemets 11.06.18) – Vaatame selgitust (see on mul väga pikk, aga ma ei osanud teisiti seletada): juba ajalooliselt on nt kirves olnud *multi-tool*, mis on palkehitusriist niivõrd ja selles olukordades, kus seda kasutatakse palkidest ehitamiseks. Siiski kaasnevad vastava tööriistaga palkehituse olukorras spetsiifilised töövõtted, mille käigus ka tööriista vahel modifitseeritakse just selleks tööks sobivamaks, aga ei pruugita. Tänapäeval valdavalt mootorsaag, mille margi valikul tavaliselt ehitajal on eelistusi vastavalt kasutusotstarbele, sageli tehakse mugandusi (mina näiteks võtan teraskidadega metallplaadi ära, et ehituspalki mitte täkkida – metsatööl on see aga vajalik) On ka väga spetsiifilisi tööriistu, nagu vararaud, varasirkel, mida muudes oludes väga harva kasutatakse. (P.-K. Parts 11.06.18) – Paneme kogu su pika selgituse lihtsalt kommentaaridesse, sest see on infoküllane ja asjakohane. (M.-L. Jaanus 11.06.18)

(3) Kus vararauda saaks veel kasutada kui mitte palkehituses? (H. Plado 11.06.18) – Kui on vaja mõõtu ühest kohast teise kanda. Või lihtsalt mõõtesirklina. (P.-K. Parts 11.06.18)

(4) Ma kodus mõtlesin, et kas oleks sobiv nii: „palkehitustöövahendid on palkehitusele eriomased tööriistad, aga ka paljudes muudes valdkondades kasutatavad tööriistad, mida kasutatakse ka palkehituses“. Siin on küll seda „kasutatakse“ natuke palju. (H. Plado 11.06.18) – Me lähme praegu mitmusesse, aga on vaja ainsust. (T. Leemets 11.06.18) – Muu valdkonna tööriist, mida kasutatakse palkehituses. (...) Nüüd sai tööriistu palju. (H. Plado 11.06.18) – teeme mõnest „töövahendi“. (M.-L. Jaanus 11.06.18) – Ei saa, *töövahend* on laiem kui *tööriist*. (H. Plado 11.06.18)

(5) *Hirsikone* on 'palgi masin', aga kas see sobib palkehitustööriista alla panna? (P.-K. Parts 11.06.18) – Mida see *hirsikone* teeb? (H. Plado 11.06.18) – Näiteks Voulu-Ville on *hirsikone*. (P.-K. Parts 11.06.18) – Üldterminite juures otsustasime, et õmblusmasin on käsitööriist. (M.-L. Jaanus 11.06.18) – Soomlased on nii armsad oma selliste... (...) Kas teate, kuidas on auto kojamehed soome keeles? *Pissapoika*. Ja klaasipuhastusvedelik *pissapojan neste*. Võib ka muidugi pikalt välja öelda pesuaine... (H. Plado 11.06.18) – Pesupulk on *pyykkipoika*. (P.-K. Parts 11.06.18)

(6) Põhimõtteliselt on ka *log building power tool* olemas, aga seda ei kasutata väga. (P.-K. Parts 11.06.18) – See on *mootortöövahend*, mis on ka *palkehitustööriist*, aga selle tähendus ei ole 'palkehitustööriist'. (M.-L. Jaanus 11.06.18)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: vastu võtta (11.06.18)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1429804961; andmebaasi kantud 24.01.19

KÄSITÖÖVAHENEID

25. *kirves*

1. *termin*: et: kirves

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“ ja kõik teise allikad

2. *muutevormid (omast., osast.)*: kirve, kirvest

3. *definiitsioon*: Kirves on varrega terariist puidu raiumiseks, tahumiseks, lõhkumiseks, vestmiseks, voolimiseks vms töödeks.

6. *teiskeelsed vasted*: en: axe; de: Axt *f.*, Beil *n.*; da: økse; sv: yxa; fi: kirves; ru: топор *m.*

de: Axt *f* suurem, raskem kirves; '(metsatöö)kirves'

de: Beil *n.* väiksem, kergem kirves; 'kirves'; 'sõjakirves, tapper'

7. *teiskeelsed allikad*: en, sv, fi: (Parts 2008, nr 64); de: (dict.cc, SES 2007, lk 130, 159); da: (dict.cc); ru: (VES)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö

9. *näitelauseid*:

(1) „Täpsemaks ja kergemaks tööks sobib väiksem ja kergem, vähem jõudu nõudev **kirves**.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 21)

(2) „**Kirves** jaguneb kaheks peamiseks osaks *k i r v e s i l m a k s* ja *k i r v e l a b a k s*. Silma läbib tavaliselt kolmnurkse *s i l m a a u k* (ka *silm*, *varreauk*), kuhu kinnitub puust vars (lõuna-eesti *kuvvas*, gen. *kuuda*). Silma pealmist pinda, mida kasutatakse tihti haamri funktsioonis, nimetatakse *p õ h i* (ka *kand* või lihtsalt *silm*). *K i d a* (*kisa*, *näsa*, *nipp*, *keel*, *nokk* jne) võib paljudel kirvestel puududa. Veel harvemini esineb *p õ h j a k a n d*, millel rahvakeeles tavaliselt polegi erinimetust. Laba külge nimetatakse *p a l e* (ka *põsk*), tera nurka *e s n i n a* (*nurk*), taga *k a n d* (*tagumine nina*, mulgi murdes *kärk*, võru murdes *kadsa* jne.).“ (Viies 1960, lk 26)

(3) „**Kirves** [on] puunkaadossa ja puutöissä käytetty hakkuu- ja veistoase, jossa on raskaahko (metalli)terä ja pitkähkö (puu)varsi.“ (Helamaa 2004, lk 86)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 64 (kirves; axe; kirves; yxa)

ÕS: **kirves**. Puu läks kirve alla (raiuti maha). Kivist kirves = kivikirves. Lihunikukirves, mättakirves, pihukirves, tahumiskirves. Kirvehoop, kirvemees, kirvesilm <-silma>, kirvetera

EKSS: **kirves** varrega tööriist puidu raiumiseks, tahumiseks, lõhkumiseks vm. töödeks.

▷ Liitsõnad: juurimiskirves, künakirves, laasimiskirves, lõhkumiskirves, maakirves, metsakirves, mättakirves, puusepakirves, raiumiskirves, tahumiskirves, võsakirves; kaksikkirves, odakirves, pihukirves, putkkirves, rantkirves, sõjakirves, tapakirves, venekirves, võitluskirves, õõskirves; kivikirves, metallkirves, pronkskirves, raudkirves.

(1) Kas selles definiitsioonis ei peaks olema, et kirvel tera ka on. Praegu on ainult vars. Lisada kasvõi „terariist“. (H. Plado 11.06.18) – Mis ta on siis, kas varrega terariist? Minu esimene palkehituse õpetaja ei olnud minu tööga rahul ja siis karjus: „Kirves on lõikeriist!“ (P.-K. Parts 11.06.18) – Terariist on EKSS järgi *teraga varustatud tööriist v. relv*. Sobib. (H. Plado 11.06.18)

(2) Selle definiitsiooni ainus puudus on nüüd see. Et on olemas ka kivikirves, millel on kaks tähendust. Üks on see kiviaegne ehk kivist kirves ja teine on kuvalda, millega raiutakse kive. (P.-K. Parts 11.06.18) – Aga meil on ka palkehituse terminoloogia. (H. Plado 11.06.18) – Jaa... aga

palke saab ka kivikirvega töödelda. (M.-L. Jaanus 11.06.18) – Mõni hull pärandtehnoloog võib seda teha küll. (P.-K. Parts 11.06.18) – Tegelikult me raiusime koos arheoloogiatudengitega, õigemini üks tudeng raius meie silme all, kiviaja tehnoloogia õppeaine praktilises tunnis kivikirvega puud. (M.-L. Jaanus 11.06.18) – See on hämmastavalt tõhus tööriist. Lihtsalt tehnika on natukene teine. (P.-K. Parts 11.06.18) – Kumba tööriista sa nüüd mõtled? (H. Plado 11.06.18) – Kivist kirvest, millega saab puid raiuda. (M.-L. Jaanus 11.06.18) – Siis pole probleemi. Terariist ikka. (H. Plado 11.06.18)

(3) Siin on mul probleemid saksakeelsete kirvestega. Üks suur, teine väike või peaks ütlema üks raske, teine kerge? Ja kas *metsatöökirves* on ka olemas? (M.-L. Jaanus 11.06.18) – On jah olemas. See on sama, mis *langetuskirves*, kuigi temaga ka järgatakse. (P.-K. Parts 11.06.18) – Wiktionary ütleb, et *die Axt* on suurem kirves, mida tuleb kahe käega hoida, *das Bail* on väiksem ja seda saab ühe käega kasutada. (H. Plado 11.06.18) – See on nagu eesti *tapper*. (P.-K. Parts 11.06.18)

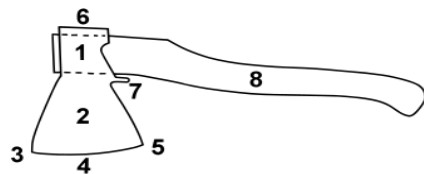
(4) [Definitsioonis] *vestmine* võiks ka *voolimine* olla. (P.-K. Parts 11.06.18) – Siin võivad ju mõlemad olla. Su enda tekstis on palju kirvega voolimist. (M.-L. Jaanus 11.06.18)

(5) Mis on *mättakirves*? (M.-L. Jaanus 11.06.18) – See on Soome *kuokka*, ehk siis see on *uudismaakirves*. Varre otsas on risti asi. *Raadamiskirves*, kõpla moodi. (P.-K. Parts 11.06.18)

11. [terminoloogiakomisjoni otsus](#): vastu võtta (11.06.18)

13. [terminibaasis](#) <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> [concept ID](#): 1587650049; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 24.01.19

kirveosi

1 – silm	5 – kand
2 – laba	6 – põhi
3 – nina	7 – kida
4 – tera	8 – vars

joonise allikas: [Vikipeedia](#)

26. kirvevars

1. *termin*: et: kirvevars

2. *muutevormid (omast., osast.)*: kirvevarre, kirvevart

3. *definitsioon*: Kirvevars on kirve käepide.

4. *selgitus*: Kirvevarre eri osi nimetatakse nt kabaks, seljaks, kõhuks jne.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: Lõuna-Eestis: kuvvas (*omast.* kuuda) murd

6. *teiskeelsed vasted*: en: handle (of axe), axe handle, haft; de: Schaft *m.*; fi: (kirveen) varsi; ru: топорище *n.*, захват *m.*

de: Schaft *m.* (Griff bei Axt, Hammer etc.) (dict.cc)

7. *teiskeelsed allikad*: en, de: (dict.cc); fi: (Helamaa 2004, lk 86); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö

9. *näitelauseid*:

(1) „Et kõiki sisenurki oleks võimalik voolida, peab olema kas kaks erineva varrekujuga kirvest või siis üks lahti võetava ja pööratava **varrega kirves**.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 24)

(2) „Mis puutub **kirve varresse**, siis selleks eelistatakse saarepuud, ka kaske, pihlakat, tamme jt. kõvemaid puuliike.“ (Viires 1960, lk 32)

10. *märkused, kommentaarid:*

kirvevars vars, mille külge kinnitub kirve metallist otsik (Eesti keele sõnaraamat 2019)

(1) Sõnaveebist leitud seletus välistab kivikirve olemasolu.

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

27. kirvevarre kaba

1. *termin:* et: kirvevarre kaba

2. *muutevormid (omast., osast.):* kirvevarre kaba, kirvevarre kaba

3. *definiitsioon:* Kirvevarre kaba on selle alumine pisut jämenev kaarduv ots.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid:* kaba

6. *teiskeelsed vasted:* en: butt 'kaba, pära'; de: Stielknauf *m.*; fi: ponsi; ru: приклад '(relva) kaba', хвост

ponsi (työkalun varren tms. päässä oleva paksunnos): pideme-koht, pideme nupp (SmES)

7. *teiskeelsed allikad:* en: (EIS, lk 222); de, fi: (Vikipeedia); ru: (EVS, Vikipeedia)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond):* puidukäsitöö

9. *näitelaused:* „Kirve teraosa ja varre põhiasend on kirve lauale asetatult selline, et kui varre alumine ots ehk **kaba** puudutab lauda, on tera teritatud osa keskelt kolmandiku kuni poole ulatuses ka lauaga kontaktis.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 72)

10. *märkused, kommentaarid:*

kaba 1 mingi pikerguse eseme laiem ots või osa (hrl püssipära kohta); 2 puu langetamisel tüüka külge jäänud läbisaagimata osa (Eesti keele sõnaraamat 2019)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

28. kirvevarre seljapool (selg)

4. *selgitus:* kirvevarre dorsaalosa, selgmine osa

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid:* selg

6. *teiskeelsed vasted:* en: back of axe handle; fi: varren selkä

7. *teiskeelsed allikad:* fi: (Vikipeedia)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond):* puidukäsitöö

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

29. kirvevarre kõhupool (kõht)

4. *selgitus:* kirvevarre ventraalosa, kõhtmine osa

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid:* kõht

6. *teiskeelsed vasted:* en: belly of axe handle; fi: varren maha

7. *teiskeelsed allikad:* fi: (Vikipeedia)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond):* puidukäsitöö

9. *näitelaused*: „Kirve sisse minev varreosa voolitakse võimalikult täpselt silma täitvaks ja hoolitsetakse selle eest, et **varre kõhupoole** keskjoon ja kirve tera teritatud osa saadakse samasuunalisteks.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 72)

terminoloogikomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

30. kirvetera (kirves)

4. *selgitus*: Kirves jaguneb kirveteraks ja kirvevarreks.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: kirves, kirve pea, kirve teraosa

6. *teiskeelsed vasted*: en: axe head; de: Kopf *m.*; fi: terä; ru: топор *m.*

7. *teiskeelsed allikad*: de, ru: (Vikipeedia); fi: (Helamaa 2004, lk 86)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö

9. *näitelaused*:

(1) „**Kirves** jaguneb kaheks peamiseks osaks kirvesilmaks ja kirvelabaks. (Viires 1960, lk 26)

(2) „Kirve varrest haaratakse kinni käed koos, mõne cm kaugusel **kirve teraosast**, seinapoolne käsi allpool ja peod varre külgedel üksteise vastas.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 24)

terminoloogikomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

31. kirvetera laba (laba)

4. *selgitus*: kirve(tera) lame osa

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: laba

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö

9. *näitelaused*:

(1) „**Kirves** jaguneb kaheks peamiseks osaks kirvesilmaks ja **kirvelabaks**. (Viires 1960, lk 26)

(2) „Neid [töökirveid] iseloomustab kanna suunas kergelt laienev võrdlemisi õhuke **laba**, mille eesserv on enam-vähem risti varrega.“ (Viires 1960, lk 29)

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: **laba** tööriista, eseme vm. lai ja lame osa. Aeru, mõla, labida, hokikepi, kirve laba. (...)

terminoloogikomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

32. kirvelaba pale (põsk)

4. *selgitus*: kirvelaba lame osa; kirvelaba osa kirve mõlemal poolel

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: kirve leht *mittes.*, kirve põsk, põsk

6. *teiskeelsed vasted*: en: cheek; fi: lapa, lape; ru: лопасть, боёк

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Parts 2008, nr 58); fi: (Vikipeedia, Helamaa 2004, lk 86); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö

9. *näitelaused*: „Laba külge nimetatakse pale (ka *põsk*), (...)“ (Viires 1960, lk 26)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaaja lühisõnaraamatus“ nr 58 (kirve leht; en: cheek)

(1) Kustutasin andmebaasist, kuna kirveosade nimetused vajavad komisjonis täpsustamist.

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149> kirve leht
andmebaasi kantud 29.05.17, kustutatud 28.01.19

33. kirvelaba tera (tera)

4. *selgitus*: kirvelaba osa, kirvetera teritatud osa

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: kirvetera, tera

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö

9. *näitelauseid*:

(1) „Kirve teraosa ja varre põhiasend on kirve lauale asetatult selline, et kui varre alumine ots ehk kaba puudutab lauda, on **terajoon** keskelt $\frac{1}{3}$ - $\frac{1}{2}$ ulatuses ka lauaga kontaktis.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 71)

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: *kirvetera* kirve lõikeosa. *Kirvetera tungis sügavale puusse.*

(1) EKSS selgitus viitab kirvelaba teritatud osale (kirvelaba terale).

terminoloogikomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

34. kirvelaba nina (nina)

4. *selgitus*: kirvelaba osa

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: nina

6. *teiskeelsed vasted*: fi: ulkokasa, kasa

7. *teiskeelsed allikad*: (Helamaa 2004, lk 86)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö

9. *näitelauseid*:

(1) „Kumera teraga varamiskirve headeks omadusteks on lauge teritus ning tera külgede tipud (**ninad**, kannad) varre keskjoonel.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 23)

(2) „Hyvän kirveen ominaisuuksia ovat loiva teroitus ja terän sivujen kärjet (**kasat**) varren keskilinjalla.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 23)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 62 (kirve nina; en: beard)

(1) Kustutasin andmebaasist kirve nina, kuna ingliskeelne vaste viitas tagumisele ninale ehk kannale ja kirveosade nimetused vajavad komisjonis täpsustamist. (M.-L. Jaanus 28.01.19)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: kirve nina
andmebaasi kantud 29.05.17, kustutatud 28.01.19

35. kirvelaba kand (kand)

4. *selgitus*: kirvelaba osa

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: tagumine nina; kärk murd (Mulgi), kadsa murd (Võru)

6. *teiskeelsed vasted*: fi: sisäkasa, kasa

7. *teiskeelsed allikad*: (Helamaa 2004, lk 86)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö

9. *näitelauseid*:

(1) „Palkehitustööks sobivate voolimiskirveste tera kuju laieneb tavaliselt veidi oma teritatud osast üles- ja allapoole (nina ja **kand**).“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 22)

(2) „Terän muoto hirrenveistoon sopivissa veistokirveissä yleensä levenee hiukan suuosastaan ylös- ja alaspäin (ulko- ja **sisäkasa**). (Aaltonen, Parts 2013, lk 22)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 57 (kirve **kand**)

(1) Kustutasin andmebaasist kirve *kand*, mis oli vasteteta. (M.-L. Jaanus 28.01.19)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149> kirve *kand*
andmebaasi kantud 29.05.17, kustutatud 28.01.19

36. kirvetera kida (kirve kida)

4. *selgitus*: kirvesilma osa, mis endub kitsa keelekesena kirvevarre kõhupoolsele osale

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: kida

6. *teiskeelsed vasted*: ru: бородка *f*.

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö

9. *näitelauseid*: „Kida (*kisa, näsa, nipp, keel, nokk* jne) võib paljudel kirvestel puududa.“ (Viires 1960, lk 26)

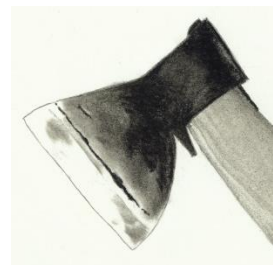
10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: **kida** 1 väike kisk, terav konksuke. Õngekonksu, ahingu, harpuuni, okastraadi kidad. Kidadega nool. Mesilase astlal on kidad. (...)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub

12. *foto või joonis*:

Kidaga kirves
joonistanud Juha-Sven Korhonen

13. *terminibaasist* puudub

37. kirvetera silm (kirvesilm)

4. *selgitus*: Kirve silm ehk kirve silmaauk ehk kirve varreaug on kirvesilma läbistav kolmnurkse ristlõikega avaus, kuhu kinnitub kirvevars.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: kirvetera silm, silm

6. *teiskeelsed vasted*:

kirvel: *kand eye of an axe* (Saagpakk *sub* silm, lk 838)

ax eye kirvesilm (IES) kirvesilmaauk ehk kirvesilma silm

kirvesilm *kirveen hamara* (ESmS) kirvesilma põhi ehk kirve põhi ehk kirve kand

hamara: kirveen hamara *kirvesilm*; veitsen hamara *noatera selg* (SmES)

kirveen *silmä kirvesilm* (SmES)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö

9. *näitelauseid*: „Kiil lüüakse nii sügavale, et paks peaosa tungib **silma** kitsamast keskkohast läbi, kuid kiilu ei tohi lüüa silmast läbi, sest siis läheb vars lõhki.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 72)

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: **kirvesilm** kirve tömp osa, millesse kinnitub kirvevars
terminoloogikomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

38. kirvesilma põhi (põhi; kirve kand)

4. *selgitus*: kirvesilma osa, see mida kasutatakse ka haamrina

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: põhi, silm, kand

6. *teiskeelsed vasted*: en: poll, butt; de: Nacken *m.*; fi: hamara; ru: о́бых *m.*

7. *teiskeelsed allikad*: fi: (Helamaa 2004, lk 86)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö

9. *näitelauseid*: „**Silma** pealmist pinda, mida kasutatakse tihti haamri funktsioonis, nimetatakse **põhi** (ka *kand* või lihtsalt *silm*).“ (Viires 1960, lk 26)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 57 (kirve kand), nr 60 (löögipind; poll).

(1) Kustutasin andmebaasist *kirve kand*, kuna teiskeelsed vastused puudusid ja kirveosade nimetused vajavad komisjonis täpsustamist. (M.-L. Jaanus 28.01.19)

(2) Kustutasin andmebaasist *kirve löögipind* (inglisekeelne vaste *poll* viitab *kirve põhjale ehk kirve kannale*), kuna kirveosade nimetused vajavad täpsustamist. (M.-L. Jaanus 28.01.19)

(3) Selgituse (p. 4) juurde: Sellega on muidugi väike jama, et see pole soovitatav kasutusviis – aga me kõik teem seda vahel. (P.-K. Parts 18.04.19)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149>

(1) *kirve löögipind* andmebaasi kantud 29.05.17, kustutatud 28.01.19

(2) *kirve kand* andmebaasi kantud 29.05.17, kustutatud 28.01.19

39. kirvesilma silm (silmaauk)

1. *termin*: et: silmaauk

2. *muutevormid (omast., osast.)*: silmaaugu, silmaauku

3. *definiitsioon*: Kirvetera silmaauk ehk kirve silmaauk on kirvesilma läbistav kolmnurkse ristlõikega avaus, kuhu kinnitub kirvevars. (vrd Viires 1960, lk 26)

4. *selgitus*: kirvesilma osa

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: varreauk

6. *teiskeelsed vasted*: en: eye; de: Auge *n.*; ru: проушина

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Parts 2008, nr 62); de, ru: (Vikipeedia)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö

9. *näitelauseid*: „Vana **kirve silm** võib olla ovaalne, ja sellisel juhul voolitakse ovaalseks ka **silma** sisse lükatava varre ots.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 71)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 62 (kirve silm; eye); nr 63 *kirve silmalapp*

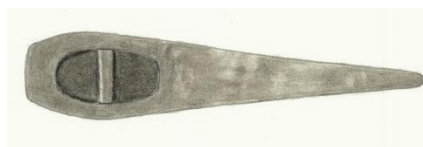
(1) Kustutasin andmebaasist *kirve silm* ja *kirve silmaklapp*. (M.-L. Jaanus 28.01.19)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub

12. *foto või joonis*:

Kirveenterä päältä

joonistanud Juha-Sven Korhonen

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149> *kirve silm*

andmebaasi kantud 29.05.17, kustutatud 28.01.19

40. kirvesilma silmalapp (silmalapp)

4. *selgitus*: kirvesilma osa

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: silmalapp

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö

9. *näitelaused*: „Mõlemad olid lühikese silmaga, kuid silmaaugu külgedel asuvate silmalappidega.“ (Viires 1960, lk 26)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 63 (kirve silmalapp)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149> *kirve silmaklapp*

andmebaasi kantud 19.05.17, kustutatud 28.01.19

41. kirvesilma putk (putk)

4. *selgitus*: kirvesilma osa. Putkega kirved on üks kirvetüüp, samuti kirvesilma tüüp: vastavalt putksilmalised e. putkega kirved ja putksilm

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: putk

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö

9. *näitelaused*: „Lõuata kirvestel on keskaegne läänepärane **putksilm** Eestis jäänud samuti võõraks.“ (Viires 1960, lk 29)

terminoloogikomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

42. kirvetera lõug (kirve lõug)

4. *selgitus*: kirvelaba osa; kirvetüüp lõuaga kirves

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: lõug

6. *teiskeelsed vasted*: en: jaw

7. *teiskeelsed allikad*: (Parts 2008, nr 59)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö

9. *näitelaused*: „Vähestel veel hiljuti rahva hulgas kasutatud pika **lõuaga** kirvestel puudub pikk putksilm.“ (Viires 1960, lk 28)

10. *märkused, kommentaarid*:

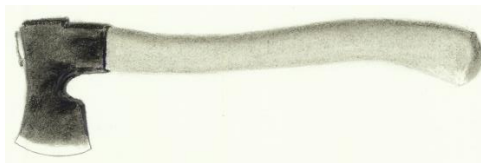
„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 59 (kirve lõug (lõuaga tahumiskirvestel); jaw, jaw axes)

et: lõuaga kirves (Arheoloogia terminibaas)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub

12. *foto või joonis*:

Lõuaga kirves
joonistanud Juha-Sven Korhonen

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1134162124;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 28.01.19

43. kirvetera kael (kirve kael)

4. *selgitus*: kirvelaba osa, mis esineb koos lõuaga

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: kael

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö

9. *näitelauseid*: „Nähtavasti alles XIX saj. teisel poolel on Eestis mõnevõrra tuttavamaks saanud ka üks putksilmaline lõuaga kirveliik, nn *lutt*, mida iseloomustab väga lühike lai **kael** ja kaugele ette ulatuv terav nina.“ (Viires 1960, lk 31)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaaja lühisõnaraamatus“ nr 56 (kirve kael)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *kirve kael*
andmebaasi kantud 29.05.17, kustutatud 28.01.19

kirvetüüpe

„Silma ja laba kuju järgi jagunevad kirved mitmesse eri rühma. Võime näiteks eristada ühelt poolt lühikese silmaga, teiselt poolt tahapoole pikeneva putksilmaga kirveid, laba kuju järgi lõuata ja lõuaga kirveid. Viimastel laieneb laba alaosa enam-vähem järsult tahapoole pikemaks või lühemaks lõuaks, mida silmaga ühendab kitsas kael.“ (Viires 1960, lk 26)

Eesti kirvetüübid ja -liigid A. Viirese järgi:

lühikese silmaga kirves, putksilmaga (putk-silmaline) kirves, lõuaga kirves, lõuata kirves. Töökirves, metsatöökirves, ehitustöökirves, käsitöökirves, tapper ('väike kirves', 'sõjakirves'), haoraiumiskirves (ka *tapper*, *taprik*; vana nimetus *äks*, *kirveäks*) sõjakirves (ka *tapper*); puusepakirves, tahumiskirves (ka *Vene kirves*, *plotniku kirves*): palgitahumiskirves, lauatahumiskirves, pinnatahumiskirves, liiprikirves, *lutt* (putksilmaline lõuaga kirveliik, raske liiprikirves); lõhkumiskirves (Setu *kalun*, Vaivara *kolon*), vestmiskirves, tulbakirves; ristkirves: maakirves ehk kõblas (kõpla, kõblast), künakirves; konkaavse teraga künakirves.

44. ristkirves

1. *termin*: et: ristkirves

allikas: „Eesti rahvapärane puutööndus“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: ristkirve, ristkirvest

3. *definitsioon*: Ristkirves on kirves, mille tera on varrega risti.

4. *selgitus*: Ristkirved on nt maakirves ja künakirves.

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö

9. *näitelauseid*: „**Ristkirves** on väga vana tööriist. Kiviaja puutehnikas kasutati valdavas enamikus just kõplalaadseid **ristkirveid**.“ (Viires 1960, lk 34)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

45. maakirves

1. *termin*: et: maakirves

allikas: „Eesti rahvapärane puutööndus“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: maakirve, maakirvest

3. *definitsioon*: Maakirves on kergelt allapoole kaarduva teraga ristkirves mätaste ja puujuurte purustamiseks.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: kõblas, mättakirves, raadamiskirves, uusmaakirves

6. *teiskeelsed vasted*: en: mattock; fi: kuokka; ru: мотыга *f*.

et: mättakirves: endisaegne kirvekujuline pika varrega tööriist maa, mätaste raiumiseks (nt ale- ja uudismaa puhastamisel) fi: kuokka (ESmS)

7. *teiskeelsed allikad*: en: (EIS, lk 363); fi: (Aaltonen, Parts 2013, lk 25; ESmS); ru: (EVS)

9. *näitelauseid*:

(1) „Künakirves on **maakirve** moodi nõgusa teraga töövahend, millega saadakse näiteks vara põhi kaarjaks.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 23)

(2) „Silmaga ristkirveste hulgas domineeris sel ajal veel ka mittekonkaavne tüüp kergelt allapoole kaarduva teraga, mis oli väga lähedane aleteol ja uudismaa rajamisel mätaste ja puujuurte purustamiseks tarvitatud **maakirvele** e. kõplale.“ (Viires 1960, lk 33)

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: **maakirves** kirvekujuline pika varrega tööriist maa, mätaste raiumiseks.

VSL: **konkaavne** (ld *concavus*) füüs nõgus, sissepoole painutatud. Vastand *konveksne*

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

46. lõhkumiskirves

1. *termin*: et: lõhkumiskirves

allikas: „Eesti rahvapärane puutööndus“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: lõhkumiskirve, lõhkumiskirvest

3. *definitsioon*: Lõhkumiskirves on paksu teraga tavaliselt keskmisest raskem kirves, mis on mõeldud pakkude ja halgude lõhkumiseks.

4. *selgitus*: Tavaliselt muudeks tööoperatsioonideks ei sobi, on pigem lõhestamise kui lõikamise tööriist.

6. *teiskeelsed vasted*: en: splitting axe; de: Spaltaxt f.; fi: halkaisukirves; ru: топор-колун *m.*, колун *m.*, дровосечный топор *m.*

lõhkumiskirves (sirge teraga ja sirgete servadega labaga raskem kirves puulõhkumiseks): halkaisukirves (ESmS)

splitting axe, cleaving axe, woodcleaver's axe (EIS, lk 450)

splitting axe, de: Spaltaxt f. (dict.cc)

[puu]lõhkumiskirves: топор для колки дров, [топор-]колун; (EVS)

7. *teiskeelsed allikad*: en: (EIS, lk 450); de: (dict.cc); fi: (ESmS); ru: (EVS, Viires 1960, lk 30)

9. *näitelauseid*:

(1) „Langetuskirves on mõeldud põhiliselt puude langetamiseks ja okste laasimiseks. Selle tera on **lõhkumiskirve** omast laiem ja õhem.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 22)

(2) „**Lõhkumiskirved** on tavaliselt kitsama teraga (10–12 cm) kiilutaoliselt kitseneva paksu labaga, lihtsa, kidata silmaga.“ (Viires 1960, lk 30)

(3) „**Lõhkumiskirveste** varred on sirged ja pikad (60–80 cm).“ (Viires 1960, lk 32)

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) See siis ei ole suhteliselt paksu teraga (nagu tahumiskirves), vaid on paksu teraga? (H. Plado 11.06.18) – Aga on keskmisest raskem? (T. Leemets 11.06.18) – Need kirved esindavad siis pakse kirveid? (M.-L. Jaanus 11.06.18) – Põhimõtteliselt küll, kuigi osa tahumiskirveid võivad ka paksud olla. (P.-K. Parts 11.06.18) – Just sellele ma kinnitust küsisingi, et: lõhkumiskirved on paksu teraga ja tahumiskirved suhteliselt paksu teraga. (M.-L. Jaanus 11.06.18) – Nende ristlõiked võivad olla väga erinevad, aga paksus on oluline, sest muidu kiilub kirves kinni. (P.-K. Parts 11.06.18)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: vastu võtta (11.06.18)

joonistanud Juha-Sven Korhonen

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1272843757; andmebaasi kantud 25.01.19

47. tulbakirves

1. *termin*: et: tulbakirves

allikas: „Eesti rahvapärane puutööndus“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: tulbakirve, tulbakirvest

3. *definitsioon*: Tulbakirves on kitsa ja ülipika labaga kirves, mida kasutatakse puidu sisse suuremate aukude raiumiseks.

4. *selgitus*: ajalooline palkehitustööriist

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelauseid*: „Nende puhul on tegemist nähtavasti puusse suuremate aukude raiumiseks kasutatud kirvega, mida Hupel ja Wiedemann tunnevad nimetusega **tulbakirves** „schmales Beil um Löcher in Posten zu hauen“.“ (Viires 1960, lk 31)

terminoloogikomisjoni otsus: puudub; *terminibaasis* puudub

48. plotniku kirves

1. *termin*: et: plotniku kirves

allikas: „Eesti rahvapärane puutööndus“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: plotniku kirve, plotniku kirvest

4. *selgitus*: mitte segi ajada venekirvega (vene kujuline kivikirves)

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: Vene kirves

6. *teiskeelsed vasted*: puusepakirves: плотницкий топор плотничный топор; (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelauseid*: „Osad neist [tahumiskirvestest (puusepakirvestest)] – eriti laia ja sirge teraga – on üldiselt tuntud nimetuse all *vene kirves*, osalt ka *plotniku kirves*. Need ongi olnud tüüpilised vene **plotnikukirved**. Seda tüüpi kirved on tihtipeale kaunistatud paledele sisselöödud kirjadega, kuna kõik teised eesti töökirve liigid on ornameenteerimata.“ (Viires 1960, lk 30)

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: *venekirves* arheol venekujuline puuritud silmaga kivikirves. Venekirveste kultuur.

(1) Mina eelistan varamiseks tavalist töökirvest. Ajalooliselt on seda Vene kirvega ka tehtud, aga minu meelest on see ebamugav. (P.-K. Parts 11.06.18)

terminoloogiamisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

saage

49. saag

1. *termin*: et: saag

allikas: „Eesti rahvapärane puutööndus“, „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: sae, saagi

tegusõna:saagima

3. *definiitsioon*: Saag on puidu, metalli vm. materjali lõikamiseks kasutatav tööriist v. seade, mille lõikeosaks on (hammastatud) terasleht. (EKSS)

6. *teiskeelsed vasted*: en: saw; de: Säge *f.*; da: sav; sv: såg; fi: saha; ru: пила *f.*

7. *teiskeelsed allikad*: en: (EIS, lk 786); de: (SksES, lk 1009); da, sv: (dict.cc); fi: (ESmS); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö, metallikäsitöö

9. *näitelauseid*:

(1) „Ka feodalismiperioodil ei levinud **saag** kaua nimetamisväärselt talurahva hulgas, kuigi saksa linnakäsitöölised teda kahtlemata juba varakult kasutasid. Sakslastelt omandasid nii eestlased kui ka lätlased **sae** nimetuse – **saag** (keskalamsaksa keeles *sage*).“ (Viires 1960, lk 60)

(1) „Lisaks on **saage** nii puu lõikamiseks, lõhki saagimiseks kui ka mõlemaks otstarbeks. Need **saed** erinevad üksteisest hammaste terituse poolest.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 35)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1167387167; andmebaasi kantud 24.01.19

50. käsisaag

1. *termin*: et: käsisaag

allikas: „Eesti rahvapärane puutööndus“, „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: käsisaie, käsisaagi

4. *selgitus*: üldisem nimetus; käsisaag on ühemehe motoriseerimata käsitööriist

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: vukssaag (Parts 2008, nr 85)

EKSS: **vukssaag** puusepa- ja laudsepatöödel kasutatav käsisaag

6. *teiskeelsed vasted*: en: back saw, handsaw; ru: ручная пила *f*.

7. *teiskeelsed allikad*: en: (IES, EIS, lk 382); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö, metallikäsitöö

9. *näitelauseid*:

(1) „Harilikud **käsisaed** on üldiselt lükkava liigutusega lõikavad, kuid näiteks täpsust nõudvatel töödel võib peente hammastega tõmbava liigutusega lõikavat saagi täpsemaks pidada.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 34)

(2) „Väiksemate **käsisaagide** hulka kuulub ka tänapäeval üldkasutatav **vukssaag** (tavaline nimetus mandril) e. püksvants, pükssaag (Saaremaal ja Hiiumaal).“ (Viires 1960, lk 61)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 85 käsisaag, kuid teiskeelsed vasted on 'saag' tähenduses.

terminoloogiamisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

51. raamsaag

1. *termin*: et: raamsaag

allikas: „Eesti rahvapärane puutööndus“, „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: raamsae, raamsaagi

3. *definiitsioon*: Raamsaag on käsisaag, milles saeleht on kinnitatud erilisse raami. (EKSS)

4. *selgitus*: nt tislari raamsaag (EKSS)

6. *teiskeelsed vasted*: de: Rahmsäge *f*.; fi: jännesaha; ru: рамная пила *f*.

7. *teiskeelsed allikad*: de: (Viires 1960, lk 61); fi: (ESmS); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö, metallikäsitöö

9. *näitelauseid*:

(1) „Vibu- ja **raamsaagidel** on tavaliselt suuremad hambad. Neil on n.ö kolmnurkhammastus. Neil on nii karastatud kui ka karastamata terasid.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 71)

(2) „**Raamsaag** (e *raamsaag* < sks *Rahmsäge*) oli tüüpiliseks tislari jaoks juba antiigis ja keskaegses Euroopas.“ (Viires 1960, lk 61)

terminoloogiamisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

52. vibusaag

1. *termin*: et: vibusaag

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: vibusae, vibusaagi

6. *teiskeelsed vasted*: en: bow saw; de: Bogensäge *f*.; fi: halkosaha, kaarisaha; ru: лучковая пила

7. *teiskeelsed allikad*: en: (IES, lk 1089); de: (dict.cc); fi: (SmES); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö, metallikäsitöö

9. *näitelauseid*: „Palkide lõikamist ja mõnede tappide töötlemist ilma mootorsaeta, on hea teha **vibusae** või käsisaega. (...) Näiteks viltu saagiva **vibusae** kaar võib olla veidi keerdu või tera kehvasti teritatud.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 38)

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: **vibusaag** vibukujulise raamiga saag. *Metsatööl kasutatav vibusaag.*

terminoloogikomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

53. suursaag

1. *termin*: et: suursaag

allikas: „Eesti rahvapärane puutööndus“, „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: suursae, suursaagi

4. *selgitus*: pikk kahe mehega kasutatav käsisaag

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: kahemehesaag

6. *teiskeelsed vasted*: en: two-handed saw, pit saw, two-man saw; de: Zugsäge f.; fi: tukkisaha, justeeri; ru: двуручная пила, поперечная пила

7. *teiskeelsed allikad*: en: (IES, lk 888; dict.cc); de: (Viires 1960, lk 308); fi: (ESmS, SmES); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: palkehitus, (metsandus, ehitus)

9. *näitelauseid*:

(1) „**Suursaagi** rakendati esialgu eeskätt ehitustööl, kuna metsatööl kodunes ta hoopis visamalt.“ (Viires 1960, lk 62)

(2) „**Kahemehesaag**, ühe mehe palgisaag ja raamsaag on endiselt toimivad traditsioonilised vahendid palkide lõikamiseks.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 35)

(3) „**Justeeri**, yhden miehen tukkisaha ja jännesaha ovat yhä toimivia perinteisiä tapoja katkaista hirsia.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 35)

terminoloogikomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

54. lintsaag

1. *termin*: et: lintsaag

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: lintsaag, lintsaagi

6. *teiskeelsed vasted*: en: bandsaw; sv: bandsåg; fi: vannesaha; ru: ленточная пила f.

7. *teiskeelsed allikad*: en, sv, fi: (Parts 2008, nr 112); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: palkehitus, (?)

9. *näitelauseid*:

(1) „**Lintsaage** kasutatakse nii tahutud palkide saagimiseks kui ka näiteks D-kujuliste palkide töötlemisel, mille puhul töötlemise ühe tööfaasina ümarpalgi üks külg lõigatakse sirgeks.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 75)

(2) „**Vannesahoja** käytetään sekä pelkkojen sahaamiseen, mutta myös esimerkiksi D-hirsiä veistettäessä, jolloin veistämisen aikana yhtenä työvaiheena toinen puoli pyöröhirrestä sahataan suoraksi.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 75)

10. *märkused, kommentaarid*

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 112 lintsaag (bandsaw; vannesaha; bandsåg)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1201958243; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 13.02.19

55. t i k k s a a g

1. *termin*: et: tikksaag

allikas: „Palgitöö käsiraamat“, „Eesti rahvapärane puutööndus“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: tikksae, tikksaagi

3. *definitsioon*: Tikksaag on väike saag suuremate või erikujuliste aukude saagimiseks.

4. *selgitus*: on olemas käsitikksaage ja elektrilisi tikksaage

5. *sünon.jm paralleelsed keelendid*: tikutaja (Parts 2008, nr 240), ogasaag (Viires 1960, lk 60)

6. *teiskeelsed vasted*: en: padsaw, keyhole saw, jigsaw; de: Stichsäge *f*.

en: jigsaw jõhvsaag (IES); tikksaag: pad saw, keyhole saw (EIS, lk 960)

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Parts 2008, IES, lk 960); de: (Viires 1960, lk 308)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö

9. *näitelaused*:

(1) „Elektrilise **tikksae** kasutamist näeb tappide ja varade viimistlusel siis, kui palk on juba oma paigal.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 54)

(2) „Nagu naabermaades, nii levisid ka eesti talurahva hulgas kõige varem väikesaed – spetsiaalne uurdesaag ja noakujuline kitsa lehega **ora- e. tikksaag**.“ (Viires 1960, lk 60)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 240 tikksaag, tikutaja (padsaw)

EKS 2019: **tikutaja** niisketel aladel elutsev pikkade jalgade ja väga pika nokaga lind (*Gallinago gallinago*); sama mis taevasikk

EKSS: **tikksaag** avade saagimiseks kasutatav noataoline kitsa lehega saag, orasaag, augusaag

EKS 2019: avade saagimiseks kasutatav noataoline kitsa lehega saag; sama mis augusaag

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1091250089; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 24.01.19

56. jõhvsaag

1. *termin*: et: jõhvsaag

2. *muutevormid (omast., osast.)*: jõhvsa, jõhvsaagi

3. *definitsioon*: Jõhvsaag on raami kinnitatud väga kitsa saelehega saag. (EKS 2019)

6. *teiskeelsed vasted*: ru: лобзик *м.*, лобзиковая пила *f*.

7. *teiskeelsed allikad*: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus)

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Kahtlen, kas *jigsaw* on jõhvsaag (vt *tikkisaag*. Lisa 7 nr 55). Jõhvsaag peaks olema selline vineerisaag, pea niidikujulise teraga, mis on kinnitatud kahest otsast. (P.-K. Parts 18.04.19)

terminoloogikomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

57. k e t a s s a a g

1. *termin*: et: ketassaag

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: ketassae, ketassaagi

3. *definiitsioon*: Ketassaag on mootortöövahend, kettakujulise lõiketeraga saag.

4. *selgitus*: on käeshoitavaid ketassaage ja tööpingi sarnaseid jalgadel ketassaage

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: kreissaag

6. *teiskeelsed vasted*: en: circular saw, disc saw; de: Kreissäge *f.*; da: rundsav; sv: sirkel; cirkelsåg; fi: sirkkeli (‘raamiga ketassaag’) pyörösaha (‘käeshoitav ketassaag’); ru: дисковая пила, циркулярная пила, круглая пила, круглопильный станок

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Parts 2008, nr 49, dict.cc); de, da: (dict.cc); sv: (Parts 2008, nr 49, dict.cc); fi: (Parts 2008, nr 49, SmES, ESMS); ru: (EVS, VES *sub* (ketas)saag, kreissaag)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö, (ehitus)

9. *näitelauseid*:

(1) „Teritus võib varieeruda nii, et teras on rohkem kui üks teritusnurk. Kirvel on näiteks üks või kaks, **ketassae** kõvasulamteral mitmeid.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 62)

(2) „Teroitus saattaa vaihdella niin, että terässä on useampi teroituskulma. Kirveessä esimerkiksi yksi tai kaksi ja **pyörösahan** kovametalliterässä useita.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 62)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 49 ketassaag (circular saw; sirkkeli; sirkel).

EKS 2019: **ketassaag** kettakujulise lõiketeraga saag; sama mis kreissaag

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1043371733; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 23.02.19

peitleid

58. p e i t e l

1. *termin*: et: peitel

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: peitli, peitlit

3. *definiitsioon*: Peitel on tööriist puidusse süvendite ja aukude raiumiseks, pindade viimistlemiseks ning puidu vestmiseks või treimiseks.

6. *teiskeelsed vasted*: en: chisel, slick; de: Beitel *m.*; sv: stemjärn; fi: taltta, temmi; ru: долото *n.* стамеска (lapik)peitel; токарная стамеска treipeitel, treitera (EVS)

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Parts 2008, nr 154); de: (SES 2007, lk 161); da: (x); sv: (Parts 2008, nr 154); fi: (Parts 2008, nr 154); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö, palkehitus

9. *näitelaused*:

(1) „**Peitleid** on hea säilitada kas üksikult tööriistakastis rippumas, omaette sahtlis pehme ja õlis niisutatud riide vahel või muul viisil tera kaitstes.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 26)

(2) „Igal juhul on **peitel** tugevasti seotud tappimistehnikaga.“ (Viires 1960, lk 76)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 154 peitel (chisel; taltta, temmi; stemjäärn)

EKSS: *peitel* (1) tööriist puidusse süvendite ja aukude raiumiseks ning puidu nikerdamiseks v. treimiseks. Lame, kumer peitel. *Peitlile lüüakse vasaraga*.

▷ Liitsõnu: lapikpeitel, nikerduspeitel, puusepapeitel, raiepeitel, tapipeitel, treipeitel, õõnespeitel.

(1) Palkehituse kontekstis ma paneks siia [EKSS definitsioonile lisaks] ka veel „pindade viimistlemiseks“. (P.-K. Parts 11.06.18) – Ma paneks „nikerdamiseks“ asemel „vestmiseks“, sest meil on termin *vestma*. (M.-L. Jaanus 11.06.18)

(2) Mis vahe on *talttal* ja *temmil*? Soome keeles on peitli kohta kaks sõna. Vene keeles ka. Kas üks on käsipeitel ja teine treimiseks? (M.-L. Jaanus 11.06.18) – Tegelikult on inglise keeles ka, *slick*. See on suur, võib hästi pika varrega olla. Tõenäoliselt on *temmi* ka suurem peitel, aga ma ei ole päris kindel. (P.-K. Parts 11.06.18) – Seda *temmit* ma ei leiagi. (H. Plado 11.06.18) – Leidsin selle Priit-Kalevi sõnastikust. (M.-L. Jaanus 11.06.18) – Need [*temmi*, *slick*] peaksid *pika varrega taldpeitli* juures olema. (P.-K. Parts 11.06.18)

(3) Ma siiski suure töö tulemusel leidsin ühest sõnastikust *temmi*. (H. Plado 11.06.18) – Ja see on? (M.-L. Jaanus 11.06.18) – *Taltta*. (H. Plado 11.06.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (11.06.18)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1440521494; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 04.03.19

59. peiteldama

1. *termin*: et: peiteldama (*teigusõna*)

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (da-infīn., ains. I pööre olev. ja lihtminev.)*: peiteldada, peiteldan, peiteldasin

teo- ja tegijanimi: peiteldamine, peiteldaja

3. *definitsioon*: Peiteldama on peitliga töötlemine.

6. *teiskeelsed vasted*: fi: taltata; ru: долбить, выдалбливать

peiteldas tapipesi: он долбил ~ выдалбливал гнезда [для] шипа (EVS)

taltata: meiseldada, meisliga raiuda, meisliga töödelda; peiteldada, peitliga töödelda; taltata

puuta: vesta, nikerdada (SmES)

7. *teiskeelsed allikad*: fi: (SmES); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö

9. *näitelaused*:

(1) „**Peiteldamise** asemel võib jooni mööda minna lükkava ketiga juhtplaadi otsaga, plaadi külge palgi vastu, ja seejärel teha saagimised tõmbava ketiga.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 86)

(2) „**Talttauksen** sijaan viivoille voidaan myös mennä työntävällä ketjulla terälaipan kärjellä, laipan sivu puuta vasten ja tämän jälkeen tehdä sahaukset vetävällä ketjulla.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 86)

12. *foto või joonis:*

Meister eelsaetud tappi viimistlemas:
tugevam putkvarrega peitel sobib
ka väiksemaks väänamis- ja murdmistööks

joonistanud Juha-Sven Korhonen
(Parts, Aaltonen 2017, lk 28 joonis 22)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

60. puidupeitel

1. *termin:* et: puidupeitel

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.):* puidupeitli, puidupeitlit

3. *definiitsioon:* Puidupeitel on peitel puidu peiteldamiseks.

6. *teiskeelsed vasted:* fi: puutaltta

7. *teiskeelsed allikad:* fi: (Aaltonen, Parts 2013, lk 26)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond):* puidukäsitöö

9. *näitelauseid:*

(1) „**Puidupeitlite** teritusnurk on 20–30 kraadi.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 26)

(2) „**Puutalttojen** teroituskulma on 20–30 astetta.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 26)

10. *märkused, kommentaarid:*

(1) Ei leidnud sõnaraamatutest *puidupeitlit*, küll aga *kivipeitli* ja tegijanime järgi nimetatud peitleid, nt *laudsepapeitel* *столярное долото*, *puusepapeitel* *плотничное долото* (EVS).

(2) Peitlile sarnast tööriista, *meislit*, nimetatakse täpsustavalt *kivimeisliks* või *metallimeisliks*, sest need on mõeldud erinevate materjalide töötlemiseks. Peitel on mõeldud üksnes puidu töötlemiseks, seega on täpsustav termin puidupeitel tarbetu sisulise kordusega keelend. (M.-L. Jaanus 04.04.19) – Jah, mõttetu sõna. (P.-K. Parts 18.04.19)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

61. lapikpeitel

1. *termin:* et: lapikpeitel

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.):* lapikpeitli, lapikpeitlit

3. *definiitsioon:* Lapikpeitel on lapiku ristlõikega sirge teraga peitel, mis on mõeldud eelkõige kandiliste süvendite ristikiudu puitu raiumiseks, vähemal määral ka viimistlevaks vestmiseks mistahes kiu suunas.

4. *selgitus:* Peamiselt raiumiseks, teritusnurk suur (25–30°), varre ots tavaliselt varustatud metallist või plastist rõngaga, et tagada löögikindlus; tööviis peamiselt nuiaga peale lüües.

6. *teiskeelsed vasted:* en: chisel, slick; fi: tasataltta; ru: плоская стамеска f.

7. *teiskeelsed allikad*: en: (KTK); fi: (Parts, Aaltonen 2017, lk 26); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö, palkehitus

9. *näitelauseid*:

(1) „Voolimistööl kasutatavad palgipeitlid on karastatud **lapikpeitlid** ja kumera teraga kumerpeitlid.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 26)

(2) „Veistotyössä käytettävät hirsitaltat ovat karkaistuja **tasatalttoja** ja koverateräisiä kourutalttoja. (Aaltonen, Parts 2013, lk 26)

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) „Sirge teraga“ sellepärast, et osad peitlid võivad küll lapikud olla, aga on kõverad. (P.-K. Parts 11.06.18)

(2) Kui peitlileal on rõngas, siis tohib peale lüüa, kui pole, siis ei tohiks. (P.-K. Parts 11.06.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (11.06.18)

12. *foto või joonis*:

Lapikpeitlid
joonistanud Juha-Sven Korhonen
(Parts, Aaltonen 2017, lk 26 joonis 21)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1341638029; andmebaasi kantud 04.03.19

62. *taldpeitel*

1. *termin*: et: taldpeitel

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: taldpeitli, taldpeitlit

3. *definiitsioon*: Taldpeitel on lapiku ristlõikega sirge teraga peitel, mis on mõeldud tasapindade viimistlemiseks peamiselt pikikiudu; enamasti on taldpeitli vars osaliselt teraga risti.

4. *selgitus*: Ei tohi kasutada raiumiseks, st ei tohi peale lüüa. Tööviis meenutab hõõveldamist, teritusnurk väike (18–20(25)°); viimistlusvahend.

6. *teiskeelsed vasted*: fi: työntöaltta; ru: долбежное долото *n*.

7. *teiskeelsed allikad*: fi: (Aaltonen, Parts 2013, lk 26); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö, palkehitus

9. *näitelauseid*: „**Taldpeitlid** on mõeldud viimistlustöödeks, nende teritusnurk on tavaliselt järsem ja vars nõrgem, mistõttu neid ei tohi kasutada löömiseks.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 26)

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Taldpeitlile ei tohi kahel põhjusel peale lüüa. Esiteks sel pole rõngast ja teiseks on tal nii terav teritusnurk, et see lööb peitli lömmi. (P.-K. Parts 11.06.18)

(2) Teritusnurk on määratlev tunnus, olulisem kui vars või varrekuju. (P.-K. Parts 11.06.18)

(3) Taldpeitlil on iseloomuliku kujuga käepide, nt puidust või metallist. Nii on parem tõugata. Et oleks tõukejõudu rohkem. (P.-K. Parts 11.06.18)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: vastu võtta (11.06.18)

12. *foto või joonis*:

Taldpeitel

joonistanud Juha-Sven Korhonen

(Parts, Aaltonen 2017, lk 26 joonis 21)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1733654286;
andmebaasi kantud 04.03.19

63. *kumerpeitel*

1. *termin*: et: kumerpeitel

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: kumerpeitli, kumerpeitlit

3. *definiitsioon*: Kumerpeitel on kumera ristlõikega sirge teraga peitel, mis on mõeldud nõgusate pindade moodustamiseks ja erinevate pindade viimistlemiseks (peamiselt ristikiudu raiudes või vestes).

4. *selgitus*: Sobib raiumiseks, sageli töötatakse nuiaga peale lüües. Teritusnurk pigem väike (18–20(25)°). Sobib ka tasapindade ja kantide viimistlemiseks. Esineb nii sisemise kui ka välimise teritusfaasiga kumerpeitleid. Kasutatakse ka treimiseks, nikerdamiseks jne.

6. *teiskeelsed vasted*: en: gouge; sv: skölpa; fi: kourutaltta

7. *teiskeelsed allikad*: (Parts 2008, nr 80)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö, palkehitus

9. *näitelauseid*: „Seestpoolt teritatavad **kumerpeitlid** on mõeldud ennekõike koerakaela tegemiseks.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 26)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 80 kumerpeitel (harva sirge) (gouge; kourutaltta; skölpa)

(1) Kumerpeitlite kasutusvaldkond on laiem kui palkehitus. Mjäl kasutatakse ka nt kõveraid kumerpeitleid. Aga see on täitse omaette teema. (P.-K. Parts 11.06.18)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: vastu võtta (11.06.18)

12. *foto või joonis*:

Kumerpeitel (seestpoolt teritatav)

joonistanud Juha-Sven Korhonen

(Parts, Aaltonen 2017, lk 26 joonis 21)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1591517637;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 04.03.19

64. *pika varrega peitel*

1. *termin*: et: pika varrega peitel

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: pika varrega peitli, pika varrega peitlit

6. *teiskeelsed vasted*: en: slick; sv: stamp; fi: petkele
7. *teiskeelsed allikad*: (Parts 2008, nr 156)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus, puidukäsitöö
9. *näitelaused*: „On olemas nii nuiaga otsa löödavaid peitleid kui ka **pika varrega** lükatavaid tald**peitleid**.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 27)
10. *märkused, kommentaarid*:
„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 156: peitel (pika varrega, Am) (slick; petkele; stamp)
11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1818417274; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 15.02.19

höövleid

65. h ö ö v e l

1. *termin*: et: höövel
allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Eesti rahvapärane puutööndus“
2. *muutevormid (omast., osast.)*: höövli, höövlit
6. *teiskeelsed vasted*: en: plane; de: Hobel *m.*; da: høvl; sv: hyvel; fi: höylä; ru: рубанок *m.*
7. *teiskeelsed allikad*: en, sv, fi: (Parts 2008, nr 24); de, da: (dict.cc); ru: (EVS)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö
9. *näitelaused*:
(1) „Sirge pinnaga **höövlit** võib kasutada palgist katusekonstruktsioonide ühenduspindade viimistlemisel.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 55)
(2) „Varasemaid eesti külameistrite kätte jõudnud **höövleid** on kahtlemata ka tavalised liht-**höövlid** ja kumerateralised **rupphöövlid**.“ (Viies 1960, lk 68)
10. *märkused, kommentaarid*:
„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 24 höövel (plane; höylä; hyvel)
11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1968495294; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 04.03.19

66. hööveldama

1. *termin*: et: hööveldama (*teigusõna*)
allikas: „Eesti rahvapärane puutööndus“
2. *muutevormid (da-infīn., ains. I pööre olev ja lihtmin.)*: hööveldada, hööveldan, hööveldasin
teo- ja tegijanimi: hööveldamine, hööveldaja
3. *definiitsioon*: Hööveldama on puidu, metalli vm. pinda edasi-tagasi liikuva lõiketeraga laaste lõigates töötlemine.
4. *selgitus*: Höövel koosneb höövlipakust, höövlirauast e. -terast ja kiilust.
6. *teiskeelsed vasted*: fi: höylätä; ru: строгать
7. *teiskeelsed allikad*: fi: (SmES); ru: (EVS)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: metallikäsitöö, puidukäsitöö, palkehitus

9. *näitelauseid*: „Pikemat lauda võidakse **hööveldada** ka seda vastu pulki toetamata, istudes kaksiratsa laua peal.“ (Viires 1960, lk 73)

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: **hööveldama** puidu, metalli vm. pinda edasi-tagasi liikuva lõiketeraga laaste lõigates töötlemata. Tasaseks, siledaks, õhemaks, üle hooeldama. Üks laua serv tuleb maha hooeldada. Hooeldas nii, et laastud lendasid. Hooeldatud ja hooeldamata lauad. Hooeldatud pind.

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

67. härghöövel

1. *termin*: et: härghöövel

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: härghöövli, härghöövliit

6. *teiskeelsed vasted*: en: trying plane; fi: härkähöylä; ru: медведка f.

7. *teiskeelsed allikad*: en: (EIS, lk 159); fi: (Aaltonen, Parts 2013, lk 31); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö, palkehitus

9. *näitelauseid*: (1) „Selleks otstarbeks sobivad hästi kahekesi kasutatavad puidust **härghöövliid**, mis ennekoike märja puidu puhul toimivad sageli isegi tänapäevastest elektrihöövliitest tõhusamalt.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 31)

(2) „Tähän tarkoitukseen soveltuvat hyvin kaksin käytettävät puiset **härkähöylät**, jotka varsinkin määrän puun tapauksessa toimivat usein nykyaikaista sähköhölää jopa tehokkaammin.“

(Aaltonen, Parts 2013, lk 31)

10. *märkused, kommentaarid*:

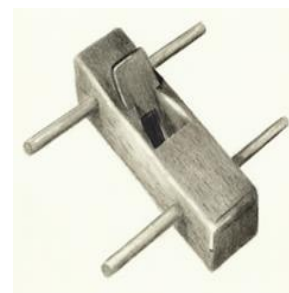
EKSS: **härghöövel** kahemehehöövel, otstes käepidemeks põikpulgad

12. *foto või joonis*: Härghöövel

joonistanud Juha-Sven Korhonen

(Parts, Aaltonen 2017, lk 32 joonis 30)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

68. elektrihöövel

1. *termin*: et: elektrihöövel

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: elektrihöövli, elektrihöövliit

6. *teiskeelsed vasted*: fi: sähköhöylä; ru: электрорубанок m.

7. *teiskeelsed allikad*: fi: (Aaltonen, Parts 2013, lk 55); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö, palkehitus

9. *näitelauseid*:

(1) „**Elektrihöövliit**, mille kuju on kumer, kasutatakse kaarjate pindade viimistlemisel.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 55)

(2) „**Sähköhöylää**, jonka muoto on kupera, käytetään kaarevien pintojen viimeistelyssä.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 55)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

69. naaskel

1. *termin*: et: naaskel

allikas: „Eesti rahvapärane puutööndus“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: naaskli, naasklit

tegusõna: naaskeldama

4. *selgitus*: uuristamisriist pisemate ümaraukude tegemiseks

6. *teiskeelsed vasted*: en: pricker; fi: naskali; ru: шило

7. *teiskeelsed allikad*: en: (IES, lk 532); fi: (SmES); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: käsitöö

9. *näitelaused*: „Vanad, juba kiviaega ulatuvad spetsiaalsemad abinõud aukude tegemiseks on peitlid ja **naasklid**. **Naaskel** on pisemate ümaraukude tegemisel hädavajalik uuristamisriist, millega meil seostub ka põline puurinimetus *ora*.“ (Viires 1960, lk 48)

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: **naaskel** tööriist aukude torkamiseks (näit. kingsepa- ja sadulsepatöödel). Kandiline, ümmargune, sirge, kõver, voodri õmblemise naaskel. Naaskliga torkama, auku tegema.

terminoloogikomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

70. p u u r

1. *termin*: et: puur

allikas: „Palgitöö käsiraamat“, „Eesti rahvapärane puutööndus“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: puuri, puuri

tegusõna: puurima

4. *selgitus*: keerleva lõiketeraga tööriist

6. *teiskeelsed vasted*: en: auger; de: Bohrer *m.*; da: bor; sv: borr; fi: kaira; ru: бьрав *m.*

7. *teiskeelsed allikad*: en, sv, fi: (Parts 2008, nr 172); de, da: (dict.cc); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: metallikäsitöö, puidukäsitöö

9. *näitelaused*:

(1) „Kui **puuri** kõik keermed on tunginud puidu sisse, **puur** ei aja enam august laastusid välja, tuleb puurimist jätkates **puur** vajadusel august välja tõsta, et laastud puuri kinni ei kiiluks“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 43)

(2) Ühenduses nende uute tööriistade ilmutamisega said üldkasutatavaks nimetus **puur** ja verb *puurima*.“ (Viires 1960, lk 59)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 172 **puur** (auger; kaira; borr)

(1) Puuritüüpe: **oherdid** (sg. oherdi), **vindlad** (sg. vinnal), **käämrid** (sg. käämer); alaliike: vibupuur, vurrupuur, senterpuur, puurivänt, trillpuur, lusikapuur, möll, kahapuur, piibuur jne (Viires 1960, lk 48–59)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 2002749286; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 22.02.19

71. oherdi

1. *termin*: et: oherdi

allikas: „Eesti rahvapärane puutööndus“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: oherdi, oherdit

teigusõna, teonimi: oherdama, oherdamine

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö

9. *näitelauseid*:

(1) „Nagu kõik puurid, nii koosneb ka **oherdi** kahest osast – rauast ja peast (käänamisseadisest).“ (Viires 1960, lk 49)

(2) „**Oherdamine** oli üsna raske töö: „*Kui tükk aega lõikasad, siis rinnakondid andsid tuld.*“ (Pärnu-Jaagupi)“ (Viires 1960, lk 51)

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: **oherdi** lusikpuur, mida rinnaga peale surudes keskelt pulga v. vändaga keeratakse. Oherdi pea, raud. *Laseb oherdiga augu seinä. Mahlakasele puuriti oherdiga auk tüvve. Keeras oherdiga tammepakusse augu.*

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

72. vinnal

1. *termin*: et: vinnal

allikas: „Palgitöö käsiraamat“, „Eesti rahvapärane puutööndus“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: vindla, vinnalt

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö

9. *näitelauseid*: „Kõvera vända kujuline **vinnal**, mida kasutatakse väiksemate puuride peana, on talurahva hulgas viimaseid sajandeid olnud oherdi kõrval laialt levinud.“ (Viires 1960, lk 54–55)

10. *märkused, kommentaarid*:

ÕS 2018: **vinnal** etn (vändakujulise peaga puur)

EKSS: **vinnal** väike kõvera vändakujulise peaga rahvapärane puur; ka selline puuripea.

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

73. käämer

1. *termin*: et: käämer

allikas: „Eesti rahvapärane puutööndus“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: käämri, käämrit

4. *selgitus*: suur oherdi (ÕS 1918)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö

9. *näitelauseid*: „**Käämri** tüüpi puuride peamine esindaja ja ühtlasi neist vanim on eesti külas olnud nn *mõll*, ratta rummuaugu puurimisel kasutatud suur lusikapuuri variant koonusekujuliselt kitseneva kahaga.“ (Viires 1960, lk 58)

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: **käämer** etn kahe käega käänatav kahataolise teraga puur

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

74. puurmasin (trell)

1. *termin*: et: puurmasin

allikas: „Palgitöö käsiraamat“, „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: puurmasina, puurmasin

3. *definiitsioon*: Trell ehk trellpuur on puurimisel käes hoitav käsitööriist, mida käitatakse käsitsi v. elektri jõul. (EKSS)

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: trell, trellpuur

6. *teiskeelsed vasted*: en: drill; de: Bohrmaschine *f.* Bohrer *m.*; da: boremaskine; sv: bormaskin; fi: porakone; ru: дрель *f.*

7. *teiskeelsed allikad*: en, sv, fi: (Parts 2008, nr 15); de, da: (dict.cc); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitöö, palkehitus

9. *näitelauseid*:

(1) „Tänapäeval keeratakse palgipuure üldiselt **trelliga**.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 42)

(2) „Nykyään hirsikairoja pyöritetään pääsääntöisesti **porakoneella**. (...) **Porakoneina** käytetään vahvaa sähkö- tai polttomoottorikäyttöistä **porakonetta**. (...) **Porakoneessa** on yleensä oltava suunnanvaihdin ja 13 mm istukka.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 42)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 15 trell (drill; porakone; bormaskin)

EKSS: **trell** tehnik trellpuur.

▷ Liitsõnad: akutrell, elektritrell, käsitrell, lööktrell

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1592629253; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 09.03.19

75. akutrell

1. *termin*: et: akutrell

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: akutrelli, akutrelli

3. *definiitsioon*: Akutrell on akutoitel töötav väikese võimsusega trellpuur. (EKSS)

6. *teiskeelsed vasted*: en: power drill; de: Akku Bohrmaschine *f.*; sv: sladlös bormaskin; fi: akkuporakone; ru: шуруповёрт *m.*, аккумуляторная мини-дрель *f.*

7. *teiskeelsed allikad*: sv, fi: (Parts 2008, nr10); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitöö, palkehitus

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 10 akutrell (akkuporakone; sladlös bormaskin)

(1) „Palgitöö käsiraamatus“ esineb akutrell vaid ühel korral loetelus pealkirjaga „Muu vajalik“: „akutrell (ajutiste rakiste jne kruvidega kinnitamiseks)“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 57)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1125148352; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 09.03.19

76. h a a m e r (vasar)

1. *termin*: et: haamer

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: haamri, haamrit

tegusõna, teonimi: haamerdama, haamerdamine

3. *definiitsioon*: Vasar ehk haamer on löökeriist, mida kasutatakse metallikäsitöö, puidukäsitöö jm tegemisel.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: vasar *tegusõna, teonimi*: vasardama, vasardamine

6. *teiskeelsed vasted*: en: hammer; de: Hammer *m.*; da: hammer; sv: hammare; fi: vasara; ru: молот *m.*, молоток *m.* (väike haamer); колотушка *f.* (‘(puu)haamer’)

7. *teiskeelsed allikad*: en, sv, fi: (Parts 2008, nr 21); de, da: (dict.cc); ru: (EVS, VES)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö, metallikäsitöö

9. *näitelaused*: „**Haamer** on ette nähtud peamiselt naelutamiseks. Naelte väänamine eriti torust varrega **haamritega** võib varre viltuseks väänata.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 32)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 21 haamer (hammer; vasara; hammare)

(1) *Haamrit (vasarat)* puudutavad terminikaardid on metalliterminite terminikaartidel.

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1964304087; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 10.02.19

77. piikhaamer

1. *termin*: et: piikhaamer

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: piikhaamri, piikhaamrit

6. *teiskeelsed vasted*: fi: piikivasara, kattomiehen vasara

7. *teiskeelsed allikad*: fi: (Aaltonen, Parts 2013, lk 32)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus)

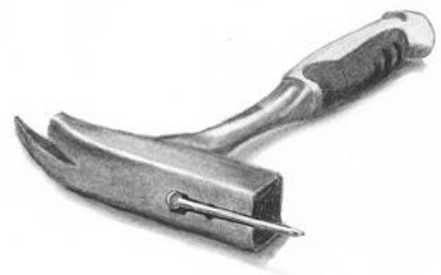
9. *näitelaused*:

(1) „Palkehitustööl on kasulik **piikhaamer**, mille sõra üks ora on pooleks lõigatud ja teise ots terav.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 33)

(2) „Hirrenveistossa on käyttökelpoinen **kattomiehen vasara**, jossa toinen naulan vääntöpiikeistä on katkaistu puoliksi ja toisen pää on terävä.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 32)

12. *foto või joonis*:

Piikhaamer
joonistanud Juha-Sven Korhonen
(Parts, Aaltonen 2017, lk 33 joonis 32)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasis* puudub

78. sõrgkang

1. *termin*: et: sõrgkang

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: sõrgkangi, sõrgkangi

3. *definiitsioon*: Sõrgkang on kõvera otsaga metallkang lammutustöödeks, naelte välja-kiskumiseks vm. otstarbeks. (EKSS)

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: sõrg

6. *teiskeelsed vasted*: fi: sorkkarauta; ru: лом-гвоздодёр *m.*, костыльная лапа *f.*

7. *teiskeelsed allikad*: fi: (Aaltonen, Parts 2013, lk 33); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus)

9. *näitelaused*: „Naelte eemaldamiseks tuleks alati kasutada paraja suurusega **sõrga**.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 32)

12. *foto või joonis*:

Sõrgkang

joonistanud Juha-Sven Korhonen

(Parts, Aaltonen 2017, lk 33 joonis 33)

terminoloogikomisjoni otsus: puudub;

terminibaasist puudub

79. pussnuga

1. *termin*: et: pussnuga

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: pussnoa, pussnuga

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: puss, Soome puss (*omast.* pussi, *osast.* pussi)

6. *teisk. vasted*: en: knife; de: Messer *n.*; da: kniv; sv: kniv; fi: puukko; ru: резак *m.*, нож *m.*

et: Soome puss; en: Finnish knife; ru: финский нож

7. *teiskeelsed allikad*: en: (dict.cc); de: (SksES); da: (dict.cc); sv: (Parts 2008, nr 171); fi: (Parts 2008, nr 171); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitöö

9. *näitelaused*: „Lisaks voolimisele võib **pussnoaga** teritada pliiatseid, pühkida puu pinnast ära vale pliiatsijälje, uuristaja oksaaugust koort välja ja teha peitli asemel lõike puhta saagimisliini jaoks mootorsae kasutamisel.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 25)

10. *märkused*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 171 (pussnuga; (Finnish) knife; puukko; kniv)

ÕS 2018: **puss** (nuga). (...) **Kannab vööl Soome pussi.** (...)

EKSS: **puss** hrl. lühema paksu teravaotsalise teraga ja jämeda liikumatu peaga nuga, mida kantakse enamasti tupes; pussnuga. Pussi tera, pea, tupp. (...) Hea teraga Soome puss.

▷ Liitsõnad: jahipuss, karutapupuss, seatapupuss.

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub

12. foto või joonis:

Pussnoad
joonistanud Juha-Sven Korhonen
(Parts, Aaltonen 2017, lk 26 joonis 20)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149> *concept ID*: 1585093927 *pussnuga*
andmebaasi kantud 29.05.17, muudetud 22.02.19
concept ID: 1615028256 *Soome puss* andmebaasi kantud 22.02.19

80. l u i s k

1. *termin*: et: luisk

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: luisu, luisku

tegusõna, teonimi: luiskama, luiskamine

4. *selgitus*: terariista teritusvahend, kõvaasi

6. *teiskeelsed vasted*: en: whetstone, water stone; sv: slipsten, bryne; fi: kovasin, käsihiomakivi;
ru: брусок *m.*, точило *n.*, оселок *m.*

7. *teiskeelsed allikad*: en, sv: (Parts 2008, nr 115); fi: (Parts 2008, nr 115, Aaltonen, Parts 2013, lk 62); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitöö

9. *näitelaused*:

(1) „**Luisud** on ette nähtud erinevate lõikavate terade teritamiseks. **Luiskusid** on kareduselt erinevaid ning kas vee või õliga kasutatavaid.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 62)

(2) „**Käsihiomakivet** ovat tarkoitettu erilaisten viiltävien terien teroittamiseen. **Käsihiomakiviä** on erilaisia karkeusasteeltaan ja vedellä tai öljyllä käytettäviä“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 62)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 115 luisk (whetstone, water stone; kovasin; slipsten, bryne)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1651497146;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 13.02.19

81. käi

1. *termin*: et: käi

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: käia, käia

tegusõna, teonimi: käiama, käiamine

3. *definiitsioon*: Käi on liivakivist vm. kõvast peeneteralisest ainest kettaga seade lõikeriistade teritamiseks, lihvimiseks vm. (EKSS)

6. *teiskeelsed vasted*: fi: tahko; ru: точило *n.*, точильный камень *m.*, точильный круг *m.*

7. *teiskeelsed allikad*: fi: (Aaltonen, Parts 2013, lk 63); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: käsitöö

9. *näitelauseid*

(1) „**Käia** kasutuskõlblikkus põhineb aeglasel pöörlemisel ja veel, mis takistavad tera ülekuumenemist ja pehmeks kõrbemist.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 63)

(2) „**Tahkon** kättökelpoissuus perustuu hitaaseen pyörimiseen ja veteen, jolloin terä ei pääse ylikuumenemaan ja palamaan pehmeäksi.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 63)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

mõõte- ja märkimisvahendeid

82. nivelliir

1. *termin*: et: nivelliir

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: nivelliiri, nivelliiri

tegusõna, teonimi: nivelleerima, nivelleerimine

3. *definiitsioon*: Nivelliir on geodeesias kasutatav nivelleerimisriist.

4. *selgitus*: geodeesiariist; olemas on nii optilisi kui ka lasernivelliire

6. *teiskeelsed vasted*: fi: vaaituskoje; ru: нивелир *m*.

7. *teiskeelsed allikad*: fi: (Aaltonen, Parts 2013, lk 48); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: palkehitus (geodeesia, ehitus)

9. *näitelauseid*:

(1) „**Nivelliiriga** märgitakse hoonete asukoht, ristkülikud ja kõrgused. Seadmega on vundamendikivid ja nurgapakud lihtne samale kõrgusele mõõta. **Nivelliir** koosneb jalast, mõõteseadmest ja mõõtelatist.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 48)

(2) „**Vaaituskoje** koostuu jalustasta, mittalaitteesta ja mittalatasta.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 48)

10. *märkused, kommentaarid*:

ÕS 2018: *nivelleerima* maad loodima

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

83. loodipuu (lood)

1. *termin*: et: loodipuu

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: loodipuu, loodipuud

tegusõna, teonimi: loodima, loodimine

4. *selgitus*: loodimisvahend

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: lood

6. *teiskeelsed vasted*: en: level; fi: vesivaaka, vatupassi

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Parts 2008, nr 113); fi: (Aaltonen, Parts 2013, lk 50)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus)

9. *näitelauseid*:

(1) „Lühike 400 mm või 600 mm pikk **lood** ehk **loodipuu** kantakse puusepa vöötaskutesse õmmeldud erilises taskus pidevalt kaasas.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 50)

(2) „Lyhyt 400 mm tai 600 mm pitkä **vesivaaka** eli **vatupassi** kulkee kirvesmiehen vyötaskuihin ommellussa erityistaskussa jatkuvasti mukana.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 50)

10. *märkused, kommentaarid:*

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 113 loodipuu (level, water-level; vatupassi, passi, vesivaaka; vattenpass)

ÕS 2018: **lood** seisundivorm loodis> (loodimisvahend). *Põrand, sein on loodis* (täpses rõht- v püstasendis). *Rihib, ajab müüri loodi*. Kajalood, nõorlood = ripplood, vesilood. On püstloodis, rõhtloodis. Loodinöör, loodipomm. Loodjoon. eh: loodlatt, loodlaud

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

84. vesilood

1. *termin:* et: vesilood

allikas: EKSS

2. *muutevormid (omast., osast.):* vesiloodi, vesiloodi

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid:* vaaderpass

6. *teiskeelsed vasted:* fi: vesivaaka; ru: ватерпас *m.*, уровень *m.*

7. *teiskeelsed allikad:* fi: (SmES); ru: (EVS, VES)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond):* palkehitus, (ehitus)

10. *märkused, kommentaarid:*

EKS 2019: **vesilood** vahend, millega määratakse vedelikuga täidetud klaasampullis paikneva õhumulli asendi järgi rõhtsihti või rõhttasandit; võrdle vaaderpass

vaaderpass ehitusel kasutatav vesilood

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

85. ripplood

1. *termin:* et: ripplood

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.):* ripploodi, ripploodi

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid:* nõorlood

6. *teiskeelsed vasted:* fi: luotilanka; ru: отвес *m.*

7. *teiskeelsed allikad:* fi: (Aaltonen, Parts 2013, lk 51); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond):* palkehitus, (ehitus)

9. *näitelauseid:*

(1) „**Ripploodiga** asetatakse palgid alumise palgiga samale joonele. **Ripploodi** raskusena võib olla spetsiaalselt selleks kujundatud raskus, kuid osa nõõridest toimivad **ripploodina** koos oma karbiga. (Parts, Aaltonen 2017, lk 52)

(2) „**Luotilangalla** asetetaan hirret alimman hirren kanssa samalle linjalle. **Luotilangan** painona voi olla siihen erityisesti suunniteltu paino tai osa värilangoista koteloineen toimii **luotilankana**.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 51)

10. *märkused, kommentaarid:*

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 181 ripplood (riippulanka?; lod)

EKS 2019: **ripplood** nööri küljes rippuva raskusega lood pindade või nurkade püstsuuna määramiseks või kontrollimiseks; sama mis nöörilood

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1535442524; andmebaasi kantud 29.05.19, viimati muudetud 23.02.19

86. loodsirkel

1. *termin*: loodsirkel

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: loodsirkli, loodsirklit

3. *definiitsioon*: Loodsirkel on vesiloodiga varustatud märkesirkel.

4. *selgitus*: Seda kasutatakse alumise palgi selja kontuuri ülekandmiseks ülemisele palgile tiheda vara (vahel ka tapi) kontuuride kraapimiseks; tavaliselt märkejoont ei kraabita, vaid selleks on pliiatsid. (P.-K. Parts 11.06.18)

Loodsirkel on vararauast oluliselt täpsem; esineb nii justeerimist (vesiloodi mullide seadistamine reguleerimiskruvide abil) nõudvaid kui ka isejusteeruvaid (märkeorganiks kuulteraga pliiatsid, mis säilitavad alati sama pikkuse) loodsirkleid. (P.-K. Parts 11.06.18)

6. *teiskeelsed vasted*: en: bubble scribe; sv: vattenpasspassare; fi: kynävara, vatupassiharppi

7. *teiskeelsed allikad*: (Parts 2008, nr 114)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelaused*: „Selline **loodsirkel** annab nii suure kui ka väikese siruulatusega märkimisele täpsust juurde.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 46)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 114 loodsirkel (bubble scribe; kynävara, vatupassiharppi; vattenpasspassare)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub

12. *foto või joonis*:

Isejusteeruv Chambers-loodsirkel
joonistanud Juha-Sven Korhonen
(Parts, Aaltonen 2017, lk 47 joonis 47)

Joonistamisel jälgitakse mulle,
mitte joont – joone jätkumist
kontrollitakse kõnealuse joone tõmbamise lõpuks.
joonistanud Juha-Sven Korhonen
(Parts, Aaltonen 2017, lk 47 joonis 48)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1852973439; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 26.02.19

87. mõõtesirkel

1. *termin*: et: mõõtesirkel

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: mõõtesirkli, mõõtesirklit

3. *definiitsioon*: Mõõtesirkel on sirkel punktidevaheliste kauguste mõõtmiseks, pikkuste ülekandmiseks vms. (EKSS)

6. *teiskeelsed vasted*: fi: länkiharppi; ru: циркуль-измеритель *m*.

7. *teiskeelsed allikad*: fi: (Aaltonen, Parts 2013, lk 49); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: palkehitis, (ehitus)

9. *näitelauseid*:

(1) „Palgitöödel võib abiks kasutada **mõõtesirkleid**, mis on ette nähtud sise- ja välismõõtmiseks.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 49)

(2) „Hirrenveistossa apuna voidaan käyttää **länkiharppeja**, jotka on tarkoitettu sisä- tai ulkomittojen mittaamiseen.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 49)

12. *foto või joonis*:

Mõõtesirkel
joonistanud Juha-Sven Korhonen
(Parts, Aaltonen 2017, lk 49 joonis 52)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

88. müürinöör

1. *termin*: et: müürinöör

allikas: „Palkehitaaja lühisõnaraamat“, „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: müürinööri, müürinööri

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: ehitusnöör

6. *teiskeelsed vasted*: en: taut string; fi: linjalankaa

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Parts 2008, nr 16); fi: (Aaltonen, Parts 2013, lk 50)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: palkehitis, (ehitus)

9. *näitelauseid*:

(1) „**Müürinööri** kasutatakse näiteks hoone seinaliini mõõtmisel, kuid ka koos raskusega ripplloodina vertikaalasendi taotlemisel. Müürinööri saab mitmes jämeduses.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 50)

(2) „**Linjalankaa** käytetään esimerkiksi rakennuksen seinälinjaa mitoitettaessa mutta myös luotipainon kanssa pystysuoraa haettaessa luotilankana. Linjalankoja on saatavissa eripaksuisia.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 50)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaaja lühisõnaraamatus“ nr 16 ehitusnöör (sirgete liinide jaoks) (taut string)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1717577298;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 10.02.19

89. kriidinöör

1. *termin*: et: kriidinöör

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: kriidinööri, kriidinööri

3. *definitsioon*: Kriidinöör on värvainena kriiti kasutatav märkevahend, nöör kumeratele vm ebatasastele pindadele pindadele sirgete joonte märkimiseks.

4. *selgitus*: Ajalooliselt on kasutatud nööri ja tahma, tänapäeval kinnisesse kriidipulbri- või tindikambrisse rullitavat nööri.

6. *teiskeelsed vasted*: en: chalk-line; fi: värilanka

7. *teiskeelsed allikad*: (Parts 2008, nr 77)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus)

9. *näitelauseid*:

(1) „**Kriidinööri** kasutatakse palkide keskjoone märkimiseks.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 50)

(2) „**Värilankaa** kasutatakse hirsien keskiliinjan merkitsemiseks.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 50)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 77 kriidinöör (chalk-line; värilanka).

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1120298778; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 12.02.19

90. tahmanöör

1. *termin*: et: tahmanöör

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: tahmanööri, tahmanööri

3. *definitsioon*: Tahmanöör on värvainena tahma kasutatav märkevahend, nöör kumeratele vm ebatasastele pindadele pindadele sirgete joonte märkimiseks.

4. *selgitus*: Ajalooliselt on kasutatud nööri ja tahma, tänapäeval kinnisesse kriidipulbri- või tindikambrisse rullitavat nööri.

6. *teiskeelsed vasted*: fi: nokilanka

7. *teiskeelsed allikad*: (Aaltonen, Parts 2013, lk 50)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus)

9. *näitelauseid*:

(1) „Pikkade sirgete joonte joonistamiseks kasutati varem **tahmanööre**, kuid tänapäeval värvilisi kriidinööre. Värv sisse kastetud puuvillane nöör toimib ka, kuid selle jälg on sageli asjata lai.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 50)

(2) „Pitkien suorien viivojen piirtämiseen käytettiin aikaisemmin **nokilankoja**, nykyään kuivia värillisiä lankoja, “räpsyä”.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 50)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 2048583541; andmebaasi kantud 12.02.19, viimati muudetud 12.02.19

91. rihtlatt

1. *termin*: et: rihtlatt

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: rihtlati, rihtlatti

6. *teiskeelsed vasted*: fi: linjalauta

7. *teiskeelsed allikad*: fi: (Aaltonen, Parts 2013, lk 50)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus)

9. *näitelauseid*:

(1) „Pikkade joonte joonistamiseks võib kasutada **rihtlatti**“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 50)

(2) „Pitkien viivojen piirtämiseen voidaan käyttää **linjalautaa**.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 50)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

92. justeerimisjoon

1. *termin*: et: justeerimisjoon

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: justeerimisjoone, justeerimisjoont

tegusõna: justeerima

teo- ja tegijanimi: justeerimine, justeerija

6. *teiskeelsed vasted*: fi: justeerausviiva

7. *teiskeelsed allikad*: fi: (Aaltonen, Parts 2013, lk 47)

9. *näitelauseid*:

(1) „**Justeerimisjoon** võidakse joonistada lauale, mis kinnitatakse tugevale alusele kruvide või kiilude abil“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 47)

(2) „**Justeerausviiva** voidaan piirtää lautaan, joka kiinnitetään tukevaan alustaan ruuveilla tai kiiloja apuna käyttäen.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 47)

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: justeerima tehn mõõte-, kontroll- v. optikaseadet täpselt välja reguleerima; tootele täpseid mõõtmelid andma

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

92. v i n k e l (nurgik)

1. *termin*: et: vinkel

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: vinkli, vinklit

4. *selgitus*: täisnurkne nurgamõõdik

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: nurgik, nurklaud, vinkelraud

6. *teiskeelsed vasted*: en: carpenter's square, framing square; sv: vinkelrät; fi: suorakulma; ru: угольник *m.* ('nurklaud, nurgik')

7. *teiskeelsed allikad*: en, sv, fi: (Parts 2008, nr 271); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

10. märkused, kommentaarid:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 271 vinkel, vinkelraud (carpenter's square, framing square; suorakulma; vinkelrät)

ÕS 2018: **vinkel** oskuskeeles täpsemad (täis)nurk; nurgik.

EKSS: **nurgik** (1) täisnurkne nurgamõõdik; vinkel, nurklaud. *Müüriladumisel on vaja vaaderpassi, rihtlatti ja nurgikut.* (2) nurgaraud vm. nurgakaitse; mingi nurkmise detail. Metallist nurgikutega puitkonteinerid. Muhvid, kolmikud, nurgikud jt. toruliitmikud.

11. terminoloogikomisjoni otsus: puudub

13. terminibaasis <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID:* /1750554303; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 26.02.19

94. miiuvinkel

1. termin: et: miiuvinkel

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. muutevormid (*omast., osast.*): miiuvinkli, miiuvinklit

3. definitsioon: Miiuvinkel ehk miiunurgik on reguleeritava keelega nurgamõõdik.

4. selgitus: kasutatakse nt kalasabatapi tegemisel

5. sünonüümid *jm paralleelsed keelendid*: miiu, miiunurgik (EKSS)

6. teiskeelsed *vasted*: en: adjustable protractor; de: Schmiege *f.*; sv: smyginkel; fi: kulmamuisti; ru: малка *f.*

7. teiskeelsed *allikad*: en, sv, fi: (Parts 2008, nr 123); de: (SksES, lk 1045); ru: (EVS)

8. liigitus (*käsitöötetehnika või -valdkond*): palkehitus, (ehitus)

9. näitelauseid:

(1) „**Miiuvinklit** võib kasutada näiteks kalasabatapi voolimisel. Kasutada on seadistatavaid metallist **miiuvinkleid**, kuid mitte-reguleeritava võib valmistada näiteks vineerist.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 49)

(2) „**Kulmamuistia** voidaan käyttää esimerkiksi lohenpyrstönurkkaa veistettäessä. Käytettävissä on säädettäviä metallisia **kulmamuisteja** tai sellaisen voi tehdä kiinteäksi esimerkiksi vanerista.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 49)

10. märkused, kommentaarid:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 123 miiu, miiuvinkel (adjustable protractor; kulmamuisti; smyginkel)

11. terminoloogikomisjoni otsus: puudub

12. foto või joonis:

Sarika tapi kontrollimine miiuvinkliga
joonistanud Juha-Sven Korhonen
(Parts, Aaltonen 2017, lk 49 joonis 51)

13. terminibaasis <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID:* 1917184604; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 13.02.19

PALKEHITUSE TERMINEID

95. raiuma

1. *termin*: et: raiuma (*teigusõna*)
allikas: „Eesti rahvapärane puutööndus“
2. *muutevormid* (*da-infin.*, *ains. I pööre olevikus ja lihtminevikus*): raiuda, raiun, raiusin
teo- ja tegijanimi: raiumine, raiuja (raidur, nt kiviraidur, puuraidur ametinimetuseks)
3. *definiitsioon*: Raiuma on terava riistaga hrl. tükeldades, osadeks, katki tehes (pidevalt) lõõma.
4. *selgitus*: kui raiutakse puitu, siis *laastud* lendavad
6. *teiskeelsed vasted*: en: to chop; de: hauen; sv: att slå; fi: hakata; ru: рубить
7. *teiskeelsed allikad*: en: (IES, lk 723); de: (SksES, lk 538); sv: (dict.cc); fi: (ESmS); ru: (EVS)
8. *liigitus* (*käsitöötehnika või -valdkond*): puidukäsitöö
9. *näitelauseid*: „Taoliste kitsa labaga kirvestega **raiutakse** Karjalas kohati tänaseni aukusid väravapostidesse.“ (Viires 1960, lk 31)
„Et tappe välja **raiudes** saavutada piisavalt tõhus lõök, on vaja raskemat ja laiemat tera. (Parts, Aaltonen 2017, lk 23)
10. *märkused, kommentaarid*: x
ÕS: **raiuma**. Raius jässe augu. Mehed läksid metsa puid raiuma. Marmorist (välja) raiutud kuju. Raiub tuld (tulerauaga). Maja raiuti üles. Raius kõhida. Raiuv rütm. Raiub mulle vastu (nagu rauda) (vaidleb vastu). Raiumiskirves, raiumispuru.
terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

96. töökirves

1. *termin*: et: töökirves
allikas: „Eesti rahvapärane puutööndus“, „Palgitöö käsiraamat“
2. *muutevormid* (*omast., osast.*): töökirve, töökirvest
3. *definiitsioon*: Töökirves on universaalse otstarbega puutöökirves.
6. *teiskeelsed vasted*: fi: työkirves
7. *teiskeelsed allikad*: fi: (Aaltonen, Parts 2013, lk 21)
8. *liigitus* (*käsitöötehnika või -valdkond*): puidukäsitöö, palkehitus
9. *näitelauseid*:
 - (1) „Eesti (...) **töökirves** kuulub lühikese silmaga lõuata kirveste liiki.“ (Viires 1960, lk 26)
 - (2) „Palkehitustöös kasutatav kirve valik kujuneb vastavalt kasutusotstarbele, kasutaja eelistustele, kirveste kättesaadavusele ja kultuuripiirkonnale. Palkehituses kasutatakse näiteks langetuskirvest, **töökirvest** ja tahumiskirvest.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 22)
10. *märkused, kommentaarid*:
 - (1) Raamatus pidasin silmas kõige universaalsemat kirvest, mis sobib ka muudeks puutöödeks hästi, aga üldjuhul mitte kõige paremini lõhkumiseks, ja mis pole otseselt kohandatud ühegi spetsiifilisema töö jaoks, nagu üks või teine tahumistehnika, langetamine vms. Ei oska öelda, kas vajab terminologiseerimist. (P.-K. Parts 08.06.18)
 - (2) See on ka maitse küsimus. Mõni kasutab nt väga väikest kirvest. Milline on parim töökirves, selle üle kakeldakse, mitte ei vaield. (P.-K. Parts 11.06.18) – Saan aru, et põhiomaduseks on siis (maitsekohane) universaalsus. (M.-L. Jaanus 11.06.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (11.06.18)

12. *foto või joonis*:

Töökirved
joonistanud Juha-Sven Korhonen
(Parts, Aaltonen 2017, lk 21 joonis 13)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 2035274377;
andmebaasi kantud 24.01.19

97. langetama

1. *termin*: et: langetama

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (da-infin., ains. I pööre olevikus ja lihtmin.)*: langetada, langetan, langetasin

teo- ja tegijanimi: langetamine, langetaja

3. *definiitsioon*: Langetama on puid maha võtma.

6. *teiskeelsed vasted*: en: to fell; sv: fälla; fi: kaataa; ru: валить

7. *teiskeelsed allikad*: en, sv, fi: (Parts 2008, nr 97); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: palkehitus, (metsandus)

9. *näitelauseid*:

(1) „Puid **langetades** ja järgates või tolmuse materjaliga kokku puutudes, näiteks restaureerimistöodel, õlivoolu hulka lisatakse.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 68)

(2) „Puita **kaadettaessa** ja katkottaessa tai pölyisen materiaalin kanssa toimiessa esimerkiksi restaurointitöissä öljynsyötön määrää lisätään.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 68)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 97 langetama (fell; kaataa; fälla)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1811452017;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 12.02.19

98. langetuskiil

1. *termin*: et: langetuskiil

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: langetuskiilu, langetuskiilu

6. *teiskeelsed vasted*: en: felling wedge; sv: fällkil; fi: kaatokiila; ru: валочный клин *m.*

7. *teiskeelsed allikad*: en, sv, fi: (Parts 2008, nr 98); ru: (EVS *sub* langetus+, kiil)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: palkehitus, (metsandus)

9. *näitelauseid*: „Metsuri langetuslabida **langetuskiilu** või sõrga võib kasutada ka tappide saetud klotside lahti väänamisel.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 54)

10. märkused, kommentaarid:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 98 langetuskiil (felling wedge; kaatokiila; fällkil)

11. terminoloogiakomisjoni otsus: puudub

13. terminibaasis <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1197928045; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 13.02.19

99. langetuslabidas

1. termin: et: langetuslabidas

allikas: „Palgitöö käsiraamat“, „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. muutevormid (*omast., osast.*): langetuslabida, langetuslabidat

6. teiskeelsed *vasted*: en: breaking bar, peavy; sv: fälljärn; fi: kaatorauta, vääntörauta

langetushark mets [лесо]валочная вилка (EVS)

7. teiskeelsed *allikad*: (Parts 2008, nr 99)

8. liigitus (*käsitöötetehnika või -valdkond*): palkehitus, (metsandus)

9. näitelaused: „Metsuri pika varrega, konksuga varustatud **langetuslabidas** teeb ümarpalkide keeramise ja oma kohalt tapist ära keeramise lihtsamaks.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 54)

10. märkused, kommentaarid:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 99 langetuslabidas (breaking bar, peavy; kaatorauta; fälljärn)

11. terminoloogiakomisjoni otsus: puudub

12. foto või joonis:

Metsuri langetuslabidas

(Parts, Aaltonen 2017, lk 53 joonis 58)

joonistanud Juha-Sven Korhonen

(Parts, Aaltonen 2017, lk 54 joonis 59)

joonistanud Juha-Sven Korhonen

13. terminibaasis <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1015421451; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 13.02.19

100. langetuskirves

1. termin: et: langetuskirves

allikas: „Palgitöö käsiraamat“, „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. muutevormid (*omast., osast.*): langetuskirve, langetuskirvest

3. *definitsioon*: Langetuskirves on suhteliselt õhukese ja laia teraga kirves, mis on mõeldud põhiliselt puude langetamiseks, järkamiseks ja okste laasimiseks.

4. *selgitus*: Tera on lõhkumiskirve omast laiema ja õhem.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: metsatöökirves, metsamehekirves

6. *teiskeelsed vasted*: en: logging axe, felling axe; de: Fällaxt *f.*; fi: kaatokirves; ru: лесорубный топор, лесосечный топор *m.*

7. *teiskeelsed allikad*: en: (KTK, dict.cc); de: (dict.cc); fi: (KTK); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: palkehitus, (metsandus)

9. *näitelaused*: „Mitmed vanad **langetuskirved** sobivad näiteks tappide jämedamaks tahumiseks.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 22)

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Kas suhteliselt õhukese ja laia teraga või lihtsalt laia teraga? (H. Plado 11.06.18) – Suhteliselt õhuke, suhteliselt lai. Võib ka öelda, mispärast. (P.-K. Parts 11.06.18) – Pole vaja. (H. Plado 11.06.18)

(2) Metsamehekirves või metsamehe kirves? (M.-L. Jaanus 11.06.18) – See võib kuuluda ka firmale, mitte mehele. (P.-K. Parts 11.06.18) – See on ikka kirve liik. Kõik kokku. (H. Plado 11.06.18) – Kui sõna on väga pikk, siis võib ka lahku kirjutada. (P.-K. Parts 11.06.18) – No ei ole nii pikk. (H. Plado 11.06.18) – Allmaaraudteejaamaülem. (P.-K. Parts 11.06.18)

(3) *Logging axe* võib küll panna ingliskeelseks vasteks. *Logging* on metsatöö. Palgindamine. (P.-K. Parts 11.06.18) – dict.cc andis muu vaste *felling axe*, de: *Fällaxt f.*, mille kohta käivad pildid internetis lubasid arvata, et riista kasutatakse langetamisel ja järkamisel. (M.-L. Jaanus 11.06.18)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (11.06.18)

12. *foto või joonis*:

Langetuskirves
joonistanud Juha-Sven Korhonen
(Parts, Aaltonen 2017, lk 22 joonis 15)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: /1648295409; andmebaasi kantud 24.01.19

101. j ä r k a m a

1. *termin*: et: järkama (*teigusõna*)

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (da-infin., ains. I pööre olevikus ja lihtminevikus)*: järgata, järkan, järkasin

teo- ja tegijanimi: järkamine, järkaja

3. *definitsioon*: Järkama on palke tükeldama, üldjuhul mõõdu järgi.

6. *teiskeelsed vasted*: en: to buck; fi: pätkittää; ru: раскряжёвывать

järkama: (puutüve tükeldamiseks saagima) раскряжёвывать (EVS)

7. *teiskeelsed allikad*: en, fi: (Parts 2008, nr 29); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: palkehitus, (metsandus)

9. *näitelaused*: „Enne **järkamist** tõstetakse palk aluspuudele. Palki järgates peab arvestama sellega, kuidas palk maa peale või alustele toetub.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 91)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 29 järkama (buck, pätkittää)

ÕS: *järkama* puutüve tükkideks lõikama

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1999984655;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 30.01.19

102. k o o n e

1. *termin*: et: koone

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: koonde, koonet

3. *definiitsioon*: Koone on puu tüve peenenemine ladva poole. (EVS)

6. *teiskeelsed vasted*: en: taper; sv: konformig; fi: kartiokkuus; ru: cōer m.

7. *teiskeelsed allikad*: en, sv, fi: (Parts 2008, nr 71); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: palkehitus, (metsandus)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 71 koone (taper; kartiokkuus; konformig).

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1621509054;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 12.02.19

103. k l u p p

1. *termin*: et: klupp

allikas: „Palgitöö käsiraamat“, „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: klupi, kluppi

3. *definiitsioon*: Klupp on vahend puude ja palkide läbimõõdu mõõtmiseks.

4. *selgitus*: saab puitmaterjali läbimõõdud kiiresti kirja panna ja palkide keskpunktid märkida

6. *teiskeelsed vasted*: en: caliper; sv: timmerklave; fi: mittasakset; ru: мерная вилка f.

7. *teiskeelsed allikad*: en, sv, fi: (Parts 2008, nr 66); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: palkehitus, (metsandus)

9. *näitelaused*: „**Klupiga** mõõdetakse palkide läbimõõtu peamiselt metsas. Ehitusobjektile saab **klupiga** kasutatava puitmaterjali läbimõõdud kiiresti kirja panna ja palkide keskpunktid märkida.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 50)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 66 klupp (caliper; mittasakset; timmerklave)

ÕS 2018: **klupp** tehn keermelõikamisriist; mets vahend puude läbimõõdu mõõtmiseks

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub

12. *foto või joonis*:

Klupp

joonistanud Juha-Sven Korhonen

(Parts, Aaltonen 2017, lk 50 joonis 53)

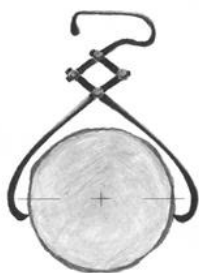
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1973859849;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 11.02.19

104. kluppima

1. *termin*: et: kluppima (*teigusõna*)
allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“
2. *muutevormid* (*da-infīn.*, *ains. I pööre olevikus ja lihtminevikus*): kluppida, klupin, kluppisin
teo- ja tegijanimi: kluppimine, kluppija
3. *definiitsioon*: Kluppima on klupiga puude läbimõõtu mõõtma. (ÕS)
6. *teiskeelsed vasted*: en: to count, to tally
7. *teiskeelsed allikad*: (Parts 2008, nr 67)
8. *liigitus* (*käsitööt tehnika või -valdkond*): palkehitus, (metsandus)
10. *märkused, kommentaarid*:
„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 67 kluppima (count, tally).
ÕS 2018: **kluppima** mets puude läbimõõtu mõõtma. *Klupib puid.*
11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1945604891;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 11.02.19

105. palgihaarats

1. *termin*: et: palgihaarats
allikas: „Palgitöö käsiraamat“, „Palkehitaja lühisõnaraamat“
2. *muutevormid* (*omast.*, *osast.*): palgihaaratsi, palgihaaratsit
3. *definiitsioon*: Palkide ümberpaigutamiseks ja tõstmiseks kasutatav palkehitusvahend.
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: palgihaaratsid *pl.*
6. *teiskeelsed vasted*: en: (lifting) tong; sv: timmersax; fi: tukkisakset
7. *teiskeelsed allikad*: (Parts 2008, nr 148)
8. *liigitus* (*käsitööt tehnika või -valdkond*): palkehitus
9. *näitelaused*: „Palkide ümberpaigutamiseks ja tõstmiseks kasutatakse **palgihaaratseid**. On olemas sepi-tatud ja rauast lõigatud, ühe- ja kahekäe **palgihaaratseid**. On olemas sepi-tatud ja rauast lõigatud, ühe- ja kahekäe **palgihaaratseid**.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 56)
10. *märkused, kommentaarid*:
„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 148 palgihaaratsid ((lifting) tong; tukkisakset; timmersax)
11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub
12. *foto või joonis*:

Palgihaaratsi teravikud
peavad ulatuma palgi jämedamast kohast üle.
(Parts, Aaltonen 2017, lk 56 joonis 65)
joonistanud Juha-Sven Korhonen

Palgihaarats
(Parts, Aaltonen 2017, lk 55 joonis 64)
joonistanud Juha-Sven Korhonen

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1268836329;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 13.02.19

106. palgilift

1. *termin*: et: palgilift

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: palgilifti, palgilifti

4. *selgitus*: Nende tõsteseadmetega võib tõsta palgid paari meetri kõrgusele, ja neid seadmeid kasutatakse paarikaupa. (Parts, Aaltonen 2017, lk 73)

6. *teiskeelsed vasted*: fi: hirsinostin

nostin: tõstuk (SmES)

7. *teiskeelsed allikad*: (Aaltonen, Parts 2013, lk 73)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelauseid*:

(1) „Tõstmiseks võib kasutada ka **palgilifte**, mille puhul kasutatakse käsijõul trosse.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 73)

(2) Nostamiseen voidaan käyttää myös **hirsinostimia**, jotka toimivat vaijerilla ja niitä käytetään käsivoimin. Näillä nostureilla voidaan nostaa hirret parin metrin korkeuteen ja niitä käytetään pareittain. (Aaltonen, Parts 2013, lk 73)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

107. palgikäru

1. *termin*: et: palgikäru

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: palgikäru, palgikäru

4. *selgitus*: palgi transportimise vahend, mille vedamisega tuleb toime ka üks inimene

6. *teiskeelsed vasted*: fi: hirsikärryt

7. *teiskeelsed allikad*: (Aaltonen, Parts 2013, lk 80)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelauseid*:

(1) „**Palgikäru** on tõstmiseks ja liigutamiseks valmis: pöörleva võlli peal on metallkast paigaldatud lamava palgi peale; konks lukustab palgi kastile. Kangist väänates keeratakse käru transpordiasendisse.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 80)

(2) „**Hirsikärryt** valmiina nostoon ja siirtoon: pyörivällä akselilla on metallilaatikko sijoitettu makaavaan hirteen; koukku lukitsee hirren laatikkoon.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 80)

12. *foto või joonis*:

Palk on kinnitatud käruga tasakaalu keskpunkti, koorma hea juhitevus saavutatakse hoides palgi otsast terava palgihaaratsiga kinni.

(Parts, Aaltonen 2017, lk 78 joonis 76)

joonistanud Juha-Sven Korhonen

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub;

terminibaasist puudub

108. laasima

1. *termin*: et: laasima (*teigusõna*)
allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“
2. *muutevormid* (*da-infīn.*, *ains. I pööre olevikus ja lihtminevikus*): laasida, laasin, laasisin
teo- ja tegijanimi: laasimine, laasija
3. *definiitsioon*: Laasima on langetatud puu tüvelt oksa eemaldama.
6. *teiskeelsed vasted*: en: to lop of branches from a tree; to prune, to trim; sv: kvista; fi: karsia;
ru: обрубать
to prune: kärpima, tagasi lõikama; *to trim*: trimmima, kärpima (IES)
7. *teiskeelsed allikad*: en: (EIS, lk 395; Parts 2008, nr 89); sv, fi: (Parts 2008, nr 89); ru: (EVS)
8. *liigitus* (*käsitöötehnika või -valdkond*): palkehitus, (metsandus)
9. *näitelaused*: „Langetuskirves on mõeldud põhiliselt puude langetamiseks ja okste laasimiseks.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 22)
10. *märkused, kommentaarid*:
„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 89 laasima (*prune, trim; karsia; kvista*)
11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub
12. *foto või joonis*:
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1983684081;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 30.01.19

109. laasimiskirves

1. *termin*: et: laasimiskirves
allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“
2. *muutevormid* (*omast., osast.*): laasimiskirve, laasimiskirvest
4. *selgitus*: vt ka *langetuskirves* (Lisa 7, nr 100)
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: laaskirves (ÕS 2018)
6. *teiskeelsed vasted*: en: pruning iron; ru: сучкорубный топор
7. *teiskeelsed allikad*: en: (EIS, lk 395); ru: (VES)
8. *liigitus* (*käsitöötehnika või -valdkond*): palkehitus
10. *märkused, kommentaarid*:
(1) Praegu on *laasimiskirves langetuskirve* sünonüümina (kollase tähistusega) terminibaasis.
11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1648295409;
andmebaasi kantud *langetuskirve* sünonüümina 29.05.17, viimati muudetud 24.01.19

110. metsamaterjal

1. *termin*: et: metsamaterjal
allikas: KTK
2. *muutevormid* (*omast., osast.*): metsamaterjali, metsamaterjali
4. *selgitus*: ehitusmaterjalina, tööstuse toorainena või kütusena kasutatav puit
6. *teiskeelsed vasted*: fi: puutavara; ru: лес, лесоматериал, лесной материал

7. *teiskeelsed allikad*: fi: (ESmS); ru: (EVS)
 8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, metsandus)
 10. *märkused, kommentaarid*: vt ka *saematerjal* (Lisa 7, nr 159)
terminoloogiamisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

111. koorima

1. *termin*: et: (palki) koorima (*tepusõna*)
allikas: „Palgitöö käsiraamat“, „Palkehitaja lühisõnaraamat“
 2. *muutetvormid (da-inf., ains. I pööre olevikus ja lihtminevikus)*: koorida, koorin, koorisin
teo- ja tegijanimi: koorimine, koorija
 3. *definiitsioon*: (Palki) koorima on langetatud ja laasitud puutüvelt puukoort eemaldama.
 6. *teiskeelsed vasted*: en: to bark; sv: barkspade; fi: kuoria; ru: окорять, обдирать
puid koorima: окорять/окорить деревья, обдирать/ободрать кору с деревьев (EVS)
 7. *teiskeelsed allikad*: en, sv: (Parts 2008, nr 73); fi: (Aaltonen, Parts 2013, lk 28); ru: (EVS)
 8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö, palkehitus
 9. *näitelaused*:
 (1) „Puud **kooritakse** kas täiesti puhtaks või jäetakse osaliselt õhukese koore alla, või siis tehakse lõplik **koorimine** alles hiljem.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 29)
 (2) „Petkele on suhteelisen vaatimaton tukin työstökorkeuden suhteen ja yleensä sillä **kuoritaan** ristiin toisen tukin päällä tai jopa maassa olevaa tukkia, mutta mukavampaa on **kuoria** maahan kaivettujen pölkypukkien päälle korotettuja hirsä.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 28)
 10. *märkused, kommentaarid*:
 „Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 73 koorima (bark; kuoria; barkspade).
 11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub
 12. *foto või joonis*: „Koorimisraud on suhteliselt vähenõudlik palgi töötlemiskõrguse suhtes ja tavaliselt **kooritakse** sellega kahe ristiva aluspalgi peale asetatud või isegi maas lamavat palki, kuid mugavam on **koorida** näiteks maasse kaevatud härgpakkude peale tõstetud palke“.
 (Parts, Aaltonen 2017, lk 28 joonis 25)
 joonistanud Juha-Sven Korhonen

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1384366459;
 andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 12.02.19

112. must koorimine

1. *termin*: et: must koorimine
allikas: KTK (P.-L. Parts 11.06.18)
 2. *muutetvormid (omast., osast.)*: musta koorimise, musta koorimist

3. *definitioon*: Must koorimine on palkide ehitamiseks ettevalmistamise viis, mille puhul eemaldatakse koorest piisavalt, et tagada kuivamine ja kahjurikindlus kuivamisperioodil.

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

terminoloogikomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

113. puhas koorimine

1. *termin*: et: puhas koorimine

allikas: KTK (P.-K. Parts 11.06.18)

2. *muutevormid (omast., osast.)*: puhta koorimise, puhast koorimist

3. *definitioon*: Puhas koorimine on palkide ehitamiseks ettevalmistamise viis, mille puhul eemaldatakse kogu koor ja eelistatult ka viimase aasta juurdekasv eesmärgiga tagada ilmastikukindel, esteetiline ja (pliiatsi)märgeteks sobiv pind.

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

terminoloogikomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

114. puukoor

1. *termin*: et: puukoor

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: puukoore, puukoort

3. *definitioon*: Puukoor on puutüve kergesti eralduv pindmine kiht. (EKSS)

6. *teiskeelsed vasted*: en: (tree) bark; de: Baumrinde *f.*; sv: bark; fi: parkki, puunkuori; ru: кора *f.*, кора дерева

7. *teiskeelsed allikad*: en, sv: (Parts 2008, nr 72); fi: (Parts 2008, nr 72, SmES); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus, (metsandus)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 72 koor (bark; parkki; bark)

EKSS: *puukoor* puutüve kergesti eralduv pindmine kiht. *Krobeline, sile, lahti lõõnud, vigastatud, pruu, hallikas puukoor. Nõude valmistamiseks kasutati ennevanasti kasetohtu ja muud puukoort. (...)*

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub

12. *terminibaasist* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 2082446178; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 12.02.19

115. kiin

1. *termin*: et: kiin

allikas: „Eesti rahvapärane puutööndus“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: kiini, kiini

4. *selgitus*: kasutuselt kirvele sarnane tööriist, mis näeb noa moodi välja

6. *teiskeelsed vasted*: en: chopping knife, shopper; fi: vesuri, kassara; ru: косарь *m.*

7. *teiskeelsed allikad*: en: (EIS, lk 278); fi: (ESmS); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö

9. näitelauseid:

(1) „**Kiini** on tarvitatud peenemate puude ja halgude raiumiseks ja kase lõmmust peeru lõhastamiseks.“ (Viires 1960, lk 47)

(2) „**Kiinid** on harilikult varustatud varreputkega ja nende 15–30 cm pikkune tera lõpeb eesotsas tera tasapinnast allapoole ulatuva nokaga.“ (*ibid.*)

10. märkused, kommentaarid:

EKSS: **kiin** suurt nuga meenutav terariist võsa ja hagude raiumiseks ning peergude kiskumiseks. terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; **terminibaasist** puudub

116. koorimisraud

1. **termin:** et: koorimisraud

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. **muutevormid (omast., osast.):** koorimisraua, koorimisrauda

3. **definitsioon:** Koorimisraud on pika varrega peitli tööpõhimõttega tööriist, mida kasutatakse palkide koorimiseks.

4. **selgitus:** Tüpoloogiliselt peitli sugulane, töötatakse püstises asendis tõukavate liigutustega. Enamasti varustatud pootshaakidelt tuntud konksuga, mille abil saab kummardamata palke pöörata ja nihutada. Teritusnurk pigem väike 18–20(25)°. Mitte segi ajada (palgi)liimeistriga!

6. **teiskeelsed vasted:** en: peeling spud; sv: stockvarv; fi: petkele; ru: окорочная лопата *f.*

liimeister: двуручный струг; **voolmed:** скобель *m.* (Viires 1960, lk 288)

7. **teiskeelsed allikad:** en, sv, fi: (Parts 2008, nr 74); ru: (EVS)

8. **liigitus (käsitöötehnika või -valdkond):** palkehitus

9. **näitelauseid:** „**Koorimisrauast** võetakse kinni pealthoidega käed õlgade laiusel.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 29)

10. märkused, kommentaarid:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 74 koorimisraud (peeling spud; petkele; stockvarv)

11. **terminoloogiakomisjoni otsus:** puudub

12. **foto või joonis:** vt ka **voolimisraud** (Lisa 7, nr 121)

13. **terminibaasis** <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> **concept ID:** 1981647407; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 12.03.19

117. koorimis- ja voolimispukk (pukk)

1. **termin:** et: pukk

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. **muutevormid (omast., osast.):** puki, pukki

6. **teiskeelsed vasted:** fi: veistopenkki, kuorintapukki; ru: треножник *m*, станок *m*.

треножник m.: kolmjalg (VES); **saepukk:** козлы *pl.* (EVS)

7. **teiskeelsed allikad:** fi: (Aaltonen, Parts 2013, lk 40, 82); ru: (EVS, VES)

8. **liigitus (käsitöötehnika või -valdkond):** palkehitus

9. näitelauseid:

(1) „Töö efektiivsus tõuseb, kui **voolimispukid** on mõõtudelt kasutajale parajaks tehtud, nii et masinat käest laskmata saaks koorida palke seeriatena.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 40)

- (2) „Työtehoa lisää, kun **veistopenkit** on mitoitettu käyttäjän mukaan ja voidaan kuoria sarjana useita tukkien pintoja konetta jatkuvasti käsistä laskematta.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 40)
- (3) „Ruumi peab varuma ka **koorimispaakkudele**, palkide laiali laotamisele ja erinevatele transportidele ja tõstmisele.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 82)
- (4) „Tilaa on jätettävä myös **kuorintapukeille**, hirsien levitykseen ja erilaisille kuljetuksille ja nostoille.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 82)

12. foto või joonis:

Traditsiooniline kolme jalaga **pukipaar**, mida kasutatakse põhiliselt liimeistriga koorimisel.
joonistanud Juha-Sven Korhonen
(Parts, Aaltonen 2017, lk 82 joonis 81)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

118. härgpakk

1. *termin:* et: härgpakk

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.):* härgpaku, härgpakku

3. *definiitsioon:* Härgpakk on palkide töötlemisalusena kasutatav tugipukk, mis moodustub püsti asetatud paku sisse kolmnurkse sälgu moodustamisel.

4. *selgitus:* kasutatakse üldiselt paarikaupa, töödeldav palk asetatakse rõhtsalt kummagi paku sälgu sisse

6. *teiskeelsed vasted:* fi: pölkkybukki

7. *teiskeelsed allikad:* (Aaltonen, Parts 20013, lk 81)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond):* palkehitus

9. *näitelauseid:* „Tavalisem pakumudel on **härgpakk**, millesse saetakse kasutatavate palkide jämedusele vastav V-kujuline lõige ja ümbertõstmise kergendamiseks võib paku külgedesse kinnitada tõsterihma.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 80)

12. foto või joonis:

Traditsioonilised puki mudelid:
härgpakk ja nelja jalaga puupukk
joonistanud Juha-Sven Korhonen
(Parts, Aaltonen 2017, lk 81 joonis 80)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

119. koorimisseade

1. *termin:* et: koorimisseade

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.):* koorimisseade, koorimisseadme

3. *definiitsioon:* Koorimisseade on mootortöövahendi spetsiifiline lisatarvik voolimistöõde tegemiseks palkehitus.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: koorimisseade palkehitajale

6. *teiskeelsed vasted*: fi: kuorintaväline Vuolu-Kalle

7. *teiskeelsed allikad*: (Aaltonen, Parts 2013, lk 40)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelauseid*:

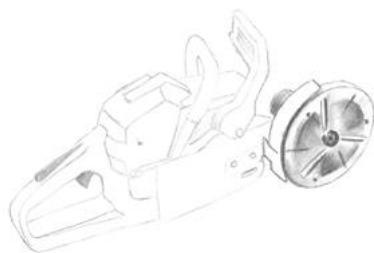
(1) „**Koorimisseadmega** koorimine toimub esmajoones paremalt vasakule ja Vuolu-Villega vasakult paremale“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 40)

(3) „**Vuolu-Kallella** kuorimine tapahtuu ensisijaisesti oikealta vasemmalle ja Vuolu-Villellä vasemmalta oikealle.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 40)

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Mis on spetsiifiline tööriist? (M.-L. Jaanus 11.06.18) – Kohe näitan. Siin on relaka või mootorsae otsa pandud ketas. Ühed kettad on voolimiseks, teised koorimiseks. Üks nendest on Vuolu-Ville ja teine Vuolu-Kalle. Vuolu-Ville metallketas on kergelt kumer ja sealt ulatuvad veel kumerad terad välja, et ta võtaks sügavamalt, et sellega saaks voolida, teha liimeistri tööd. See on spetsiifiline. Seda mujal ei kasutata kui palkehituses. (P.-K. Parts 11.06.18)

12. *foto või joonis*:

Vuolu-Kalle

joonistanud Juha-Sven Korhonen

(Parts, Aaltonen 2017, lk 40 joonis 40)

Vuolu-Kallega töötamine
joonistanud Juha-Sven Korhonen
(Parts, Aaltonen 2017, lk 40 joonis 41)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

120. voolimisseade

1. *termin*: et: voolimisseade

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: voolimisseade, voolimisseadme

3. *definitsioon*: Voolimisseade on mootortöövahendi spetsiifiline lisatarvik voolimistööde tegemiseks palkehituses.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: voolimisseade, ketasvoolimisseade

6. *teiskeelsed vasted*: fi: Vuolu-Ville

7. *teiskeelsed allikad*: (Aaltonen, Parts 2013, lk 40)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: palkehitus

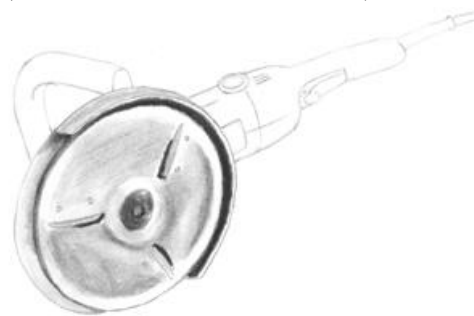
9. *näitelauseid*:

(1) „Parajal voolimispukil jääb palgi ülemine pind veidi põlvest kõrgemale. Liimeistri ja **voolimisseadmega** töötamisel on vaja kõrgemaid pukke.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 80)

(2) „Lauged kaared võib mootorsae **ketasvoolimisseadmega** viimistleda, kuid siis tuleb jälgida terade pöörlemissuunda, et terad puitu rebima ei hakkaks. (Parts, Aaltonen 2017, lk 94)

12. *foto või joonis*:

Vuolu-Ville
joonistanud Juha-Sven Korhonen
(Parts, Aaltonen 2017, lk 40 joonis 40)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub;

terminibaasist puudub

121. *voolimisraud*

1. *termin*: et: voolimisraud

allikas: „Palgitöö käsiraamat“, „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: voolimisraua, voolimisrauda

3. *definitsioon*: Voolimisraud on pika varrega vestmispeitlite tööpõhimõttega tööriist, mida kasutatakse palgitahkude viimistlemiseks, mootorsaejälgede eemaldamiseks või tagumiskirve lõikejälje matkimiseks.

4. *selgitus*: Tüpoloogiliselt peitli sugulane, töötatakse püstises asendis tõukavate liigutustega. Teritusnurk pigem väike 18–20(25)°. Eestis ja ka mujal pigem uus tööriist, mille kasutuseletulekut on paljuski motiveerinud soov kirvega tahutud pindu matkida.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: Mitte segi ajada liimeistritega!

6. *teiskeelsed vasted*: en: scarf slick; sv: bilstamp; fi: piilupetkele; ru: окорочная лопата *f.*, скобель *m.*, струг *m.*, [*liimeister*: скобель, двуручный струг (EVS)]

7. *teiskeelsed allikad*: en, sv, fi: (Parts 2008, nr 273); ru: (EVS, VES)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelauseid*: „**Voolimisrauda** kasutatakse näiteks tappide palede kaarjate pindade viimistlemiseks ja tahumispinna voolimiseks palkidele valmis vahelae või lae lähedasel pinnal.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 28)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 273 voolimisraud (scarf slick; piilupetkele; bilstamp).

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (11.06.18)

12. *foto või joonis*:

Voolimisraud ja koorimisraud
joonistanud Juha-Sven Korhonen
(Parts, Aaltonen 2017, lk 28 joonis 23)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1936523368;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 26.02.19

122. vestma

1. termin: et: vestma (*teigusõna*)

allikas: „Palgitöö käsiraamat“, „Eesti rahvapärane puutööndus“

2. muutevormid (*da-infīn., ains. I pööre olevikus ja lihtminevikus*): vesta, vestan, vestsin
teo- ja tegijanimi: vestmine, vestja

3. definitsioon: Vestma on terariistaga lõigates puitu vms materjali voolima.

4. *selgitus:* Kirvega vestes lõigatakse või siis raiutakse nõrgapoolsete kiirete liigutustega.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid:* voolima (voolida, voolin; voolimine, voolija)

6. *teiskeelsed vasted:* en: shave; fi: vuolla, veistää; ru: резать ('puud lõikuma', 'nikerdama'),
вырезать ('puud voolima, 'nikerdama'); обтесать

fi: *teonimi* veistäminen (ESmS)

lauad vesteti kirvega siledaks: доски обтесали топором

скоблить, строгать: (voolmetega) voolima (Viires 1960, lk 288)

7. *teiskeelsed allikad:* en, fi: (KTK); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond):* puidukäsitöö

9. näitelauseid:

(1) „Niisugust väikest kirvest on osalt kasutatud ka **vestmiseks**, tavaliselt aga on vestmiskirved mõnevõrra suuremad.“ (Viires 1960, lk 31)

10. märkused, kommentaarid:

EKSS: **voolima** noa vm. terariista abil puust vm. materjalist laaste eemaldama (materjalile mingit kuju andes, pinda siludes); sel viisil midagi valmistama; (puud) lõikuma, vestma, nikerdama.

Sõnaveeb (*päritolu*): **voolima** põlissõna < soome vuolla 'voolida', saami vuollat 'hõõveldada, voolida', mansi wolt- 'kraapima'

(*naabersõnad*): savi voolima, plastiliini voolima, savist voolima

(1) Võib-olla peaksin sõnu sõõma ja parem sõna oleks „vestma“? „Voolimine“ on algselt plastiliste asjade vormimise sõna. (P.-K. Parts 08.06.18)

(2) A. Viiresel on voolimine ja vestmine eri terminid. (M.-L. Jaanus 30.01.19)

(3) Marja-Leena tõstatas telefonis voolimise küsimuse. Voolimine on nagu rohkem savi värk. Soomlased kasutavad tihtipeale ka vuolla, kuidas see eesti keeles peaks olema? Ma olen pakkunud „vestma“, aga see on hästi arhailine ja tänapäeva eesti keeles ei tajuta seda... Soomlastel on hirsiveistäminen, aga eesti keeles on „vestmine“ rohkem noaga tegemise asi. Eesti keeles vesteti muidugi ka kirvega ja tänapäeval ka mootorsaega. (P.-K. Parts 11.06.18) – EKSS ütleb, et voolima esimene tähendus on (...) nii, et miks mitte. Ja ÕS ütleb: (puud) lõikuma, nikerdama; (mingist ainest) vormima; triikima, masseerima. Voolib puulusikaid. Voolib savikikkaid, plastiliinist kujukesi. Voolib kaelasooni, rindealust. Voolija. „Voolima“ sobib küll. (H. Plado 11.06.18)

(4) Kuidas teile „vestma“ tundub suurte asjade tegemiseks? (P.-K. Parts 11.06.18) – See võiks sünonüüm olla. (T. Leemets 11.06.18) – Selline näide on ka olemas: „Lauad vesteti kirvega siledaks.“ (H. Plado 11.06.18)

(5) Kas liivapaberiga saab ka voolida? (M.-L. Jaanus 11.06.18) – Jaa. Voolitakse ka tänapäeval, nt relaka otsas on... soomekeelne vuolurauta, vuolukone jm asjad (P.-K. Parts 11.06.18)

(6) Kumb sõna terminiks jääb, kas „voolima“ või „vestma“? (M.-L. Jaanus 11.06.18) – Mina pakuks „vestma“ ja siis „voolima“ jääks sünonüümiks. See on mu keelehooldepoliitiline

kõhutunne. (P.-K. Parts 11.06.18) – Mina praegusel juhul ei oska soovitada. Minu meelest on need võrdselt head. (T. Leemets 11.06.18)

(7) Kui puitu voolitakse ehk vestetakse, siis puitu ei võeta massiivselt. Selliseid suuri tükke või klotse sealt ära ei võeta. Sealt tuleb hõövlilaastu taolisi laaste ja kirvega vestmine võib olla liigutuste poolest ka hõövli või peitli taoliselt tehtav. (P.-K. Parts 11.06.18)

(8) See on viimistlev tegevus (P.-K. Parts 11.06.18)

(9) Tundub, et A. Viires kasutab „vestma“ ja „voolima“ erinevalt: *kirvega vestma* ja *noaga voolima*. (M.-L. Jaanus 11.06.18)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (11.06.18)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1099137632; andmebaasi kantud 25.01.19

123. *vestmiskirves*

1. *termin*: et: vestmiskirves

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: vestmiskirve, vestmiskirvest

3. *definisioon*: Vestmiskirves on kirves, mida kasutatakse pigem viimistluseks ja mille puhul lõõgijõudu rakendatakse vähe.

4. *selgitus*: kasutatakse sarnaselt peitliga; nt Norra kirves, Vene kirves on vestmiskirve tüübid

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: voolimiskirves; puusepakirves, plotnikukirves, vene kirves (Viires 1960) osalised sünonüümid (?)

6. *teiskeelsed vasted*: fi: veistokirves

voolimis+ резной <резная, резное>, резальный <резальная, резальное> (EVS)

voolimisnuga резак (EVS)

puusepakirves плотничный топор (EVS)

7. *teiskeelsed allikad*: (Aaltonen, Parts 2013, lk 72)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelaused*:

(1) „**Vestmiskirves** on küünra pikkune ehk tera peopesas suunaga allapoole, vars piki kätt ja välisküljelt kaba küünarnuki tasemel.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 72)

(2) „**Veistokirveen** pituus on kyynärän mittainen eli terä kämmenessä alaspäin, varsi kättä pitkin ja ulkosivuitse ponsi kyynärpään tasalle.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 72)

(3) „Niisugust väikest kirvest on osalt kasutatud ka vestmiseks, tavaliselt aga on **vestmiskirved** mõnevõrra suuremad.“ (Viires 1960, lk 31)

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Minu meelest eesti keeles „vestmine“ on üldse noa jaoks taandunud ja „voolimiskirves“ võib mul olla fennism. (P.-K. Parts 11.06.18) – Aga need mõlemad olid ju suurema asja tegemise juures kasutuses, nii „voolima“ kui ka „vestma“. (H. Plado 11.06.18) – Mulle tundub, et mõlemad on õiged. Küsimus on keelekasutajas. (M.-L. Jaanus 11.06.18)

(2) Ma olen näinud mõnda meest, kelle tööriistakastis on selline kirves, millega ei tohigi teha raiuvaid liigutusi, sest ta ütleb, et muidu läheb tera nüriks. Aga see võib olla isiklik kiiks. Ma pole kindel, et „kirvega vestma“... sellest tuleks kirvetüüp.

(3) Ma pigem jätaaks selle [termini] ära. (P.-K. Parts 11.06.18) – Isegi siis, kui sa voolimis- ehk vestmiskirve maha hääletad, tuleb tegusõnaline termin ikka vastu võtta. Olgu siis *voolima* või *vestma*. Ise oled lausa kaks lauset kirjutanud, kus *voolimiskirves* sees. (M.-L. Jaanus 11.06.18) – Ma ei ole kindel, et see väga hea lause on, aga jah... asja mõte ongi see, et kui tahad väga täpset tööd teha (Norra tapiga tehakse, kuigi seal on oma tüüp), siis kasutatakse niisuguseid liigutusi, et praktiliselt ei raiuta selle kirvega. Tegelikult on Norra kirves veel eraldi voolimiskirve tüüp. (P.-K. Parts 11.06.18) – Siis ikkagi on vaja terminit voolimiskirve jaoks, kui sel juba eri tüübid on. (M.-L. Jaanus 11.06.18)

(4) Teeme enne „voolima-vestma“ sõna ära ja tuleme siis kirve defineerimise juurde tagasi. Ehk siis on lihtsam kirvest defineerida, kui me teame, mis sellega tehakse. (H. Plado 11.06.18)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (11.06.18)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1352701036: andmebaasi kantud 25.01.19

124. voolmed

1. *termin*: et: voolmed *pl*.

allikas: „Eesti rahvapärane puutööndus“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: voolmete, voolmeid

3. *definitsioon*: Voolmed on kumera teraga tööriist laiemate nõguspindade, eriti puunõude sisekülje voolimiseks.

4. *selgitus*: voolme tüübid: harkpidemega voolmed, kahe käepidemega voolmed ja rõngas-voolmed

6. *teiskeelsed vasted*: de: Schabeisen *n.*; ru: скобель *m*.

kavahöylä: kõver liimeister, voolmed (SmES)

7. *teiskeelsed allikad*: de: (Viires 1960, lk 307); ru: (EVS, Viires 1960, lk 288)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö

9. *näitelauseid*:

(1) „**Voolmete** lähedane sugulus lusikanugadega on väljaspool kahtlust.“ (Viires 1960, lk 41)

(2) „Eesti **voolmed** jagunevad peamiselt käepideme iseloomust olenevalt kolme eri rühma.“ (Viires 1960, lk 41)

10. *märkused, kommentaarid*:

ÕS 2018: *voolmed pl*. < voolmete, voolmeid; ains voole, voolme> etn (voolimisriist)

EKSS: *voolmed pl* etn. kumera teraga tööriist laiemate nõguspindade, eriti puunõude sisekülje voolimiseks. *Kahe, ühe käepidemega voolmed. Sarjalaua sisekülg siluti voolmetega.*

terminoloogiamisjoni otsus: puudub; *terminibaasis* puudub

125. liimeister

1. *termin*: et: liimeister

allikas: „Palgitöö käsiraamat“, „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: liimeistri, liimeistrit

4. *selgitus*: mitte segi ajada koorimisrauaga!

6. *teiskeelsed vasted*: en: draw-knife; de: Schneidmesser *n.*; sv: bandkniv; fi: kuorimarauta; ru: двуручный струг *m.*

двуручный струг: liimeister; скобель *m.*: voolmed (Viires 1960, lk 288)

7. *teiskeelsed allikad*: en, sv, fi: (Parts 2008, nr 110); de: (Viires 1960, lk 307); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö, palkehitus

9. *näitelauseid*:

(1) „**Liimeistriga** saab koorida täpsemalt kui koorimisrauaga.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 28) –

„Petkeleellä kuorintatyö on suurpiirteisempää kuin vuoluraudalla.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 30)

(2) **Liimeister** on välimuselt ja kasutusviisilt lähedane kahe pidemega voolmetele. Mõlemaga töötatakse enda poole tõmmates ja mõlemad on puu silumisel hõõvli eelkäijaid. Tavaliselt **liimeistri** tera on sirge, voolmeterast tunduvalt sirgem (...).“ (Viires 1960, lk 45–46)

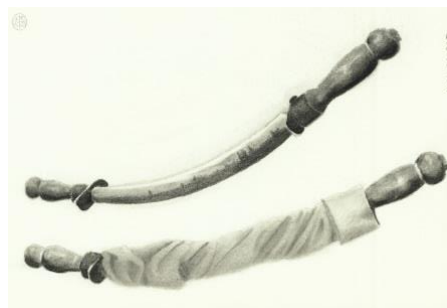
10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 110 liimeister (draw-knife; kuorimarauta bandkniv).

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub

12. *foto või joonis*:

Liimeistrid
joonistanud Juha-Sven Korhonen
(Parts, Aaltonen 2017, lk 28 joonis 24)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1966212352; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 13.02.19

126. laudsepa liimeister

1. *termin*: et: laudsepa liimeister

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: laudsepa liimeistri, laudsepa liimeistrit

3. *definiitsioon*: Laudsepa liimeister on noa tööpõhimõttega kahe teraga risti asetseva käepidemega tööriist puidu voolimiseks.

4. *selgitus*: Risti asetsevad käepidemed seetõttu, et anda kätele rohkem jõudu ristikiudu lõigeteks; valdav lõikesuund on kergelt või vahel ka tugevalt ristikiudu. Lõiked on üldjuhul vähemahukad. Tera üldjuhul sirge.

6. *teiskeelsed vasted*: fi: vetopuukko

7. *teiskeelsed allikad*: (Aaltonen, Parts 2013, lk 26)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö, palkehitus

9. *näitelauseid*:

(1) „Liimeister on palkehitustööl tavaline ja mõeldud põhiliselt koorimiseks, **laudsepa-liimeister** sobib paremini peenemaks voolimiseks. (Parts, Aaltonen 2017, lk 26)

(2) „...vetopuukko soveltuu paremmin hienompaan vuolemiseen.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 26)

12. foto või joonis:

Laudsepa liimeister
joonistanud Juha-Sven Korhonen
(Parts, Aaltonen 2017, lk 30 joonis 26)

terminoloogikomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

127. palgiliimeister

1. *termin:* et: palgiliimeister

allikas: KTK (P.-K. Parts 11.06.18)

2. *muutevormid (omast., osast.):* palgiliimeistri, palgiliimeistrit

3. *definitsioon:* Palgiliimeister on noa tööpõhimõttega kahe teraga ligikaudu samas suunas asetseva käepidemega tööriist puidu voolimiseks.

4. *selgitus:* Erinevalt laudsepaliimeistrist asetsevad käepidemed tera suunaliselt selleks, et anda kätele rohkem jõudu pikikiudu mahukateks lõigeteks, valdav lõikesuund pikikiudu. Kasutatakse üldjuhul palgi puhtal koorimise või ebasoovitavate mügarate eemaldamisel. Tera üldjuhul kergelt kumer.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid:* koorimisliimeister

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond):* palkehitus

terminoloogikomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

128. palgipihid

1. *termin:* et: palgipihid (ainult mitmuses)

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.):* palgipihtide; palgipihite ja palgipihtisid

6. *teiskeelsed vasted:* fi: pelkkapidin

7. *teiskeelsed allikad:* (Aaltonen, Parts 2013, lk 53)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond):* palkehitus

9. *näitelauseid:*

(1) „**Palgipihtidega** kinnitatakse tahutud palk all oleva palgi peale joonistamise ajaks. Pihtide kuju meenutab H-tähte (...)“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 53)

(2) „**Pelkkapitimellä** eli **pelkkapuristimella** pelkkahirsi kiinnitetään alemman hirren päälle piirtämisen ajaksi.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 53)

10. *märkused, kommentaarid:*

ÕS: **pihid** mitm sepatangid. Pihtide mokad, sääred. Sepapihid.

(1) Minu meelest võiks olla palgitetermin. (P.-K. Parts 18.04.19)

12. foto või joonis:

Palgipihid
joonistanud Juha-Sven Korhonen
(Parts, Aaltonen 2017, lk 53 joonis 56)

terminoloogikomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

129. **palgiliblikas**

1. *termin*: et: palgiliblikas

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: palgiliblika, palgiliblikat

3. *definitsioon*: Palgiliblikas on keermelati abil ühendatud kahest kolmnurksest või poolkera-kujulisest klotsist koosnev rakis paigaldatava seinapalgi ajutiseks fikseerimiseks ning kõrguse reguleerimiseks vara märkimise tööjärgus.

4. *selgitus*: peab võimaldama varasirkli või vararauaga märkimist; NB! suhteliselt ohtlik, võib nõuda täiendavat fikseerimist

6. *teiskeelsed vasted*: fi: latvankohottaja

7. *teiskeelsed allikad*: (Aaltonen, Parts 2013, lk 52)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelauseid*:

(1) „**Palgiliblikas** võib olla metallist valmistatud või kolmnurksetest puuklotsidest ja keermelatist tehtud. Kolmnurktükkide vahele võib keermelatile lisada raudlati, millesse kinnitatud ora hoiab **palgiliblikat** püsti.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 52)

(2) „**Latvankohottaja** voi olla metallista valmistettu tai kolmiomaisista puupaloista ja kierretangosta tehty.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 52)

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Minu meelest võiks olla palgitetermin. (P.-K. Parts 18.04.19)

12. *foto või joonis*:

Palgiliblikas
joonistanud Juha-Sven Korhonen
(Parts, Aaltonen 2017, lk 52 joonis 55)

terminoloogiamisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

130. **palgikoerad**

1. *termin*: et: palgikoerad (ainult mitmuses)

allikas: „Palgitöö käsiraamat“, „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: palgikoerte, palgikoeri

3. *definitsioon*: Palgikoerad on tõkisinga põhimõttel töötavad abivahendid palgi alumisel palgil veeremise vältimiseks, koosnevad kahest ühesugusest keti või nööri ühendatud klotsist.

4. *selgitus*: peab võimaldama varasirkli või vararauaga märkimist

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: varesejalad, tõkisingad; palgirakis (Parts 2008)

6. *teiskeelsed vasted*: en: log dogs, lod frogs; sv: lyftkrok; fi: tukkiraudat

7. *teiskeelsed allikad*: (Parts 2008, nr 149)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelauseid*:

(1) „Ümarpalgi pöörlemise ja liikumise takistamiseks ettenähtud **palgikoeri** kasutatakse paari-kaupa. **Palgikoerad** on nööri või ketiga omavahel ühendatud.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 53)

(2) „Pyöreän hirren pyörähtämistä ja liikkumista estämään tarkoitettuja **tukkirautoja** käytetään pareittain. Raudat ovat narulla tai ketjulla toisiinsa yhdistettyjä.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 53)

10. *märkused, kommentaarid:*

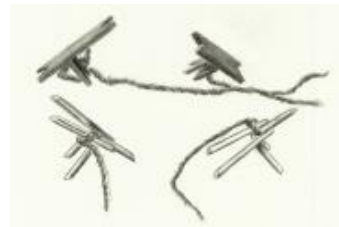
„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 149 *palgirakis* (log dogs, lod frogs; tukkiraudat; lyftkrok

(1) Minu meelest võiks olla *palgitermin*. (P.-K. Parts 18.04.19)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub

12. *foto või joonis*:

Palgikoerad
joonistanud Juha-Sven Korhonen
(Parts, Aaltonen 2017, lk 53 joonis 57)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1597406894; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 14.02.19

131. k o b a (riisk)

1. *termin*: et: koba

allikas: „Palgitöö käsiraamat“, „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: koba, koba

3. *definiitsioon*: Koba on metallist kahe teravikuga kinnitusvahend nii palkide ajutiseks fikseerimiseks kui püsivaks sidumiseks.

6. *teiskeelsed vasted*: en: log dog; sv: hållhake, timmerhake; fi: hollihaka; ru: скоба f.

7. *teiskeelsed allikad*: (Parts 2008, nr 68)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelaused*: „**Kobasid** kasutatakse palkide kinnitamiseks töötlemise ajal. Põhimõtteliselt piisab kahest **kobast**, üks palgi kumbagi otsa “ (Parts, Aaltonen 2017, lk 56)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 68 koba, riisk (log dog (kasutatud ka "butterfly" kohta); hollihaka; hållhake, timmerhake).

(1) Minu meelest võiks olla *palgitermin*. (P.-K. Parts 18.04.19)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub

12. *foto või joonis*:

Kobad
joonistanud Juha-Sven Korhonen
(Parts, Aaltonen 2017, lk 55 joonis 63)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1386619438; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 02.05.19

132. reguleeritav koba

1. *termin*: et: reguleeritav koba

allikas: „Palgitöö käsiraamat“, „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: reguleeritava koba, reguleeritavat koba

4. *selgitus*: Reguleeritavate kobade puhul on koba piikide vahekaugust võimalik seadistada keermemehhanismi vm moel, mis võimaldab palgi aeglast täpset kallutamist lõpliku paigaldus- asendi saavutamiseks enne märkimist.

6. *teiskeelsed vasted*: en: log dog; fi: säädettävä hollihaka, avovaraus; ru: скоба, тяга

kahe riisaga seina külge kinnitatud latt: брус[ок], скреплённый со стеной ~ притянутый к стене двумя скобами (EVS)

7. *teiskeelsed allikad*: fi: (Aaltonen, Parts 2013); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelaused*:

(1) „Praegusel ajal kasutatakse tihti **kobasid**, mille pikkust võib **reguleerida** nende keskel olevast vandikruvist.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 56)

(2) „Nykyään käytetään usein **hollihakoja**, joiden pituutta voidaan **säätää** niiden keskellä olevasta vanttiruuvista.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 56)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 68 koba, riisk (log dog (kasutatud ka "butterfly" kohta); hollihaka; hällhake, timmerhake).

(1) Koba ja riisk on täielikud sünonüümid. (P.-K. Parts 18.04.19)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub

12. *foto või joonis*:

Kobad
joonistanud Juha-Sven Korhonen
(Parts, Aaltonen 2017, lk 55 joonis
63)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1802423249;
andmebaasi kantud 02.05.19

133. vandikruvi

1. *termin*: et: vandikruvi

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: vandikruvi, vandikruvi

6. *teiskeelsed vasted*: fi: vanttiruuvi

7. *teiskeelsed allikad*: (Aaltonen, Parts 2013, lk 56)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelaused*: vt riisk (Lisa 5, nr 132 p 9)

(1) „(...) võib reguleerida nende keskel olevast **vandikruvist**.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 56)

(2) „(...) voidaan säätää niiden keskellä olevasta **vanttiruuvista**.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 56)

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Minu meelest võiks olla palgitermin. (P.-K. Parts 18.04.19)

terminoloogikomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

134. *t a h u m a*

1. *termin*: et: tahuma (*teigusõna*)

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid* (*da-infin.*, *ains. I pööre olevikus ja lihtminevikus*): tahuda, tahun, tahusin

teo- ja tegijanimi: tahumine, tahuja

3. *definitsioon*: Tahuma on kirvega raiudes, saega lõigates või nende kahe kombinatsioonis ümarpalgile tasapinda moodustama.

4. *selgitus*: Nt võib tahu lint- vm saega välja lõigata ja tekkinud tahu kirvega üle tahuda, samuti kasutada saagi tahumist hõlbustavate süüga risti sälkude tegemiseks.

6. *teiskeelsed vasted*: en: to hew; de: behauen; sv: bila, urhugga; fi: piiluttaa; ru: обтесать бревно ('palki tahuma')

7. *teiskeelsed allikad*: en, sv, fi: (Parts 2008, nr 213); de: (dict.cc, SES 2007, lk 155); ru: (VES)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö; palkehitus

9. *näitelaused*: „Töö võib edeneda ühe **tahumise** kohal läbi üksiku palgi terve pinna ja koosneda mitmest lõögist, või ainult palgi keskkohani, ulatudes võimaliku palgi küljes oleva praoni, ja kui palk on esiteks **tahutud** keskpäigani terves pikkuses, **tahutakse** tagasiteel allpoolne palgiosa.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 24)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 213 tahuma (hew; piiluttaa; bila, urhugga); nr 214 tahumine (palhoaminen (palgi jäme tahumine plutiga); flankning); nr 215 tahumine (piiluttaminen (eriline skandinaavialik palgitahu viimistlemine kirvega))

ÕS: **tahuma** (tahuliseks) raiuma. Tahutud palgid. Tahus kivist skulptuuri (välja).

Tahumiskirves

(1) Kustutasin terminibaasist nr 214 ja 215 *tahumine* terminid.

(2) ...saega saagides... – Kas saetakse veel millegagi peale sae? (T. Leemets 11.06.18) – Erinevate saagidega. (P. K. Parts 11.06.18) – Noaga saab ka saagida. (M.-L. Jaanus 11.06.18) – No-jah, aga see pole [saagimiseks õige] tööriist. (H. Plado 11.06.18) – Nagu Tuksam ütles: „Kirves on lõikeriist! Pähklitangidega võib ka ehitada, aga ei ole otstarbekas.“ (P.-K. Parts 11.06.18) – Paneks siis „saagides“ ettepoole, muidu tekib tunne, et kirvega ka saetakse. (H. Plado 11.06.18) – Ajalooliselt on kirvega [tegumine] primaarsem. (P.-K. Parts 11.06.18) – Miks saega saagida ei saa? (M.-L. Jaanus 11.06.18) – Mulle tundus, et läheb natuke liiale. Võib ju põhimõtteliselt. (H. Plado 11.06.18) – Aga kuidas ma väljendan siis seda „nende kahe kombinatsioonis“? (P.-K. Parts 11.06.18) – Aga kas saega lõigata saab? Selgituses on „saega välja lõigata“ (T. Leemets (11.06.18) – Jah... Muidugi keegi võib norida, et kirvega raiumine on ka lõikamise liik, aga... „kirvest“ verbi ei moodustu. (P.-K. Parts 11.06.18) – ...,saagides ja kirvega raiudes või nende kahe kombinatsioonis tasapinda moodustama“ ja jääks hulk probleeme ära. (H. Plado 11.06.18) – Saag on nii hiline leiutis... (P.-K. Parts 11.06.18) – Ega „saagima“ ei ole varasem kui saag, vähemalt sõnamoodustuse mõttes. (H. Plado 11.06.18) – Seda küll, aga kirves on tuhandeid aastaid varasem. (P.-K. Parts 11.06.18)

(3) „Üle tahuma“? Kui *tahuma* on tasapinda moodustama, siis kuidas saab üle tahuda? (H. Plado 11.06.18) – Äkki tehakse tasane pind veel tasasemaks? (M.-L. Jaanus 11.06.18) – No-jah, noh... *tahuma* ongi kahetähenduslik: 1. tahku moodustama, 2. tahku siluma. Näiteks Eestis ka, aga eriti

Soomes enne pulmi käidi selle piilutuskirvega [s.t tahumiskirvega] seinad üle, et oleksid valgemad. Nagu tapetseerimine. (P.-K. Parts 11.06.18)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*:

(1) termin vastu võtta (11.06.18)

(2) ebasoovitatav kasutus: üldmõiste igasuguse palgitöö kohta, nt vara tahuma jne (11.06.18)

12. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 2106188496;

andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 30.01.19

concept ID: 1373381973 *tahumine* ja 1527485592 *tahumine* kustutatud 25.02.19

135. *t a h u m i s k i r v e s*

1. *termin*: et: tahumiskirves

allikas: „Palgitöö käsiraamat“, „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutetvormid (omast., osast.)*: tahumiskirve, tahumiskirvest

3. *definitsioon*: Tahumiskirves on palkidele tahkude raiumiseks või olemasolevate tahkude viimistlemiseks mõeldud kirves.

4. *selgitus*: Leidub nii tahkude väljaraiumiseks kui ka tahkude viimistlemiseks mõeldud tahumiskirveid. Sageli kasutatakse tavalist töökirvest nii tahumiseks kui varamiseks ja tappimiseks.

Tahumiskirve alaliike: liiprikirves; plutt murd., lutt murd.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: puusepakirves

6. *teiskeelsed vasted*: en: broad axe; de: Breitaxt f.; sv: bila, bilyxa; fi: piilukirves, piilu; ru: тесло *n.*, тесак *m.*

piilu, piilukirves: laiateraline kirves; tahumiskirves; *piiluta*: tahuda (SmES)

7. *teiskeelsed allikad*: de: (dict.cc); sv, fi: (Parts 2008, nr 216); ru: (Viires 1960, EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelauseid*:

(1) „Palkide külgede sirgendamiseks kasutatakse rasket **tahumiskirvest**, liiprite ja prusside tahumiseks on kasutatud ühepoolse teritusega liiprikirvest.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 23)

(2) „**T a h u m i s k i r v e d** (puusepakirved) on õhukese laia labaga, tera laius 15–20 cm, silm harilikult varustatud kidadega, tihti ka põhjakannaga. (Viires 1960, lk 30)

(3) „**Tahumiskirvestele** tihti iseloomulikku külje suunas pisut kõverduvat vart, mis on vajalik sõrmede säästmiseks seinapalkide jm laiemate pindade tahumisel, tuleb aga igal juhul pidada põlisemaks nähtuseks.“ (Viires 1960, lk 32)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 216 tahumiskirves (viimistluseks) (piilukirves; bila, bilyxa)

(1) Leidsin internetiavarustest ingliskeelseteks vasteteks *side axe* ja *broad axe* („an axe with a wide flat head and a short handle“). (M.-L. Jaanus 11.06.18) – *Side axe* kohta ma ei oska öelda, aga *broad axe* on küll õige. Või siis... *broad axe* on pigem see *plutt* ehk *liiprikirves* – hästi lai. (P.-K. Parts 11.06.18) – See *side axe* on piltidel hirmlaia teraga. (M.-L. Jaanus 11.06.18) – Siin on ka selliseid pilte, mis kindlasti ei ole tahumiskirved. (P.-K. Parts 11.06.18)

(2) EKSS ütleb, et tahumiskirves on õhukese laia labaga. (H. Plado 11.06.18) – Mm-njah, see peab ikka paksu teraga olema. Aga on erinevaid tehnikaid ka. Ja fundamentalistlikumad

rahvuselased ütlevad, et see on nii Soome tüüpi kirves, et seda ei tohiks üldse Eesti... (P.-K. Parts 11.06.18) – Eestis ei tohi sellega tahuda? (M.-L. Jaanus 11.06.18) – Jah. (P.-K. Parts 18.04.19)

(3) See kirves on pisut kumera teraga. Selle olevat tegelikult Akseli Gallen-Kallela [(1865–1931)] väidetavalt introducteerinud Soome palkehitusse. Palkseinte piilutamine [tahumine] käib Eesti traditsioonis tavalise kirvega ja suhteliselt suvaliselt. Soomlastel on tänapäeval isegi nii kaugele läinud, et nad teevad siukse laine, eriti peened tüübid teevad veel loodiga peene juti ette ja siis loodi järgi lained. Seda saab teha piilutusrauaga või natuke varasemalt on tehtud sellise kumera teraga kirvega, aga mille kohta osad ütlevad, et esimene sellisel moel tahutud sein... sellise kirvega tahutud... oli Akseli Gallen-Kallela suvilas (mis on tohutu rahvusromantiline ehitismälestis). Võib-olla on see rahvatraditsiooni just selle järgi läinud. (P.-K. Parts 11.06.18)

(4) Paneks definitsiooni kas „tasapind“ või „tahk“, aga mitte mõlemaid. (H. Plado 11.06.18) – Tänapäeval on tahuma saanud vestmise ja palkehituse vasteks üldiselt, siis... Kas tänapäeva inimene väljaspool matemaatikat „tahu“ sõna üldse teab? (P.-K. Parts 11.06.18) – Ikka, mitu tahku on. (H. Plado 11.06.18) – Tahk on siis, kui enam ei ole ümmargune? (T. Leemets 11.06.18) – Jah. (P.-K. Parts 11.06.18)

(5) Kuidas seda tahku „välja lõigatakse“? (M.-L. Jaanus 11.06.18) – Selle kumeruse tahuliseks... raiumiseks... – Kas raiumine on tahumine? Või palgid saavad tahuliseks? ...see ei tule praegu välja. (T. Leemets 11.06.18)

(6) Mul oli ka küsimus „sisseraiumises“, seda enam, et selgituses oli „väljaraiumine“ (H. Plado 11.06.18) – Nojah, võib ju mõlemal pool olla „väljaraiumine“, aga see oleks üsna germanistlik. (P.-K. Parts 11.06.18) – Minu vanatädi rääkis ka „väljaõmblemisest“, kui juttu tuli tikkimisest. (M.-L. Jaanus 11.06.18) – Ilmselt on sealt pärit ka „juurdelõikamine“. (T. Leemets 11.06.18)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (11.06.18)

12. *foto või joonis*:

Tahumiskirves
 joonistanud Juha-Sven Korhonen
 (Parts, Aaltonen 2017, lk 22 joonis 15)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1322293124; andmebaasi kantud 24.01.19, viimati muudetud 30.01.19

136. liiprikirves (lutt)

1. *termin*: et: liiprikirves

allikas: „Palgitöö käsiraamat“, „Eesti rahvapärane puutööndus“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: liiprikirve, liiprikirvest

3. *definitsioon*: Liiprikirves on ühepoolse teritusega raske tahumiskirves.

4. *selgitus*: tahumiskirve alaliik

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: lutt murd, plutt murd

6. *teiskeelsed vasted*: en: broad axe; fi: parrupiilu

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Parts 2008, nr 162); fi: (Aaltonen, Parts 2013, lk 72)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond):* palkehitus

9. *näitelauseid:*

(1) „Tahumiskirve- ja **liiprikirve** vars sobitatakse vastavalt kasutusotstarbele ja kasutajale.“
(Parts, Aaltonen 2017, lk 72)

(2) „Piilu- ja **parrupiilujen** varsi mitoitetaan käyttötarkoituksen ja käyttäjän mukaan.“
(Aaltonen, Parts 2013, lk 72)

10. *märkused, kommentaarid:*

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 162 plutt, lutt (broad-axe) (kustutasin andmebaasist)

(1) Liiprikirves on veel suurema teraga [kui tahumiskirves] ja teda on Eestis ka kasutatud. Sellega tehti liipreid. Eesti keeles siis *liiprikirves* ehk *plutt* või *lutt*. *Parrukirves* soome keeles. (P.-K. Parts 11.06.18)

(2) Plutt võib olla ju tahumiskirves, kuigi see on alaliik. (P.-K. Parts 11.06.18) – Kumb see siis on „plutt“ või „lutt“? (H. Plado 11.06.18) – Mõlemat. Murdeline. (P.-K. Parts 11.06.18) – Kas kumbki neist on võetud ühiskeelde ka? EKSSis ei ole kumbagi. Vaatan korra murdesõnastikku. (H. Plado 11.06.18) – Kuna see on nii haruldane, siis seda kohtab vist kirjanduses rohkem. (P.-K. Parts 11.06.18)

(3) Leidsin vahepeal „luti“: *lutt* on liiprikirves (Kadrina, Saarde, Varbla, Tõstamaa, Häädemeeste, Karksi, Helme, Karula, Hargla, Vastseliina, Märjamaa, Audru). *Lutt* on levinum kui *plutt*. *Plutt* on ainult Hargla, Märjamaa, Martna kihelkondades. (H. Plado 11.06.18)

12. *foto või joonis:*

„Nähtavasti alles XIX sajandi II poolel on Eestis mõnevõrra tuttavaks saanud ka üks putksilmaline lõuaga kirveliik, nn **lutt**, mida iseloomustab väga lühike lai kael ja kaugele ette ulatuv terav nina. Kirve tera on 30–40 cm pikk ning ainult ühepoolse (parempoolse) terituspinnaga.“ (Viires 1960, lk 31)

foto allikas: <https://www.e-varamu.ee/item/FLRQ6VII2DVBZQHW3QGPBMNTFVA453ZU>
terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

137. *v a r a*

1. *termin:* et: vara

allikas: „Palgitöö käsiraamat“, „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.):* vara: vara

3. *definiitsioon:* Vara on nõgus soon ehk renn seinapalgi alumises küljes, mille otstarve on alumise palgi pealmise poole kumerust kopeerides kahe palgi tihe ühendamine.

4. *selgitus:* Vara liigid on näiteks kinnine ja lahtine vara.

6. *teiskeelsed vasted:* en: lateral groove, cope, long groove, Swedish cope; sv: drag; fi: varaus; ru: паз

et: **vara** palkmaja ehitusel kasutatav kahe konksuga riist (hirsitalon rakentamisessa käytettävä kaksikätkäinen työkalu) fi: **seinävara, vara**; sellega palgi sisse pikuti raiutud

lame renn fi: **varaus** palk toetub varaga alumise palgi kumerusele (hirren varaus sopii alemman hirren kuperaan yläpintaan) (ESmS)

märkus: Väidan, et see on vale arusaam – eesti keeles on *vara* ainult too renn palgis, soome keeles on *varo* ja vist ka *vara* vararaud, *renn* on *varaus*. (P.-K. Parts 18.04.19)

7. teiskeelsed allikad: en: (Parts 2008, nr 262; Uus, Lõbu 2017, lk 7); sv: (Parts 2008, nr 262); fi: (Helamaa 2004, lk 278); ru: (EVS, Helamaa 2004, lk 278)

8. liigitus (käsitöötehnika või -valdkond): palkehitud

9. näitelseid:

(1) „**Vara** läbiv otsateravik irdub hetkeks puidust ja ei pruugi järgmisest palgist kinni haarata.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 41)

(2) „**Lateral groove, also known as cope, long groove (vara):** longitudinal groove cut into the underside of a log enabling that log to fit over the top of the log below.“ (Uus, Lõbu 2017, lk 7)

10. märkused, kommentaarid:

„Palkehitud lühisõnaraamatus“ nr 262 *vara* (lateral, lateral groove, Swedish cope, long notch; *varaus*, *vara*; drag)

ÕS 2018: *vara* kiskraud; palgi sisse pikuti raiutud renn. Vararaud = *vara*. Varavahe (palkmajal)

(1) „*varaus* (ru: паз), kahden päällekkäisen seinähirren liitos, jossa ylemmän hirren alapintaan veistetty pitkitäisuuressa sopii alemman hirren kuperaan yläpintaan. (...) Hirren alapinnan uurteen keskikohtaa sanotaan → kidaksi ja reunoja huuliksi.“ (Helamaa 2004, lk 278)

(2) Natuke mure selle „palgi seljaga“, äkki see on soomepärase. *Palgi selg* ehk palgi pealmine pool. (P.-K. Parts 11.06.18) – Kui panna „palgi pealmine pool“, siis ei pea hakkama *palgi selga* defineerima, kuigi ega see poleks üldse halb mõte. (M.-L. Jaanus 11.06.18)

(3) Mis vahe on soonel ja rennil? (H. Plado 11.06.18) – Soon ehk renn. (P.-K. Parts 11.06.18)

EKSS: *renn* nõgusalt, kandiliselt v. kolmnurkselt millessegi õõnestatud vagu v. laudadest, kividest, plekist jne. tehtud vagujas süvend näit. vedeliku, puistaine jms. juhtimiseks.

soon joonjas sisselõige, näit. renn, vagu; muu sellelaadne süvend.

(4) *Vararaud* on soome keeles *vara*. (P.-K. Parts 11.06.18) – Selle, et *vara* on soome keeles ka *vara*, võtsin „Palkehitud lühisõnaraamatust“ nr 262 alt. (M.-L. Jaanus 11.06.18) – Siis on mul seal valesti. (P.-K. Parts 11.06.18)

(5) Kas paneme selgitusse ka mõne *vara* liigi? (M.-L. Jaanus 11.06.18) – Võiks panna, sest oleme teistegi terminite juurde liigituse näiteid pannud. (H. Plado 11.06.18)

11. terminoloogiamisjoni otsus: vastu võtta (11.06.18)

13. terminibaasis <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> **concept ID:** 1474212492; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 04.03.19

138. kinnine vara

1. termin: et: kinnine vara

allikas: „Palkehitud lühisõnaraamat“, „Soovitused käsitööna...“ „Palkmajad“

2. muutevormid (omast., osast.): kinnise vara, kinnist vara

3. definitsioon: Kinnine vara on vara tüüp, mille puhul ülemine palk toetub alumisele palgile vara servade ehk vara huultega.

6. teiskeelsed vasted: en: scribe-fit groove, closed groove; sv: slutet långdrag; fi: umpivaraus

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Parts 2008, nr 54; Uus, Lõbu 2017, lk 14); sv: (Parts 2008, nr 54); fi: (Helamaa 2004, lk 278)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelauseid*:

(1) „**Kinnise vara** puhul toetuvad alumisele palgile vara servad. Eestis on levinud peamiselt V- ja U-kujulised varad.“ (Uus, Lõbu 2007, lk 14)

(2) „**Kinnine vara** annab puhtama ja korrektsema seinapinna, kuid nõuab täpsemat tööd. Kui **kinnine vara** tehakse ebatäpselt, siis ei pea sein tuult ja seda viga on hiljem väga raske parandada.“ (Masso 1991, lk 33)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 54 kinnine vara (scribe-fit groove; umpivara; slutet långdrag)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 2037274162; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 29.01.19

139. lahtine vara

1. *termin*: et: lahtine vara

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Soovitused käsitööna...“ „Palkmajad“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: lahtise vara, lahtist vara

3. *definiitsioon*: Lahtine vara on vara tüüp, mille puhul ülemine palk toetub alumisele palgile vara õõne põhjaga või toppematerjali kaudu.

4. *selgitus*: Lahtine vara võimaldab (ja seda on ajalooliselt kasutatud) vara järeldtoppimist, mis annab (vähemalt traditsiooniliste materjalidega andis) tulekindlama tulemuse. Samuti on jõulise toppimise puhul palkide kontaktpind vara kohalt laiem kui kinnise vara puhul, kus kontakt on ainult vara huulte kohal.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: x

6. *teiskeelsed vasted*: en: open groove; sv: öppet långdrag; fi: avovaraus

7. *teiskeelsed allikad*: en, sv, fi: (Parts 2008, nr 96)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelauseid*:

(1) „Varasematel aegadel on nii Eestis kui naabermaades olnud enamlevinud vara tüüp **lahtine vara**, mille puhul toetub alumisele palgile vara põhi.“ (Uus, Lõbu 2007, lk 14)

(2) „**Lahtise vara** puhul toetub ülemine palk alumisele oma keskkoha juures, kuna ääred on lahti.“ (Masso 1991, lk 28)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 96 lahtine vara (open groove; avovara; öppet långdrag)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1685199106 andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 29.01.19

140. vaegvara

1. *termin*: et: vaegvara

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: vaegvara, vaegvara

4. *selgitus*: algselt toetub palk vaid tappidele; kuivades vajub vara kinni

6. *teiskeelsed vasted*: en: underscribe; fi: alivaraus

7. *teiskeelsed allikad*: en: (KTK); fi: (Aaltonen, Parts 2013, lk 46)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: palkehitud

9. *näitelauseid*:

(1) „Nelja otsaga traditsioonilise vararauaga, mille siruulatus on kummaski otsas erinev, võib joonistada tapid ja vara korraga. Nii saadakse n.ö **vaegvara** ehk palk toetub esialgu tappidele ja vara jääb lahti, kuid palkide kuivades vajub kinni.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 46)

(2) „Nelikärkisellä perinteisellä varalla jonka kärkiväli vaihtelee varan puolen mukaan voidaan piirtää salvokset ja varaus samalla kertaa saaden aikaan nk. **alivaraus** eli hirsii kantaa aluksi salvoksista ja varaus jää auki, mutta hirsien kuivuessa varaus painuu umpeen.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 46)

terminoloogikomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

141. v a r a h u u l (serv)

1. *termin*: et: varahuul

allikas: „Palkehitud lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: varahuule, varahuult

3. *definiitsioon*: Varahuul on vara servajoon.

4. *selgitus*: Hrl mitm Varahuuled toetuvad kinnise vara puhul alumisele palgile.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: varaserv, varaõõne serv, serv

6. *teiskeelsed vasted*: en: edge of (lareral) groove; sv: falsning; fi: huuli, hullos; hulloksed *pl.*

7. *teiskeelsed allikad*: en: (KTK); sv: (Parts 2008, nr 263); fi: (Helamaa 2004, lk 278, Parts 2008, nr 263)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: palkehitud

9. *näitelauseid*:

„Sel juhul lõigatakse tavaliselt mootorsaega välja **vara huuled** ja järgatakse varasoonest eemaldatav puit 10–30 cm pikkusteks klotsideks, olenevalt sellest, kui hästi lõhestuva puiduga on tegemist.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 23)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitud lühisõnaraamatus“ 263 vara servad ehk huuled (huullos; falsning)

(1) See on minu soomemaiguline uudissõna, aga mulle on soome *huullos* tundunud hea ja eesti sajatähenduslik „serv“ kuidagi vaene ja vähefunktsionaalne – palun laiema üldsuse hinnangut! (P.-K. Parts 08.06.18)

(2) Olen kümnekond aastat loengutes seda [*varahuuled*] kasutanud. Need on vara servad, mis peavad olema teravad. (P.-K. Parts 11.06.18) – Kas siin on ka ülemine huul ja alumine huul või kuidas... (M.-L. Jaanus 11.06.18) – Ei ole. Ülakuult ei ole. Kuna vara on allpool, siis on ainult alakuuled. (P.-K. Parts 11.06.18) – Parem ja vasak? (H. Plado 11.06.18) – See on nagu lestakala.

(P.-K. Parts 11.06.18) – Huuli on ikka kaks? (H. Plado 11.06.18) – Alati kaks. (P.-K. Parts 11.06.18) – Üks huul on korralik, aga teine vajab kõpitsemist. (H. Plado 11.06.18) – Siis küll, jah. (P.-K. Parts 11.06.18) – Siis on termin ikka ainsuses: *varahuul*. (M.-L. Jaanus 11.06.18)

(3) *Varahuul* ehk *varaserv*. (P.-K. Parts 11.06.18) – Kui see on nii kindel fennism, siis peaks vast „serva“ juurde jääma. Või sa kasutad seda nii tihti? (H. Plado 11.06.18) – Ma olen kümnekond aastat nii rääkinud. Sellest peaks sotsio-lingvistilise uurimuse tegema, kas on külge jäänud. (P.-K. Parts 11.06.18)

(4) Iseenesest selliseid piltlikke asju on ju terminoloogias küll. *Kirvesilm* ja... (T. Leemets 11.06.18) – „Huuled“ pole jälle eesti keeles sellised asjad, mis kannaks. Meil on *kirvesilm* ja *kinganina*, *aknapõsed*. Ainuke, mis meil on, on *hābememokad*, aga need on „mokad“, mitte „huuled“. (H. Plado 11.06.18) – *Varamokad* oleks ka päris tore... (P.-K. Parts 11.06.18) – No-jah ja siis sul oleks vara mokas. (M.-L. Jaanus 11.06.18) – Hea oleks teada, kas seda on Eestis nimetatud varem kuidagi teisiti või polegi sel nimetust olnud või on lihtsalt Soomest üle võetud. (T. Leemets 11.06.18) – Kui sa kasutad, siis las ta olla. (H. Plado 11.06.18) – Alati võib ka ju sünonüümidega asja lahendada: *varahuul* ehk *varaserv*. (M.-L. Jaanus 11.06.18) – Kellel „serv“, kellel „perv“, kellel „kallas“. (H. Plado 11.06.18)

(5) Kas „varaserv“ ja „varahuul“ ei peaks mitte kokku minema nagu *kirvesilm*? (H. Plado 11.06.18) – Tõesti või? Kuidagi imelik tundub. (P.-K. Parts 11.06.18) – Kuidas „akna põsega“ lood on? (M.-L. Jaanus 11.06.18) – Kui *aknapõskedest* üldiselt räägitakse, siis on ikka koos, kui eraldi konkreetset ühest, siis võib ka lahku olla. (T. Leemets 11.06.18) – Selle akna *põsk*, aga termin on *aknapõsk*. (H. Plado 11.06.18)

(6) „Vara õõne serv“ on ka praegu kolmes sõnas. Ma tahaks selle kaheks teha, aga kas *varaõõne serv* või *vara õõneserv*. (H. Plado 11.06.18) – On *varapõhi* ja *varaservad* ehk *huuled*. (P.-K. Parts 11.06.18) – Aga ei ole *vara õõnepõhi*? *Vara* ongi üks õõnes asi. Kas seda *varaõõne serva* ongi vaja? (T. Leemets 11.06.18)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (11.06.18)

12. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1910586519; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 04.03.19

142. varapõhi (põhi)

1. *termin*: et: varapõhi

allikas: „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: varapõhja, varapõhja

4. *selgitus*: vara kõige sügavam koht

6. *teiskeelsed vasted*: en: bottom of groove

7. *teiskeelsed allikad*: (Uus, Lõbu 2017, lk 14)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: palkehitis

9. *näitelaused*:

„Samas peaks **vara põhja** ja alumise palgi vahele jääma piisav ruum (10....30 mm) tihendusmaterjalile.“ (Uus, Lõbu 2007, lk 14)

terminoloogiamisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

143. *kuivamissoon*

1. *termin*: et: kuivamissoon

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: kuivamissoone, kuivamissoont

3. *definitioon*: Kuivamissoon on toorest puidust palgi seljale kahanemispingete vähendamiseks lõigatud soon.

4. *selgitus*: lõike sügavus umbes neljandik palgi läbimõõdust

6. *teiskeelsed vasted*: en: kerf, drying kerf; fi: halkeamajohde

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Parts 2008, nr 78; Uus, Lõbu 2017, lk); fi: (Parts 2008, nr 78)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelaused*:

(1) „Juhul kui töös kasutatakse **kuivamissoont**, tehakse see alati palgi peale, seljale, mitte kunagi vara sisse, (...)“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 88)

(2) „Jos veiston yhteydessä käytetään **halkeamisenohjausuraa**, se tehdään aina hirren päälle selkään, eikä koskaan varauksen sisälle (...)“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 88)

(3) Kuivamata palgi puhul saetakse palki **kuivamissoon** puidu kahanemispingete vähendamiseks.“ (Uus, Lõbu 2007, lk 14)

(4) **Drying Kerf (kuivamissoon)**: „A longitudinal cup in the surface of a log that is used to control drying checks. In no case should any log have more than one-half of its diameter removed by the combined depth of the **drying kerf** (on the top surface) and the long groove (on the bottom surface).“ (Uus, Lõbu 2017, lk 6)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 78 kuivamissoon (kerf, halkeamajohde)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: vastu võtta (11.06.18)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1267265763; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 12.02.19

144. *varama*

1. *termin*: et: varama (*teigusõna*)

allikas: „Palgitöö käsiraamat“, „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (da-infin., ains. I pööre olevikus ja lihtminevikus)*: varada, varan, varasin
teo- ja tegijanimi: varamine, varaja

3. *definitioon*: Varama on palki nõgusast renni ehk vara lõikama kirve, mootorsae vm tööriistaga.

4. *selgitus*: Sageli kasutakse eri varamisjärgudes kirve ja sae või saagide kombinatsiooni, samuti spetsiifilisi kirveid, varafreese, peitleid jms.

6. *teiskeelsed vasted*: en: to cut lateral groove; fi: varata

7. *teiskeelsed allikad*: en: (KTK); fi: (Aaltonen, Parts 2013, lk 79)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelaused*: „Voolimispuuki najal tehakse koorimist, joonistamist, **varamist**, tappe ja pindade viimistlust.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 79)

10. märkused, kommentaarid:

(1) Kumba sõna terminiks võtta, kas tegusõna või nimisõna (teonime) – Ikka tegusõna. (H. Plado, T. Leemets 11.06.18)

(2) *Varamisel* ja *varal* ei ole teist eestikeelset nimetust. (P.-K. Parts 11.06.18)

11. terminoloogiakomisjoni otsus: vastu võtta (11.06.18)

12. foto või joonis:

joonistanud Juha-Sven Korhonen
(Parts, Aaltonen 2017, lk 79 joonis 77)

12. terminibaasis <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> concept ID: 1969038188; andmebaasi kantud 03.03.19

145. k ü n a k i r v e s

1. termin: et: künakirves

allikas: „Palgitöö käsiraamat“, „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. muutevormid (omast., osast.): künakirve, künakirvest

3. definitsioon: Künakirves on õõnesvormide töötlemiseks kasutatav ristkirves.

4. selgitus: Tavaliselt kumera teraga. Kasutatakse nii vara väljaraiumiseks ja viimistlemiseks kui ka muude õõnesvormide tegemiseks (ühest puust lootsikud, künad, ruhed jne).

5. sünonüümid jm paralleelsed keelendid: mollikirves, varakirves, vesim

vessim (vesim vessüm) 'künakirves' (Nõo Kam Ote Kan Urv Rõu Plv Vas Se Lut)
(Väike murdesõnastik)

6. teiskeelsed vasted: en: adze; fi: telso; ru: тесло *n*.

„Telso, pitkänomasta kuokka muistuttava poikkiteräinen kourukirves, jota on käytetty koverien pintojen veistämisessä.“ (Helamaa 2004, lk 255)

7. teiskeelsed allikad: en: (Parts 2008, nr 86); fi: (Helamaa 2004, lk 255); ru: (EVS)

8. liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond): puidukäsitöö

9. näitelauseid:

(1) „Vara tegemiseks võib kasutada ka **künakirvest**.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 23)

(2) „Teslit kasutati laevaehitusel esmajoones kaarte siledaks tahumiseks e. *tesseldamiseks* enne plankude kinnitamist nende külge. Õõnestustöödeks oli konkaavse teraga **künakirves** teslist palju sobivam.“ (Viires 1960, lk 34)

(3) „*telso* (...) pitkänomaista kuokkaa muistuttava poikkiteräinen kourukirves, jota on käytetty koverien pintojen veistämisessä. **Telso** on työkaluna hyvin vanha. Suomenselän kulttuurin (8500–5100 eKr) kaivauksista löydetty kivikirves on malliltaan telso.“ (Helamaa 2004, lk 255)

10. märkused, kommentaarid:

nr 86 (künakirves, mollikirves, varakirves, vesim; adze)

EKSS: *tessel* (tesli, teslit) murd endisaegne sirge teraga ristkirves laevameistrite tööriistana.

tesseldama murd tesliga siledaks tahuma (peam. laevakaari enne plankude külgekinnitamist).

(1) „(...) r i s t k i r v e i d, mille tera on varrega risti. Ristkirves on väga vana tööriist. Kiviaja puutehnikas kasutati valdavas enamikus just kõplalaadseid ristkirveid. (...) Õõnestusriistadena (...)“ (Viires 1960, lk 34)

(2) Meil oli enne *varamiskirves*, mille tera oli painutatud kumeraks. Siin on lihtsalt kumer. Kui neid eristab see, mis pidi tera varre suhtes on, siis siin võiks olla ka sarnaselt sõnastatud, et oleks mingi ühtlus. (T. Leemets 11.06.18) – Selgitusse võiks panna, et on sageli kumer. Paadiehituses kasutatakse ka mittekumera teraga künakirvest. (P.-K. Parts 11.06.18)

(3) Haabja jaoks on künakirves tehtud eriti hobuserauakujulise ristlõikega, et saaks küljega ka lõigata. (P.-K. Parts 11.06.18)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: vastu võtta (11.06.18)

12. *foto või joonis*:

Künakirves
joonistanud Juha-Sven Korhonen
(Parts, Aaltonen 2017, lk 25 joonis 19)

Künakirvest on traditsiooniliselt kasutatud haabja ja ruhe õõnestamisel

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1608227705; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 04.03.19

146. *v a r a m i s k i r v e s*

1. *termin*: et: varamiskirves

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: varamiskirve, varamiskirvest

3. *definiitsioon*: Varamiskirves on kumera labaga kirves vara jm õõnespindade töötlemiseks.

4. *selgitus*: Laba on painutatud kumeraks, et saaks vara vm nõgusaid pindu puusse paremini raiuda. Vähekasutatav. Mitte segi ajada mitmesuguste künakirvestega, mis on ristkirved.

6. *teiskeelsed vasted*: fi: kourukirves

7. *teiskeelsed allikad*: (Aaltonen, Parts 2013, lk 33)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelauseid*:

(1) „Kumera teraga **varamiskirves** on ettenähtud vara põhja töötlemiseks pärast saagimist.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 33)

(2) „Tekkinud klotsid lüüakse lahti **kumera labaga varamiskirve** või kumerpeitliga ja samas viimistletakse ka vara põhi ja huuled. (Parts, Aaltonen 2017, lk 95)

(3) „**Kumera labaga varamiskirvega** raiutakse nagu hariliku kirvega ja löök peatatakse koheselt, kui märgatakse, et puit lõheneb üle varamisjoonte.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 96)

(4) „Lisaks tavalisele puusepakirvele on palgitöödel vaja veel **varamiskirvest**, mille tera on küljelt vaadatuna kumer ja tera poolt vaadatuna kõver.“ (Masso 1991, lk 19)

10. märkused, kommentaarid:

- (1) Kas kõik varamiskirved on kumera teraga või on kumera teraga varamiskirves üks varamiskirve liikidest? (M.-L. Jaanus 11.06.18) – Funktsionaalses mõttes on see varamiskirve alaliik, aga morfoloogilises mõttes eristub see künakirvest selle poolest, et künakirves on ristkirves. Mõni kasutab künakirvest [varamisel]. Kas seda defineerida funktsionaalselt või morfoloogiliselt? Mida teha sellise erijuhtumiga, mida väga vähe tuntakse? (P.-K. Parts 11.06.18)
- (2) Kumera teraga varamiskirves on tavaline kirves, varrega samasuunalise teraga, mis on lihtsalt kumeraks pekstud. (P.-K. Parts 11.06.18)
- (3) Inglise keeles jagunevad need selgelt, soome keeles ka. Varrega risti teraga kirves on soome keelse *telso* ja inglise keeles *adze*. (P.-K. Parts 11.06.18)
- (4) Tavalise töökirvega tehakse ka seda tööd. (P.-K. Parts 11.06.18) – On varamiskirves ja töökirves. Varamiskirves on alati kumera teraga ja töökirvest ei nimetata kunagi varamiskirveks? (H. Plado 11.06.18) – Kui ma näen mingit sellist asja [*kumera teraga varamiskirves*], siis ma eeldan, et järgmiseks tuleb sirge teraga varamiskirves. (T. Leemets 11.06.18)
- (5) Mina eelistan varamiseks tavalist töökirvest. Ajalooliselt on seda Vene kirvega ka tehtud, aga minu meelest on see ebamugav, aga fundamentalistid ütlevad, et ehedalt eesti moodi tulebki Vene kirvega teha. (P.-K. Parts 11.06.18) – Vene kirves ei ole siis varamiskirves või? (H. Plado 11.06.18) – Ei, aga sellega varatakse. (P.-K. Parts 11.06.18) – Siis jätta terminiks *varamiskirves* ja panna definitsiooni see kumerus sisse. (H. Plado 11.06.18) – Ega selle kirvega suurt muud saagi teha. (P.-K. Parts 11.06.18)
- (6) Varamiskirves ei ole ristkirves. (Vt ka *ristkirves*. Lisa 7, nr 44)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: vastu võtta (11.06.18)

12. foto või joonis:

Kumera labaga varamiskirves
joonistanud Juha-Sven Korhonen
(Parts, Aaltonen 2017, lk 23 joonis 16)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1784448952; andmebaasi kantud 30.01.19

147. varafrees

1. *termin*: et: varafrees

allikas: „Palgitöö käsiraamat“, „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: varafreesi, varafreesi

6. *teiskeelsed vasted*: fi: jyrsinkurso jyrsii

7. *teiskeelsed allikad*: (Aaltonen, Parts 2013, lk 36)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. näitelauseid:

(1) „Mootorsaega ühendatav **varafrees** freesib puidu sisse soont, seega võib teda kasutada näiteks vara põhja viimistlusel või tappide tegemisel.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 36)

(2) „Mootorisahaan liitettävä **jyrsinkurso jyrsii** uraa puuhun, joten sitä voidaan käyttää esimerkiksi varausten pohjan viimeistelyyn tai salvoksiin.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 36)

10. märkused, kommentaarid:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 18 frees (milling cutter, router; jyrsin; fräs)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

148. varaliimeister

1. termin: et: varaliimeister

allikas: „Palgitöö käsiraamat“, „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. muutevormid (omast., osast.): varaliimeistri, varaliimeistrit

3. *definitsioon:* Varaliimeister on noa tööpõhimõttega kahe teraga ligikaudu samas suunas asetseva käepidemega tööriist puidu voolimiseks. Selle tera keskosas on teritatud kumerus varaõõnte vestmiseks ja viimistlemiseks.

4. *selgitus:* Varaliimeistri käepidemed asetsevad tera suunaliselt või kergelt kaldu (tavalise jalgratta lenkstangide taoliselt) selleks, et anda kätele rohkem jõudu peamiselt pikikiudu mahukateks lõigeteks, kuid vajadusel ka põikikiudu uuristamiseks.

6. *teiskeelsed vasted:* en: gouge knife; fi: varausvuolurauta

7. *teiskeelsed allikad:* en: (Parts 2008, nr 264); fi: (Aaltonen, Parts 2013, lk 31)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond):* palkehitus

9. näitelauseid:

„Enamikes maades, kus on harrastatud palkehitustööd, ei ole **varaliimeistri** kasutusel pikka ajalugu, sest ta sobib eelkõige mootorsaega eellõigatud vara puhastamiseks ja viimistlemiseks.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 31)

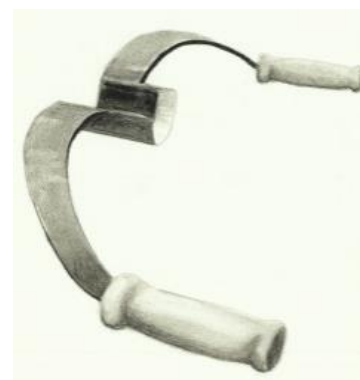
10. märkused, kommentaarid:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 264 varaliimeister (gouge knife)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus:* puudub

12. *foto või joonis:*

Varaliimeister
joonistanud Juha-Sven Korhonen
(Parts, Aaltonen 2017, lk 31 joonis 28)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID:* 1989429864
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 26.02.19

149. vararaud

1. *termin*: vararaud

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*:

3. *definitsioon*: Vararaud on sirklisarnane märkevahend alumise palgi selja kontuuri ülekandmiseks ülemisele palgile tiheda vara (vahel ka tapi) kontuuride kraapimisel.

6. *teiskeelsed vasted*: sv: drag, dragmått; fi: vararauta, vara; ru: черта *f.*, отволока *f.*

7. *teiskeelsed allikad*: sv: (Helamaa 2004, lk 278, Parts 2008, nr 265); fi: (Aaltonen, Parts 2013, lk 46, Helamaa 2004, lk 278); ru: (Helamaa 2004, lk 278; EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelaused*: „**Vararaud** joonistab töödeldavasse palki palgi kuju. Traditsiooniliste **vararaudade** siruulatus ei ole väga suur, sest mida suurem siruulatus on, seda väiksem on märkimise täpsus.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 46)

„**Varo**, **varain** eli **vararauta** piirtää hirren muodon veistettävään hirteen. **Varojen** kärkiväli ei perinteisissä varoissa ole usein kovinkaan suuri, koska kärkivälin kasvaessa piirtämisen tarkkuus heikkenee.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 46)

10. *märkused, kommentaarid*:

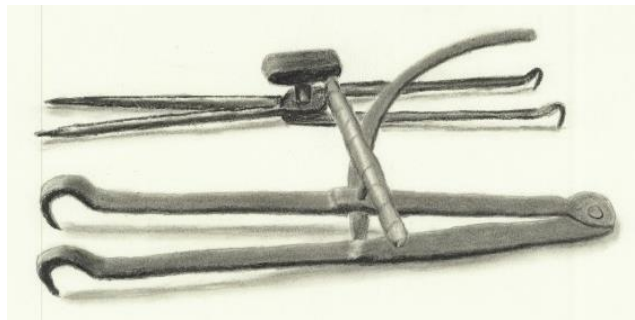
„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 265 vararaud (vararauta, hirsivara, vara; dragmått)

(3) *Vararaud* on soome keeles *vara*. (P.-K. Parts 11.06.18)

(4) „**vara** (ru: черта; sv: drag), kaksikärkinen piirrin seinähirsienveistämiseen (→seinävara) ja lattialankkujen höyläämiseen (→lattiavara). Vara on hyvin vanha rakentajan työväline. Vasta sen käyttöön tulo antoi todellisen mahdollisuuden tiivin, suoran ja lämmönpitävän hirsiseinän rakentamiselle.“ (Helamaa 2004, lk 278)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub

12. *foto või joonis*:

Ühe- ja kahepoolne vararaud
joonistanud Juha-Sven Korhonen
(Parts, Aaltonen 2017, lk 46 joonis 46)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1940570502
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 26.02.17

150. varasirkel

1. *termin*: et: varasirkel

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: varasirkli, varasirklit

6. *teiskeelsed vasted*: en: scribe; sv: rännknut; fi: varausharppi, piirtoharppi

7. *teiskeelsed allikad*: (Parts 2008, nr 266)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: palkehitus

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamat“ nr 266 varasirkel (scriber; varausharppi, piirtoharppi; rännknut)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1990922788;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 26.02.19

151. varavormikamm

1. *termin*: et: varavormikamm

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: varavormikammi, varavormikammi

6. *teiskeelsed vasted*: fi: kopiokampa

7. *teiskeelsed allikad*: (Aaltonen, Parts 2013, lk 53)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelaused*: „**Vormikammi** kasutatakse varade sügavuse kontrollimisel. Nii saab kindlaks teha, et palk paigutub ühe märkimisega või vaegvaramistehnikat kasutades tihedalt oma kohale ja ei toetu vara seest.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 54)

12. *foto või joonis*:

Vormikamm
joonistanud Juha-Sven Korhonen
(Parts, Aaltonen 2017, lk 53 joonis 60)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

152. takutama

1. *termin*: et: (palgivahesid) takutama (*teigusõna*)

allikas: KTK

2. *muutevormid (da-inf., ains. I pööre olevikus ja lihtminevikus)*: takutada, takutan, takutasin
teo- ja tegijanimi: takutamine, takutaja

3. *definitsioon*: Takutama on palgi vahedesse takku (vm) tihendusmaterjali toppima.

4. *selgitus*: takutamise töövahendiks on takutusraud

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: palkehitus

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

153. t a k k

1. *termin*: et: takk

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: taku, takku

3. *definitsioon*: Takk on lina, kanepi vm. kiutaime töötlemisel (ropsimisel, sugemisel) saadud lühikeste kiude ja puitunud taimeosade sasimik (kasut. sageli ka *pl.*: takud). (EKSS)

4. *selgitus*: palkehituses kasutatakse tihenduseks sageli sammalt (nt turbasammalt) ja tänapäeval tihti peale linavilti (Uus, Lõbu 2007, lk 21); takk on pigem üks ajaloolisi tihendusmaterjale

6. *teiskeelsed vasted*: en: oakum; fi: tappura; ru: пакля

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Parts 2008, nr 244); fi: (SmES); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitöö

9. *näitelauseid*:

„Takutusraud on laia teraga nüri meisel, millega lahtisesse varasse ja lahtiseks jäänud kinnisesse varasse topitakse isolatsioon, traditsiooniliselt **takk**. Töö on iseenesest lihtne, kuid hoolega tehes ajamahukas ja kannatlikkust nõudev.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 57)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 244 takk (en: oakum)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 2101590390; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 23.02.19

154. takutusraud

1. *termin*: et: takutusraud

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: takutusraua, takutusrauda

3. *definiitsioon*: Takutusraud on nüri kiilukujuline tööriist lahtiste varade jm pragude toppimiseks.

6. *teiskeelsed vasted*: fi: tilkerauta

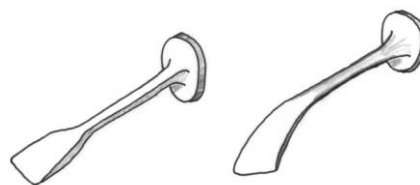
7. *teiskeelsed allikad*: (Aaltonen, Parts 2013, lk 56)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelauseid*: vt nr 153 p 9

12. *foto või joonis*:

Takutusraud
joonistanud Janne Jokelainen
(Parts, Aaltonen 2017, lk 56 joonis 66)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

155. lõhestama

1. *termin*: et: (palki) lõhestama (*teigusõna*)

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (da-infin., ains. I pööre olevikus ja lihtminev.)*: lõhestada, lõhestan, lõhestasin
teo- ja tegijanimi: (palgi) lõhestamine, (palgi) lõhestaja

3. *definiitsioon*: Lõhestama on puitu pikikiudu lõhki ajama.

4. *selgitus*: Näiteks palke lõhaspoolikute saamiseks (lõhestatud palgid, mida on kasutatud põranda-, lae vms materjaliks) lõhki ajama, pakkudest katusepilpaid tegema jne.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: lõhki ajama, kiilutama; lõhastama (ÕS 2018)

lõhastama lõhestama, lõhki ajama, lõhki kiskuma (ÕS 2018)

6. *teiskeelsed vasted*: en: to split, to rip (enamasti 'saagides lõhki ajama'); sv: klyva; fi: halkaista; ru: раскалывать; расщеплять

puuhalgu lõhestama: раскалывать полено, расщеплять полено (EVS)

schleifen (schleissen): puuhalust peergu kiskuma (SksES, lk 1038);

reißen: kiskuma, rebima, tõmbama, sikutama (SksES, lk 977) reißen [Holz] (dict.cc);

spalten: lõhki ajama, lõmastama, lõhkuma (spaltbar: lõhestuv) (SksES, lk 1107)

Brennholz *n.*: küttepuud

klyva: Holz spalten [Brennholz] (dict.cc): puid lõhkuma (küttepuudeks)

7. *teiskeelsed allikad*: en, sv, fi: (Parts 2008, nr 116, 117); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö

9. *näitelauseid*:

(1) „Palki lõhestatakse kahes järgus. (...) Lõhestamise lõpetamiseks pööratakse palk ümber ja lõpetatakse teiselt poolt vastu saagides.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 93)

(2) „See vähene laua- ja plangumaterjal, mida talupoeg vajas oma ehituseks (uksed) ja tarberiistadeks (lauad, pingid, kirstud, nõulauad jms.), saadi hõlpsasti vana lõhestamismeetodi abil.“ (Viies 1960, lk 64)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 116 lõhestama (split; halkaista; klyva); nr 117 lõhestama (rip (en saagides), splice; halkaista; klyva)

EKSS: lõhastama hrv lõhestama. Kiiniga lõhastati lõmm peergudeks. Okaspuud on kergesti lõhastatavad.

EKSS: lõhestama

lõhki ajama, käristama v. lõõma; lõhesid, pragusid, sügavat haava vms. tekitama. Kirvehoop lõhestab kasepaku (pooleks). Rehavars lõhestatakse jämedamast otsast kaheharuliseks. Kadakavitsad kooriti ja lõhestati tünnivitseks.

(1) Lõhestamine; samamoodi võib selle kohta öelda „lõhkumine“. „Lõhkumine“ ei ole minu jaoks nagu puidutehnoloogiline, „lõhestamine“ on tehnoloogiline protsess. (P.-K. Parts 11.06.18)

(2) Kas lõhestamine on nüüd midagi sellist, mida palkehituses kasutatakse? (H. Plado 11.06.18) – Jah, nt restaureerimises küll. Aida laed ja põrandad olid lõhikutest ehk lõhaspoolikutest ja katusepilpad on lõhestatud, mitte lõigatud ega hõõveldatud ega saetud. (P.-K. Parts 11.06.18)

(3) „Palki poolitama“ ei ole ka päris õige öelda. Lõhestada saab ka nt sektoritena. (P.-K. Parts 11.06.18) – Kuidas katuselaaste siis tehakse? (H. Plado 11.06.18) – Neid hõõveldatakse, aga pilpakatuse jaoks neid pilpaid lõhestatakse pakust. (P.-K. Parts 11.06.18) – See on siis katusepilbas? (H. Plado 11.06.18) – Jah, laast on hõõveldamise teel saadud, pilbas lõhestamise teel. Kusjuures isegi masinad on olnud pilbastamiseks. (P.-K. Parts 11.06.18) – Kui laastukatust ja pilpakatust vaadata, kas need on ühesugused? (H. Plado 11.06.19) – Kaugelt näevad kõik ühesugused välja, aga asjatundja saab aru, millega tegemist. (P.-K. Parts 11.06.18)

(4) „Pikikiudu lõhki ajama“... Kiile võidakse lüüa ka justnagu ristikiudu, et see lõhe ei läheks väga välja. (P.-K. Parts 11.06.18) – Aga lõhe läheb ikka ühes suunas? (H. Plado 11.06.18) – Jah, aga neid küljepalseid kiile lüüakse, just seepärast, et eest ei ulatu ja et lõhe läheks ühtlaselt. (P.-K. Parts 11.06.18) – Aga lõhki läheb ikka pikikiudu? (M.-L. Jaanus 11.06.18) – Puit läheb ikka pikikiudu. See, kuhu sina oma asju topid, on ükstakõik. (H. Plado 11.06.18)

(5) Kas lõhaspoolik tuleb edaspidi? (T. Leemets 11.06.18) – Lõhaspoolikut praegu ei ole (H. Plado 11.06.18) – Paneme siis lõhaspooliku ka terminikaardile. (M.-L. Jaanus 11.06.18)

(6) *Kiilutama* on ka 'lõhestama' (P.-K. Parts 11.06.18)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: vastu võtta (11.06.18)

12. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1003595907;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 03.03.19

156. lõhaspoolik

1. *termin*: et: lõhaspoolik

allikas: KTK (11.06.18)

2. *muutevormid (omast., osast.)*: lõhaspooliku, lõhaspoolikut

3. *definiitsioon*: Lõhaspoolik on lõhestatud palk, kasuti põrand-, lae vms materjaliks.

4. *selgitus*: lõhestamistehnika ehk lõhestamismeetodi abil saadud ehitusmaterjal; lauasae jm lauamaterjali saamise töövahendite täiustumisega vähenes ka lõhestamise kasutamine

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: poolpalk, lõhandik (EKSS), lõhik

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: lõhaspoolik murd lõhestatud palk, poolpalk, lõhandik.

(1) Lõhaspoolikule tuli üsna karvane jälg, mis tahuti kirvega või vesteti noaga üle. Kui väiksem lahtine kiud oli, siis lükati lihtsalt kirve otsaga. Võis ka hõõveldada muidugi. (P.-K. Parts 11.06.18)

terminoloogikomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

157. lauasaag

1. *termin*: et: lauasaag

allikas: „Eesti rahvapärane puutööndus“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: lauasae, lauasaagi

3. *definiitsioon*: Lauasaag on saag puidu pikki kiudu lõikamiseks.

4. *selgitus*: kahetähenduslik: saekettaga saagpink puidu piki kiudu lõikamiseks; samaotstarbeline kaldhammastusega käsisaag (etnograafilise esemena) (EKS 2019)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö

9. *näitelaused*: „Lauasaag, nagu teisedki puu pikisaagimisel kasutatavad saed, on kaldhammastusega. Saagimine toimub tavaliselt kõrgetel pukkjalgadel, kuhu palgid vinnati erilise vinna abil.“ (Viires 1960, lk 65)

terminoloogikomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

158. saeveski

1. *termin*: et: saeveski

allikas: „Eesti rahvapärane puutööndus“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: saeveski, saeveskit

4. *selgitus*: palkidest või pakkudest saepuitu ja sellega kaasnevat muud toodangut valmistav ettevõtte; sama mis saekaater, saetööstus (EKS 2019)

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: saekaater, saetööstus
6. *teiskeelsed vasted*: en: sawmill, lumbermill; de: Sägemühle *f.*, Sägewerk *n.*; da: (x); sv: sågverk; fi: sahalaitos, saha; ru: (лесо)пильня *f.* лесопильный завод *m.*, лесопилка *f.* kõnek
7. *teiskeelsed allikad*: en, de, sv: (dict.cc); fi: (SmES, ESmS); ru: (EVS)
8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö
9. *näitelauseid*: „Käsitsi kasutatav lauasaag on paralleelnähtus **saeveskile**.“ (Viires 1960, lk 63)
- terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub; *terminibaasist* puudub

159. saematerjal

1. *termin*: et: saematerjal
allikas: „Palgitöö käsiraamat“
2. *muutevormid (omast., osast.)*: saematerjali, saematerjali
3. *definiitsioon*: Saematerjal ehk saepuit on puidu pikisaagimisel saadav materjal.
4. *selgitus*: sama, mis saepuit; nt lauad, plangud, prussid (EKS 2019)
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: saepuit
6. *teiskeelsed vasted*: en: lumber; de: Bauholz *n.* (‘ehituspuit’), Holz *n.*; sv: sågvirke; fi: sahatavara; ru: пиломатериал *m.*
saematerjal: пиломатериал, пилёный лес, пилёный лесоматериал (EVS)
7. *teiskeelsed allikad*: en, sv, fi: (Parts 2008 nr 194); de: (dict.cc); ru: (EVS)
8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö
9. *näitelauseid*: „Elektriku puidupuur on mõeldud põhiliselt kuiva **saematerjali** puurimiseks, mitte värske puidu töötlemiseks.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 42)
10. *märkused, kommentaarid*: vt ka *metsamaterjal* (Lisa 7, nr 110)
„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 194 saematerjal (lumber; sahatavara; sågvirke)
ÕS 2018: **saematerjal** saepuit
11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1274139724; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 24.02.19

160. saagima

1. *termin*: et: saagima
allikas: „Palgitöö käsiraamat“
2. *muutevormid (da-inf., ains. I pööre olevikus ja lihtminevikus)*: saagida, saen, saagisin
teo- ja tegijanimi: saagimine, saagija
3. *definiitsioon*: Saagima on saega töötama.
6. *teiskeelsed vasted*: en: to saw; de: sägen; fi: sahata; ru: пилить
7. *teiskeelsed allikad*: en, de: (dict.cc); fi: (SmES); ru: (EVS)
8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö, metallikäsitöö
9. *näitelauseid*: „**Saagimise** põhimõte on, et **saetakse** õigele sügavusele mööda jooni, ja seejärel risti vastaspoolele juba **saetud** sooneni, mille tulemusel jääb keskele kolmnurkne.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 89)

10. märkused, kommentaarid:

EKS 2019: saega edasi-tagasi liigutusi tehes puud, metalli vm materjali lõikama või tükeldama; sel viisil midagi tegema

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

161. saesoon

1. *termin*: et: saesoon

allikas: „Palkmajad“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: saesoone, saesoont

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: lõige, saetee, saevagu saejälg

6. *teiskeelsed vasted*: en: kerf; fi: sahausjälki

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Uus, Lõbu 2017, lk 7); fi: (Aaltonen, Parts 2013, lk 67)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö, metallikäsitöö

9. *näitelauseid*:

(1) „Plaat tuleb välja vahetada hiljemalt siis, kui märgatakse, et selle ots on kulunud ebaühtlaselt ja plaadi serva on tekkinud nõrgus koht, soone servad on kulunud viltuseks või **saesoon** ebaühtlane ja jõudlus on nõrgenenud.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 67)

(2) „Terälevy on vaihdettava viimeistään, kun huomataan, että laipan kärki on kulunut epätasaisesti ja siihen on muodostunut kolo, ohjausura on kulunut reunoiltaan viistoksi ja uuteen verrattuna **sahausjälki** ja -teho ovat heikentyneet.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 67)

(3) Jälgi, et **saesoon** jääks samale poole märkejoont! (Aaltonen, Parts 2013, lk 93)

(4) „**Kerf (lõige, saetee)**: the groove left in a piece of wood by a saw.“ (Uus, Lõbu 2017, lk 7)

(5) „Valmis **saetee** ja vararauaga tõmmatud joone järgi raiutakse välja esmalt vara üks pool, seejärel teine.“ (Masso 1991, lk 30)

10. märkused, kommentaarid:

EKS 2019: **saetee** sae liikumise tee saetavas materjalis

lõige (viis eri tähendust)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

162. saehammas (hammas)

1. *termin*: et: saehammas

allikas: „Palgitöö käsiraamat“, „Eesti rahvapärane puutööndus“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: saehamba, saehammast

3. *definitsioon*: Saehammas on saelehe, saeketi või saeketta lõikesakk. (vrd EKS 2019)

6. *teiskeelsed vasted*: ru: зуб *m.* пилы, зубец *m.* пилы

7. *teiskeelsed allikad*: ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö, metallikäsitöö

9. *näitelauseid*:

(1) „Need saed erinevad üksteisest **hammaste** terituse poolest. Palgitöök on mõistlik valida ümarate **lõikehammastega** kett.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 35)

(2) „Varem teritati **saehambaid** tahutüki abil.“ (Viires 1960, lk 66)

10. märkused, kommentaarid:

EKS 2019: *saehammas* saelehe või saeketta lõikesakk. *Teravad saehambad lõikavad poisi parema käe väikse sõrme maha.*

(1) defineerimist vajavad *hammastus* ja selle tüübid, nt lihthammastus, sarikhammastus, kaldhammastus. (M.-L. Jaanus 13.03.19)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

163. räsama

1. *termin*: et: räsama (*tepusõna*)

allikas: „Palgitöö käsiraamat“, „Eesti rahvapärane puutööndus“

2. *muutevormid* (*da-infīn., ains. I pööre olevikus ja lihtminevikus*): räsada, räsas, räsasin

teo- ja tegijanimi: räsamine, räsaja

3. *definiitsioon*: Räsama on saehambaid vastavalt hammastuse tüübile ühele või teisele poole painutama.

6. *teiskeelsed vasted*: fi: harittaa, levittää haralleen. ; ru: разводить

räsama (saehambaid murdma, kahele poole painutama): разводить (EVS)

räsab saehambaid разводит зубья пилы (EVS)

7. *teiskeelsed allikad*: fi: (ESmS); ru: (EVS)

8. *liigitus* (*käsitöötetehnika või -valdkond*): puidukäsitöö, metallikäsitöö

9. *näitelaused*:

(1) „Käsisae teritamine: tera puhastamine tera võimalike vigade parandamine, hammaste ühtlustamine, ühtlustamisel tekkinud keerme eemaldamine, vajadusel hambapõhjade süvendamine, vajadusel hamba kuju taastamine, **räsamine**, viilimine, viilimiskeerme eemaldamine, proovisaagimine ja ilmnevate vigade parandamine, tera õlitamine.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 71)

(2) „Käsisahan teroitus: terän puhdistaminen, terän mahdollisten virheiden korjaaminen, hampaiden taseus, tasauksessa syntyneen kierteen poistaminen, tarvittaessa hampaanpohjien syventäminen, tarvittaessa hampaan muodon palauttaminen, **haritus**, viilaaminen, viilauksierteen poistaminen, koehaus ja ilmenevien virheiden korjaus, terän voitelu.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 71)

(3) „Just oskamatus hambaid **räsada** on esialgu mõnevõrra pidurdanud suursae levimist.“ (Viires 1960, lk 67)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

164. mootorsaag

1. *termin*: et: mootorsaag

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid* (*omast., osast.*): mootorsae, mootorsaagi

3. *definiitsioon*: Mootorsaag on metsanduses ja puidukäsitöös kasutatav mootortöövahend.

6. *teiskeelsed vasted*: en: chain-saw, motorized chain saw; de: Motorsäge f. Kettensäge f., Motorkettensäge f.; sv: motorsåg; fi: moottorisaha ; ru: мотопила, моторная пила f.

7. *teiskeelsed allikad*: en, sv, fi: (Parts 2008, nr 124); de: (Viires 1960, lk 308; dict.cc); ru: (EVS)

8. *liigitus* (*käsitöötetehnika või -valdkond*): palkehitus, puidukäsitöö, (metsandus)

9. *näitelaused*: „Tänapäeval kasutatakse palkehitustööl lisaks **moortorsaele** tihtipeale veel ainult terava otsaga tikksaagi, millel on sae tõmbamisel lõikav hammustus.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 34)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 124 mootorsaag (chain-saw; moottorisaha; motorsåg)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub

12. *foto või joonis*:

Mootorsae ohutu käivitamine püstiasendis
joonistanud Juha-Sven Korhonen
(Parts, Aaltonen 2017, lk 38 joonis 39)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1492659291; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 13.02.19

165. mootorsae juhtplaat (latt)

1. *termin*: et: mootorsae juhtplaat

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: mootorsae juhtplaadi, mootorsae juhtplaati

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: mootorsae latt

6. *teiskeelsed vasted*: fi: moottorisahan terälevy, terälaipa; ru: шина пилы, пильная шина *f.*

7. *teiskeelsed allikad*: fi: (Aaltonen, Parts 2013, lk 35); ru: (VES)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelaused*:

(1) „Palkehitustööl määratletakse **mootorsae juhtplaadi** ehk **lati** omadused vastavalt tööle.“

(Parts, Aaltonen 2017, lk 35)

(2) „Hirrenveistossa **moottorisahan levyn** eli **laipan** ominaisuudet määritellään työn mukaan.“

(Aaltonen, Parts 2013, lk 35)

(3) „Juhul kui kett kõigub **juhtplaadil** tugevalt, tuleb **juhtplaat** uue vastu vahetada.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 67)

12. *foto või joonis*:

Juhtplaat
joonistanud Juha-Sven Korhonen
(Parts, Aaltonen 2017, lk 38 joonis 39)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

166. mootorsae laba (laba)

1. *termin*: et: mootorsae laba

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: mootorsae laba, mootorsae laba

4. *selgitus*: saeketiga ümbritsetud osa

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: saeleht (?)
6. *teiskeelsed vasted*: en: bar; sv: svärd; fi: laippa
7. *teiskeelsed allikad*: en: (Parts 2008, nr 92)
8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö
10. *märkused, kommentaarid*:
 „Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 92 laba, leht (mootorsae) (bar; laippa; svärd)
 EKS 2019: **laba** tööriista, eseme vm lai ja lame osa; masina, seadme lai ja lame pöörlev tööorgan
saeleht sae hammastatud lõikeosa; sama mis saetera
terminoloogiamisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

167. mootorsae kett (saekett)

1. *termin*: et: mootorsae kett
allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Palgitöö käsiraamat“
2. *muutevormid (omast., osast.)*: mootorsae keti, mootorsae ketti
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: saekett
6. *teiskeelsed vasted*: sv: sågkedja; fi: teräketju; ru: пильная цепь *f*.
7. *teiskeelsed allikad*: sv, fi: (Parts 2008, nr 51); ru: (EVS)
8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö
9. *näitelaused*: „**Saekett** venib kasutuse käigus ja eriti uut ketti sisse töötades, vahel juba mõne minutiga.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 67)
10. *märkused, kommentaarid*:
 „Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 51 kett (mootorsae) (teräketju; sågkedja)
 (1) „Palgitöoks on mõistlik valida ümarate lõikehammastega kett (inglise keeles *chipper*, *semi-chisel*, *micro-chisel* või *rapid-micro*). Kujult teravnurkne lõikehammas (*chisel* või *full-chisel*) lõikab puud paremini, kuid pole oma voolimisomadustelt sama hea (raskemini kontrollitav, tagasilöögi oht!).“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 36)
11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1441846376;
 andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 11.02.19

168. tagasilöök

1. *termin*: et: tagasilöök
allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Palgitöö käsiraamat“
2. *muutevormid (omast., osast.)*: tagasilöögi, tagasilööki
3. *definitsioon*: Tagasilöök on osade tööriistade kasutamisel tekkiv vastujõust tingitud ohtlik tagasipaiskumine.
4. *selgitus*: Tagasilöök esineb kirveste, peitlite, haamrite, nuiade puhul, kuid kõige ohtlikum on mootorsae tagasipõrge.
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: tagasipõrge
6. *teiskeelsed vasted*: en: kick-back; sv: bakspark; fi: takaisinpotku
7. *teiskeelsed allikad*: (Parts 2008, nr 212)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond):* palkehitus

9. *näitelauseid:*

(1) „**Tagasilöögi** ohupiirkond on juhtplaadi otsa ülemine neljandik. Tavaliselt on **tagasilöök** väike, kuid ta võib olla ka välkkiire ja väga tugev, kuni saagija kiivrini ulatuv üllatav löök.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 36)

(2) „**Tagasilöök** tähendab sae äkilist paiskumist tahapoole, kui juhtplaat tabab mõnda eset.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 36)

10. *märkused, kommentaarid:*

„Palkehitaaja lühisõnaraamatus“ nr 212 tagasilöök (mootorsaes) (kick-back; takaisinpotku; bakspark)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus:* puudub

12. *foto või joonis:*

Tagasilöök võib olla välkkiire ja tugev löök
joonistanud Juha-Sven Korhonen
(Parts, Aaltonen 2017, lk 38 joonis 39)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID:* /1295900787;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 25.02.19

169. nurklihvija ehk ketaslõikur (r e l a k a s)

1. *termin:* et: nurklihvija, ketaslõikur

allikas: „Palkehitaaja lühisõnaraamat“, „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.):* nurklihvija, nurklihvijat
ketaslõikuri, ketaslõikurit

4. *selgitus:* mootortöövahend

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid:* relakas *mittes*.

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond):* käsitöö

9. *näitelauseid:* „Leidub nii **ketaslõikurite (relakas)** kui mootorsaagidele paigaldatud koorimisseadmeid. Nenede puhul on pöörlevale kettale kinnitatud terad, mis hõõveldavad puitu. Sirged ja ühest äärest veidi kaarjad terad on mõeldud koorimiseks ja tasandamiseks.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 40)

10. *märkused, kommentaarid:*

„Palkehitaaja lühisõnaraamatus“ nr 180 relakas, nurklihvija (sander, grinder; rälläkkä, kulmahiomakone; vinkelslip)

EKSS: *ketaslõikur* tehn kettakujuline lõikur; *nurklihvija* puudub.

lõikur lõikeriist, -aparaat. *Singi, prae, vorsti, juustu, muna, aedvilja lõikamiseks, tükeldamiseks on spetsiaalsed lõikurid.*

ÕS 2018: *ketassaag* (kettakujulise lehega); *ketaslõikur* puudub.

ÕS 2018: *relakas* argi nurklihvija

(1) Kustutasin terminibaasist teiskeelsed vasted, jättes alles vaid eestikeelse *nurklihvija* rohelise märgendiga ja *relakas* punase märgendiga. Lisasin terminibaasi eestikeelse *ketaslõikuri* rohelise märgendiga ja sinna juurde *relaka* punase märgendiga. Definitsioone ega teiskeelseid vasteid andmebaasis praegu ei ole. (M.-L. Jaanus 23.02.19)

(2) Uurisin nii interneti kui ka tavalistest tööriistapoodidest, kuidas nemad riista nimetavad ja sain neli varianti sama tööriista kohta: *nurklihvija*, *ketaslõikur*, *nurklihvija-ketaslõikur* ja *ketaslõikur-nurklihvija*. Ilmselt on termin problemaatiline. (M.-L. Jaanus 13.03.19)

(3) Ketaslõikur ja nurklihvija on sünonüümid. Ei vaja mu arust palgitööterminologiseeringut. (P.-K. Parts 18.04.19)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub

12. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149>

concept ID: 1477389037 *ketaslõikur*; andmebaasi kantud 23.02.19

concept ID: 1305948799 *nurklihvija* andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 23.02.19

palke

170. ü m a r p a l k

1. *termin*: et: ümarpalk

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: ümarpalgi, ümarpalki

3. *definitsioon*: Ümarpalk on tahumata, saagimata, ümarpuidust palk.

6. *teiskeelsed vasted*: sv: rundstock; fi: pyöröhirsi, pyöreä hirs; ru: круглое бревно

7. *teiskeelsed allikad*: sv, fi: (Parts 2008, nr 279); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelaused*: (1) „Metsuri pika varrega, konksuga varustatud langetuslabidas teeb **ümarpalkide** keeramise ja oma kohalt tapist ära keeramise lihtsamaks.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 54)

(2) „Pitkävartinen, koukullinen metsurin vääntörauta helpottaa **pyöröhirsien** kääntelyä ja paikoiltaan salvoksista pois kääntämistä“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 54)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 279 ümarpalk (pyöröhirsi, pyöreä hirs; rundstock)

EKSS: *ümarpalk* saagimata, ümarpuidust palk. *Tahumata ümarpalkidest sein. Maja, ehitus on tugevatest ümarpalkidest.*

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1434365511; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 26.02.19

171. tahutud palk

1. *termin*: et: tahutud palk

allikas: „Palgitöö käsiraamat“, „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: tahutud palgi, tahutud palki

4. *selgitus*: palk võib olla ühe või mitme tahutud küljega
 6. *teiskeelsed vasted*: en: beam, joist; de: Balken *m.*; fi: pelkka hirsi; ru: тёсаное бревно
 7. *teiskeelsed allikad*: en, de: (dict.cc); fi: (KTK); ru: (VES)
 8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelauseid*:

- (1) „Väljastpoolt on **palk** ümar, seest **tahutud**.“ (Uus, Lõbu 2007, lk 31)
 (2) „Saagijalt nõutakse teadmisi heale **tahutud palgile** esitatavate nõuete osas ja ta peab alati taotlema parimat võimalikku saagimistulemust.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 75)
terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

172. palki jätkama

1. *termin*: et: palki jätkama (*teigusõna*)

allikas: „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“

2. *muutevormid (da-infin., ains. I pööre olev ja lihtmin.)*: palki jätkata, jätkan palki, jätkasin palki
teonimi: palgi jätkamine; *nimisõna*: palgijätk

3. *definiitsioon*: Palki jätkama on mitut sama seina ja sama rea palki üheks paraja pikkusega palgiks ühendama.

4. *selgitus*: nt *palki jätkama keeljätuga, palki jätkama hammasjätuga*

6. *teiskeelsed vasted*: palgijätk: scarf joint (en)

7. *teiskeelsed allikad*: (Uus, Lõbu 2017, lk 6)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelauseid*: (1) „Soovitav on **jätkata palke** tapi sees.“ (Uus, Lõbu 2007, lk 17)

- (2) „**Palkide jätkamisel** nähtavalt, s.o tappide vahel tuleb valida jätkamise viis, mis on sobiv antud hoone korral.“ (Uus, Lõbu 2007, lk 18)

- (3) „Some walls are too long to be spanned with single logs, and so logs are jointed end-to-end in various ways; such joints are called **scarf joints**.“ (Uus, Lõbu 2017, lk 6)

10. *märkused, kommentaarid*:

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

173. keeljätk

1. *termin*: et: keeljätk

allikas: „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: keeljätku, keeljätku

4. *selgitus*: Keeljätk on palgijätk, kus ühe jätkatava palgi U- või kandilise U kujuline ristlõige sobib täpselt teise palgi ristlõikega, mis on esimese negatiiv.

6. *teiskeelsed vasted*: en: bridle joint

7. *teiskeelsed allikad*: (Uus, Lõbu 2017, lk 6)

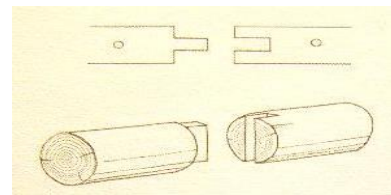
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelauseid*: „**Bridle joint (keeljätk)**: a type of scarf joint in the wall where one log has a U-shaped cross-section with a groove to accept a corresponding tongue from the other log.“ (Uus, Lõbu 2017, lk 6)

„Ajalooliselt on Eestis enamlevinud **keeljätk**, tihti leidub hoonetel ka hammasjätku.“ (Uus, Lõbu 2007, lk 18)

12. *foto või joonis:*

Joonis 43, lk 18 palgi jätkamine keeljätkuga (*ibid.*)
terminoloogikomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

174. hammasjätk

1. *termin:* et: hammasjätk

allikas: „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“

2. *muutevormid (omast., osast.):* hammasjätku, hammasjätku

6. *teiskeelsed vasted:* en: hook joint

7. *teiskeelsed allikad:* (Uus Lõbu 2007, lk 7)

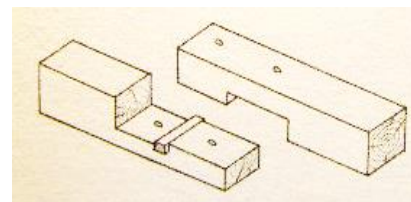
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond):* palkehitus

9. *näitelaused:* „**Hook joint (hammasjätk):** a type of scarf joint made by cutting opposing ends on each member, which are then, fitted together.“ (Uus Lõbu 2007, lk 7)

Ajalooliselt on Eestis enamlevinud keeljätk, tihti leidub hoonetel ka **hammasjätku**. (Uus, Lõbu 2007, lk 18)

12. *foto või joonis:*

Joonis 44, lk 18 palgi jätkamine hammasjätkuga (*ibid.*)
terminoloogikomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

175. kaldhammasseotis

1. *termin:* et: kaldhammasseotis

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.):* kaldhammasseotise, kaldhammasseotist

4. *selgitus:* palgi jätkamiseks

6. *teiskeelsed vasted:* en: scarf

7. *teiskeelsed allikad:* en: (Parts 2008, nr 37)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond):* palkehitus

10. *märkused, kommentaarid:*

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 37 kaldhammasseotis (scarf).

11. *terminoloogikomisjoni otsus:* puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID:* 1572075673;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 25.02.19

176. aluspalk

1. *termin:* et: aluspalk

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“

2. *muutevormid (omast., osast.):* aluspalgi, aluspalki

3. *definiitsioon*: Aluspalk on palkseina kõige alumine palk, mis enamasti alumiselt küljelt lõigatakse tasaseks vundamendiga täieliku kontakti saavutamiseks.

4. *selgitus*: aluspalgid jagunevad pool- ja täispalkideks, kuigi oma mõõtudel ei ole need täpselt poole ega täpselt täismõõtu, vaid mõõt arvutatakse vastavalt juhtumile; vanemas ehituses, eriti nurgakividele asetades palkide alumisi külgi ei tahutud või tahuti ainult toetuspunktist

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: alumine palk

6. *teiskeelsed vasted*: en: sill log

7. *teiskeelsed allikad*: (Parts 2008, nr 14; Uus, Lõbu 2017, lk 8)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelauseid*: „**Aluspalgile** tuleks võimalusel lõigata veenina.“ (Uus, Lõbu 2007, lk 20)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 14 aluspalk, alumine palk (sill log)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: /1808329507; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 04.03.19

177. aluspalgi veenina

1. *termin*: et: aluspalgi veenina

allikas: „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: aluspalgi veenina, aluspalgi veenina

6. *teiskeelsed vasted*: en: drip-cut

7. *teiskeelsed allikad*: (Uus, Lõbu 2017, lk 23)

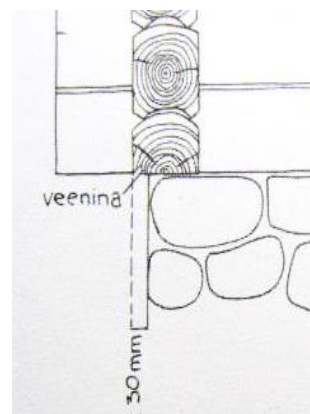
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelauseid*: „Aluspalgile tuleks võimalusel lõigata **veenina**“ (Uus lõbu 2007, lk 20)

12. *foto või joonis*:

Veenina

Joonis 52, lk 20 (Uus, Lõbu 2007)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

178. alumine poolpalk

1. *termin*: et: alumine poolpalk

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: alumise poolpalgi, alumist poolpalki

6. *teiskeelsed vasted*: en: half-log; sv: fyllnadsstock; fi: puolikas pelkka

7. *teiskeelsed allikad*: (Parts 2008, nr 12)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelauseid*:

„**Alumine** palgirida tehakse ühes suunas tervetest, teises suunas aga **poolpalkidest**. Sel juhul liituvad igas nurgas üks poolik ja üks täisläbimõõduga palk. Nii saadakse naaberseinte palgid vajalikul määral kõrguse suunas nihutatuks.“ (Masso 1991, lk 71)

10. märkused, kommentaarid

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 12 alumine poolpalk (half-log; puolikas pelkka(kerta); fyllnadsstock)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 2016513628; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 04.03.19

179. alumine täispalk

1. *termin*: et: alumine täispalk

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: alumise täispalgi, alumist täispalki

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: kolmveerandpalk (?)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

10. märkused, kommentaarid

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 13 alumine täispalk, kolm-veerandpalk (full; pelkka(kerta); bjälke)

(1) Panin terminibaasis alumise täispalgi sünonüümiks kolmveerandpalk ja kustutasin teiskeelsed vasted, kuna need paistsid ebatäpsed (nt täispalk ei saa olla „täis“ (*full*) ega palk olla „palgikord“ (*pelkkakerta*)). (M.-L. Jaanus 04.03.19)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 2077556581; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 04.03.19

180. alumine palgikord

1. *termin*: et: alumine palgikord

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: alumine palgirida, alumine palgikiht

6. *teiskeelsed vasted*: en: sill logs; sv: syllvarv; fi: pelkkakerta

7. *teiskeelsed allikad*: (Parts 2008, nr 11)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. näitelauseid:

(1) „Enne **alumise palgirea** paigaldamist mõõdetakse täpselt välja nurkade asukohad ja kõrgused.“ (Masso 1991, lk 71)

(2) „**Alumise palgirea** paigaldamist ja ankurdamist kujutab joonis 45.“ (*ibid.*)

(3) „Tänapäeval eelistatakse **alumise palgikihti** ankurdada. Vanadel palkmajadel ei ole seinad vundamenti külge ankurdatud, alumised palgid lamavad lahtiselt vundamentidel.“ (*ibid.*)

10. märkused, kommentaarid:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 11 alumine palgikord (sill logs; pelkkakerta; syllvarv)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1991182508; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 14.03.19

181. p a l g i k o r d

1. *termin*: et: palgikord

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Soovitused käsitööna...“, „Palkmajad“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: palgikorra, palgikorda

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: palgiring (Uus, Lõbu 2017, lk 6), kord, palgirida

6. *teiskeelsed vasted*: en: layer; course of logs, round of logs; sv: skorsten; fi: varvi, hirsikierros

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Parts 2008, nr 75; Uus, Lõbu 2017, lk 6); sv, fi: (Parts 2008, nr 75)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelauseid*:

(1) „**Course of logs, round of logs (palgiring)**: a single layer of logs at the same level around the house perimeter.“ (Uus, Lõbu 2017, lk 6)

(2) „Mõne **palgikorra** jagu on ka ehitamisel olev palkehand praktilise tööpuki eest.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 81)

(3) „Alumise **palgirea** sisse avasid ei lõigata, sest see nõrgestaks palke ülemäära. Kuid juba järgmise **palgirea** sisse tuleb uste kohal lõigata süvend uksele ja ning tenderpostide jaoks.“ (Masso 1991, lk 71)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 75 kord (palgi-) (layer; varvi, hirsikierros; skorsten)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 2014663944; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 12.02.19

182. v ö ö p a l k

1. *termin*: et: vööpalk

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Palkmajad“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: vööpalgi, vööpalki

3. *definiitsioon*: Vööpalk on palkseina ava alt sulgev palk.

4. *selgitus*: ukseava korral võib nimetada lävepalgiks, millesse tapitakse tenderpostid

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelauseid*: „Vööpalk on aknaava alumise serva kõrgusel paiknev palk, millele toetuvad akna tenderpostid.“ (Masso 1991, lk 74)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 276 vööpalk, lävepalk (kynnyshirsi; tröskelstock)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1140255594; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 26.02.19

183. l ä v e p a l k

1. *termin*: et: lävepalk

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Palkmajad“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: lävepalgi, lävepalki

3. *definitioon*: Lävepalk on ukseava alt sulgev palk, millesse tapitakse tenderpostid.
6. *teiskeelsed vasted*: sv: tröskelstock; fi: kynnyshirsi
7. *teiskeelsed allikad*: sv, fi: (Parts 2008, nr 276)
8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: palkehitus
9. *näitelaused*: (1) „**Lävepalk** peab olema võimalikult sirge ja lai; ta ei tohiks olla jätkatud.“ (Masso 1991, lk 74)
- (2) „**Lävepalgile** lõigatakse sisse kas püstsuunas läbi ulatuvad pesad tenderlattide jaoks või siis tapi õlad palgist tenderposti jaoks.“ (*ibid.*)
10. *märkused, kommentaarid*: „Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 276 vööpalk, lävepalk (kynnyshirsi; tröskelstock)
11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 2013927084; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 26.02.19

184. sildepalk

1. *termin*: et: sildepalk
allikas: „Palgitöö käsiraamat“
2. *muutevormid (omast., osast.)*: sildepalgi, sildepalki
3. *definitioon*: Sildepalk on palkseina ava ülalt sulgev palk, millesse tapitakse rõhtpalkide vajumist võimaldavate tappide abil tenderpostid.
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: silluspalk
6. *teiskeelsed vasted*: en: header log; sv: (dörr)överlag; fi: kamana, läpimenohirsi, ylimenohirsi;
притолока f. ehit. uksepiit, pealispuu, avapealne palk (VES)
7. *teiskeelsed allikad*: (Parts 2008, nr 203)
8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: palkehitus
9. *näitelaused*:
(1) „**Header log (sildepalk)**: a log spanning the top of window and door openings in log walls.“ (Uus, Lõbu 2017, lk 7)
- (2) „**Silluspalk** peab olema ilma jätkudeta. Kui suure hoone ehitamisel on teda siiski jätkata tarvis, siis tuleb jätkud teha tõmbejõudu vastuvõtavad, s.t hammasjätkuga.“ (Masso 1991, lk 76)
10. *märkused, kommentaarid*: „Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 203 sildepalk (header (log); kamana, läpimenohirsi, ylimenohirsi; (dörr)överlag)
11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1392050039; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 14.03.19

185. müürpalk (murispuu)

1. *termin*: et: müürpalk ehk murispuu
allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“
2. *muutevormid (omast., osast.)*: müürpalgi, müürpalki; murispuu, murispuud

3. *definitioon*: Mürpalk ehk murispuu on palkseina kõige ülemine palk, kuhu tapitakse sarikad.
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: müürlatt *mitte*., murispuu, räästapärin
6. *teiskeelsed vasted*: en: plate log; fi: tasakerta; ru: слeга *f.*, мауэрлат *m.*

räästapärin ehit слeга, мауэрлат (VES)

7. *teiskeelsed allikad*: en, fi: (Parts 2008, nr 134); ru: (VES)
8. *liigitus (käsitöötetnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus)
9. *näitauseid*: „Pärin (räästapärin e. müüripalk e. **murispuu**, vahepärin, harjapärin) katusekonstruktsioonis piki maja kulgev kandev palk, millele toetuvad sarikad.“ (Uus, Lõbu 2007, lk 8)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 134 müüripalk, murispuu, räästapärin (plate log; tasakerta)
EKSS: räästapärin ehit sarikaid kandev seinapealne palk, müürlatt.

- (1) *Murispuu* tõenäoliselt on ajalooliselt *müürlatt* või *müürpuu*. Ma arvan, et Kalle Elleri mõjul on tulnud „lati“ asemele. Eesmärk oleks see, et palkehituse sõnavaral oleks eripära. Oluline oleks, et ei oleks sõna „müür“, sest palkehituses ei ole müüre, on palkseinad. Aga murispuus on ka 'müür' sees. (P.-K. Parts 11.06.18)
(2) Ma üldiselt ei ole vastu, et kasutatakse piirkondlikke sõnu, eriti, kui on mingi piirkondlik asi, aga ma olen vastu sellele, kui juba on kirjakeele sõna ja seda asendatakse piirkondliku sõnaga. Eriti hull, kui see ei lähe veel ka samasse tähendusse. (H. Plado 11.06.18)
(3) Taheti kasutada ka *müürlatt*, aga latt ei ole see kohe kindlasti. (P.-K. Parts 11.06.18)
(4) *Murispuu* on laialt levinud. Ei saa küll öelda, et üle Eesti, aga vähemalt Lääne- ja Põhja Eestis päris hästi levinud. *Murispuu*: müürlatt. Nii, et võib küll kasutada. (H. Plado 11.06.18) – Isegi traditsioonilises kiviehituses ei ole see latt, pigem pruss, sest see peab väga tugev asi olema. (P.-K. Parts 11.06.18) – *Murispuu* sobiks küll terminiks. (H. Plado 11.06.18)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: vastu võtta (11.06.18)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1356842469; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 14.03.19

186. m ü ü r p a l g i k o r d

1. *termin*: et: müürpalgikord

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: müürpalgikorra, müürpalgikorda

6. *teiskeelsed vasted*: sv: väggband; fi: vuoliaiskerta

7. *teiskeelsed allikad*: (Parts 2008, nr 134)

8. *liigitus (käsitöötetnika või -valdkond)*: palkehitus

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamat“ nr 135 müürpalgikord (vuoliaiskerta; väggband)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 2094139384; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 14.02.19

187. aampalk

1. *termin*: et: aampalk

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: aampalgi, aampalki

3. *definiitsioon*: Aampalk on lage kandev ning vastasseinu ühendav jäme palk, tala. (EKSS)

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: laetala (osaline sünonüüm)

6. *teiskeelsed vasted*: en: joist; ru: (потолочная) переводина *f.*, потолочная балка *f.*

7. *teiskeelsed allikad*: en: (IES); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus)

9. *näitelaused*: „Laetalade ülesandeks on mitte ainult lage kanda, vaid ka seinu koos hoida. (...) Eestis kinnitati laetalad seinapalkide külge tavaliselt läbiulatuva hammastapiga, harvemini kalasabatapiga.“ (Masso 1991, lk 102)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 220 tala, aampalk (joist, beam; vuoliainen; tvärbiälke)

ÕS: **aampalk** tala, lage kandev ning vastasseinu ühendav jäme palk. *Tare aampalgid.*

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

188. p u i t t a l a (tala)

1. *termin*: et: puittala

allikas: „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: puittala, puittala

3. *definiitsioon*: Tala on tugeudel asetsev hrl. vardakujuline rõhtloodis kandetarind. (EKSS)
Puittala on puidust tala.

6. *teiskeelsed vasted*: en: joist, wooden beam; de: Holzbalken *m.*; sv: tvärbiälke; fi: vuoliainen;
ru: балка *f.*

vuoliainen ehit puittala (SmES)

tala ehit tugeudel asetsev rõhtloodis latitaoline kandetarind: palkki, ansas ehit., niskapuu ehit; põrandatala vasa ehit (ESmS)

tala ehit rõhtloodis kandetarind: балка *f.* (EVS)

7. *teiskeelsed allikad*: en, sv: (Parts 2008, nr 220); de: (dict.cc); fi: (ESmS); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus)

9. *näitelaused*: „**Beam, joist (tala)**: a main horizontal member used to support vertical loads (floors, ceilings).“ (Uus, Lõbu 2017, lk 6)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 220 tala, aampalk (joist, beam; vuoliainen; tvärbiälke), nr 219 tala (põranda-); nr 218 tala (lae-) (haltiahiirsi; tvärbiälke)

EKSS: **tala** ehit tugeudel asetsev hrl. vardakujuline rõhtloodis kandetarind. Raudbetoonist, metallist, puidust talad. Piki- ja põikpalkidest talad. *Lihtsaim tala on palk. Kaeveõõne lagi toestatakse taladega. Metalltellingute talad valmistati torudest. Vahelaepaneelid toetati taladele.*

aampalk lage kandev ning vastasseinu ühendav jäme palk, tala (hrl. taluhoonetes). Tare aampalgid.

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1188478646 *puittala*; *concept ID*: 1678326938 *põrandatala*; *concept ID*: 1472101761 *laetala*; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 25.02.19

189. ulgtala

1. *termin*: et: ulgtala

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: ulgtala, ulgtala

3. *definiitsioon*: Ulgtala on puidust konsool, tavaliselt mademe kohal, millele toetub seinaliinist kaugemal asetsev murispuu või pärlinmurispuu.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: konsool; (*omast., osast.*): konsooli, konsooli

6. *teiskeelsed vasted*: en: console, cantilever; sv: konsol; fi: konsoli; ru: консоль *f.*, консольная балка *f.* ('konsooltala')

7. *teiskeelsed allikad*: en, sv, fi: (Parts 2008, nr 71); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 71 konsool, ulgtala (console, cantilever; konsoli; konsol). arhit toend, seinast eenduv kunstiliselt kujundatud tugi, mis kannab v toetab ehitiseosa v skulptuurteost; ehit ühest otsast jäigalt kinnitatud varras, sõrestik vm tarind, üle toe ulatuv talaosa.

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1019882353; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 12.02.19

190. liittala

1. *termin*: et: liittala

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Palkmajad“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: liittala, liittala

6. *teiskeelsed vasted*: sv: stockbalk; fi: hirsipalkki, vaarnapalkki

7. *teiskeelsed allikad*: (Parts 2008 nr 111)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelaused*: „**Liittala** tehakse kahest, erandjuhtudel kolmest palgist, mis asetatakse pealistikku ja ühendatakse omavahel kooshoidvate teraspoltide ning nihkumist takistavate puittüüblitega.“ (Masso 1991, lk 107)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 111 liittala (hirsipalkki, vaarnapalkki; stockbalk)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1884772437; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 13.02.19

191. puurima

1. *termin*: et: puurima (*teigusõna*)

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid* (*da-infin.*, *ains. I pööre olevikus ja lihtminevikus*): puurida, puurin, puurisin
teo- ja tegijanimi: puurimine, puuriija

6. *teiskeelsed vasted*: de: bohren; ru: сверлить

seina auku puurima сверлить/просверлить* дырку в стену (EVS)

7. *teiskeelsed allikad*: de: (SksES, lk 209); ru: (EVS)

8. *liigitus* (*käsitöötehnika või -valdkond*): käsitöö

9. *näitelaused*:

(1) „Selle vältimiseks tuleb enne vastassuunas **puurima** asumist lõtk käsitsi välja pöörata.“
(Parts, Aaltonen 2017, lk 43)

(2) „Puuritera äkiline peatumine ja pooleli jäänud **puurimise** jätkamine võivad trelli tekitatud jõud **puuriija** asendit mõjutada.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 44)

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: **puurima** (1) puuriga ava(sid) tegema; (2) millegagi (surudes ja keerutades) uuristama; midagi (keerutades) kuskile (sisse) suruma v. vajutama.

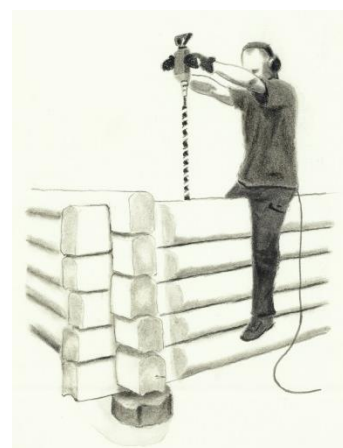
läbi puurima midagi puuriga läbistama.

12. *foto või joonis*:

Salapulkade puurimine.

Pildil olev mees suudab hästi jälgida puuri sirget asetust palgi pikisuuna suhtes, kuid seina kõrgus nõudis juba abiks tellinguid. Pööra tähelepanu ka kõrvaklappidele – elektrimootori suhteliselt talutav müra tekitab oma kõrguse tõttu pikaajalisel kokkupuutel kuulmiskahjustusi.

joonistanud Juha-Sven Korhonen
(Parts, Aaltonen 2017, lk 42 joonis 43)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

192. palgipuur

1. *termin*: palgipuur

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid* (*omast.*, *osast.*): palgipuuri, palgipuuri

3. *definiitsioon*: Palgipuur on palkide vm massiivsete puitdetailide puurimiseks sobilik puur.

4. *selgitus*: Nii käsitsi kasutatavad kui trellidele kinnitatavad, tavaliselt 32 ja 38 mm; NB! mitte kõik tööstuslikud puurid selles mõõdus ei sobi tooresse puusse sügavate aukude puurimiseks – vajalik hea puru väljakandevõime, edasitõmbe tigukruvi jne

6. *teiskeelsed vasted*: fi: hirsikaira

7. *teiskeelsed allikad*: (Aaltonen, Parts 2013, lk 42)

8. *liigitus* (*käsitöötehnika või -valdkond*): palkehitis

9. *näitelaused*: „**Palgipuuri** sirget asendit ja vara keskelt läbiminekut kontrollitakse enne puurimise alustamist.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 42)

12. *foto või joonis*:

Vanaaegsed palgipuurid
joonistanud Juha-Sven Korhonen
(Parts, Aaltonen 2017, lk 42 joonis 42, 43)

terminoloogikomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

193. palginui

1. *termin*: et: palginui ehk parts

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: palginuia, palginuia

3. *definitsioon*: Palginui on suur puidust või plastikust peaga haamer tapitud palkide või prusside kokkulöömiseks seinas, puitpostide maasselöömiseks vms.

4. *selgitus*: Ajalooliselt on palginui kõvast puidust peaga, tänapäeval plastikust vm pehmest, kuid puidule värvi- ja muljumisjälgi mitte jätvast materjalist. Väiksemaid kasutatakse ka salapulkade sisselöömiseks, peitlile peale löömiseks vms töödeks.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: parts (*omast.* partsu, *osast.* partsu)

6. *teiskeelsed vasted*: en: mallet, maul; sv: träklubba; fi: hirsileka

7. *teiskeelsed allikad*: (Parts 2008, nr 153)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelaused*: „**Palginuiaga** lüüakse palke nende paigale sobitamisel ja salapulkade paigaldamisel.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 32)

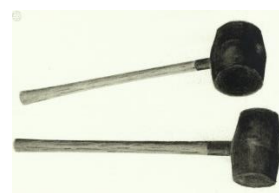
10. *märkused*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 153 parts: partsu (mallet, maul, beetle; hirsileka; träklubba)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub

12. *foto või joonis*:

Plastpeaga palginuiad
joonistanud Juha-Sven Korhonen
(Parts, Aaltonen 2017, lk 33 joonis 34)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1097105379;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 14.02.19

194. salapulk

1. *termin*: et: salapulk

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Palgitöö käsiraamat“, „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: salapulga, salapulka

3. *definitioon*: Salapulk on palkide vm massiivsete puitdetailide ühendamiseks kasutatav tüübel.

4. *selgitus*: tavaliselt 32 ja 38 mm

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: salapunn

6. *teiskeelsed vasted*: en: dowel peg; fi: vaarna, tappi

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Uus, Lõbu 2017, lk 6; Parts 2008, nr 195); fi: (Parts 2008, nr 195)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelauseid*:

(1) „Ka **salapulgad** lööb nendega palkide aukudesse kergemini kui haarmiga, palginui on seevastu selleks liialt raske ja ebatäpne.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 34)

(2) „Myös **täpiti** iskee niillä hirsien reikiin helpommin kuin vasaralla, hirsileka taas on siihen turhan painava ja epätarkka.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 33)

(3) **Dowel, peg (salapulk)**: vertical wooden stick that is pounded into drilled holes in two adjoining logs, in order to keep the logs stable within the wall plane.“ (Uus, Lõbu 2017, lk 6)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ 195 salapulk, salapunn (peg; vaarna, tappi; dymling)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: /1914878407; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 24.02.19

tappe ja nurki

tapp ja *nurk* on eri allikates kasutatud läbisegi tähendustes 'nurk', 'tapp', 'nurga tapp'; sama segadus on ka teiskeelsetes vastetes

195. t a p p

1. *termin*: et: tapp

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: tapi, tappi

tegusõna: tappima (tappida, tapin, tappisin)

teo- ja tegijanimi: tappimine, tappija

3. *definitioon*: Tapp on kaht (puit)detaili ühendav ja fikseeriv liide, milles ühe detaili eend on kinnitatud teise detaili vastava kujuga väljalõikesse või avasse. (EKS 2019)

4. *selgitus*:

(1) Vahel loetakse tappideks ka salapulgad, vahel käsitletakse tenderpostide sooni muu kui tappidena palkehituses. (P.-K. Parts 11.06.18)

(2) *Tappliidet* ehk *tappühendust* kasutatakse palkehituses peamiselt *nurgaseotistes*. Sageli nimetatakse *nurgaseotist* lihtsalt *tapiks*, mis pole küll vale, kuna *nurgaseotis* (nurgatapina) on üks *tapi* tüüpidest, kuid tekitab segadust. Samuti nimetatakse mõnel puhul *nurki tappideks*, nt sadulnurk ehk Kanada tapp (Parts, Aaltonen 2017, lk 87), mis on pisut eksitav. *Nurk* ja *tapp* ei ole sünonüümid. Terminoloogilise täpsuse huvides saaks rääkida nt *Kanada tappidest* koosnevast nurgast, mida nimetatakse *sadulnurgaks*. (M.-L. Jaanus 14.03.19)

6. *teiskeelsed vasted*: en: notch; sv: knutskalle, knutlås; fi: salvos, lukko, nurkkalukko

tapp puiduseotis: врубка *f.*; tappliide: соединение шипом, соединение на шипах; liidetava detaili eend tappliites: шип *m.* (EVS)

7. *teiskeelsed allikad*: en, sv, fi: (Parts 2008, nr 227)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelaused*: „**Tappide** tegemisega on seotud erinevad tehnikad, tapitüüpidele vastavalt.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 87) – „**Salvosten** veistämiseen liittyy eri tekniikoita eri salvostyyppien mukaan“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 88)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 227 tapp, nurgaliide (notch; salvos, lukko, nurkkalukko; knutskalle, knutlås)

EKS 2019: sama mis *tappliide*

EKSS: *tapp* ehit (puiduseotisena:) tappliide; liidetava detaili eend tappliites. *Palgiotsad ühendatakse paarikaupa tapi abil, tappidega. Puuris, raius talasse tappidele pesad.*

(1) Tapp on (üldjuhul) metallvahenditeta puiduliide, tavaliselt ristuvate palkide/prusside sidumiseks; iseloomulik, et kummastki lõikuvast detailist eemaldatakse puitu (P.-K. Parts 11.06.18)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1203949456; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 25.02.19

196. t a p i s ü v e n d (pesa)

1. *termin*: et: tapi süvend

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: tapi süvendi, tapi süvendit

6. *teiskeelsed vasted*: en: mortise

7. *teiskeelsed allikad*: (Parts 2008, nr 224)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: palkehitus

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 224 tapi süvend (mortise)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 2109394973; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 25.02.19

197. t a p i k a e l (kael)

1. *termin*: et: tapikael

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: tapikaela, tapikaela

6. *teiskeelsed vasted*: en: neck

7. *teiskeelsed allikad*: (Uus, Lõbu 2017, lk 7)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelaused*: „**Neck (kael)**: the part of the log that is left intact after the notch is cut.“ (Uus, Lõbu 2017, lk 7)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 222 tapi kael, nr 223 tapi kael (fi: saddle) (?)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1272196376;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 25.02.19

198. **t a p i p õ s k** (põsk)

1. *termin*: et: tapipõsk

allikas: „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: tapipõse, tapipõske

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: pale

6. *teiskeelsed vasted*: en: cheek

7. *teiskeelsed allikad*: (Uus, Lõbu 2017, lk 7)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelaused*: „**Cheek (põsk, pale)**: flattened surface on the sides of the log within and nearby the notch.“ (Uus, Lõbu 2017, lk 7)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1759022512;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 25.02.19

199. **t a p i k e e l** (keel)

1. *termin*: et: tapikeel

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: tapikeele, tapikeelt

6. *teiskeelsed vasted*: en: tenon

tenon: tapp, tapikeel; tappima (IES)

7. *teiskeelsed allikad*: (Parts 2008, nr 225)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: palkehitus

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 225 tapikeel (tenon)

EKS 2019: **tapikeel** (tappliites:) tapi väljaulatuv osa.

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1967682976;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 25.02.19

200. **nurkseotis**

1. *termin*: et: nurkseotis

allikas: Palkehituse OÜ veebileht

2. *muutevormid (omast., osast.)*: nurkseotise, nurkseotist

3. *definiitsioon*: Nurkseotis on tapp, mida kasutatakse nurgaühenduses.

4. *selgitus*: palkehituses kasutatakse tapitud nurkades (pikknurgad ja lühi- ehk puhasnurgad)

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: nurgaliide, nurga tapp; tapp (osaline sünonüüm)

6. *teiskeelsed vasted*: en: *notch* on nurkseotis, tapp; *corner* on nurk.

ru: *вязка под углом* ehit on nurkseotis; *угол* on nurk ehitisel vm objektil

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelauseid*:

„Tapid ehk **nurgaseotised** on palkmaja konstruktsiooni olulisimaid osasid. Nurk peab olema tihedasti tehtud, et tuul sealt läbi ja vesi vahele ei pääseks. **Nurgaseotisi** saab liigitada nn pikknurkadeks, kus palgid ulatuvad üle nurga paarikümne sentimeetri võrra ja lühinurkadeks, kus palgid üle nurga ei ulatu.“ (Palkehituse OÜ veebileht)

10. *märkused, kommentaarid*:

EKS 2019: **nurkseotis** puidust ehitise või eseme nurki ühendav liitmisviis; sama mis nurgaliide. *Palgid ühendati salapulkadega ja nurkseotistega ehk nurgatappidega.*

EKS 2019: **nurgaseotis** ka ehit ehitise v. eseme nurki ühendav puiduseotis

(1) Palkehituses jagunevad tapitud nurgad *pikknurkadeks ja lühinurkadeks (puhasnurkadeks)*. Pikknurgad on nt *koerakaelanurk, Norra tapp, järsknurk*. Lühinurgad on nt *kalasabanurk, peithammasnurk, läbihammasnurk*. Nurgad omakorda koosnevad eri tüüpi tappidest, millel samuti on nimetused, nt *koerakaelatapp, kalasabatapp* jne

(2) Tapp ehk nurgaseotis ja nurk ei saa olla sünonüümid. Nurgaseotisi ehk tappe ei saa liigitada pikk- ja lühinurkadeks, küllaga saab **tapitud nurki** (nurgaseotistega nurki) liigitada pikk-, lühijms nurkadeks. Tapid ehk nurgaseotised saavad liigitada **pikknurga tappideks** või pikknurga nurgaseotisteks vms **nurga tappiteks**. (M.-L. Jaanus 14.03.19)

terminoloogikomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

201. p i k k n u r k

1. *termin*: et: pikknurk

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: pikknurga, pikknurka

3. *definitsioon*: Pikknurk on tappidest nurk, mille puhul palk jätkub väljaspool seinte ristumist, nii et moodustub pähik.

4. *selgitus*: pikknurgad on nt koerakaelanurk ja järsknurk

6. *teiskeelsed vasted*: sv: överskjutande, knutskalle; fi: pitkänurkkasalvos (‘pikknurgatapp’)

7. *teiskeelsed allikad*: sv, fi: (Parts 2008, nr 159)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelauseid*:

„Sajand tagasi oli Eestis enimlevinud tappideks **pikknurkadest** järsknurk ja lühinurkadest kalasabatapp.“ (Uus, Lõbu 2007, lk 15)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 159 pikknurk (pitkänurkkasalvos; överskjutande, knutskalle)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1796894866; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 22.02.19

202. p a l g i p ä h i k (pähik)

1. *termin*: et: palgipähik

allikas: „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“, „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: palgipähiku, palgipähikut

3. *definiitsioon*: Pähik on pikknurkade korral väljaspool seinaliini jätkuv palgi osa.

4. *selgitus*: tavaliselt 15–30 cm

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: pähik

6. *teiskeelsed vasted*: en: log extension, log overhang, flyway; log end; sv: borrh

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Parts 2008, nr 175; Uus, lõbu 2017, lk 7); sv: (Parts 2008, nr 175)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelaused*: „**Log extension**, also known as **flyway** or **log end (pähik)**: short intact part of the log that is left outside the corner notch.“ (Uus, lõbu 2017, lk 7)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 175 pähik (log extension, log overhang, flyway; borrh)

ÕS: **pähik** bot kõrreliste ja lõikheinaliste osaõisik; anat luu ümmargune ots; tehn kirjutuspea.

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1477200186; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 22.02.19

203. p u h a s n u r k (lühinurk)

1. *termin*: et: puhasnurk

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: puhasnurga, puhasnurka

3. *definiitsioon*: Puhasnurk on tappidest nurk, mille puhul seinapalgid lõppevad seinte ristumiskohas, moodustades nurga.

4. *selgitus*: lühinurk ehk puhasnurk (nt kalasabanurk)

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: lühinurk

6. *teiskeelsed vasted*: sv: jämnskjutande, knutskalle; fi: lyhytnurkkasalvos

7. *teiskeelsed allikad*: sv, fi: (Parts 2008, nr 167)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelaused*: vt *pikknurk* (Lisa 5, nr 201)

10. *märkused, kommentaarid*: „Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 167 puhasnurk (nt kalasaba) (lyhytnurkkasalvos; jämnskjutande, knutskalle)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1170919531; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 22.02.19

204. ümarnurk

1. *termin*: ümarnurk

allikas: KTK (P.-K. Parts 11.06.18)

2. *muutevormid (omast., osast.)*: ümarnurga, ümarnurka

3. *definitioon*: Ümarnurk on tappidest nurk, mille puhul tapid jälgivad lõikuva palgi looduslikku kumerust.

4. *selgitus*: nt koerakaelanurk

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

terminoloogikomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

205. koerakaelanurk (koerakael)

1. *termin*: et: koerakaelanurk

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: koerakaelanurga, koerakaelanurka

tapi nimetus: koerakaelatapp

3. *definitioon*: Koerakaelanurk on ümar pikknurk.

4. *selgitus*: koerakaelanurk koosneb koerakaelatappidest

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: koerakael

6. *teiskeelsed vasted*: en: round notch; sv: hundhalsknut; fi: koirankaulasalvos, ämmännurkka

7. *teiskeelsed allikad*: en, sv, fi: (Aaltonen, Parts 2013, lk 26)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelaused*:

(1) „Liimeistrit kasutatakse puu jämedaks koorimiseks, peenemaks voolimiseks, kujundamiseks ja näiteks põskede tasandamiseks **koerakaela** valmistamisel.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 30)

(2) „Vuolurautaa käytetään puun karkeaan kuorimiseen, hienompaan vuolemiseen, muotoiluun ja esimerkiksi poskeamiseen **ämmännurkkaa** veistettäessä.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk x)

10. *märkused, kommentaarid*: „Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 69 koerakael (round notch; koirankaulasalvos, ämmännurkka; hundhalsknut)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub

12. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1570551405; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 15.03.19

206. järsknurk

1. *termin*: et: järsknurk

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: järsknurga, järsknurka

3. *definitioon*: Järsknurk on tappidest nurk, mille tapide üks või mitu külge on püstasendis.

4. *selgitus*: ajalooliselt saabunud Eestisse peamiselt sae kasutuselevõtuga, mis võimaldas erinevalt kirvest ristikiudu kõige lihtsamalt lõigata; esineb nii pikk- kui lühi- ehk puhasnurkade puhul (nt kalasabanurk) (P.-K. Parts 11.06.18)

6. *teiskeelsed vasted*: en: straight lap; fi: jyrkkänurkka

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Uus, Lõbu 2017, lk 7); fi: (Parts 2008, nr 30)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelaused*: „**Straight lap (järsknurk)**: notch that has log extensions has rectangular cross-section and is usually built with locking key.“ (Uus, Lõbu 2017, lk 7)

10. märkused, kommentaarid:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 30 järsknurk (lapped lock ?; jyrkkänurkka)

(1) „Sajand tagasi olid Eestis enimlevinud tappideks pikknurkadest **järsknurk**...“ (Uus, Lõbu 2007, lk 15) Vt ka p 9 (*log extension*: 'pähiik', mis on pikknurga tunnuseks). Samuti on Palkehituse OÜ veebilehel järsknurk pikknurgaks liigitatud.

(2) *lapped lock* viitab teatud lukule

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 2064465661; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 11.02.19

207. k a l a s a b a n u r k (kalasaba)

1. *termin*: et: kalasabanurk

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: kalasabanurga, kalasabanurka

tapi nimetus: kalasabatapp

3. *definiitsioon*: Kalasabanurk on kalasabatappidest lühinurk.

6. *teiskeelsed vasted*: en: dovetail notch; sv: laxstjärtsknut; fi: lohenpyrstönurkka; ru: (x)

kalasabatapp шип ласточкин хвост (EVS)

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Parts 2008, nr 36, Uus, lõbu 2017, lk 7); sv, fi: (Parts 2008, nr 36)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelaused*:

(1) „Miiuvinklit võib kasutada näiteks **kalasabatapi** voolimisel.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 49)

(2) „**Bovetail notch (kalasabatapp)**: log ends cut into a fan appearance resembling a dove's spread tail.“ (Uus, Lõbu 2017, lk 7)

10. märkused, kommentaarid:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 36 kalasabatapp (dove-tail; lohenpyrstönurkka; laxstjärtsknut)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1907888918; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 15.03.19

208. kaldnurk

1. *termin*: et: kaldnurk

2. *muutevormid (omast., osast.)*: kaldnurga, kaldnurka

tapi nimetus: kaldtapp (?)

3. *definiitsioon*: Kaldnurk on tapitud nurk, mille tappide külgtahud on kaldu.

4. *selgitus*: mõõgateranurk, Norra tappidega nurk, Kanada tappidega nurk; kaldnurga eelis on see, et puidu kuivamisel tihenevad nurkseotised rohkem või vähem, st on isetihenevad

6. *teiskeelsed vasted*:

kaldtapp (puidutapi kohta): косой шип, скошенный шип (EVS)

8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: palkehitus

terminoloogiamisjoni otsus: puudub; *terminibaasis* puudub

209. mõõgateranurk

1. *termin*: et: mõõgateranurk
allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“
2. *muutevormid (omast., osast.)*: mõõgateranurga, mõõgateranurka
tapi nimetus: mõõgateratapp (mõõgateranurgale omane nurkseotis)
6. *teiskeelsed vasted*: fi: sulkanurkka
7. *teiskeelsed allikad*: (Parts 2008, nr 130)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus
10. *märkused, kommentaarid*:
„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 130 mõõgateranurk (sulkanurkka)
11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1239455725;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 14.02.19

210. Norra tapp

1. *termin*: et: Norra tapp
allikas: „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“
2. *muutevormid (omast., osast.)*: Norra tapi, Norra tappi
nurga nimetus: Norra (tappidest) nurk (?); viikinginurk (?)
6. *teiskeelsed vasted*: en: Norwegian notch, Norwegian corner
7. *teiskeelsed allikad*: (Uus, Lõbu 2017, lk 17)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus
9. *näitelauseid*:
(1) „Kuna paljud palkehitusettevõtted ekspordivad oma toodangut, siis on tänaseks õpitud tegema ka teiste maade traditsioonilisi tappe, näiteks nn **norra tappi**.“ (Uus, Lõbu 2007, lk 15)
(2) „Saddle notches (sadultapid): notches that have triangular shape in cross-section, more often used in Nordic countries, for example **Norwegian notch**.“ (Uus, Lõbu 2017, lk 7)
- terminoloogiamisjoni otsus*: puudub; *terminibaasis* puudub

211. viikinginurk

1. *termin*: et: viikinginurk
allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“
2. *muutevormid (omast., osast.)*: viikinginurga, viikinginurka
6. *teiskeelsed vasted*: sv: rännknut; fi: viikinkinurkka
7. *teiskeelsed allikad*: sv, fi: (Parts 2008, nr 267)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus
10. *märkused, kommentaarid*:
„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 267 viikinginurk (viikinkinurkka; rännknut)
11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1791106874;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 26.02.19

212. Kanada tapp

1. *termin*: et: Kanada tapp

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: Kanada tapi, Kanada tappi

nurga nimetus: Kanada (tappidest) nurk (?); sadulnurk

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: sadulnurk

6. *teiskeelsed vasted*: en: saddle notch; sv: bärände vägg; fi: satulanurkka

7. *teiskeelsed allikad*: (Parts 2008, nr 38)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelauseid*:

(1) „**Kanada tapi** puhul võib voolimisraua kasutus olla kergem tapi ülaosast allapoole.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 29)

(2) „**Sadulnurk** ehk **Kanada tapp**. **Sadulnurga** must tapp saetakse kahe saelõikega, mis kohtudes moodustavad teraviku. Tapp meenutab siis V-tähte.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 88)

(3) „**Satulanurkan** esipudotus sahataan karkeasti kahdella sahausuralla, jotka kohtaavat toisensa muodostaen terävän kärjen. Salvos muistuttaa tällöin V-kirjainta.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 88)

10. *märkused, kommentaarid*: „Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 38 Kanada tapp, sadulnurk (saddle notch; satulanurkka; bärände vägg)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1145202259; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 25.02.19

213. sadulnurk

1. *termin*: et: sadulnurk

allikas: „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“, „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: sadulnurga, sadulnurka

4. *selgitus*: Sadulnurk on ümarnurk: „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“ lk 15, joonisel 29 allkirjaga „sadultapp“ on kujutatud ümarnurka, mis on pisut keerukamalt vormistatud kui koerakaelanurk. (vt p 12; sama joonis ingliskeelsest trükisest)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelauseid*: vt ka Kanada tapp (Lisa 7 nr 212)

(1) „**Saddle notches (sadultapid)**: notches that have triangular shape in cross-section, more often used in Nordic countries, for example Norwegian notch.“ (Uus, Lõbu 2017, lk 7)

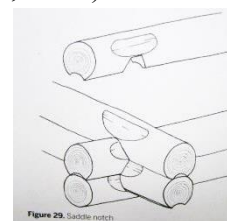
(2) „Üle 25 cm läbimõõduga palkide korral on soovitatav kasutada teisi tappe, näiteks **sadultappi** (joonis 29), mis laseb palkidel paremini vajuda.“ (Uus, Lõbu 2007, lk 15)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub

12. *foto või joonis*:

„...the saddle notch was chosen (Figure 29) as this notch allows better fitting of the logs while shrinking and settling takes place.“

(Uus, Lõbu 2017, lk 16)

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1572075673; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 25.02.19

214. salatapp

1. *termin*: et: salatapp

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: salatapi, salatappi

3. *definiitsioon*: Salatapp on väljastpoolt mittenähtav tapp (tappliites). (EKSS)

6. *teiskeelsed vasted*: en: blind notch; ru: потайной шип, потёмок *m.*

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Parts 2008, nr 196); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: palkehitus

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 196 salatapp (blind notch)

EKSS: **salatapp** ehit väljastpoolt mittenähtav tapp (tappliites), peittapp

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: /1370405899;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 23.02.19

215. tuuletapp

1. *termin*: et: tuuletapp

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: tuuletapi, tuuletappi

3. *definiitsioon*: Tuuletapp on tavaliselt keelekujuline peittapp nurkade jm liidete tuulekindluse suurendamiseks ja tapi tugevdamiseks.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: soojatapp

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: palkehitus

10. *märkused, kommentaarid*: „Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 208 soojatapp (huokuma, lämpövara, lämminvara, sammalura; mossränna)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1842909306;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 25.02.19

216. isenõrguv liide

1. *termin*: et: isenõrguv liide

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: isenõrguva liite, isenõrguvat liidet

3. *definiitsioon*: Isenõrguv liide on liide, mille kõik küljed on püstised või kergelt kaldus, et võimaldada sademeveel ise ära voolata.

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: palkehitus

10. *märkused, kommentaarid*: „Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 25 isenõrguv (self-daining)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 2141021738;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 11.02.19

217. tenderpost

1. *termin*: et: tenderpost

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: tenderposti, tenderposti

3. *definiitsioon*: Tenderpost on püstine post rõhtpalkseina palkide sidumiseks otsast ilma rist-tapita; tavaliselt (nt ukse- v. akna-) avades.

4. *selgitus*: tenderposti alaliike: T-tender, peittender ehk tenderlatt, palktenderpost ehk piit

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: tender (Uus, Lõbu 2017, lk 6)

6. *teiskeelsed vasted*: en: buck; sv: dörrpost; fi: kara, karapuu, (pihtipieli); ru: стойка-стендер *f. стойка-стендер püstpruss palkseina v akna- ja ukseavade kinnitamiseks (EVS)*

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Uus, Lõbu 2017, lk 6); sv: (Parts 2008, nr 234); fi: (Parts 2008, nr 234; Aaltonen, Parts 2013, lk 90); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: ehitus, palkehitus

9. *näitelaused*: „**Buck (tender)**: a vertical board or post joined to the end of log sections at the window or door openings to secure them in place and to which the window or doorjamb is fastened Buck can have different cross-sections and widths.“ (Uus, Lõbu 2017, lk 6)

(2) „**Tenderpostile** tehtavad augud on turvaline teha meisliga.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 89)

(3) „**Karapuille** tehtävät kolot on turvallista tehdä taltalla.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 90)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 234 tenderpost (kara (pihtipieli); dörrpost)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1735396997; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 25.02.19

218. tenderposti soon (soon)

1. *termin*: et: tenderposti soon

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: tenderposti soone, tenderposti soont

6. *teiskeelsed vasted*: en: slot; sv: gåtspår; fi: karaura

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Uus, Lõbu 2017, lk 21) sv, fi: (Parts 2008, nr 233)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelaused*: „**Tenderposti soone** võib teha igasse palki eraldi või tehakse need korraga, kui auk on saetud.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 89)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 233 tenderposti soon (karaura; gåtspår)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1355986191; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 25.02.19

219. T-tenderpost

1. *termin*: et: T-tenderpost

allikas: „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: T-tenderposti, T-tenderposti

6. *teiskeelsed vasted*: en: T-buck

7. *teiskeelsed allikad*: (Uus, Lõbu 2017, lk 21)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelauseid*: „**T-tenderposti** punni laius peaks olema vähemalt $\frac{1}{4}$ seina paksusest ja ristlõige vähemalt 30x30 mm.“ (Uus, Lõbu 2007, lk 18)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

220. peittenderpost

1. *termin*: et: peittenderpost

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: peittenderposti, peittenderposti

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: tenderlatt

6. *teiskeelsed vasted*: en: spline buck; key

7. *teiskeelsed allikad*: (Uus, Lõbu 2017, lk 21; Parts 2008, nr 232)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelauseid*: „Vähem kui meetri kõrguse ava puhul võib kasutada ka **peittenderposti** ristlõikega vähemalt 45x45 mm.“ (Uus, Lõbu 2007, lk 18)

10. *märkused, kommentaarid*: „Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 232 (peit)tenderpost (en: key)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1017795026; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 16.03.19

221. palktenderpost

1. *termin*: et: palktenderpost

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: palktenderposti, palktenderposti

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: piit

6. *teiskeelsed vasted*: en: jamb, post buck; sv: gât; fi: kara

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Parts 2008, nr 230; Uus, Lõbu 2017, lk 21); sv, fi: (Parts 2008, nr 230)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelauseid*: „Rohkem kui meetri kõrguse ava puhul peaks kasutama T- või **palktenderposte**.“ (Uus, Lõbu 2007, lk 18)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 230 tenderpost, piit (jamb; kara; gât)

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1658763401; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 16.03.19

222. sirutuspuu

1. *termin*: et: sirutuspuu

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: sirutuspuu, sirutuspuud

3. *definiitsioon*:

(1) Sirutuspuu on tavaliselt paarikaupa kasutatavad palgid või prussid, mis paigaldatakse püstiselt, et klammerdada kokku pikemat või pehkinud rõhtpalkseina. (P.-K. Parts)

(2) Sirutuspuu – vertikaalselt loodis prussid või palgid mõlemal pool seina, mis on seotud seina läbivate poltidega või puitlukkudega. (Uus, Lõbu 2007, lk 8)

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: sirutuspalk

6. *teiskeelsed vasted*: en: tie-log; sv: följare; fi: följari, tukipiiru

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Uus, Lõbu 2017, lk 22); sv, fi: (Parts 2008, nr 207)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelauseid*:

(1) **Vertical tie-log (sirutuspuu)**: vertical timber splice on both side of the log wall for reinforcing the log wall. Vertical tie-logs are connected with large screws, through-bolts, or wooden locks.“ (Uus, Lõbu 2017, lk 8)

(2) „Vertical **tie-logs** are wooden posts that are installed in pairs on both sides of a log wall in order to stabilize the wall.“ (Uus, Lõbu 2017, lk 22)

(3) „Poldid, mis hoiavad **sirutuspuid**, peaksid olema kaitstud rooste vastu ja paigaldatud soonde, mis lubab vajalikul määral vajumist.“ (Uus, Lõbu 2007, lk 19)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 207 sirutuspuu (följari, tukipiiru; följare)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1480961383; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 25.02.19

223. vajumine

1. *termin*: et: vajumine

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: vajumise, vajumist

teigusõna: vajuma

6. *teiskeelsed vasted*: en: settling; sv: sättning; fi: painuma

7. *teiskeelsed allikad*: (Parts 2008, nr 259)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelauseid*: (1) „**Settling (vajumine)**: loss of wall height by shrinkage and compression due to logs drying.“ (Uus, Lõbu 2017, lk 8)

(2) „Kuna niiskuse sisaldus palgi pähikuis on kõrgem kui muudes seina osades, eriti vaheseintes, on soovitatav pähikute vahele jätta veidi ruumi (0,5–1 cm), et seina kuivemate osade **vajumine** poleks takistatud.“ (Uus, Lõbu 2007, lk 16)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 259 vajumine (settling; painuma; sättning)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1865811318;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 25.02.19

224. vajumisvaru

1. *termin*: et: vajumisvaru

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: vajumisvaru, vajumisvaru

3. *definiitsioon*: Vajumisvaru on rõhtpalkseinte kuivamisel tekkivat kahanemist arvestav suhteline suurus, mida püstkonstruktsioonid peavad suutma takistust avaldamata vastu võtta (3-6%).

4. *selgitus*: sõltub puidu niiskusest ja liigist, arvestatakse tenderpostide, uste-akende jms puhul

6. *teiskeelsed vasted*: en: settling space; sv: sättningsmån; fi: painumisvara, laskeutumisvara

7. *teiskeelsed allikad*: (Parts 2008, nr 261)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 261 vajumisruum (settling space; painumisvara, laskeutumisvara; sättningsmån)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1235549781;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 25.02.19

225. vajumisraud

1. *termin*: et: vajumisraud

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: vajumisraua, vajumisrauda

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: liugraud

6. *teiskeelsed vasted*: fi: liukurauta

7. *teiskeelsed allikad*: (Parts 2008, nr 260)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 260 vajumisraud, liugraud (liukurauta)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1731628253;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 25.02.19

226. vajumist reguleeriv kruvi

1. *termin*: et: vajumist reguleeriv kruvi

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: vajumist reguleeriva kruvi, vajumist reguleerivat kruvi

3. *definitioon*: Vajumist reguleeriv kruvi on metallkruvi postide jt vajumatute tarindite kõrguse reguleerimiseks, et tagada nende võrdne kõrgus vajuvate rõhtpalkseintega.
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: reguleerimiskruvi, vajumiskruvi
6. *teiskeelsed vasted*: en: Screw Jack
7. *teiskeelsed allikad*: (Uus, Lõbu 2017, lk 8)
8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: palkehitus
9. *näitelaused*: „Kandvate püstkonstruktsioonide (postid jms) kohale või alla tuleb jätta vastavalt hoone vajumisele kiilude või **vajumiskruvidega** reguleeritav vajumisruum.“ (Uus, Lõbu 2007, lk 11)
- terminoloogikomisjoni otsus*: puudub; *terminibaasist* puudub

227. vajumist reguleeriv kiil

1. *termin*: et: vajumist reguleeriv kiil
allikas: „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“
2. *muutevormid (omast., osast.)*: vajumist reguleeriva kiilu, vajumist reguleerivat kiilu
4. *selgitus*: ajalooliselt kasutati vajumise reguleerimiseks kiile
6. *teiskeelsed vasted*: en: wedge
7. *teiskeelsed allikad*: (Uus, Lõbu 2017, lk 8)
8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: palkehitus
9. *näitelaused*: „**Wedge (kiil)**: a piece of wood tapering to a thin edge, used to adjust elevation or tighten formwork.“ (Uus, Lõbu 2017, lk 8)
- terminoloogikomisjoni otsus*: puudub; *terminibaasist* puudub

HOONEGA SEOTUD TERMINEID

228. vundament

1. *termin*: et: vundament
allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“
2. *muutevormid (omast., osast.)*: vundamendi, vundamenti
3. *definitioon*: Vundament on ehitise kõige alumine osa, mille kaudu ehitise toetub pinnasesse ja millele toetub alumine palgikord.
6. *teiskeelsed vasted*: en: foundation; sv: grund ; fi: perustus; ru: фундамент *m.*
7. *teiskeelsed allikad*: en, sv, fi: (Parts 2008, nr 274); ru: (EVS)
8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)
9. *näitelaused*:
„**Vundamendi** ja aluspalgi vahele tuleb paigaldada niiskustõke (nt tõrwapapp, kasetoht).“ (Uus, Lõbu 2007, lk 20)
10. *märkused, kommentaarid*:
„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 274 vundament (foundation; perustus; grund)
11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1033441508/
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 26.02.19

229. sokkel

1. *termin*: et: sokkel

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: sokli, soklit

4. *selgitus*: püstne tapisoon palkseinas (tavaliselt peittenderposti jaoks)

6. *teiskeelsed vasted*: en: dado; fi: sokkeli; ru: цоколь *m.*

7. *teiskeelsed allikad*: en, fi: (Parts 2008, nr 209); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 209 sokkel; püstne tapisoon palkseinas (tavaliselt peittenderposti jaoks) (dado; sokkeli)

EKSS: **sokkel** (1) hoone alusmüüri maapealne osa, mis on hrl. ehitatud eenduvana v. jämedamast materjalist; (2) alus, millele toetub mingi ehitiseosa, näit. sammast, skulptuur.

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1129152316; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 25.02.19

230. põrand

1. *termin*: et: põrand

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: põranda, põrandat

3. *definiitsioon*: Põrand on ruumi, hoone vm ehitise rõhttarind.

4. *selgitus*: eristatakse mustpõrandat ja puhaspõrandat; samuti võib põrand toetuda nt pinnasele, taladele, betoonplaadile.

6. *teiskeelsed vasted*: en: floor; de: Fußboden *m.*; da: gulv; sv: golv; fi: lattia; ru: пол *m.*

7. *teiskeelsed allikad*: en, sv, fi: (Parts 2008, nr 173); de: (SksES, lk 431); da: (dict.cc); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)

9. *näitelauseid*:

„Alt tuulutatavate **põrandate** korral tuleks igal sügisel enne külmade tulekut sulgeda ventilatsioonivad, et talvel oleksid põrandad soojad.“ (Uus, Lõbu 2007, lk 23)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 173 põrand (floor; lattia; golv)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1836976263; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 22.02.19

231. mustpõrand

1. *termin*: et: mustpõrand

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Palkmajad“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: mustpõranda, mustpõrandat

3. *definiitsioon*: Mustpõrand on tuulutatava topeltpõranda aluspõrand.

6. *teiskeelsed vasted*: en: subfloor; sv: trossbotten; fi: rossipohja; ru: чёрный пол
7. *teiskeelsed allikad*: en: (IES); sv, fi: (Parts 2008, nr 126); ru: (EVS)
8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)
9. *näitelauseid*: „Laudadele toetatakse pindlaudadest **mustpõrand**, sellele tehakse tuuletõkkekiht.“ (Masso 1991, lk 93)
10. *märkused, kommentaarid*:
„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 126 must põrand (tuulutatav topeltpõrand) (rossipohja; trossbotten)
11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1632222054; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 14.02.19

232. puhaspõrand

1. *termin*: et: puhaspõrand
allikas: KTK (P.-K. Parts 11.06.18)
2. *muutevormid (omast., osast.)*: puhaspõranda, puhaspõrandat
4. *selgitus*: topeltpõranda pealmine osa
8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)
- terminoloogikomisjoni otsus*: puudub; *terminibaasist* puudub

233. kandesein

1. *termin*: et: kandesein
allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Soovitused käsitööna...“ „Palkmajad“
2. *muutevormid (omast., osast.)*: kandeseina, kandeseina
3. *definiitsioon*: Kandesein on vahelagede jm. koormust kandev sein. (EKSS)
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: kandev sein
6. *teiskeelsed vasted*: en: bearing wall; fi: kantava seinä; ru: несущая стена f.
7. *teiskeelsed allikad*: en: (Uus, Lõbu 2017, lk 6); fi: (Parts 2008, nr 39); ru: (EVS)
8. *liigitus (käsitöötetehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)
9. *näitelaused*:
(1) „**Bearing wall (kandev sein)**: a wall supporting a vertical load.“ (Uus, Lõbu 2017, lk 6)
(2) „Palkmaja kandekonstruktsiooni moodustavad vundamendid, **kandeseinad**, laetalad ja sarikad.“ (Masso 1991, lk 66)
10. *märkused, kommentaarid*:
„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 39 kandev sein (kantava seinä)
11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 2089994094; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 04.03.19

234. vahesein

1. *termin*: et: vahesein

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, Palkmajad

2. *muutevormid (omast., osast.)*: vaheseina, vaheseina

3. *definiitsioon*: Vahesein on hrl hoonet ruumideks jaotav piirdetarind. (EKSS)

6. *teiskeelsed vasted*: sv: mellanvägg; fi: väliseinä; ru: перегородка *f*.

7. *teiskeelsed allikad*: sv, fi: (Parts 2008, nr 258); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötetchnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)

9. *näitelaused*: „Kõige tavalisem on laudadest **vahesein**.“ (Masso 1991, lk 141)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 258 vahesein (väliseinä; mellanvägg)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1559816207;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 25.02.19

235. välissein

1. *termin*: et: välissein

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Palkmajad“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: välisseina, välisseina

6. *teiskeelsed vasted*: sv: yttervägg; fi: ulkoseinä ; ru: наружная стена *f*.

7. *teiskeelsed allikad*: sv, fi: (Parts 2008, nr 275); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötetchnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)

9. *näitelaused*:

„Kandev sisesein peab olema **välisseinaga** hästi seotud, selleks et ta suudaks kanda lae ja katuse raskust.“ (Masso 1991, lk 55)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnarmt“ nr 275 välissein (ulkoseinä; yttervägg)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1553676191;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 26.02.19

236. vooderdus

1. *termin*: et: vooderdus

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: vooderduse, vooderdust

6. *teiskeelsed vasted*: en: boarding, paneling, cladding; sv: fodring; fi: vuoraus; ru: облицовка *f*.

7. *teiskeelsed allikad*: en, sv, fi: (Parts 2008, nr 272); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötetchnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 272 vooderdus (boarding, paneling, cladding; vuoraus; fodring)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1015307895;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 26.02.19

237. l a g i

1. *termin*: et: lagi

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: lae, lage

3. *definitsioon*: Lagi on ruumi ülemine sisepind. (EKS 2019)

6. *teiskeelsed vasted*: en: ceiling; sv: mellantak, innertak; fi: välikatto, laipio; ru: потолок *m.*

7. *teiskeelsed allikad*: en, sv, fi: (Parts 2008, nr 94, 95); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)

9. *näitelaused*:

„Palkmajade laed tehakse reeglina puittaladele.“ (Masso 1991, lk 100)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 94, 95 lagi (ceiling; (väli)katto, laipio; mellantak, innertak)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1027989150;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 12.02.19

238. s u i t s u a u k (räpnaauk)

1. *termin*: et: suitsuauk

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: suitsuaugu, suitsuauku

3. *definitsioon*: Räpnaauk on sauna või rehetoa seinas (või laes) olev auk suitsu ja vingu väljalaskmiseks.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: leitseauk, otpaja, räppen, räpnaauk

6. *teiskeelsed vasted*: fi: räppänä; ru: дымник *m.*, дымоволок *m.*, дымоволок *m.*

räppänä: (savusaunan) räppen, räpna·auk, leitse·auk, suitsu·auk; (yl. [tuuletus]luukku)

rehetoa v sauna seinas olev auk suitsu väljalaskmiseks (EVS)

7. *teiskeelsed allikad*: fi: (Parts 2008, nr 189); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 189 räpnaauk ((savu)räppänä)

EKS 2019: etn sauna või rehetoa seinas (või laes) olev auk suitsu ja vingu väljalaskmiseks. Samas leitseauk, otpaja, räppen, suitsuauk.

(1) Asendasin terminibaasis termini *räpnaauk* läbipaistvuse kaalutlusel sünonüümiga *suitsuauk*, kuni palkehitajad valivad nende seast eelistermini. (M.-L. Jaanus 24.02.19)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1415093366;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 24.02.19

239. katus

1. *termin*: et: katus

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: katuse, katust

3. *definitsioon*: Katus on hoone ülemine, peam. sademete ja külma eest kaitsev osa. (EKSS)

6. *teiskeelsed vasted*: en: roof; de: Dach *n.*; da: tag; sv: tak; fi: katto; ru: крыша *f.*

7. *teiskeelsed allikad*: en, sv, fi: (Parts 2008, nr 41); de, da: (dict.cc); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)

9. *näitelaused*: „Eesti talumajadele ehitati tavaliselt 45° kaldega viilkatus, mis kaeti kas õlgede, roo või laastudega.“ (Masso 1991, lk 110)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 41 katus (roof; katto; tak)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1985363766; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 04.03.19

240. katuserood

1. *termin*: et: katuserood *sg.*

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.; mitm. nim.)*: katuseroo, katuseroodu; katuseroodud *pl.*

3. *definitsioon*: Katuserood on keerulisema katusegeomeetria eenduv „hari“ katusel.

4. *selgitus*: katuse külje ja kelba pinna lõikekoht (EKSS); vastand katuseneel

6. *teiskeelsed vasted*: fi: jiiri, (katto)jiiri; ru: ребро крыши *n.*

7. *teiskeelsed allikad*: fi: (Parts 2008, nr 42); ru: (VES)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 42 katuserood (jiiri).

(1) *jiiri* 1. (sv: gir) vino leikkaus tai sauma, joka muodostaa puun syrjän , seinän tms. kanssa 45° kulman; 2. kahden pinnan (kadonlapeen, holvipinnan) raja. (Helamaa 2004, lk 56)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1029833289; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 04.03.19

241. katuseneel

1. *termin*: et: katuseneel

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: katuseneelu, katuseneelu

3. *definitsioon*: Katuseneel on keerulisema katusegeomeetria korral moodustuv „renn“ või sisenurk katusel.

4. *selgitus*: katuse murrukoht, kuhu vihmavesi kokku voolab (EKSS)

6. *teiskeelsed vasted*: en: valley; fi: läpivienti (?); ru: ендова *f.*, разжелобок *m.*
 neel: ehit katuse murrukoht, kuhu vihmavesi kokku voolab: ендова, разжелобок (EVS)
 läpivienti: ehit läbiviik <viigu> (SmES)
- ÕS 2018: *läbiviik* elektritarind, mille kaudu elektrijuhtme voolu juhtiv osa läbib isoleeritult mõne teise voolujuhi)
7. *teiskeelsed allikad*: en: (IES); fi: (Parts 2008, nr 43); ru: (EVS)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)
10. *märkused, kommentaarid*:
 „Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 43 katuseneel (läpivienti).
 EKSS: *neel* ehk katuse murrukoht, kuhu vihmavesi kokku voolab.
- (1) *läpivienti* putken, johtimen tms vieminen rakenteen läpi tav. Seinään tai välipohjaan tehdyntä reiästä (Helamaa 2004, lk 134)
11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1106146986;
 andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 04.03.19

242. k a t u s e r e n n

1. *termin*: et: katuserenn
allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“
2. *muutevormid (omast., osast.)*: katuserenni, katuserenni
6. *teiskeelsed vasted*: fi: vesikouru; ru: кровельный жёлоб, водосточный жёлоб *m.*
 katuserenn кровельный ~ водосточный жёлоб (EVS)
7. *teiskeelsed allikad*: fi: (Parts 2008, nr 45); ru: (EVS)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)
10. *märkused, kommentaarid*:
 „Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 45 katuserenn (vesikouru).
 EKS 2019: *katuserenn* vihmaveerenn katuseserva küljes; sama mis *räästarenn*
11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1499310161;
 andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 04.03.12

243. k a t u s e f e r m

1. *termin*: et: katuseferm
allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“
2. *muutevormid (omast., osast.)*: katusefermi, katusefermi
6. *teiskeelsed vasted*: fi: kattoristikko; ru: стропильная ферма *f.*, ферма покрытия *f.*
7. *teiskeelsed allikad*: fi: (Parts 2008, nr 20); ru: (EVS)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)
10. *märkused, kommentaarid*:
 „Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 20 ferm (kattoristikko).

VSL: *ferm* (pr *ferme* < *fermer* kinnitama) eh tasandsõrestik, turvik, omavahel ühendatud sirgetest tõmbe- ja survevarrastest koosnev tala-, raam- v kaarkonstruksioon

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1108072600; andmebaasi kantud 11.02.19

244. r ä ä s t a s

1. *termin*: et: räästas

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“ , „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: räästa, räästast

3. *definiitsioon*: Räästas on katuse alumine, majaseinast üleulatuv serv.

6. *teiskeelsed vasted*: en: eave; sv: hängränna, takband; fi: räystäs; ru: стреха *f.*, навес *m.*, застреха *f.*

7. *teiskeelsed allikad*: en, sv, fi: (Parts 2008, nr 190); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)

9. *näitelaused*:

(1) „**Eave (räästas)**: the lower or bottom edge of a roof that projects beyond the face of the walls“ (Uus, Lõbu 2017, lk 7)

(2) „Katuseharjal ühendati sarikad omavahel pool poolega ja puitpunniga, **räästal** toetati pealmise seinapalgi pealispinda raiutud hambasse.“ (Masso 1991, lk 110)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 190 räästas (eave; räystäs (ääriräystäs, päätvärystäs); hängränna, takband)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1474145823; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 24.02.19

245. r ä ä s t a r e n n

1. *termin*: et: räästarenn

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: räästarenni, räästarenni

3. *definiitsioon*: Räästarenn on vihmaveerenn räästaserva küljes. (EKSS)

6. *teiskeelsed vasted*: fi: syöksytörvi; ru: настенный желоб

7. *teiskeelsed allikad*: fi: (Parts 2008, nr 191); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 191 räästarenn (syöksytörvi)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1624430104; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 24.02.19

246. s a r i k a s

1. *termin*: et: sarikas

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: sarika, sarikat

3. *definiitsioon*: Sarikas on katuse kandepuu, millele toetub roovitis koos katusekattega. (EKSS)

6. *teiskeelsed vasted*: en: rafter; de: Sparren *m.*; fi: selkäpuu; ru: стропило *n.*

7. *teiskeelsed allikad*: en, de: (dict.cc); fi: (Parts 2008, nr 199); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)

9. *näitelaused*: „**Rafter** (**sarikas**): a structural member that forms the shape of the roof. In Estonian traditional log building, most common were A-shaped rafter pairs connected with collar tie.“ (Uus, Lõbu 2017, lk 7)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 199 sarikas (selkäpuu); nr 198 sarikad (rafters; kattovasat, kattotuoli; raft, takstol)

ÕS 2018: **sarikas** eh, bot. *Maja sai sarikate alla.*

▷ Liitsõnad: Sarikapaar, sarikatoestik (toolvärk), sarikavahe. Sarikkatus.

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1978023623; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 25.02.19

247. s a r i k a p a a r

1. *termin*: et: sarikapaar

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: sarikapaari, sarikapaari

3. *definiitsioon*: Sarikapaar on kaks paariks ühendatud sarikat. (EKSS)

6. *teiskeelsed vasted*: en: rafters *pl.*; de: Sparren *pl.*; sv: raft, takstol; fi: parittaiset kattotuolit, kannatinhirre, kattovasat; ru: пара стропил

parittaiset kattotuolit tai kannatinhirret: *hrv kahekaupa asetsevad sarikad, aampalgid või talad*

7. *teiskeelsed allikad*: en, sv: (Parts 2008, nr 198); de: (dict.cc); fi: (ESmS, Parts 2008, nr 199); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)

9. *näitelaused*: „**Rafter pair** (**sarikapaar**): a triangle of two rafters and a horizontal brace. Several of these make up a roof sub-structure.“ (Uus, Lõbu 2017, lk 7)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 199 sarikas (selkäpuu); nr 198 sarikad (rafters; kattovasat, kattotuoli; raft, takstol)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1001686988; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 25.02.19

248. s a r i k a j a l g

1. *termin*: et: sarikajalg

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: sarikajala, sarikajalga

6. *teiskeelsed vasted*: fi: räystään kannatin; ru: стропильная нога

7. *teiskeelsed allikad*: fi: (Parts 2008, nr 200); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 200 sarikajalg (räystään kannatin)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: /1375937099;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 25.02.19

249. r o o v

1. *termin*: et: roov

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: roovi, roovi

4. *selgitus*: katuselatt

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: roovlatt

6. *teiskeelsed vasted*: en: roof batten, lath; sv: läkt, läktbrädning; fi: ruode, ruodelaudoitus; ru: обрешетина *f.*, решетина *f.*

7. *teiskeelsed allikad*: en, sv, fi: (Parts 2008, nr 184); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 184 roov(latt) (roof batten, lath; ruode, ruodelaudoitus; läkt, läktbrädning)

ÕS 2018: **roov** katuselatt; roovitis. *Roovid kinnitatakse sarikate peale. Maja sai roovi alla.*

▷ Liitsõnad: lattroov, laudroov. Roovlatt, roovlaud

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1266020831;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 23.02.19

250. k a t u s e m a l k

1. *termin*: et: katusemalk

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: katusemalga, katusemalka

6. *teiskeelsed vasted*: fi: malka, malkapuu; ru: слега *f.*, жердь *f.*

malka: katusemalk (SmES)

harimalk, katusemalk etn lühike puuvarb õlg- või rookatuse harja kinnitamiseks: malka tuohi- ja olkikatolla painona pidetty puu (ESmS; pole artiklite lõplik versioon)

malk puuvarb, peenem ritv millegi kinnitamiseks: слега, жердь (EVS)

7. *teiskeelsed allikad*: fi: (Parts 2008, nr 50); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 50 katusemalgad (malka: malan, malkapuu).

EKSS: *malk* puuvarb, peenem ritv millegi kinnitamiseks v. toeks.

Kuhjale, heinarõugule pandi malgad peale, et tuul ei pääseks neid lõhkuma. (...)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1389154835; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 11.02.19

251. k e l p

1. *termin*: et: kelp

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Palkmajad“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: kelba, kelpa

3. *definiitsioon*: maja kolmnurkne otskatus (ÕS 2018)

6. *teiskeelsed vasted*: en: hip side (of a roof), gable end; ru: щипец

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Parts 2008, nr 47, IES); ru: (VES)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)

9. *näitelauseid*:

„Vanematel hoonetel lõpetati katus tihti mitte viilu, vaid **kelbaga**.“ (Masso 1991, lk 110)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 47 kelp (hip side (of a roof)).

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: /1778235117; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 04.03.19

252. k e l p k a t u s

1. *termin*: et: kelpkatus

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: kelpkatuse, kelpkatust

3. *definiitsioon*: Kelpkatus on neljatahuline, kelpadega katus.

6. *teiskeelsed vasted*: en: hipped roof, hiproof; de: Walmdach *n.*; fi: aumakatto; ru: вальмовая крыша *f.*

nelilapekatto: ehit kelpkatus (neljale küljele allalangev katus) (SmES)

7. *teiskeelsed allikad*: en: (IES); fi: (Parts 2008, nr 48); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)

9. *näitelauseid*: „**Kelpkatuse** puhul loobuti äärmisest, otsaseinapealsest sarikapaarist ja selle asemel toetati eelmise sarikapääri pennile hoone nurkadest lähtuvad roodsarikad ning nende vahele luipsarikad.“ (Masso 1991, lk 110)

10. märkused, kommentaarid:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 48 kelpkatus (aumakatto).

AOS: *kelpkatus* neljatahuline rõhtsa harjaga katusetüüp

11. terminoloogiakomisjoni otsus: puudub

13. terminibaasis <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1440640650; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 04.03.19

253. pultkatus

1. termin: et: pultkatus

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. muutevormid (*omast., osast.*): pultkatuse, pultkatust

3. definitsioon: Pultkatus on ühetahuline ja -kaldeline katus, mis tavaliselt toetub ühele kõrgemale vertikaalpinnale või seinale.

allikas: „Arhitektuuri oskussõnastik“

5. sünonüümid jm paralleelsed keelendid: kelkkatus (AOS)

6. teiskeelsed *vasted*: fi: pulpettikatto

7. teiskeelsed *allikad*: fi: (Parts 2008, nr 170)

8. liigitus (*käsitöötehnika või -valdkond*): palkehitus, (ehitus, arhitektuur)

10. märkused, kommentaarid:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 170 pultkatus (pent(house); pulpettikatto)

11. terminoloogiakomisjoni otsus: puudub

13. terminibaasis <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1531721484; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 22.02.19

254. pärlinkatus

1. termin: et: pärlinkatus

2. muutevormid (*omast., osast.*): pärlinkatuse, pärlinkatust

4. *selgitus*: katus, mis toetub pärlinele (räästapärilin e. müürpalk e. murispuu) vahepärlin, harjapärlin

10. märkused, kommentaarid:

(1) „Väikeste majade – jahionnide, saunade ja suvemajade ehitamisel tuleb kõne alla ka lihtsam konstruktsioon, kus sarikad on lattidest, laetalad puuduvad, nende asemel kannavad madala kaldega katust seinale toetuvad pikipärliinid. Viimased on jämedatest ümarpalkidest ja toetuvad palkidest viiluseintele hambaga; ruumi poolt jäävad pärliinid nähtavale. Pärline peale naelutatakse lattidest sarikad, nende omakorda roovlatid.“ (Masso 1991, lk 113)

(2) Ehituskirjanduses on juttu pärlineist ja kirjeldusi lauge kaldega katuste ehitamisest, mille tegemisel kasutatakse pärlineid, kuid nimetust „pärlinkatus“ ei leidnud. Otsisin raamatutest A. Veski „Suvemajade ehitamine“ (1976), A. Veski, K. Aarmann, A. Niine „Individuaalehitaja käsiraamat“ (1959), T. Masso „Väikemajad“ (1990) ja „Palkmajad (1991). ÕSis on sõna olemas märksõna *pärline* all. (M.-L. Jaanus 04.05.19)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

255. p ä r l i n

1. *termin*: et: pärlin

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: pärlini, pärlinit

3. *definiitsioon*: Pärlin on palk või tala, millele toetuvad sarikad.

4. *selgitus*: : pärlinkatuste murispuu, mille puhul sarika liitumine murispuuga peab olema libisev, et takistusest vastu võtta rõhtpalkseinte kuivamisest tingitud sarikate allalibisemist; sageli ei asetse seinajoonel. (P.-K. Parts 11.06.18)

6. *teiskeelsed vasted*: en: purlin; ru: прогон *m*.

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Uus, Lõbu 2017, lk 7); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)

9. *näitelauseid*:

(1) „**Purlin (pärlin)**: a log reacing from gable end to gable end of the structure, supporting the roof construction.“ (Uus, Lõbu 2017, lk 7)

(2) „Tavaliselt kannavad seda piki hoonet paiknevad **pärlinid**, kuid mätaskatuse võib teha ka laele toetuvatele lamavсарikatele.“ (Masso 1991, lk 127)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 176 pärlin (purlin; golv);

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 177 pärlin (kurkiainen, vierrehirsi)

ÕS: **pärlin** eh sarikaid kandev rõhtpalk. Harjapärlin, räästapärlin, vahepärlin. Pärlinkatus

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1908522194; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 22.02.19

256. v a h e p ä r l i n

1. *termin*: et: vahepärlin

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: vahepärlini, vahepärlinit

6. *teiskeelsed vasted*: sv: sidoås; fi: lapehirsi; ru: промежуточный прогон *m*.

7. *teiskeelsed allikad*: sv: (Parts 2008, nr 256); fi: (Parts 2008, nr 256); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 256 vahepärlin (lapehirsi; sidoås)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1476547333; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 25.02.19

257. h a r j a p ä r l i n

1. *termin*: et: harjapärlin

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: harjapärlini, harjapärlinit

6. *teiskeelsed vasted*: sv: ryggås; fi: kurkihirsi; ru: коньковый прогон
7. *teiskeelsed allikad*: sv, fi: (Parts 2008, nr 22); ru: (EVS)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)
9. *näitelaused*: „**Ridge beam (harjapärilin)**: a horizontal timber at the peak of the roof to which rafters are attached.“ (Uus, Lõbu 2017, lk 8)
10. *märkused, kommentaarid*:
„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 22 harjapärilin (kurkihirsi; ryggås)
11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1181355748; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 22.02.19

258. r o o k a t u s

1. *termin*: et: rookatus
allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“
2. *muutevormid (omast., osast.)*: rookatuse, rookatust
6. *teiskeelsed vasted*: en: thatched roof; sv: sävtak; fi: kaislakatto; ru: камышовая крыша, тростниковая крыша, крыша кровля
7. *teiskeelsed allikad*: en, sv, fi: (Parts 2008, nr 183); ru: (EVS)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)
9. *näitelaused*: „**Rookatus** püsib lõunapoolsel katuseküljel vähemalt 60 aastat, põhjapoolsel kaugelt üle 100 aasta.“ (Masso 1991, lk 123)
10. *märkused, kommentaarid*:
„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 183 rookatus (thatched roof; kaislakatto; sävtak)
11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 2084425630; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 23.02.19

259. m ä t a s k a t u s

1. *termin*: et: mätaskatus
allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Palkmajad“
2. *muutevormid (omast., osast.)*: mätaskatuse, mätaskatust
3. *definiitsioon*: Mätaskatus on mätastega kaetud katus.
6. *teiskeelsed vasted*: en: sod roof, turf roof; sv: torvtak; fi: turvekatto; ru: дерновая крыша *f.*, крыша из дёрна *f.*
7. *teiskeelsed allikad*: en, sv, fi: (Parts 2008, nr 133); ru: (EVS)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)
9. *näitelaused*: „Räästa kohal ääristatakse **mätaskatus** lõhikutega, mida hoiavad kohal kõverast puust räästakonksud.“ (Masso 1991, lk 127)
10. *märkused, kommentaarid*:
„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 133 mätaskatus (sod roof, turf roof; turvekatto; torvtak)
EKSS: **mätaskatus** (mätastega kaetud). Keldri mätaskatus.

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1325714832;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 14.02.19

260. laastukatus

1. *termin*: et: laastukatus

2. *muutevormid (omast., osast.)*: laastukatuse, laastukatust

3. *definitsioon*: Laastukatus on õhukestest puitlaastudest katus. (EKS 2019)

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: laastkatus

6. *teiskeelsed vasted*: fi: pärekatto; ru: щепяная крыша, дранковая крыша

pärekatto: pilbaskatus; laastukatus (SmES)

laastkatus: щепяная ~ щепная крыша ~ кровля, крыша ~ кровля из стружки; (VES)

7. *teiskeelsed allikad*: fi: (SmES); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)

9. *näitelauseid*: „Õlg-, roo- ja **laastukatuse**, samuti mätaskatuse puhul võib roovlattide pealispind olla ka ebatasane ja kasutada võib ka mitte päris sirgeid latte.“ (Masso 1991, lk. 117)

terminoloogiamisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

261. katuselaast (laast)

1. *termin*: et: katuselaast

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Palgitöö käsiraamat“, „Palkmajad“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: katuselaastu, katuselaastu

3. *definitsioon*: Katuselaast on pakust hõõveldatud õhuke puidutükke, katusekatte materjal laastukatuste valmistamisel.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: laast

6. *teiskeelsed vasted*: en: sliver; sv: pärtä; fi: päre; ru: дранка *f.* (’laast, pilbas, sindel’)

стружка (’hõõvlilaast’)

katuselaast кровельная дранка ~ стружка ~ щепка ~ щепä; (VES)

laast: chip; hõõvlilaastud: shavings *pl.*; pilbas: sliver; shingle: sindel (EIS, lk 395)

7. *teiskeelsed allikad*: en, sv, fi: (Parts 2008, nr 90); ru: (VES)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)

9. *näitelauseid*:

(1) „Kui puurimise efektiivsus väheneb, on tõenäoline, et otsa lõikavate pindade ümber on jäänud **laastusid** kinni.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 42)

(2) „**Katuselaastude** naelutamist alustatakse ühest alumisest nurgast.“ (Masso 1991, lk 119)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 90 laast, pilbas (sliver; päre; pärtä).

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1965505189;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 02.03.19

262. laudkatus

1. *termin*: et: laudkatus

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: laudkatuse, laudkatust

3. *definiitsioon*: Laudkatus on katus, mille kattematerjaliks on lauad. (EKS 2019)

4. *selgitus*: nt Noarootsi kirik on üks kolmest Eesti laudkatusega kirikust

6. *teiskeelsed vasted*: en: boarded roof; fi: lautakatto; ru: тесовая крыша *f.*

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Parts 2008, nr 103); fi: (SmES); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 103 laudkatus (boarded roof)

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1244959796;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 13.02.19

263. laud

1. *termin*: et: laud

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: laua, lauda

3. *definiitsioon*: Laud on palgist lõigatud või lõhestatud pikk ja suhteliselt õhuke puitmaterjal.

4. *selgitus*:

(1) nt servatud laud, servamata laud, hõovellaud, hõoveldamata laud jne

(2) laua laius on suurem kui selle kahekordne paksus

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: lauamaterjal, plank (osaline sünonüüm)

6. *teiskeelsed vasted*: en: deal; fi: lauta; ru: доска *f.*

hõoveldamata lauad: hõyläämättömät laudat (ESmS)

servatud laud обреза́ная доска; servamata laud необреза́ная доска; hõoveldatud laud
строга́ная доска (EVS)

plank: board; paks plank (nt pütilaud): stave (EIS, Lk410)

7. *teiskeelsed allikad*: en: (IES, lk 410); fi: (SmES); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelauseid*:

(1) „Sageli valmistatakse pukid **laudadest** või metallist.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 81)

(2) „**Laudadest** katusekatte puhul ulatuvad lauad ilma jätkuta katuseharjast räästani.“ (Masso 1991, lk 117)

10. *märkused, kommentaarid*:

EKS 2019: *laud* palgist lõigatud pikk ja suhteliselt õhuke puitmaterjal (nt ehitamiseks).
Hõoveldamata lauad. *Mahajäetud maja ukсед-aknad löödi laudadega kinni.*

plank jämedast puutüvest saetud umbes 5–10 cm paksune (lai) laud

terminoloogikomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

264. staabeldama

1. *termin*: et: staabeldama (*tegušõna*) kõnek
allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“
2. *muutevormid* (*da-infin.*, *ains. I pööre olev ja lihtmin.*): staabeldada, staabeldan, staabeldasin
teo- ja tegijanimi: staabeldamine, staabeldaja
3. *definitsioon*: Staabeldama on palgist lõigatud laudu korrapäraselt virna panema, et need kõveraks ei kuivaks. (EKS 2019)
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: virnastama
6. *teiskeelsed vasted*: de: stapeln; fi: taaplasta 'virnastada'; ru: штабелировать
7. *teiskeelsed allikad*: de, ru: (Sõnaveeb); fi: (SmES)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus
9. *näitelauseid*:
(1) „Saematerjal sai virna **staabeldatud**.“ (EKS 2019)
(2) „Saagimisprotsessi lahutamatu osa on ka palkide asjakohane virnastamine, **staabeldamine** ja ilmastiku eest kaitsmine.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 80)
10. *märkused, kommentaarid*:
„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 210 staabeldatud (puiduvirn) (stickered stack; taapeli; stapel)
EKSS: staabeldama kõnek (laudu) korrapäraselt virna panema. Laudu staabeldama.
(1) Kustutasin *staabeldatud* terminibaasist, kuna „staabeldama“ on kõnekeelne ja termin võiks olla tegusõna ma-vormis. Termin võiks olla nt *virnastama*. (M.-L. Jaanus 25.02.14)
(2) laensõna < vene штабелировать; < saksa stapeln 'virna panema, riita laduma' sõnast Stapel 'ladu, laokoht; virn, riit' (Sõnaveeb)
11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1746973866
andmebaasi kantud 29.05.17, kustutatud 25.02.19

265. laudis

1. *termin*: et: laudis
allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“
2. *muutevormid* (*omast., osast.*): laudise, laudist
3. *definitsioon*: Laudis on laudkate, laudvooder.
6. *teiskeelsed vasted*: en: boarding 'laudkate'; fi: laudoitus; ru: настил *m*.
laudis ehit *laudvooder*, *laudkate*: настил (EVS)
kilplaudis щитовой настил; palklaudis бревенчатый настил; plaatlaudis плиточный настил (EVS)
7. *teiskeelsed allikad*: en: (EIS, lk 411); fi: (SmES); ru: (EVS)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)
9. *näitelauseid*: „Seda on raske märgata, kuna palkkonstruktsioon on kaetud **laudise** või krohviga.“ (Uus, Lõbu 2007, lk 23)
10. *märkused, kommentaarid*: „Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 104 laudis (poola laudis) (laudoitus puskusaumalla)
EKSS: laudis ehit laudvooder, laudkate. Sein, lae, raketise laudis.

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1164040110;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 13.02.19

266. s i n d e l

1. *termin*: et: sindel
allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“
2. *muutevormid (omast., osast.)*: sindli, sindlit
3. *definiitsioon*: Sindel on puidust katusekattematerjal: soontega lauake, mis paigaldatakse soomusjalt servad punn punnis.
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: katusesindel
6. *teiskeelsed vasted*: en: shingle; ru: гонт *m.*
7. *teiskeelsed allikad*: (Parts 2008, nr 204; EIS, lk 395); ru: (EVS)
8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)
9. *näitelauseid*:
(1) **Sindlil** on kas saetud või... Ajalooliselt on ka tehtud pilpale noaga soon sisse, aga enamasti on saetud. (P.-K. Parts 11.06.18)
(2) „**Sindlitest** on tehtud ka kalasabamustriga katteid, mille read pärast räästaridu naelutatakse vaheldumisi kord ühes, kord teises suunas viltu asetatud **sindlitest**.“ (Masso 1991, lk 123)
10. *märkused, kommentaarid*: „Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 204 sindel (shingle)
11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1615821023;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 17.03.19

267. sindelkatus

1. *termin*: et: sindelkatus
2. *muutevormid (omast., osast.)*: sindelkatuse, sindelkatust
3. *definiitsioon*: Sindelkatus on sindlitega kaetud katus.
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: sindlikatus
6. *teiskeelsed vasted*: ru: гонтовая крыша, крыша из гонта
7. *teiskeelsed allikad*: ru: (EVS)
8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)
9. *näitelauseid*: „**Sindelkatuse** tegemisel naelutatakse räästa servale üks rida sindleid, mille pikkus on veidi suurem kui üks kolmandik normaalsest sindli pikkusest.“ (Masso 1991, lk 123)
terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

268. k a t u s e k i m m (kimm)

1. *termin*: et: katusekimm
allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Palkmajad“
2. *muutevormid (omast., osast.)*: katusekimmi, katusekimmi

3. *definitioon*: Katusekimm on puidust katusekattematerjal: saetud, soonteta lauake, mis paigaldatakse soomusjalt serv serva vastu.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: kimm

6. *teiskeelsed vasted*: en: (ungrooved) shingle; sv: spån; fi: paanu; ru: кровельная плитка *f*.

katusekimm: кровельная плитка (EVS)

7. *teiskeelsed allikad*: en, sv, fi: (Parts 2008, nr 52); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)

9. *näitelauseid*:

„**Kimmid** on pakust või plangust ketassae abil välja saetud kiilukujulised lauakesed. (...) Mõnikord lõigatakse **katusekimmide** pealispinda sooned veevoolu suunamiseks ja nägusama katuse saamiseks.“ (Masso 1991, lk 121)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 52 kimm ((ungrooved) shingle; paanu; spån).

(1) Kuna *kimm* on ka merenduse termin (laevaosa, koht, kus laeva põhi läheb üle pardaks), võiks palkehituse termin olla *katusekimm*. (M.-L. Jaanus)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1189045969; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 11.02.19

269. kirikukimm

1. *termin*: et: kirikukimm

allikas: KTK (P.-K. Parts 11.06.18)

2. *muutevormid (omast., osast.)*: kirikukimmi, kirikukimmi

3. *definitioon*: Kirikukimm on puidust katusekattematerjal: pikemat sorti kimm.

4. *selgitus*: ajalooliselt lõhestati

6. *teiskeelsed vasted*: fi: kirkkopaanu

7. *teiskeelsed allikad*: fi: (P.-K. Parts 11.06.18)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)

10. *märkused, kommentaarid*:

(1) Kirikukimm on soome laen (vist *kirkkopaanu*). 1990. aastatel oli soomlastel odav siit oma kirikute taastamiseks neid tellida ja telliti palju. (P.-K. Parts 11.06.18)

terminoloogiamisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

270. katusepilbas (pilbas)

1. *termin*: et: katusepilbas

allikas: KTK (P.-K. Parts 11.06.18)

2. *muutevormid (omast., osast.)*: katusepilpa, katusepilbast

3. *definitioon*: Katusepilbas on pakust lõhestatud lauake pilpakatuse valmistamiseks.

4. *selgitus*: puidust katusekattematerjal: soonteta lauake, mis on tehtud lõhestades, paigaldatakse soomusjalt vaheliti.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: pilbas

6. *teiskeelsed vasted*: ru: кровельная дрань *f.*, дранка *f.* 'katusepilbas'

pilbas: sliver; *shingle*: sindel (EIS, lk 395)

7. *teiskeelsed allikad*: ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)

9. *näitelaused*: „**Pilbas** erineb laastust selle poolest, et ta ei ole lõigatud, vaid erilise noaga (liimeistriga) pakust käsitsi tõmmatud või lõhestatud peerg. **Katusepilpa** pikkus on 45...50 cm, laius 7...10 cm ja paksus 2...3 mm.“ (Masso 1991, lk 121)

10. *märkused, kommentaarid*:

ÕS 2018: *pilbas*. Tulehakatuse pilpad. Peenike kui pilbas = pilbaspeenike. Lõikab, kisub, tõmbab pilpaid. Lõhkus kasti pilbasteks (täiesti puruks). Hoiab poissi nagu (essu, sitta) pilpa peal ülek suhtub poisisse ülima hoolitsusega.

Katusepilbas, puupilbas. Pilpakatus, oskuskeeles täpsem **pilbaskatus**; pilpalõikus, pilpanael.

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1666577319; andmebaasi kantud 02.03.19

271. pilbaskatus

1. *termin*: et: pilbaskatus

allikas: KTK (P.-K. Parts 11.06.18)

2. *muutevormid (omast., osast.)*: pilbaskatuse, pilbaskatust

3. *definiitsioon*: Pilbaskatus on lõhestatud lauakestest tehtud katus.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: pilpakatus kõnek.

6. *teiskeelsed vasted*: ru: драночная крыша, драночная кровля

7. *teiskeelsed allikad*: ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

272. k a t u s e p e n n (penn)

1. *termin*: et: penn

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: penni, penni

3. *definiitsioon*: Penn on sarikakonstruktsiooni sidepuu (A-konstruktsiooni rõhtne osa).

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: penn

6. *teiskeelsed vasted*: en: collar tie; Querbalken *m.*; fi: kitapuu; ru: перекладина *f.*

katusepenn: поперечина *f.* (EVS)

7. *teiskeelsed allikad*: en: (Uus, Lõbu 2017, lk 6); de: (dict.cc); fi: (Parts 2008, nr 155); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)

9. *näitelaused*: „**Collar tie (penn)**: a horizontal timber, which ties a pair of A-shaped rafters together near their mid-span to reduce sagging or spreading.“ (Uus, Lõbu 2017, lk 6)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 155 penn (kitapuu)

ÕS 2018: *penn* sarikapaari ühendav rõhtpuu; kanaõrs. Pennkatus. Pennipuu = penn

(2) Võib-olla peaks termin olema *sarikapenn*? (M.-L. Jaanus 02.05.19)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1140342834;

andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 17.03.19

273. katuseviil (viil)

1. *termin*: et: katuseviil

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“ (*fontoon, palkviil*)

2. *muutevormid (omast., osast.)*: katuseviilu, katuseviilu

3. *definiitsioon*: Viil on katuse otsa sulgev seinapind, viiluväli, frontoon; sellekujuline piire akna v. ukse kohal. (EKSS)

4. *selgitus*: nt palkviil

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: frontoon, viil

6. *teiskeelsed vasted*: en: gable; de: Giebel *m.*; sv: gravel; fi: pääty; ru: торец *m.*, фронтон *m.*

log gable: palkviil (Parts 2008, nr 152)

komero: seina-kapp <kapi>; (argi) konku, kamorka; (seinäsyvennys) orv; (piltl) laegas, nišš (ESmS)

7. *teiskeelsed allikad*: en, de: (dict.cc); sv: (Parts 2008, nr 152); fi: (ESmS); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)

10. *märkused, kommentaarid*:

VSL: *frontoon* (it frontone < ld frons laup, esikülg) arhit ehitise esiküljel asetsev etteulatuv viil; akna ja ukse ehisviil.

(1) „Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 19 frontoon (kattokomero, poikkipääty)

(2) „Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 152 palkviil (log gable; pääty; gravel)

(3) „Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 268 viil, viilusein (gable; päätykolmio; röstgavel)

(4) Kustutasin termini *fontoon* ja selle soomekeelse vaste terminibaasist, kuna nr 152 *palkviil* on sisuliselt sama termin (teistes keeltes täpselt sama) (M.-L. Jaanus 10.02.19)

terminoloogiamisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

274. viilusein

1. *termin*: et: viilusein

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: viiluseina, viiluseina

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 268 viil, viilusein (gable; päätykolmio; röstgavel)

gable: viil, katuseviil; *gable end*: kelp (katusealune kolmnurkne otsasein);

gable roof: viilkatus; *gable wall* vt *gable end* (IES)

(1) Mis terminiga siin tegemist on? Kuidas *viil* ja *viilusein* suhtestuvad? (M.-L. Jaanus 26.02.19)

(2) Segaduste vältimiseks kustutasin andmebaasist terminid: *viil*, *viilusein*; *gable*; *päätykolmio*; *röstgavel*. (M.-L. Jaanus 26.02.19)

terminoloogiamisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

275. viilkatus

1. *termin*: et: viilkatus

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: x

3. *definiitsioon*: Viilkatus on kahest kaldpinnast moodustuv harjaga katus. (EKSS)

6. *teiskeelsed vasted*: en: gable roof; de: Giebeldach *n.*; fi: satulakatto; ru: двускатная крыша *f.*, щипцовая крыша *f.*

7. *teiskeelsed allikad*: en: (IES); de: (dict.cc); fi: (Parts 2008, nr 269); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus, (ehitus, arhitektuur)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 269 viilkatus (satulakatto)

gable: viil, katuseviil; *gable end*: kelp (katusealune kolmnurkne otsasein);

gable roof: viilkatus; *gable wall* vt *gable end* (IES)

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 270 viilkatuse pooled (lappeet)

EKSS: *viilkatus* ehit kahest kaldpinnast moodustuv harjaga katus. *Kõrge viilkatus*. *Vanalinna punased viilkatused*. *Lame- ja viilkatused*.

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149>

concept ID: 1295135250 *viilkatus*; andmebaasi kantud 29.05.17, muudetud 26.02.19

concept ID: 1507568417 *viilkatuse pooled*; andmebaasi kantud 29.05.17, muudetud 26.02.19

kinnitus- ja tugevdusvahendeid

276. hing

1. *termin*: et: hing

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: hinge, hinge

3. *definiitsioon*: Hing on uste, akende jm kinnitusliigend, mis võimaldab nende pöördavanemist.

6. *teiskeelsed vasted*: en: hinge; de: Angel *f.*; da: hængsel; sv: gångjärn; fi: sarana; ru: навеска *f.*, петля *f.*

7. *teiskeelsed allikad*: en, sv, fi: (Parts 2008, nr 23); de, da: (dict.cc); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 23 hing, liigend (hinge; sarana; gångjärn)

EAO: *hing* uste, akende jm kinnituselement, mis võimaldab nende pöördavanemist

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1641071070; andmebaasi kantud 29.05.19, viimati muudetud 04.03.19

277. p õ õ n

1. *termin*: et: põõn
allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“
2. *muutevormid (omast., osast.)*: põõna, põõna
3. *definiitsioon*: Põõn on puidust põikliist laudadest eseme ühendamiseks ja tugevdamiseks.
4. *selgitus*: nt plankuksel
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: uksepõõn (osaline sünonüüm)
6. *teiskeelsed vasted*: en: cleat, crosspiece; sv: list; fi: sulkapuu; ru: планка *f.*, шпонка *f.*
7. *teiskeelsed allikad*: en: (EIS, lk 689); sv, fi: (Parts 2008, nr 174); ru: (EVS)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus, ehitus
10. *märkused, kommentaarid*:
„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 174 põõn (plankuksel) (sulkapuu; list)
11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub
13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1112945337;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 22.02.19

PUIDUKÄSITÖÖ TERMINEID

278. puutööriist

1. *termin*: et: puutööriist
allikas: „Eesti rahvapärane puutööndus“
2. *muutevormid (omast., osast.)*: puutööriista, puutööriista
3. *definiitsioon*: Puutööriist on tööriist puidu töötlemiseks.
4. *selgitus*: puidukäsitöös ja puutöönduses kasutatav käsitööriist
5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: puidutööriist (Masso 1991, lk 19–20)
6. *teiskeelsed vasted*: fi: puutyökalu; ru: деревообделочный инструмент
et: **puutööriist** puutöö tegemiseks kasutatav vahend (nt kirves, peitel, saag); fi: puun käsittelyyn käytettävä työkalu **puutyökalu** (ESmS);
7. *teiskeelsed allikad*: fi: (ESmS); ru: (EVS sub puutöö- + tööriist)
8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus
9. *n.lause*: „XVII saj. keskel loetleb Liivimaa Läti-osa pastor Gubert oma põllumajanduslikus käsiraamatus **puutööriistu**, mis peaksid leiduma igas korralikus mõisas.“ (Viires 1960, lk 24)
- terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub; *terminibaasist* puudub

279. puusepp

1. *termin*: et: puusepp
allikas: „Eesti rahvapärane puutööndus“
2. *muutevormid (omast., osast.)*: puusepa, puuseppa

3. *definiitsioon*: Puusepp on peamiselt kirvega tehtavate puidutööde oskustööline, (ehitusel) mitmesuguste puutööde tegija. (EKS 2019)

4. *selgitus*: ka igasuguse puutöö tegija

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: плотник

6. *teiskeelsed vasted*: en: carpenter; de: Zimmerer *m.*, Zimmermann *m.* kõnek; da: tømrer; sv: timmerman; fi: kirvesmies, puuseppä ; ru: плотник *m.*

ehituspuusepp: rakennuspuuseppä (ESmS)

7. *teiskeelsed allikad*: en, de, da, sv: (dict.cc); fi: (ESmS); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: palkehitus

9. *näitelauseid*: „Nimetusel **puusepp** võib olla kitsam või laiem sisu. Nii võidakse selle nimetuse all mõista üksnes ehituspuuseppa (вн плотник), teiselt poolt aga väga laialdaste tööülesannetega käsitöölisi, n-ö universaalmeistrit puutööde alal.“ (Viires 1960, lk 209)

10. *märkused, kommentaarid*:

EKSS: **puusepp** ka ehit jämedamate, peam. kirvega tehtavate puidutööde oskustööline
terminoloogiamisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

280. p u i t

1. *termin*: et: puit

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: puidu, puitu

3. *definiitsioon*: Puit on peam. puitunud rakkudest koosnev puude jt. puittaimede varre põhiosa, langetatud puu kui taimne käsitöömaterjal.

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: puu kõnek

6. *teisk. vasted*: en: timber; de: Holz *n.*; da: tømmer; sv: timmer; fi: puutavara; ru: древесина *f.*

7. *teiskeelsed allikad*: en, sv, fi: (Parts 2008, nr 168); de, da: (dict.cc); ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö, (botaanika, metsandus jt)

9. *näitelauseid*:

(1) „Märga **puitu** töödeldes ummistub hõõvel kergesti.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 55)

(2) „Märgää **puuta** työstettäessä höylä tukkeutuu helposti.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 55)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 168 puit (timber; puu, puutavara; timmer)

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1783403731;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 22.02.19

281. s i n e t u m a

1. *termin*: et: sinetuma (*teguõna*)

allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“ (*sine*)

2. *muutevormid (da-inf., ains. I pööre olevikus ja lihtminevikus)*: sinetuda, sinetun, sinetusin
teonimi: (puidu) sinetumine; *nimisõna*: sine (puidul)

3. *definiitsioon*: Sinetuma on kottseente toimel siniseks muutuma.

6. *teiskeelsed vasted*: ru: синеть

sinetunud puit: поражённая синевой древесина (EVS)

sinistys: [puidu] sinetumine (SmES)

7. *teiskeelsed allikad*: ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö, palkehitus, (metsandus jt)

9. *näitelaused*:

(1) „**Sine** vähene esinemine ei ole ehituslikust vaatenurgast probleem.“ (Uus, Lõbu 2007, lk 10)

(2) „Mädanikust kahjustatud puitu ehitamiseks ei kasutata. Erandiks on vaid **sinimädanik**, mille mõjul puit omandab **sinaka värvitooni** – see ei vähenda puidu tugevust ja selline puit on kasutuskõlblik. **Sinimädanik** hävib temperatuuril alla 5° juures; kuivale puule ning vees asuvale puule **sinimädanik** ei teki.“ (Masso 1991, lk 16)

10. *märkused, kommentaarid*: „Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 205 sine (blue stain; sinistys; blånad)

EKSS: **sinetuma** siniseks muutuma. *Puit sinetub kottseente toimel.*

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1765794687;

andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 25.02.19

282. toores puit

1. *termin*: et: toores puit

termini allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: toore puidu, toorest puitu

3. *definiitsioon*: Toores puit on värskest langetatud puu.

4. *selgitus*: et puit ei oleks enam toores, seda kuivatatakse

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: märg puit kõnek

6. *teiskeelsed vasted*: en: green timber; sv: färsk trä; fi: tuore puu

7. *teiskeelsed allikad*: (Parts 2008, nr 242)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö, palkehitus

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 242 toores (puit) (green (timber); tuore (puu); färsk (trä))

11. *terminoloogikomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 2066392138;

andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 24.01.19

283. õhukuiv puit

1. *termin*: et: õhukuiv puit

termini allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: õhukuiva puidu, õhukuiva puitu

6. *teiskeelsed vasted*: en: air-dry timber; sv: lufttorr trä; fi: ilmakuiva puu

7. *teiskeelsed allikad*: (Parts 2008, nr 242)

8. *liigitus (käsitööt tehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö, palkehitus

10. märkused, kommentaarid:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 278 õhukuiv (puit) (air-dry (timber); ilma kuiva (puu); lufttorr)

11. terminoloogikomisjoni otsus: puudub

13. terminibaasis <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID:* /1011761391;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 26.02.19

284. l ü l i p u i t

1. termin: et: lülipuit

termini allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. muutevormid (*omast., osast.*): lülipuidu, lülipuitu

3. definitsioon: Lülipuit on puu tumedam kõvem sisemine osa. (EKSS)

6. teiskeelsed *vasted*: en: heartwood; sv: kärnved; fi: sydänpuu, lyly; ru: ядровая древесина *f.*, ядро *n.* [древесины]

7. teiskeelsed *allikad*: en, sv, fi: (Parts 2008, nr 120); ru: (EVS)

8. liigitus (*käsitöötehnika või -valdkond*): puidukäsitöö, palkehitus, (metsandus)

9. näitelaused: „**Lülipuit** on maltspuidust raskem, sest ta sisaldab rohkem vaiku, kuid **lülipuidusse** kaitseained ei imendu.“ (Masso 1991, lk 8)

10. märkused, kommentaarid:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 120 lülipuit (heartwood; sydänpuu, lyly; kärnved)

(1) Jäägu puiduteaduse sõnaks. (P.-K. Parts 18.04.19)

11. terminoloogikomisjoni otsus: puudub

13. terminibaasis <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID:* 1419546933;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 13.02.19

285. m a l t s p u i t

1. termin: et: maltspuit

termini allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. muutevormid (*omast., osast.*): maltspuidu, maltspuitu

3. definitsioon: Maltspuit on tüve puidu heledam väline osa. (EKSS)

6. teiskeelsed *vasted*: en: sapwood; de: Splintholz *n.*; fi: pintapuu; ru: заболонная древесина

7. teiskeelsed *allikad*: en: (Parts 2008, nr 122); de: (dict.cc); fi: (SmES); ru: (EVS)

8. liigitus (*käsitöötehnika või -valdkond*): puidukäsitöö, palkehitus, (metsandus)

9. näitelaused: „Männipuidu pindmist **maltspuidukihti** saab kaitsevahenditega immutada, kuid lülipuidusse kaitseained ei imendu.“ (Masso 1991, lk 8)

10. märkused, kommentaarid:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 122 maltspuit (sapwood)

11. terminoloogikomisjoni otsus: puudub

13. terminibaasis <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID:* 1961912301;
andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 13.02.19

286. r ä n i p u i t

1. *termin*: et: ränipuit

termini allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“, „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: ränipuidu, ränipuitu

3. *definiitsioon*: Ränipuit on puidurike, mille korral tihenunud ja kõvenenud aastarõngastega puit on muutunud kõvaks, kuid rabedaks. (EKSS)

6. *teiskeelsed vasted*: en: compression wood; ru: крень *f.* кренивая древесина *f.*

compression wood: ränipuit (hrl okaspuude okste alumistel külgedel) (IES)

7. *teiskeelsed allikad*: en: (IES); ru: (VES, EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö, palkehitus, (metsandus)

9. *näitelauseid*: „Suure **ränipuidu** osakaaluga (säsi üle 3 cm kõrvalekaldega tsentrist) palke ei ole soovitatav kasutada.“ (Uus, Lõbu 2007, lk 10)

10. *märkused, kommentaarid*: „Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 188 ränipuit

11. *terminoloogiakomisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1326327672; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 24.02.19

287. keerdkasv

1. *termin*: et: keerdkasv

termini allikas: „Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks“, „Palkmajad“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: keerdkasvu, keerdkasvu

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö, palkehitus, (metsandus)

9. *näitelauseid*:

(1) „Suure **keerdkasvuga** palgid võivad olla seinas „rahutud“. Kuivamise käigus võivad palgid väänduda ja nii vähendada seina soojapidavust ning konstruktsioonilist tugevust.“ (Uus, Lõbu 2007, lk 10)

(2) „Okaspuudel esineb sageli **keerdkasv**. Keerdkasvulisest puust saetud lauad tõmbuvad kõveraks; keerdkasvulisus vähendab puidu tugevust.“ (Masso 1991, lk 9)

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

288. n i i n

1. *termin*: et: niin

termini allikas: „Palkehitaja lühisõnaraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: niine, niint

3. *definiitsioon*: Niin on taime koore alumine, mähi peal asuv juhtkimbu osa, floem. (EKSS)

4. *selgitus*: taimne käsitöömaterjal

6. *teiskeelsed vasted*: en: bast; de: Bast *m.*; da: bast; sv: bast; fi: niini; ru: лыко *n.*

7. *teiskeelsed allikad*: en, sv, fi: (Parts 2008, nr 136); de, da: (dict.cc) ru: (EVS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: käsitöö, (botaanika)

10. *märkused, kommentaarid*:

„Palkehitaja lühisõnaraamatus“ nr 136 niin (bast; niini; bast)

EKSS: *niin* bot taime koore alumine, mähi peal asuv juhtkimbu osa, floeem; niinekiud kimbuna. Niinel käima. *Pärnadelt, pajudelt kisti niint. Niinest punuti köisi, matte.*

11. *terminoloogiamisjoni otsus*: puudub

13. *terminibaasis* <https://term.eki.ee/termbase/view/6234149/> *concept ID*: 1804689067; andmebaasi kantud 29.05.17, viimati muudetud 14.02.19

289. ruhi

1. *termin*: et: ruhi

allikas: „Palgitöö käsiraamat“, „Eesti rahvapärane puutööndus“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: ruhe, ruht (e. ruhte)

3. *definiitsioon*: Ruhe on puutüvest õõnestatud künataoline paat. (EKSS)

5. *sünonüümid jm paralleelsed keelendid*: ruhi (Viires 1960, lk 87)

6. *teiskeelsed vasted*: fi: ruuhe; ru: колода *f*.

7. *teiskeelsed allikad*: fi: (SmES); (VES *sub* колода)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö, (etnograafia-etnoloogia)

9. *näitelauseid*: (1) „Künakirvest on traditsiooniliselt kasutatud haabja ja **ruhe** õõnestamisel.“ (Parts, Aaltonen 2017, lk 26)

(2) „Männi või haavatüvest õõnestatud **ruhi** oli XIX sajandil tuntud väiksematel veekogudel üle kogu Eesti mandri, eriti aga Lõuna-Eesti moreenikühmade vahelistes järvekestes, kus teda võib harukordadel veel tänapäevalgi leida.“ (Viires 1960, lk 87)

10. *märkused*:

ÕS 2018: *ruhe* <16: ruhe, ruhet>, *ruhi* <24i: ruhe, r`uht ja r`uhte; r`uhti ja r`uhtesid> murdes kúna; etn puutüvest õõnestatud kúnaloostik. Ruhiorg geogr liustiku toimel tekkinud moldorg

EKSS: *ruhi* puutüvest õõnestatud künataoline paat. Haavapuust, tammetüvest ruhi.

(1) Kas pole ikka ruhi: ruhe: ruht ja ruhe: ruhe: ruhet? (P.-K. Parts 18.04.19) – Täpselt nii. Uusim ÕS pakub kaht võrdset varianti: **ruhe**: ruhe, ruhet (nagu pere: pere, peret) ja **ruhi**: ruhe, ruhte e. ruht (nagu rehi: rehe, rehte e. reht). Sellel viimasel (nimetavas ruhi või rehi) on kaks varianti osastavat ainsuses ja mitmuses. EKSS annab ainult viimase variandi. (M.-L. Jaanus 01.05.19)

terminoloogiamisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

290. haabjas

1. *termin*: et: haabjas

allikas: „Palgitöö käsiraamat“

2. *muutevormid (omast., osast.)*: haabja, haabjat

3. *definiitsioon*: Haabjas on ühest puust (hrl haavast) õõnestatud kerge paat, soome-ugri vanemaid paaditüüpe.

6. *teiskeelsed vasted*: en: dugout, dug-out canoe, one tree boat; fi: haapio; ru: осиновка *f*.

7. *teiskeelsed allikad*: fi: (ESmS)

8. *liigitus (käsitöötehnika või -valdkond)*: puidukäsitöö, (etnograafia-etnoloogia)

9. *näitelaused*: „Telsoa on käytetty perinteisesti **haapioiden** ja ruuhien kovertamiseen.“ (Aaltonen, Parts 2013, lk 26)

10. *märkused*:

EKSS: Põhja-Eesti vana paadinimetuse; vana paaditüübi nimetus. **Soome-ugri kalastajahõimude vanimaks paaditüübiks on haabjas.* (L. Meri).

terminoloogiakomisjoni otsus: puudub; *terminibaasist* puudub

KASUTATUD KIRJANDUS

Aaltonen, E. & Parts, P.-K. 2013. Hirsityötekniikan käsikirja. Viljandi. [Käsikiri].

Helamaa, E. 2004. Vanhan rakentajan sanakirja. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Masso, T. 1991. Palkmajad. Konstruktsioon ja ehitamine. Tallinn: Linn.

Palkehituse OÜ veebileht <http://palkehitus.ee/kasulik-teada-nurga-seotised>

Parts, P.-K. & Aaltonen, E. 2017. Palgitöö käsiraamat. Viljandi. [Käsikiri].

Parts, P.-K. 2008. Palkehitaja lühisõnaraamat. Versioon 24.09.2008. [Käsikiri].

Uus, A., Lõbu, R. 2017. Estonian Traditional Logbuilding. MTÜ Vanaajamaja.

Uus, A., Lõbu, R. 2007. Soovitused käsitööna palkmaja ehituseks. Räpina: MTÜ Vanaajamaja.

Viires, A. 1960. Eesti rahvapärane puutööndus. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.

Lihtlitsents magistritöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Marja-Leena Jaanus,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose

„KÄSITÖÖKEELE KORRASTAMINE JA ARENDAMINE KÄSITÖÖTEADUSE
TERMINITE KOMISJONI TÖÖ NÄIDETE VARAL“,

mille juhendajad on Ave Matsin, Helen Plado,

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Marja-Leena Jaanus

15.05.2019

KINNITUS

Mina, Marja-Leena Jaanus, kinnitan, et olen käesoleva töö kirjutanud iseseisvalt.

15.05.2019